هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

46

ساڵی/ 2008 – بەرگی چل و شەش

چاپی یەکەم/ ساڵی 2008

پێرِيست

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (1)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2008/2/10 ل5

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (2)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/2/26 ل13

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی دەستپێك خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/3/10 ل51

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (1) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/3/17 ل69

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (2) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2008/3/30 ل83

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (3) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/3/31 ل145

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (4) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/4/2 ل197

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (5) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/4/7 ل257

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (6) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2008/4/13 ل297

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (7) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/4/14 ل317

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (8) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/4/16 ل373

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (9) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/4/21 ل443

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (10) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/4/22 ل515

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (11) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/4/23 ل561

کردن بە خوێندنەوەی پرۆژە یاسای خاڵی یەکەم، کە خوێندنەوەی یەکەم بۆ پرۆژە یاسای بودجەی هەرێمی کوردستانی عیراقە. کاك غفور فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیاری ئەوە دەکەم، کە ئەو پرۆژە یاسایانەی کە بۆ پەرلەمان هاتوون و ئێستاکە لە بەرنامەی کاری ئەمڕۆ دا هەیە، بە حوکمی ئەوەی کە خوێندنەوەی یەکەمیش بۆ ئەوەیە ئەندامانی پەرلەمان لێی ئاگادار بن، جەماوەری کوردستانیش بزانن چ پرۆژە یاسایەك لە بەرنامەی کاری پەرلەمان دا هەیە، کە پرۆژە یاسای بودجەمان لانیە کە ئەو خوێندنەوەی یەکەمی بۆ بکرێت ئەوانی تر تەنها ئاماژەیان پێ بکرێت وا بزانم باشتر دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئێمەش لە سەرۆکایەتی وامان قەرار داوە، مولاحەزەکەت بە جێ یە و ئیقراحی ئەوەلیان کاك فرسەت بوو و گوتی هەر پرۆژەی بودجە باس بکرێت، ئێمە دوو خاڵمان هەیە، کە یەکەم: خوێندنەوەی یەکەمی بودجەی هەرێمی کوردستانی عیراق، کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە، فەرموون بۆ خوێندنەوەی بە زمانی کوردی، ئێستا کە دەخوێندرێتەوە تەنها پێشکەشتان دەکرێت، دواتر ئاراستەی لیژنەکان و ئەندامانی پەرلەمان دەکرێت بۆ ئەوەی خۆیان ئامادە بکەن بۆ ڕۆژی موناقەشە کردن. کاك دلێر فەرموو.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

یاسای بودجەی هەرێمی کوردستانی عیراق. بۆ ماوەی 2008/1/1 تاکو 2008/12/31

بەپێی ئەو دەسەڵاتەی لە بڕگە(1) ی ماددەی (10) ی (یاسای سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان ـ عیراق)ی ژمارە (1) ساڵی 2005 ی هەموارکراو پێمان دراوە و بە پاڵپشتی ئەو   یاساکارییەی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان ـ عیراق کردوویەتی لە دانیشتنی ژمارە ( ) لە / /2008 بڕیارمان دا بە دەرکردنی:

یاسای ژمارە ( ) ی ساڵی 2008

یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان - عیراق، بۆ ماوەی 2008/1/1 تاکو 2008/12/31

ماددەی یەکەم: گۆژمەی تەنیا (7628783) (حەوت ترلیۆن و شەش سەدو و بیست و هەشت ملیارو حەوت سەدو هەشتاو سێ ملیۆن دینار) بۆ ساڵی دارایی / 2008 تەرخان دەکرێ و بەم جۆرە دابەش دەکرێ.

یەکەم: گۆژمەی (2879079)(دووترلیۆن و هەشت سەدو و حەفتا و نۆ ملیار و حەفتاو نۆ ملیۆن دینار) بۆ پرۆژە سەرمایە گوزاریەکان.

دووەم: گۆژمەی (4694796) (چوار ترلیۆن و شەش سەدو نەوەدو چوار ملیارو حەوت سەدو نەوەد شەش ملیۆن دینار) بۆ خەرجیەکانی کارپێکردن.

سێیەم: گوژمەی تەنیا (54908) (پەنجاو چوار ملیارو نۆ سەدو هەشت ملیۆن دینار) خەرجیەکانی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان ـ عیراق.

ماددەی دووەم: داهاتی بودجەی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی 2008 لە سەرجەم خەرجییەکانی بودجەی فیدراڵی تەنیا (6472704)(شەش ترلیۆن و چوار سەدو حەفتاو دوو ملیارو حەفت سەدو چوار ملیۆن دینار) دەخەملێندرێت.

ماددەی سێیەم: وەزارەتی دارایی هەرێمی کوردستان - عێراق پارەی حیساباتی وەزارەتەکان و فەرمانگەکان بە پێ ی داهاتی دارایی دەسکەوتوو دەگرێتە ئەستۆ.

ماددەی چوارەم: سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق بۆی هەیە گوێزانەوە لە ناو بودجەی تایبەت بکات.

ماددەی پێنجەم:

یەکەم: وەزیری دارایی دەسەڵاتی ئەوەی هەیە گوێزانەوە لەنێوان پارە تەرخان کراوەکانی یەك دەروازەدا بکات، جگە لە فەسڵی مووچەکان، کە دەشێت بۆی بگوێزرێتەوە، نابێت لێی بگوێزرێتەوە.

دووەم: نابێت گوێزانەوە لەنێوان تەرخانکراوەکانی گەشەپێدان، لە نێوان پارێزگاکان دا بکرێت.

ماددەی شەشەم: وەزیری دارایی بۆی هەیە گوێزانەوە بکات لە نێوان پارەی تەرخان کراو بۆ مەبەستی فەراهەمکردنی توانای خەرج کردن بۆ ئەو فەرمانگانەی کە بڕیاری لێ کردنەوەیان لە وەزارەتێك و خستنیان بۆ سەر وەزارەتێکی تر دەدرێت، وەزیری پەیوەندار بۆی هەیە گوێزانەوە لە چوارچێوەی یەك فەسڵ و یەك یەکەی خەرجکردن بکات.

ماددەی حەوتەم: وەزیری دارایی دەسەڵاتی پێ دەدرێت بۆ خستنە سەری پارەی تەرخانکراوی گشتی پەسەندکراو بۆ بودجەی ساڵی دارایی 2008 بە رێژەی 1٪ لە سەرجەم تەرخانکراوە پەسەندکراوەکانی بودجە، بۆ ئەم مەبەستانەی خوارەوە:

یەکەم: تەرخانکردنی گوژمەی پارەی پێویست بۆ بودجەکانی فەرمانگە نوێیەکان لە ماوەی ساڵی دارایی 2008 دا.

دووەم: تەرخانکراوی نوێ بخاتە سەر بودجەی وەزارەت و فەرمانگەکان بۆ حاڵەتە لە ناکاویەکان کە ئەنجومەنی وەزیران بڕیاری لەسەر دەدات.

ماددەی هەشتەم: وەزارەتی دارایی بە هەماهەنگی کردن لەگەڵ وەزارەتەکانی تردا وردەکاری میلاکەکانی هەموو وەزارەتەکانی هەرێمی کوردستان - عیراق بۆ ساڵی دارایی 2008 رێك دەخات و لەبەر رۆشنایی کۆی مووچە پەسەندکراوەکانی بودجەدا پەسەندیان دەکات.

ماددەی نۆیەم: دەبێت وەزارەتی دارایی رێنمایی پێویست دەربکات بۆ دانانی سنوورێك بۆ دەسەڵاتی خەرج کردن بۆ فەرمانگەکانی حکومەت لە ماوەیەك کە دوو هەفتە لە مێژووی دەرچوونی ئەم یاسایە.

ماددەی دەیەم:

یەکەم: وەزیری پەیوەندار دەسەڵاتی خەرج کردنی گوژمەیەك له 150 ملیۆن دینار زیاتر نەبێت، بۆ هەر حالەتێك هەیە و بۆیشی هەیە دەسەڵات بداتە سەرۆکی فەرمانگەکانی سەر بە وەزارەت بۆ خەرجکردنی گوژمەیەك له(50) ملیۆن دینار زیاتر نەبێت.

دووەم: سەرۆکی فەرمانگەکانی نەبەستراو بە وەزارەت دەسەڵاتی خەرجکردنی گوژمەیەکی هەیە لە 60 ملیۆن دینار زیاتر نەبێت بۆ هەر حاڵەتێك لە گەڵ ڕەچاوکردنی خۆ نەخستنە ناو هیچ ئیلتیزامێك کە پشتیوانی تەرخانکراوی لە بودجەدا نەبێت.

ماددەی یازدەم: گوژمە پارەی تاکەکان، بە وەزارەتەکان و لایەنە نەبەستراوەکان بە وەزارەت بەخشراون دوای ئەوەی کە لەلایەن وەزیری داراییەوە قەبوڵ دەکرێت، بە داهاتێکی کۆتایی بۆ بودجەی گشتی تۆمار دەکرێن، بە مەرجێك وەزیری دارایی لە پشتیوانی تەرخان کراوی وەزارەت، یان لایەنە نەبەستراوەکان بۆ وەزارەت تەرخانی بکات بۆ ئەو مەبەستەی کە لە پێناوی دا بەخشراوە خەرج بکرێت.

ماددەی دوازدەهەم: وەزیری دارایی بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست دەربکات بۆ ئاسانکاری حوکمەکانی ئەم یاسایە.

مادەی سێزەهەم: ئەم یاسایە لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقائعی کوردستان) دا بڵاودەکرێتەوە و لە ڕۆژی 2008/1/1 کاری پێ دەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەم پرۆژەیە ئاراستەی لیژنەی دارایی و لیژنەی یاسایی دەکەم، هەروەها ئاراستەی هەموو ئەندامانی پەرلەمانی دەکەم، دەمەوێت ئاماژە بە شتێك بکەم، ئەویش ئەوەیە ئەمڕۆ پێش ئەوەی ئەو دانیشتنەمان دەست پێ بکات، کۆبوونەوەیەکمان ئەنجام دا لە سەرۆکایەتی پەرلەمان لە گەڵ لیژنەی دارایی و لیژنەی یاسایی بە ئامادەبوونی هەردوو وەزیر، وەزیری دارایی و ئابووری، وەزیری پلاندانان، وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی و ئابووری هەردوو بریکاری وەزارەت، لەگەڵ ئەواندا تێبینیە سەرەتاییەکانمان باس کرد، لەسەر ئەو میزانیەی کە هاتووەتە پەرلەمان و پرۆژە یاساکەی و چەند خاڵێکی گرنگمان رووبەروو کردنەوە، یەکێکیان ئەوە بوو کە زیاتر پێویست دەکات لەو ماوەیەی کە تاوەکو ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی و لیژنەی یاسایی حازر دەبێت، گفتوگۆیەکی تێروتەسەل بکرێت لە گەڵ ئەو دوو لیژنەیە، و لە ڕێگای ئەم دوو لیژنەیەش بیروڕای هەموو ئەندامانی پەرلەمان بخرێتە روو بۆ ئەوەی ئەو ڕاپۆرتەی کە ئامادە دەکرێت بۆ ڕۆژی موناقەشە کردن ڕاپۆرتێك بێت، تێبینیەکانی هەموو تێدابێت، ئەو خاڵانەی کە حکومەت چارەسەری دەکات پێشی کۆبوونەوەکان موافەقەتی لەسەر دەکات، روونی دەکاتەوە و ئەو خاڵانەشی کە تەحەفوزیان هەیە بۆ ئەوەی لێرەدا بڕیاری کۆتایی بۆ ئێوەیە، ئەوانە مەسائیلی گرنگ بوون کە ئاماژەمان پێ کرد، کە وەزارەتی دارایی و ئابووری پێویستە ببێتە یەك وەزارەت بە شێوەیەکی فعلی، تەبعەن ئەوە لە میزانیەش، چاوەڕوانی گۆڕانکاری دەکەین لە کابینەی تازەدا بەڵێن دراوە کە ئەو سێ وەزارەتە یەکبگرنەوە، ئەوەی بیستمان لە هەردوو وەزیر، وەزیری دارایی و وەزیری هەرێم، کە لە رووی تەکنیکیەوە هەموو

کارەکانیان حازرە بۆ یەکخستنی ئەو دوو وەزارەتە، ئەمەش بەڕاست خەبەرێکی دڵخۆشکەرە و ئومێد دەکەین لە رووی ئیعلان کردنی وەزارەتەکان، ئەو وەزارەتانە یەکبگرنەوە، ئاماژەمان پێ کردن و گوتمان ئێمە یاسای ئەنجومەنی قەزامان دەرکردووە، لەو یاسایەدا هاتووە کە ئەنجومەنی قەزا دەبێت بودجەی تایبەتی خۆی هەبێت لەو میزانیەی کە ئێوە ناردووتانە تێیدا نیە، موافەقەتیان کرد گوتیان تکایە لەو دوو هەفتەیەدا ئەوە ئیزافە دەکەین، مەجلسی قەزا بە پێی ئەو یاسایەی کە بۆی دەرچووە بودجەی تایبەتی خۆی دەبێت، وەکو ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان، ئەوەش دەخرێتە دەنگدانەوە، خاڵێکی تر باسمان کرد کە داوا کارین دیراسەتی ئەوە بکەن و بەشێك دابنرێت لەو میزانیەیە بۆ سولفەی عەقار کە ویستێکی خەڵکە، نەك تەنیا ویستی خەڵك بێت، بەڵکو تەئسیرێکی گەورەی دەبێت بۆ بووژاندنەوەی بازاڕو حەرەکەتی کڕین و فرۆشتنی زەوی و چیمەنتۆ، کار زیاد دەکات، بۆیە داوامان کرد بە جدی وەری بگرن، ئەگەر پێویستیشی کرد بە قەرزیش ئەو پارەیە پەیدا بکەن و ئەو سولفە عەقاریە بدەن، هەروەها ئاماژەمان بە زەریبەی عەقارو زەریبەی دەخل کرد، کە خەڵکێك داوا دەکات، پێداچوونەوەیەك هەبێت، لەم رۆژانەی داهاتوو دا دانیشتن دەبێت لە نێوان لیژنەی دارایی و وەزارەتی دارایی، بۆ ئەوەی بە تەفسیل چارەسەری بۆ بدۆزینەوە، ئێمە رەئیەکەمان سەبارەت بەو رێژەیەی کە لە زەریبەی دەخل دەیبڕن، ئێمە وەکو یاساکە تەنیا لە مووچەی ئەسڵی دەبڕدرێت، نەك وەکو تەعلیماتی وەزارەتی دارایی هاتووە، نووسراوێکی رەسمیشمان بۆ وەزارەتی دارایی کردووە و موناقەشەشمان کردووە لە گەڵیان، پێویستە پێیدا بچنەوە، ئەوەشیان سەلماند، مەبەستم ئەوەیە لەو ماوەیەشدا هەموو ئەندامانی پەرلەمان حەقیان هەیە رەئی خۆیان ئاراستەی لیژنەی دارایی بکەن و لە کۆبوونەوەکانیان دا، ئەگەر ویستیان حازر بن بە بێ ئەوەی حەقی دەنگدانیان هەبێت بۆ شتەکان، بەڵام ئەو بیروبۆچوونانە دەتوانن لە کۆبوونەوەش لێرەدا تەرحی بکەن، بەڵام بۆ ئەوەی شتەکانمان بە بەرنامە بێت، هەمووومان وا بکەین ئەو ڕاپۆرتەی لیژنەی دارایی دەوڵەمەند بێت و حازر بکرێت، هەموو لایەنەکانی کە پێویستە تەعبیر لە رەئی هەمووتان بکات، بۆ ئەوەی لە کۆبونەوەی موناقەشەی میزانیەدا شتەکانمان دیار بێت و نەکەوێتە ئەوەی رەدو بەدەلێکی بێ سوود، دیارە تەبعەن هەمووشمان داوامان وایە کە شتەکە بە شەفافیەت بێت، ئێوەش لەو بەینەندا دەتوانن تەبعەن ئیستیفادە بکەن لە خەڵکی پسپۆرو خەبیر، بۆ ئەوەی بۆتان شەرح بکات، ئێمەش حازرین هەر کاتێك کە هەر پرسیارێکتان هەبوو لیژنەی دارایی و لیژنەی یاسایی و سەرۆکایەتی، ئاراستەی ئێوە بکەن و لە خزمەت داین.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەرێزان، لەسەر مەسەلەی بودجەی 2007 زۆر لە ئەندامانی پەرلەمان پرسیارێکیان لە لا دروست بووە، ئایا سەرفی بودجەی 2007 هاتووە بۆ پەرلەمان یان نا؟ پێشمان وایە پێویستە کە پێش ئەوەی

پێویستە هەموو دەزگاکانی ئەو وەزارەتانەی کە تاکو ئێستا یەك نەخراونەتەوە بەزووترین کات یەك بخرێن تابتوانن ئەرکەکانیان بەباشی ببینن 0

3- لیژنەکەمان پێشنیار دەکات ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان دەنگبدەن بۆ یەکخستنی بودجەی وەزارەتەکانی دارایی و ئابووری و وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری دارایی و ئابووری ،وەزارەتی ناوخۆ و هەرێم بۆ کاروباری ناوخۆ، دەزگاکانی ئاسایش و دیوانی چاودێری دارایی کە بودجەکانیان یەك بخرێت و داواش لە حکومەتی هەرێم بکرێت کە پێش کۆتایی مانگی حوزەیرانی (2008) ئەو وەزارەت و دەزگایانە یەکبخات و پەرلەمانیش بەدواداچوونی خۆی بکات

4- لێژنەکەمان ساڵی 2007 ئاماژەی بەوەکردبوو کەکارو فەرمانی هەندێك لەوەزارەتەکان نزیکەو دەکرێت هەندێك لەو وەزارەتانە یەکبخرێن ، بۆئەمەش داوامان لەئەنجومەنی وەزیران کردبوو کە لێکۆڵینەوە لەو بوارەدابکات و نەخشە و پلانێکێش بۆ یەکخستنی ئەو وەزارەتانە دابنێن کە هاوکارو هاوشێوەن، بەلاّم تاکو ئێستا لە پراکتیکیدا هیچ نەکراوە 0

5- لێژنەکەمان داوای کردبوو کەوەزارەتی دارایی بەشێوەیەکی وەرزی ڕاپۆرتێك پێشکەش بەپەرلەمان بکات سەبارەت بەباری دارایی و ئابووری هەرێم ، لەکاتێکدا جەخت دەکەینەوە سەرپێشکەش کردنی ئەو ڕاپۆرتە داوادەکەین کەوەزارەتی دارایی (ژمێری کۆتایی) (الحسابات الختامية) پێشکەش بەپەرلەمان بکات لەماوەی مانگێکدا لەڕۆژی بڕیاردان لەسەر بودجەی هەرێم بۆ ساڵی 2008 0

6- ساڵی 2007 بڕە پارەیەك لای حکومەتی مەرکەزی مابۆوە لەپشکی سالآنی ڕابوردووی هەرێم ، لێژنەکەمان داوای لەئەنجومەنی وەزیران کردبوو کە هەوڵبدات بۆ وەرگرتنەوەی ئەو بڕە پارەیەو لەپرۆژەکانی ئاوەدانکردنەوەدا بەکار بهێنرێت ، تا ئێستا هیچ زانیاریەك نەدراوەبە ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان لەوبارەیەوە 0

7- لە کاتی ئامادە کردن و تاوتوێکردنی پشکی هەرێمی کوردستان لەبودجەی عێراقدا، پێویستە حکومەتی هەرێم و نوێنەرانی هەرێم پەراوێز نەخرێن ، کەتا ئێستا ئەمە ڕوویداوە و دەبێتە هۆی بەشخواردنی خەڵکی کوردستان 0

8- وەزارەتی دارایی حکومەتی هەرێمی کوردستان چەند جارێك داوای لە وەزارەتەکان کردووە، کە بودجەکانیان پێشکەش بە وەزارەت بکەن ، هەندێ لەو وەزارەتانە دواکەوتوون لە ئامادە کردنی بودجەکانیان. دەبێ حکومەتی هەرێم لێپێچینەوە لەو وەزارەتانە بکات و ئاگادارمان بکاتەوە لە ئەنجامەکەی0

9- دەبوایە لە پرۆسەی ئامادە کردنی بودجەی ئەنجومەنی نیشتمانیدا لێژنەی دارایی و ئابووری ئاگادار بوایە، نەك لەڕێگەی ئەنجومەنی وەزیرانەوەو لە چوار چێوەی بودجەی هەرێمدا ئەو زانیاریانەمان پێ بگات0

10- لەپرۆسەی ئامادەکرنی بودجەی هەرێمدا ئەوەی تێبینی دەکرێ ، جیاوازییەکی زۆر هەیە لەنێوان بودجەی پێشنیار کراو و ئەوەی ڕەزامەندی لەسەر دەکرێ ، کەهەندێ جار زیاتر لەدوو هەندە یە ،ئەمەش

جێگای پرسیارەونیشانەیەکەبۆ زێدەڕۆیی دەزگاکانی حکومەت لەو بوارەدا لەلایەك بێتوانایی هەندێ لەکارمەندانی ئەو بوارە لەلایەکی تر 0پێویستە میکانیزمێك دابنرێت و چارەسەری ئەو کێشەیە بکرێت 0دیارە ئەم دیاردەیە جگە لەهەڵئاوسانی دەزگاکان و بەفیڕۆبردنی سەروەت و سامانی گشتی، ڕێگایەکیشە بۆ دروست بوون و گەشە کردنی گەندەڵی 0

11- ئەوەی تێبینی دەکرێ ڕێژەی خەرجیەکانی بەکار خستن لەساڵی 2007 دا (70,87٪)ی هەموو بودجەی هەرێمی پێکدە هێنا ، لەکاتێکدا خەرجیەکانی وەبەرهێنان (29،13٪) ی پێککهێنابوو 0لەساڵی (2008) دا ڕێژەی خەرجیەکانی بەکار خستن دا بەزیوە بۆ (62،3٪)ی بودجەو ڕێژەی خەرجیەکانی وەبەرهێنانیش بەرز بۆتەوە بۆ (37،7٪) . هەر چەندە ئەمە نیشانەیەکی پۆزە تیڤە لە پێکهێنانی بودجە و خەرجیەکاندا ، 0بە پێویستی دەزانین سەرنج ڕاکێشین بۆ ئەو ڕاستیەی کەدەبێت بودجەی وەبەر هێنان لەزیادبووندا بێت لەسەر حسابی بودجەی بەکارخستن و، لەهەمان کاتیشدا بودجەی وەبەرهێنان گرنگیەکی تایبەت بدات بەکەرتە بەرهەم هێنەکانی وەك کشتوکاڵ و پیشەسازی 0

12- ساڵی 2007 لێژنەکەمان تێبینی هەبوو سەبارەت بەوەی کە سەرچاوەی سەرەکی بودجەی هەرێمی کوردستان بریتیە لەو بڕە پارەیەی لەلایەن حکومەتی مەرکەزیەوە تەرخان دەکرێ و داوای کردبوو کە پێویستە سەرچاوەکانی داهات فرە چەشن بکرێن لە ڕێگەی زیادکردنی پرۆژە بەرهەمهێنەکان 0کەچی بەداخەوە بودجەی ساڵی 2008 یش هەمان دۆخی بەخۆیەوە گرتووە 0

13- لەبودجەی ساڵی 2007 دا قەرەبووکردنەوەی فەرمانبەران (54،5 ٪) ی هەموو بودجەی بەکار خستنی پێکهێنابوو. داوا کرابوو کەحکومەت پلانێك دابنێ بۆ چارەسەرکردنی کێشەی هەڵئاوسانی دەزگا حکومیەکان و چارەسەر کردنی بێکاری شاراوە لەوڵاتدا . ئەوەی تێبینی دەکرێ ئەو ڕێژەیە لەبودجەی ساڵی 2008 دا بەرز بۆتەوە بۆ (59،2٪)، واتە بەزیادەی نزیکە لە (5٪)، ئەمەش نیشانەیەکە کە ئەو بارودۆخە نەك چارەسەر نەکراوە، بەڵکو خراپتر بووە 0

14- ئاشکرایە یەکێك لەکێشە کانی خەڵکی کوردستان کێشەی نیشتە جێ بوونە کەزۆر جار زیاتر لەنیوەیداهاتی بەشێکی هاووڵاتیان بۆ کرێ خانوو دەچێ . پێویستە حکومەتیهەرێمی کوردستان چارەسەری بنەڕەتی بۆ ئەو کێشەیە بدۆزێتەوە بەناوی سندوقی نیشتەجێکردن، یان قەرزی خانووبەرە بدرێت بە هاووڵاتیان . پێویستە وەزارەتی دارایی لەو رووەوە هەنگاوی بەپەلە و پراکتیکی بنێ.

15- ئێمە لە کاتێکدا ئەو تێبینیانە دەخەینە روو سەرنجی حکومەتی هەرێمی کوردستان و هەموو خەڵکی کوردستانیش بۆ ئەو ڕاستیە ڕادەکێشین کەبودجە هۆکارێکە بۆ پیادەکردنی سیاسەتی ئابووری و چارەسەر کر دنی کێشە ئابووری و کۆمەڵایەتیەکانی وڵات و هەنگاو نان بەرەو گەشەکردنی ئاستی ژیانی خەڵك، بۆیە دەبێت لەبودجەی ساڵانی داهاتوودا هاو ئاهەنگیەکی چاکتر هەبێت بۆ دابینکردنی ژیانێکی هێمن و ئاسوودە و لەپێناوی ئایندەیەکی گەشەکردوودا بۆ نەوەکانی داهاتوو .

16- پێویستە نۆێنەرانی هەرێم لەحکومەتی مەرکەزی هەوڵ بدەن بۆ زوو جێبەجێکردنی بودجەی تەواوکەر (الميزانيه التكميليه) وپشکی هەرێم بنێردرێت و لەبواری گەشەکردنی ئابووریدا سوودی لێ وەربگیرێت .

17- حکومەتی هەرێم لەکاتی ناردنی بودجە دا دەستەڵاتی دادوەری لەچوارچێوەی وەزارەتی داددا حساب کردبوو، بەلأم لێژنەکەمان داوای کرد کەپێویستە بودجەیەکی سەربەخۆی بۆتەرخان بکرێت بەپێی یاسای ئەنجومەن دادوەری کەلەلایەن پەرلەمانەوە بڕیاردراوەو پێویستە بودجەی سەربەخۆی هەبێت ، دواتر سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران ئەوکەموکورتیەی چارەسەرکرد 0

سەبارەت پرۆژە یاسای بودجەی هەرێمی کوردستانیش لەکاتێکدا کەلێژنەکەمان پشتگیری لەپرۆژە یاساکە دەکات، بەشێوەیەکی گشتی ئەم سەرنج و تێبینیانەش دەخەینە بەرچاوی بەرێزتان :0

1- مادەی (9) بڕگەیەکی تری بۆ زیاد بکرێت و بکرێتە بڕگەی (2) دووەم بەم جۆرە بخوێندرێتەوە .

دووەم: وەزیری دارایی هەرسێ مانگ جارێك ڕاپۆرتێك لەسەر باری دارایی پێشکەش بەئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان – عێراق بکات .

2- مادەی (10) بڕگەی یەکەم لەپرۆژە یاساکەدا جیاوازی هەیە لەنێوان وێنە (نسخە) ی عەرەبی و کوردیدا لەو برەپارەیەی کەوەزیری پەیوەندیدار دەستەڵاتی خەرجکردنی هەیە لەنوسخەی کوردیدا بڕی (150) ملێون دینار دیاری کراوەو لەنوسخەی عەرەبیەکەدا بڕی (100) ملێون دینار دیاری کراوە .

زۆرینەی ئەندامانی لێژنەکەمان پێی چاکە مادەی دەیەم بەم شێوەیە دابڕێژێتەوە .

مادەی دەیەم :

یەکەم : وەزیری پەیوەندیدار دەسەلأتی خەرجکردنی گوژمەیەك لە (250) دووسەد پەنجا ملێون دینار زیاتر نەبێت و بۆ هەر حاڵەتێك ،دەکرێ دەسەلأت بداتە سەرۆکی فەرمانگەکانی سەر بەوەزارەت بۆ خەرجکردنی گوژمەیەك لە (50) پەنجا ملێون دینار زیاتر نەبێت . لەگەڵ ڕەچاوکردنی خۆنەخستنە ناو هیچ ئیلتیزامێك کەپشتیوانی تەرخانکراوی لەبودجەدا نەبێت .

دووەم : سەرۆکی فەرمانگەکانی نەبەستراو بەوەزارەت دەسەلأتی خەرج کردنی گوژمەیەکی هەیە (100) سەد ملێون دینار زیاتر نەبێ بۆ هەر حاڵەتێك لەگەڵ ڕەچاو کردنی خۆنەخستنە ناو هیچ ئیلتیزامێك کە پشتیوانی تەرخانکراوی لەبودجەدا نەبێ .

لەگەڵ ڕێز ماندا

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، داوا لە لیژنەی یاسایی ئەکەم، کاك کەریم بۆ خوێندنەوەی راپۆرتی لیژنەی یاسایی.

بەڕێز کریم بحری عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بۆ / سەرۆکایەتی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان ـ عیراق

ب / راپۆرتی لیژنەی یاسا

لیژنەی یاسایی ,لەرۆژی سێ شەممە ﴿19ی نەورۆزی / 2708ی کوردی ﴾و ڕێکەوتی﴿ 8 / 4 / 2008﴾ دا کۆبووەوە بۆ لێکۆڵینەوەی پرۆژە یاسای بودجەی ساڵی (2008)ی هەرێمی کوردستان ـ عیراق کە خوێندنەوەی یەکەمی بۆکرا لە پەرلەمان لەدانیشتنی ئاسایی ژمارە (1)ی رۆژی (2008/3/17)یدا بۆ لیژنەکەمانی ناردبوو، دوای گفتوگۆکردن و راگۆڕینەوە لەسەر پرۆژەکە، لیژنە راپۆرت و راسپاردەکانی خۆی دەربارەی پرۆژەکە بەم شێوەی خوارەوە پێشکەش دەکات:ـ

1ـ بەپێی ماددەی (79)ی پێرەوی ناوخۆیی پەرلەمان، دەبوا ، بودجەکە لەسەرەتای تشرینی یەکەم بەر لەساڵی دارایی بگەیشتبایە پەرلەمان.

2ـ دەبوایە حساب وحسابکاریی کۆتایی ساڵی دارایی (2007)یش بدرایە بە پەرلەمان بۆ ئەوەی ئاگای لە چۆنێتیی خەرجکردنی داهاتی ساڵی پێشتر ببوایە .

3ـ لیژنە پێشنیازدەکات کە سیاسەتی (تەرشیقی ئیداری) بەجۆرێك بنیات بنرێ کە ئەرکو مەسەرەفی (نفقات)ئیش پێکردن کەم بکاتەوە.

4ـ هەروەها، پێشنیازدەکەین کە ئەرکو مەسەرەفی (نفقات) بودجەی سەرمایەداریی (وەبەرهێنان) زیاتر بکرێت بۆ ئەوەی گەشەپێدان بێتەدی.

5ـ لیژنە, بەباشی دەزانێ کەلە تەرخانکردنی خەرجەکانی وەبەرهێناندا، بنەمای هاوسەنگی لەنێوان کەرتە جۆربەجۆرەکاندا رەچاوبکرێت، هەروەها لەسەر رۆشنایی هاوسەنگی نێوان پەرەپێدانی بینای ژێرخان و پرۆژەکانی بەرهەمهێناندا بنەمای لەبەرترەکان (الاولویات) رەچاوبکرێن.

6ـ بۆ جێبەجێکردنی پرۆژەکان، پێویستە هاودەنگی لەنێوان وەزارەتەکاندا هەبێت .

7ـ لەگەڵ رەچاوکردنی ئەو بڕگانەی سەرەوەدا، لیژنە، سەرەتا تەئییدی پرۆژەکە دەکات و, پێشینازیش دەکات کە دیباجەکەی بگۆڕدرێت، چونکە ئەو دیباجەیەی لەپرۆژەکەدا هاتووە تایبەتە بەو دەرچواندنەی کەلەلایەن سەرۆکایەتی هەرێمەوە داڕێژراوە نەك لەلایەن پەرلەمانەوە، کە دەبوا بەپێی حوکمی بڕگە(1)ی ماددەی (56) لەیاسای ژمارە (1)ی ساڵی 1992 ی هەموارکراو هەرێم تەخویل بکرێت داڕشتن و تەبویبکردنی هەندێ لەماددەکانی پرۆژەکە بەپێی رەوشی یاسا تەشریعکراوەکانی پەرلەمان دووبارە بکاتەوە.

8ـ دەربارەی ماددەی یەکەمی پرۆژەکە , لیژنە پێشنیازدەکات کە بڕگەیەکی بەژمارە (چوارەم) بۆ زیادبکرێت تایبەت بێت بە ئەرکو مەسرەفی دەسەڵاتی دادوەری، چونکە ئەم دەسەڵاتە دەسەڵاتێکی سەربەخۆیە و، بەپێی حوکمی ماددەی چوارەمی یاسای دەسەڵاتی دادوەری ((یاسای ژمارە (23)ی ساڵی 2007)) بودجەی تایبەتی خۆی لە چوارچێوەی بودجەی گشتیدا هەیە..... بەم شێوەیەی خوارەوە:

یەکەم: ....

دووەم: ....

سێیەم: ....

چوارەم: تەنیا بڕی (   ) بۆ ئەركو مەسرەفی (خەرجی) دەسەڵاتی دادوەری.

9- لیژنە پێشنیازدەكات، دوومادده، بەزنجیرەی ماددەی سیازدەم و ماددەی وچواردەم بۆ پرۆژەكە زیادبكرێن و، زنجیرەی ماددەی سیازدەمی پرۆژەكەش ببیتە ماددەی پازدەم، بەم شێوەیەی خوارەوە:-

أ - ماددەی سیازدەم: یاسایەك بۆ جێبەجێكردنی یاسایی بودجە دەردەچێت، بۆ رێكخستنی سەڵاحییاتی سەرفكردن.

ب - ماددەی چواردەم: پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پێوەندیدارەكان حوكمەكانی ئەم یاسایە جێبەجێ بكەن.

- تكایە فەرموون سەیری بكەن و, ئەسڵی پرۆژەكە و رای لیژنەكەشمان لەسەر پرۆژەكە، بخەنە پێش چاوی ئەنجومەن بۆ ئەوەی گفتوگۆی لەسەر بكات و رای لەباری خۆی دەربارەی دەرببڕێت.

لەگەڵ رێزماندا

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، بۆ هەردوو لیژنەی، لیژنە ی دارایی و لیژنەی یاسایی، بۆ ڕاپۆرتەكەیان من پرسیارێكم هەیە لە لیژنەی دارایی، ئایا ئەو ڕاپۆرتەیان كە پێشكەشكرد سەرنج و تێبینیەكانی لیژنەكانی تر وەرگیراوە، یان تەنها تێبینی لیژنەكەی خۆیانە.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی، ئێمە ئەو تێبینیانەی لیژنەی سەرچاوە ئاوییەكان، لەگەڵ كشتوكاڵ دواتر پێمان گەیشتن دوای ئەوەی لیژنەكەمان ڕاپۆرتەكەی خۆی ئامادە كردبوو، لەبەر ئەوە بەداخەوە نەمانتوانی سوود لەسەرنج و تێبینیەكانیان ببینین، هەرچەندە هەندێ تێبینیمان هەیە سەبارەت بەڕاپۆرتەكانیان، بۆ نموونە ئەو ڕاپۆرتانەی ئەوان ئامادەیان كردووە، ئیعتیمادیان كردووەتە سەر بودجەی بەكارهێنان، بودجەی تەشغیلی لەحاڵەتێكدا كە هەردوو وەزارەتەكە بودجەیەكی تریان هەیە، كە بودجەی ئیستیسمارییە، ئەو داوایانەی ئەوانیش كردوویانە زیاتر ئەچێتە چوارچێوەی بودجە ئیستیسمارییەكەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەی لیژنەكانی تر، پەیوەندیەكان وئەوانی تر، زۆر لە لیژنەكان سەردانی وەزارەتەكانیان كردووە، گفتوگۆیان لەگەڵ وەزارەتەكان كردووە، سەبارەت بە بودجەی تایبەت بە وەزارەتەكان، ئایا مولاحەزاتەكانیان پێشكەش بە ئێوە كراوە، ئێوە تەسبیتتان كردووە یان نا؟.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە، تەنها راپۆرتێك كەپێمان گەیشتبێ، لەلایەن لیژنەی پەیوەندییەكانەوە پێمان گەیشتووە، ئەویش سەبارەت بەو كۆبوونەوەیەی كە لەگەڵ وەرزش ولاواندا كردوویانە، تێبینیەكەشیان سەبارەت بەوەیە كە هەندێك تەمومژاوییە، مەسەلەی بودجەكەو تێی نەگەیشتوون، هیچی ترمان پێنەگەیشتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

موناقەشەکە لەگەڵ لیژنەی داراییدایە، کاك کەریم تۆ ئەتوانی بچیتەوە جێگای خۆت، نوقتەی نیزامیت هەیە کاك بارزان، فەرموو.

بەڕێز بارزان محمد قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەزیری دارایی هەرێم کاك سەرکیس ئاغا جان، لێرە نیە موناقەشەی چی ئەکەن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەزیری دارایی وئابووری لێرە نیە لەدەرەوەی هەرێمە، ئەمە یەك: دووش: وەزیری هەرێم جێگای ئەو ئەگرێـتەوە، لەگەڵ ئەوەشدا کاك رەشیدیش بریکاری وەزارەتە، ئێمە پاش ئەوەی لەگەڵ سەرۆکی حکومەت قسەمانکرد، بڕیارماندا کۆبوونەوەکەمان دوا نەخەین، لەبەر ئەوەی ئەو لێرە نیە، هەم هەردوو وەزیر لێرەن، کاك عوسمانیش وەزیری پلاندانان، کاك سعدیش وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان، هەردوو وەزیر لێرەن دەتوانن قسە بکەن، دوایی ئەگەر پێویستی کرد ئەتوانین لێرە ئیجازە وەربگرین و ئەتوانێت ئەویش قسە بکات، لەبەر ئەوەی مەسەلەکە گرنگە، کاك شێخ بایز وەزیرە.

بەڕێز بارزان محمد قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کاك شێخ بایز وەزیری دارایی نیە، ئەو قائیمەی خۆی ئەدات، من ئەزانم لە شوێنێك بودجەی ساڵی(2007) هاتووە، لە هەولێر نەهاتووە، وەکیل وەزیر ئەبێ لێرە بێت، هیچ شتێك لەمە گرنگتر نیە، وەزیر بڕوات خۆی لێ بشارێتەوە، وەزیر ئەبوایە لێرە بوایە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لێرە نیە لەگەڵ وەفدی حکومەت چووەتە بەغداد، لەگەڵ کاك نێچیرڤان چووەتە بەغداد، خۆ شاردنەوە نیە، مەسئولیەتێکە پێشتر قەرار درابوو، وەفدەکە پێك بێت لە یەك، دوو، سێ، چوار، پێنج، کەس، ئەگەر کێشەیەك هاتە پێش نەیانتوانی جواب بدەنەوە، پێویستی کرد وەزیری دارایی وئابووری جواب بداتەوە، ئەو وەختە ئەو گلەییە بکە.

بەڕێز بارزان محمد قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بۆچی شەش مانگە بۆتان ناردووە جوابی نەداوەتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لەكاتی موناقەشەدا ئەو پرسیارە بكە، وەزیری هەرێم بۆ كاروباری دارایی، وەزیری پلاندانان، هەموویان تەمسیلی حكومەت ئەكەن، وەزیری هەرێم بۆ كاروباری پەرلەمان، هەر سێكیان ئەتوانن بەناوی حكومەت قسە بكەن، دەتوانن بەناوی وەزارەتی دارایی و ئابووریش قسە بكەن، كاك كەمال قسە ئەكات.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د. كەمال كەركووكی):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

راستە وەزیری دارایی لێرە نیە، ئێرە پەرلەمانی كوردستانە، ئەم بەڕێزانە ئەتوانن هەموو بڕیارێك بدەن، لەبەر ئەوەی وەزیرێك لێرە نەبێت، ئێمە جەلسەی خۆمان تەئجیل ناكەین، قەرار ئەدەین، ئەوەی پێتان باش نیە قبوڵی مەكەن، ئەوەی موناسب نابینن رەزامەندی لەسەر مەدەن، خۆتان ویژدانتان بەكار بهێنن، وا كار بكەن وەزیر ئەمڕۆ لێرە نیە، جەلسەیەك تەئخیر ئەكەین، بەیانی وەزیرێكی تر نیە جەلسەیەك تەئخیر بكەی ئەوە عەمەلی نیە، لەبەر ئەوە پەرلەمان كاری خۆی ئەكات، بەڕێز كاك بایز لێرەیە، ئاگای لە وردەكارییەكانە، ئەگەر شتێك قەناعەتتان پێی نەهات هەروەكو خۆتان بڕیار بدەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرموو سۆزان خان.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە هەموومان خۆمان ئەزانین ئەوە نا یاساییە، وەزارەتی دارایی وەزارەتە، ئەوەی تریان وەزارەتی هەرێمە، بۆ ئەمیان ئەبێ وەزیرەكە حازر بێت، ساڵی پاریش هەر جەنابی حازر بوو، بەڵام بۆ ئەمی تریان كە وەزارەتی داراییە وەزیر حازر نیە، ئەگەر بڵێین سەفەری كردووە ئەیتوانی سەفەر نەكات، چونكە وابزانم ئیقراری بودجەی هەرێمی كوردستان لەوە گرنگترە، وەزیریش بۆی نیە قسە بكات لەناو پەرلەماندا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

خەمان خان فەرموو.

بەڕێز خەمان زرار اسعد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەرێز دكتۆر كەمال كە ئەڵێت ئێوە، با بچینە ناو موناقەشەكەوە من ئەبینم دوو سەبەبی زۆر سەرەكی هەن، كە ئێمە هەر نەتوانین بچینە ناو موناقەشەكەوە یەكەمیان: نەبوونی بودجەی ساڵی 2007كە وەزیری دارایی ئەبوایە خۆی لێرە بوایەو باسی بكردایە بۆمان، پار ئەو بودجەیەی كەئێمە دەنگمان بۆدا، ئەوان چۆن سەرفیان كردووە، حسابی خیتامی ساڵی 2007 ئەبوایە لێرە بوایە، ئێستاكە لێرە نیە دووەمیان: كاتێك وەزارەتی دارایی لێرە نەبێت، ئێمە چۆن بچینە ناو موناقەشەیەك، خۆی ئەبێت وەزیری دارایی لێرە بێت بۆ ئەوەی سیاسەتی مالی ئەمساڵمان بۆ باس بكات، پار چی كردووە ئەمساڵ بەتەمای چیە بیكات، ئەی ئێمە چۆن بچینە ناو موناقەشەیەكەوە كە نەزانین پار چی كراوە و ئێستاش بەتەمای چین،

بەڕاستی ئەم وەرەقەی ئەمساڵ بۆمان هاتووە، دیسان جارێکی تر هیچ بنەماکان و هیچ میعیارەکانی تێدا دیار نیە، لەبەر ئەوە بەڕاستی من پێم وایە هەر چوونە ناو موناقەشەی ئەم بابەتە ئەمڕۆ کارێکی دروست نابێت، ئەبێ چاوەڕێ بکەین وەزیری دارایی با بێتەوە، زۆر دووریش نیە ئەتوانین چاوەڕێی بکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێردڵ فەرموو.

بەڕێز شێردڵ عبداللە حەوێزی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

عادەتەن کەوەزیرێك ئەچێتە ئیجازە بۆ هەر شوێنێك وەزیرێك دا ئەندرێت وەکالەتەن، من پرسیارێکم هەیە ئایا هیچ جارێك وەزیری هەرێم لەو چەند جارەی کەوەزیری مالیەی هەرێم غائیب بووەو سەفەری کردووە، وەزیری هەرێم کاك بایز هیچ جارێك بووە بەوەزیری مالیە وەکالەتەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك غفور فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەباوەڕی من مادام بەڕێز وەزیری پلاندانان ئامادەیە، ئەو ئاگاداری چۆنیەتی دابەشکردنی بودجەکەو ڕێکخستنی بودجەکە بووە ئەوە یەك: دوو: بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی ئەویش ئاگاداری ووردەکارییەکانە، بەڕێز کاك رشیدیش کە ئامادەیە بریکاری وەزیری دارایی و ئابوورییە، کەواتە ئێمە ئێستا ئەتوانین لەڕێگەی ئەو بەڕێزانەوە چۆنیەتی دانانی ئەو بودجەیەو ووردەکارییەکان گوێبیست بین ئەو خاڵێك، خاڵێکی تریش ئێمە ئەگەر ئەمڕۆ ئەم دانیشتنە تەئخیر بکەین جارێکی تریش تەئخیری بکەین، خۆمان گلەییمان هەیە ئەڵێین: بودجەکە تەئخیر بووە بۆ پەرلەمان، لەلای خۆشمانەوە تەئخیری بکەین، بەڕاستی من بەڕەوای حەقی نازانم کە دوا بخرێت، بۆیە پێویستە گفتوگۆ بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پێش هەموو شتێك عەفوم ئەکەن ئەگەر ئیجازە هەبێت، کەسێك ئەگەر قسە بکات ڕەچاوی واقعی پەرلەمان وپێکهاتەی پەرلەمان، وەزعی حکومەت وئەوانەی لەپێش چاونەبێت، تەنها وەکو پرەنسیپ قسە بکات، دوورە لەواقیع و پێم وایە خزمەت ناکات، یەك: ئێمە لەهەموو شت گرنگتر ئەوەیە کە ئێمە بەشێوەیەکی ڕوون و شەفافیەتەوە دەمانەوێت موناقەشەی هەموو بودجەکان و هەموو بابەتەکان بکەین، ئەوە لەلامانە هەر بۆیەش لەو ماوەی ڕابردوودا کاری باش کراوە، لیژنەی دارایی وئابووری بەدواداچوونی کردووە، فراکسیۆنەکان کۆبوونەواتی تایبەتیان کردووە، خەڵکی پسپۆڕ هاتوون، بودجەیان بۆ شەرح

کردوون، تەفسیلاتیان بۆ داوە، گۆڕانکاریشمان کردووە لەسەر بودجەکە، پێتان بڵێم چ گۆڕانکارییەك کراوە، یەکەم: بودجەکە هاتووەتە ئێرە، بودجەی دەسەڵاتی دادوەری تێدا نەبووە، کە ئەمە خیلافی قانونە پێش ئەوەی بگاتە لای ئێوە، ئێمە خۆمان کۆبوونەوەمان لەگەڵ کردوون داوامان کردووە، کە ئەبێت بودجەی تایبەت بێت و قبوڵیان کردووە، چۆن گۆڕانکارییان کردووە، بودجەی دادوەرییان ناردووە، جارێکی تر بودجەی دادوەری مولاحەزاتی لەسەر بووە لەگەڵ وەزارەتی دارایی، لیژنەی دارایی وئابووری قسەیان کردووە، خەملاندوویانە بەشێوەیەك لەبەر ڕۆشنایی ڕەئی لیژنەی دارایی پەرلەمان دووبارە بودجەکەی دەسەڵاتی دادوەری چاککراوەتەوە، دوو: داوامان کردووە کە پێشینەی سولفەی عەقار بداتە خەڵك، میزانیەیەك دابندرێت پێش ئەوەی بێتە ئێرە کۆبوونەوەمان کردووە لەگەڵ وەزیری دارایی و وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی وتوومانە ئەمە ویستێکی خەڵکە، دەبێ ڕەچاوی بکەن و خۆشبەختانە ئەمە خەریکە ببێتە قەرار، ناتوانم بڵێم بووەتە قەرار چونکە قەراری حکومەتە، بەڵام مەنتقی پەرلەمان کە مەنتقی خەڵکە ویستی خەڵکە، ئاراستەی حکومەتی هەرێم کراوە ئومێدم وایە کە ببێتە قەرارێك ئەمەش قبوڵکراوە، سێیەم: چاوەڕوان دەکرێت کە بودجەیەکی تەکمیلی تەواوکراو لەلایەن حکومەتی هەرێمەوە، یەعنی لەلایەن حکومەتی فیدڕالەوە کە بڕیار دراوە بدرێتە ئەنجومەنی نوێنەران بۆ قەرار دانی، ئەو بودجەیەی تەواوکراوە زۆر گرنگە بۆ ئێمە، چونکە ئەو میزانیەی کەهاتووە عەجزی هەیە، یەکەم: بۆ پڕکردنەوەی ئەو عەجزە، دووەمیش: ڕێژەی ئاوەدانکردن لەناو بودجەی هەرێمدا زیاد بکرێت، ئەبێ حکومەت لەو فەترەیەدا بودجەیەکی تەواوکراو حازر بکات، پێشکەشی ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق وحکومەتی عێراقی بکات، بۆ ئەوەی ئەو میزانیە تەکمیلییە وەربگرین، جا لەبەر ئەوە من پێم وایە ڕاستە وەزیریش لێرە نیە، ناتوانین موناقەشاتمان دوابخەین لەبەر ئەوەی وەزیر لێرە نیە، ئەوە گلەییەکانتان پێی گەیشت، بەڵام ئەویش بە قەرارێك ڕۆیشت، وەفدێك تەشکیل کراوە بچێت بۆ بەغداد، وەفدەکە بریتی بووە لەو ناوانەی کەرۆیشتن، ئەمڕۆ جێبەجێ کراوە ناتوانین کۆبوونەوەکەمان دوابخەین، یەك: دووش: دوو وەزیر لێرە حازرن ئەتوانن تەعبیر لە حکومەت بکەن نەیانتوانی بریکاری وەزیریش لێرەیە، هەر ڕەئیەکی هەبوو ئەیداتە وەزیر، ئەگەر ڕێگاشمان نەدا خۆی قسە بکات، کاك شێخ بایز و کاك عوسمانیش ئەتوانن ڕەئیەکە پێمان بڵێن، لەبەر ئەوە من پێم وایە موناقەشە کردنەکەمان تەبیعیە و دەبێ بەردەوام بین، بەعەکسەوە ڕەئیەکەی تر من پێم وایە ناقانونیە کە دەڵێن، با دوای بخەین لەبەر ئەوەی وەزیر نەهاتووە، هەر وەزیرێك نەیەت و موناقەشەمان دوابخەین مانای وایە، ئێمە دەبینە تابعی ئەوەی وەزیر دێت یان نا، ئەبێ قەرارەکەمان وا بێت وەزیر بێت یان نەیەت موناقەشەمان دوانەخەین و، ئەگەر دەرچوو بەویستی خۆی یان بەبڕیارێك نەهاتووە، یان بەویستێك نەهاتووە، بۆ ئەوەی دوا بخرێت ئەو وەختە خراپە دەبێ موحاسەبەی بکەین لەسەر ئەوە، کاك هیوا فەرموو.

بەڕێز هیوا صابر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سوپاست ئەكەم بۆ ئەو وەصفە، يەعنى ئەوەى داواى شەفافيەت بكات، بە موشاغيب بناسرێت ئەوە باشە، وەڵڵا من هەر پرسيارێك بكەم باشە، ئێمە تاكەى بە ناوى ريعايەت بۆ واقيع بابەتەكان يەكلايى نەكەينەوە، ئەو پەرلەمانتارانە قسەيان كرد بابەتى بودجە، بابەتێكى زۆر گرنگە، رۆژێك تا دوو رۆژ تا سێ رۆژ يان هەفتەيەكيش دواى بخەين، بۆ ئەوەى هەردوو وەزيرەكە ئامادە بن لەجێگاى خۆيايەتى، من وەكو پەرلەمانتارێك وەكو ئەندامێكى ليژنەى دارايى ئەم قسە ئەكەم، بەپێى ئەوەى كەحكومەت لە ساڵى رابردوودا هيچ يەك لە بڕيارەكانى پەرلەمان و مەرجەكانى بۆ قبولكردنى بودجەى 2007 جێبەجێ نەكرد، پێم باشە سەرۆكى حكومەت بێت لێرە هەندێك قسەى لەگەڵ بكەين، بۆ ئەوەى بڕيارەكان وداواكانى ئەمساڵيشمان بە ئاقارى ساڵى پاردا نەڕوات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

كاك عوسمان بانى مارانى فەرموو.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر(بانى مارانى):

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

ئەوەى جەنابت باستكرد، ئەوە شتێكى نوێيە بەنيسبەت ئێمەوە، ئەبێ ئەگەر وەزيريش لێرە نەبێت، ئێمە قەرارى خۆمان ئەسەپێنين بەڕاستى شتێكى زۆر دڵخۆشكەرەيە، دەستخۆشيت لێ دەكەين، هيوادارين ئەوە درێژەى هەبێت، بەڵام من پرسيارێكم هەيە ئايا؟، ئەوە دوو ساڵە بودجەى هەرێمى كوردستان لێرە پەسەند دەكرێت، وەزيرەكەى لێرە نيە، ساڵێك قەيناكە، بەڵام دوو ساڵ ئەمە پرسيارێمان بۆ دروست ئەكات، مەسەلە ئەوە نيە كە دەكرێت يان نا، بەڕاستى ئێمە بڵێين يان نەڵێين لەدەرەوە خەڵكى قسەى نەوعێكى تر ئەكات، دوو ساڵ لەسەر يەك وەزيرى ڕاستەقينەى مالى نەيەتە پەرلەمان كە بودجە تەخمين دەكرێت، ئەوە بەڕاستى جێگاى پرسيارە، لە ڕووى ياسايشەوە نازانم دەبێت يان نا، حەقە جوابم بدەنەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

كاك محمد رفعت فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبدالله:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

من پێم وايە تا ئێستا وەزارەتى دارايى دوو وەزارەتە، لەبەر ئەوەى ميزانيەكانى سلێمانى و هەولێر جيايە، بۆيە كاك شێخ بايز تەنها ئەتوانێ ديفاع لەميزانيەى سلێمانى بكات كە چۆن سەرف بووە، هى هەولێر كەس نازانێت، لەبەر ئەوە ئەبێ وەزير ئامادە بێت لێرە بۆ ئەوەى جوابى ئەو پرسيارانەمان بداتەوە، كە لێى ئەكەين، ئەمە يەك: دوو: پێويست بوو لە ناردنى بودجە تەفاصيلى سەرفى بودجەى 2007 يان بۆ بناردينايە، لەو حاڵەتەدا ئەگەر خۆشى ئامادە نەبوايە قەيناكە موناقەشەمان ئەكرد، بەڵام ئێستا هيچمان لەبەردەستدا نيە، شەفافيەتێك لەناردنى ئەم بودجەى ئێستا بۆ پەرلەمان نيە، بودجەش شتێكى زۆر گرنگە ئەگەر تەئجيلى بكەين تا حازر ئەبێت وەزير ئەوە شتێكى باشە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک محمد حکیم فەرموو.

بەڕێز محمد حکیم جبار:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵڵاهی من چاوەڕێ بووم یەك وەزیری دارایی لێرە بێت، چونکە ئێمە میللەتەکەمان هەموو چاوەڕێ بوو، لەماوەی ساڵێکی کابینەی نوێی حکومەتی یەکگرتوودا ئەو وەزارەتانە یەك بگرنەوە، یەك وەزارەتی داراییمان هەبێت، چونکە ئەوەندەی من زانیبێتم زۆر بەی ئەو تێبینیانەی هەیە، چونکە ئێمە دوو وەزارەتی داراییمان هەیە بودجەش بەشکراوە، پێش ئەوەی بێتە بەردەستمان وەکو ئەوترێت، ئەگەر واش نیە با ئەو برادەرانەی کەوا لێرەن و پەیوەندیان بەو قەزییانەوە هەیە با ئینکاری بکەن، چونکە وەکو زانراوە لە بەرپرسی باڵاتر کە پێشتر وتوویەتی بودجەی کوردستان لەنێوان هەردوو لادا دابەشکراوە، بۆیە پێش هەموو شتێك کەداوای وەزیری دارایی بکەین و بریکارەکەی کە لێرەیە، ئێمە دەبێ ئەو پرسیارە بکەین ئایا بۆ میللەتەکەی ئێمە لاوازی نیە، کابینەیەك نەیتوانی سێ وەزارەت یەك بخات لەماوەی ساڵێکدا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

یەك: ئێمە هەموومان لەگەڵ ئەوەداین کە پێویستە میزانیەکە، میزانیەیەکی شەفاف بێت، کراوە بێت، مەجالی موناقەشەو قسەکردنێکی زۆری تێدا هەبێت، دوو: ئەو دوو ڕاپۆرتەی کە خوێندرایەوە لەلایەن لیژنەی دارایی و مالیەوە بەدەیان ڕەخنەی تێدایە کەئاراستەی حکومەت کراوە، کە ئەبێت لەم جەلسانەدا موناقەشە بکرێت، سێ: میزانیە پەیوەندی بەژیانی هەموومانەوە هەیە، پەیوەندی بە مەشاریعی حکومەت و خزمەتگوزارییەوە هەیە، بۆیە قەت من لەگەڵ ئەوەدا نیم کە تەئجیل بکرێت، موناقەشە بکرێت، لەکاتێکدا ئێمە لە ناو پەرلەمان داوا ئەکەین، وەزارەتەکان یەکتری بگرنەوە لە هەمان کاتیشدا ئێمە ئیستیعدادمان نیە لەگەڵ وەزیرێکی مالیە موناقەشە بکەین، کە وەزیری هەرێمە بۆ کاروباری مالیە، بۆیە من لەگەڵ ئەوەدام کە موناقەشەکە بەردەوام بێت، کراوە بێت، هەمووشمان ڕاو قسەو موناقەشەمان لەسەر میزانیەکە بدەین بەڕاشکاوانە، بەبێ هیچ تەحەفوزاتێك بۆ ئەوەی موناقەشەکە مەجرای خۆی وەربگرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تکایە لەخۆتانەوە قسە مەکەن دوایی ناوتان دێنم، لە موشاغیب برێك قورستر بەکار ئەهێنم، ئەوەی لەخۆیەوە قسە بکات، من ئومێدم وابوو لەجیاتی ئەوەی کە ئیعتراز بگرن، پێشتر بتان وتایە ئێمە داوا ئەکەین، یەك وەزیر تەعبیر بکات لە هەمووی، یەك وەزیر، یەك میزانیە خۆزگە ڕەئیتان وابوایە، فەرزتان

بکردایە لەسەر حکومەت کە ئێمە تەنها لەگەڵ یەك وەزیر موناقەشە ئەکەین، نەك ئێستا بڵێن دوو وەزیر دابنیشێت، ئێوە تەرسیخی تەقسیمەکە ئەکەن، کاك شێخ بایز فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئێمە کە ئامادە بووین لێرەدا مەفروز بوو هەتا پێرێش جەنابی کاك سەرکیس ئامادە بێت، کاك دڵشادیش ئەبوایە ئامادە بوایە لەگەڵمانا، بەڵام کۆبوونەوەکانی ئەوێ وای کرد، من ئاگادار بووم لە نزیکەوە بە ئیلحاحەوە کاك سرکیسیان برد، ئەم شەویش لەشەودا تەلەفۆنیان کرد وتیان ئەبێ بەیانی هەرچۆنێك بێت کاك دڵشادیش بگاتە ئەوێ، چونکە دیارە مەوزوعەکە یەك، دوو مەسەلەی زۆر گرنگە، خۆشتان ئەزانن چیە؟، پێویستی بەوان ئەکرد کەئامادە بن، بەنیسبەت میزانیەوە کە ئێستا ئەم خوشك وبرایانە ئەڵێن بەڕاستی ئەم میزانیە بە موشتەرەکی دانراوە، لیژنەی موشتەرەك دایناوە، سێ کەس لە ئێمە لەوەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری دارایی وە سێ کەسیش لەوەزارەتی دارایی و ئابووری، موختەسەری ئەو شتانەش پاش چەندین کۆبوونەوە لەگەڵ وەزارەتەکاندا ئەوە بەتایبەتی میزانیەی تەشغیلی بەنیسبەت میزانیەی وەبەرهێنان، ئەوە جەنابی کاك عوسمان نوێنەرەکانی لەوێ بووە لەگەڵ ئەو لیژنەیە ئەوانیش دانیشتوون، ئەو ئیشانەیان تەواو کردووە و پاشان ئەوە هاتووەتە بەردەم کاك سەرکیس و کاك عوسمان و خۆشم، بە ئامادەبوونی وەکیلی وەزارەتەکان، ئێمە ئەوەمان موناقەشەکردووەو ئیمزامان لەسەر کردووە، هاتووەتە ئەنجومەنی وەزیران و پاشان هاتووەتە پەرلەمان، دیارە ئەوەی کە لەناوچەی ئێمەدایە وەختی خۆی وەزارەتی مالیە فیعلەن بووە بەدوو بەشەوە، فیعلەن وایە وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی و وەزیری دارایی و ئابووری، بۆ مەعلوماتی هەموو لایەکتان من هەموو دەسەڵاتەکانی وەزیری دارایم هەیە، بەپێی ئەو تەخویلەی کە کراوم، خۆشی لە سەرەتاوە هەر بەو شێوەیە هاتووە، دەست و دائیرەکانی وەزارەتی دارایی و ئابووری ئیدارەی سلێمانی، ئێستا لەژێر دەسەڵاتی وەزارەتی هەرێمە بۆ کاروباری دارایی، هەموو مامەڵە داراییەکان ئەکات و ئیشە داراییەکان ئەکات، بەپێی ئەو تەخویلەی کەکراوە، ئێستاکەش من بەڕاستی ئەگەر بێت وڕاپۆرتەکەی خۆم وەکو جەنابت فەرمووت، من بیخوێنمەوە زۆر زیاترم دەوێت، بەڵام ئەوە تەفسیلە لەسەر چۆنیەتی میزانیە کەهاتووە، وە چۆن بووە، چۆنە، چەندە، لەدوای حاکیمە چەندە، لەدوای ئەوانە هەر هەمووی بەتەفسیلی و بەژمارە، ئێمە نووسیومانە، دوورو درێژە، بەڵام ئەوەی لە ڕاپۆرتی بەڕێزان هاتووە، لیژنەی دارایی و لیژنەی یاسایی، بەڕاستی ئێمە وەکو وەزارەتی مالیە تەئیدی ئەکەین، ئومێدەوارین ئەمساڵ زۆر بەباشی جێبەجێبکرێت، لەلایەن وەزارەتی مالییەشەوە إنشاء الله هەر یەك وەزارەتیش ئەبێت، ئەوەی کەهاتووە لەناو فەقەرەکاندا بەڕاستی، ئێمە مولاحەزەیەکی ئەوتۆمان لەسەری نیە، ڕەنگ هەیە یەك مولاحەزەمان لەسەری هەبێت، وەختی خۆی ئیتیفاقمان کردبێ وتوومانە سێ مانگ کەمە بۆ ڕاپۆرتە داراییەکان، با شەش مانگ بێت، بەڵام لیژنەی دارایی سێ مانگی تەئید کردووە، ئێمەش وا لەگەڵیاندا ئەبین بۆ ئەو مەوزوعە وجێبەجێی ئەکەین، بەنیسبەت ئەوەوە کەیەك بودجە هەبێت، بۆ ئەم سێ وەزارەتەی کە ئێستا یەکیان نەگرتۆتەوەو ئەبێ یەکبگرنەوە، من لێرەوە ئەیلێم وەکو

وەزیری هەرێم بۆ كاروباری دارایی، ڕاستە حكومەت قەت یەكگرتوو نابێت، ئەگەر وەزارەتی مالییەكان یەك نەگرن، ئەمە حەقیقەتە، بەڵام ئەمە لە دەسەڵاتی وەزیری مالیەدا نیە، كە ئێستا هاتووە لێرەدا دانیشتووە، یان لەدەسەڵاتی وەزیری هەرێمدا نیە، كە ئێستا هاتووە لێرەدا دانیشتووە، ئێمەش تەئیدی ئەوە ئەكەین، ئێمەش لەگەڵ ئەوەداین، هیچ كۆسپێكی ئەوتۆش نابینین لەڕووی تەكنیكی و فەنیەوە كە یەك نەگرێتەوە، پێشم وایە ئەوەی كەمن خۆم گوێم لێ ئەبێت، یەك ئەگرێتەوە إنشاء الله وە كۆتاییشی پێ دێت، بەڵام باسی شتێكی سەیر ئەكرێت، باسی ئەوە ئەكرێت، وەلەو عەفوم بكەن كەئەڵێم سەیر ئەڵێن ئێستا ئەبێت بودجەكان یەك بگرێت، من پرسیارێكم هەیە، ئەی ئەگەر بەیانی فەرەزەن وەزارەتی كشتوكاڵ و وەزارەتی ئاودێری یەكی گرت، بودجەكانیان ئەوەندە زەحمەتە یەك بگرێت، نەخێر بەیەك ئەمر تەنها ڕەقەمە ئیزافەی ڕەقەم ئەكرێت، هیچ موشكیلەیەك نیە، ئێستا ئیزافە بكرێت یان دە رۆژی تر ئیزافە بكرێت، ئەمە بەڕاستی نابێ ببێت بەكۆسپ، خۆی ئەمە وایەو هەموو وەختێك وابووە، جاری وا هەیە وەزارەتیش هەر ئەمێنێت، ئەنجومەنی وەزیرانیش هەر ئەمێنێت، ئیحتیفاز بەوەزعی خۆیەوە ئەكات، بەڵام حكومەت قەراری دەمجی دوو وەزارەت ئەدات، كە ئەو قەرارە ئەدات، لەدوای ئەوەش یاساكە ئەبێ دەربچێت، دوای ئەوەش هەر خۆی ئیعتیادی میزانیەی ئەم ئەچێتە سەر ئەوی تریان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، كاك عوسمان شوانی وەزیری پلاندانان، فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی/وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من تەئیدی هەموو ڕایەكانی لیژنەی دارایی ئەكەم، بەتەواوەتی زۆر شتی باش و مولاحەزاتی باشیان داوە، بەس یەك جواب بۆ ئەو برادەرانە كە ئەڵێن، موناقەشە با نەكرێت، ئێمە لێرە دانیشتووین سێ وەزیرین، وەكیل وەزیرێكیش دانیشتووە، با موناقەشەكە دەست پێبكات، ئەگەر بێتو قەناعەتیان پێنەكرد وەكو كاك كەمال فەرمووی، ئەكرێ ئەمە تەئجیل بكرێت بۆ ڕۆژێكی تر، بۆ كاتێكی تر، بەڵام كات زۆر درەنگە ئێستا خۆی لەمانگی 4 دایە، بەتایبەت من لەسەر بودجەی وەبەرهێنان قسە ئەكەم، مەشاریع تەئخیر ئەبێت، سێ مانگ و نیومان لەسەر ڕۆیشتووە، كوردستان خۆی لە فەصڵی زستاندا ئیشی بۆ ناكرێت، هەمووی شەش تا حەوت مانگی بۆ ئەمێنێتەوە، تا میزانیە موصادەقە دەكرێت لەلایەن بەڕێزتانەوە، تا ئەچێتە سەرۆكایەتی هەرێم تا دەگەڕێتەوە، تا تەعلیماتی پێ دەرئەچێت، خۆی تەئخیر تر ئەبێت، بەڕای من با موناقەشەكە دەست پێ بكەین، ئەو موناقەشاتانەو ئەو مولاحەزاتانەی كە ئێوە هەتانە، دەكرێ جەنابی كاك بایز وەكو وەزیری هەرێم بۆ كاروباری دارایی و منیش یارمەتی ئەدەم، لەبەشی وەبەرهێناندا، بۆ جواب دانەوەش كاك ڕەشید مەوجودە، ئەگەر ڕەئیتان و قەناعەتتان نەبوو، ئێوە مخەوەلن، سەرۆكایەتی پەرلەمانیش پەرلەمانی كوردستانە، حەقی هەیە موصادەقە نەكات، حەقی هەیە گۆڕانكاری تێدا بكات، حەقی هەیە هەرچۆنیەك داوا ئەكات وابێ، بەڵام تەئخیر كردنی ئەوە بەبەهانەی ئەوە كە وەزیری دارایی كە ئەبوایە لێرە بوایە بەهۆی مەسەلەیەكی ڕەسمیەوە كە مەسەلەیەكی زۆر گرنگە، كە گرنگ ترە، بەڕەئی من ئەویش

مەسەلەی قانونی تەوزیعی واریداتی دەوڵەتە لەعێراقدا، کە مەسەلەیەکی زۆر گرنگە، کە چۆن بتوانێ کورد بەشداری لەو موناقەشەیەدا بکات، بەشدارن برادەران لەبەغدا، بۆیە من داوا لە ئەندامانی پەرلەمان ئەکەم، لەجەنابیشتان ئەکەم، کە موناقەشەکە دەست پێبکرێت بۆ ئەوەی مولاحەزاتەکان چی هەیە، دەتوانین وەڵام بدەینەوە، ئەوەشی کە نەمانتوانی ئێوە حەقی خۆتانە ئەتوانن هەر کەسێك دەعوەت بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر کەس دەستی بڵند کرد و داوای کرد کە قسە بکات، بەڵام من تەنها حەقم دا بەچەند کەسێك لەبەر ئەوە گلەیی مەکەن، بیست وقسور کەس دەنگم نەداوەتێ کە قسە بکات، لەبەر ئەوە موحەدەد موشەخەص نیە، فەرموو کاك بەڵێن.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مومکینە، گلەییەکەی من بەدەستی جەنابت گەیشتبێ، بۆیە ئەو مەسەلەی هاتە گۆڕێ، من هەر ئەوەندە دەڵێم لە جەلسەی ڕابردوو، وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان داوای کرد، بۆ موناقەشەی میزانیە مەفروزە وەزیر ئامادە بێت، دەبا سەرۆکایەتی پەرلەمان ئەو شتە لەبەرچاو بگرێت، یان ئەوەتا ئەو کۆبوونەوەی ئەمڕۆی دوا بخستایە تا وەفدەکە دەگەڕێتەوە، یان ئەوەتا وەکو کاك شێردڵ باسیکرد وەکالەت بەڕەسمی بدرایە، جەنابی سەرۆك چەندینجار ئێمە لێرە موناقشەمان کردووە کە مەسەلە هاتە سەر مالیە، پەیوەندی بە مالیەوە هەبێت، یاسایەك، پرۆژەیەك، پەیوەندی بەمالیەوە هەبووە، ئێمە ڕامان گرتووە وتوومانە ئەبێ ئەو پرۆژەیە بدرێتە حکومەت، چونکە پەیوەندی بەمالیەوە هەیە، ئەوە پەیوەندی بە میزانیەی تەواوی سەرتاسەری کوردستانەوە هەیە، لەبەر ئەوەی ئێمە ئەگەر دوو وەزیرمان نیە قبوڵمانە، جەنابی شێخ بایز کە وەزیری هەرێمە بۆ کاروباری دارایی قبوڵمانە، بەڵام ئێمە دوو وەزارەتی مالیەمان هەیە، لەبەر ئەوە بەڕاستی مەفروزە کە وەزیری مالیە لێرە ئامادە بێ، بۆ موناقەشە کردنی میزانیەکە، مومکینە برادەران زۆر داخلی موناقەشە بوون، حەق نیە داخلی موناقەشە بن، یەعنی ئێمە ئەگەر بڕیار بدەین کە موناقەشەی بکەین ئەو وەختە، داخڵی تەفاصیل ئەبین ئەو برادەرانەی کەباسیان کرد، ئەو دوو وەزارەتە بۆ یەك ناگرێتەوە، بۆ حساباتی 2007 دیار نیە، ئەمە لەکاتی موناقەشەدا باس ئەکرێت، ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی هەیە، کەوا ڕاپۆرتێکی ڕێکوپێکە، مولاحەزاتی جدی تێدایە، هەروەها ڕاپۆرتی لیژنەکانیش هەموویان هەیە، من بۆ خۆم لە لیژنەی کشتوکاڵ و پەیوەندیەکاندام تا ئێستا ئێمە لەگەڵ چوار وەزارەت موناقەشەمان کردووە، ڕاپۆرتیشمان هەبووە بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڕەخنەکەت بۆ سەرۆکایەتی ڕەدی ئەکەمەوە، لەجێدا نیە، لەبەر ئەوە خۆتان پێشتر داوای وەزیرێکتان کردبوو، دوو جار دواخرا، لەبەر ئەوەی وەزیر ڕۆیشتوو سەفەری کرد، گلەیتان لە ئێمە کرد وتتان با سەفەریشی کردبێ لێرە با موناقەشەی بکەین بەغیابی ئەویش، ئێمەش لێرە ئیعلانمان کرد بوو سێ ڕۆژ

دەبێت، وتومانە دەعوەتی ئێوەمان کردووە بۆ ئەو کۆبوونەوەیە، بەرنامەی کارمان ئیعلان کردووە، بە وەزیرەکانمان ڕاگەیاند دوایی لەپڕ ئیجاب کراوە کە وەفدی حکومەت بچێتە بەغدا، جارێکی تر ئێمە بەرنامەی کارمان ئیعلان بکردایە بڵێین دوامان خستووە، لەبەر ئەوە دیسان ئەهاتن بەنەوعێکی تر ڕەخنەتان ئەگرت، لەبەر ئەوە ڕەخنەکەت لەجێگای خۆی نیە، دوو کەسی تر قسە ئەکات، دوایی ئەیخەمە دەنگەوە، کاك خورشید وکاك ئارام، فەرموو کاك خورشید، ئەزانن چیە دوو کەس قسە بکات، یەکێك موئەید، یەکێك موعارز، با بزانین کاك خورشید چ قسەیەك ئەکات، موقابیلەکەی قسە بکات، فەرموو.

بەڕێز خورشید سلیم شێرە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی خوشك وبرایان وتیان زۆر ڕاستە، بەڵام وەکو جەنابیت ئیشارەتت پێدا، ئامادە نەبوونی وەزیری دارایی بەڕەغبەتی خۆی نیە، وەکو ئیشارەتتان پێکرد بۆ شتێکی گرنگ ڕۆیشتووە، مادام وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی و وەزیری پلاندانان لێرە ئامادەن، و ئامادەشن جوابی هەموو شتەکان بدەنەوە، خۆشیان ئیستیعدادیان هەیە، دەشڵێن ئێمە ئاگادارین، بۆیە تەئجیل کردنەکە هیچ پێویست ناکات، ڕەئم وایە کە بەردەوام بین لەسەر موناقەشەکە و تەئجیل کردنی ناوێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

برادەرێکی تر بیەوێت بەردەوام نەبین لە موناقەشەکە، یان داوای دواخستنی بکات، کێ داوای دواخستنی ئەکات لەبەر ئەوەی وەزیر لێرە نیە، کاك محمد فەرەج، فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵڵا من وا ئەزانم ئەم موناقەشەیە درێژە ئەکێشێت، بەئەنجامیش ناگات، بەڵام پێشنیارێك ئەکەم، ئێمە لە یاسای ڕاوێژکاریدا کەوتینە بەر ئاو ئەرێ و نەرێ، یاساکەمان دواخست، ئێمە ئێستا هەر لە ئەساسەوە دوو گرفتی زۆر گەورەمان هەیە، هیچ بوارێك، هیچ وەزارەتێك لە هیچ حکومەتێکدا، دوو کەس نیە تەنها یەك کەسە، کەوا بوو ئێمە هەر لەئەساسەوە کەوتینە بەر گرفتێکی گەورە، ئەمە یەك، دوو: لە هەموو ئەو دوو ڕاپۆرتانە ئەوە وەزیری هەرێمیش بۆ کاروباری دارایی شێخ بایز دانی بەوەدا نا، کە ئەبوایە فیعلەن بودجەی 2007 باسێکی لێوە بکرایە، کەوا بوو ئێمە ئێستا دوو گرفتی زۆر گەورەمان هەیە، ئەم دوو گرفتە ئێستا پەرلەمان بەر لەوەی بچینە ناو موناقەشەکانەوە، قەسەی لەسەر ناکات، بیداتەوە بە ئەنجومەنی وەزیران، حساباتی خیتامی 2007 بێتە ناو ئەم یاسایە، بەر لەوەی ئێمە موناقەشەی 2007 بکەین، دوو: ئێمە بۆچی هەر لە ئێستاوە نەڵێین یەك وەزارەتی مالیە با ئەوان هەر بۆخیان حەتا یەك ئەگرنەوە، با خۆیان بەشی بکەن، بەڵام ئێمە ئێستا لەناو ئەو بودجەیەدا تەنها یەك وەزارەتی مالیە هەبێت، تەنها یەك وەزارەتی ناوخۆ هەبێت، یەك وەزارەتی پێشمەرگە هەبێت، یەك ئاسایش هەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر کەستان قسەتان کرد، دوو ڕەئی جیاوازە، ڕەئیەك داوا ئەکات کە مادام وەزیری دارایی و ئابووری لێرە نیە، با دانیشتنەکە دوا بخرێت، ڕەئیەکیش کە هەردوو وەزیریش تەئکیدیان کردەوە، کە بەردەوام بین، حەز ئەکەم لیژنەی مالیش ڕەئی خۆیان بڵێن لەسەر ئەوە، فەرموو کاك دکتۆر دلێر.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە وەکو لیژنەی دارایی و ئابووری، پێمان چاکە گفتوگۆ لەسەر بودجە دوا نەخرێت، بەمەرجێك ئەگەر بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی و ئابووری، بتوانێت جوابی پرسیارەکانمان بداتەوە و کێشەی نەبێت لەو مەسەلەیەدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەتوانی جواب بدەیتەوە کاك شێخ بایز، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی هێنانی میزانیە بۆ پەرلەمان و تەقدیم کردنی و هاتنی بەم شێوەیە، بەنیسبەتی ئێمەوە بەتایبەتی ئێستا هەر سێکمان دانیشتووین، شتێکی غەریب نیە، هەر سێکمان ئەوە چەندەها ساڵە ئێمە لەو بوارەدا ئیش ئەکەین، حەتاکو بەنیسبەتی خۆشمەوە وەکو وەزیر ئەم ئیشانە ئیشی خوارەوەی وەزیرە، بەڵام قانونەکەی پەرلەمان وایە ئەبێ وەزیر لێرە جواب بداتەوە، ئیلا مەفروزە ئەمە لیژنەیەکی فەنی ولیژنەیەکی تایبەتی کە ئەوانەیان ئامادە کردووە، بێت وەڵام بداتەوە، بەس بەداخەوە هەر لێرەشەوە ئەو ئیقتراحە ئەکەم بەڕاستی حەقە، ئەوە بگۆڕدرێت، چونکە ئەگەر ببوایە لیژنەکانی دانانی میزانیە لەگەڵ لیژنەی دارایی پەرلەماندا، ئەم مەوزوعانەیان پێشتر هەمووی شتێکیان باس بکردایە، ڕەنگ هەیە زۆر لە داواکاریی و شتەکانیش حەزف بکرایە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا گوێتان لە ڕەئی کاك شێخ بایزیش بوو، هی کاك عوسمانیش بوو، ڕەئی لیژنەی دارایش بوو، بەتایبەتی ئاماژە بە ڕەئیەکەی کاك عوسمان دەکەم، کە وتی زۆر لە پرۆژەکان ڕاوەستاون، هەتا بودجە پەسەند نەکرێت ناکرێت ئەو شتانە بکرێت، واتە پارەکە سەرف بکرێت، غەیری مەعاشات و شتنی زەروری نەبێت، ئێستاکە مادام بودجەکە نەهاتووە بۆ پەرلەمان سەرف ناکرێت، ئەو موفتەرەحەی کە چەند ئەندامێکی پەرلەمان داوایان کرد لەبەر ئامادە نەبوونی وەزیری دارایی و ئابووری لێرە، دوابخرێت کێی لەگەڵدایە با دەستی بڵند بکات تکایە؟، یەعنی بۆ تەئجیل کردنی ئەم دانیشتنە، 42 کەس، کێ لەگەڵ ئەوەدایە کە بەردەوام بین لە دانیشتنەکەمان 40 کەس، دانیشنەکەمان دوا دەخرێت تا وەزیر ئامادە دەبێت، کۆتایی بەدانیشتنەکەمان دێنین بەخێربێن سەرچاوان.

فرست احمد عبدالله
سكرتێری ئەنجومەنی نیشتمانیی
كوردستان – عێراق

محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی)
جێگری سەرۆكی ئەنجومەنی نیشتمانیی
كوردستان – عێراق

عدنان رشاد مفتی
سەرۆكی ئەنجومەنی نیشتمانیی
كوردستان - عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستان - عێراق

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (10)

سێ شەممە ڕێكەوتی 2008/4/22

كاتژمێر (30ر10)ی سەر لە بەیانی رۆژی سێ شەممە رێكەوتی 2008/4/22 ئەنجومـەنی نیشـتمانیی كوردستانی عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سـەرۆكی ئەنجومـەن و, بـە ئامـادەبوونی بـەڕێز محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمـد عبـدالله سـكرتێری ئەنجومـەن, دانیشتنی ژماره (10)ی خولی دووەم, ساڵی (2008) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگـە (1)ی مـاددە (20) لـە پێـڕۆی نـاوخۆی ژمـارە (1)ی هـەمواركراوی سـاڵی 1992ی ئەنجومـەنی نیشـتمانیی كوردسـتانی عێـراق, دەسـتەی سـەرۆكایەتی ئەنجومـەن بڕیـاردرا دانیشـتنی ژمـارەی (10)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە كات (11)ی پێشنیوەڕۆی رۆژی سێ شەممە رێكـەوتی 2008/4/22 دا بەم شێوەیە بێت:

1- خستنەڕوو و گفتوگۆكردنی پرۆژەی یاسای بودجەی هەرێمی كوردستان – عێراق, كە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان، كۆبوونەوەكەمان دەكەینەوە، بەرنامەی كار:

بـەپێی حوكمـەكانی بڕگـە (1)ی مـاددە (20) لـە پـەیڕەوی نـاوخۆی ژمـارە (1)ی هـەموار كـراوی سـاڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق، دەستەی سەرۆكایەتیی ئەنجومـەن بڕیاریـدا بەرنامـەی

کاری دانیشتنی (10)ی خولی دووەمی هەڵبـژاردن لـە کاتـژمێر (11)ی پـێش نیـوەڕۆی ڕۆژی سـێ شـەممە ڕێکەوتی 2008/4/22دا بەم شێوەیە بێت:

1- خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی بودجەی هەرێمی کوردستان – عێراق و یاساکەی، کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە.

سەرەتا بەخێرهاتنی بەڕێز کاك سەرکیس ئاغا جان وەزیری دارایی و ئـابووری، شـێخ بـایز وەزیـری هـەرێم بۆ کاروباری دارایـی و ئـابووری، کـاك عوسمـان شـوانی وەزیـری پلانـدانان، کـاك سـەعد وەزیـری هـەرێم بـۆ کاروباری پەرلەمان، کاك ڕەشید بریکاری وەزارەتی دارایی و ئابووری دەکەم، زۆر بەخێر بێن سەرچـاو، داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی دەکەم بـێن لـە شـوێنی خۆیـان دابنیشـن، لـە دانیشـتنی پێشـوو ڕاپـۆرتی دارایی خوێندرایەوە، ئەگەر جـەنابی وەزیـر قسـەیەکی هـەبێت پـێش ئـەوەی بچـینە سـەر خاڵـەکان لەسـەر بودجە بەشێوەیەکی گشتی هەر لە شوێنی خۆت دەتوانی قسە بکەیت.

بەڕێز سرکیس ئاغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئەگەر لەسەر بودجە ڕوون کردنەوە بکەین، تۆزێك کاتی دەوێت، ئینجا ئەگـەر حـەز بکـەن دێمـە سەر مەنصە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك سەرکیس، پێش ئەوەی قسە بکەیت، بیریان خستمەوە کە ئەمڕۆ ڕۆژی ڕۆژنامەگەرییـە، ئینجا دوو قسـە لەسـەر ئـەوە بکـەین، سـوپاس ئـەوەی دەکـەم کـە بـیری خسـتمەوە، کـاك ئـارێزە بـەو ئیعتیبـارەی لێپرسراوی لیژنەی ڕۆشنبیرییە، حەقی خۆیەتی هین بکـاتن، ئـەمڕۆ ڕۆژی ڕۆژنامەگەرییـە، بـە حەقیقـەت بۆیـە لـە بـیرم چـوو لـە کۆنفرانسـی کـە تایبـەت بـە سـەربەخۆیی دەسـەڵاتی دادوەری لـەوێوە دێـم، لـەوێ پیرۆزباییم بۆ ناردن، باسیشم کردەوە کە ئەمڕۆ ڕۆژی دامەزراندنی ڕۆژنامەیـە لـە کوردسـتان، یەکـەم جـار ڕۆژی ڕۆژنامەنووسانە پیرۆزبایی گـەرمیان لـێ دەکـەین و باسیشـم کـرد کـە وەخـتی ئـەوە هـاتووە، کـە ئـەو دەسەڵاتە وەکو دەسەڵاتی چوارەم، دەسەڵاتی میرییە مەبەستمە بـە هـەموو بەشـەکانیەوە دەوری کاریگـەری ببینن لەناو کۆمەڵگای کوردستاندا بۆ خستنەڕووی ڕاستیەکان، بۆ دەسەڵاتی جێ بـەجێ کـردن و پەرلـەمان و دەسەڵاتی دادوەری، هوشیار کردنەوەی خەڵك، بەشدار بوون لە پێشخستنی ئەو کۆمەڵگایە.

بەڕێز سرکیس ئاغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هەوڵدەدەم ئەرقامەکان بۆ ئەندامانی پەرلەمان باشتر ڕوون ببێتەوە بە دۆلار بیخوێنم، نەك بە دینار.

یەکەم/ بودجەی گشتی عێراق بۆ ساڵی 2008 بریتیە لە (49884977957) دۆلار بەم شێوەیە:

بودجەی تەشغیلی (36825622003) دۆلار.

بودجەی پلان (13059355954) دۆلار.

عیجزی بودجە (7572410296) دۆلار.

عیجزەکان لە پارەی مودەوەری ساڵی 2007 پڕ دەکرێتەوە.

داهاتەکانی بودجەی گشتی عێراق بە بڕی (42312567661) دۆلار خەملێنراوە، کە لەمەش (35368425000) داهاتی نەوتە کە ڕۆژانە (1700000) بەرمیلە، بۆ هەر بەرمیلێك (57) دۆلار حیساب کراوە، بەپێی ماددەی (17) خاڵی شەشەم لە یاسای بودجەی ساڵی 2008 هەر زیادەو کەمییەك کە ڕووبەڕووی خەرجیەکانی بودجەی گشتی ئیتیحادی ببێتەوە ڕێژەی 17٪ لەم زیادەیە، یان کەمیە هەرێمی کوردستانیش دەگرێتەوە، بۆ ئاگاداری بەڕێزتان لە یاسای بودجەی فیدراڵی بۆ ساڵی 2006و بەپێی مادده (13) (ج) تەنیا باس لەوە کرا بوو کە هەر زیادەیەك لە بودجەی گشتی فیدراڵ پەیدا ببێت ڕێژەی 17٪ ئەم زیادەیە دەدرێتە هەرێمی کوردستان، لە بودجەکانی ساڵانی پێشووتریش بە هەمان شێوە هاتبوو، بەڵام لە ساڵی 2007 ئەم خاڵە گۆڕانکاری تیا کرا بەشێوەیەك کە هەردوو لایەنی کەمی و زیادە لە بودجەی گشتی فیدراڵ ڕێژەی 17٪ی هەرێمی کوردستانیش بگرێتەوە.

دووەم/ خەرجیەکانی سیادی واتا سەرۆکایەتی کۆمارو ئەنجومەنی نوێنەران و ئەنجومەنی وەزیران و وەزارەتی دەرەوەو وەزارەتی بەرگری و بەڕێوەبەرایەتی سەفەرو ڕەگەزنامەو فەرماندەیی هێزەکانی سنوور قەرەبوو کردنەوەی شەڕی کوێت و خەرجی ناردنە دەرەوەی نەوتی خام و ئیلتیزاماتی عەرەبی و نێو دەوڵەتی، تەسویەی نەقدی قەرزەکانی دەرەوەو فەوائیدی قەرزەکانی بانقی نێودەوڵەتی و هی تر دەکاتە (11863963722) دۆلار لەم مەبلەغە (5072961130) دۆلار بۆ وەزارەتی بەرگری و (1379626203) دۆلار بۆ خەرجیەکانی تەشغیلی بەڕێوەبەرایەتی سەفەرو ڕەگەزنامەو فەرماندەیی هێزەکانی سنوور تەرخان کراوە.

خەرجیەکانی سەروەری لە ساڵی 2007 (8446183398) دۆلار بووە، لە ساڵی 2008 زیاد کراوەتەوە بۆ (11863963722) دۆلار، کە ئەم زیادەیە زیان بە هەرێمی کوردستان دەگەیەنێت، چونکە ڕێژەی 17٪ی بۆ حیساب ناکرێت، ڕێژەی 17٪ی زیانەکەش دەکاتە (581022655) دۆلار، بەپێی مادده (17) خاڵی شەشەمی یاسای بودجەی گشتی ئیتیحادی ئەگەر موناقەلەی خەرجیەکانی سیادی کرا بۆ سەر خەرجیەکانی گشتی لە بڕی موناقەلە کراو ڕێژەی 17٪ دەکرێتە سەر بودجەی هەرێمی کوردستان، هەروەها لە خاڵی هەشتەمی ماددەی (17)ی هەمان یاسادا هاتووە، کە سەرۆك وەزیرانی ئیتیحادی بۆی هەیە لەگەڵ سەرۆك وەزیرانی هەرێمی کوردستان لەسەر خەرجیەکانی هێزەکانی پاسەوانی هەرێم ڕێك بکەوێت کە لەگەڵ دەستووردا بگونجێت.

سێیەم/ خەرجیەکانی حاکیمە: بەپێی یاساکانی بودجەی گشتی فیدراڵی لە ساڵانی 2004 و 2005 و 2006 و 2007 نابێت ئەم خەرجیانە تەسەروفیان پێ بکرێت، مەگەر پاش ڕاوێژو هەماهەنگی لەنێوان وەزارەتەکانی ناوەندی و وەزارەتە هاوچەشنەکان لە هەرێمی کوردستان، بەڵام نەك تەنیا وەزارەتەکانی ناوەندی ڕاوێژو هەماهەنگیان نەکردووە، بەڵکو تەنانەت لە چۆنیەتی و چەندایەتی خەرجکراوی ئەم

خەرجیانەش حکومـەتی هـەرێمی کوردسـتان ئاگادار نەکراوەتـەوە، لـە یاسای بودجـەی گشـتی 2008 ئـەم ماددەیە گۆڕاوە بەشێوەیەك هاتووە، کە تەرخان کراوی حاکیمە نابێـت تەسـەروفی تیـا بکرێـت مەگـەر دوای راوێژو هەماهەنگی لەنێوان وەزارەتی دارایی لە بەغداو وەزارەتە پەیوەندیدارەکان لە هەرێمی کوردسـتاندا، خەرجیەکانی حاکیمە بۆ ساڵی 2008 لەمانە پێك دێت:

کەلوپەلی خۆراك رێژەی 17٪ی هەرێمی کوردستان دەکاتە (556466667) دۆلار.

خەرجیەکانی حەج (5100000) دۆلار.

کڕینی کارەبا (53613750) دۆلار.

هەیئەی دەعاوی موڵکداری (42500000) دۆلار.

کڕینی سوتەمەنی بۆ وێستگەکانی کارەبا (29325000) دۆلار.

کڕینی دەرمان (116705992) دۆلار.

سـەرژمێری دانیشـتوانان (17878333) دۆلار، کـۆی گشـتی رێـژی 17٪ی خەرجیـەکانی حاکیمـە دەکاتـە (821589742) دۆلار، رێـژەی 17٪ی هـەرێمی کوردسـتان، ئـەو شـێوەیەی کـە بـۆ دەسـت نیشـان کردنـی رێژەی 17٪ لەلایەن حکومەتی فیدراڵی بەکار دێت بـەم جۆرەیـە، کـە پـاش کـەم کردنـەوەی خەرجیـەکانی حاکیمـە لـە تـەرخان کـراوی 83٪ی بودجـەی گشـتی فیـدراڵ، ئـەوەی کـە دەمێنێتـەوە 17٪ی بـۆ هـەرێمی کوردستان تەرخان دەکرێت، لەڕاستیدا چۆنیەتی ئـەژمار کردنـی رێـژەی 17٪ یـەکێك بـووە لـە کێشـەکانی نێوان هەرێم و بەغدا، سەرەتا 100٪ی بودجەی گشتی فیدراڵی بە هەرێمی کوردسـتانەوەش خەرجیـەکانی سیادی و حاکیمە کەم دەکران و پاشان رێژەی 17٪ی بۆ هەرێم دادەنرا، لە ساڵی 2006دا جگە لە سیادی و حاکیمە رێژەی 17٪ی هەرێمی کوردستانیشیان لـە رێـژەی 100٪ی بودجـەی عێـراق کـەم کـردەوە، ئینجا رێژەی 17٪ بۆ هەرێمیان دانا، کە بەمەش (726558)ملیۆن دینار زیان بـە بـەر هـەرێم کـەوت، بـەلاّم لـە سەردانەکەی بەڕێز سەرۆکی حکومەت و وەفدی یاوەری بۆ بەغـدا 2006 ئـەم کەموکورِیـە چارەسـەر کـرا، هەروەها بابەتێکی تر پێویستە ئاماژەی پێ بدەین، ئەویش لەسەر دیار کردنی ئەم رێژەیە لەسـەر داهـات و خەرجیەکان، ئەگەر بودجەی هەرێمی کوردستان لەسەر داهاتی ساڵانەی عێـراق حیسـاب بکرێـت رێژەکـەی کەم دەبێتەوە، هەروەك بۆ ساڵی 2008 بە بڕی (3546) ملیار دینار دانرا بوو، کە پاش سـەردانی وەفـدی دارایی هەرێم بۆ بەغداو پشتگیری بەڕێز دکتۆر بەرهـەم ئـەم ئیحتیسـاب کردنـە لەسـەر داهـات گۆڕدرا بـۆ خەرجیەکان، هۆی ناڕازی بوونمان لەسەر ئەژمار کردنی رێـژەی بودجـەی هـەرێم لەسـەر داهـات زۆرتـر بـۆ ئەوە دەگەڕایەوە، کە بەغدا ئامادە نەبووە مودەوەری ساڵی 2007 بخاتە سـەر داهـاتی ساڵانەی 2008، لـە مانگی یازدەی 2006 تا مانگی دووی 2007 چوار جار بڕی تەرخان کراوی هەرێم رووبەڕووی گۆڕانکـاری بووە، ئەویش بەهۆی دەسـتکاری کردنـی بودجـەی عێراقـی فیـدراڵ، لـە مـاددەی (19)ی بودجـەی فیـدراڵی هاتووە کە گۆڕانکاری لە رێژەی هەرێمی کوردستان و پارێزگاکان دەکرێت، لە کـاتی ئامـادە کردنـی بودجـەی ساڵی 2009داو پشت بە دەستوور دەبەسترێت، بۆ ئەم مەبەسـتەش حکومـەتی فیـدراڵی سـەرژمێری گشـتی

دانیشتوانان له عێراق ئەنجام دەدات، كە ئەم سەر ژمێریەش نابێت ماوەكەی لە 2008/12/31 دەرباز ببێت.

بودجەی هەرێمی كوردستان بۆ ساڵی 2008

بەپێی نووسراوی ژمارە (17438) لە 2007/8/31 بودجەی هەرێمی كوردستان بە بڕی (11733333333) دۆلار پێشكەش بە وەزارەتی دارایی عێراقی فیدراڵ كرا، بەلاّم ئەمساڵیش وەزارەتی دارایی فیدراڵی بەبێ بەشداری كردنی نوێنەری هەرێم لە ئامادە كردنی بودجەی گشتی عێراقی فیدراڵی بڕیاری دەست نیشان كردنی بڕی بودجەی بۆ هەرێم دا، هەروەها هەردوو وەزارەتی دارایی بە هاوكاری وەزارەتی پلاندانان لە 2007/10/9 خشتەی ئامادە كردنی بودجەی گشتی ساڵی 2008یان بۆ گشت وەزارەتەكان ناردووە، تا لەماوەی پازدە رۆژدا بۆ وەزارەتی دارایی بنێرن، لە 2007/11/19) و (2007/11/25) دوو جار لە وەزارەتەكان و بە نووسراوی رەسمی تەئكید كرایەوە، كە پەلە بكەن لە ناردنی خشتەكانی بودجەدا، لە رۆژی 2007/12/3 خشتەی گفتوگۆ كردن لەنێوان هەردوو وەزارەتی دارایی و پلاندانان لەگەڵ وەزارەتەكان بلاّو كرایەوە، كە ئەم گفتوگۆیانە لە 12/5 تا 2007/12/17 درێژەی خایاند، لە ئاكامدا گەیشتینە ئەم ئەنجامە:

بڕی داواكراو لە لایەن وەزارەتەكان (13663479167) دۆلار، بڕی كە لەسەری رێككەوتووین (6357319167) دۆلار، بڕی تەرخان كراوی 17٪ لە بودجەی فیدراڵی (5483986667) دۆلار، عیجزی بودجەی ساڵی 2008 (873332500) دۆلار.

خەرجیەكانی بەكارخستن (62٪)و پرۆژەكانی سەرمایەداری وەبەرهێنان رێژەی 37,7٪ی سی حەوت و حەوت لە سەدی بودجەی هەرێم پێك دەهێنن، لەسەر ئاستی خەرجیەكانی بەكار خستن قەرەبوو كردنی فەرمانبەران رێژەی 59.2٪ پەنجاو نۆو دوو لە سەد، لەسەر ئاستی بودجەی گشتی هەرێم رێژەی (43٪) پێك دەهێنێت، بڕی تەرخان كراوی 17٪ لە بودجەی فیدراڵی بۆ ساڵی 2008 لە بەراورد كردنیدا لەگەڵ بڕی تەرخان كراوی ساڵی 2007دا بڕی (498690000) دۆلار زیاد بوونەوەی هەبووە، لەسەر ئاستی وەزارەتەكان بابەكان جگە لە وەزارەتی دارایی ئەم وەزارەتانە زۆرترین تەرخان كراویان هەیە، كارەبا (764169167) دۆلار، پەروەردە (747805000) دۆلار، شارەوانی (746741667) دۆلار، ناوخۆ (549728333) دۆلار، ئاوەدانكردنەوە (346519167) دۆلار، خوێندنی بالاّ (294113333) دۆلار، تەندروستی (277383333) دۆلار.

ئەگەر تەرخان كراوی 17٪ی خەرجیەكانی حاكیمە جگە لە وەزارەتی بازرگانی لەسەر وەزارەتە پەیوەندارەكان زیاد بكەن، پلەكان بەم شێوەیە دەگۆڕێن:

كارەبا (847107917) دۆلار.

پەروەردە (747805000) دۆلار.

شارەوانی (746741667) دۆلار.

ناوخۆ (549728333) دۆلار.

تەندروستی (394089325) دۆلار.

ئاوەدانکردنەوە (346519167) دۆلار.

خوێندنی باڵا (294113333) دۆلار.

لە بودجەی ساڵی 2008ی هەرێم پێشنیاری دانانی (29800) پلەی وەزیفی نوێ بە مەبەستی دامەزراندن دانراوە.

زنجیرە بەندی وەزارەتەکان، کە زۆرترین پلەی وەزیفیان هەیە بەم شێوەیە:

پەروەردە (9153) پلە.

تەندروستی (5050) پلە.

ناوخۆ (3530) پلە.

ئاسایش (3445) پلە.

شارەوانی (2015) پلە.

خوێندنی باڵا (1194) پلە.

کشتوکاڵ (1125) پلە.

ئەوقاف و کاروباری ئاینی (1000) پلە.

باقی پلەکان بەسەر سەرۆکایەتی هەرێم و پەرلەمانی کوردستان و ئەنجومەنی وەزیران و وەزارەتەکانی رۆشنبیری و شەهیدان و ئەنفالکراوەکان و دارایی و دادو گواستنەوەو بازرگانی و وەرزش و لاوان و سەرچاوەکانی سروشتی دابەش کراون.

بەپێی ماددەی (28) بودجەی گشتی فیدراڵی وەزارەتی دارایی فیدراڵی لە ناوەڕاستی ساڵی 2008 دەبێت بودجەی تەکمیلی پێشکەش بە ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق بکات، پاش ئەوەی کە دڵنیا بێت لە بەردەوامی نرخی ئێستای نەوت و ئاستی بەرهەمهێنانی ئێستایدا، هەروەها لە ماددەی (25)دا هاتووە ئەو قەرزانەی نێودەوڵەتی کە پێشکەش بە حکومەتی ئیتیحادی دەکرێن بە چاوێکی یەکسان بەسەر هەرێمەکان و پارێزگاکانی عێراق و بەپێی ژمارەی دانیشتوانانیان دابەش بکرێن لەگەڵ رەچاو کردنی پرۆژە ئیستیراتیجیەکانی کە تەنیا لەسەر ئەم قەرزانە تەمویل دەکرێن.

داهاتەکان:

داهاتەکانی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی 2008 بە بڕی (186340833) دۆلار لە بودجەی هەرێم خەملێنراون، بەڵام لە بودجەی گشتی فیدراڵ داهاتەکانی هەرێم بە بڕی (464095000) دۆلار دانراوە، ئەمەش بەبێ راوێژ کردن لەگەڵمان، یاخود ئاگادار کردنەوەمان، بەڕێزتان ئاگادارن کە یەکێك لەو بابەتانەی لە بەغدا باسی لەسەر دەکرێت داهاتی هەرێمی کوردستانە، بەپێچەوانەی ئەو پرۆپاگەندانەی کە لە بەغدا لەسەر داهاتی هەرێمی کوردستان بڵاو دەکرێتەوە، تەواوی داهاتەکانی هەرێم بە ژمارەو بە نووسراوی رەسمی لە لایەن هەردوو وەزارەتی دارایی پێشکەش بە بەغدا کراوەو بە بەردەوامی لەم داهاتە ئاگادار کراونەتەوە، ئەو لایەنەی کە بودجەی هەرێم تەمویل دەکات وەزارەتی دارایی فیدراڵیەو دەبێت

لەسەر ئەو بڕە داهاتەی کە بە ژمارە پێیان رادەگەیەنین عەمەلیەی موقاصە ئەنجام بدەن و لە تەمویلەکە کەم بکەنەوە، بۆ ئەم مەبەستەش بۆ ساڵی 2006 و 2007 تەئکیدمان لەسەر ئەو بابەتە کردۆتەوەو تەنانەت داوامان کردووە لێیان کە دیوانی چاودێری دارایی بەغدا بە تەنسیق لەگەڵ دیوانی چاودێری هەرێم دەتوانن تەئکید لەم داهاتانە بکەنەوە، بە مەرجێك دەبێت ئەم مافەش بە هەرێم بدرێت کە دیوانی چاودێری هەرێم بە تەنسیق لەگەڵ دیوانی چاودێری لە بەغدا لە داهاتەکانی عێراق دڵنیا ببێتەوە، رەنگە یەکێك لەو هۆیانەی کە زۆر باسی لەسەر داهاتی هەرێم دەکرێت، بۆ ئەوە بگەڕێتەوە کە بەردەوام هەرێم تەئکید لەوە دەکاتەوە کە ئاگادار نییە لە داهاتی نەوت و لە داهاتەکانی تری عێراق و غەدری لێ دەکرێت، تەنانەت وەزارەتی دارایی فیدراڵی (192) ملیار دیناری لە ساڵی 2006 لەبەرامبەر داهاتی هەرێم لە بودجەی هەرێمی بڕیوەتەوە، لە ماددەی (18)ی یاسای بودجەی ساڵی 2008دا هاتووە، کە دیوانی چاودێری دارایی ئیتیحادی بە هەماهەنگی و هاوکاری لەگەڵ دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی کوردستان داهاتەکانی ئیتیحادی کە لە هەرێم وەردەگیرێت دەژمێردرێت و دەست نیشانیان دەکات و وەزارەتی هەرێم دەبێت مانگانە بۆ وەزارەتی دارایی فیدراڵی بنێرێت، هەروەها دەبێت موستەحەقاتی نێوان هەرێمی کوردستان و حکومەتی ئیتیحادی بۆ ساڵانی 2004 تا 2007 و ساڵانی دواتریش پاش وردبینی کردنیان لە لایەن دیوانی چاودێری دارایی ئیتیحادی بە هەماهەنگی و هاوکاری لەگەڵ دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی کوردستان تەسویە بکرێن، ئەگەر بێتو داهاتەکانی هەرێم رەوانەی بەغدا نەکرێن، ئەو کات وەزارەتی دارایی ئیتیحادی بەپێی ئەو بڕە خەمڵێنراوەی کە لە داهاتی هەرێم لە بودجەی گشتیدا تۆمار کراوە لە تەمویل کردنی بودجەی هەرێم کەم دەکاتەوە.

بودجەی حکومەتی هەرێمی کوردستان قەرەبوو کردنەوەی فەرمانبەران، ئەم فەسڵە بریتیە لە قەرەبوو کردنی فەرمانبەران مووچەو پاداشت و کرێی خانەنیشینان و وانە گوتنەوەو تاقی کردنەوەو خەرجی لیژنەکان، ئەوانەی مۆڵەتی خوێندنیان وەرگرتووە، دەرماڵەی مەترسی، زیادەکی، نیشتەجێ بوون، مێوانداری، ئیستیسنائی، چاودێری، پلە، خزمەتی زانکۆ، مووچەی خانەنیشنی مەدەنی و سەربازی، بڕی ئەم فەسڵە (2341369167) دۆلار، فەسڵی کاڵاکان و خزمەتگوزاری و پاراستن، کە بریتییە لە قورتاسیەو چاپ کردنی کتێب و گۆڤار، بەڵگەنامە، دەستنووس، کرێی ئاوەڕۆ، کارەبا، هاوردنی وزەی کارەبا، سوتەمەنی، هاوردنی سوتەمەنی، جل و بەرگ و دەرمان، مەوادی قەڵاچۆ کردنی زەردەواڵەو ئافات، مەوادی پارێزگاری، مەوادو پێویستیەکانی فوتابخانەو کتێب، داو و دەرمان، کەرەستەی شووشتن، چەك و کەرەستەی سەربازی، ئامێری ژمێریاری، چاپکەر، وێنەگرتن، دەرماڵەی سەفەر بۆ ناوەوەو دەرەوەی عێراق، خەرجی بڵاو کردنەوەو راگەیاندن، هاوبەشی لە رۆژنامە، بەکرێ گرتنی مەکینەو کەرەستەو حاسیبەو کەلوپەل، کرێی تری وەك کرێ گرتنی هۆیەکانی گواستنەوەو مێوانداری، شاندو پەیوەندی گشتی، پولی پۆستە، گەیاندن، کرێی پسپۆڕی راوێژ، چاپکردن، خاوێن کردنەوەی دەزگا، هاوکاری وەرگێڕان و دانان، کرێی چوونە پاڵ دەزگاکانی زانکۆیی و پرۆپاگەندەیی، پارێزگاری لە رێگاوبان، پرد، دانانی تۆڕی ئاو و کارەبا، هۆیەکانی

گواستنەوە، شووشتنەوەی زەوی خوێواوك و پرۆژەكانی ئاودێری، كەلوپەل، باڵەخانە، ئامێرو دەزگا، كارگە، باخچە، كتێب، تۆمارو بەڵگەنامە.

بڕی تەرخان كراوی ئەم فەسڵە، كە بۆ ئەم خەرجیانە دێت، بریتیە لە (724602500) دۆلار بـاربوو، هاوپشتی كردنی خانەنیشین كردنی حكومی، پشتیوانی كردنی جوتیاران لە كڕینەوەی بەروبووم و دانەوێڵەی نەخۆشی لێدراو، پەلەوەڕگا، تۆی دانەوێڵە، فرۆشتنی پەین بە نرخی داشكاو، داشكاندنی نرخی دانەوێڵە، باربووی تری كشتوكاڵی، بڕی تەرخان كراو بۆ ئەم فەسڵە بریتیە لە (47500000) دۆلار.

بەخشینەكان:

واتا مینحەی زانكۆكان، رێكخراوەكانی شارستانی، یەكێتیەكانی وەرزشی، مینحەی یەكەكانی حكومی گشتی، ئەنجومەنی پارێزگاكان، رێكخراوەكانی زانستی و كەلتوری، كۆڕی زانیاری، بڕی تەرخان كراو بۆ ئەم فەسڵەش دەكاتە (155833333) دۆلار.

سوودە كۆمەڵایەتیەكان:

خەرجیەكانی ئەم فەسڵە بۆ هاوكاری، باربوو، مووچەی خانەنشینی بۆ دامودەزگای كارو دەستەبەری كۆمەڵایەتی، بەهاناچوون و باربوو كردنی كۆمەڵایەتیانەی لێقەوماوان، بڕی تەرخان كراو (84108333) دۆلار.

خەرجیەكانی تر:

واتا كرێی زەوی و زار، پاداشت بۆ خەڵكی نا فەرمانبەر، پاداشتی پەیامنێران و هاوكاران، دەرماڵەی شاندگەلی قوتابیان، دەرماڵەی قوتابیانی زانكۆ، قەرەبوو و پڕ كردنەوەی زیان، زیان بژاردن بۆ قوربانیان، هێنانەوەو هاوەردن، گێڕاوەی جۆراوجۆر، مینحەی رێكخراوی خێرخوازو ئاینەكان، چالاكی دیدەوانی، یەدەگی كتوپڕ، زیانی گۆڕینەوەی پارە، كوژاندنەوەی قەرز، چالاكی وەرزشی و قوتابخانەیی و دیدەوانی، بڕی تەرخان كراو بۆ ئەم خەرجیانە دەكاتە (310419167) دۆلار.

هەبووەكانی غەیری دارایی:

كە بریتین لە خانووبەرەی نیشتەجێ بوون و غەیری نیشتەجێ بوون، ئامێرو كەرەستەو هۆی گواستنەوە، ئامێرو كەرەستەی تر، كەلوپەل، ئاژەڵ، زەوی، بڕی تەرخان كراو (294254167) دۆلار.

كۆی بودجەی رەوا (3958086667) دۆلار، كۆی بودجەی وەبەرهێنان (2399232500) دۆلار، كۆی گشتی (6357319167) دۆلار.

بودجەی حكومەتی هەرێمی كوردستان بە بەراورد لەگەڵ بودجەی هاتوو لە بودجەی گشتی فیدراڵی، قەرەبوو كردنەوەی فەرمانبەران، پێشنیار كراو (2809643) ملیۆن، ئەوەی كە لە بودجەی فیدراڵی (1800) ملیار دینار، كاڵاكان و خزمەتگوزاری و پاراستن (869523) ملیۆن (9461)ملیۆن، باروبووەكان (57) ملیار، خەمڵێنراو (235) ملیار، بەخشینەكان (187) ملیار، خەمڵێنراو (200) ملیار، سوودە كۆمەڵایەتیەكان (1930) ملیۆن، خەمڵێنراو (429170) ملیۆن، خەرجیەكانی تر پێشنیار كراو (372503) ملیۆن، خەمڵێنراو (300073) سێ سەد ملیارو حەفتاو سێ ملیۆن، هەبووەكانی غەیری

دارایی پێشنیار کراو (353105) ملیۆن، خەملێنراو (385) ملیار، کۆی بودجەی ڕەوا پێشنیار کراو (4749704) ملیۆن، خەملێنراو (4249704) ملیۆن دینار، کۆی بودجەی وەبەرهێنان (2879079) ملیۆن، خەملێنراو (2223) ملیار دینار، کۆی گشتی بودجەی پێشنیار کراو (7628783) ملیۆن، خەملێنراو (6472704) ملیۆن دینار، عیجزی بودجە (1156079) ملیۆن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، پاش ئەوەی کە بڕیار درا مووچەی فەرمانبەران زیاد بکرێت لەعێراق مەبلەغێکی تر هاتە سەر بودجەی هەرێمی کوردستان، بەڵام ئەمە دوای ئامادە کردنی بودجە بوو، بۆیە عیجزەکەی بودجە جا ئەگەر ئەو زیادەیە لەسەری حیساب بکەین، عیجزی بودجەکە دادەبەزێت بۆ (1047999) ملیۆن دینار.

داهاتەکان بەم شێوەیەی خوارەوە دەخەملێندرێن:

باجەکان ئەوەی کە خەملێندراوە هی هەرێمی کوردستان (152981) ملیۆن.

داهاتەکانی تر (403933) ملیۆن، کۆی گشتی (556914) ملیۆن.

ڕێژەی فەسڵەکانی بودجە بەم شێوەیەی خوارەوەیە لەسەر ئاستی گشتی بودجە:

قەرەبوو کردنەوەی فەرمانبەران (43٪).

کالاَکان و خزمەتگوزاری و پاراستن (12,5٪).

باربووەکان 0.8٪.

بەخشینەکان 2،7٪.

سوودە کۆمەڵایەتیەکان 1،4٪.

خەرجیەکانی تر 5،3٪.

هەبووەکانی غەیری دارایی 5،1٪.

پلانی وەبەرهێنان 31،9٪.

ڕێژەکانی فەسڵەکانی بودجەی ئاسایی بەم شێوەیەی خوارەوەیە، ئەوە لەسەر بودجەی یاسایی:

قەرەبوو کردنەوەی فەرمانبەران 2،59٪.

کالاَکان و خزمەتگوزاری و پاراستن (18,3٪).

باربووەکان 1.2٪.

بەخشینەکان 9،3٪.

سوودە کۆمەڵایەتیەکان 1،2٪.

خەرجیەکانی تر 8،7٪.

هەبووەکانی غەیری دارایی 5،7٪.

دیار کردنی ئەم بڕانەی خوارەوە وەك دابین کراوێك لە بودجەی وەبەرهێنان بۆ گەشە پێدانی پارێزگاکان بەم شێوەیە:

پارێزگای هەولێر (180) ملیار دینار.

پارێزگای سلێمانی (200) ملیار دینار.

پارێزگای دهۆك (115) ملیار دینار.

کۆی گشتی (495) ملیار دینار بۆ پرۆژەکانی پەرەپێدانی پارێزگاکانە.

وەزارەتی پێشمەرگە لە بودجەی پێشنیار کراوی هەرێم نەهاتووە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، بەپێی ماددەی (110) دەستووری عێراقی رەسمی سیاسەتی دارایی و گومرگی و چاپ کردنی دراو و رێکخستنی سیاسەتی بازرگانی لە سنوورەکان و پارێزگاکانی ناو عێراق و دانانی بودجەی گشتی دەوڵەت و رەسمی سیاسەتی دراو و دانانی بانکی ناوەندی و ئیدارە کردنی و رەسمی سیاسەتی ئابووری و بازرگانی دەرەوە لە دەسەڵاتی حەصری حکومەتی ئیتیحادییە، هەروەها هەر بەپێی ئەم ماددەیە دانانی پرۆژەی گشتی و ئیستیسماری لە دەسەڵاتی حەصری حکومەتی ئیتیحادی دانراوە، تەنانەت بەپێی ماددەی (114)ی دەستوور رەسمی سیاسەتیگەشە پێدان و پلانی گشتی دەبێت بە هاوبەشی لەگەڵ حکومەتی ئیتیحادی دابنرێت، بەڵام ئەوە ئەمە ناگەیەنێت، کە ئێمەش هیچ هەنگاوێك لە چوارچێوەی توانای خۆمان لە هەرێم ناهاوێژین، هەروەکو بەڕێزتان ئاگادارن لەساڵانی رابردوو بەپێی پێداویستی زەروری و بە پەلە هەڵسوکەوت لەگەڵ بودجەدا دەکرا، بودجەی هەرێم کەوتبووە ژێر فشاری دابین کردنی ئەم پێداویستیە زەرورییانە، بەبێ ئەوەی پلانێکی ستیراتیجی درێژخایەن هەبێت، بەڵام ئێستا بەبوونی وەزارەتی پلاندانان و ئەنجومەنی باڵای ئابووری هەرێم و دەستەی وەبەرهێنان دەتوانین بەو ئیتیجاهە بڕۆین، بۆ ئەوەی بتوانین پلانێکی ستیراتیجی بۆ هەرێم دابڕێژین و پیادەی بکەین، بودجەی گشتی هەرێم لە دوو بەشەوە پێك دێت، یەکێکیان/ بودجەی تەشغیلی و ئەویتریان بودجەی پلان، یان ئیستیسماری، سەبارەت بە بودجەی تەشغیلی زۆرترین رێژەی بودجەکە بۆ مووچەو دەرماڵەی فەرمانبەران و پاداشتی خانەنشنیان دەچێت، بۆ چارەسەر کردنی ئەم کێشەیە پێویستە دامەزراندن لە فەرمانگەکان رابگیرێت، تەنیا بۆ کەرتەکانی زەروری وەك پەروەردەو خوێندنی باڵاو تەندروستی بکرێت، دەبێت وەزارەتەکان پێداویستیەکانی خۆیان لە کەوادیر دەست نیشان بکەن، هەر لە هەمان کاتدا فائیزەکان لە هەر وەزارەتێکدا ئیحصا بکرێن، ئینجا ئەو فائیزانە بەشێوەیەکی زانستیانە تەئهیل بکرێن بۆ ئەوەی ئەو میلاکانە پڕ بکرێنەوە، کە وەزارەتەکان پێویستیان پێیان هەیە، نەك فەرمانبەری نوێ دابمەزرێنن، بۆ ئەم مەبەستەش پێویستیمان بە دانان و تەفعیل کردنی ئەنجومەنی راژەوە هەیە، بۆ بەرەنگار بوونەوەی بێ کاری دەبێت شێوەیەکی دی پەیڕەو بکەین، ئەویش بە هاندانی وەبەرهێنان و پێشکەش کردنی تەسهیلاتی بۆ کەرتی تایبەت، بۆ ئەوەی چالاکی ئابووری خۆی مومارەسە بکات، بەمەش بازارێك بۆ ئیستیعابی پەروەردەو خوێندنی باڵا پەیدا ببێت، سەرەڕای ئەمەش ئەرکی دەزگاکانی پەروەردەو خوێندنی باڵایە کە پرۆگرامەکانی خۆیان بەشێوەیەك دابڕێژن تا کەوادیر پێداویستی بازاڕی کار پەروەردە بکەن، ئەگەرنا پاش چەند ساڵی تر بودجە تەنیا بریتی دەبێت لە مووچەو دەرماڵەو کرێ و ئیلتیزامێکی بەردەوام بۆ حکومەت دروست دەبێت، هەروەکو ئێستا دەبینن بە زیاد بوونی مووچەی فەرمانبەران و پاداشتی خانەنشینان ئەم ئیلتیزاماتانەمان لەسەر زیاد بووە، دەبێت ئیعتیماد بکرێتە سەر چەند

بنەمایەکی عیلمی لە سیاسەتی دامەزراندنداو، نابێت دامەزرانـدن وەك ئیعانەیـەك، یـان بـۆ رازی کردنـەوە بەکار بهێنین، بـۆ بـەرەنگار بوونـەوەی هـەژاری و رووبـەڕوو بوونـەوە لەگـەڵ بـێ کـاری تـۆڕی کۆمەڵایـەتی بەهێز بکرێت، لە هەمان کاتدا بانکەکانی کشتوکاڵی و پیشەسازی زیندوو بکرێنەوە، بۆ ئەوەی بەدانی قەرز ئەم کەرتە بەرهەمهێنەرانە پێش بکەون و هەلێکی کارکردن بۆ هاووڵاتیان پەیـدا ببێـت، ئـەوەش لـەبیرمان نەچێت کە پشتیوانی حکومەت لە هاووڵاتیان بارگرانیەکی گەورەی خستۆتە سـەر بودجـەی گشـتیدا، وەکـو کەلوپـەلی خـۆراك و کـڕینی سـووتەمەنی و پشـتیوانی لـە جوتیـاران و خـەرجی حـەج و کـڕینی دەرمـان و کارەباو کەرەستەکانی تر، حکومەت ناچارە بەردەوام بێـت لـەم پشـتیوانی کردنـە، لـە دوای رووخـانی رژێـم روسـومات و بـاج هەڵوەشـێندرانەوەو یـاخود دەسـتکاری کـران، ئەمـەش بـووە هـۆی دابـەزینی بـە تـەواوەتی داهاتی ناوخۆی هەرێم، بانکی ناوەندی عێراقیش بەردەوامە لە سیاسەتی دانانی نەقدی، ئەویش بریتیە لە بەهێز کردنی دیناری عێراقی، لە ساڵی 2006 هەر دۆلارێك بەرامبەر بوو بە (1500) دیناری عێراقی، لە ساڵی 2007 کرا بە (1260) دینار، بۆ ساڵی 2008 بە (1200) دینار دانراوە، وا پـێ دەچێت کـە بـانکی مەرکـەزی بـەردەوام بێـت لـەم سیاسـەتەی بـۆ سـاڵانی داهـاتووش، راسـتە ئـەم سیاسـەتەی بـانکی مەرکـەزی رەنگدانەوەی ئیجابی هەبووە لە دابەزاندنی زاهیرەی تەزەخوم، بەڵام لە هەمان کاتدا تەئسیری کردۆتە سەر داهاتەکان بە دیناری عێراقی، ئەگەر ئەم بەردەوام بوونە هەبێت، ئەو کات نرخـی دینـاری عێـراق بـەقوەت دەبێت بەرامبەر بە دۆلارو کاریگەری دەبێت لەسەر داهاتی نەوتی و دەبێتە هۆی دابـەزینی ئـەم داهاتـە بـە پارەی عێراقی، لە کاتێکدا کە ئیلتیزاماتی ئێمە وەك مووچەو دەرماڵەو پاداشـتی خانەنشـینی و هـی تـر بـە دینـاری عێراقییـە، بۆیـە دەبێـت بـیر کردنـەوەمان بگـۆڕین لەسـەر دانـان و وەرگـرتنی روسـومات و بـاج، بەتایبەتیش بە دەرچوونی یاسای مەواریدی مـالی، هـەرێم بەشـی هەیـە لـە تـەواوی داهاتـە ناوخۆییـەکانی عێـراق و بـە هـەمان شـێوەش دەبێـت موشـارەکەیان لەگەڵـدا بکـەین، بەرنامـەمان وایـە پێداچـوونەوە بـە روسومات بکەین و هەروەها روسوماتی نوێ دابنێین و بەتایبەتی ئەو فەرمانگانەی کە خـەدەمات پێشکەش دەکەن داهاتەکانیان بە رێکوپێکی وەربگـرن، چـەندی بتـوانین ئاسـتی داهـاتی نـەوتی و غـەیری نـەوتی لـە هـەرێمی کوردسـتان بـەرز بکەینـەوە، بـە هـەمان ئاسـت توانیمـان لەسـەر بودجـەی گشـتی عێـراق بـەهێزتر دەبێـت، لـە لایـەکی تریشـەوە ئـەم مەترسـیەمان بـۆ نامێنێـت، کـە هەمیشـە چـاومان لـە بەغـدا بێـت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سـوپاس، زۆر زۆر سـوپاس بـۆ ئـەو وتـارەی کـە پێموایـە هـەنگاوێکی گـرنگ و پێویسـتە، بـۆ ئـەوەی موناقەشە کردن و پەسند کردنی بودجە بچێتە سەر سکەی خۆی، ئومێد دەکەم کە هەنگاوەکانی تریش لـە داهاتوودا وەکو ئەم هەنگاوە، واتا خستنەڕووی راستیەکان و تەفسیلاتی و ئەوانـە، جگـە لـەو داواکارییانـەی کەوا لیژنەی دارایی لە راپۆرتەکەیدا نووسـی بـووی، مـن داوا دەکـەم کـە ئـەو وتـارەی کـە خوێندیـەوە کـاك سەرکیس بیدات بۆ ئەوەی فۆتۆکۆپی بکەین و نوسخەیەك بدەینە ئەنـدامانی پەرلـەمان، بـۆ ئـەوەی لەبـەر چاویان بێت، ئەوەی بە دەستی نووسیووە دەکرێت ئەوە چاپ بکرێت و بدرێتە ئەندامانی پەرلەمان، چونکە

وا تەسەور نەکەن بە دوو سەعات تەواوی دەکەین، ئێمە دەچینە سەر موناقەشات، بەپێی نیزامی داخیلی پەرلەمان سەرەتا ئەو راپۆرتەی کە خوێندرایەوە لە لایەن لیژنەی دارایی موناقەشە دەکرێت، دواتریش دەچینە سەر ئەو بابەتەکان، یەعنی یەکە یەکە، بەشەکانی بودجە کە موناقەشە کراوە بە هەموو تەفسیلاتی، دیارە راپۆرتی لیژنەی دارایی بە ئوسول وایە لەبەر رۆشنایی راپۆرتەکانی لیژنەکانیش نووسرا بێت، بەلاّم لەوە دەچێت هەندێ لە لیژنە راپۆرتەکەی نەدابێتە لیژنەی دارایی، بۆیە ئەگەر لە کاتی موناقەشە ئەگەر سەرۆکی لیژنەکانی تر راپۆرتەکەیان نەدا بێت، دەکرێت لە جیاتی موداخەلەی خۆی راپۆرتەکەی خۆی بخوێنێتەوە، ئەگەر لە بیرتان مابێت راپۆرتی لیژنەی دارایی بۆ کردنەوەی موناقەشە، ئەگەر داواش دەکەن جارێکی تر بیخوێنێتەوە، ئەگەر خۆتان حازر کرد بێت، پێویست ناکات بیخوێنێتەوە، بەڵێ کاك بارزان.

بەڕێز بارزان عبدالله نصرالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هەموو لیژنەکان ئەو مەعلومات و وتارەی بەڕێز وەزیری مالیە لە لای هیچ ئەندامێکی پەرلەمان نەبووە تەفاسیلەکە، بەڕاستی ئێمە کە راپۆرتەکانمان نووسیووە، لەوانەیە پێچەوانەی وتارەکەی بەڕێزیان بێت، دەبوو زۆر زووتر ئەو مەعلومات و ئەو وردەکاریانە لە لای ئەندامانی پەرلەمان بوایە، بۆ ئەوەی ئێمە لە راپۆرتەکانماندا زۆربەی پێشنیارەکانمان لەوێ چارەسەر کراوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو وتارەی وەزیری دارایی پێویستە لە هەموو هینەکان پاش ئەوەی راپۆرتی لیژنەی دارایی دەخوێندرێتەوە، ئەو وتارە پێشکەش دەکاتن، روون کردنەوە پێشکەش دەکاتن، بەلاّم ئەو تەفسیلاتەی نێردراوە بۆ بودجە، ئەوە ئێمە موناقەشەی دەکەین، ئەو پێشنیارانەی خۆی پێشنیارێکن بۆ حکومەتیش، بۆ ئێمەش، ئەو تەفسیلاتە، ئەگەر نەنێرێت باسی بکاتن، بەلاّم ئێمە لەسەر بودجەکە دەڕۆین کە بۆمان هاتووە، پرۆژەی یاساییەکە بێجگە لە بودجەکەی، لە دانیشتنەکانی داهاتووشدا سوود وەردەگرن لەو راپۆرتەی کە هەیەتی، دەتوانن لە موناقەشەدا ئیسارەی ئەو نوقاتانە بکەن کە پێویستە، ئێستا من راپۆرتی لیژنەی دارایی کە خوێندرایەوە هەر لە دانیشتنی پێشوودا، ئەگەر کەسێك لەسەری قسەی هەبێتن، حەز دەکەم و ناوتان دەنووسم، بەڵێ کاك سەرکیس فەرموو.

بەڕێز سرکیس ئاغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە پێویستم دەزانی چەند وەلاّمدانەوەیەکمان هەبێت لەسەر ئەو خالاّنەی کە بەڕێز لیژنەی دارایی پەرلەمان پێشکەشی کردووە، بەنیسبەت خالّی یەکەم/ ئامادە کردنی زووتری بودجە، کە ئیشارەت درا لە خالّی یەکەم، ئومێدمان زۆرە کە لە مانگەکانی داهاتوودا یاسای مەواریدی مالی لەسەری رێك بکەوین لەگەلّ بەغدا، ئەم یاسایە لەلایەن پەرلەمانی عێراقەوە پەسند بکرێت، یەکە یەکە لە مولحەقەکانی یاسای

نەوت و غاز، ئەو کاتە دەتوانین باشتر تەقدیری داهاتەکان بکەین، ئازاتر دەبین لە دانـانی بودجـەدا، چـەند راستیەك هەیە کە پێویستە عەرزی بەرێزتان بکەین.

یەکەمیان/ ئەو بودجەیەی کـە لـە عێراقـدا دادەنرێت لەلایـەن سـندوقی نەقـدی دوەلییـەوە بەرنامـەی بـۆ دادەڕێژێ و لەو چوارچێوەوە عێراق بودجەکـەی خـۆی ڕێـك دەخـات، نابێـت لـەو زەوابتانـەی کـە سـندوقی نەقدی دوەلی دادەنرێت تەجاوز بکات، بۆیە ئێمەش پێویستە پابەندی ئەو زەوابتانـە بـین، ئەگـەر لەلایـەن سندوقی نەقدیەوە رەخنەمان لێ دەگیرێت و رووبەرووی کێشەی تریش دەبینەوە، یەعنی مەبەستم ئەوەیە هەر بودجەیەك لێرە ئەگەر بمانەوێت زووتریش دایبێنین پێویسـتە رەئـی سـندوقی نەقـدی دوەلـی لەسـەر ئەو بودجەیە وەربگرین، چونکە بودجە عێراق بۆ خۆی دانانێت، پێشتر دەبێت حازر بکات هـەتا صـندوقی نەقدی دەولی تەئیدی نەکات بەپێی ئەو زەوابتانە نەبێت میزانیەی گشتی عێراق ئامادە ناکات.

دووەم/ ئەو بودجەیەی سالأنە کە دەدەینە بەغدا لە رووی ژمارەوە بودجەیەکی گەورەیە، یەعنی پێشتر کـە هەموو جارێ لە بەغداوە دەکرێت بۆ ئێمە بودجەیەك بۆمان بنێرن، ئێمە بودجەیەکیان دەدەینێ، بەڕاستی ئـەو بودجەیـە هـەوڵ دەدەیـن کـە زۆر بـە ژمـارەوە گـەورە بێـت، چـونکە ئەگـەر وریـا نـەبین لـەو خاڵـە بودجەیەکی وا دەکرێت، ئەو وەختی ئیحتیمالی هەیە دوای ئەوەی کە بودجە کەوتە دەستیان، عێـراق بێـت بودجەیەکی زۆر زەخم بۆ خۆی دروست بکات بە ئێمە بڵێت ئێـوە ئەوەنـدەتان تەقـدیم کـرد بـوو، فـەرموو من ئەوەی کە داواتان کردووە پێتان دەدەم، ئێمە دەبێت چاوەڕێی ئەوە بکەین بزانین تەقدیراتی ئیرداتیـان چەندە؟ ئەو بودجەیەش کە دەدەینە ئەوان پێویستە هەوڵ بدەین لە حەددی 30٪ی بودجەی عێراق بێت، چونکە بەرێزتان دەزانن هەموو جار کێشەمان هەیە لەنێوان 17٪ و 14٪ ئەمەش خاڵێکی تـرە کـە دەبێـت وریا بین بزانین ئەوان بودجـەکانیان بـە چ شـێوەیەك دادەڕێـژن لـە رووی داهاتـەوە، ئینجا ئێمـە بودجـەی خۆمان لێرە پەسندی بکەین، بەلأم ئەگـەر بێتـو یاسـای مەواریـدی مـالی هـەروەکو عـەرزی بـەرێزتانم کـرد پەسند بکرێت، ئەو کاتی ئەو ترسەمان نامێنێت، چونکە یەکسەر هەموو ئیراداتـی نـەوتی دێنـە سـندوقێك، ئیراداتی مالیش دێتە ناو سندوقێك ئێمـە دەسـەلأتمان دەبێـت تەقـدیرێکی موشـتەرەك بـۆ داهـات دەبێـت و دەسەلأت کە بە کەیفی خۆمان بودجەکەی خۆمان تـەنزیم بکـەین، مەبەسـتم لـە دەسـەلأت ئەوەیـە یـەعنی هیچ ترسێکمان لە بەغدا نابێت، کە لە بودجەیەکی وا کەم تەقدیم کردووەو ئەوە بودجەکەت و ئەوەت داوا کردووە، ئینجا ئەو دوو خالأنە حەزم دەکرد هەر عەرزی بەرێزتان بکەین لەسەر تاخیر بوونی بودجەو کـە بۆچی تاخیر پێشکەش کراوە.

خاڵی دووەم/ داوا کراوە هەردوو وەزارەت بە زووترین کات یەك بگرنەوە، لەماوەی ئەم ساڵە، ساڵ و نیـوەی رابردوو بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن، هـەردوو وەزارەتـی دارایـی زۆر هـەوڵیان داوەو زۆر لیژنـەشمان دروسـت کردووە، وابزانم نۆ لیژنەیە لە هەموو بوارەکان، بۆ ئەوەی هـەموو روسـومات یـەك بـن، هـەموو تـەعلیماتی دارایـی تەوحیـد بکـرێن، یاسـاکان کـە هـەمووی یـەك یاسـا بـن، لـەو ناحیانـەوە ئێمـە هـەنگاوی زۆرمـان هاوێشـتووە، جگـە لـەوەی دەسـتەیەکی هاوبـەشمان دروسـت کـردووەو هـەر تـەعلیماتێکیش کـە بمانـەوێت دەربکەین لیژنەی تایبەتیمان هەیە تەعلیماتەکان بە هاوبەشی دەریدەکەین، یەعنی لەناحیەی تەعلیمات و

کاری دارایی ئێمە بەڕاستی پێشوەچوونێکی زۆر بەباشیمان هەبووە، تەبیعی پشتگیری لە داوایەکە دەکەین لەسەر یەکگرتنەوەی.

خاڵی سێیەم/ لەسەر یەکخستنی بودجەکانە، بەنیسبەت یەکخستنی بودجەکانی ئەو وەزارەتەی کە یەکیان نەگرتۆتەوە یەك بخرێن شتێکە، هەتا ئەگەر یەکیش نەخران خۆ ئەو کاتە هەردوو وەزارەتەکان دەبنە یەك بە بڕیارێك دەکرێت هەردوو میزانیەکان دەمج بن، بەڵام هەر بڕیارێك لەم بارەیەوە بدەن ئێمە پشتگیری لێ دەکەین، بەڵام یەك شتی تریش هەیە ئەوەش حەز دەکەم لەبەرچاوی بەڕێزانی ئەندامانی پەرلەمان بێت، کە بڕیارە زۆر لە وەزارەتەکانی تریش دەمج ببنەوە، یەعنی لەو حاڵەتە خۆ ئەو وەزارەتانەی تریش وەزارەتی فیعلین کە دەمج ببنەوە، ئەو کاتیش خۆ دەبێت بە بڕیارێك بودجەکانیان یەك بخرێت، یەعنی تەنیا حاڵەتی ئەو سێ وەزارەتە ناگرێتەوە.

خاڵی چوارەم/ داوا کراوە کە هەندێك لە وەزارەتەکان کارو فەرمانیان نزیك یەکە، ئەم وەزارەتانە یەك بخرێن، بۆ ئاگاداری بەڕێزتان حەتمەن ئاگادارن لیژنەیەکی تایبەتی دروست کرا بوو لە بەڕێزان دکتۆر عماد ئەحمەدو کریم سنجاری و دکتۆر فوئاد حوسێن، ئەم لیژنەیە دیراسەتی تەواوی کردووە لەسەر دەمج کردنی وەزارەتەکان، پاش ئەوەی کە راوێژی کردووە لەگەڵ پسپۆڕان و لەگەڵ وەزیرەکان، ئینجا راپۆرتی خۆیان پێشکەش بە سەرۆکایەتی کردووە، بەڵام ئەوەی من ئاگادارم لەبەر بەشداری کردنی لایەنە سیاسیەکانیش لەوانەیە هەندێك گۆڕانکاری تریش لە ژمارەی وەزارەتەکان کرا بێت، ئەوەی کە زانیاری هەمە وەزارەتەکان لەسەر ئەساسی ئەم شێوەیە بن: پێشمەرگە، ناوخۆ، دارایی، وزە کە کارەباشی لەگەڵ دەبێت، پەروەردە، ئاوەدانکردنەوە، شارەوانی، تەندروستی، شەهیدان و کۆمەڵایەتی، ئەوقاف، وەبەرهێنان، کشتوکاڵ و ئاودێری، خوێندنی باڵا، پلاندانان، رۆشنبیری و لاوان، ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم، بازرگانی و پیشەسازی، ژینگە، گواستنەوەو گەیاندن، داد، لەگەڵ دوو وەزارەتی هەرێم، یەکێکیان بۆ کاروباری پەرلەمان، ئەویتریان بۆ کۆمەڵگای مەدەنی، رەنگە وەزیری تریش وەك وەزیری هەرێم دابنرێت، بەڕاستی دەکرێت هەتا ژمارەی ئەو وەزارەتانەش کەم بکرێتەوە، چونکە هەتا ئەو لیژنەیەی کە راپۆرتی خۆی پێشکەشی کرد بوو، ژمارەی ئەو وەزارەتانەی کە پێشنیاری کرد بوو دەمج بکرێن زۆرتر بوون، ئێستا لە دوای گۆڕانکاری کە زۆرتر تەئسیراتی سیاسی رەنگە بوو بێت بۆ بەشداری سیاسی، ژمارەی وەزارەتەکان رەنگە یەك، دوو وەزارەت زیاتر بووە.

خاڵی پێنجەم/ داوا کراوە کە وەزارەتی دارایی ژمێریاری کۆتایی و راپۆرتی سێ مانگ جارێك پێشکەش بکات، بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن، بەپێی یاسای ئیدارەی مالی رەقم (95) ساڵی 2004 لە ماددەی (38) پاش ئەوەی وەزارەتی مالیە، پاش ئەوەی کە خیتامی حیسابات ئامادە دەکات دەداتە ئەنجومەنی وەزیران، کە ئەنجومەنی وەزیران موافەقەتی لەسەر کرد لەسەر موسوەدەی حیساباتی خیتامی لە کۆتایی مانگی ئایار، ئەم خیتامی حیساباتە دەداتە ئەنجومەنی نیشتمانی لە کۆتایی مانگی حوزیران، ئەوە بەپێی یاسای ئیدارەی مالی، ئێمە هیچ کێشەمان لەو بابەتە نییە، بەبێ رەچاو کردنی کاتیش ئێمە پێشکەشی ئەنجومەنی وەزیران دەکەین، بۆ ئەوەی بۆ بەڕێزتان بنێرێتەوە، بەنیسبەت راپۆرتی سێ مانگانە، بەڕاستی

ئەوەی کە ئێمە داوامان کردووە راپۆرتەکان دەبێت هەر شەش مانگ جارێك، مەسەلەکە زۆرتر مالیە، بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن، چونکە کە شەش مانگ بێت دەزانی لە نیوەی سالّ سەرفیاتت چۆن بووە، تەسفیەی سلف دەکەیت، پێت دەکرێت دوای شەش مانگ لە خیلالی مانگێك راپۆرتێك ئامادە بکەین و پێشکەش بکەین، بەلاّم لە خیلالی سێ مانگ چ راپۆرتێکی وا شامل دەکرێت پێشکەش بکرێت، بۆیە ئێمە پێشنیارمان کرد بوو کە شەش مانگ بێت، بەلاّم ئەگەر هەر بریاری ئێوە لەسەر سێ مانگە، زۆر باشە، بەلاّم لە هەمان کاتیش دەبێت چاوەرێ بکەین سێ مانگ تەواو بێت بزانین سەرفیات چۆنە، ماوەیەك دیراسە بکرێت، ئینجا راپۆرتەکە پێشکەش بکرێت، موهیم ئێمە لەگەلّ بەرێزتانین چۆن بریار دەدەن.

خالّی شەشەم/ باسی ئەوە دەکرێت کە ئەو پارەیەی لە بەغدا مابوو، پەیوەندی هەبوو بە بودجەی سالّی 2006، لە سالّی 2006 لەگەلّ بەغدا دوو کێشەی سەرەکیمان هەبوو، یەکێکیان/ شێوەی ئیحتیساب کردنی بودجەی هەرێمی کوردستان بوو، ئەو کات بە پێچەوانەی سالاّنی 2004 و 2005 بودجەی هەرێمی کوردستانیان حیساب کرد بوو، یەعنی عێراق وا حیسابی کرد بوو، کە سەرەتا هات بودجەی گشتی خۆی دانا بوو، بودجەی هەرێمی کوردستانی لە بودجەی عێراقی کەم کرد بۆوە، پاشان هاتبوو خەرجیەکانی سیادی و حاکیمەشی دابەزاند بوو، ئینجا 17٪ بۆ هەرێمی کوردستان دانابوو، لە نەتیجەی ئەو شێوە ئیحتیساب کردنەی بودجەی هەرێمی کوردستان (726556) حەوت سەدو بیست و شەش ملیارو پێنج سەدو پەنجاو شەش ملیۆن دینار زیان بە بودجەی هەرێم کەوتبوو.

کێشەی دووەممان/ هی سالّی 2006 لەگەلّ بەغدا ئەوە بوو، کە هاتبوون بۆ ئەوەی نیسبەی 17٪ی ئێمە کەم ببێت، (5300) پێنج تریلیۆن و سێ سەد ملیار دیناریان هێنا بوو لە جیاتی ئەوەی لە بودجەی پلانی عێراق دابنرێت، ئەوانە مەشاریعی ئیستیسماری نەوت بوون، هاتوونە بابی پێنج تریلیۆن و سێ سەد ملیار دینار بردبوویانە سیادی، بۆ ئەوەی 17٪ هیچی شمولی ئێمە نەکات، ئەمەش کێشەی دووەممان هەبوو لەگەلّ بەغدا لەسەر بودجەی 2006، ئەو گواستنەوەی مەشاریعی ئیستیسماری نەوت بۆ سیادی بووە سەبەبی ئەوەی کە نۆ سەدو یەك ملیار دینار زەرەر بە رێژەی 17٪ی هەرێمی کوردستان بکەوێت، ئێمە هەردوو وەزارەتی دارایی لە سەرەتای سالّی 2006وە بە رەسمی و بێجگە لە سەردان و ئەوانە ئیعتیرازاتی رەسمیمان پێشکەش کرد لەسەر هەردوو ئەم بابەتە، پاشان ئەو کاتە گەیشتینە نەتیجە کە وەفدێکی بالاّ بە سەرۆکایەتی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران چووە بەغدا هەمووشمان لەگەلّی بووین گەیشتینە ئەو حەلە پاش ئەوەی کە دیوانی چاودێری دارایی عێراقیش هاتە ناو مەوزوعەکەو موداخەلەیان کرد، رێککەوتنێك لەگەلّیاندا کرا، بەپێی ئەو رێککەوتنە بریار درا ئەو شێوە ئیحتیساب کردنە بۆ هەرێم کراوە شێوەیەکی راست نەبووە، بۆیە بریاریاندا کە ئیعادەی نەزەر بکەنەوە، یەعنی بیدایەت سیادی و حاکیمە دەربکەن لە بودجەی گشتی عێراق، ئەوەی کە دەمێنێتەوە 17٪ی بدرێتە هەرێمی کوردستان، لە نەتیجەدا سێ سەدو پەنجاو سێ ملیارو سەد ملیۆن دینار درایە هەرێمی کوردستان، بەلاّم سەدو نەوەد و دوو ملیارو نۆ سەد ملیۆن دیناریش لە بابەت داهاتەکانی هەرێم کەم کرایەوە، یەعنی لە لای خۆیان گلیان دایەوە، بەلاّم

بەنیسبەت مەشاریعی ئیستیسماری نەوت کە باسم کرد، گوتیان لەبەر ئەوەی هیچی سەرف نەکراوە مودەوەر بۆتەوەو میزانیەی عێراق عیجزی هەیە، بۆیە هیچی شمول ناکات.

خاڵی حەوت/ داوا کراوە لە کاتی تاوتۆ کردنی پشکی هەرێم، یەعنی لەکاتی موناقەشە کردنی بودجەی عێراق نوێنەری هەرێم لەوێ ئامادە بێت، ئێمە بەردەوام ئەو داوایەمان کردووە، ئەمساڵیش هەموو لایەك بەڵێنیان بە ئێمە داوە، سندوقی نەقدی دوەلی، هاوپەیمانان، هەتا حکومەتی ئیتیحادی لە بەغدا، کە ئەمساڵ بەشداری تێدا بکەین لە ئامادە کردنی بودجە، بەس نازانین ئەو بەڵێنەیان جێ بەجێ دەکەن، یان نا، یان دیسان خەبەرمان دەدەنێ دەڵێن ئەوە بودجەی عێراقەو ئەوەش نیسبەی ئێوەیە، بەلاَم ئێمە بەردەوام موتابەعەی دەکەین.

خاڵی هەشتەم/ گلەیی کراوە کە وەزارەتەکان بودجەکانیان پێشکەش نەکردووە لەکاتی خۆی، لە 2007/10/9 ئێمە خشتەی بودجەمان بۆ وەزارەتەکان نارد بوو، هەندێك لە وەزارەتەکان درەنگ خشتەکانیان بۆ ئێمە ئیعادە کردەوە، بۆیە گفتوگۆ کردن لەسەر بودجە کەوتە مانگی دوازدەی ساڵی 2007، بەڕاستی رەنگە هەندێك ئەسبابی تریش هەبوو بێت، چونکە ئەگەر بەڕێزتان بە بیرتان بێت هەرچەندە نابێت نە هیچ وەزارەتێك، نە هیچ وەزیرێکیش بەو شێوەیە بۆی بچێت، بەس رەنگە کە باس لە گۆڕانکاری حکومەت و ئەوانە دەکرا، رەنگە ئەوەش سەبەبێك بوو بێت کە سیستیەك کراوە لەلایەن ئەو وەزارەتانە، بەلاَم دڵنیاین ئەمسالەکە دووبارە نابێتەوە.

خاڵی نۆیەم/ لە پرۆسەی ئامادە کردنی بودجەی ئەنجومەنی نیشتمانی لیژنەی دارایی و ئابووری دەبوایە ئاگادار بوایە، نەك لە رێگای ئەنجومەنی وەزیران، لە چوارچێوەی بودجەی هەرێم ئەو زانیاریانەمان پێ بگات، ئەوە راستە پێشتر سیستەمێك ئێمە لە هەرێمی کوردستان موتەبەع بوو، هەموو جارێ پەرلەمانی کوردستان میزانیەی خۆی ئامادە دەکرد، پاشان پەسندی دەکرد، پاش پەسند کردن دەبووە فەقەرەیەکی موستەقیل لە یاسای بودجەی هەرێمی کوردستاندا، بەلاَم عێراق ئەوەی لە بودجەی گشتی عێراق حازر دەبێت، بەو شێوەیە کە وەزارەتی دارایی لەگەڵیان موناقەشە دەکات و هەمووی بە یەك شێوە بە شێوەی ئەبواب لە بودجەی گشتی عێراق دادەبەزێت، رەنگە ئەوەش زۆرتر بۆ ئەوەیە کە زانیاری هەبێت لەسەر هەموو فەسلەکانی سەرفی بودجە، بەلاَم بەنیسبەت ئێمە وەکو وەزارەتەکانی دارایی ئێوە چۆن بڕیار بدەن بەنیسبەتی ئێمە هیچ مانعێك نییەو پشتگیری دەکەین، ئێوە بە پەسندی دەزانن کە بودجەی پەرلەمان هەموو جارێك خۆتان پەسندی بکەن وەکو فەقەرەیەکی موستەقیل لە یاسای بودجە بڕیاری بدەن، دەتانەوێت بەو شێوەیەی کە ئێستا کراوە بەردەوام بین، ئەویش بڕیارەکە بۆ بەڕێزتان دەگەڕێتەوە، چۆن بڕیار بدەن بەنیسبەت ئێمە تەسبیت کردنی ئەرقامەکانە، ئەوەی کە لەسەری بڕیار دەدەن، یەعنی دەسەلاَتی ئێوەیە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی دەیەم/ لەسەر ئەوە باس کراوە کە فەرقێکی زۆر هەیە لەسەر ئەو رێژەیەی کە وەزارەتەکان داوایان کردووە، لەگەڵ ئەو رێژەیەی کە پێشنیار کراوە لە بودجەدا، باس لە سیستەمی ئامادە کردنی بودجە کراوە، یەعنی گلەیی کراوە کە دیارە وەزارەتەکان زۆریان تەقدیم کردووە، کە ئەوەش پیشان دەدات

زێدەڕۆیی، یەعنی پیشان دەدات کە زێدەڕۆییەکی زۆر کراوەو لە داوا کردنی وەزارەتەکان، بۆ ئاگاداری بەڕێزتان ئەو بودجەیە، یان ئەو ڕەقەمانەی کە لە بودجە دادەبەزن شێوەیە موناقەشە کردنی وەزارەتی دارایی لەگەڵ وەزارەتەکان تەبیعی فەنیەکانی ئێمە هەرچەندە ئێمە فەنی نینە، بەو شێوەیە دەبێت لە هەر ماددەو جۆری هەر فەسلێك دێت فەرەزەن ئەگەر وەزارەتێك داوای سووتەمەنی دەکات، مەبلەغێکی دەوێت بۆ سووتەمەنی لەناو بودجەدا تەسبیت بکات، دێن لێی دەپرسن وەزارەتیش مەعلوماتی هەیە، چەند سەیارەی هەیە؟ چەند مۆلیدەی هەیە؟ حیساب دەکرێت کە چەند سەعات دەوامی ڕەسمی هەیە؟ لە فەرمانگەکە، یان ئەو سەیارەیە چەند بە واجیب دەردەچێت؟ سعری ئەو بەنزینە، یان ئەو گازوایلە وەردەگیرێت مەعەدەلێك دادەنرێت، ئەو مەعەدەلە تەقریبیە تەسبیت دەبێت لە ماددەو نەوعەکە، ئینجا بۆ هەموو شتەکانی تریش بە هەمان شێوەیە تەقدیر دەکرێت، تەقدیرەکان هەمووی لەسەر ئەو نەوعە پێوەرانەنە، بەڵام ئەوەی کە دەدەینە بەغدا بەڕاستی خارج ئەوەی ئێرەنە، بەس ئەوەی کە دەدرێتە بەغدا چواردە ملیار دۆلارو سێزدە ملیار دۆلار ئەمە ساڵانە بودجە پێشکەش بەوان دەکەین ئەونا، ئەو لەبەر وەزعی سیاسی هەرێمە، هەرچەندە ئێستا لەوانەیە گوێشیان لێ بێت، کە بچینە ئەوێ نەقدمان بگرن. شتێکی تریش سیستەمێکی تریش بۆ ئامادە کردنی بودجە بەکار دێت، دەگەڕێینەوە شەش مانگی خەرجی فیعلیش دەکەینە پێوەر بۆ دانانی ئەو بودجەیە تەخمینیە.

خاڵی یازدەم/ سوپاسی لیژنەی دارایی دەکەین، کە باسیان کردووە بەکار خستنی ئەو ڕێژەیە پێکی هێناوەو بودجەی وەربەرهێنانیش بەرز بۆتەوە بەشتێکی ئیجابیان لە قەڵەم داوەو سوپاسیان دەکەین.

خاڵی دوازدەم/ لەسەر پرۆژە بەرهەمهێنەکانە، بەڕاستی سیاسەتی حکومەت زۆرتر بەو ئیتیجاهەوە دەچێت کە ئێمە دەعمی قیتاعی خاص بکەین، دەعمی ئیستیسمارات بکەین، بۆ نموونە داوامان کردووە لە وەزارەتی پیشەسازی بەتایبەتی ئەنجومەنی باڵای ئابووری، بۆ ئەوەی دیراسەتی هەموو کارگەکان بکات، چونکە بەڕێزتان دەزانن ژمارەیەکی زۆری کارگەی قیتاعی خاص راوەستاوە، بزانین ئەم کارگانە کامیان ئامادەیە جیهازی موتەتەوەر بێنێت، مۆدێرن بێنێت تەتویر بکات بە کارگەکانی خۆی، پێشنیارەکانی خۆی پێشکەش بە ئەنجومەنی باڵای ئابووری بکات، بۆ ئەوەی لەم بارەیەوە تەسهیلاتیان بۆ بکرێت، یاسای ئیسیتسماریش بەخۆی هاندەرێکە بۆ ئەوەی دەعمی موستەسمرین بکات، بێین مەشاریعی بەرهەمهێنەر لە کوردستان دابنێین وەکو کارگەکانی چیمەنتۆ، کارگەی ئاسن و ئەنواعی کارگەکانی تر، بەڵام ئێمە وەکو حکومەت، وەکو بزانم هیچ بەرنامەیەکی وامان نییە، کە جارێکی تر بێین و داخیلی کارگەکان بین و کارگە دابمەزرێنین، چونکە لە نەتیجەی نیهائی حکومەت هەموو جار زەرەری کردووە، نەیتوانیوە مونافەسەی قیتاعی خاص بکات، بار گرانیەك بووە لەسەر حکومەت، بەڵام ئەوەی کە حکومەتی هەرێم سیاسەتیەتی پێویستە بایەخێکی زۆر بە کەرتی کشتوکاڵی بدات، ئێمە دەمانەوێت لەو ساڵە کە هەردوو بانکی زراعی و صناعی زیندوو بکەینەوەو تەرکیزێکی زۆریش دەکرێت بۆ دەعمی کشتوکاڵ، چونکە هەروەکو بەڕێزتان ئاگادارن ساڵ بە ساڵ مەواد گران دەبێت و تازە هەرزانی نەماوە، ساڵ بەساڵ بەرەو گرانتر دەڕوین، دەبێت بگەینە خود کەفائی، یەعنی کەفائەتی زاتی.

خاڵی سێزدەم/ پەیوەندی هەیە بە قەرەبوو کردنەوەی فەرمانبەران، بەڕێز لیژنەی دارایی و ئابووری ئاماژەی بەوە داوە کە 5٪ لە ڕێژەی ئەو فەسەلە بەرز بۆتەوە لە بەراورد کردنی لەگەڵ ساڵی رابردوودا، کەچی دەبوایە ئێمە هەوڵمان دابوایە وەکو وەزارەتەکانی دارایی ئەو ڕێژەیە کەمترمان کرد بوایە، تەبیعی وەکو مەبلەغی پارە ئەگەر سەیری بودجەی بکەین و موقارەنەی بکەین لەگەڵ ساڵی 2007 فەسلی قەرەبوو کردنی فەرمابنەران کەمترە وەکو مەبلەغ، بەس وەکو ڕێژە 5٪ بەرز بۆتەوە، لێرە بەڕاستی بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن، پێویستە هەندێك روون کردنەوە بدەین لەسەر ئەو بابەتە:

یەك/ ئەو زیادەیە کە لە ڕێژەی قەرەبوو کردنی فەرمانبەران هەیە، دەگەڕێتەوە بۆ چەند هۆیەك، یەکێکیان/ دەرچوونی یاسای نوێیە بۆ زیاد کردنی مووچەی فەرمانبەران، هەروەها یاسای خانەنشینیە، جگە لەوەش ئەگەر سەیری میلاکات بکەن (29800) پلەی نوێ هی میلاکات بۆ ساڵی 2008 دانراوە، بەڕێزتان ئاگادارن کە یاسای وەزارەتی شەهیدان پەسند کراوە لەو پەرلەمانە، بەپێی ئەم یاسایە مووچەی خانەوادەی شەهیدان دانراوە، ئەوەش بۆتە سەبەبی زیاد بوونەوەك لەسەر فەسلی قەرەبوو کردنەوەی فەرمانبەران، لە لایەکی تریشەوە بەڕێزتان ئاگادارن ئێمە هەتا دەرچوونی یاسای خانەنیشینی فەرمانبەران بە 80٪ی مووچە تەقاعودیان دەکەین، کە زۆربەیان لە 2007ەوە بەڕاستی داوای تەقاعودیان کردووە، ئەمانە هەمووی ئەسبابن بۆ ئەوەی ئەو ڕێژەیە بەرز بۆتەوە، بەڵام یەك شت حەز دەکەم عەرزی بەڕێزتان بکەم ئەوەش خاڵێکی گرنگە، هەموو جارێ ئەو مەسائیلانەی کە ئێمە لەناوخۆ باسی دەکەین لە بەغدا بەشێوەیەکی سلبی وەریدەگرن، بۆ ئەوەی لە گفتوگۆ کردن وەکو نوقتەیەکی سلبی لە ئێمە وەربگرن لە گفتوگۆیەکانی بودجەدا، یان هەموو موناقەشاتی تر کە لەسەر وەزعی دارایی دەکرێت، تەبیعی ئەوە گرنگە هەموو لایەکمان بزانین لە ماوەی ئەو سێ ساڵە عێراق یەعنی ناوچەکانی تری عێراق، چونکە ئێمەش بەشێکین لە عێراق، هەشت سەدو شەست و شەش هەزارو نەوەد سێ کەس تەعینیان کردووە، لە ساڵی 2005 ڕێژەی فەرمانبەرانی هەرێم لە بەراورد کردنی لەگەڵ فەرمانبەرانی ناوچەکانی تری عێراق 32٪ بوو، بەڵام لە ساڵی 2008 بەم میلاکە نوێیەش، کە ئێستا ئێمە داوامان کردووە لە بیست و نۆ هەزارو هەشت سەد ڕێژەی هەرێم لە بەراورد کردن وەکو میلاك نەوەکو مەبلەغ، هی مەبلەغ باس دەکەم بۆتان، بەس وەکو میلاك 23٪ە ساڵ بەساڵیش هی ئێمە بەرەو دابەزین دەچێت، هی ئەوان بەرەو بەرز بوون دەچێت، بەڵام ئەوان چۆن حیساب دەکەن، یەعنی ئەو کەمو کوڕیەی خۆیان چۆن دەشارنەوە؟ من لەو سەفەرە زۆر بە سەراحەتیش باسم کرد لەگەڵیان تەنانەت بە وەزیری داراییشم گوت، ئەومان بودجەی سیادی دەردەکەن، بودجەی خەرجیەکانی حاکیمەش دەردەکەن، ئینجا حیساباتی خۆیان دەکەن حیساباتی هەرێم، دەڵێن ئەوە 17٪ی ئێوەیە، کە 17٪ەکە بۆ ئێمە دانراوە جارێکی تر دێن هەموو خەرجیەکانی سیادی و حاکیمەش دەخەنە بودجەی خۆیان، ئیعتیادی ئەو ڕێژەی مووچەخۆران، ئەو پارەیەی کە سەرف دەکەن بۆ قەرەبووی فەرمانبەران لە لای ئەوان دادەبەزێت، کەچی 17٪ لە خەرجیەکانی سیادی، 17٪ لە خەرجیەکانی حاکیمە هی بودجەی هەرێمی کوردستانە کە لای ئەوان ماوەتەوە، ئەگەر بێتو ئەو شێوە ئیحتیساب کردنە کە ئێمە لێرە عەرزی بەڕێزتانمان کرد، عێراق بەو شێوەیە ئیحتیسابی مووچەخۆرانی

خۆی بكات، زیاتر لە 75٪ لە بودجەی تەشغیلی ناوچەكانی تری عێراق بۆ مووچەخۆرانیان دەچێت، ئینجا بۆیە نابێت ئەو مەجالە بە ئەوان بدەین، تەبیعی ئێمە لەناو خۆمان هەروەكو باسمان كرد لەگەڵ ئەوەینە، من تەئیدی ئەوە ناكەین نەخێر ئێمە بەردەوام بین، ئێمە هەر دەڵێین دەبێت ئیسلاحات بكەین، نابێت بەردەوام بین لە دامەزراندن، دەبێت كەوادیر موئەهل بكەین، یەعنی ئەوانە ئێمە لەسەر ئەو سیاسەتە بەردەوام دەبێن، بەلاَم زەرورەتی هەبوو ئەوەش عەرزی بەڕێزتان بكەین، كە ئەگەر موناقەشەك لەگەڵ یەكێك لە دەرەوەی هەرێم بكرێت، بەو ئیسلوبە ئێمە موناقەشەی لەگەڵ دەكەین، بەلاَم لەناوخۆمان ئێمە هەر داوای ئەو ئیصلاحاتە دەكەین، ئەگەر ئێستا ئێمە دوو بابەتی گرنگ هەیە 17٪ی سیادی كە لە بودجەی ئێمە دەبڕدرێت، 17٪ی خەرجیەكانی حاكیمە، ئەگەر ئێوە 17٪ حاكیمەو 17٪ی سیادی بێنن لەگەڵ بودجەی تەشغیلی كە حەقیەتی لە حیساب كردن بەو شێوەیە بێت، لەگەڵ بودجەی تەشغیلی حیساب بكەین، ڕێژەی قەرەبوو كردنی فەرمانبەران دەكاتە 34٪ هی هەرێمی كوردستان، ئێستاش كە مەواریدی مالی ئێمە لەسەر یاسای مەواریدی مالی ڕێككەوین، خۆ ئیحتیساب كردنی قەرەبووی فەرمانبەرانیش بەم شێوەیە دەكرێت، ئێوە بڕیار دەدەن ئەوە حاكیمەیە، ئەمەش سیادی دەدرێتە ئەوان بەس حاكیمە بۆ ئێمە دێت، ئەو كاتە نیسبەی قەرەبوو كردنی فەرمانبەرانیش دادەبەزێت، تەبیعی بەڕێزتان ئاگادارن كە كوردستان مەحرومیاتێكی زۆری هەبووە لە ساڵانی ڕابردوو، ئینجا فەترەیەك هات دامەزراندن زۆر بووە، بێجگە لەوە بە دەیان هەزار خانەنیشن هەبوو، ئەگەر بەبیرتان بێت هەمووی لە دەرەوەی هەرێم مووچەیان وەردەگرت، لە دوای ڕووخانی ڕژێم هەموویان گواسترانەوە بۆ سەر بودجەی هەرێم، یەعنی ئەوەش هەموو ئەسباب بووینە قەرەبوو كردنی فەرمانبەران بەو ڕێژەیە بەرز ببێت، پاش ئەوە خاڵێكی تریش هەیە هەرچەند با ئەوەش گوێیان لێ بێت، ئەمە تەنیا بۆ سێ پاریزگا نییە، بەڕێزتان دەزانن ئەو پارێزگایانە، ئەو ئەقزیەو ناحیانە كە لە دەرەوەی هەرێمی كوردستانن، ئێمە حیسابیان دەكەین ناوچەكانی موتەنازع و حیسابیان دەكەین لە چوارچێوەی هەرێمی كوردستان، ئینشائەڵلا بەو دوو، سێ مانگە حەل دەبێت، بە هەزاران فەرمانبەری هی ئەوانیشن كە هاتوونەتە سەر فەسلی قەرەبوو كردنی فەرمانبەران، ئەگەر ماددەی 140 جێ بەجێ ببێت، یەعنی ئەو ڕێژەیەش گۆڕانكاری لەسەر دەكرێت، چونكە ئەو كاتە بودجەی ئەو ناوچانەش دێتە سەر هەرێم.

خاڵی چواردەم/ لەسەر كێشەی نیشتەجێ بوون و دانانی سندوقی نیشتەجێ كردنە، بەڕاستی لەو ڕوویەوە چەند سیاسەتێكی جیا هەبووە، ئێمە وەكو هەرێمی كوردستان سیاسەتێك هەبووە كە پێویستە قەرزی خانووبەرە بدرێت، چونكە ئەوە دەبێتە هۆی ئەوەی كە كار پەیدا ببێت، هاووڵاتیش دەست دەكات بە خانوو دروست كردن، بەمەش كێشەی نیشتەجێ بوون چارەسەر دەكرێت، سیاسەتێكی تر/ هەبووە كە حكومەت بێت و شوقە دروست بكات و بە قست بیداتە هاووڵاتیان، چونكە مەبەریراتی ئەوە بوو خەدەمات باشتر بە هاووڵاتیان دەگات، سیاسەتی سێیەم/ ئەوەیە كە نەخێر باشترە ئێمە دەعمی موستەسمرین بكەین، كە ئێستا موستەسمرین زۆر دێن و یەكێك لەو شتانەی كە زۆر تەركیزی لەسەر دەكەن دروست كردنی

شـوقەیە بـەو شـەرتە کـە هەیئـەی ئیستیسـمارات سـعرێك لەسـەریان فـەرز بکـات کـە موناسـب بێـت بـۆ هاوولاّتیان.

رەئی چوارەم/ ئەوەیە کە نەخێر وەکو ئێستاکە بەغدا دەیەوێت پەیڕەوی بکات دانانی سندوقی نیشتەجێ کردنە، ئێمە لەگەڵ ئێوەین ئەو بڕیارەی کە دەدەن پەیڕەوی لەو سیاسەتە دەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڕێز کاك سەرکیس بزانین نوقتەی نیزامی هەیە فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەنـدێك لـەو خالاّنـەی راپۆرتەکـەی لیژنـەی دارایـی تەوصـییەو پێویسـتی بـە وەلاّم نییـە، هەنـدێك لـە وەلاّمەکان زۆر دوورو درێژە، کە شەرحی دەکات پێموایە زۆربەمان دەزانـین ئەگـەر بکرێـت جـەنابی وەزیـر مـەمنونی دەبـین کـورتی بکاتـەوە، چـونکە ئـەوە سـەعات دووە ئێمـە پرسـیارمان زۆرە، پێشـنیارمان زۆرە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کوێستان خان ئەوە راپۆرتی مالیە، لە هەموو راپۆرتەکان گرنگترە، پێویست دەکاتن بـەو روون کردنەوەیـە، بـە پێچـەوانەوە ئـەو تەفسـیلاتە زۆر پێویسـتن، ئەگـەر خـۆت لەبـەر ئـەوەی دەزانم چـەندین کۆبوونـەوەو کۆنفرانستان کردووە، پسپۆڕی بڕێك شارەزاییتان پەیدا کردووە، مانـای ئـەوە نییـە هـەمووومان دەیـزانین و خەڵکیش تەماشامان دەکات، لەبەر ئەوە ئەو تەفسیلە گرنگە، سوپاس بەردەوام بە.

بەڕێز سرکیس ئاغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خاڵی پازدەم/ من پێشنیار دەکەم تەنانەت کە بودجەی ساڵی ئاینـدە ئامـادە دەکرێـت، ئـەم بودجەیـە ئێمـە موشارەکەی لیژنەی دارایی و ئابووریش بکەین هی پەرلەمان، بێن موشـارەکەمان لەگەڵـدا بکـەن بـۆ ئـەوەی سیاسەتێك دابڕێژرێت کە هەموو لایەك رازی بین پێی، ئینجا نوێنـەرێکیان دێـت، دوو نوێنـەریان دێـت لـە کاتی موناقەشەی بودجە لەگەڵ ئێمە بەشداری بکەن زۆر باش دەبێت بۆ خاڵی پازدەم.

خـاڵی شـازدە/ کـە داوا کـراوە بودجـەی تەواوکـەر لـە عێـراق موتابەعـە بکـەین، ئێمـە لـەو سـەردانەشمان موتابەعەمان کردووە، ئێستا خەریکە وەزارەتی دارایی ئیتیحادی لە بەغدا بودجەی تەکمیلی کە ئێمە لەوێ بووین خەریك بوون ئەو بودجە تەکمیلیە ئامادە دەکەن، بۆ ئەوەی بیدەنە ئەنجومەنی وەزیـران لـەوێوەش بچێتە پەرلەمانی عێراق و لەوێ تەسدیق بکرێت، بەڕاستی ئێمە هەوڵێکی تریشمان دا، هەوڵماندا بابەتەکە بە دوو شێوە لێك جیـا بکەینـەوە، یـەك/ بودجـەی تـەکمیلی داهـاتی 17٪ی ئیـزافی، یـەعنی بـەپێی یاسـای بودجەی عێراق هەر داهاتێکی ئیزافی کە پەیدا ببێت 17٪ی ئەم داهاتە دەبێت بدرێتە هەرێمی کوردستان، ئێمە لەگەڵ برادەرانی خۆمان لە بەغدا ئـەو هەوڵـەمان داوە، ئەگـەر ئـەوان پێیـان بکرێـت جارێ هـی ئـەو شـەش مانگـە 17٪ی داهـاتی بـووە ئـەوە بدرێتـە هـەرێمی کوردسـتان، بودجـەی تەکمیلیەکـە، چـونکە

دەگەڕێتەوە بۆ شەش مانگی داهاتووی ساڵی 2008یش، ئینجا نازانین چەند سەرکەوتوو دەبین، ئایا هەمووی بەشێوەی بودجەی تەکمیلی دەبێت؟ یان دەکرێتە دوو بەش، بودجە تەکمیلیەکەش بۆ ئاگاداری بەڕێزتان بۆ هەموو پرۆژەکان تەرخان دەکرێت.

خاڵی حەڤدەم/ راستە ئێمە دەسەڵاتی دادوەری لە چوارچێوەی وەزارەتی دادمان دانا بوو، پاشان بەڕێز لیژنەی دارایی داوای کرد بوو، ئەمەشمان راست کردەوە.

ئەو خاڵانەی کە لەسەر یاسای بودجە بوو سێ مانگ بوو، ئەو باسم کرد، بەڵام بەنیسبەت دەسەڵات کە داوا کراوە، کە بدرێتە وەزیرەکانی سەرف، مەسەلەن (250) بێت، بەڕاستی ئێمە ئەو دەسەڵاتە هەر عەرزی بەڕێزتان بکەین مەوزوع ئەوە نییە، کە بمانەوێت دەسەڵاتێك لە وەزیر کەم بکەینەوە، یان زیاد بکەینەوە، وەزیری ئیتیحاد لە بەغدا کە 83٪ی بودجەی لەبن دەستە دەسەڵاتەکەی (250) ملیۆنە، باشە 17٪ وەزیرێك کە لە هەرێمە 17٪ بودجەی لەبەر دەستە، ئەوە پەیوەندی بە کەمیەی پارەکە هەیە، بە مەبلەغەکە هەیە، ئێوە چەند بڕیار دەدەن دەسەڵاتی هەبێت، لێرەش ئێوە بڕیار بدەن، چ بڕیار دەدەن ئێمە وا دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس بۆ ئەو روون کردنەوەیە، ئەو راپۆرتەی لیژنەی دارایی خاڵ بە خاڵ جەنابی وەزیر وەڵامی دایەوەو زۆر روون کردنەوەی پێویستی دابوو، ئومێد دەکەم وەڵام دانەوە بێت بۆ ئەو پرسیارانەی لەلای ئێوەش دروست ببوو لەسەر راپۆرتەکە، من تەنیا پێش ئەوەی هین بکەم یەك، دوو مولاحەزەی خۆم هەیە عەرزتان دەکەم، یەکێکیان/ لەسەر مەوزوعی ماوەی پێشکەش کردنی بودجە، کە موبەریراتەکەی جەنابی وەزیر ئەوە بوو لە بەغدا دەخەملێندرێت، سندوقی نەقد موتابەعەی دەکات و ئەوانە، ئێمە پێشتریش ئەوەمان موناقەشە کردووە، لەلایەن خۆشمانەوە موتابەعە دەکرێت، تەوەقوعاتیش رەچاو دەکرێت، خۆی بودجە خەملێنراوە، داهاتی عێراقیش هەروەها دەخەملێنرێت، تەوەقوعات چیە لە زیادە کردنە؟ هەر لە ئێستاوە تەوەقوعات بۆ بودجەی 2009 دەستی پێ کردووە، هەر لە ئێستاوە، بەپێی تەوەقوعات بە (57) حیساب کراوە بەرمیلی نەوت، ئێستا گەیشتۆتە (110)و بە چەند حیساب دەکرێت، رەنگە بە نەوەد حیساب بکرێتن، چونکە عقودەکان جێ بەجێ دەکرێن هی ساڵی پارەکەیە، بە هەر حاڵ ئێمە داوا دەکەین کە بودجەی خەملێنراو، یەعنی کە دەڵێین خەملێنراو هەردووکی بخەملێنن، یەعنی هەم وەزارەتەکان پێداویستیان و نەفەقاتیان و ئەو پرۆژانەی پەرەپێدانی پێش ئاوەدانکردنەوەو هەر هەمووی دەیخەملێنن، ئەو خەملێنراوە تەبعەن رەچاوی ئەوە دەکاتن تەوەقوعات چیە بۆ داهاتوو، ئێمە ناڵێین ئەو بودجەیەی کە دێتە ئێرە کۆتاییە، بە تەئکید کۆتایی نییە، بەڵام لێرە پێش ئەوەی بچینە بەغدا، داواکاری ئێمە ئەوەیە لێرە ئەوەی باس بکەین و داوای زیاد بکەین، داوای گۆڕینەوە بکەین، بەڵام کە چووینە بەغدا بە تەئکید کۆتاییەکە لەوێیە، رێژەکە چەند دەبێت؟ زیاد دەبێت، کەم دەبێت دەتوانن ئەو کاتی کە گەڕانەوە بڵێن بەغدا لەسەر ئەوە موافەقەتی نەکرد بە جەلسەیەك هەمواری دەکەینەوە، یاخود دەتوانین ئالیەتێك بدۆزینەوە، بەڵام بەپێی نیزامی داخیلی پەرلەمان دەڵێت لە پێش کۆتایی ئۆکتۆبەر دەبێت بودجە تەقدیم

بکرێت، جا لەبەر رۆشنایی ئەو وەزعەی ئێستا تازە لەگەڵ بەغداو ئەوانە، دەبێت صیغەیەك بدۆزینەوە کە هەنگاو بێت، بەنیسبەت ئەو کێشانەی لەگەڵ بەغدا هەیە، بەڕاستی حەق نییە لێیان قەبول بکرێت، لەو بەشەی کە دەیانەوێت غەدر لە ئێمە بکەن، ناکرێتن قەبول بکرێتن، ئێمە دەستوورمان هەیە، دەسەلاٌتمان هەیە لە بەغدادا، لێرە حکومەتی هەرێم هەیەو سەرۆکی حکومەت هەیە، لەبەر رۆشنایی ئەو حەقەی قەبول نەکاتن، نەفەقاتی سیادییە رەجعی بێتن، عەدالەتی تێدا بێت، ئەگەر نەبوو ئەوە مەحکەمەی عولیا هەیە، مەحکەمەی دەستووری هەیە، دەتوانین لەوێ شکایەت بکەین، بەنیسبەت سندوقی نیشتەجێ بوون، سولفەی عەقار، داواکارییەکی گەورەیە لە لایەن لیژنەی دارایی نووسیویەتی و هەموو لیژنەکانیش ئاماژەیان پێ کردووەو هەموو ئەندامان ئاماژەیان پێ کردووە، دەبێت رێژەیەك دابنرێت بۆ سولفەی عەقار، ئینجا ئەگەر سندوقی عەقاریەکە دابنرێت، ئەوە مامناوەندییە، یەعنی هەم رێگاش دەکاتەوە بۆ ئەو شتانەی کە ئاماژەم پێ کرد، ئیستیسمار ئەوانەی لە دەرەوە دێن، حکومەتیش دەتوانێت شوقە دروست بکاتن، یەعنی دەکرێتن هەرسێ بەرنامە پێکەوە بێت، هەم سولفەی عەقار بدەیت، هەمیش بەرنامەت هەبێت بۆ دروست کردنی شوقەو ئەوانە، هەم رێگاش دەدەیت بۆ ئەوانەی کە دێن لێرە ئیستیسمار دەکەن، کێشەی نیشتەجێ بوون کێشەیەکی گەورەیەو بەردەوامیش دەبێت، دەبێت تەوەقوعمان هەبێت ئەو مەوزوعە قەت کۆتایی پێ نایەتن، لەبەر ئەوە دەکرێت هەوڵ بدەین کەمی بکەینەوە بە بەرنامەیەکی هەمە لایەنانە، پێش ئەوەی قسە بدەم بە ئێوەی بەڕێز، داوا لە جەنابی کاك عوسمانیش دەکەم، دواتر پاش کاك عوسمان جەنابیشت قسەی بکەیت، کاك عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی/ وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەنها من هەندێك مولاحەزەی ئیزافیم هەیە لەسەر قسەکانی جەنابی وەزیری دارایی و ئابووری بە سوپاسەوە کە هەموو شەرحەکانی کرد، مەسەلەی میزانیەی تەکمیلیەکە ئێستا کتابی رەسمیمان بۆ هاتووە لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانی عێراقەوە، کە میزانیەی تەکمیلیە حازر بکەین، ئێمە خۆشمان بۆ حازر کردووە، بۆ ئەوەی لە پێشی $5/1$ پرۆژە داواکارییەکان لەسەر ئەو سیاسەتەی کە جەنابی وەزیری دارایی فەرمووی داواکاری بەپێی ئەو رێژەیەی کە تەقدیر دەکرێت چەند بێتن، زیاتر تەقدیم دەکەین، بۆ ئەوەی بتوانین زیاتر حصە بە دەست بێنین، نەوەك ئەو سوڵتەیە تەقدیر بکەین پێنج ملیار دۆلار بێتن تەبعەن هەمووی بۆ مەشاریعە نیسبەی زیاتر دەربچێتن، کە زیاتر دەربچێت مەسەلەن پێنج ملیارم تەقدیم کرد، حصەی هەرێمی کوردستان دەڕوات جارێکی تر تەعویزم ناکاتەوە، بۆیە بە تەماینە زیاتر تەقدیم بکەین لەسەر ئەمە، دووبارەش کە میزانیەی تەکمیلیەکە هاتەوە دێتە بەردەستی بەڕێزتان و بۆ بڕیاردان لەسەر ئەو پرۆژانە، لەسەر مەسەلەی ئەوەی کە یەکێ لە مولاحەزەکانی لیژنەی دارایی بە سوپاسەوە راپۆرتێکی زۆر باشیان نووسیبوو، کە مولاحەزەی زۆر جددی تێدایە لەسەر مەسەلەی سیاسەتی عامی، میزانیە چۆن دادەڕێژرێت، لەسەر مەسەلەی بەڕێوەبردنی بودجەو سەرمایەی ولاٌت چۆن دەبێتن؟ چۆن تەوەجوە دەبێت بۆ کەرتە ئابووریەکان، تەبعەن کاك سەرکیس شەرحی کرد، بەلاٌم بە تەفسیلتر

ئەوەیە حکومەتی هەرێمی کوردستان دەعمی تایبەت دەکاتن، حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکرێت بۆ کەرتی کشتوکاڵی و پیشەسازی و رێگای بانکەکان بکاتن، لە رێگای ئیستیسمارەوە بیکاتن، ناکرێت حکومەت خۆی پرۆژەی ئیستیسماری بکاتن، چونکە سیاسەتی عام لە هەرێمی کوردستان دارێژراوەتەوە، کە بریتییە لەوەی حکومەت نابێت خۆی کار بۆ ئەو کارخانەو ئەوانەی هەبێتن، بە پێچەوانەشەوە سیاسەتەکە ئەوەیە کار لەو کارخانە هەیەتی بەرەو خەص خەصە بباتن، بیداتە دەست کەرتی تایبەت، چەندین نموونەش هەیە، هەمووتان دەزانن لە کوردستاندا مەعمەلێکی چیمەنتۆمان هەبوو لە تاسوجەیە ئینتاجەکەی رۆژی نەدەگەیشتە هەشت سەد تەن، ئێستا ئینتاجەکە رۆژی شەش هەزارو پێنج سەد تەنە، یەعنی هەموو کرێکارەکانیش تێدا ئیش دەکەن، کە حکومەت هەزار تەن بەلاشیش وەردەگرێتن، ئینجا سەرمایەدارەکەش قازانج دەکات، لەسەر مەسەلەی پرۆژە ئیستیسماریەکان حەزم کرد هەندێك مولاحەزاتی عام لەسەر ئەمە کە کاك سەرکیس بەس بە ئەرقام خوێندیەوە، ئێمە میزانیەی ئیستیسماریمان دابەش کردووە، کە خۆی کۆی گشتییەکە دوو تریلیۆن و هەشت سەدو حەفتاو سێ ملیار دینارە، کە دەکاتە دوو ملیارو چوار سەد ملیۆن دۆلار، ئەم رەقەمە تەسەور دەکەین ئەمساڵ کە بکەوێتە بازاڕی هەرێمی کوردستانەوە حەرەکەیەکی ئیقتیصادی گەورە لە کوردستان دروست دەبێت لە بواری گواستنەوە، لە بواری بیناسازی، لە هەموو بوارەکانی دابین کردنی کەرتی بیناسازییە، ئەمە بە تەئکید ئێستاکە کێشەیەکە، کێشەی بەتاڵە هەیە، کێشەی رکودی ئیقتیصادی هەیە، ئەمانە تەسەور دەکەین لە ئەنجامی دابین کردنی ئەو بودجەیە بکەوێتە بازاڕەوە لە ماوەی ساڵێکدا لە چەند شارێکی هەرێمی کوردستان لەو مەساحە جوگرافیەدا بە تەئکید دەوری ئیجابی زۆر باشی دەبێت، میزانیەکەمان دابەش کردووە بەسەر سێ بەشدا، بەشێکیان بۆ ئەو پرۆژانەی کە بەردەوام بووینە لە ساڵانی رابردووەو ئەمساڵ تەواو دەبێتن، هەر مولاحەزەیەکم خوێندەوە لە رۆژنامەیەك دەڵێت پرۆژە هەیە رۆژی دوو جار پارەی بۆ دابین کراوە، بە تەئکید جامیعەی سلێمانی عومرەکەی پێنج ساڵە، لە ساڵی 2005ەوە دەستی پێ کردووە، 2006یش بەردەوام دەبێت، 2007یش بەردەوام دەبێت، 2008یش بەردەوام دەبێت، ساڵی 2009ش بەردەوام دەبێت، بۆیە ساڵانە مەبەستمان لە شەرح کردنی پرۆژە بەردەوامەکان کە ئەو پارەی بۆیان تەخصیص کراوە تریلۆنەك و دوو سەدو نەوەد نۆ ملیارو هەشت سەدو شازدە ملیۆن دینارە، کە دەکاتە ملیارێك و هەشتاو هەشت ملیۆن دۆلار، کە دابەش کراوە شەش سەدو هەژدە پرۆژەیە بەسەر هەموو پارێزگاکان و بەسەر هەموو وەزارەتەکان، بەلام کۆی گشتی ئەو پرۆژانە کولفەکانیان دوو تریلیۆن و شەش سەد ملیار دینارە، بەلام بۆ ساڵی 2008 هەزارو دوو سەدو نەوەد و نۆ ملیاری دەوێتن، ئەمە بۆ پرۆژە تازەکانە کە پێشنیار کراوە، پرۆژە بەردەوامەکان خۆیان حەفت سەدو شەست و شەش پرۆژەیە کە ملیارێك و حەفتاو هەشت دیناری دەوێت، کە دەکاتە هەشت سەدو نەوەد هەشت ملیۆن دۆلار، بەشی سێیەمیان لە پرۆژەکان، کە پرۆژەی پەرەپێدانی پارێزگاکانە، کە دابەش کراوە بەسەر هەرسێ پارێزگا، پارێزگای هەولێر سەدو هەشتا ملیاری بەرکەوتووە، سلێمانی دوو سەد ملیاری بەرکەوتووە، دهۆك سەدو پازدە ملیاری بەرکەوتووە، کە ئەوانیش شەش سەدو شەست و حەوت پرۆژەیە، دابەشیان کردووە بەسەر خەدەماتەکان، هەموو سەکتەرەکانمان دەرهێناوە، ئێمە بەپێی

جەداول هەمووی عەرزی سەر برادەرانیشمان کردووە، کە ڕێژەی زۆری بۆ ئەو خەدەماتانەیە، بۆ ئەو پرۆژە سەریعانەیە کە پێداویستی هاووڵاتیانە، یەکێك لە مولاحەزاتەکانی لیژنەی دارایی و ئابووری ئەوە بوو میزانیە زۆر زیاتر تەقدیم کراوە بۆ وەزارەتی دارایی و وەزارەتی پلاندانان، حەقیقەتەکەی پێداویستی هەرێمی کوردستان لە بودجەی ئیستیسماری زیاتر لە بیست ملیۆن دۆلارە، بۆیە هەر وەزارەتێك دەیەوێت زۆرترین کەمیە پارەی دەستکەوێت، بۆ ئەوەی بتوانێت زۆرترین خەدەمات تەقدیم بکات، وەزارەتی کارەبا تەقدیمی سێ ملیاری کردووە، ناحەقی نییە بیەوێت سەکتەری کارەبا چاك بکاتن، پێویستی بەو پارەیە هەیە، بەڵام ئەو پارەیەی کە لەبەر دەستی ئێمەدا هەیە چەندی بۆ تەخصیص دەکەین، تەبعەن ئەولەویات لە لایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە ئەمساڵ بۆ پرۆژەکان بەم شێوەیە دابەش کراوە، یەکەم/ وەزارەتی کارەبایە، کە سەکتەری کارەبا ئەولەویەتی ڕەقم یەکی دراوەتێ لە پارە تەخصیص کراوەکاندا.

دووەم/ وەزارەتی شارەوانییە، بەتایبەتی کەرتی ئاو و خەدەماتی شارەوانییە.

سێیەم/ مەسەلەی ئاودێرییە، ئاودێری زۆر بە حیسابمان کردووە، لەبەر ئەوەی یەکێك لە تەوەجوهەکان دەڵێت بۆ کەرتی کشتوکاڵی پێش ناکەوێت، هەموو ئێوەی بەڕێز دەزانن کەرتی کشتوکاڵی کێشەی ئەساسی کوردستان نەبوونی سێ شتە:

یەکەم/ نەبوونی ساغ کردنەوەی موڵکیەتی زراعییە، نەبوونی مەکرەمەی زراعییە، نەبوونی ئاوە، بۆیە تەرکیزمان کردووەو پارەیەکی باشمان تەخصیص کردووە بۆ پرۆژەیەکی یەکجار زۆر لە پرۆژەکان تەخصیص کراوە بۆ وەزارەتی سەرچاوەی ئاو، لە دوای ئاو ڕێگاوبان دێت، لە دوای ئەوانە قوتابخانە دێت، ئەمساڵ بە تەنها کێشەی قوتابخانەکان ئێمە زیاتر لە سەدو حەوت قوتابخانەمان بۆ دروست کردوون و جگە لەوەی لە میزانیەی پارێزگاکانیشدا هەیە ئەویش بیست و حەوت قوتابخانەی تێدا هەیە، یەعنی تەقریبەن دەکاتە سەدو سی و چوار قوتابخانە، بەس ئەمساڵ دروست دەکرێت، مەراکیزی صحی و تەندروستی، ئینجا دێینە سەر کشتوکاڵ و ئینجا دێینە سەر خەدەماتی صحی، ئینجا دێینە سەر خەدەماتی لاوان و وەرزش و جیهەتەکانی تری وەکو خوێندنی باڵاو ئەوانە هەمووی بە نەزەری ئیعتیبار وەرگیراوەو پرۆژەکانیان بەسەر دابەش کراوە، موڕاعاتی ئەولەویەتی ئەوە کراوە کە لەناو وەزارەتەکەدا خۆی باسی کردووە، ناکرێت من لە جیاتی وەزارەتێك بیر بکەمەوەو موناقشەی لەگەڵ دەکەین، موناقەشەکە بە ئامادە بوونی نوێنەری هەردوو وەزارەتی دارایی و وەزارەتی پلاندانان لەگەڵ وەزارەتەکان کراوە، دوای ئەوە دووبارە لەگەڵیان دانیشتنەوە کە گەیشتونەتە ژمارەی کۆتایی پێشکەش بە بەڕێزتان کراوە، ویستم ئەم تێبینیانە بۆ جەنابتان و بۆ خوشك و برا ئەندامە بەڕێزەکان ڕوون بکەینەوەو زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس بۆ ئەو ڕوون کردنەوەیە، نەفەقاتی ئیستیسماری زۆر تەفسیلاتی باشی تێدا بوو، کاك شێخ بایز هیچ قسەیەکت هەیە، تێبینیەك، کەواتە پشتگیری دەکەیت، فەرموو کاك دلێر.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی زۆر سوپاسی ئەو بەڕێزانە دەكەم، بەڕێزان وەزیری دارایی و وەزیری پلاندانان بۆ ئەو روون كردنەوانەی كە دایان، لەڕاستیدا هەردووكیان بەشێوەیە پشتگیری راپۆرتەكەی ئێمەیان كرد، پێش ئەوەی بێمە سەر وەڵامدانەوەی هەندێك خاڵ، كە بەڕاستی پێم چاكە لەسەری بوەستم، دەمەوێت تێبینیەك لەسەر برا پەرلەمانتارەكان بڵێم، ئێمە لە راپۆرتی لیژنەكەماندا كاك ئیحسان ئامێدی ئیمزای نەكردووە هەڵەیەكە، بەڕاستی بەشدارییەكی چالاكی كردووەو یەكێكە لە ئەدامە چالاكەكانی لیژنەكەمان، داوای لێبوردنی لێ دەكەم لێرەوە، لەبەر ئەوەی كەم تەرخەمیەك هەبوو، بۆیە ئیمزای نەكردووە، سەبارەت بە یەكگرتنەوەی.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

عەفو كاك دلێر وەڵامی دایەوەو جەنابیشت نووسیووتە، ئەوانەی كە سیاسینەو موقتەرەحاتن نەچینە سەری، جەنابت پێشنیارت كرد بوو، ئەویش وەڵامی دایەوە، باشە فەرموو.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

سەبارەت بە یەك نەگرتنەوەی وەزارەتەكانی دارایی و ناوخۆ و پێشمەرگە بەڕاستی ئەمە مەسەلەیەكی چارەنووسسازە بەنیسبەت خەڵكی كوردستانەوە، دڵە راوكێیەكی لە لای خەڵك دروست كردووە، بۆیە ئێمە وەكو لیژنەی دارایی پێ دادەگرین بە زووترین كات ئەو وەزارەتانە یەك بگرێتەوەو ئەو دڵە راوكێیە لە لای خەڵك نەهێڵن، چونكە جیاوازی هەیە لەنێوان یەكگرتنەوەی ئەو وەزارەتانەی لە یەكتری دەچن، ئەمە تۆزێك مەسەلەیەكی جیاوازە، بۆیە ئێمە پێمان چاك بوو لەسەری بوەستین.

سەبارەت بە راپۆرتی وەرزی، هەموو دائیرەیەك راپۆرتی رۆژانەی هەیە، رۆژانە حیساباتی خۆی چەك دەكات، هەموو هەفتەیەك و دە رۆژو پازدە رۆژو مانگێك شتێك دەكات، هەموو سێ مانگیش شتێك دەكات، هەموو وەزارەتەكانیش ئەو حیساباتانەی هەیە، لەبەر ئەوە ئێمە پێمان چاكە بەشێوەیەكی سێ وەرزی، هەموو سێ مانگ جارێك، هەموو شەش مانگ جارێك، هەموو ساڵێكیش جارێك وەزارەتی دارایی چۆن سەرۆكایەتی حكومەتی لێ ئاگادار دەكات، سەرۆكایەتی پەرلەمانیش ئاگادار بكاتەوە لە چۆنیەتی سەرف كردن و لە چۆنیەتی بارودۆخی دارایی، ئێمە لە خاڵی هەشتدا بەڕاستی داوامان كردووە، دیارە میزانیەو بودجە یەكێكە جگە لە ئەركەكانی تری، ئامرازێكە بۆ چاودێری كردنی كاری حكومەت، ئامرازێكە بۆ حیساب كردن و مەقیاس كردنی ئەدای حكومەت و پێوانە كردنی ئەدای حكومەت، چۆن حكومەت ئەدای خۆی دەكات؟ بۆیە لەسەر ئەو ئەساسە ئێمە لێرەدا داوامان كردووە، بۆچی ئەو وەزارەتانەی دواكەوتوون لە پێشكەش كردنی بودجەكانیاندا حكومەتی هەرێمی كوردستان موحاسەبەی نەكردوون، بەڕاستی چۆن ئافەرین و دەست خۆشكەری و سوپاس كردن هەیە لە دامودەزگاكاندا، دەبێت بە هەمان شێوەش لێپێچینەوەو موحاسەبە كردنیش هەبێت لەو بەرپرسانەی كە كارەكانی خۆیان ناكەن و كەم تەرخەمی دەكەن لە كارەكانیاندا، بۆیە ئێمە لێرەدا داوامان كردووە ئەو وەزارەتانەی كە دواكەوتوون لە هێنانی بودجەكانیان، حكومەتی هەرێمی كوردستان بۆ لێ پێچینەوەی نەكردووە، هیوادارین وەزارەتی داراییش

هاوكار بێت لەو مەسەلەیەدا، ئێمە لە خاڵی دە باس لە زێدەڕۆیی دەكەین، ئەو تەقدیرانەی كە وەزارەتەكان و هەموو دامودەزگاكانی حكومەتی ئێمە دەیكەن بۆ بودجەكانیان دائیمەن زێدەڕۆیی، موبالەغەی تیا دەكەن، دیارە ئەو موبالەغەیە كۆمەڵە هۆكارێكی هەیە، یەكێك لەو هۆكارانە ئەوەیە لە وەزارەتی دارایی و لە دامودەزگاكانی سەرووی خۆیانەوە بەڕاستی زۆری دەقرتێنن، ئەو زۆر قرتاندن و ئەو زێدەڕۆییە لە قرتاندنەكەشدا باش نییە، ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی كە زێدەڕۆیی هەبێت، لە هەموو ئەم زێدەڕۆیشدا بەڕاستی دەرگایەك دەكرێتەوە بۆ گەندەڵی، دەرگایەك دەكرێتەوە بۆ شتی ناڕەوا، بۆیە ئێمە پێمان چاكە هەوڵ بدرێت میكانیزمێك بدۆزرێتەوە لەو مەسەلەیەداو چارە بكرێت، ئێمە تەئكید دەكەینەوە لەسەر ئەوەی حكومەتی هەرێمی كوردستان دەبێت ستراتیجیەتی هەبێت، سیاسەتێكی وازیحی هەبێت لە بواری دارایی و لە بواری ئابووریدا، دەبێت بودجەی وەربەرهێنان، دەبێت گرنگیەكی تایبەتی پێ بدرێت بۆ وەبەرهێنان، دەبێت ئیهتیمامێكی تایبەتی بدرێت بە ئاوەدانكردنەوەی وڵات و بەتایبەتی كەرتەكانی كشتوكاڵ و هەست دەكرێت كە شتێك و هەنگاوێك هەیە لە بودجەی ئەمساڵدا، بەڵام ئومێدەوارین لە بودجەكانی ساڵانی ئایندەدا، ئەو هەنگاوە بەهێزتر بێت و پتەوتر بێت، لە خاڵی دوازدەدا، بەڕاستی ئێمە دژی ئەوە نین كە دەرگا بكرێتەوە بۆ كەرتی تایبەت، ئەم سەردەمە سەردەمی كەرتی تایبەتە، سەردەمی چالاكیە تایبەتیەكانە، بەڵام ئەمە هیچ كاتێك ڕێگر نابێت دەرگا كردنەوە لەبەردەمی كەرتی تایبەت، هیچ كاتێك ڕێگر نییە لەبەردەمی ئەوەی كەوا، یاخود نابێت ببێتە هۆی ئەوەی كەوا حكومەت بە تەواوەتی پایدۆزی لێ بكات، هیچ چالاكیەكی ئابووری نەمێنێت و پەراوێز بكرێت لە چالاكی ئابووریەكاندا، لە وڵاتە پێشكەوتووەكانی جیهان، لە وڵاتە یەكگرتووەكانی ئەمریكا، فەرەنسا، بەریتانیا، ئەڵمانیا.......... لە هەموو وڵاتانی پێشكەوتووی دنیا دەوڵەت بەپێی ئەوە بەشداری دەكات، چالاكییە ئابووریەكانە، لەبەر ئەوە حكومەتی ئێمەو دەسەڵاتی هەرێمی كوردستانیش نابێت پایدۆز بكات بەڕاستی لە چالاكییە ئابووریەكاندا، ئێمە مەبەستمان لێرەدا تەنها ئەوەیە، ئێمە دژی ئەوە نین كە سیاسەتی خەص خەصە، بەتایبەتی كردن بكرێت، ئێمە پشتگیری لە سیاسەتی بەتایبەتی كردن دەكەین، بەڵام سیاسەتی بەتایبەتی كردن، خەص خەصە بەڕاستی دەبێت لە ئەنجامی لێكۆلینەوەو دیراسەتێك بكرێت و بە پلانێكی تۆكمە بێت، بەداخەوە سیاسەت و پیادە كردنی سیاسەت لە وڵاتی ئێمە، لە هەرێمی كوردستاندا تا رادەیەك بۆتە هۆی شێواندن و بۆتە هۆی كاول كردنی كەرتە ئابووریەكان، ئەو بوار و ئەو پرۆژانەی كە بەتایبەتی كراوە زۆریان، من نامەوێت لێرە بكەومە سەر وردەكاریەكانی، بەڵام زۆر لەو پرۆژانە مردوون و لەناوچوون و بەرهەمیان نەماوەو بوونیش بە بارێك بەسەر حكومەتی هەرێمی كوردستان بە حوكمی ئەوەی ژمارەیەكی زۆر لە كرێكارو فەرمانبەریان هەیە، ئەمڕۆ حكومەتی هەرێمی كوردستان مووچەكانیان دەدات، لەبەر ئەوە دەبێت سیاسەتێكی وازیحتر و تۆكمەترمان هەبێت بۆ بەتایبەتی كردن، بۆ خەص خەصە، ئەو پرۆژانەی دەدرێت بە كەرتی تایبەت، دەبێت بەڕاستی ئاوەدان بكرێنەوەو لە بواری بەرهەمهێنان كاری خۆیان بكەن، نەك بوەستن، من ئامادەم ئێستا ناوی ژمارەیەك لەو پرۆژانە بێنم كە لە كار كەوتوون و دراون بە كەرتی تایبەت، ئەمە بەڕاستی دەبێت لەسەری بوەستین، ئێمە بەڕاستی جەخت دەكەینە سەر ئەوەی كە دەبێت

سولفەی عەقاری بدرێت، ئەمە رێگر نییە لەگەڵ ئەوە، هیوادارم برا پەرلەمانتارەكان ئەو تەوصیانەی ئێمە كە دەكرێت، بكرێت بە بڕیارێك و حكومەت ئیلزام بكرێت، بۆ ئەوەی جێ بەجێ بكرێت، ئێمە داوا دەكەین كە سولفەی عەقار جێ بەجێ بكرێت، لەو رێگەیەوە بەشێك لەو كێشەی نیشتەجێ كردن چارەسەر بكرێت، ئەمە رێگا لەوە ناگرێت كە حكومەتیش پرۆژەی خۆی هەبێت، كەرتی تایبەتیش هان بدرێت، كۆمپانیاكانیش هانبدرێت، كەرتی تایبەتی خۆماڵی و دەرەكیش كە هانبدرێن و پرۆژەی نیشتەجێ بوون لە هەرێمی كوردستاندا جێ بەجێ بكەن، لەبەر ئەوە تەئكید دەكەینەوە لەسەر ئەو لایەنە.

سەبارەت بە بودجەی دەسەڵاتی دادوەری، بەداخەوە ئێمە داوامان لە دەسەڵاتی دادوەری كرد كە بودجەی خۆی بێنێت، تا ئەمڕۆش پرۆژەیەكی بودجەی پەرپوتی هێنا بوو، بەڵام پرۆژەكەی خۆی نەهێنا بە هاوكاری ئێمە سوپاسی وەزارەتی دارایی دەكەین، ئەوان بەڕاستی پرۆژەیەكیان بۆ ئامادە كردین و هێنایان، تا ئەمڕۆكەش بەداخەوە دەسەڵاتی دادوەری خۆیان وەڵامیان نەدابۆوە.

سەبارەت بە دەسەڵاتی وەزیر، ئێمە پێشنیازێكمان كردووە لە راپۆرتەكەمان و تێبینیەكمان هەیە لەسەر یاسای بودجە كە دەبێت دەسەڵاتی وەزیرو سەرف كردن، سەرقی (250) ملیۆن دینار بدرێت بە وەزیر، بەڕاستی ئەمە بۆ كار ئاسانی حكومەتی ئێمەیە، بۆ كار ئاسانی ئەوەیە كە ئیشەكانی ئێمە بڕوات بەڕێوە، هیوادارین ئەمە نەبێتە هۆی ئەوەی لەبەر ئەوەی بودجەی عێراقی زیاترە لە بودجەی حكومەتی هەرێمی كوردستان، دەبێت دەسەڵاتی وەزیری ئێمە لە 17٪ی دەسەڵاتی حكومەتی مەركەزی بێت، بەڕاستی دەبێت پۆلیسێكی حكومەتی هەرێمی كوردستان، مامۆستایەكی حكومەتی هەرێمی كوردستان، وەزیرێكی حكومەتی هەرێمی كوردستان، پەرلەمانتارێكی حكومەتی هەرێمی كوردستان، پزیشكێك، ئەندازیارێك دەبێت كەمتر نەبێت، پلە دوو نەبێت، دەبێت سەرۆكی حكومەتی هەرێمی كوردستان بە قەد سەرۆكی حكومەتی عێراقی حقوق و واجیباتی هەبێت، لەبەر ئەوە ئێمە پێمان وایە دەسەڵاتی وەزیرێك لە حكومەتی هەرێمی كوردستاندا، ئەفسەرێك، مامۆستایەك نابێت كەمتر بێت لە دەسەڵاتی هاوشانەكەی لە حكومەتی ئیتیحادیداو، زۆر زۆر سوپاستان دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئێستا ئێمە ئەمڕۆ تەنیا موناقەشەی راپۆرتی لیژنەی داراییە، سێ چارێگمان لە پێشە، بەیانی ئینشائەڵڵا دەست پێ دەكەین بە موناقەشەی بەشەكان، یەعنی وەزارەتەكان، وەزارەت بۆ وەزارەت و ئەو راپۆرتەی، ئەو وتارەی جەنابی وەزیریش نوسخەتان پێ دەداتن، كە نەگەیشتووە تاكو ئێستا، ئێستا شتەكە روونە، راپۆرتەكە زۆر وازیحە، وەڵامی وەزیریش زۆر لایەنی وابزانم پرسیاری ئێوەشی وەڵام دایەوە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هەر كەسێك پرسیاری هەبێت و نەهاتبێت لە راپۆرتەكەو لە وەڵامەكەی، تكاشم وایە مەچنە سەر تەفسیلاتی بەشەكان، كە بەیانی و دوو بەیانی موناقەشەی دەكرێتن، هەر شتە عامەكان، بەیانی سەعات دەو نیو كۆ دەبینەوە، كاك ئارام نوقتەی نیزامیت هەیە فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی دانیشتنەکان بابەتی بودجەیە، بابـەتی بودجـە گرنگـە، ئێمـەی ئەنـدامان زۆر دەمێکـە چاوەڕوانی ئەو رۆژە دەکەین، زۆر پرسیارو تێبینیمان هەیە، بەڕێزان زۆریان داوای قسە کردنیان کردووە، جەنابیشتان باسی (45) دەقیقەتان کرد، ئەگەر بڕیار بدەن دەقیقەیەك، یان دوو دەقیقـە قسـەمان پـێ بـدەن، بەڕاسـتی ئێمـەش نـاتوانین هـەموو بۆچـوونەکانی خۆمـان بڵـێین، بۆیـە مـن داوای ئـەوە دەکـەم جـەنابت ناوەکانـت نووسیووە، ئەگەر بکرێت لە سەرەتای جەلسەی بەیانی دەست بکرێـت بـە قسـە کـردن، بـۆ ئـەوەی مـەجالی زیاتری ئەندامان بدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەمە ئەو راپۆرتەی لیژنەی دارایی کە خوێندرایەوە لـە لایـەن بـەڕێز وەزیـری دارایـی روون کردنەوەیـەکی زۆر درا، زۆر خاڵی موشتەرەکە لەگەڵ ئەو راپۆرتانـەی کـە ئێمـە نووسـیمانە، ئـەو خاڵانـەی موشـتەرەکە بـا دووبارە نەکرێتەوە، چونکە هەر لیژنەو راپۆرتێکی هەیە، وەختێکی زۆرمان بە فیڕۆ دەڕوات، مـن بـەش بـە حاڵی خۆم تەئشیرم کردووە، لە دوازدە، سێزدە نوقتە تەقریبەن سێ بەشی رۆیی، دوو، سێ نوقتە مـاوە، بـۆ هـەمووی بخوێنمـەوە وەختەکـەش دەڕوات، بـا هـەموو لیژنـەکانیش بـە هـەمان شـێوە ئـەو نوقاتانـەی وەڵام دراوەتەوەو موناقەشە کراوە تەئشیر بکەن و نەیخوێنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مولاحەزەکەت جێـی خۆیـەتی، ئەوانـەی راپۆرتیـان هەیـە گوێتـان لـێ بـوو، بـە هـەر حـاڵ ئێمـە دەسـت پـێ دەکەین، هەر یەکەو دوو دەقیقەی هەیە، تا دەگەینە سەعات دوو، دواتر ئـەوانی تـر بـەیانی قسـەی خۆیـان دەکەن، ئەوەلەن/ ئەوانەی کە ناویان نووسیووە لە 80٪یان ئەندامن لە لیژنەکان، یان لیژنـەی دارایـی، یـان لیژنـەی ئـابووری، یـان لیژنـەی ئاوەدانکردنـەوە لێرەیـە، یـەعنی مانـای ئەوەیـە موناقەشـەیان کـردووەو لـە راپۆرتەکەیان نووسیووە، یەعنی دەتوانن هەر قسەی نەکەن، بڵێن راپۆرتەکـەی لیژنـەی دارایـی تـەعبیر لـە مـن دەکـات، ئەنـدامی لیژنـەی دارایـی چ پێویسـت دەکـات ئێسـتا قسـە بکـاتن، ئـەو راپۆرتـە دوورو درێـژە نووسـراوە، وەزیـر وەڵامـی دایـەوەو خـۆی روونـی کـردەوە، لێـرە نـاوی نووسـیووە، تـێ ناگـەم موناقەشـەش موناقەشەی راپۆرتی خۆیانە، کاك زرار نوقتەی نیزامیت هەیە فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من ئەندامی لیژنەی داراییم، بەڵام لە کـاتی نووسـینی راپـۆرتی لیژنـەی دارایـی شـەرت نییـە ئێمـە بـەکۆی دەنگ لەسەر هەموو پێشنیارەکان رازی بوو بین، بۆیە من ناوی خۆم نووسیووەو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئومێد دەکەم کە قسەت کرد نوقتەیەك هەبێت لە راپۆرتەکەدا نەهاتبێت و لە وەڵامەکەشدا نەهاتبێت، کاك ئارام فەرمووو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەرەتا من سوپاسی جەنابی وەزیر دەکەم بۆ ئەو روون کردنەوەیەی لەسەر ئامادەکاری بودجە دای، بەڵام من لە سەرەتای قسەکانمەوە حەز دەکەم تەئکید لەوە بکەمەوە، ئێمەی ئەندامانی پەرلەمان کە ساڵانە بودجەی حکومەت دێتە پەرلەمان و لێرە موناقەشەی لەسەر دەکرێت، بەڕاستی من زۆر بە گرنگی دەزانم کە ئێمە حیسابی خیتامی سەرفیاتی بودجەی ساڵی پێشووشمان لەبەر دەست بوایە، کە بتوانین لەسەر ئەو ئەساسە موناقەشەی بودجەی ساڵی داهاتوو بکەین، بۆیە من پێشنیاری ئەوە دەکەم هەر چەندە تەسەوری ئەوەم هەیە موناقەشاتی بودجە چەند رۆژێك زیاتریش بخایەنێت، من پێشنیاری ئەوە دەکەم کە پەرلەمان ئەمڕۆ داوا لە وەزارەتی دارایی بکات کە بە زووترین کات حیساباتی خیتامی بێنێت بۆ پەرلەمان، بۆ موناقەشە کردن، ئەمە یەکەم.

دووەم/ من حەز دەکەم تەئکید لەسەر خاڵێك بکەم، کە جەنابی وەزیر خۆی ئیشارەتی پێدا، کە ئێمە لە هەرێمی کوردستانیش ناکرێت دەستە وەستان بوەستین لەسەر هەندێك شت کە پێمان دەکرێت لەسەر حیسابی خۆمان، بۆیە من تەئکید لەسەر ئەو پێشنیارە دەکەمەوە کە پەرلەمان کردوویەتی، کە لیژنەی دارایی و ئابووری کردوویەتی بۆ دابین کردنی پێشینەی نیشتەجێ بوون، ئیتر بە هەر شێوەیەك کە پەرلەمان، یاخود بە شێوازێکی یاسایی بتوانن جێی بکاتەوە، بەڵام من داوا دەکەم ئەو بڕگەیە لە یاسای بودجە جێی بکرێتەوە.

پرسیارێکم هەیە، باس لەو خەمڵاندنە کرا کە وەزارەتەکان داوایان کردووە بۆ بودجەی تەشغیلی وەبەرهێنان لە لایەك ئەوەی کە پێیان دراوە، بەڵام ئێستا جێگای پرسیارە هەندێك وەزارەت ئەوەی کە داوایان کردووە زۆر کەمتریان بۆ دەست نیشان کراوە، بۆ نموونە بۆ ساڵی 2007 لەوەی کە کەمتریش بۆیان دەست نیشان کراوە، هەندێك وەزارەت هەیە دەرسەدێکی پارەکەشی سەرف نەکردووە، یەعنی من پێم خۆشە ئەو پرسیارە ئاراستەی جەنابی وەزیری دەکەم، پێم خۆشە ئەگەر بکرێت لەسەر ئەوە وەڵامێکمان بداتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، کاك ئارێز فەرموو.

بەڕێز ئارێز عبداللە احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەرچەندە راپۆرتی دارایی تێرو تەسەل بوو، وەڵامەکانی وەزیریش بەڕاستی بەرچاوی روون کردینەوە، جێی دەست خۆشییە، بەڵام هەندێك شت هەیە من دەمەوێت لێرە باس بکەم، قەناعەتی خۆمەو رەنگە هەندێك زانیاریش بێت قسە دەکەم، من ناتوانم بڕوا بەوەی بکەم بودجەی هەرێمی کوردستان ئەوساڵ

کورتی هێناوە، یەعنی عەجزی هەبێت، لەبەر ئەوە پێمان باشە ئەو مەسەلەیە بەڕاستی باشتر روون بکرێتەوە، چونکە ئێمە هەست دەکەین لە زۆر جاردا، هەتا لەو ئیستیمارانەی وەزارەتەکانیش لەبەر چاوممانە زیاتر مەبەست پڕ کردنەوە بووە، کاك دکتۆر دلێر باسی بودجەی دەسەلاتی دادوەری کرد ئەو رۆژە، بەڕاستی هەندێك شتی تێدا بوو هی پێکەنین بوو کە گەڕاندرایەوە، بەلام دەسەلاتی دادوەری بۆ یەکەم جارە بودجەی سەربەخۆ بێت و یاسای بۆ دادەنرێت، نووسراوە چاك کردنەوەی واحە، کە لە کوردستان واحە نییە، پەنجاو پێنج ملیۆن دینار، یەعنی هەست دەکەیت ئەو بۆشاییانە پڕ بکەیتەوە، چۆنی پڕ دەکەیتەوە زۆرترین پارە لە حکومەتدا ببات بۆ حکومەت، بەداخەوە لە وەزارەتی داراییش زۆر جار سەودا هەیە لەنێوان ئەوەدا، بە ئەوەندە دەکرێت، بە ئەوەندە ناکرێت، ئێمە نموونەمان هەیە لە بەشەکان دێینە سەری، یەعنی شت هەیە بۆ نموونە بە شەش سەد هەزارە، پێویستە بکرێت، ئەوان (250) هەزار دۆلاریان بۆ موافەقەت کردووە لە وەزارەتی رۆشنبیری کە داوا کراوە، لەبەر ئەوە پێمان باشە ئەو مەسەلەیە لەبەرچاو بێت، کورت هێنانەکە، پارەی پار گەڕایەوە چی لێکراوە؟ یەعنی ئەوەی کە لە وەزارەتەکان گەڕاوە، ئەو برادەرەی پێشی منیش باسی کرد، بە هەر حالّ شتێکی تر هەیە ئەوە لە سیاسەتی گشتییە، پێم خۆشە باسی بکەم، هەندێك جار هەندێ پارە دێتە هەرێمی کوردستان لە 17٪ەکە نییە، لە داهاتی هەرێمی کوردستان دێتن، بۆ نموونە پار بەهۆی لافاوەکەی سمێلانی باڵەکایەتی و گوندی بلێی ناحیەی خەلیفان وەکو زانیمان (42) ملیۆن دۆلار لە لایەن حکومەتی فیدراڵی عێراق و ئەمریکاوە هات، ئایا ئەو پارەیە خرایە سەر بودجەکە؟ ئایا نەخرایە سەر بودجەکە؟ چۆن سەرف کرا؟ چۆن سەرف نەکرا؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، دوایێ قسەی لێ دەکەینەوە لە هەموو بابەکان و بەشەکاندا، بەش بە بەش موناقەشەی دەکەین و قسەی لەسەر دەکەین، ئەمە مەبادئی عامە زۆر ئەو قسانەی کە دەکەیت عیلاقەی بە بەشێکەوە هەیە، ئێمە باسی مەبادیئەکان دەکەین کە لە راپۆرتی داراییدا هاتووە، جەنابی وەزیریش وەلامی دایەوە، جەنابی وەزیری پلاندانانیش روون کردنەوەی لەسەر کرد لەسەر ئەوە موناقەشە دەکەین، کاك مەلا ئەنوەر فەرموو.

بەڕێز ملا انور محمد غفور:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەبیعی ئەمڕۆ رۆژێکی زۆر گرنگە لە پەرلەمانی کوردستان کە بە یەکێك لە ئەرکەکانی خۆی هەڵدەستێت بە مەسەلەی تەوزیع کردنی بودجەی هەرێمی کوردستان، کە خەڵکیش لە دەرەوە زۆر ئینتیزاری ئەوە دەکات، بزانێت بودجەی هەرێم چۆنە، هەروەکو دەزانین مەسەلەی ماڵ مەسەلەیەکی زۆر گرنگە، هەتا لە دوا رۆژیشدا دوو پرسیاری لەسەرە، هەموو شتێك یەك پرسیاری لەسەرە، بەس ئەوە دوو پرسیاری لەسەرە (من این یکتسبته فیما انفقت) چۆنت پەیدا کردووەو چۆنت سەرف کردووە؟ وەکو دیارە وازیحە، لە راپۆرتی جەنابی وەزیر زۆر تێرو تەسەلە، بەلام دەیگێڕانەوە ساڵی 2004 و 2005 و 2006 تا گەیشتە

ئـەوە، ئێستا ئێمـە باسمـان لـە حیسـاباتی خیتـامی کـردو پشـتگیری لـە رەئیەکـەی کـاك ئـارام دەکـەم، کـە حیسـاباتی خیتامیمـان لەبـەر دەسـتدا نییـە، نـازانین ئـەو وەزارەتـە پـار چـەندی سـەرف کـردووەو چۆنەو چـەندی ماوەتـەوە بـۆ ئـەوەی لەسـەری زیـاد بکـەین و کـەمی بکەینـەوە، ئینجا باسـی مەسـەلەی مەسـرەفی حـەجی کـرد، یـەعنی بـۆ حـەج خـەڵك پـارە دەدات، نـازانم مەبلـەغێکی زۆر دانـرا بـوو، ئـەوە چۆنە؟ ئـەو مەسروفاتانە چۆن دەبر دەکرێت؟ لە راپۆرتەکەدا باس لە باسی دوو شتی گرنگ نەکرا، کە بەڕاستی ئـەمڕۆ ئەزمەیە لە کوردستان، یەکێکیان سولفەی عەقارە، حەق وایە خەمێکی گەورەی لێ بخورێت، لەبـەر ئـەوەی ئەزمەی سەکەن هەیە، دووەمیشیان سولفەی زەواج، یەعنی حەق وایە یارمەتی گەنجان بدرێت لەوە، نـازانم جا من لێی حاڵی نەبووم، یان باس نەکرا، یـەك لەوانـە شـتێکە، ئینجا لـە راپۆرتەکە باسـی شـتێك کـرا کـە بەرمیلی نەوت بە (57) دۆلارەو رۆژانە ملیۆنێك و پێنـج سەد هەزار بەرمیل دەڕوات، ئێستا بەرمیلی نەوت بـە (110) دۆلارە، یـەعنی ئایـا ئـەو پارەیـە دەگەڕێتـەوە بۆمـان؟ هـەروەها دوو ملیـۆن و نیـو دەردەچـێت، یەعنی ئەوە هەمووی پێویستی بە تەوزیحات هەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ئیسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعيل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری لەو سێ برادەرەم دەکەم، بەڕاستی ئەگـەر حیسـابی خیتامیمـان لـەلا بوایـە، ئێسـتا دەمـانتوانی زۆر شت هەیە رەنگە باسمان نەکرد بوایە، بەڵام کە لەبەر دەست نییە، رەنگە زۆر شت هەیـە بیـوروووژێنین و قسەی لەسەر بکەین، مەسـەلەن مـن پرسـیار لـە هـەردوو وەزیـر دەکـەم، ئـەو سـەلاحیەتەی کـە دراوە بـە هـەردوو سـەرۆکی حکومـەت کـە سـەرفیان کـردووە، یـان سـەرۆکی حکومـەت، هیچمان لەبـەر دەسـت نییـە، نازانین چی سەرف کردووە؟ سەرۆکی حکومەت دەبینین رۆژانە خانوو بۆ خەڵك دەکڕی، سەیارە بـۆ خـەڵك دەکڕی، پارە دەداتە خەڵك، دەڵێن ئەوەندە ملیۆنەی دەدەنـە خـەڵك بـە چ قانونێـك، بـە چ دەسـەلاتێك، کـێ ئەو قانونەی پێ بەخشیووە، جگە لـە پـارەی پرۆژەکان، مەسـەلەن ئـەوەی کـە بـۆ حاڵـەتی تایبـەتی سـەرفی کـردووە، ئەگـەر ئـەوەمان لەبـەر دەسـت بوایـە، رەنگـە ئێسـتا مـن ئـەو پرسـیارەم نـەکرد بوایـە، شـت زۆرە دەمەوێت قسە بکەم، مەسەلەن پرسیارێکی تر لە جەنابی وەزیـری دارایـی دەکـەم لـە سـاڵی 2007 هـەتاکو ئێستا چەند گەورە بەرپرس لـە حکومـەت لەسـەر ئـەوەی کـە ئـەو میزانیـە لەبـەر دەسـتی بـووە لـە خـراپ بەکارهێنانی، چەند کەس رەوانەی دادگا کراون، مەسەلەن ئێمە شتێکمان لەبـەر دەسـتدا نییـە تـاکو ئێسـتا، هەر بەخۆمان دەڵێین میزانیەك هەیەو هاتیەو رۆییە، چۆن هاتووەو چۆن سەرف کراوە؟ هیچی لێ نازانین، رەنگـە وەزارەتـەکان بـزانن، هـەر وەزارەتێـك میزانیـەی چـەند بـووەو چـەندی سـەرف کـردووەو چـەندی ماوەتـەوە؟ ئـەویش هـەموو وەزارەتـەکان گلـەییان هەیـە، ئێمـە چـووینە لەگـەڵ چـەند وەزیـران قسـەمان کردووە، دەبینین میزانیەك بۆ وەزارەتەکە دانراوە، بەڵام لە کاتی دەیەوێت سەرفی بکات، یان دەردەچێت کە سەرفی بکات کراوەتە چەك، دەبینین پارە نەماوە، پارەکە سەحب کراوەو هیچی نەماوە، من گوێم لـە وەزیـر

بووە کە خۆی وا قسەی کردووە، دەڵێت پارە لەسەر حیسابی من بووە لە وەزارەتەکەی من بووە، دانراوە کردومەتە تەندەر، بەڵام کە دەچم دەینووسم و سەحب بکەم دەبینین پارەکە سەحب کراوە، جەنابی سەرۆك چوار، پێنج خاڵم ماوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەبێت عەدالەتمان هەبێت، بۆ ئەوەی لە کاتەکە هین بکەین دوو دەقیقەکە، مەسەلەن ئێستا کاك ئارێز هەندێك قسەی کرد، کاك ئیسماعیل گوتی پشتگیری قسەکەی کاك ئارێز دەکەم، ئەو نوقاتانەی کە ئارێز نەیگوتووە بیڵێت، دواتر ئێستا یەکێك بڵێت پشتگیری لە قسەی فلان و فلان دەکەم قسەی نەما بۆی تەواو دەکەین، ئاخیری تەماشا دەکەین هەرچی قسەیەك بۆ نەکراوە هەموو کردوویانە، کاك بارزان فەرموو.

بەڕێز بارزان عبداللە نصراللە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیار دەکەم، ئێمە مافێکی یاسایی خۆمانە، لە پەیڕەوی ناوخۆ ئیشارەتی پێ دراوە، هەموو هەندام پەرلەمانێك بۆی هەیە دە دەقیقە قسە بکات، بەڕاستی ئەمە یاسایەکی گرنگە، بۆمان هەیە ئەگەر لە دە دەقیقە زیاتر بوو بە نووسین قسە بکەین، لەبەر ئەوە ئەمە یاسایەکی گرنگە، بەڕاستی حەقە بوار بۆ ئەندامان بڕەخسێنرێت کە قسە بکەن و ئەو پێشنیارانەی کە هەیانە بیخەنە روو، من سەرەتا زۆر سوپاسی هەردوو بەڕێزان وەزیری دارایی و وەزیری پلاندانان دەکەم، کە کۆمەڵێك روون کردنەوەیان کرد، لەڕاستیدا ئێمە پار ساڵ، پرسیارەکە بۆ بەڕێزتانە، پار ساڵ کۆمەڵێك تەوصیات درا بە ئەنجومەنی وەزیران بۆ جێ بەجێ کردنی لە کاتی موناقەشە کردنی بودجەی 2007دا، من دەپرسم کام لەو تەوصیاتانە بە نەزەری ئیعتیبار وەرگیران و کاریان پێ کرا؟

دوو/ برادەرانم باسی بودجەی خیتامی 2007یان کرد، من لە وەزیری دارایی دەپرسم بودجە کە دادەنرێت لە دنیا، لە زۆربەی وڵاتانی دنیا لەسەر دوو بنەمای ئەساسی، کە ئەویش گرنگی دان بە سێکتەرەکان، دووەم/ مەنتیقەی جوگرافی، بودجەی 2007 کە سەرف کراوە تا چەند کاریگەری هەبووە لەسەر بووژاندنەوەی ئابووری لە هەرێمی کوردستاندا، ئەو رێژەیە چەندە؟ ئەوەتا لە عێراقدا دەڵێت لە 7٪ کاریگەری هەبووە لەسەر بووژاندنەوەی ئابووری عێراق و نیسبەی هەڵاوسانی لە 77٪ بۆ 31٪ دابەزاندووەو کاریگەری هەبووە لەسەر کەم کردنەوەی هەڵاوسان، ئەو رێژانە حەز دەکەم هەردوو وەزیرانی بەڕێز ئیشارەتی پێ بدەن، بزانن ئەمە تا چەند کاریگەری هەبووە لەسەر ئەو بووژاندنەوەی ئابووری کوردستان، ئەگەر وا نەبێت بەڕاستی ئێمە ساڵ بەساڵ بەم شێوەیە ئەگەر موناقەشەی بودجە بکەین، من پێموا بێت فەجوەیەکی زۆر گەورە لەنێوان ئابووری هەرێم و ئابووری مەرکەزدا دروست دەبێت، کە ئەوە بە زەرەری هەرێمی کوردستان تەواو دەبێت، بەگوێرەی ئەو ئیحصاو داتایانەی کە لەبەر دەم ئێمەدا هەن و لە کەسانی پسپۆڕو شارەزاو وەزارەتەکانمان وەرگرتووە، ئەو بودجەیە بودجەیەکی تەزەخومییە، چونکە دخول ئەگەر بەم شێوەیە جێ بەجێ بکرێت بەڕاستی نەك هەر کاریگەری بۆ بەستنەوەی ئاستی مەعیشی نابێت بەشێوەیەکی ئیجابی، بەڵکو خراپتریشی دەکات، ئەوەتا رێژەی لە عێراقدا لە 18٪ نەفەقات زیادی

کردووه، بەلاٌم لە 28٪ واریدات زیادی کردووه، ئەمـە موئەشـیرێکی ئیجابیـە، نـاوی بنێیـت سـاڵی تەنیمـەی ئابووری لە عێراقدا، بەلاٌم ئایا لە هەرێمی کوردستاندا هەمان ڕێژەو هەمان نیسبە هەیە؟ مـن حـەز دەکـەم هەردوو وەزیرانی بەڕێز ئیشارەی پێ بدەن.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، كاكە دوو دەقیقەكەت تەواو بوو، فەرموو، ئەوەلەن ئەوە نیزامی داخلیشم لە لایە دە دەقیقەی تێـدا نییـە، كـوا لـە كەمەیانـە ئیـدارەی جەلسات، كاكـە زیـاتر نـەبێت شـتێكە، (42) كـەس داوای قسـەیان كردووە، بەس لەسەر ڕاپۆرتی دارایی، دەكات حەوت سەعات، ئێستاش بە چەند جەلسە تەواو دەبێت، بـەلاٌم یەك ڕاپۆرت حەوت سەعات، مانای وایە بە دوو هەفتەش تەواو نابین، شتی وا نابێت، لەكوێ شتی وا هەیە؟ ئەگەر بەسەردا تێپەڕی ئەو وەختی حەفتە، بەسەردا تـێ ناپـەڕێت قـەت، بـەلاٌم ئێسـتاكە دوو دەقیقـە، دوو دەقیقەیە قەرارمان داوە، كاكە ئێستا تەنزیمی جەلسە ئێمـە لێـی مەسـئوولین، دەڵـێ دە دەقیقـە زیـاتر لێـی تێنەپەرێت، ئەگەر چوار كەس داوایان كرد بوایە با دە دەقیقە قسـەی بكـەن، ئـەوە نـاكرێتن، كـاك محەمـەد حەكیم فەرموو.

بەڕێز محمد حكیم جبار:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

مـن یەكـەم جـار دەڵـێم ئێمـە جـاری پێشوو جەلسـەكەمان تـەئجیل كـرد، چـونكە نـەختێك ئـەو ڕاپۆرتـەی وەزیری دارایی لەبەرچاومان ڕۆشن بوو تا ڕادەیەك، بۆ ڕاپۆرتەكەی لیژنەی دارایی پشـتگیری دەكـەم، بـەلاٌم پێم باشە بۆ هەندێك لە خاڵەكان ئالیەت و میكانیزمی گونجاو بـۆ چارەسـەر كردنـی هەنـدێك لـەو خاڵانـە تەقدیمی وەزارەتـی دارایـی بكـەن، بـۆ نموونـە ئەمـە خـاڵی سـێزدە بـۆ چارەسـەر كردنـی ئـەو زیادەیـەی لـە قەرەبوو كردنی فەرمانبەران كە 5٪ زیادی كردووە، ئەوان چارەسەریان چیە؟ لـە كاتێكـدا حكومـەت خـۆی دەڵێت 40٪ی فەرمانبەرانی من نەخوێندەوارن، لـە زۆر بەڕێوەبەرایـەتی مەسـەلەن هەنـدێك بەڕێوەبـەری تەنفیزی و ئەوانە كە دانراون، یان موستەشارن، یان ڕاوێژكار، هەر زیاتر دانـراون بـۆ ئەوەی دواتر تـەقاعود بكـرێن وەكـو منحەیـەك، هەنـدێك لـە خاڵـەكانی لیژنـەی دارایـی پێویسـتی بـە دەنگـدان هەیـە، مەسـەلەی سولفەی عەقار ئێمە بیخەینە بەرنامەی كار وەكو بڕیارێك لە پەرلەمان بڕیاری لەسەر بـدەین، ئـەوەی مـن تێبینیم كردووە لە وەزارەتەكان، لـە بەڕێوەبەرایەتیـەكان، لـە هەنـدێك لـە ئەنـدامانی پەرلـەمان حكومـەت خۆی لەنێو خۆیدا گلەیی هەیە، یـەعنی گلـەیی حكومەتـە دەگەینێتـەوە ئەنـدامان و پەرلـەمان، وەزیرەكـان تێبینیان هەیە لەسەر بودجە، لەسەر ئەوەی لەسەر سـەلاٌحەتیان، لەسـەر ئـەوەی كـەوا ئـەو بودجەیـەی لـە وەزارەتەكان دەمێنێتەوە بۆ ساڵی ئاینده چی پێ دێت، مەسەلەن موناقەلەكەی لـەكوێ دەكرێـت؟ كۆمـەڵێك لـەو خاڵانـەش كـە مـن پـێم باشـە وەزارەتـی دارایـی داوای شـەفافیەت لـە وەزیرەكـان بكـات و لـە جەلسـەی ئەنجومـەنی وەزیرانـدا ئـەو كێشـانەی نێـو خۆیـان لـەنێو خۆیانـدا چارەسـەر بكرێـت، ئـەوەی بـەخۆیان چارەسەریان نەكرا، دەكـرا هـەر یەكـە لـە ڕێـی فراكسیۆنەكانی خۆیـەوە وەزیرەكـان لـەو گفتوگۆیـە لەسـەر

بودجەی وەزارەتەکان دەکرێت چارەسەر بکرێت، تەبعەن خاڵ زۆرن، بەلأم من هەر ئەوەندە دەڵێم، چونکە دیارە دوو دەقیقەکەم تەواو بوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، بۆ ئەوەی ئیلتیزامت بە کاتەکە کرد، کاك بەکر فەرموو.

بەڕێز بکر فتاح حسین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێموایە خەلەلێك هەیە لە ئالیەتی موناقەشە کردنی ئەم مەشروعەیە، ئەم مەشروعە زۆر گرنگەو حەقە ئەندامانی پەرلەمان وەختی کافیان هەبێت بۆ موناقەشە کردنی، قەیدی چ دەکات با جەلسەیەك نەبێت، دوان و سێیان بێت، بەلأم ئالیەتەکەش لەوە دایە کە مەجموعە لیژنەیەکمان هەیە راپۆرتیان هەیە، حەقی وا بوو راپۆرتەکان بخوێندرایەوە، دوای ئەوە زۆر شت هەیە دووبارە دەکرێتەوە، لەناو راپۆرتی هەموو ئەو لیژنانە دووبارە دەکرێتەوە، لە موناقەشە کردنی مەشروعی قانونەکە دەتوانین माددە بە ماددە، ئەندامانی پەرلەمانیش بۆیان هەبێت هەر چیان هەیە قسە بکەن لەسەری، نەك ئەوەی کە لەسەر هەموو راپۆرتێك لە راپۆرتەکانی تریشدا دووبارە بێتەوە، ئەوانەی کە ئەو برادەرانە باسیان کرد من زۆربەی زۆری پشتیوانی لێ دەکەم، بەتایبەتی بودجەی ساڵی 2007 تاکو ئێستا هێن نەبووە، ئەرکی سەرشانی ئێمەیە، واجیب و ئەرکی سەرشانی ئێمەیە، حەقی خۆشمانە وەکو پەرلەمان بزانین ئەو پارەیە، ئەو بودجەیە چەندە؟ چۆن سەرف کراوە؟ ئێمە تاکو ئێستا بودجەی ساڵی 2007مان لەلا نەبووە، چۆن بزانین سەرف کراوە؟ جگە لەوە لە مەسەلەی نرخی نەوت مەسەلەن ئێستا لە راپۆرتەکەدا گوێم لێ بوو (57) دۆلار تەقدیر کراوە، لە ساڵی پار رەنگە ئەوە هەشتا دۆلار تەقدیر کراوە، ئەمساڵ بە (57) دۆلار تەقدیر کراوە، ئەوە بەپێی عقودی نەوتی کە دەیکەن بۆ شەش مانگی ترو ئەوانە، پێموایە پاریش (57) دۆلار نەبووە، پاریش زۆر زیاتر بووە لەوە، جگە لەوە لەناو مەشروعەکە بودجەی سیادی دەست نیشان کراوە، بودجەی دەسەڵاتی دادوەری دەست نیشان نەکراوە، بودجەی نیشتەجێ کردن کە زۆر گرنگە بەلای منەوە حەق وابوو دەست نیشان کرا بوایە، بودجەی ئیحتیات بۆ رووبەڕوو بوونەوەی کەوارسی ناموتەوەقیع و نا تەبیعی، هەروەها بودجەیەك بۆ هاوکاری رێکخراوەکانی موجتەمەعی مەدەنی کە ئەوانە هەمووی جێگای موناقەشەیە، زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، بەلأم تۆ زۆر باسی بودجەی میزانیەی خیتامی دێت، میزانیەی خیتامی لەگەڵ میزانیە تەقدیم ناکرێت، شەش مانگ دواتر یەڵلا بتوانین، جەنابی وەزیر ئاماژەشی پێ کرد، گوتی ئێستا ئێمە خەریکین تەواوی بکەین و تەقدیمی دەکەین بۆ ئەنجومەنی وەزیران، پێش 6/30 پێشکەشتان دەکەین، هەر ئەوەندەیان پێ دەکرێت، بەلأم پێویستە لەبەرچاومان بێت ئەوە راستە، ئەوە بە تەئکید دەبێت لەبەرچاومان بێت، بزانین چۆن سەرف کراوە؟ چۆن بووە؟ تەفاسیلی و ئەوانە شتێکە، بەلأم پێمان وابێتن لە هەمان کات میزانیەش دەنێرن، میزانیەی خیتامیش دەنێرن بۆیان ناکرێت، هەر بۆ نموونە میزانیە

خەملێنراوە لە کۆتایی مانگی دە دەبێت پێشکەش بە ئێوەی بەڕێز بکرێت، چۆن دەتوانین میزانیەی خیتامیە هێشتا سێ مانگی ماوە، بزانین سەرفیاتی چەندە؟ چۆن دەتوانێت تەقدیمی بکات؟ دەبێت سەرفی بکات، ئێنجا تەقدیمی بکات، کاك جەعفەر فەرمووو.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من چەند خاڵێکم هەبوو، هەندێکیان گوتران، تەنیا یەك، دوو پرسیارم هەیە بەکورتی، پرسیاری ئەوە دەکەم ئەو پارە زیادانەی کە لە حیسابی نەوت دێتە عێراق، یان ئەو قەرزانەی کە دەدرا بە عێراق، یان ئەو پارانەی کە مونەزەماتی دەرەوە دەعمی عێراق دەکەن، ئەمریکا، یان هەر کەسێکی دیکە، حصەی کوردستان کە دەدرێت، ئایا جەنابی وەزیر ئیزافەی سەر ئەو میزانیەی ئێستا دەکەن؟ ئەمە یەك پرسیار.

پرسیارێکی ترم هەیە، ئەو میزانیەی کە دەدرێت بە وەزارەتەکان، ئێمە بەیانی کۆبوونەوەیەکمان لەگەڵ وەزارەتی ناوخۆ کرد لە یەکێك لە کێشەکان ئەوەیە داوای مەبلەغێك پارە دەکەن، حەقە وەزارەتی دارایی کە وەزارەتەکان داوای ئەو مەبلەغە پارەیە دەکەن بۆیان تەئمین بکات، بەڵام داوای سەرفیان لێ بکات، نەك ئەوە زۆر مەبلەغی قورس داوا دەکەن و دوایی سەرفەکەشی بەنیوە چڵی دەبێت، شتێکی تریش من پێشنیاری ئەوە دەکەم قانونی موناقەلە بگەڕێتەوە، یەك، دوو ساڵە قانونی موناقەلە هەڵگیراوەو ئەو قانونی موناقەلەیە بۆتە کێشە بۆ وەزارەتەکان، لەبەر ئەوە ناتوانن لە بابێکەوە بچنە بابێکی دیکە، ئەوە موشکیلەکیان بۆ دروست بووە لە ئیش و کارەکانیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس بۆ ئیلتیزامت بە وەختەکە، کاك جەمال فەرمووو.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من یەکسەر دەچمە سەر مەوزوعەکە، تەبیعی من هیوام وابوو لە راپۆرتی جەنابی وەزیری دارایی و وەزیری پلاندانان باسی باری ژیانیان کرد بوایە، کە مەفروزە لە هەموو میزانیەیەکدا هەبێت، بە هەر حاڵ ژیان زۆر گران بووە، شت لە بازاڕ زۆر گران بووە، مەعاشمان هەر عەینی شتە، لە کاتێکدا بە داخەوە دەڵێم ئەو برە پارە زیادەی کە لە مەرکەز دیاری کراوە بۆ فەرمانبەران ئەوەش خراوەتە پڕ کردنەوەی عیجز، من نازانم ئەو عیجزە لە کوێیە؟ لە کاتێکدا ئیعتیمادی موصەدەق ئەوەی کە کراوە بۆ وەزارەتەکان لە مەسروفی فیعلیان زۆر کەمترە، مانای پارە گەڕاوەتەوە بۆ وەزارەتی دارایی، ئینجا دوو خاڵی زۆر گرنگ هەیە بەڕاستی، یەعنی ناحیەی ئەمن و کارەبا کە ئەمڕۆ موشکیلەیەکی گەورەیە لە کوردستاندا، بەرەئی من ئەم دوو خاڵە دەبێت زۆر گرنگی پێ بدرێت و، ئەو داوایەی کە وەزارەتی ناوخۆ کردوویانە پڕاو پڕ دەبێت بۆیان تەئمین بکرێت لەگەڵ هی وەزارەتی کارەبا، چونکە ئێستا خەڵك هەڵدەستێت لێمان بە هیچ شێوەیەك کارەبامان نییە، بە چ حەقێك وەزارەتی کارەبا داوای (143 و 452) کرد بێت کە ئەوە پێویستیەتی بۆ ئەوەی ئیدامەی کارەبا بکات و ئیش و کاری خەڵك و ئەم فشارە گەورەی کە لەسەر حکومەتی هەرێمی کوردستانەو

خەڵکی کە هەڵدەستێت رۆژانە لەسەرمان بە چ حەقێك کەمی دەکەیتەوە، مەفروزە ئەسڵەن لە داوایەکەی خۆیان زیاتر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك حاتەم فەرموو.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش زۆر بەکورتی و موختەسەر قسە دەکەم، لەبەر ئەوەی زۆر لە خاڵەکانم باس کران و دووبارەی ناکەمەوە، بەس دوو خاڵ دەڵێم، یەکیان/ من زۆر دەستخۆشی لە وەزیری دارایی دەکەم، بە حەقیقەت زۆر بە روونی و زۆر بە جوانی راپۆرتی خۆیان پێشکەش کرد، بە حەقیقەت ئەوە شتێکی زۆر جوانەو زۆر بە روونی دەستمان کەوت.

دووش/ پشتگیری لەو راپۆرتەی لیژنەی دارایی دەکەم، کە داوای کردووە سندوقی سولفەی عەقاری بکرێت، ئەوە زۆر شتێکی گرنگە بەنیسبەت هاووڵاتیانەوە.

سێ/ پرسیارە، جیاوازییەکی زۆر هەیە لەنێوان مووچەخۆرانی هەرێمی کوردستان لەچاو عێراقی فیدراڵ، ئەمە ئایا هیچ حەلێکی بۆ دۆرزاوەتەوە؟ یان پشتگیری کراوە، یان خەمخۆریەکی بۆ کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هەمان پێشنیاری برادەرانی پێشترم هەیە، کە حیساباتی خیتامی بەڕاستی دەبوایە لە شەش مانگی یەکەمی ساڵی 2007 حیساباتی خیتامی مەجود بوایە، ئەگەر یەك ساڵیش کامل نییە، بەلاَم شەش مانگی یەکەمی ساڵی 2007 دەبوایە حیساباتی خیتامی لەبەر دەستی ئەندامەکانی پەرلەماندا بوایە، سەبارەت بەوەی یەکگرتنەوەی وەزارەتەکان، من پێشنیاری ئەوە دەکەم، ئێمە بەڕاستی مەسەلەی یەکگرتنەوەی وەزارەتەکان بۆتە کێشە، ئەو میزانیەی ئەوساڵەکە ئەگەر پەسند دەکەین با بە مەرج پەسند بکەین، یەعنی سەقفێکی زەمەنی پێشنیار بکەین لە پەرلەمانی کوردستان بۆ حکومەت ئیلزام بکەین بەو سەقفە زەمەنیە ئەو وەزارەتانە تێکەڵ بکاتەوە، ئەگەرنا هیچ پرۆژەیەکی یاسا لە پەرلەمان دەرباز نەبێت، یەعنی مەرجدار بێت، ئەوە پێشنیارمە داوا لە ئەندامانی پەرلەمان دەکەم بەڕاستی پشتگیری ئەو پێشنیارەم بکەن، سەبارەت بە عیجزی میزانیە، من داوا دەکەم عیجزی میزانیە لەکوێیە، ئایا مووچەی فەرمانبەران عیجزی میزانیەی دروست کردووە؟ یان عیجزی میزانیە لە پرۆژە بەرهەمهێنەرەکانە؟ ئەگەر لە پرۆژە بەرهەمهێنەرەکانە بەڕاستی من پشتگیری دەکەم، چونکە خێرەکەی لە ئایندە بۆ کوردستان دەگەڕێتەوە، سەبارەت بە بودجەی پارێزگاکان، ساڵی پار هەر نەمان دیت هی 2007، ساڵی 2008یش لەبەر دەستمان نییە، بەڕێز وەزارەتی پلاندانان ئێستا باسی کرد کە بودجەکە مەوجودە، مەفروزە پرۆژەی پارێزگاکان مەوجود بێت لەبەر

دەستمان، بۆ ئەوەی پەرلەمانی کوردستان چاودێری بکات، بزانێت ئەو پرۆژانە چۆن جێ بەجێ دەکرێن؟ بزانین چۆن تەوزیف کراوە؟ سەبارەت بە داهاتی کوردستان، ئەوەی کە وەزارەتی دارایی پێشکەشی حکومەتی هەرێمی کوردستانی کردووە (186) ملیۆن دۆلار بوو بەسەرەوەیە، ئەوەی حکومەتی عێراقیش تەخمینی کردووە (464) و بەسەرەوەیە فەرقەکەی یەکجار زۆرە، بەلأم گوێم لە بەڕێز وەزیری دارایی نەبوو، کە بزانین لەسەر کامەی پەسند کراوە، ئەوەی خۆمان کە تەقدیمان کردووە، یان ئەوەی ئەوان تەخمینیان کردووە، داوا دەکەم گوێم لە وەلأمی ئەوەش بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس کاک بەلێن، کاک خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو قسەی دەمویست بیکەم کرا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

منیش سوپاست دەکەم، کاک دلێر فەرموو.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

برادەرانی پێش من زۆربەیان قسەیان کرد، تەئکید لە قسەکانی کاک ئیسماعیل و کاک جەمال قاسم دەکەم، پشتگیریان دەکەم و بەس تەنها یەك خاڵ دەمەوێت باسی بکەم، لەگەڵ راپۆرتەکەی لیژنەی داراییشم بە گشتی، بەنیسبەت ئەو بودجەیەی لە ساڵی 2008 دیاری کراوە خۆی زەرورەت وایە بەڕاستی تەشخیصی هەندێ مەجالاتی گرنگ بکرێت تیایدا بودجەی زیادی بۆ دابنرێت، بەتایبەتی مەسەلەی ئینتاجی، یەعنی قوەی ئینتاجی ئیقتیصادی ئێمە، یەعنی چی بۆ کراوە؟ من هەستم نەکرد لەو بودجەیە بەڕاستی بیر لەوە کرا بێتەوە چۆن قوەی ئینتاجی ئیقتیصادیمان دەکرێت، مەسەلەی بێ کاری و مەسەلەی ئەوەی کە کاك جەمال قاسم باسی کرد، کە ئێستا بەڕاستی قوەی شیرائی فەرد لە ولأتی ئێمەدا بەرامبەر بە سعر لە بازاڕدا زۆر لە وەزعێکی خراپە، ئەمە ئەزمەیەکی قورسی لە تەزەخومی ئیقتیصادی کردووە، کە پێموایە ئەمە بیدایەتی دروست بوونی سەرهەڵدانێکی قورسە لەلایەن کۆمەڵگا بەرامبەر بە دەسەڵاتی سیاسی لە کوردستاندا، ئەگەر لەم بودجەیە بیر لەوە نەکرێتەوەو چارەسەر بۆ ئەم حاڵەتانە نەدۆزرێتەوە، من پێموایە ئەوە بەوادری دروست بوونی، یەعنی دەتوانین بڵێین موعارەزەیەکی گشتییە لە لایەن کۆمەڵگاوە، چونکە هەست بە دروست بوونی فقرێکی عام دەکرێت، لەم بودجەیە ئەم دوو حاڵەتە پێویستی پێ نەدراوە، کە زەرورەت وایە گرنگی پێ بدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەس مولاحەزە بکەن، کە ئیعتیرازتان کرد لەسەر سندوقەکە، یەعنی یەکێك دەیەوێت لە جیاتی هەمووان قسە بکات، ئەوە وردە وردە روون بۆوە کە هەر یەکە مولاحەزەیەکیداو دەوڵەمەندی کردو پێشم وایە دەگەینە کۆتایی و تەعبیر لە هەمووان دەکاتن، خەمان خان فەرموو.

بەڕێز خەمان زرار اسعد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

جارێ من پێش هەموو شتێك یەعنی ئاراستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەم، بەڕاستی پێموایە ئەو نەوعە دانیشتن و ئەو نەوعە قسە کردنە دەبێت سەرۆکایەتی یەعنی نازانم مەبەستان چیە، ئەگەر مەبەستمان هەر ئەوە بێت تەنیا موجامەلەی حکومەت بکەین و هەر مەسەلەکە بودجەکە تێ بەپەڕێندرێ، پێموا نییە بەڕاستی موناقەشە کردن بەو جۆرە بکرێت، ئەوە کۆمەڵێك برادەرانمان هەڵستان کۆمەڵێك پێشنیاریان کرد، مەسەلەی زۆر گرنگیشن ئەمانە هەموویان پەیوەندیان بە دانانی فەلسەفەو ستیراتیجیەتی دارایی هەرێمی کوردستانەوە هەیە، یەعنی پێویستە ئەمانە خاڵ بە خاڵ قسەی لەسەر بکرێت لەگەڵ جەنابی وەزیردا، بەڵام ئێستا دەبینین هەر یەکەو قسەیەك دەکات و تێ دەپەڕێ، ئیتر لە دوای ئەوە مەبەست چی دەبێت؟ بەڕاستی ئەوە دەبێت روون بکرێتەوە.

دووەمیان/ من نازانم بەڕاستی خاڵەکانی ئێمە ئەوەندەیە نازانین لە کامیانەوە دەست پێ بکەین، تەنیا هەر ئەوەنـدەمان پـێ دەکرێت بڵێین تەئیدی برادەرانی تر دەکەین و هیواداریشم بۆ بەیانی بەڕاستی سەرۆکایەتی میکانیزمێکی وا دابنێت کە دانیشتنەکان باشتر بەڕێوە بچێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە وەکو لیژنەی شارەوانی و گەیاندن و گواستنەوە پشتگیری راپۆرتی لیژنەی دارایی دەکەین، پشتگیری لە قسەکانی کاك ئیسماعیل و کاك بەڵێن دەکەم، زۆربەی خاڵەکانی ئێمە باس کران، لە راپۆرتەکەی لیژنەی دارایی هاتووە، دوو، سێ خاڵ ماوە ئەگەر رێگام پێ بدەیت بیخوێنمەوە، یەکیان/ پرسیارە، ئەو نووسراوەی لە نوێنەرایەتی بەغدا هاتووە رێژەکەی فەرقی هەیە لەوەی لە پرۆژەکەی ئێمەدا هاتووە، ئەوەی لە نووسراوی بەغدا هاتووە شەش تریلیۆن و حەوت سەدو حەفتا ملیارو سێ سەدو حەفتاو نۆ ملیۆن دینارە، ئەوەی لە پرۆژەکەی ئێمەدا هاتووە (6472704)شەش تریلیۆن و چوار سەدو حەفتاو دوو ملیارو حەفتاو چوار ملیۆن دینارە، فەرقەکەی دوو سەدو نەوەد و حەوت ملیارو شەش سەدو حەفتاو پێنج ملیۆنە، ئەوە روون کردنەوەیەك ئەگەر بکرێت.

دووەم/ بەنیسبەت وەزارەتی شارەوانی، ئەو بڕە پارەی تەشغیلی کە داوای کردووە پێنج سەدو شەست و پێنج ملیارو شەش سەدو شازدە ملیۆن دینارە، ئەوەی موافەقەی بۆ کراوە دوو سەدو حەفتاو یەك ملیارو شەش سەدو پەنجاو هەشت ملیۆن دینارە، فەرقەکە زۆر زۆرە، یان واتە لەو پرۆژەی لە وەزارەت هاتووە

دەقیق نییە، ئەگەر دەقیقە ئەو پارەیە زۆر کەمە بۆی تەرخان کراوە، ناتوانێت ئیش و کاری خۆی پێ بەڕێوە ببات.

سێیەم/ بەنیسبەت وەزارەتی گەیاندن (مواصلات).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەزارەتەکان، یەکە بە یەکە موناقەشە دەکرێت و دەچینە ناو تەفسیلات، بۆیە زۆر سوپاس، کاک حەمە رەشید فەرموو.

بەڕێز رشید کریم رشید:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەکاتی ورد کردنەوەی بودجە باسی دوو شت کرا، حەزم کرد تەعلیقێك لەسەر ئەوە بدەم و روون کردنەوەیەکیشم دەوێت، باسی مەسەلەی حەج کرا کە پارەی بۆ سەرف کراوە، مەلا ئەنوەریش ئیشارەتی پێدا، من وا دەزانم زەرورە بۆ حکومەت خۆی ئەوە روون بکاتەوە، چونکە خەڵك پارە دەدات بە حەج، ئەمیش دەڵێت لێرە پارەم سەرف کردووە، ئەمە روون کردنەوەیەکی دەوێت عەلەقەل بۆ جەماوەر، ئەمە خاڵێکیان.

خاڵێکی تر/ باسی نەفەقاتی ئوخرا دەکات، میقداری پارەیەکی زۆر دانراوە، نزیکەی سێ سەد ملیۆنە، یان شتێکی ئاوایە، ئەو نەفەقات ئوخرایە هەمیشە قسەی لەسەرەو رەنگە هەموو لیژنەکانیش قسەیان لەسەر بێت، لە دەرەوەش قسەی لەسەرە، روون کردنەوەی زەرورە، ئەگەر جەنابی وەزیر ئەوەش روون بکاتەوە باشە، پشتگیری راپۆرتەکەی دارایی دەکەم، تەئکیدیش لەسەر مەوزوعێك دەکەم کە مەوزوعی سندوقی سولفەی عەقارە، هەموو ئەندام پەرلەمانەکان و دەرەوەش بەڕاستیەکەی چاوەڕێی ئەوەن شتێکیان بۆ بکرێت، لێرەشدا لە میزانیە دیاری بکرێت، لەگەڵ رێزو سوپاسمدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك هیوا فەرموو.

بەڕێز هیوا صابر احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من دەستخۆشی لە وەزیری دارایی دەکەم بۆ ئەو روون کردنەوەیە، بەڵام پێم خۆشە چەند پرسیارێك بکەم، بەڕێزیان زۆر بە جوانی وەڵامی راپۆرتەکەی لیژنەی دارایی دایەوە، بەڵام ئایا من دەڵێم پەرلەمان هەروا بەسەر ئەم داواکاریەی لیژنەی دارایی تێ دەپەڕێت؟ چونکە ئێمە هەروا بە ئاسانی تێپەڕین بەسەر ئەمانەو ئیتیفاق بکەین ساڵی داهاتووش ئەو بڕیارانەی کە پەرلەمان دەیدات بۆ پەسند کردنی یاسای بودجە، حکومەت دێتەوە جێ بەجێی ناکات و هەندێ پاساو دەهێنێتەوە، لەبەر ئەوە من

هەتا لەو کاتەی هەندێك پەرلەمانتار گلەییمان کرد، کە حکومەت بۆچی بودجەکەی لە کاتی خۆیدا نەینارد، وتەبێژی حکومەت لە جیاتی ئەوەی پاساوێك بێنێتەوەو داوای لێبوردن بکات بڵێت هۆکارەکانی ئەمە بوو، پەرلەمانتارانی تۆمەتبار دەکرد، ئەوە خاڵێك.

دوو/ من لە ئەنجامی موتابەعەم بۆ هەندێك وەزارەت، گوێ بیست بوونی وەزیرو وەکیل وەزیرو مودیر عامەکان هەست دەکەم سیاسەتێکی بێ دەسەلات کردن، بێ ناوەڕۆك کردن لە لایەن وەزارەتی دارایی و حکومەتەوە بەرامبەر بە وەزیرەکانمان بەکار دەهێنرێت، من داوا دەکەم بەڕاستی ئەوە زۆر زۆر مەترسیدارە، ئێمە کە لێرە قەرار دەدەین فلان وەزارەت بودجەکەی ئەوەندە بێت، ئەو وەزیرەو ستافی خۆی لەماوەی ساڵەکەدا سەلاحیەتیان هەیە لە بودجەکەی خۆیان خەرج بکەن و بەکاری بێنن بۆ پرۆژەکان، ئێمە پرسیار دەکەین بۆ چی ئێوە نەتانتوانیوە ئەم بودجەیە بەکار بێنن لە بوارەکاندا، دەڵێت وەزارەتی دارایی گژومەکانمان بۆ سەرف ناکات بەدگومانە بەرامبەر بە خەرجیەکان.

خاڵێکی تر/ ئەنجومەنی پارێزگاکان ئەو بودجەی کە هەیانە بەگوێرەی دەستوور سەلاحیەتی پارێزگارە، وەزارەتی دارایی حەقی تەدەخولی نییە، ئێستا بڕۆ بیاندوێنە، گلەییان هەیە دەڵێن تەدەخولات لەملاو لەولا هەیە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، کاك زرار فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من ئەو بەدواداچوون و ئەو وردە کارانەی کە کردوومە بە دوو دەقیقە تەواو نابێت، لەبەر ئەوە ئەوەی پێویستە تەنها باسی دەکەم، ئەوەی تر باس ناکرێت، چونکە ئەوانەی پیشانتان دەدەم ئەوە هەمووی نووسراو و بەدواداچوونە، یەعنی بەڕاستی ئەگەر باسیان بکەم بە نیو سەعاتیش تەواو نابێت، بەس من ئەو پرسیارە لە جەنابی وەزیر دەکەم، پێشەکی دەستخۆشی لێ دەکەم لەو راپۆرتەی کە خوێندیەوە، بەڕاستی ئەوەی ئەوان باسیان کرد شتێکی زۆر راستە، ئەوەی لە بەغدا باسیان کرد چیان لەگەڵ دەکرێت، سیاسەتی بەغدا بەرامبەر بە هەرێمی کوردستان چۆنە؟ 100٪ لەگەڵیاندایین، ئەوە تەواوە، بەلام من پرسیارێك لە جەنابی وەزیر دەکەم، ئایا ئەو عیجزەی کە هەمانە لە میزانیە کە تریلیۆنێك و سەدو پەنجاو شەش ملیارو حەفتاو نۆ ملیۆنە، ئایا بە داهاتەکانی ناوخۆ دەتوانین ئەو عیجزە پڕ بکەینەوە؟ بێگومان نەخێر، کە نەتوانین پڕی بکەینەوە سوڵتەی داراییش لە هەرێمی کوردستان سفرە، ئێمە سەنەداتی خەزێنەمان نییە، کە بتوانین بفرۆشین لە کاتێکدا کە عیجزی میزانیەمان هەبێت، بۆ ئەوەی عیجزی میزانیەی پێ پڕ بکەینەوە.

دووەم/ ئێمە لەبەر ئەوەی سەر بە حکومەتی ناوەندین، ناتوانین بە هیچ شێوەیەك پارە چاپ بکەین.

سێیەم/ ئێمە ناتوانین بە هیچ شێوەیەك پارە لە دەورو بەرەکەمان قەرز بکەین، کەواتە سوڵتەی دارایی لە هەرێمی کوردستان یەکسانە بە سفر، ئەگەر سوڵتەی دارایی لە هەرێمی کوردستان سفر بێت، پێشنیار

دەكەم حكومەتی هەرێمی كوردستان داهاتەكانی خۆی بە حكومەتی ناوەندی بدات، ئەگەر داهاتەكانی بە حكومەتی ناوەندی نەدات میزانیەی تەكمیلی بۆمان نانێرێت بە تەئكید، هەروەكو لەگەڵ جەنابی جێگری وەزیری دارایی هەرێمی كوردستان بۆ كاروباری دارایی و ئابووری دانیشتین پێیان راگەیاندین ئەگەر ئێمە داهاتەكانی خۆمان نەنێرین، بەڕاستی ئەوان لە میزانیەی تەكمیلی بۆمان نانێرن، میزانیەی تەكمیلیش هەروەكو جەنابی وەزیر ئاماژەی پێ كرد، ئێستا ئەو میزانیە ساف كراوە، رۆژانە ملیۆنێك و حەوت سەد هەزار بەرمیل نەوت دەڕوات، ملیۆنێك و حەوت سەد هەزار ناڕوات، دوو ملیۆن و قصور دەڕوات، بەرمیلێك شكاوەتەوە بۆ (57) دۆلار، بەرمیلێك بە سەد دۆلارە، بە نەوەد دۆلارە، بە (99) دۆلارە، كەواتە لە میزانیەی تەكمیلی من حیسابم كردووە بە تەقدیری نزیكەی دوو تریلیۆنمان بەر دەكەوێت، ئەگەر بۆمان بنێرن، ئەی باشە بۆ ئێمە داهاتەكانی خۆمان نەنێرین، پێشنیار دەكەم داهاتەكانی خۆمان بنێرین، بۆ ئەوەی ئەوان میزانیەی تەكمیلیمان بۆ بنێرن، من پشتیوانی لە قسەكانی جەنابی وەزیر دەكەم، بەڕاستی لە بەغدا هیچ حیسابێك بۆ هەرێمی كوردستان ناكەن، ئەو بودجەی كە بۆشمان دەنێرن وەكو راتب بۆمان دەنێرن، ئینجا بەڕاستی ئێمە ناتوانین ئەگەر خەرجیەكانمان لەلای بوایە، خەرجیەكانی بودجەی ئاسایی، بودجەی وەربەهێنانی ئیستیسماری، بودجەی بووژاندنەوەی پارێزگاكان، پێشینەی فەرمانگەكان كە تاوەكو ئێستا پاكتاو نەكراوە، ئەگەر خەرجیەكانمان لەلا بوایە، داهاتەكانیشمان لەلا بوایە دەمانزانی لە وەزارەتی دارایی و لە وەزارەتی هەرێم بۆ كاروباری دارایی و ئابووری ئایا عیجزی میزانیە هەیە؟ یان نا؟ بەڵام كە لەلامان نەبێت خۆ ئێمە عیلمی غەیبمان نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، مولاحەزاتی بە هەند دا، بەڵام كاك زرار جەنابت ئیمزات كردووە لە راپۆرتەكە بێ تەحەفوز، مولاحەزاتی باشتدا، دەبوایە بڵێی تەحەفوزم هەیە، لێرە لە راپۆرتی دارایی ئیمزات كردووە، باشە مولاحەزاتەكانت لە جێی خۆی بوو، قسەكانت باش بوو، چاوەڕوانی وەڵامی جەنابی وەزیر دەكەین، سارا خان فەرموو.

بەڕێز سارا خضر پیرۆت:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

سەبارەت بە بودجەی گەشەپێدانی پارێزگاكان ساڵی 2007 زیاتر بەپێی پێوەری رێژەی دانیشتوان دیاری كرا بوو، بەڵام لە یاسای بودجەی عێراقدا بێجگە لە پێوەری رێژەی دانیشتوان مەحرومیەتی ناوچەكانیش دەبێت لەبەرچاو بگیرێت، گەشە پێدانی پارێزگاكان.

خاڵێكی دیكە/ باس لە دانانی بودجە دەكرێت بۆ زۆر لە بوارەكان، بەڵام حاڵەتێكی تایبەت هەیە لە هەرێمی كوردستان، ئەویش ئەو هێرشانەی توركیاو ئێرانە بۆ سەر هەرێمی كوردستان، ئایا هیچ

بودجەیەك تەرخان دەكرێت بۆ قەرەبوو كردنەوەی زیان لێكەوتووەكانی ئەو هێرشانە؟ ئایا ئەوە لەسەر حكومەتی عێراقە، یان دەكەوێتە سەر بودجەی هەرێمی كوردستان؟ لێرەدا پرسیارەكەمان ئەوەیە، ئەگەر لەسەر عێراقە، عێراق وەفدی نارد، وەفدی پەرلەمان هات و سەردانی ناوچەكانی كرد، بەلأم هیچ ئەنجامێكی نەبووە تاكو ئێستا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سوپاس، كاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەركی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پێموایە پێش هەموو شتێك باسی ئەوە بكەین ئەو یاسایە یاسای بودجەی هەرێمی كوردستان سەرپێچیەكی زەقی یاسایی تێدایە، لەبەر ئەوەی دەبوایە لە مانگی تشرینی یەكەم بەپێی ماددەی 79 نیزامی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان دەبوایە بهاتبوایە پەرلەمانی كوردستان، شەش مانگە تاخیر بووە، ئەگەر لە بیرتان بێت لە گفتوگۆیەكانی میزانیەی 2007 یەكێك لە تەوصیات و كە دەنگیشمان بۆدا بەو مەرجە بوو، كە بۆ ساڵی 2008 لە وەختی خۆیدا بێت، بەداخەوە جێ بەجێیان نەكرد.

پرسیارێكی موحەددەدم هەیە بۆ جەنابی وەزیر، جەنابی وەزیر باسی ئەوەی كرد داهاتی كوردستان یەعنی ئەگەر بە تەفسیل نەنووسین (114) ملیۆن دۆلارە، بەغدا (440)و قصوری داناوە، باسی حاڵەتێكی بۆ دەكەم شەریكەی دی ئێن ئۆ، ئەوەی نەفتی زاخۆی دەردەهێنێت لە سایدی خۆی بلأوی كردۆتەوە، كە رۆژانە بیست هەزار تا بیست و پێنج هەزار بەرمیل نەوت دەردەچێت، ئەگەر بە سەد دۆلار حیسابی بكەین دەكاتە نۆ سەد ملیۆن دۆلار، ئینجا ئەگەر سعرەكە وا نەبێت بە هەر حاڵ جگە لە گومرگ، یەعنی لێرەدا پرسیاری من بۆ هەردوو وەزیرە گومرگ، ئیبراهیم خەلیل ئەوەی سلێمانی دێتەوە ناو خەزێنەی حكومەت، یان نا؟ ئەوەی زەرائیب بەڕاستی ئێستا هەموو عالەم دەناڵێنن لە دەستی، پرسیارەكەی من بۆ هەردوو جەنابی وەزیر بوو، نەك بۆ ئەندامانی پەرلەمان، ئەوەی زەرائیب، زەرائیب ئێستا یەكجار زۆرە لەسەر خەڵك، ئێمە قانونەكەمان موناقەشە كرد، پێمان وابوو كە كەم كراوەتەوە، بەلأم بەداخەوە دەرچوو زیاد بووە، دەبێت ئەو قانونە لێرە دەرنەچێتن، ئیلا لە دوو حاڵەت، چەند حاڵەتێك ئەو خاڵانە رەچاو بكرێن.

دووش/ مەعاشی فەرمانبەران دەبێت زیاد بكرێت، وەكو عێراق.

سێ/ سولفەی عەقاریش زیاد بكرێت، جەنابی سەرۆك، لەبەر ئەو هەموو خاڵانە بەڕاستی من هیچ هاندەرێك نابینم دەنگ بۆ ئەو یاسایە بدەم و سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سوپاس، بەڕاستی خاڵێكی گرنگت ئیسارە كرد، كە كەسیان ئیسارەیان نەكرد، ئەویش مووچەیە، مووچە لە عێراقدا زیاد بووە، جەنابی وەزیریش ئاماژەی پێ نەكرد، ئایا هەمواری دەكەن؟ یان نا؟ بەو شێوەیە نەتكرد، ئەمە داواكاری هەموو خەڵكە، لێرە ئەگەر لە قازانجی فەرمانبەران بێت دەبێت زیاد بكرێت، بەو وزوحە نەیگوت، گوتی ئەو رێژەیە كە زیاد كراوە ئەوەندەی بۆ مووچە دەچێتن، كاك سەعدەدین فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدین عبداللە مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە بودجەی ساڵی 2008 لە ڕێژەی بودجەی تەشغیلی، نەفەقاتی تەشغیلی کەم بۆتەوە لە (70)ەوە بۆ (62) یەعنی لە 2007 تاکو ئێستا بۆتە (62)، یەعنی کەواتە هاتۆتە خوارێ، من یەك پرسیارم هەیە لە بودجەی ساڵی 2007 داهاتووە ژمارەی فەرمانبەران پێنج سەدو هەشتاو شەش هەزارو پێنج سەدو دوو فەرمانبەر هەیە، وەکو فەرمانبەر ئەوە کە تۆمار کراوە، لە بودجەی ساڵی 2008 هی حکومەتی هەرێم، ژمارەی فەرمانبەرانی 2007 چوار سەدو شەست و چوار هەزارو سی و یەك فەرمانبەر هەیە، فەرق لەنێوان بودجەی ساڵی 2007 و 2008 چەندە؟ سەدو بیست و دوو هەزارو چوار سەدو حەفتاو یەك فەرمانبەرە، ئەو فەرقە چیە؟ لەنێوان بودجەی 2007 و 2008، ئایا ئەو فەرقە لەکوێ پەیدا بووە؟ ئێمە لە لایەك باسی ئەوە دەکەین کە دەبێت نەفەقاتی تەشغیلی کەم بکرێتەوە، تەماشا بکەن لە ساڵی 2006 هەر بەس تریلیۆنەکان باس بکەین دوو تریلیۆن، لە ساڵی 2007 تریلیۆنێك زیادی کردووە بۆتە سێ تریلیۆن، لە ساڵی ئێستاکە 2007 و 2008 چوار تریلیۆنە، ئەمە چۆن دەبێت؟ مانای هەر ساڵێك تریلیۆنێك زیاد بکات ئاخیری زۆر زۆر زیاد دەکات، مانای وایە نەفەقە تەشغیلیەکەش ئیستیسماریەکەی دەخوات، باشە ئێمە باس لەوەی دەکەین کەوا تەعین نەمێنێت، چونکە ئەو تەعیناتە زۆربەی زۆرە تەئسیر لەسەر ئەوەی دەکاتن ئیلا لە مەجالی صحە، یان لە مەجالی تەربیە تەعینات هەبێتن، باشە هەتاکو ئێستاکە تا ساڵی 2008 (29800) فەرمانبەر تەعین کراون، ئەوە مەعقولە، ئەوە هەر نەفەقاتی پێ زیاد دەبێتن، یەعنی دەبێت فیکر لەوە بکرێتەوە، زیاد کردنی ئەو نەفەقاتی تەشغیلی کەوا تەئسیر لەسەر ئەوەی دەکات لەسەر نەفەقاتی مەشاریعی ئیستیسماری، یەعنی ڕاستە ئەو دەستخۆشکەریە کە لە 7٪ نەفەقاتی ئیستیسماری زیادی کردووە، ئەوە جێگای خۆش حاڵییە، بەس دەبێت حیسابێك بۆ ئەو نەفەقاتی تەشغیلی بکرێت بەو شێوازە زیاد نەبێت، حەددێکی موحەدەدی بۆ دابنرێت، نەك هەر ساڵێك تریلیۆنێك زیاد بکات. جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، لە غەیری خەرجی وەبەرهێنان من دوو مولاحەزەی ترم هەیە، خەرجی کشتوکاڵ + خەرجی صناعی، تەماشای ئەو نەخشەی پلاندانان بکەین یەك زەڕە ئەوەی تێدا نییە، کەوا خەرجی کارگەی تێدا بێت، هی صناعی تێدا بێت، ئەمە چۆن دەبێت؟ دەبێت خەرجی صناعی گرنگی پێ بدرێت، یەعنی ئەو بودجەی بۆ صناعە دانراوە چیە؟ ئەو کشتوکاڵیە، کە کشتوکاڵ داوای کردووە دوو ملیار فەرقی هەیە لەگەڵ ئەوەی کەوا کە کەم کراوەتەوە، باشە ئەوە جەفافە، دوو پرسیارم هەیە، من حەز دەکەم مەجالم بدەن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەزانی بە نووسین بیدە، هەمموو دەڵێن بۆ ڕێگە زیاتر بەو دەدەیت، زۆر سوپاس، سۆزان خان فەرمووو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من سوپاست دەکەم کۆمەڵێك شتم داناوە بڵێم، بەڵام مادام دەکەومە ئەخیر یەك تۆز زیاتر قسە دەکەم لە برادەرانم ئەگەر مەجالم بدەیت، یەکەم شت/ من زۆر پێ خۆشحاڵ بووم کە بەڕێز وەزیری پلاندانان من پرسم پێ کراوە بۆ بودجەی ئیستیسماری، بەڵام ئەگەر خۆی بێتە سەر راست و واقیع، دەبێت سیاسەتی مالی وڵات بە هاوکاری لەگەڵ وەزارەتی پلاندانان دانرێت، چونکە بودجە ئاوێنەی وڵاتە، ئاوێنەی سیاسی و ئابووری وڵاتە، بەس بۆ تەنها لە بودجەی ئیستیسماریدا پرسی پێ کراوە، کە دەبوایە لە دانانی هەموو بودجەکە پرسی پێ کرا بوایە.

دووەم/ ئەوەیە لە 17٪ هی دەسەڵاتی وەزیر، لە 17٪ لە دەسەڵاتی ئاو و هەواو وابزانم هەمووی دەکەین بە لە 17٪، مادام ئێوە قەرارتان داوە هەموو شتەکان لە 17٪ بێت، داوا لە هەردوو وەزیری دارایی دەکەم نوسخەی تەدقیقی شەریکەی ئەرنیست یۆنگ و لیژنەی خوبەڕائی مالی کە لەسەر ساڵانی 2005 و 2006 و 2007 کراوەو پارەمان لێ رۆیشتووە، ئەوان هاتوون تەدقیقیان کردووە، خۆ ئێمەش حەقی خۆمانە ئەو تەقریرانە ببینین، پشتگیری لە قسەی هەموو برادەران دەکەم، هینی لیژنەی دارایی، بەڵام لیژنەی دارایی پێویستە داوای چەند شتێك بکات، کە دەبێت لەناو یاسای بودجەدا هەبێت، کاتێك کە بودجە دێتە پەرلەمان:

1- دەرخستنێك کە خەملاندنی داهات و خەرجیەکانی ساڵی داهاتوو و کورتەیەك لە بەرنامەی پێشنیارکراوی حکومەت بگرێتە خۆی، بۆ ئەوەی لە بودجەدا تۆمار بکرێت، ئێمە ئێستا نازانین حکومەت بە تەمای چیە، ئەی سیاسەتەکەی چۆن لێك بدەینەوە، کە ئەو دەرخستنانەمان پیشان دەدات.

2- خشتەیەك بە کورتی باری خەزێنەی دەوڵەت نیشان بدات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، بیرت دێت کاتێك دارۆی شێخ نوری وەزیری مالیە بوو، ئەو ساڵە بۆ یەکەم جار ئیعلانی کرد کە ئەو سیولەی نەقدی لەناو خەزێنەی کوردستاندا چەندێکە، ئیعلانی کرد شەفافیەت زۆر زۆر گرنگە، بۆچی ئێمە ئێستا نازانین خەزێنەکانمان چەندی تێدایە؟ بۆچی بووە بە بقەو حەرام، نابێت بزانین؟ کاتێك دەزانین لەناو جەریدەکاندا باس دەکرێت، دەڵێت خەڵك چووە بۆ پارە وەرگرتن لە بانکەکان، بانکەکان گوتوویانە فلسمان نییە، داوای لێبوردن دەکەین، ئەوە نازانم ئەوە چ سیاسەتێکە.

خاڵی دووەم/ کە داوای دەکەم لەناو راپۆرتی لیژنەی دارایی بێت خشتەیەك بە کورتی داهات و خەرجیەکانی ساڵی رابردووی تیا تۆمار بکرێت.

3- خشتەیەك کە داهاتی خەملێنراوەکانی ساڵی داهاتوو بەسەرچاوەی ئەو داهاتانەش دیاری بکرێت، کە بەپێی یاساو پەیڕەوەکانی.

4- کە ئەمە بەلای منەوە زۆر گرنگە، بە کورتی حکومەت باس لە بەرنامەی کارو ئامانجەکانی خۆی بکات و دەرئەنجامە چاوەڕوان کراوەکان و ئەو تەرخان کردنانەی کە بۆ دامەزراوەکان دیاری کردوون بەپێی بەشەکان، قسەکانی ترمان هەڵدەگرین بۆ بەیانی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، پرسیاری زۆر کران بەڕێزان، جەنابی وەزیران، وابزانم تەرکیش نییە، جا ئەگەر پێتان باشە بۆ بەیانی خۆتان حازر بکەن بۆ وەڵامەکان، بەیانی وەڵامی ئەوانەی کە قسەیان کرد بدرێتەوە، دواتر ئەوانەی کە قسەیان نەکردووە، فەرموو کوێستان خان.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەزیرە بەڕێزەکان قسەیان زۆر کرد، ئەگەر سبەینێش ئەوەلەکەی وا بێت، ئێمە پێمان باشە ئێمە هەموو قسەکانی خۆمان تەواو بکەین، ئەوان یەك رەد هەمووی وەڵام بدەنەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژنەکان، وەکو کاك رەشاد مولاحەزەیەکیدا گوتی راپۆرتیان نووسیووە، بەڵام زۆر لە خاڵەکان وەڵام درایەوەو روون کرایەوە، ئەو خاڵانەی کە وەڵام نەدراوەتەوەو ماونەتەوە لەبەر رۆشنایی ئەو وتارەی وەزیر، دەکرێت پوختی بکەنەوە، کورتی بکەنەوە، بەیانی کە نۆرەیان هات دەقیقەیەك زیاتریان دەدەینێ، باشە ئەو مولاحەزەی کوێستان خان ئیعتیادیە باشە، بەیانی بەردەوام دەبین هەموو قسەی بکەن دواتر رێگە دەدرێت بە بەڕێزان جەنابی وەزیر، کۆتایی بە دانیشتنەکەمان دەهێنین، تاکو بەیانی سەعات دە، بۆ ئەوەی بتوانین زۆر سوپاس.

فرست احمد عبدالله	**محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی)**	**عدنان رشاد مفتی**
سکرتێری ئەنجومەنی نیشتمانیی	**جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی**	**سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان - عێراق**

ئه‌نجومه‌نی نیشتمانیی كوردستان - عێراق

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (11)

چوار شه‌ممه رێكه‌وتی 23\4\2008

خولی دووه‌می هه‌ڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (11)

چوار شەممە ڕێكەوتی 2008/4/23

كاتژمێر (10,30)ی سەر لە بەیانی ڕۆژی چوار شەممە ڕێكەوتی 2008/4/23 ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز عدنان ڕشاد مفتی سەرۆكی ئەنجومەن و، بە ئامادەبوونی بەڕێز

محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سكرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە (11)ی خولی دووەم, ساڵی (2008) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی برگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (11)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە كات (10,30)ی پێشنیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێكەوتی 2008/4/23 دا بەم شێوەیە بێت:

1-بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆكردنی بودجەی هەرێمی كوردستان – عێراق و یاساكەی، كە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

دانیشتنەكەمان بەناوی گەلی كوردستان دەست پێ دەكەین, بەرنامەی كاری ئەمڕۆمان بریتی یە لە بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو وگفتوگۆكردنی بودجەی هەرێمی كوردستان – عێراق و یاساكەی, كەلەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە. سەرەتا بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەكان و وەزیری دارایی دەكەین كە ئەمڕۆش لەگەڵمان بەردەوامن, داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی دەكەین كە بێن لە شوێنی خۆیان دابنیشن, دوێنێ لێرە ژمارەیەك لەو ئەندامانەی كە ناویان نووسرابوو قسەیان كرد, ئەمڕۆش ژمارەیەكی تر ماوە, ئێمە دوێنێ گوێبیستی بەڕێز وەزیری دارایی و ئابووری بووین, دواتر ئەندامانی پەرلەمان زۆریان قسەیان كرد, ئێستاش ژمارەیەك ماوە كە قسە بكەن, دەكرێت لەو كەسەوە دەست پێبكەین كە كۆتایی پێ هات دوێنێ, فەرموو كاك شێخ الله.

بەڕێز شێخ الله ابراهیم شێخ الله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پێشەكی بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەكان و میوانە بەڕێزەكان دەكەم, سوپاس بۆ ئەو روونكردنەوەی كە جەنابی وەزیر كردی لەبارەی چۆنیەتی وەرگرتنی میزانیە وسەرفكردنی وكەموكورتیەكانی باس كرد, من بەراستی پشتگیری لە راپۆرتی لیژنەی دارایی و ئابووری دەكەم و لەگەڵ چەند تێبینیەك, تێبینیەكانم, یەك: دەربارەی سیستەمی دابەشكردنی مووچەیە, پێم وایە لە هەرێمی كوردستان جیاوازییەكی زۆر هەیە لەگەڵ پارچەكانی تری عێراق, بە پێویستی دەزانم ئەو سیستەمە رێك بخرێت وەكو ئەوێ مەعاشات دابەش بكرێت, دوایی مولاحەزە دەكەین كە ئەو پرۆژانەی كە لە بەرنامەی كاری حكومەتی هەرێم لەمیزانیەی 2008 دانراوە, وەكو پێویست نین كە ببێتە هۆی پەرەپێدانی بووژاندنەوەی ئابووری لە هەرێمی كوردستان, بەتایبەتی لە قەتاعەكانی كارەبا, لەبەر ئەوە پێم باشە لەكاتی موناقەشەی وەزارەتەكان دەكرێت, هەرچەندە من لە لیژنەی زراعە ئەندامم, پشتگیری لە راپۆرتەكەیان دەكەم, بە دووررودرێژی باس لەو كەموكوڕیانە بكرێت, یان ئەو میزانیە كەمەی كە لەبۆیان تەرخان كراوە, كە هەردووكیان دوو

وەزارەتــی زۆر گــرنگن کــە بەتــەواوی ژیــانی خــەڵکی بەســەر بەســتراوەتەوە, دەربــارەی وشــکە ســاڵی کەلەراپۆرتەکە هیچ باس نەکراوە, من هەرچەندە دەزانم لـە ئەنجومـەنی وەزیـران دێـت, بـەڵام ئـەو وشـکە ساڵیە پێویستی بە هەوڵی بەپەلەو تەقەلای جدی هەیە, هی ئەوە نییە کە رابگیرێ بۆ چـەند مـانگێکی تـر, یــان بــۆ هەفتەیــەکیش, رەنگــە زۆر درەنگــیش بێــت, خەریکــە هەنــدێ مەنتیقــە هــەر چــۆڵ دەبێــت و حەیواناتیش نەما, لە بۆ ئاینده و ساڵی دادێ چ دەکرێت لە بۆ ئەو جوتیارانە و پێویستە ئیشی بەپەلەی بۆ بکرێت, ئیشی لەسەر بکرێت, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڵێ قسەت هەبوو دوێنێ کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە ساڵی پار کۆمەڵێك تەوصیاتمان نارد بۆ حکومەت, بەداخەوە تەوصیاتەکەمان جێبەجێ نەبوون, بۆیـە ناکرێت ئەمساڵیش کۆمەڵێك تەوصیات بدەین و وەڵامدمان نەدرێتەوە، بۆیە من پرسیارەکانم لەسەر بودجـە هەیە بۆ ئەم کۆبوونەوە و پەرلەمان، هاوڕێکانم ئەندامانی پەرلەمان قسەکانی خۆیان تـەواو کـرد, راپـۆرتی لیژنەکان خوێندرایەوە, پاش چەند رۆژێك بێینەوە و ئەو سێ بەڕێزە وەزیری دارایی و وەزیری پلان دانان و وەزیری هەرێم، ئەو چەند رۆژە تەئجیلی بکەین, دواتـر بێینـەوە سـەر موناقەشـە کردنـی، مـن دوو هـۆم هەیە بۆ ئەم مەسەلەیە، دوێنێ بەڕێز وەزیری دارایـی راپـۆرتێکی خوێنـدەوە لەسـەر بودجـە کـە تـازە بـوو, ئێستا ئەمڕۆ راپۆرتەکەمان پێگەیشتووە, کە پێویستی بـەوە هەیـە ئێمـە بەدواداچـوونی بـۆ بکـەین، وتمـان جارێکی تر لەسەر ئەساسی ئەو زانیاریە تازانە دایبرێژینەوە, ئەو سێ بەڕێزە جـارێکی تـر چـاو بـە بودجـە بخشێننەوە لەسەر تەوصیاتی راپـۆرتی لیژنـەکان, پێشـنیاری زۆربـەی ئەنـدامانی پەرلـەمان کـە پێشـنیاری کۆمەڵانی خەڵکە, ئەوەی لـەو بودجەیـە دەستنیشـانکراوە لـە راپۆرتـەکان و داواکـاری خەڵکـە, بودجـەی بـۆ دەستنیشان بکرێت, نەك بودجەیەك کە کارمان پێی هەیەو یـان پلانـی بـۆ دەکـەین, نـەخێر کـە بودجەکـە هاتەوە, ئەم مەسەلانەی تێدا دەسنیشان کرابێت, لەو چەند رۆژەش، دیـارە دوو رۆژە، ئێمـە پرسـیاری وردو گرنگمان کردووە, بەڕێزیان خۆیان ئامادە بکەن بۆ ئەوەی کەوا وەڵامەکانمان باشتر دەست بکەوێت, مـن دوو پرسـیارو سـێ پێشـنیارم هەیـە, پرسـیاری یەکـەم دیـارە پێشـتر بودجەکـە بودجـەی مەجلیسـی قـەزای تێـدا نەبووبێ, دوایی بۆی دانـراوە, ئـەم بودجەیـە لـەکوێ موناقەلـە کـرا بـۆ ئێـرە, بودجـەی پێشـمەرگە دوێـنێ جەنابی وەزیر ئیشارەتی پێ کرد کە تێیدا نییە, ئەی پێشمەرگە لەکوێ بودجە وەردەگرێت, ئایا موافەقەت کراوە کە لەبەغداوە بودجە بـدرێت بـە پێشـمەرگە, پێشـنیاری یەکـەمم ئەوەیـە کـە ئـەم پێشـنیارە پـاریش کردمان و پێشنیاری زۆربەی ئەندامانی پەرلەمان بوو، کە لە 5٪ بودجـەی پەرلـەمان بـۆ ئاوەدانکردنـەوەی هەڵەبجە و شوێنە کارەسات بارەکان بوو کە بەتایبەتی ئەنفالیان تێدا ئەنجام دراوە, پێشنیارێکی تـرم هەیـە بودجەی رووداوی لەناکاو, لەبەر دەستی پەرلەمان دابێت, بـۆ ئـەوەی لـەکاتی رووداوێکـی لـەناکاو پەرلـەمان ئەو بودجەیە صەرف بکات, مەسەلەی موناقەلەی بەینی وەزیرەکان, من پێشنیار دەکەم یان لە صەلاحیەتی

پەرلـەمان بێـت, یـان بـە ئاگاداری پەرلـەمان ئـەو موناقەلەیـە بکرێـت بـەینی وەزارەتێـك و وەزارەتێـك کـە بودجەکە دەگۆزرێتەوە, ئەخیر پێشنیارم ئەوەیە کە تکایە بودجەی ساڵی 2009 با ئەمجارە لـە مـانگی 11 بگاتە دەست پەرلەمان، بۆ ئەوەی باشتر بەدوایدا بچین و باشتر دایبڕێژین, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سـوپاس, وەڵـڵا قسـەکانت شـتی تـازەی تێدایـە, ئـەویش ئەوەیـە کـە دوابخرێـت, هەنـدێ لـە ئەنـدامانی پەرلەمانیش موناقەشەیان کـردووە, لەبـەر ئـەوەی قسـەکانی جـەنابی وەزیـری دارایـی و راپۆرتەکـەی شـتی تازەی تێدابوو, بڕیاربوو کۆپیەکە بدرێتە هەموویان, من پـێش ئـەوەی ئـەو پێشـنیارەی کوێسـتان خـان کـە سەرۆکی فراکسیۆنی سەوزە, رەئیی بەڕێزتان وەربگرم, دوایی رەئیی هەردوو وەزیری بەڕێز وەزیری دارایی و ئابووری و وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی, هەروەها جەنابی بەڕێز کاك عوسمان وەزیری پلان دانـان, بەتایبەتی دوێنێ کە راپۆرتەکەی پێشکەش کرد, ئەو پێشنیارە لەبەر رۆشنایی ئەو راپۆرتە بوو، بـۆ ئـەوەی ئەندامانی پەرلەمان بیخەنە بەرچاویان, بۆچوونی خۆیـان و راپۆرتەکـەی لیژنـەی دارایـی و لیژنـەکانی تـر کە راپۆرتیان هەیە, دوێنێ داوامان لێکردن, ئینجا داوا دەکەم لە وەزیری دارایی رەئیەك بدات لەسەر ئـەوە, پێش ئەوەی ئێوە قسە بکەن, فەرموو.

بەڕێز سرکیس ئاغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مادام بۆ دیراسەت کردنی زۆرترە، بودجە بابەتێکی گرنگە ئێمە مانعمان نییە لەسەر تەئجیل کردنی، بەڵام پێم باشە وەڵامی ئەو پرسیارانەش بدەینەوە کە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان کردوویانە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وابزانم ئێستا دوو پێشنیار هەیە، یەکێکیان دوابخرێت و یەکێکی تـر ئـەو پرسـیارانەی کـە دوێـنێ کرابـوون ئەمڕۆ بەڕێز وەزیری دارایی وەڵامیان بداتەوە یان ئەویش دوابخرێـت، باشـە ئێسـتا سـێ، چـوار کـەس قسـە دەکات, دوایی دەیخەینە دەنگەوە, سێ چوار کـەس دەنووسـم لـە سـەرۆك فراکسـیۆنەکان دەسـت پـێ دەکـەم, ئـەوە بـۆ موناقەشـە کـردن نییـە, ئـەو ناوانـە بـۆ ئـەو دوو موفقتەرەحەیـە, موفقتـەرەحی دواخسـتنی ئـەم دانیشتنە، بۆ ئەوەی هەم ئێوەی بەڕێز راپۆرتەکەی دوێنێی وەزیری دارایی ئەرقامی تێدایـە وشـتی تێدایـە, بەهەند وەربگیرێت، هەم وەڵامی وەزیر بۆ ئەوە, ئایا ئێستا وەڵامی بداتەوە, دوو رەئیە و رەئیی سـێ، چـوار ئەندام وەردەگرین کە قسەی لەسەر بکات، ئەوەلەن کاك دکتۆر دلێر بە ئیعتیباری رەئیسی لیژنەی داراییە, دوایی کاك محمد حەکیم، کاك عوسمان بانی مارانی، کاك شێروان حەیدەری، کاك محمد فـرج، کـاك دیلمـان، کاك رومیۆ، کاك کرخی، ئەوەندە قسە دەکەن, کاك دلێر فەرموو.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە وەکو لیژنەی دارایی پێمان باشە ئەو بابەتە زیاتر دەوڵەمەند بکرێت, تاوتوێ بکرێت و قسـەی لەسـەر بکرێـت، بـەڵام بەچـاکی دەزانـین ئەگـەر هـاتوو تـاوتۆ کـردن و گفتوگـۆ کـردن لەسـەر بودجـە و پرسـیاری

ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمان بەردەوام بێت، بەڕێزان ئەو وەزیرە بەڕێزانە لێرە ئامادەن ئەو جەوابانەی کە هەیانە بیدەنەوە، بەڵام لە هەمان کاتیشدا ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمان ئەو زانیاریانەی بەلای هەندێکیان نوێیە دیراسەی بکەن و تاوتوێی بکەن, بەڵام مەرج نییە ئیقراری بودجە ئەمڕۆ بکەین یان سبەی بکەین, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، کاك محمد حەکیم فەرموو.

بەڕێز محمد حكيم جبار:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری ڕەئیەکەی کوێستان خان دەکەم, بەڵام پێم باشە بەڕێز جەنابی وەزیر وەڵامی پرسیارەکانی ئەندامان بداتەوە, چونکە لەڕێی پرسیارەکانی ئەندامان دەبینین شتی نوێ دێتە پێشەوە, پێویست دەکات و ئیستیفادەی لێ دەکەین بۆ داهاتوو, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس, فەرموو بەڕێز کاك عوسمان.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر(بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵڵا من پێشنیاری ئەوە دەکەم، ئەو هەشت, نۆ ئەندامانەی پەرلەمان ماون قسەی خۆیان بکەن، جەنابی وەزیر بە تێکڕای پرسیارەکان وەربگرێ, ئینجا سەرجەم پرسیارەکان وەڵام بداتەوە, ئەگەر بۆ دواخستنیش، بۆ زیاتر دیراسە کردنی ئەو بودجەیە, نازانم ڕۆژێك، دوو ڕۆژ دوا بخرێت، بۆ ئەوەی پەسندی بکەین باشە، ئینجا ئەمن ئێستا ڕێگە هەیە پرسیارەکانم بکەم، یان ئەوە درێژەی دەبێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس, کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حيدرى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دوو مەوزوع لەگۆڕێیە، یەکەمیان، دواخستنی موناقەشەکەیە بەبێ ئەوەی جەنابی وەزیر وەڵامی بداتەوە، ئەوەی تر بە پێچەوانەی دەبێت، من لەگەڵ ئەوەم ئەو برادەرانەی کە ناویان نووسیە با حەقیان نەفەوتێ و قەتعی موناقەشە نەکرێت وئوصولەکەش بەو شێوەیە موناقەشە بەردەوام بێت، هەر کەسەو قسەی خۆی بکات، پاشان جەنابی وەزیر وەڵامەکان بداتەوە، دوایی تەصویت بکرێت لەسەر تەئجیل کردنی لە بۆ ڕۆژی دیاری کراو، بەتایبەتی جەنابی وەزیر ڕاپۆرتی خوێندۆتەوە و دابەش کراوە بەسەر ئەندامانی پەرلەمان، ئەگەر مولاحەزەیەکی تازەش هەبوو بۆ زیاتر دیراسە کردنی لە جەلسەی ئایندە موناقەشە بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وابزانم ئەو جەلسەیە کۆمەڵێك بڕیارو تەوصیاتی لێ دێتەوە، هەمووشمان قەناعەتمان بەوە هەیە ئەو بڕیارو تەوصیاتانە نابێت بۆ ساڵی ئاینده بێت, لەبۆ ئەمساڵ بێت، لەبەر ئەوە شتێکی سروشتیە بودجە جارێکی تر سەرلەنوێ دارشتنەوەی بکرێت، چونکە پەرلەمانیش مافی ئەوەی هەیە لەماددەی (83) ی پێڕەوی ناوخۆ هەر خەرجێکی نوێ بە زەروور بزانرێ دەتوانێ ئیقراری بکات، لەبەر ئەوە پێم وایە کۆمەڵێك ئیقتراحاتمان هەیە، ئەوە هەڵدەگرن بڕیاری لەسەر بدرێ خەرجی نوێ دروست ببێت، لەبەر ئەوە شتێکی سروشتیە ئەم بودجەیە جارێکی تر ئیزافەی پێ بکرێت, شتی نوێی پێ بکرێت, دوا خستنەکە دەبێتە شتێکی سروشتی، بەڵام ئێستا ئەو قسانە تەواو بکرێت، ئەگەر وەڵامەکە ئێستاش نەبێت، بەڕاستی وەڵامێ بدەن ببێ بە بڕیار و پێشنیار، یانی شتێك نەبێت هەر بوترێ و بڕوات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دیلمان فەرموو.

بەڕێز محمد احمد صالح(دیلمان ئامێدی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش لەگەڵ ئەوەم گفتوگۆکان بەردەوام بن، لەبەر ئەوە تەبیعیە و بە پەسندی دەزانم کە بودجەکە بگەڕێتەوە بۆ حکومەت، ئەو نەواقصانە پڕ بکەنەوە و بێتەوە بۆ پەرلەمان، دووبارە موناقەشەی لەسەر بکەینەوە، وەزیریش پاش ئەو گفتوگۆیە وەڵامەکان بداتەوە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، کاك رومیۆ فەرموو.

بەڕێز رومیۆ حزیران نیسان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی راستی بێت وەختێکی زۆر درا بەو برادەرانە ئەندامانی پەرلەمان کەجەلسەیەکی تەواویان برد، بۆ ئەوەی کە قسەکانیان تەواو کرد، من پێم باشە ئەوانەی کە ماون، بێجگە لەوەی کە بەشێکی زۆری قسەکانیشیان تیکرار دەبێتەوە، بەڵام پێم باشە ئەوانیش ماوەیان پێ بدرێ قسەکانی خۆیان تەواو بکەن، خاڵی دووەم من لەگەڵ ئەوەم دوابخرێت، بەڵام سەقفی دوا خستنەکەش دیاری بکرێت هەر لەم جەلسەیەدا، پێم باشە لەسەرەتا هەفتەی داهاتوو بێت، سێ خاڵێکی تر هەبێت دوای تەواو بوونی جەلسەی کۆتایی کە پەیوەستە بە کارپێکردنی بودجەی هەرێمی کوردستان، بەڕاستی هەندێ بڕیارو تەوصیات بکرێت بۆ حکومەت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، کاك کرخی فەرموو.

بەڕێز كرخی نجم الدين نورالدين:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئێمەش هەروەكو ئەو برادەرە بەڕێزانە، راپۆرتێكی پازدە لاپەڕەیی، سەد لە ئەرقام و واتای زۆر گرنگی تێدایە، كە ئێستا گەیشتۆتە دەستمان، بێگومان پێمان ناكرێت ئێستا موناقەشەی ئەو راپۆرتە بكەین، بۆیە سەبەبێكی زۆر وەجیهمان هەیە كە ئەوە دوا بخرێت، بۆ ئەوەی دیراسەت بكرێت لە هەردوو لایەنەوە، لایەنی حكومەت و پەرلەمانیش بۆ خۆی دیراسەتی خۆی بكات ئەندامە بەڕێزەكان، بەڵام بۆ وەڵامدانەوەی پرسیارەكان، پرسیارەكانیش زۆربەی زۆری دوێنێ كراون، ئەمڕۆ نەكراوە، كەواتە من پێم وایە جەنابی وەزیر ئامادەیە، بە قەناعەتی من دەبێت ئامادە بێت بۆ وەڵام دانەوە، ئێمە بۆچی ڕێی لێ بگرین، با وەڵامی پرسیارەكان بداتەوە و سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك غفور فەرمووو.

بەڕێز غفور طاهر سعيد مەخموری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەنیسبەت پێشنیارەكەی برادەران بۆ دواخستنی یاسای بودجە، لە جێی خۆیدایە بە حوكمی ئەوەی كە تازە گەیشتۆتە دەستمان وگفتوگۆ بكرێت، ئەوە یەك، دووەمیش ئەمن پێم باشە ئەوانەی كە ماون قسەی خۆیان بكەن، كە قسەی خۆیان كرد لە زمنی ئەوە لەوانەیە هەندێ پێشنیار و هەندێ شتی تریش بێتە پێشەوە، لێرەوە بەڕێز وەزیری دارایی دەتوانێ سوود لەپێشنیار و رەئی برادەران وەربگرێت، لە جەلسەكانی داهاتوودا گفتوگۆیەكان دەوڵەمەند تر بكرێت، ئەوە خاڵێك و سەقفە زەمەنیەكە پێم باشە بۆ دووشەممە بێت، یانی لە دووشەممە تێپەرنەبێت، دووشەممە جەلسەی ئاسایی خۆی دەست پێ بكاتەوە، پەرلەمان دەست بە گفتوگۆ بكاتەوە، بەو شێوەیە ئێمە دەگەینە ئەنجامێكی باشتر، پرۆژەی یاساكە دەوڵەمەند تر دەبێت، لە هەمان كاتدا حكومەتیش پێویستی بەو چەند رۆژە هەبێت، بەتایبەت مەسەلەی پێشینەی خانووبەرە، كە لە بودجەكە نییە و بیخاتە ناو بودجەكە، هەندێ داخوازی تر هەبووە، بۆیە منیش لەگەڵ ئەوەدام كە تا دووشەممە جەلسەكان دوابخرێت، بەڵام لە دووشەممە تێنەپەڕێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سوپاس، كاك بەڵێن فەرمووو.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

منیش پیشتگیری تەئجیل كردنی دانیشتنەكە دەكەم، بەڵام وەكو مامۆستا محمد فرج ئیشارەی پێدا، لەگەڵ ئەوەم كە بە هەندێ تەوصیات بێت، ئەو بەڕێزانەی كە ماون قسە بكەن، ماوەیان بدرێتێ قسە بكەن، دوای ئەوە پەرلەمان بە هەندێ تەوصیات دانیشتنەكە تەئجیل بكات بۆ كۆبوونەوەی داهاتوو، بۆ ئەوەی

حكومەت هەندێ تەوصیاتی پەرلەمانی لابێت، کە دێنەوە موناقشە دەکەین هەندێ ئیجرائات وەرگیرابێت، سەبارەت بە چاکردن و پێداچوونەوەی بودجەی ساڵی 2008، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك باپیر فەرمووو.

بەڕێز باپیر کاملا سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش وێڕای برادەران لەگەڵ تەئجیل کردنم، بەڵام بەردەوام بوونی کۆبوونەوەکە بە زەرووری دەزانم، بۆ ئەوەی لەبەرچاو گرتنی کات، هەم بەرچاو بوونی جەنابی وەزیر و هەردوو وەزیرە بەڕێزەکان، وەزیری پلاندانان، هەموو بەرچاویان بێت بۆ وەڵامەکانیان، چ لەو جەلسەیە بێت، یان جەلسەیەکی تر بەیەکجار وەڵام بدرێتەوە، بۆ لەبەرچاوگرتنی من بەباشی دەزانم بەردەوام بێت، کۆبوونەوەکە تەئجیل بکرێت، بەڵام ئەوانەی کەماون بەردەوام بن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خاتوو نەسرین فەرمووو.

بەڕێز نەسرین حمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش پشتگیری برادەران دەکەم، لەگەڵ ئەوەم کۆبوونەوەی ئەمڕۆ دوابخرێت، بۆ ئەوەی وەزیرە بەڕێزەکان جارێکی تر بودجە کە دابرێژنەوە، داواکار و پێشنیار و پرسیارو راپۆرتەکانی ئەندامانی پەرلەمان دیاری بکرێت، بودجەی تایبەتی بۆ ئەو داواکارییانە دابنرێت پێش ئەوەی بودجەکە بێتە پەرلەمان، داوا دەکەین شێوە و صەرفیاتی 2007 بهێنرێت بۆ پەرلەمان، بودجەی تەکمیلەی لە 17٪ ش مینحە و قەرزەکانی تێدا دابین بکات، لەگەڵ ماوەی بودجەکە لە ساڵی 2007دا بووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەواتە ئێستا شتەکە دیارە، ئەو ناوانەی کە دوێنێ ویستیان قسە بکەن، جەنابی وەزیر داوای کرد وەڵامیان دەداتەوە، پاش ئەوەی کە وەڵام دەداتەوە، موقتەرەحەکەی کوێستان خان دەیخەینە دەنگەوە، ئایا بەردەوام بین لە قسە کردن و ئەوانە، فەرمووو کوێستان خان.

بەڕێز کوێستان محمد عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیارەکەم وابوو کە ئەو بەڕێزانەی کە قسەیان نەکردووە لەگەڵ ئەو راپۆرتانەی کە هەیە ئەوانەش تەواو بکرێت، چونکە کۆمەڵێك پرسیارو پێشنیارو داواکاری تازەشی تێدایە، ئەوانە باس بکرێت، ئینجا

دەنگدان لەسەر بودجەکە تەئجیل بکرێت، بۆ ئەوەش کە وەزیر ئەمڕۆ وەڵام بداتەوە یان نا، ئەوە ئاساییە ئەمڕۆ بێت یان ڕۆژێکی تر، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەواتە موقتەرەحی تەئجیلەکەت ماوە، باشە دەڵێ بەردەوام بوون لەسەر قسە کردن، مانای قسە کردن ناکات.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من مەبەستەکەم تەئجیل لەوە نییە کە ئەم بودجەیە ئەگەر ئاوا بڕوات، بەڕاستی ئێمە وەکو ئەندامانی پەرلەمان دەنگی بۆ نادەین و تەصدیق ناکرێت، جا بۆ ئەوەی ئەم بودجەیە ئەوەی کە لیژنەی دارایی، لیژنەی یاسایی، لیژنەکانی تر کە کۆمەڵێك تەوصیاتیان هەیە، کۆمەڵێك پێشنیار و داواکاریان هەیە، تکایە جیا بکرێتەوە، ئێمە چەند ڕۆژێك بێین بەو سێ بەڕێزە چاوخشاندنەوەیەك بە بودجەکە بکەین، ئێمەش لەسەر ڕاپۆرتەکەی جەنابیان کۆمەڵێك زانیاری تر وەربگرین، بەڵام قسەکانیان کە نەکراوە بەردەوام بن و دوای ئەوە تەئجیلی بکەین بۆ هەفتەی داهاتوو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەردوو موقتەرەح هەمان شتە، بەڵام حەق نییە بەناوی هەموو ئەندامانی پەرلەمان بڵێین بودجە پەسند ناکەین ودەنگ بۆ بودجە نادەین، هەر ئەندامێکی پەرلەمان مافی سروشتی خۆیەتی موناقەشەی بودجە بکات، ڕەئیی خۆی بدات، بەڵام کەس بۆی نییە بەناوی مەجموعی ئەندامانی پەرلەمان قسە بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك غفور ئەگەر نوقتەی نیزامیت هەبێت، منیش نوقتەی نیزامیم لەسەر تۆ هەیە، فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نوقتەکەی من نیزامیە، ئێمە شتەکانمان تێکەڵ کرد، لەبەر ئەوەی دوو ڕەئیت هەبوو جەنابت کە گوتت، یەك بۆ تەئجیل کردن، دووش ئایا ئێستا وەزیر وەڵام دەداتەوە، یان گفتوگۆیەکان بکرێ، لە وەڵامی برادەرانیشدا هەموو گوتیان لە تەئجیل کردنەکە دا لەگەڵداین کە بۆ سەقفێکی زەمەنی تەئجیل بکرێت، ئەوە یەك، دووش ئەو برادەرانەی ماون بەردەوام بن لە گفتوگۆ کردن، پاشان وەزیری بەڕێز وەڵامی هەموویان بداتەوە، ئا بەو شێوەیە بوو پێشنیارەکە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە تەئجیل نییە، با منیش نوقتەی نیزام لە تۆ بگرم و لە هەندێ برادەری تریش، یانی خۆیان دەزانن کێنە، هەندێ جار پشوویەك وەردەگرن بۆ پێنج دەقیقەیەك و نایەنەوە، من ناوەکانیشم نووسیوە، یەك و دوو نینە، یەکیان خۆتی، لەبەر ئەوە ئەوە نوقتەی نیزامیە لەسەر تۆ و لەسەر چەند برادەرێکی تر، کاك د. کمال قسەی هەیە فەرمووو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خوشکە کوێستان سەرۆکی فراکسیۆنی سەوز، داوای دواخستنی دانیشتنەکەی کرد، دوایی تێکەڵیەك هەیە، موناقەشە و دواخستن کە موناقەشە کرا بۆ سەعات دووش تەواو نابێت، مانای دواخستن نییە، بۆیە من پێشنیار دەکەم ئەو راپۆرتە تازەی بەڕێز وەزیری دارایی کە هاتووە لەلای ئەندامانی پەرلەمان روون نییە، نازانم چی تێدایە، ئەوە تەوزیع بکرێت لەسەر گشت ئەندامانی پەرلەمان، وەکو قەرار بوو ئیمڕۆ بکرێت، بڕۆن بە وردی بیخوێنن، خۆیان حازر بکەن، خۆ ئێمە شەڕ ناکەین لێرە، هەموومان بەو بۆچوونە ئەچین کە میزانیەکی رێك وپێك بۆ کوردستان دابندرێت و لەبەرژوەندی خەڵکی کوردستان بێت، بۆیە دوێنێکە بڕیار بوو کە جەنابی وەزیر ئەمڕۆ جەواب بداتەوە، جەوابەکانی خەلاس کرد، بڕیاری تەئجیل بخەینە پێش ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان دەنگ بدەن، ئەگەر بڕیاریان دا بۆ هەفتەی داهاتوو، ئەوجا هەر هەموو با قسە بکەن و خۆیان حازر بکەن لەسەر ئەو وەڵامانەی کە ئێستاش جەنابی وەزیر دەیدا، ئەو راپۆرتانەی لەبەر دەستیاندایە، ئەو شتانەی کە بەگرنگی دەزانن لەسەری موناقەشە بکەن، من ئەم پێشنیارە دەکەم بۆ ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك کمال موقتەرەحەکەی خۆی کرد، ئینجا رێگە دەدەم بە جەنابی وەزیر بەکورتی وەڵامی ئەو پرسیارانە بداتەوە کە دوێنێ کراوە، نوقتەی نیزامی چییە کاك تەلعەت.

بەڕێز طلعت خضر سیف الدین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دوێنێ ناوەکانت نووسیبوو، ئەوانەی دوێنێ قسەیان کرد ئەوە رۆیشت، بەڵام ئەوەی دەمێنێتەوە مەجموعەیەك ماوەتەوە، من داوا دەکەم قسە بکەین، ئەوجا جەنابی وەزیر وەڵامی پرسیارەکان بداتەوە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پێش ئەوەی رێگە بدەینە ئەو برادەرانە کە قسەی خۆیان بکەن، هەندێ شتتان بۆ روون بکەمەوە، یەکەم، داوا دەکەم لە دوو دەقە زیاتر نەبێت کاتی قسەکردنتان، داواش دەکەم ئەو قسانەی کە دوێنێ کران دووبارە نەبێتەوە، بە مەسئولیەتەوە قسە بکرێت، شتێکتان بۆ روون دەکەمەوە ئەو راپۆرتەی دوێنێ کە وەزیری

دارایی و ئابووری تەقدیمی کرد، ئەگەر ئیتیفاقتان نەکرد، داوام لە کاك شێخ بایز کرد کە رەئیی بدات، وتی ئەو راپۆرتە هی هەردووکمانە، هی هەردوولایەنە، یانی تەعبیر لە هەردوو لایەن دەکات، لەبەر ئەوەی ئەگەر قسەیەك کرا، من ئیعتیبار دەکەم تەوجیهـ کرایە بۆ وەزارەتی دارایی و ئابووری و وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری دارایی و ئابووری، کەسێکی تر خیلافی هەبێت روونـتر بڵێت، ئەم تەوزیحە هەم بۆ ئێوەیە و هەم بۆ رەئیی گشتیشە، بۆ ئەوەی خەڵك وا تێنەگات ئەو رەخنانەی کراوە تەنها موەجەهە بۆ وەزیری دارایی وئابووری ، چونکە ئەوان لەبەر داوای ئێمە بودجەکەیان تەوحید کردووە بە رەقەم، ئەگینا لە واقیعدا وەزارەتی دارایی و ئابووری تەوحید نەکراوە، لەبەر داواکاری ئێمە کە چەندین جار باسمان کرد راپۆرتەکەیان ومیزانیەکەیان بە شێوەیەك تەقدیم کرد کە موەحەد بێت، بە ئومێدی ئەوەی بەرنامەی کاری حکومەت، تەوەجوهاتی حکومەت لە یەکخستنەوەی هەرسێ وەزارەتەکان و ئیعلانی کابینەی تازە ئاسانکاری بۆ بکرێت، بۆیە ئەو نوقتەیە گرنگە، دووش، دوو، سێ شت هەیە زۆر جار باسی حساباتی ختامی دەکەن، هەندێك برادەر نازانێ لە رووی حیسابیەوە حساباتی ختامی پاشی کۆتایی ساڵ دێت، واتە 12/31 تەواو دەبێت، ئەوجا حساباتی ختامی تەقدیم دەکرێت، لەگەڵ میزانیە تەقدیم دەکرێت، لە عورفی هەموو دونیا، لەبەغداش چوار مانگیان بۆ داناون، حکومەت میزانیەی ختامی تەقدیم بکات، تا کۆتایی مانگی پێنج، ئەوە لاتان روون بێت، لەبەر ئەوەی کە باسی حساباتی ختامی دەکەن ئەو حەقیقەتان لا بێت، لیژنەی دارایی داوای راپۆرتی سێ مانگەی کردووە، لە خۆتانەوە قسە مەکەن تکایە، داوای راپۆرتی سێ مانگەی کردووە، ئێمە لەگەل جەنابی وەزیر بۆ کاروباری دارایی قسەمان کردووە، راپۆرتی سێ مانگانە عەمەلی نییە، بەڵام راپۆرتی شەش مانگانە عەمەلیە، لە کۆتایی 6/30 کۆتایی نیوەی ساڵ دێت، لە بیدایەی حەوتەوە دەتوانن راپۆرتەکە حازر بکەن هی شەش مانگی پێشوو تەقدیم بکات، لە 12/31 کە تەواو دەبێت، پێش ئەوەی میزانیەی ختامی کە دەکەوێتە دواتر سێ چوار مانگ، دەکرێت لەو راپۆرتەی شەش مانگیدا بیخاتە بەردەم پەرلەمان، لە خیلالی دوو، سێ حەفتە حازری بکات، دواتر حساباتی ختامی رێگەی خۆی هەیە، بەلای کەمی دەبێت سێ، چوار مانگ مەودای هەبێت، بۆ تەقییمی ساڵی پێشوو داهاتەکان و هەمووشتەکان، خەرجییەکان، هەموو بابەتەکان وەکو پێویست، وەکو شتێکی حسابی تەقدیمی بکات، ئێستا دوو دەقە دانراوە، کاك شێردڵ فەرموو.

بەڕێز شێردڵ عبدالله حەوێزی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من چەند سوئالێکم لە وەزیرە بەڕێزەکان هەیە, بە پێی ماددەی 30 لە دەستووری عێراق، هەموو هاووڵاتیەکی عێراقی حەقی ئەوەی هەیە خانوویەکی موناسبی هەبێ و تێیدا بژی، لەبۆ ئەوە وەزارەتی ئیشغال و ئیسکانی بەغدا کە وەزیرەکەشی هی خۆمانە، صندوقی ئیسکانیان داناوە لەلایەن وەزارەتی مالیەی ئەوێوە تەمویل دەکرێت، هەندێ ئێستا بەرنامەیان هەیە کە دەوڵەتانیش یارمەتیان دەدەن، ئەوانە بە پێی تەقدیری نرخی کەل و پەلی ساڵی 2004 شتێکیان دانایە 18 ملیۆن دینار دەدەن، ئێستا بەتەمان بیکەنە 25 ملیۆن، هەتا ئێستا 5500 وەحدەی سەکەنیان دروست کردیە، ئێستاش بەردەوامن و خوتەی

ئیستراتیجیان هەیە تا ساڵی 2012، ئایا ناکرێ وەزارەتی مالیەی ئێمەش ئەو شتە لە وەزارەتی دارایی خۆمان یان وەزارەتی ئاوەدان کردنەوەی خۆمان بەو کارە هەڵستێ؟ کە لەوێ وەزیرێکمان هەیە هەر ئی خۆشمانە بەو کارە هەڵدەستێ بۆ 15 موحافەزە هەر بەغدا دوو بە هەندی کوردستانە، هی ئێمە سێ موحافەزەیە، ئەگەر بدرێتە وەزارەتی ئاوەدان کردنەوەی خۆمان نابێ؟ ئەوە یەك، دووەم: هەموو ئەو دەوڵەتانەی کە زیراعەت و ئاژەڵدارییان لەسەر ئاو و هەوایە وەکو ئێمەیە، یەعنی چاویان لە ئاسمانە، کۆمیتەکی باڵای هیشك ساڵیان هەیە، ئێستا لە ئێران هەیە کۆمیتەی باڵای هیشکە ساڵی، هەموو ساڵێك میزانیەی بۆ دادەنێن، لە هەر ناوچەیەك لە ئێران کە تووشی هیشکە ساڵی دەبێ ئەو پارە داندرایە یەکسەر حازرە و زیادیشی دەکەن بۆیان و یارمەتیان دەدەن، بەڵام لە ڕاپۆرتەکان نە لە ئی لێژنەی مالی و نە لە ئی جەنابی وەزیر ئەو شتە نەهاتووە، ئۆمێدەوارم شتێکی ئەوها بکەن، بەنیسبەتی شاری کۆیە، شاری کۆیە لە بەینی سلێمانی و هەولێرە، میزانیەکەی لەسەر سلێمانیە و ئیدارەی لەسەر هەولێرە، ئایا نەموزەجی ئەوها لە دونیادا هەیە؟ هەر موەزەفەکان قائیمقام و شارەوانی هەر بە هیلاك دەچن لەو ڕێیەی، یەعنی دێنە ئێرە، دەڵێن بڕۆنە سلێمانی، دەچنە سلێمانی، دەڵێن بڕۆنە هەولێر، یەعنی هیوادارم چۆن جەنابی وەزیر گوتی دەتوانین میزانیەی وەزارەتەکان یەك بخەینەوە بەیەك قەرار، ئەگەر ئەوەش بکەین ئەو سێ وەزیرە بەرێزە شتێکی باشە، سوئالی سێیەمم لە لەسەر بودجەی حەجە .

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس کاك شێردڵ، کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشەکی من پشتگیری لە راپۆرتەکەی لێژنەی دارایی دەکەم و، سوپاسی جەنابی وەزیری دارایی و وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی دەکەم، بەنیسبەت ئەو راپۆرتەی کە پێشکەشیان کرد کە زۆر نوقتە هەبوو وزوحی نەبوو بەراستی بۆ ئێمە، ئێستا هەرە زۆری لە لای ئێمە روونە، بەڵام من دێمە سەر شێوەی موناقەشە کردن، من لەو ئەندامانەمە کە 15 ساڵە لێرەمە، ئەو شێوە موناقەشەی کە دوێنێ دیومە بەراستی بەم شێوەیە 10 بودجە موناقەشە کرایە، بەو شێوەیە موناقەشە نەکرایە، ئەندامی پەرلەمان مافەکی سروشتی خۆیتی و ئەرکێشیتی داوای شەفافیەت بکات، داوای چۆنیەتی خەرج کردنی سەرفیەکان بکات، داوای رەخنە بکات، داوای هەر شتێك بکات سەبارەت بە بودجە واریدە، پاشان کە مەسەلەکە گەلاڵە دەبێت، پەرلەمان و حکومەت ئەبنە تەواوکەری یەکتری بۆئەوەی بە باشترین شێوە خزمەتی خەڵکی کوردستان بکەن، ئەمە صیغەی عامی ئەو موناقەشاتانە نەبوو کە مومکینە دە موناقشە حازر بوو، هی بودجە، ئەمە یەك، هی دوو: تێکەڵاویەك کراوە لە بەینی گەندەڵی و بودجە، مەسەلەی گەندەڵی مەسەلەیەکی جیاوازە و خانەی خۆی هەیە کە حیسابی خیتامی تەقدیم کرا، ئیمکان هەیە لەوێندەرێ بزاندرێ چۆن خەرجیەکان کرایە؟ لەوێندەرێ گەندەڵیەکان دەست نیشان بکرێت، سەرەڕای ئەوە ئێمە لە پەرلەمانی کوردستان دوو ساڵ لێرەینە و 14 لێژنەمان هەیە، هەتا ئێستا بەڵگەیەکی زیندوو پێشکەش

نەكرایە سەبارەت بە گەندەڵی، بۆیە مەسەلەی گەندەڵی ئەبێ جیا بكرێتەوە لە مەسەلەی میزانیە، مەسەلەی میزانیە من تەوەقوعی ئەوەم دەكرد هەندێك لە بەرێزان ئیشارەت بەوە بدەن، بڵێین: ئەم بوارە پێویستە ساڵی 2008 زیاتر بایەخی پێ بدرێ وەكو بواری كشتوكاڵ مەسەلەن كە ئێمە تووشی وشكە ساڵی هاتینە، ئەو بوارە زیاتر بایەخی پێ بدەین نەك مەجالی صیناعە كە ئێستاكە سیفرە، بۆیە من لەگەڵ ئەوەدام بەراستی ئەو جۆرە تەصریحاتە نەدرێت كە هەندێ برادەران بەناوی كۆمەڵ دەیدەن و دەڵێن ئێمە موافەقەت لەسەر بودجە ناكەین ئەگەر هاتوو هەر سێ وەزارەت دەمج نەكرێت، مەسەلەی هەر سێ وەزارەت مەوزوعێكی ترە مەسەلەی بودجە عیلاقەی بە گوزەرانی خەڵكەوە هەیە، عیلاقەی بە مەشاریعی ئیستسماری هەیە نابێ دوابخرێت لەگەڵ ڕچاو كردنی هەموو ئەو تێبینیانەی كە ئەندامی پەرلەمان ماڧ خۆیەتی لەناو بودجەدا دیاری بكرێت، باسی مەصرەف عەقاری كرا باسی مەسەلەی تەوحید رواتب كرا، هەموو لەگەڵ ئەو بۆچونانەیە، بەڵام بە شێوەیەكی ڕێك و پێك بە لەیەك تێگەیشتن بە مونەزەمی لەناو بودجە جێگای خۆی بكرێتەوە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، بەڵام زۆر باسی سێ وەزارەتەكە كرایە، ئەمە بەرنامەی حكومەت خۆیەتی، خۆ بەتەحەدا ئێمە نامانەوێ چارەسەری كێشەكان بكەین، ئەگەر حكومەت نەگاتە قەناعەت بۆ چاكسازی، چاكسازی ناكرێت، ئەگەر حكومەت نەێتە قەناعەت بۆ تەوحیدكردنی ئەو سێ حكومەتە ناكرێت، بۆیە ئێمە هەدەف لە لامان دەبێ مەبەست بێت، چ هەناگاوەك بنێین بۆ ئەوەی موحارەبەی گەندەڵی بكەین؟ حكومەت هاوكارمان نەبێت گەندەڵی موحارەبە ناكرێت، حكومەت بەرنامەی نەبێت بۆ تەوحید كردنی ئەو سێ وەزارەتە، ئەو سێ وەزارەتە تەوحید نابێ، لەبەر ئەوە قسەكانمان یەكگرتنەوە بێت لەگەڵ ئیرادەی حكومەت كە دەیەوێ موحارەبەی گەندەڵی بكات، كە دەیەوێ ئەو سێ وەزارەتە یەك بگرێت، دەیەوێ وەزارەتەكان كەم بكاتەوە، دوایی قسەكانی كاك شێروان تەئید دەكەم، كاك طارق فەرمووو.

بەڕێز طارق محمد سعید جامباز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من چەند پێشنیارێكم هەیە كە لە بودجە جێی خۆی بكاتەوە، یەكەم: دەعمی راگرتنی گرانی خۆراك لە بازاڕ، بەراستی گرانیەكە وەكو ئەوەی مونەزەمەی عالەمی دەڵێت لە 56٪ زیادەی كردیە، دەبێ حكومەت دەعمی بكات لەبەر ئەوەی ئەو گرانیە رابوەستێ، دووەم: لەتەك سولفەی عەقاری، سولفەی زەواج بۆ گەنجان بۆ ئەوەی ژیانی هاوسەری پێك بێنن، حیسابی خیتامی هی ساڵی 2007 نەهاتیە، دەبێ بگاتە پەرلەمان و پاش ئەوە، من باسی شتێك دەكەم، ئێمە داوا دەكەین كە مووچەی فەرمانبەران وەك عیراقی لێ بێ، وەك ناوچەكانی تر، بەڵام بەداخەوە نە وەك ئەوانە نە زیادەكەش، نموونەیەك دەینمەوە: ئەندامانی پەرلەمان حیمایەكانیان لە كوردستان، بانێك و دوو هەوا، لێرە 207 هەزارە و لە سلێمانی 320 هەزارە، ئەوەی لێرە هەیە لە هیچ شوێنێك نیە و من لە جەنابی وەزیر دەپرسم ئەوە چۆن چۆنیە و؟ من پێشنیار دەكەم كە مووچەی پاسەوانەكانمان بكەوێتە سەر بودجەی پەرلەمانی كوردستان وەك ئەوەی بەغدا كە

500 هەزار پتر وەردەگرن، هیچ جیاوازیەکیان نیە، خاڵێکی تر ئەوەیە: ئێمە دەڵێین کەرتی کشتوکاڵی دەبووژێنینەوە، بانکی کشتوکاڵی دەکەینەوە، بەڵام دەپرسم لەماستەر پلانی هەولێر 182 هەزار دۆنم زەوی کشتوکاڵ دەبەن، ئەوە 32 گوند دەگرێتەوە، ئایا ئەوە بووژانەوەی کشتوکاڵە، یان پووکانەوەی کشتوکاڵە؟ ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، کاك عبدالرحمن.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە رۆژی یاسای بودجەکە هاتووە بنەمای یاسای ئابووریەکە ناتەواوە و لاسەنگە و، ئەو تێبینی و ئەو پێشنیارانەی کە کران شتێکی باشە بۆ چاکسازی، من هەندێك پێشنیازم هەیە بۆ بەڕێز وەزیری دارایی بۆ ئەو پرۆژەی کە پێداچوونەوەی دەکرێت، تەتبیقی ئێمە یەك بودجە بکرێت بۆ یەك وەزارەت، بۆ یەك رەقابە و بۆ یەك ئاسایش، ئەمەش شتێکی باشە بۆ ئەو پرۆژەیەی کە بۆمان دێت، بۆ ئەو نەخشە و پلانەی تایبەت بەرێزان ئاماژەیان پێ کرد، بۆ نموونە لە بەغدا گرنگی دراوە بە دوو، سێ بوار وەك پەروەردە و تەندروستی و کشتوکاڵ، لە موازەنەی بەغدا لە ماددەی سی هاتووە: بەراسپاردەی سەرۆك وەزیران 600 ملیار دینار تەرخان کراوە بۆ کەرتی کشتوکاڵ، ئەمە شتێکی باشە دیارە شمولیشە بۆ هەموو عیراقە ئێمەش داکۆکی بکەین و لە هەرێمی خۆشماندا گرنگی بدەین بەو کەرتە، ئەوە لە ماددەی سی هاتووە، بەڵام وەزیری دارایی ئاماژەی بە عیجز کرد کە 763 ملیون دۆلار عیجزمان هەیە، دەپرسین ئایا داهاتی ماوەی ساڵی 2007 کە هەندێ وەزارەت دەڵێین 12/1 ی بودجەی ساڵی 2007 سەرف کردووە ئەو ئەو حیساباتە خۆمان بیکەین و ئەو وردکاریانە شتێکی باشە و هەروەها مەسەلەی مووچە کە هەڵسان و گرانی بازاڕ و هەندێ شت هەیە، بۆ نموونە ئەگەر ئێمە بێن پلانێك دابڕێژین بۆ خانەنشین کردن و تەشجیعی خەڵك بکەین کە خۆی خانەنشین بکات و کەرتی تایبەت هان بدەین و یاسای کار دەرکەین و چاکسازی بکەین لە مووچە وەك کاك طارق ئاماژەی پێکرد، ئەوە هەمووی خاڵی باشن بۆ ئێمە، هەروەها تەقدیری بودجە کەکراوە، وەزارەتی دارایی لەگەڵ وەزارەتەکانی تر رۆتینێکی زۆری تیا بووە کە وەزارەتەکان بێتاقەتن، ئەوەیە بێ متمانەیی دروست دەکات، ئەویە کە گەندەڵی دروست دەکات، کە ئەڵێ ئێمە موناقەشەمان کردووە و گوتوویانە بڕۆن خواحافیزتان بێت، دوایی وەزارەتی مالیە خۆی تەقدیری بودجەی کردووە، ئەو پرۆژەیەی کە دانراوە بە عیلمی دانەندراوە بۆ وەزارەتەکان، داوا دەکەم لە پێداچوونەوەی پرۆژەی بودجە وەزارەتی دارایی گرنگی بدات بە وەزارەتەکان و بۆ ئەوانەی کە مەعنین بە شێوەیەکی تایبەت، بۆ چاکسازی و بووژاندنەوەی دارایی و ژێرخانی ئابووری ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، شیرین خان.

بەڕێز شیرین عبدالرحمن دینۆ:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سوپاس، ئاخافتنێ من هەمووی هاتە کرن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، صبریە خان.

بەڕێز صبریە غفار امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا ئەو ژمارانەی کەوتە بەردەست خۆزگە زووتر بوایە، چونکە ئێمە لەسەر سیاسەتێکی گشتی قسە ئەکەین، خاڵی یەکەمم: گرفتی نادیاربوونی میلاکی پێویستی وەزارەتەکان کە ئەوە گەورەترین گرفتە لە ناو کوردستاندا، هەڵاوەسانێکی غایە دەرەجە لە فەرمانبەر و مووچە خۆر هەیە، کە ئەمە بوویتە رێگرێکە لەبەردەم ئەوەی کە گەورەترین گرفتی خەڵکی کوردستان و مووچە خۆری کوردستان ئەوەیە کە ناتوانێ پێی بژێ و، ئێمەش لە رووی یاسایەوە پێویستە ئاستی مووچە لە ئاستی بژێوی ژیان بێ و بە پێی ساڵ تەغیراتی پێ بکرێت، بەڵام ئەو رێژە زۆرەی مووچە خۆر کە بنەمایەکی ئەساسی دیار نیە لەسەر چیە؟ دوای ساڵێکیش کە پار گەورەترین گرفت بوو، رێژەیەك دیاری نەکرابوو کە چاکسازی تیاکرابوو و ئەو دووبارە بووانە بەراستی تا رادەیەك چارەسەریان بۆ دیاری کرابێ، خاڵێکی ترم: بەراستی دوێنێ لە قسەکانی جەنابی وەزیر ئاماژەی بە نیسبەی لە 17٪ دا، ئەمە بوویتە دەتوانم بڵێم سیاسەتێك یان تەسقیف کردنێکی باگراوندی هەموو تاکێکی کوردستان کە پلە دوومان بۆ هەموو ئاستە سیاسیەکان، بە وەزارەت، بە پەرلەمان داناوە بەرامبەر بە مەرکەز کە ئەمە بەراستی مەتەرسیدارە، ئێمە خۆمان تەلقین بکەین بەو حاڵەی کە پلە دووین لە دوای مەرکەز لە رووی صەلاحیات و لە رووی ئیمتیازات، حەق وایە پێداچوونەوەیەکی پێدا بکرێت، خاڵێکی تر کە زەرووره، قسە لەسەر هین کرا، ئەو میزانیەی تەکمیلی لەگەڵ ئەو ماوەیە کە هەیە مودەوەر کە لە عیجزدا سەرف دەکرێت، ئێمە سێ ساڵە لێرە داوای بودجەیەکی تایبەت دەکەین بۆ شوێنە زەرەر لێکەوتووەکان، شوێنانی ئەنفال، کیمیاباران بە شێوازێکی یەکسان تەوزیع کردن دادپەروەرانە نابێ بەراستی، یەعنی نیسبەیەك بۆ شارێك کە هیچی لێ نەقەوماوە لەگەڵ نیسبەیەك بۆ شارێك لە رووی جوغرافیەوە بەس حیسابی بۆ بکرێ، ئەمە جارێکی دیکە نا یەکسانی و نادادپەروەریە بەرامبەر بەو شوێنانەی کە تا ئێستا ئاسەواری ئەنفال و کیمیاباران بەردەوامە تێدای، دوا خاڵێشم : ئێمە قسە لەسەر حیساباتی خیتامی ئەکەین، یەعنی بەرێز سەرۆکی پەرلەمان راستە دەبێ لە 12/31 حیساباتی خیتامی هەبێ، بەڵام ئایا ئێمە وەکو پەرلەمان حیساباتی خیتامیمان بینیوە لە مانگی 12ی کۆتایی 2007 تاوەکو ئێستا، تا بڵێین لەسەر بنەمای ئەوە ئێمە قسە لەسەر بودجەی 2008 دەکەین، بۆیە تەئکید دەکەین، ئەو حیساباتە بۆ جەلسەی داهاتوو کە قسە زیاتر لەسەر بودجە دەکرێت ئامادە بێت لەبەر دەستمانەوەو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك طلعت فەرموو.

بەرێز طلعت خضر سيف الدين:

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن.

وەللاّ پێشنیارەكەی من هەندێكیان باس كرا بەراستی، بەڵام پێشنیاری یەكەممان: داوا دەكەین ماوەیەك دیاری بكرێت بۆ پێشكەش كردنی حیساباتی خیتامی لە لایەن وەزارەتی داراییەوە ، دووەم: مەسەلەی وشكە ساڵی وەك كاك شێخ الله باسی كرد، ئێمەش لە تەقریرەكەی وەزارەتی كشتوكاڵ و سەرچاوە ئاوییەكان بە درێژی باسی ئەو كەم و كورتیەمان كردیە، كە لە بودجەی وەزارەتەكانەوە هاتیە لێرە باسی ناكەین، بەڵام لە وشكە ساڵیدا ئێمە پێشنیارێكی دیكەمان هەیە: ئەو جوتیارانەی كە قەرزیان وەرگرتیە لە حكومەت قەرزەكانیان لەبەر بوونی وشكە ساڵی لە هەرێمی كوردستاندا، داوا دەكەین قەرزی ئەم ساڵەیان دوا بخرێت بۆ ساڵی داهاتوو لێیان وەربگیرێتەوە، سەبارەت بە گواستنەوە كاك طارق باسی كرد، سەبارەت بە بانكی كشتوكاڵی تەئكید لەسەر راپۆرتەكەی جەنابی بەرێز وەزیری دارایی دەكەین كە بانكی كشتوكاڵی، پشتیوانی لەسەر راپۆرتەكەی بەرێز وەزیری مالیە دەكەین كە ئەویش پشتیوانی لێكردبوو داوای دیاریكردنی پارە دەكەین بۆی و، پرسیارێكی تریشمان هەیە: گومركەكانی هەرێمی كوردستان هەمووی بە پێی ماددەی 110ی دەستووری عیراقی ئەوە تابیعی حكومەتی فیدراڵن، بەڵام زەریبە و رەسم تا ئێستا وازیح نیە ئایا عایدی حكومەتی مەركەزینە یان لە لای خۆمانەوەیە؟ داوای لە بەرێزیان دەكەین كە روونكردنەوەیەك بدەن، لەگەڵ رێزمدا.

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عبدالرحمن.

بەرێز عبدالرحمن اسماعيل سليم:

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لە پێشەكی زۆر سوپاسی وەزیری دارایی دەكەین بۆ ئەو روونكردنەوەی كە دوێنێ كردی، بە حەقیقەت زۆر شتی بۆمان دیار كرد ئێمە نەماندەزانی، هەروەها پشتیوانی لە راپۆرتی لێژنەی دارایی دەكەین، زۆر شت هەیە لە ناو ئێرە نوێیە بە نیسبەت ئێمە، تەبعەن ئەو قسەی كە من دەمویست بیكەم برادەران زۆر باسیان كرد، تەنها من باسی ئەوەی دەكەم، ئێمە كە میزانیە لە عیراق وەردەگرین لە حكومەتی مەركەزی لە 17٪ تەبعەن بە پێی ئەم راپۆرتە لە داهاتی عیراق لە 90٪ زیاتر نەفتە، كە میزانیە تەحدید دەكرێتن لە 17٪ بۆ كوردستان لەسەر حیسابی بەرمیلی نەفت بە 57 دۆلار، مەعەلعیلم دوێنێ ئێوارێ یەك بەرمیل گەیشتە 119 دۆلار، ئەمە لەلایەك، لە لایەكی تر: ئێمە لەبیدایەتی تەشكیلی حكومەتی عیراقی تازە داوامان كرد مەركەزی سیادیمان هەبێ و داوامان كرد لە قەراری سیاسی لە عیراقدا بەشدار بین، ئەوە الحمدلله هەندێك دروست بوو بە تایبەتی بە نیسبەت مەوقیعی سیادی، رەئیس جومهوریە لە خۆمانە، جێگری رەئیس وزراء لە خۆمانە و وەزیر خارجیە لە خۆمانە و گەلێك وەزیری تریش لە خۆمانن، ئێمە بۆ لەوێ ئەو فشارە ناكەین؟ ئێمە كە میزانیە وەردەگرین دەكاتە نیوەی كەمتر لە حەقی خۆمان، پاشان برە پارەی كە بۆ مەراكیزی سیادی و بۆ وەزارەتی دیفاع و پەرلەمان و ئەوانە، بۆ ئێمە لەویش بەشدار نەبین؟ خۆ دەبێ لە

سەدا هەندێك لە ئەویش بدرێتە ئێمە، ئێمە هەروا خۆمان کڕ کەین یەعنی چی؟ ئەوە لە موڵکی میللەت، لەماڵی ئەو میللەتە دەڕوات و ئێمە زەرەردارین و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عثمان احمد.

بەڕێز عثمان احمد محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئۆمێدەوارم ئیحساس بە نوری ویژدانی زیندوو، لەگەڵ ئیحساس بە رەقابەی خوایی کە خودا سەمیع البصیرە، فاکتەری هەرە کاریگەر بن لە دانانی بودجە و دیاریکردنی ستراتیجیەتی سیاسەتی بودجە بۆ هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی 2008 ، بێگومان بودجە وەك میحوەری ئەساسی سیاسەتی دروست و نا دروستی حکومەت و کۆمەڵگا دیاری دەکات و بەختەوەری و رەفاهیەت تەسبیت و رچاو دەکات، چونکە ئەگەر تەماشای ئەو هەموو ترلێون و بلێون و ملیار و ملیۆنە لەگەڵ بێ ئۆمێدی گەنج و لاوی کوردستان بکەین و نەبوونی خەدەماتی وەکو پێویست بۆ هەموو جەماوەری کوردستان، سەرت لەو نا هاوسەنگیە سوڕ دەمێنێ، هەردوو وەزارەتی دارایی و تەختیت پێویستە لەسەریان بە رۆشنی و بە رێژەی لە سەدا ساڵانەی شوێنەواری ئەو بودجەیە لە پێشکەوتنی وڵات لە هەموو بوارەکانی گەشە کردن و خزمەت گوزاریەکان و مەحکەم کردنی بونیەی وڵات و کوردستان، بە جەماوەری کوردستان رابگەینن، تا جەماوەر بە گشتی و نوخبەی رۆشنبیری بە تایبەتی بەرچاو روون بن لە سیاسەتی دیاریکردنی بودجەی هەرێمی کوردستان، چونکە ئەگەر سیاسەت و ستراتیجیەتی بودجە لە کوردستان نەیتوانێ ئامانجە سەرکیەکانی خۆی کە سێ شتی سەرەکین، ئەویش: بەختەوەرکردنی تاك، ئاشتی و ئارامی کۆمەڵایەتی و رازیکردنی کۆمەڵگا و دڵخۆشکردنی گەنجان لە کوردستاندا، دەبێ بەراستی ئیعادەت نەزەر لە دیاریکردنی ئەو سیاسەتە بودجەیەدا بکرێ، چەند پرسیارێکیش، یەکەم: ئایا بودجەی گشتی ساڵی 2007 گەشەی ئابووری و گەیاندنی خزمەتگوزارییە سەرەکیەکانی بە جەماوەر بەدی هێنا؟ ،دوو:ئایا رێژەی گفت و قەیرانەکانی بازاڕ و گەنج و جەماوەر بەرێژەی لەسەدا روو لە زیادبوونن، یان بەرەو کەم چوون؟ ، چونکە ئەگەر روو لە زیاد بوون بن، هەمووشمان دەزانین گرفتەکان لە کوردستان زیادیان کردووە، ئەوەش دەلیلی ئەوەیە بودجە لە هەرێمی کوردستان بە پێی سیستەمێکی مۆدێرنی زانستیانە دانەنراوە .

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عثمان بانی مارانی، فەرموو.

بەڕێز عثمان عبداللە قادر(بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لە مێژە قسەم نەکردیە، حەقە مولاحەزەکانی خۆم هەمووی باس بکەم، سەرەتا دەبوایە حیساباتی خیتامی شەش مانگی یەکەمی ساڵی 2007 بهاتبایە پەرلەمان، ئەو کاتە موناقەشەی بودجەی ساڵی 2008 بکرابایە، ئێستاش پشتگیری ئەو رایانە دەکەم کە دەڵێین موناقەشەکان دوابخرێن، ئەوە منیش هەر ئەوەم

نووسیه بۆیه نایخوێنمەوه، دووەم: ئەم بودجەیه لە جیاتی ئەوەی بودجەیەکی ئابووری بێت، بودجەیەکی موحاسیبی رەقابیه، ئەرقامه زیاتر، زۆر قورسه مرۆڤ قەناعەت بە خۆی بکات کە ئەم ژمارانەی جەنابی وەزیر خوێندویەوە حەقیقەتن، سێیەم: ئەم ساڵ چاوەروانی ئەوە بووین یەك وەزارەتی دارایی و یەك وەزیر هەبێ موناقەشەی بکەین، لەولا قسەی ئەوەی دەکرا کە حکومەت سیقە بە هیچ وەزارەتێك نادات دوو وەزیری هەبێت، بەڵام ئەوەش تەنها هەر قسە بوو و نەبوو بەکردار، بوودجەی کوردستان شەفافیەتی تێدا نیە، چ ئەم 17٪ی لە بەغدا وەریدەگرین و چ ئەم رسومات و گومرکەی کە لە کوردستان وەریدەگرین، بە نیسبەت 17٪ی بەغدا وەریدەگرین چەندین پارەی پتر هەن نادیارن وەکو: پارەی بودجەی تەکمیلی، پارەی نەفەقاتی سیادی، پارەی مینحە کە پارەیەکی خەیاڵیە دەگوترێت ئێمە پارەی ئیجاری موبایل و گومرك نادەین بە بەغدا، بۆیە ئەوان ئەم پارە زۆرە دەگێرنەوە کە فەرقێکی کەمی هەیە لەگەڵ 17٪ ی کامیلەکەی کە وەریدەگرین، ئەوە لە چاوپێکەوتنێکی وەزیری دارایی عیراق لەگەڵ گۆڤاری لڤیندا وا دەڵێ، ئەگەر وابێ نابێ پەرلەمان لەمە بێدەنگ بێت، دەربارەی داهاتی هەرێمی کوردستان بودجەی دەبوو چۆن سەرفیاتەکان بابیان بۆ داندرا ئەوهاش بۆ داهاتەکان باب هەبوایە، پارەی گومرك چەندە؟ پارەی باب چەندە؟ پارەی ئیجار چەندە؟ پارەی ئاو چەندە؟ پارەی کارەبا چەندە؟ پارەی تاپۆ و زەریبە و مرور و ئیتر تا دوایی ئەو پارانە بۆ ئەوەی بەر چاومان روون بایە داهاتی کوردستان چەندە؟ ، ئێستا وەکو ئەوەی لە بازاڕ و لە زاری کۆمپانیا بڵاودەکرێتەوە کە لە زاخۆ رۆژانە 25 هەزار بەرمیل نەوت دەڕوات،نازانم لە سنووری سلێمانیش دەڕوات یان نا؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دوو دەقەکەت تەواو بوو کاك عثمان، با من جوابی مولاحەزەکەت بدەمەوە، لە قسەکانی کاك سەرکیس تێنەگەیشتی دوێنێ، لە 34٪ ڕەبت کرد بە رێژە لە موقارەنەکە لە بەغدا، وتی ئەوە هەر رەبتی نەبوو بەوە، 34٪ ەکەی باسی کرد بۆ ئەوەی برادەرانی تریش تێبگەن و جارێکی تر تیکراری ئەو مولاحەزەی نەکەنەوە، وتی: قیاسەن بۆ بەغدا، بەغدا ئەوەندەی تەعین کردووە، ئێمە کەممان کردووە، ئێمە لە 34٪ کەمتریش دەبینەوە لەبەر ئەوەی ئێمە تەعیناتمان راگرتووە و لە بەغدا بەردەوامە، 800 هەزار وەزیفەیان زیادکردووە، لەبەر ئەوە زۆر فەرقی هەیە، عەرزیشم کرد وتم حیساباتی خیتامی لە کۆتایی ساڵ، پاش کۆتایی ساڵ بۆ ئەوەی لە 12/31 هی یەك ساڵە، شەش مانگ ناکرێت، تکام وایە تیکراری مەکەنەوە، کاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشەکی سوپاسی جەنابی وەزیر دەکەم بۆ ئەو تەوزیحەی کە داینێ دوێنێ، هەر چەندە تەوزیحەکە هەندێ نوقصانی تێدابوو من پێم وایە جەنابی وەزیر بتوانێ لە داهاتوودا بۆمان روون بکاتەوە، یەکێك لەوانە: هەدەف و غەرەز چیە لە میزانیە؟، ئایا ئەو میزانیەی کە دانراوە لە 2007 هەدەفەکانی خۆی

پێك هێنا له تەنمیەی تاکی کورد له ناحیەی ئیقتیصادی و مالی؟ ئەگەر پێکی هێنابێ با بۆمان تەوزیح بکات، ئەگەر نا با ئەسبابەکانی بزانین و بتوانین حەلێکی بۆ دابنێین، ئەمە له لایەك، لەلایەکی دیکە: من سەرتاسەری تەئیدی تەقریرەکەی لێژنەی دارایی و لێژنەی یاسایی دەکەم، بەتایبەت ئەو نوقاتانەی کە باسیان لەسەر کردیە، خصوصەن نوقتەی تەحدید کردنی بڕێك له میزانیە بۆ سولفەی عەقاری، بۆ نیشتەجێ بوونی هاوولاتیان له کوردستاندا، هەروەها بۆ تەحدید کردنی صەلاحیەتی وەزیرە بەرێزەکانی ئێمە، وەزیرە بەرێزەکانی ئێمەش لە وەزیرە بەرێزەکانی بەغدا و ئەو شوێنانە کەمتر نینە، ئەگەر قیاسیشی بکەین میزانیەی کوردستان بەقەدەر میزانیە وڵاتێکی سەربەخۆ و جیاواز بێت، وەزیرەکانی صەلاحیاتی کامیلیان هەبێ بۆ سەرف کردن، ئەمە نابێتە هۆی کە وەزیرەکانمان کەمتر بگەرێنەوە بۆ ئەوەی موافەقاتی زۆرتر وەرگرن و پرۆژەکانی درایە زووتر جێبەجێ بکرێن و تەئخیر نەبن، بەنیسبەت جەنابی وەزیرەوە هەندێ تەوزیحم لەسەر قسەکانی هەبوو دوێنێ: باسی لە نەقصی میزانیەی کرد کەوا بەتەمایە لە تەوصیەکانیان لەسەر رسوم و زەرایب پێی پر بکرێتەوە، ئێمە لە کاتێکدا پێمان وایە سەرشانی تاکی کوردی سووك بکەین لە زەرایب، یەعنی پێمان وایە لەبەر گرانی بازار و وەزعی ئیقتیصادی خەڵك خەراپە، پێویستە رسوم و زەرایب کەم بکرێتەوە نەك زیاد بکرێتەوە، من پێم وایە جەنابی وەزیر ئەوە بە نەزەری ئیعتیبار وەربگرێ باشە لە مەصلەحەتی هەموو لایەکە، بێ لەوە جەنابی وەزیر باسی لەوە کرد لە سەر میزانیەی 2007 توانیویانە هەندێ پارە لە حکومەتی عیراقی وەرگرنەوە، بۆ میسال 353 ملیار بە حیساب وەریانگرتۆتەوە، باقی تری کە هێشتا ماوەتەوە تەوزیحی نەکرد بۆمان ئەو برە چەندە ماوە و، کەی ئەدرێ و چۆن ئەخرێتە سەر میزانیەی هەرێمی کوردستان؟ لە لایەکی دیکە جەنابی وەزیر تەوزیحێکمان بۆ بکات ئینشاءالله لەداهاتوو لەسەر ئەو رسوم و زەرائیبانەی کە لە کوردستانەوە وەرگیراوە، ئایا داخیلی میزانیەی ئیقلیمەوە دەبێت یان داخیلی میزانیەی ئیتیحادەوە دەبێ؟ ئەوە ئەڵێم عەدا رسومی گومرکیەوە لە دەستوری عیراقی باسی لەسەر کراوە، بەڵام لە زەرائیب و ئەو رسومانەی کە لە کوردستانەوە وەردەگیرێ، بۆ میسال رسومی عەدلی لەم فەترەی ئەخیردا رسومی عەدلی زیادی کردووە بە بێ ئەوەی قانونی رسومی عەدلی ئیلغا کرابێت و قانونێکی دیکەی بۆ دەرچووبێ، ئایا ئەوە لەسەر چ بنەمایەك ئەو رسومە عەدلیە زیاد کرایە؟ لە کاتێکدا دەوائیری عەدلی دوائیری خەدەمین نەك دوائیری ئینتاجی؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس کاك عومەر ببوورە، کاك غفور.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە نیسبەت ئەو بابەتەی کە ئێمە گفتوگۆی لەسەر دەکەین ئەمرۆ، من پشتگیری تەواوی راپۆرتی لێژنەی دارایی دەکەم و لە هەمان کاتدا بەراستی چەند شتێك هەیە پێویستە باسی بکەین، من لەگەڵ ئەوەدام کە بودجەیەك لەناو بودجەی گشتی مەبلەغێك دیاری بکرێت بۆ هاوکاری کردنی ئەو ناوچانەی کە تا ئێستا

نەگەڕاونەتەوە سەر کوردستان، من هەر بۆ نموونە داوا دەکەم لێرەوە بەراستی هاوکارییەك بکرێت، ئەگەر وەکو حاڵەتێکی تەوارییئیش بێت بەهانای مەخمورەوە بچن، لەبەر ئەوەی مەخمور لە حالەتێکی زۆر خەراپ دایە، هەتا ئێستاکە نەخۆشخانەیەکی نیە، ئەو بنکە تەندروستیەی هەیتی لەو پەڕی بێ توانیدایە، لە رووی بیناکردنەوەی ناوچەکەش، ناوچەکە بە تەواوی وێران بووە و ڕێگا و بانەکانی زۆربەی خەراپ بووینە، یەعنی بەراستی پێویستی بەوەیە کە حکومەتی کوردستان بە خێراترین کات بەهانای ئەو خەڵکەوە بچێت و شاندێکی حکومەت بە سەرۆکایەتی بەرێز جێگری سەرۆکی حکومەت سەردانی دەڤەرەکەی کرد، کۆمەڵێك وەعدیشیان بە خەڵك داوە و جێبەجێش نەکرا، هیوادارم کە حکومەتی کوردستان لە بودجەی ئەمڕۆدا هەندێك بڕە پاریەك بۆ ئەویٚ تەرخان بکات، ئەوە خاڵێك، خاڵی تر: نیشتەجێبوون، بەراستی ئەوە گرفتێکی ئەساسی خەڵکی کوردستانە، ئەو شوقانەی کە دروستیش کراون لە لایەن حکومەتەوە تا ئێستاش جێبەجی نەکراوە، ماوەیەك پێش ئێستا کە پرۆژە یاسای نیشتەجیبون درایە سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان لەلایەن پەرلەمانتارانەوە ئامادە کرا دراوەتەوە حکومەت، دیارە شارەزایان بینرا، کەرتی تایبەت گوتیان لەسەر 160 م هەر شوقیەك مەساحەکەی 160م بێت، بە دوو دەفتەر و 15 وەرەقە

یەعنی دەکاتە 21 هەزار و 500 دۆلار تەواو دەبێت دەدرێتە هاوولاتی، ئەوە حاڵەتێکی زۆر باشە ئەگەر حکومەت هاوکار بێت لەگەڵ کەرتی تایبەت بۆ ئەوەی موعاناتی خەڵك لە رووی نیشتەجێبوون و خانووبەرە کەم بکاتەوە، مەسەلەیەکی تر ئەوەی کە تێبینی دەکریٚ مەسەلەی زیادکردنی باج، زیادکردنی باجیش بەراستی کاتێك دەکرێت کە تۆ هەموو خەدەماتت بۆ هاوولاتیان تەوفیر کردبیٚ، بۆیە لەو حاڵەتە ناکریٚ، مەسەلەیەکی تر دانەمەزراندنیش بەراستی ئەو خەڵکەی کە هەمووی تەخەروج دەکات، ئەگەر دانەمەزرێن بەتاڵەکی زیاتر دروست دەبیٚ، حەقە چارەسەری ئەو گرفتە بکەین، ئەو گەنجانەی کە خوێندن تەواو دەکەن روو لە کویٚ بکەن؟ بواری دامەزراندنیش نەبیٚ تەنها لە چەند کەرتێك هەبیٚ، دەبیٚ هەوڵ بدریٚ تەوازونێك لەو مەسەلەیە رابگیردرێت، خاڵێکی تر کە لە هەمووی گرنگترە من پێم باشە بەشێك لەو میزانیە زیاد بکرێت بۆ وەزارەتی پێشمەرگە، لەبەر ئەوەی وەزارەتی کاروباری پێشمەرگە ئەگەر تێبینی بکەین لە زمنی ئەولەویات نەهاتووە ئەو 17٪ی کە هاتووە، پێشمەرگە جاری وا هەیە بە دوو مانگ و سێ مانگ راتب وەردەگریٚ لە حاڵەتێکی زۆر خراپ دانە و بەتایبەت ئەو پێشمەرگانەی کە لە سەنگەرەکاندانە، ئەمنیەت و ئاسایش ئەوان دەیپارێزن، پێویستە هاوکاری زیاتر بکرێن، پێویستە لە کاتی خۆیاندا مووچەیان پیٚ بدرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس کاك غفور، کاك د.فؤاد.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەبەر ئەوەی کە راپۆرتێکی تایبەتیمان هەیە بەراستی هەموو شتەکان باس ناکەم، بەلام هەندێ تێبینی و پرسیارم هەیە، یەکەم: پرۆژە بەردەوامەکان، هەر چەندە جەنابی وەزیر جوابێکی وای داینەوە لە راستی تێنەگەیشتم کەوا بودجەی ئەم ساڵیش پارەیان بۆ تەرخان کراوە بۆ پرۆژە بەردەوامەکان، ئایا ساڵانی پێشوو پارەیان بۆ تەرخان کرابوو؟ دووبارەیە یان خراوەتە و گەڕواتەوە بۆ سەر بودجەی ئەم ساڵ؟ بۆ نموونە لە وەزارەتی تەندروستی لە پارێزگای سلێمانی 45 ملیۆن دۆلار تەرخان کرابوو بۆ دروست کردنی خەستەخانەیەکی تازە، ئەم ساڵیش بەهەمان شێوە 28 ملیار و 400 هەزار دیناری دووبارە بۆ تەرخان کراوە، نازانم سەبەبی چیە؟ تێبینیەکی تر ئەو راپۆرتەی کە لە وەزارەتی دارایی عیراقەوە دەرچووە ئەوانەی لە پلەی 20 لە بەندی مووچە خۆرانن، لە بەندی ا و ب و یەك ودوون لە هەرێمی کوردستاندا، رێژەکانیان ئەگاتە لە 52٪ی هاوتاکانیان لە عیراقدا ئەوەش دەردەخات کەوا دامەزراندن هەر هەژارەکانی نەگرتووتەوە وپلە بەرزەکانیشی بە رێژەیەکی زۆر گرتووتەوە کە ئەمە بەراستی زەنگێکی خەتەرە، پرسیاریشم هەیە کەوا لە عیراقدا لە چەند ساڵی رابووردودا چەندەها ملیار دۆلار بۆ هێنانی سووتەمەنی تەرخان کرابوو، بەڵام ئەوەی کە ئەبینرێ سووتەمەنی لە کوردستاندا لیترێك بەنزین بە هەزار دینارە، بەڵام لەبەشەکانی تری عیراقدا بە 450 دینارە نازانم هۆیەکەی چیە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، خاتوو رمزیە.

بەڕێز رمزیە احمد رشید :

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من سوپاسیا لێژنە دارایی دەکەم، تەئیدا دەکەم بۆ سولفە عەقاری، بەس ئەز داخوازا وەزیرا دارایی دکەم بۆ ئەوەی یەك، دووێژێ: میزانیە هەرێمێ ساڵا 2007 دیگوت عەجزەك هەتیە، 2008 عەجزەك هەتیە، چ پلان دانایە بۆ 2009 کو ئەڤ عەجزە ئەڤ میزانیە کو حالەتێکی سەلبی بۆ حالەتێکی ئەن موتەعادەل و ئەن ئیجابی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جمال یوسف.

بەڕێز جمال یوسف بۆتانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

حەقیقەت شانازیە بۆ پەرلەمانی کوردستان بۆ ساڵی دووەم بودجە موناقەشە دەکات و پەسندی دەکات، وا دیار دەبێ هەندێ جار ئێمە و حکومەت دوو تەرەفی دژ بەیەکین، ئەوە نەفەسێکی بە رەئی من زۆر خەراپە، ئەو دڵسۆزیەی لە پەرلەمان هەیە لە حکومەتیش هەیە، هەموو لایەکمان دەبێ هەوڵ بدەین ئەو میزانیەی کە هەیە 20٪ بەرەو پێش بچێ کارێکی باشە، واقیع بینانە سەیری مەسەلەکان بکەین، پێش هەموو شتێك دوو مەبدەئە ئەساسیەکە، یاسا سەروەر بێت، بەیاسا داهاتەکان وەربگرین و بەیاساش خەرج بکرێت، یەعنی داهاتەکان و خەرجیەکان بە یاسا بێت، جگە لە مەبدەئی سەواب و عیقابیش، لێپرسینەوە

هەبێت کە ئەوەی گەندەڵی دەکات یاخود ماڵی عام بە خەراپی بەکار دێنێ یان تەبزیر دەکات یان هەدر دەکات عیقاب بدرێ، لێپرسینەوە هەبێت، ئەوەی چاکەش دەکات دەبێت سەوابی هەبێت، من چەند نوقتەیەك حەز دەکەم ئیشارەتی پێ بدەم ئەویش ئەویە: نەفەقاتی تەشغیلیە، هەمووومان دەزانین بە هۆی زوروفی سیاسی و ئابووری تەزەخومێکی جیهازی ئیداری هەیە لە کوردستان، 62٪ زیاتر لە بودجەی هەرێمی کوردستان بۆ نەفەقاتی تەشغیلی دەڕوات، ئا لێرە حکومەتی هەرێمی کوردستانیش چ بەرنامەیەکی هەیە بۆ تەرشیح کردنی جیهازی ئیداری بە سوود وەرگرتن لە پسپۆرە بیانیەکان، بە سوود وەرگرتن لە پسپۆرە ناوخۆییەکان، بە فائیدە وەرگرتن لە تەکنەلۆجیا، لە نیزامی ئەلیکترۆنی هەوڵ بدەین ئەم جیهازی ئیداریە وا لێبکەین کە بگونجێ لەگەڵ بودجەی هەرێمی کوردستان کە هەمووی دەڕوات بۆ نەفەقاتی تەشغیلی؟ موعاناتی هەمووومانە، حەقە لەوە رابوەستین و هەوڵێکی جیدی بۆ بدەین، بۆ ئەوەش پێشنیار دەکەم هەیئەتێکی خوبەراء ، هەیئەتێکی پسپۆر بۆ ئەو مەسەلە دابندرێت، نوقتەی دووەم: نەفەقاتی ئیستیسماری، نەفەقاتی ئیستیسماری دیارە ئەم ساڵ چاکترە لە ساڵی پار، هیوادارم ساڵی 2009 باشتریش بێ، بەڵام حەقیقەت لە بودجەی ئیستیسماری کەم و کورتی هەیە، ئەم کەم و کورتیانە بۆ زیاتر ژێرخانی ئابووری ئەو وەزارەتانەی کە هەوڵ بدرێ ژێرخانی ئابووری دروست بکرێت، کەچی ئێمە لە پرۆژەکانی تەجمیلی زیاتر سەرف دەکەین، وەکو زیراعە ، ئاو ، صیناعە، هتد، ئەمە حەقیقەت زیاتر ئیهتیمامی پێبدەین.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جمال زۆر سوپاس، ببورە دوو دەقەکەت تەواو بوو، دەتوانی وەرەقەکەت بدەیە لێژنەی یاسایی، قسەی زۆر وردت کرد، گێلاس خان.

بەڕێز گێلاس محی الدین محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من زۆربەی قسەکانم کراوە، بەڵام تەئکید لەسەر هەندێ خاڵی گرنگ دەکەمەوە، یەکەم: وەك یەك کردنی بڕی مووچەی مووچە خۆرانی هەرێم لەگەڵ مەرکەزدا، دووەم: خستنە رووی داهاتی هەرێم لە بودجەکەدا بەتایبەتی بەرهەمی گرێبەستە نەوتیەکان، سێ: لە راپۆرتی وەزیری بەڕێز کە هاتبوو بودجەی پێشمەرگە دیاری نەکرابوو، بۆ چی؟ و لە کوێ جێبەجێ ئەکرێ؟ خاڵێکی ترم: داواکارم صەلاحیاتی وەزیرە بەڕێزەکان صەلاحیاتی صەرفیان زیاد بکرێ بۆ ئەوەی لە رۆتینیات نەمێنێ، ئەو رۆتینە وای کردووە کە بەشێك لە بودجە ئەمینێتەوە و ئەگەڕێتەوە و پرۆژەکان جێبەجێ ناکرێ، پشتیوانی لە پێشنیارەکەی کاك طارق ئەکەم بۆ گەڕانەوەی بودجەی پاسەوانەکانی پەرلەمانتاران بۆ سەر بودجەی پەرلەمان، داواکارم ئەمانەی خوارەوە لە بودجەی ئەرقام دیاری بکرێ:سولفەی عەقار، پشتیوانی کەرتی کشتوکاڵ، گەشەپێدانی پیشەسازی، تۆڕی کۆمەڵایەتی، کەرتی تایبەت،ئەمانە هەمووی بەئەرقام دیاری بکرێت، یەك پرسیاریشم لە وەزیری بەڕێز هەیە: ئەو مەوزوعەی کە وەزیری دارایی عیراق تەصریحێکی داوە لە هینەکە کۆمپانیایەکی

ئەهلی ئەقساتی رسوماتی نەداوە گوایە لە بودجەی هەرێم براوە، ئایا ئەمە تا چەند راستە؟ و، ئەوان ئەتوانن ئی ئەو کۆمپانیا ئەهلیە لە بودجەی هەرێم ببڕن؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک دیلمان.

بەڕێز محمد احمد صالح(دیلمان ئامێدی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دوێنێ بەرێز وەزیری دارایی ئیشارەتی بەوە دا کە حکومەتی هەرێمی کوردستان هەموو ئیراداتی ئیتیحادی رەوانەی بەغدا دەکات، ئەگەر ئەوە وابێت چۆن ماددەی19 لە موازەنەی ئیتیحادی لە سەر تەحالوفی کوردستانی لە ئەنجومەنی نوێنەران دەرباز بوو؟ چۆن لە مەجلیسی ویزەرائی بەغدا موافەقەتی لەسەر ماددەی 19 کرد؟ کە دەڵێیت: یتم تسویة المستحقات بین الاقلیم و الحکومة الاتحادیة للخزانة حیث للسنوات 2004 الی 2007، کە دەڵێت: ئەگەر تەسدید نەبوو ئەو ئیراداتی ئیتیحادی ئیستیقتاع دەبێت لە موازنەی 2008، بمعنا ئەو ئیراداتانە تەسدید نەبووینە، ئیتر لە کێندەرە ئەو ئیراداتانە؟ نە لەسەر موازەنەی هەرێم کە نەچوویتە بەغدا، ئایا ئەو پارەیە لە کێندەرینە؟ چۆن حیساب دەبێت؟حەز دەکەم جەنابی وەزیر ئەوە جواب بداتن؟دووەم: لە بەغدا ئەوە سێ ساڵە سندوقی دەعمی ئیسکان هەیە، قوروزی عەقاری هەیە، سولفە هەیە، قوروز مویەسەرە هەیە، بۆ ئەوانەی بەتاڵە بۆ خەریجینی کولیە، بۆ ئەوانەی کە پرۆژە ئامادە بکەن، ئەوە لە هەرێم نیە، ئێستا لەو موازەنەش هیچ پارە تەرخان نەکراوە بۆ ئەو مەجالە، دەبێ ئیعتیمادێکی مالی بۆ ئەو مەجالە هەبێت، خاڵێکی دیکە باسی لە پرۆژەی بەرهەم هێنان کرد بەرێز وەزیر ئێمە کە حکومەت بەرەو بازاری ئازاد دەچێت ئەوە هەموو بۆ کەرتی تایبەتە، پرسیارەکەم ئەوەیە:دەبێ لە موازەنە هەندێ ئیعتیماداتی مادی هەبێ بۆ کەرتی تایبەت هەتا بتوانێ بە ئیشەکە هەڵسێ، ئێمە مەعمەل جگارەمان فرۆشت، ئێستا ئەو موەزەفینی مەعمەلەکە، کرێکارەکانیان یان موتەقاعیدن لەسەر بودجە پارەی وەردەگرن یان لە ماڵن و راتبەکە وەردەگرن، دوو: وەزارەتی پەروەردە چاپخانەیەکی هەیە، کەچی مەناهیجی دیراسی دەبەنە ئوردن تەبعی دەکەن، بەسەدان ملیۆن دۆلار ئەو مەناهیجە تەبع دەبێت، لەبەر ئەو ئەجهیزانە ناهێنن و مەتبەعەکە تەتویر بکەن بۆ ئەوەی کە مەنهەج لێرە تەبع بکەین، بە سەدان ئیشی تر هەیە کە ئیلتیزاماتی حکومەتن، بەکارخستن دەڵێن دابەزیوە بۆ 62، من دەڵێم ئەو دابەزینە زۆر بەقەسری بووە، چونکە تەوەسوعی ئیداری هەیە، تەعویزاتی موەزەفین زیادبوو هەموو شتەك زیاد بووە چۆن ئەوە دابەزیە؟ بەس پرسیارێکی بچووکتر دەکەم: کە بەرهەم هێنەرەکان رەئس مالیان زیادە بە 17٪ دەبا بە 60٪ زیاد با، چونکە ئیعتیماداتی وەزارەتی پێشمەرگە چوویتە سەر بەغدا و ئەمە ئێستا فایزە ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، کاک محمد فەرەج.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پێشنیارێکم هەیە لە سەرەتاوە وەزارەتی پلان دانان پێم باش بوو ئەو پلانەی کە هەیەتی بۆ وەزارەتەکان بۆ ساڵی 2008 لەگەڵ ئەم روون کردنەوەی وەزارەتی مالیە بدرێ بە هەموو پەرلەمانتارەکان، خاڵی دووەم: بودجەیەك هەیە لە مینحەی عەقاری بۆ پارێزگاکان و هەروەها دەعمێکی بیانیش هەیە، ئەجنەبی، بەردەوام دەوڵەتە گەورەکان ئەیدەن بە پارێزگاکان، هیوادارم ئەوانیش حیساباتێکی خیتامیان هەبێ بۆ ئەوەی تێکەڵ نەبێ لەگەڵ پرۆژەی وەزارەتەکانەوە، ئەو بڕە پارە زۆرەی کە بۆ تەشغیل داندراوە پێم وایە زۆرێك لەو خەڵکە زیادە، ئایا ئەوە تەئسیر ناکات لەسەر خنکاندنی کەفائەت و دروست کردنی بەتاڵەیەکی پسپۆر؟ یەعنی ئەگەر بڵێین هەر خەڵکمان زۆرە ناتوانین خەڵك تەعین بکەین، ئەخەر پێویستیشمان بە خەڵکێکی زۆر و دەرچووی زانکۆکان هەیە، مەعنای وایە لەبەر خەڵکێکدا لەسەر ئەساسێکی سیاسی یان شتێکی تر هاتووە، ئەمە ئەخنکێ و دەبێتە بەتاڵەیەکی پسپۆر و زۆر مەترسیداردەبێ، وەزارەتی دارایی پێم خۆشە بۆ هەرێمی کوردستانیش بڕێك پارە لە میزانیە دیاری بکات، ئێمە حاڵەتێکی تەواریئمان نیە، بەڵام بۆ خۆراك، بۆ دەرمان، بۆ سووتەمەنی مەسەلەیەکی زۆر گرنگە، ئەمانە حاڵەتێکن بەردەوام لەبەرزبوونەوەن و هەڕەشە لە هاوولاتیان دەکەن بەو داهاتە کەمەی کە هەیەتی، دوێنێ باسی گومرك و باسی شتی تر کرا کە نایەتە سەر بودجەی هەرێمی کوردستان، بەهەر حاڵ من پرسیارم لێرە ئەوەیە: ئەگەر ئەوە نایێت، ئەبێ ئێمە ببڕین و بیدەین بە بەغدا، ئەوە لە بودجەی ئەم خەڵکە ئەبڕین و ئەیدەین بە بەغدا بۆ شتێکە لە خەڵك ئەبڕێ، لەبەر ئەوە هیوادارم وەزیری دارایی وەکو روونکردنەوەکەی شەفاف بوو ئەمەش بە شەفافی وەڵامداتەوە، لە وەزارەتی مالیە تەخصیصاتێك هەیە بۆ ئەحزاب، ئەوە چۆن و بە چ ئالیەتێك سەرف دەبێ؟ هەر چەند بە نیازین یاسایەك لەم بارەیەوە دەرچێ، خاڵێکی تر زۆر موهیمە لای من بەراستی پێم خوشە ئەندامانی پەرلەمانیش پشتگیریم بکەن، ئەو بڕە پارەیەی میزانیەی 2007 دیارە مەدوەر نەکراوە بۆ 2008 ، ئەوە هەر وەکو خۆی بمینێتەوە بۆ ئەو ناوچانەی کیمیاباران کراون، هەر وەکو ئەو دوو و سێ برادەرانە گوتیان بۆ کیمیاباران و ناوچەکانی ئەنفالکراو، یەعنی ئێمە هەموو جارێ ئەمانەوێ ئەمانە چارەسەر بکەین، هیچ چارەسەرێکمان بۆ ناکرێ، بەڵام ئەمە شتێکی زۆر باشە، نە مەدوەر کراوە با عجزی پێ تەدبیر نەکەین بە شتەکی تر عجزی چاك بکەین، بەڵام ئەمە تەخصیص بکەین بۆ ئەو ناوچانە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، نەسرین خان.

بەڕێز نسرین محمد صالح:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پێشنیار دەكەم من لەگەڵ بودجەی خانووبەرەم ئەوە یەك: بودجەیەك بۆ تەنمیەی ئیقتیصادی و ئابووری دیاری بكرێ زیاتری بدرێ بۆ بودجەی كارەبا و سووتەمەنی ئەو كێشەی كە ئێستا لە هەرێمی كوردستاندا زۆرە، دوو: ئەو پارمەتیانەی كە دێنە ناو هەرێمی كوردستان لە ناو راپۆرتەكەدا هیچ دیاری نەكرابوو و، زیادبوونی مووچەی فەرمانبەران ئایا كاتێك كە مەعاشی فەرمانبەران زیاد ئەكات لە بودجەی 2008دا، ئایا هی شەهیدان و ئەنفالكراوەكانیش زیاد ئەكات؟ پشتگیری ئەوەش دەكەم مووچەی پاسەوانەكانیش زیاد بكرێ وەكو ئەوەی بەغدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، د. نوری.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەراستیدا لە دوو دەقیقە ناتوانم تێبینیەكانی خۆم سەبارەت بە ناوەرۆكی بودجەی ئەم ساڵ بخەمە بەرچاو بە تایبەتی پاش ئەو راپۆرتەی كە وەزیری ئابووری و وتەكانی وەزیری پلان دانان دوێنێ كە خستیانە بەرچاو، لێرەدا تەنیا هەندێ تێبینی گشتی دەخەمە بەرچاوی پەرلەمان سەبارەت بە بودجە بە گشتی، تاوتۆ كردنی پرۆژەی قانونی بوودجەی هەرێمی كوردستان پرۆسەیەكی گرنگە وەك پرۆسەی متمانە دان بە حكومەت، چونكە حكومەت لەسەر ئەو بەرنامەی كە دەیخاتە بەردەم پەرلەمان بۆ متمانە وەرگرتن لە رێگای بودجەوە كاری پێ دەكات، ئەگەر ئێمە نەتوانین بە شێوەیەكی گونجاو تاوتۆی ئەو بودجەیەی بكەین، ئێمە ناتوانین رای خۆمان دەربارەی ئەو كارانەی كە حكومەت ئەنجامیداون و متمانەی بە دەست هێناوە دەرببڕین، ساڵی پار لێكۆڵینەوە لەسەر بودجەی 2007 نەكرا لەبەر كۆمەڵێك هۆ كە پێویست ناكات ئێستا بچینەوە سەری، بەڵام كاتی ئەوە هاتووە كەوا ئێمە لە كاتی تاوتۆكردنی بودجەی ساڵی 2008 دا ئەو تێبینیانەی كە ئێمە وەختی خۆی خستمانە بەرچاو دووبارە داوا لە حكومەتی هەرێم بكەین ئایا جێبەجێ كردن یان نا؟ ئەگەر نەیكردن هۆی جێبەجێ نەكردنیان چیە؟ تاكو ئەوە نەبێ بە ریتم و هەموو ساڵێك دووبارە و سێ بارە ببێتەوە، هەندێ كار هەن لە دەسەڵاتی ئەو وەزیرە بەرێزانە نین كە لێرەن دەتوانم بڵێیم هەتا لە دەسەڵاتی حكومەتیشدا نین، وەك یەكخستنەوەی ئەو چەند وەزارەتە، چەندین كۆبوونەوە لەسەر ئاستی حیزبە سیاسیەكان كراوە، بەڵام نەگەیشتوون بە ئەنجام، كەواتە ئەو لە دەسەڵاتی نە پەرلەمان و نە حكومەت دایە، هەتا كەی ئەو پەرلەمانە ئەوها بێ دەسەڵات بمێنێتەوە؟ زۆر سوپاستان دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، د.هالە.

بەڕێز د.هالە سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

جێی دڵخۆشیە کە بودجەی تایبەت تەرخان بکرێت بۆ سولفەی عەقار، بەڵام ئەوە بەتەنیا کافی نیە، چونکە حەسەب تەوەقوعاتی ئابووریناسان ئەگەر سولفەی عەقار بدرێت متەوەقعە ئەسعاری کەرستەی بیناسازی دوو قات و سێ قات بەرز بێتەوە و هەروەها نرخی زەوی، بۆیە پێویستە حکومەت بودجەیەکی تایبەت تەرخان بکات بۆ ئەوەی دەعمی کەرستەی بیناسازی بکات و کونترۆڵی سیعری زەویش بکات، ئەوە یەك: خاڵی دووەمم: بەراستی لە تەقریری جەنابی وەزیر هاتبوو کە دەعمی کەرتی تایبەت بکرێت، بەڵام ئەوە ناگەینێ دەعمی کەرتی تایبەت لەسەر حیسابی قیتاعی حکومی بێت، بۆ نموونە ئێستا لە کەرتی تایبەت دەزگای تایبەت هەیە فەرمانبەری بۆ تەرخان دەکرێت لە فەرمانبەرە حکومیەکان لە ئەو فەرمانبەرانە هەڵدەبژێرن کە ساحیب ئەزموون و خیبرەکی زۆرە و مووچەیان لەسەر حکومەتە، بەراستی ئەگەر وا بڕوات ئەوە فەشەل بە قیتاعی حکومی دێنێت، یەعنی کەرتی تایبەت با تایبەت بێت و موەزەفیش هی نوێ دابنێن و خیبرەی نوێ پەیدا بکەن، چونکە ناکرێ لە خیبرەی حکومی وەریبگرین و فەشەل بە قیتاعی حکومی بکرێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نازناز خان.

بەڕێز نازناز محمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەکو سەرۆکی لێژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا من تەنها تیشك دەخەمە سەر ئەو بوارە گرنگە کە سەرەڕای ئەو هەموو خزمەت گوزاریانەی کە پێشکەشی خەڵك کراوە و کۆمەڵێك مەشاریع لە بواری شارستانی و دروستکردنی پارکەکان و ئەو جۆرە شتانە کراوە، بەراستی من وەکو نموونە نیشانی بەڕێزتان دەدەم، هەرچەندە جەنابی سەرۆکایەتی پەرلەمان نایبینن ئەگەر ئێستا کامێراکان نیشانی بدەن، بەڵام زیاتر سەرنجی وەزیری پلان دانان رادەکێشم بۆ ئەم مەوزوعە، بۆ نموونە لە پارێزگای هەولێر سەرەڕای دەستخۆشی کردنیان بۆ ئەو هەموو پرۆژە گرنگانەی کە لە هەولێر کراوە، بەڵام ئەو بەشە زۆرە گەورەکەی کە دەبێنین ئەگەر هێشتا زیاتر بێتە پێش، بەشێکی یەکجار زۆری بۆ دروست کردنی پارکەکان سەرف کراوە، میزانیەکی یەکجار زۆر لە پەرەپێدانی پارێزگاکان بۆ دروست کردنی مەشاریعی ئاو و ئاوەڕۆو شەقامەکان و پارکەکان خەرج کراوە، کەچی کەرتی تەندروستی لە سەدا نیوە و کەرتی پەروەردە لە 1٪، من لەو شتانەی کە بەدەست لێژنەکەمان گەیشتووە، تەنها نۆژەن کردنەوەی دوو قوتابخانەی تێدایە لە ساڵی 2007 ، مەبەستم کەم کردنەوەی کارە بەنرخەکانی پارێزگاکان نیە هەر سێ پارێزگا، بەڵام حەقی خۆیەتی بە کاك عثمان شوانی دەڵێم بۆ ئەوەی ئاگاداری ئەو مەوزوعە بێت وەکو وەزیری موختەص بۆ ئەو مەوزوعە، گرنگییەکی تایبەت بدرێت بە بەشێکی چاك لەو مەسروفاتی موحافەزە زائیدەن میزانیە، هەرچەندە بەشی میزانیە بۆ پەروەردە لە 16٪ و جێگای دڵخۆشیە، بەڵام ئەویش بەشێکی یەکجار زۆری بۆ تەشغیلیەکە دەڕوات تەنها 102 ملیار دینار بۆ مەشاریعە، لە مەشاریعەکەش بەداخەوە ئێمە بە شتێکمان گرتووە ئەویش زیاتر نۆژەن کردنەوە و پینە و پەرۆکردنی قوتابخانەکانمان و

موئەسەساتەکانمانە، کە هەر ساڵ ئەوە دەکەین و هەر ساڵیش دووبارە هەمووی تێك دەچێتەوە، با کارێك بکەین لە ڕێگای وەزارەتی پلان دانان بە هاوکاری کۆریەکان کە دەستیان خۆش بێت تا ئێستا 60 فوتابخانەیان لە کوردستان دروست کردووە و هەروەها هەموو ئەو سەرچاوە داهاتەکانی تر لە بانکی نیودەوڵەتی بێت ، لە دوەلی مانیحە بێت و زائیدەن میزانیەی خۆمان کە دەڵێن میزانیەیەکی باشمان هەیە، زۆر وڵاتانی دەور و دراوسێی خۆمان ڕەنگە میزانیەیان بەقەدەر میزانیەی هەرێمی کوردستان بێت، ئەگەر بە چاکی ئێمە بۆ بواری ئیستیسماری بەکاری بێنین زۆر چاك دەبێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، کاك کەرخی.

بەڕێز كرخى نجم الدين نور الدين:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من بەراستی دەست خۆشی لە هەردوو وەزارەتی دارایی و حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکەم، ئینشاء الله ئەو دەستەواژە ناخۆشەی هەردوو وەزارەت نامێنێ و دەبێتە یەك وەزارەت، من بەراستی دەمەوێ باسی شوێنەوارەکان بکەم کە پێم وایە لە هیچ یەکێك لە ئەندامە بەڕێزەکان ئیهتیمامیان نەدا پێی، هەموو گەلانی دونیا شانازی بە رابووردووی خۆیان دەکەن، ئێمەش ماڤی خۆمانە شانازی بە رابووردووی خۆمان بکەین کە شوێنەوارەکانمان ڕەنگدانەوەی رابوودوومانە، قەڵای هەولێر یەکێکە لەو سەد شوێنەوارە گرنگەی هەموو دونیا کە ئێستا تۆمار کراوە، لە شوێنەوارە گرنگەکانی دونیا سەد شوێنەوار تۆمار کراون، قەڵای هەولێر یەکێکە لەو سەد شوێنەوارە، ئێستا سەیری قەڵای هەولێر بکەیت دانیشتوانی تێدا نەماوە لە وەزعێکی زۆر خەراپ دایە، من ئاگادارم پارێزگای هەولێر بە سوپاسەوە کە زۆر خەریکن لە گەڵ قەڵای هەولێر شتێك بکەن لەگەڵ چەند لایەنی دەرەکیش گفتوگۆیان کردووە، بەڵام من داوا دەکەم لێرە لە بودجەی ساڵی 2008 بڕێك تەرخان بکرێت بۆ نۆژەن کردنەوەی لە لایەنی گەشتیاری و شوێنەواری بۆ قەڵای هەولێر، هەتا ئێمەش شانازی پێوە بکەین و لە هەموو دونیاوە بێن بۆ سەیری ئەم قەڵایە کە ڕەنگدانەوەی رابووردوومانە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس بۆ هەموو ئەو ئەندامە بەڕێزانە، هەموو ئەوانەی ناویان نووسیبوو قسەیان کرد و ڕا و بیر و بۆچوونیان دەربارەی پرۆژەی بودجەی کوردستان و هەروەها ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی دەربڕی و، گوێبیستی جەنابی وەزیریش بووین، وەزیری دارایی و ئابووری و هەروەها دوێنێ جەنابی وەزیری پلان دانانیش قسەی کرد، ئەو ڕەئیانە کە ئێوەی بەڕێز نیشانتان دا بەشێکی هەرە زۆری پەیوەندی بە هەردوو وەزارەتەکە هەیە کە خۆشبەختانە بەیەك میزانیە هاتوون بۆ ئێرە، ئومێد دەکەین لە ڕووی عەمەلیشدا وەکو ئێوە داواتان کرد لەم میزانیەدا یەك بگرێتەوە و من داوا لە جەنابی وەزیری دارایی و ئابووری دەکەم کە بە پوختەی وەڵامی ئەو پرسیارانە بداتەوە، دواتریش وەزیری پلان دانان دوو پرسیاری ڕوو بە ڕوو بووەوە وەڵامیان بداتەوە، فەرموو.

بەڕێز سرکیس ئاغا جان/وەزیری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە نیسبەت پرسیاری کاك ئارام، بە پێی ماددەی 38 لە یاسای ژمارە 95 ی یاسایی کارگێڕی و دارایی، ئەنجومەنی وەزیران هەڵدەستێ بە رەزامەندی کردن لەسەر حیساباتی خیتامی حکومەت، یەعنی کاتێك کە وەزارەتی دارایی حیساباتی خیتامی تەواو دەکات، دەیداتە ئەنجومەنی وەزیران و لەوێ ئەنجومەنی وەزیران پەسەندی ئەو حیساباتە خیتامیە دەکات پاش ئەوەی کە دیراسەتی دەکات، ئەمە ئەنجومەنی وەزیران لە مانگی ئایار دەریدەکات و لە کۆتایی مانگی حوزەیرانیش دەبێ بیداتە پەرلەمان، ئێمە هەر وەکو تەئکیدمان کرد و عەرزی بەڕێزتانمان کرد حیساباتی خیتامی دەگاتە دەستتان و بەرچاوتان روون دەبێ لەم بارەیەوە، یەعنی لەوە دڵنیا بن، بە نیسبەت دانانی بودجە، بودجە خۆی لە خۆیدا بریتیە لە خەرجیەکان و داهاتەکان، یەعنی دەبێ لە بودجە هەردوو لا دیاری بکرێ، خشتەکان دەنێردرێت و ئەم خشتانە زەوابتی بۆ دادەنرێت، بە پێی ئەو زەوابتانە پڕ دەکرێنەوە و گفتوگۆیان لەسەر دەکرێ، بودجە فەرقەکەی لەگەڵ حیساباتی خیتامی لەوە دایە، بودجە بۆ ساڵی داهاتوو دێ، بەڵام حیساباتی خیتامی بریتیە لەو خەرجیە فیعلیانەی ساڵی پێشووتر، هەر وەکو لێژنەی دارایی و ئابووری لە راپۆرتەکەیاندا ئاماژەی پێداوە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان تەئکیدی کردەوە زۆربەی ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان پشتگیریان لەو بڕیارەدا، وەزاراتی دارایی سندوقی نیشتەجێبوون دادەمەزرێنێ کە ئەمەش هەموو بابەتەکان بە قەرزی خانوو بەرەش دەگرێتەوە، ئەوە بەراستی بودجەیەکی زۆری دەوێ، ئێمە وەکو بڕیار وەریدەگرین و دیراسەی دەکەین بۆ ئەوەی زەوابت لەم بارەیەوە دەربکەین، هەردوو وەزارەت، پرسیارێکی تر لەسەر بودجەی پەسند کراو بوو، بودجەی پەسەند کراوی ساڵی 2007 ی هەرێمی کوردستان یەك ترلێون و 865 ملیار و 304 ملیۆن دینار عیجزی هەیە، ئەمەش لەبەر ئەوەیە کە وەزارەتەکان ناتوانن سەدلە سەدی بودجەی تەرخان کراویان سەرف بکەن، بەڵام ئەگەر بودجەی تەکمیلی لە لایەن حکومەتی ئیتیحادی بۆ ساڵی 2007 دانرابا ئەو کات وەزارەتەکانیش دەیانتوانی سەد لە سەد بودجەی پەسند کراوی خۆیان خەرج بکەن، لە حاڵەتی کورت هێنانی بودجە حکومەت ناچارە ئەولەویات بۆ خەرجیەکانی خۆی دابنێ کە بریتیە لە مووچەی فەرمانبەران و خانەنشینان و شەهیدان و مووچە خۆرانی تر و پاشان پرۆژەکانی تری ئیستیسماری تەموویل بکات، ئینجا ئەوەی کە دەمێنیتەوە لە کولفەکانی تری بودجەدا کۆنترۆڵ بکات، یەعنی کاتێك کە سەد لە سەد نەتوانی داهاتت هەبێ بۆ تەئمین کردنی میزانیەی هەر وەزارەتێك بە تەئکید لەو حاڵەتە ئەو وەزارەتە ناتوانێ سەد لە سەدی بودجەکەی خۆی سەرف بکات، ئینجا ئەوەی کە باس کرا پارە دادەنرێ و سەحب دەکرێ لە وەزارەتەکە، لە راستیدا پەیوەندی بەو بابەتەوە هەیە، بەڕێز کاك ئارێز: ئەگەر بێت و بودجەی هەرێم تەنیا لەسەر ئەو داهاتەی کە بۆی دێت رێك بخرێت و چالاکیەکانی حکومەت بە پێی ئەو داهاتە سنووردار بکرێن، ئەو کات منیش پشتگیری لە ڕای بەڕێزتان دەکەم، کە بودجەی هەرێم عیجزی نابێت، ئەگەر سەیر بکەن ئێستا موتەئەکیدم هەموو لێژنەکان، هەر لێژنەیەك لەگەڵ وەزارەتی پەیوەندیداری خۆی دانیشتووە، ئێستا دڵنیام ئەگەر لێژنەکانی ئەنجومەنی

پەرلەمان ئەو داوایانەی وەزارەتەکان کردوویانە لەسەر یەك کۆیان بکەنەوە، دەبێنن کە حەجمی عیجز چەند زۆر پەیدا دەبێ، هەتا زیاترە لەوەی کە ئێمە پێشکەشی پەرلەمانمان کردووە بە قەناعەتی من، مەبەست پڕکردنەوەی فۆرمەکانە جا ئەوەی پرسیارکراوە، هەر وەکو عەرزی بەرێزتانم کرد بودجە پێك هاتووە لە کۆمەڵێك خشتە، پێشتر دانانی بودجە بەو شێوەیە دەکرێ، وەزارەتی دارایی بۆ بودجەی تەشغیلی تەعلیمات دەردەکات و وەزارەتی پلان دانان بۆ بودجەی دانان تەعلیمات دەردەکات، لێژنەیەکی باڵای ئامادە کردنی بودجە پێك دێت، جگە لەوە لە هەر وەزارەتێکیش لێژنەیەکی تایبەت دروست دەکرێت کە عادەتەن بە سەرۆکایەتی بریکاری وەزارەتەکانە، ئەوانە هەڵدەستن بە پێی ئەو تەعلیماتەی کە بۆیان دەچێ و بە پێی ئەو خشتانەی کە بۆیان ڕەوانە دەکرێ، لەگەڵ هەموو فەرمانگەکانی خۆیان گفتو گۆ دەکەن و میزانیەی خۆیان ئامادە دەکەن و دەینێرن بۆ وەزارەتی دارایی و وەزارەتی پلان دانان، پاشان ئەو لێژنە باڵایە وەزارەت بە وەزارەت لەگەڵ ستاڤی هەر وەزارەتێك دادەنیشن و گفتو گۆ دەکەن وە دەگەنە ڕێککەوتنێك بۆ ئەوەی بودجەی ئەو وەزارەتە لەسەر ئەرقامەکانی ڕێ بکەون، ئینجا کە ئامادە بوو دەدرێتە ئەنجومەنی وەزیران و لەوێش گفتوگۆی لەسەر دەکرێ، پاشان ڕەوانەی پەرلەمان دەکرێ، ئەگەر بێت و بودجە عیجزی نەبێ ئیعتیادی مودەوەری دەبێ و ئەو پارەیەی کە بمێنێ جارێکی دی مودەوەر دەبێ بۆ ساڵی داهاتوو، بەڵام بودجەی ئێمە لە ساڵی 2007 خۆی عیجزی هەبووە، یەعنی هیچی نیە کە مودەوەر بکرێ بۆ ساڵی 2008، بە نیسبەت پارەی لافاو وئەوەی بەرێزیان پرسیاری کرد، پارەی لافاو ئەوەی لە بەغدا هاتووە 43 ملیار و 901 ملیۆن دینارە، بە دوو وەجبە هاتووە، ئەم پارەیەش دابەش کراوە بەسەر هەر سێ پارێزگای هەولێر وسلێمانی و دهۆك، تەبیعی بۆ ئەوەی دڵنیا بن لەسەر ئەوەی کە ئایا بودجە عیجزی هەیە یان نا؟ ئەوە موتەئەکیدم کە حیساباتی ختامی کەوتە بەرچاوی بەرێزتان ئەو کات دڵنیا دەبنەوە کە وەزعی بودجە چۆنە؟ ، چونکە بێجگە لە ئەو بودجەیەی کە ئێمە عەرزی بەرێزتان دەکەین هەندێك مەبالغیش هەیە کە ئێستا وەکو ئاماژەم پێدا، مەسەلەن پارەی لافاو وئەوانە، ئەوانەش هەر لە حیساباتی ختامی بۆتان دەردەکەوێ، بەرێز مەلا ئەنوەر محمد: بە نیسبەت حیساباتی ختامی عەرزی بەرێزتانم کرد، بە نیسبەت خەرجیەکانی حەج کە بۆی دانراوە، بەراستی خەرجیەکانی حەج لە چوارچێوەی مەساریفی حاکیمە دانراوە، ئەمەش بڕیارێکی حکومەتی ئیتیحادی بووە و، هەر ساڵێك لە بودجەی گشتی عیراق، حکومەتی ئیتیحادی لە بەغدا، هەندێك بابەت هەن کە وەکو خەرجی حاکیمە دادەنێ و ڕەنگە ساڵ لەگەڵ ساڵێش ئەو خەرجیە حاکیمانە بگۆڕدرێن وەکو فەقەرات وەکو مەبلەغیش، خەرجیەکانی حاکیمە لە زمنیان خەرجی حەج: 17٪ پارەکەی نادرێتە هەرێمی کوردستان، بەڵکو ڕاستە و خۆ لە لایەن وەزارەتی پەیوەندیدار لە بەغداوە سەرف دەکرێ، بەڵام هەروەکو عەرزی بەرێزتانیشم کرد پێشتر، مەرج دانراوە کە دەبێ ئەم جۆرە خەرجیانە ئەو وەزارەتەی کە لە بەغدایە ئەم جۆرە تەنسیقە لەگەڵ وەزارەتە هاوچەشنەکەی لە هەرێمی کوردستان خەرج بکات، بەڵام ئەم ساڵە بە پێی یاسای بودجەی عێراق، وەزارەتە هاوچەشنەکان لە بەغدا گۆڕدران بە وەزارەتی دارایی ئیتیحادی، یەعنی وەزارەتی دارایی ئیتیحادی لە بەغدا لەگەڵ وەزارەتە پەیوەندیدارەکان لە هەرێمدا تەنسیق دەکات بۆ سەرف کردنی

خەرجیەکانی حاکیمە، پێشتریش عەرزم کرد خەرجیەکانی حاکیمە زۆرن،وەکو : کڕینی کەل و پەل، کرینی وزەی کارەبایە، کڕینی دەرمانە، سەرژمێری دانیشتووانە، هەیئەی دەعاوی مولکیەیە، ئەمانە هەمووی لە زمنی خەرجیەکانی حاکیمەن کە 17٪ بۆ هەرێم دانراوە، بە نیسبەت سولفەی عەقار باسم کرد، بۆ سولفەی زەواج، حکومەتی هەرێم ئەو سولفەیە سەرف دەکات، بەڵام یەك ملیۆن دینار ئێمە سولفەی زەواج دەدەینە فەرمانبەران، بەڵام بۆ کەس وکاری شەهیدان ئەم یەك ملیۆنە وەکو مینحە دەیدەین نەك وەکو سولفە، بۆ سیعری نەوت کە بەرێزان پرسیان ، من باسم نەکرد کە سیعری نەوت 57 دۆلارە و رۆژانە یەك ملیۆن و حەوت سەد هەزار بەرمیل صادر دەکرێ، بەڵکو من وتم کە بودجەی 2008 لەسەر ئەو ئەساسە تەقدیر کراوە، تەبیعی هەم سیعری هەر بەرمیلەکی نەوت بە تەئکید زۆرترە و هەم رێژەی ناردنەوەی رۆژانەی نەوتیش بەرزترە، کەواتە داهاتی تەکمیلی و داهاتی ئیزافی کە ئێمە داوای دەکەین لە عیراق لە نەتیجەی ئەو بەرز بوونەوەی ئەسعارانەیە، خۆ ئەگەر هەر بە 57 دۆلار و بەو کەمیەی یەك ملیۆن و حەوت سەد هەزار بەرمیل رۆژانە حیساب بکرێ، ئەو وەختی عیراق بودجەی تەکمیلی دانانێ، بەڵام ئەو بودجە تەکمیلیلە لە نەتیجەی بەرز بوونی نرخی نەوت و زیاد بوونی ناردنەوە دەرەوەی نەوتە کە لە دوای مانگی شەش ئەو فەرقی ئەسعارانە وەکو بودجەیەکی تەکمیلی لە 17٪ هەرێمی کوردستانیش دەگرێتەوە، بەرێز کاك ئیسماعیل بە نیسبەت حیساباتی خیتامی عەرزی جەنابتانم کرد، دەدرێتە پەرلەمان لە کاتی دیاریکراوی خۆیدا، بە نیسبەت خانوو و سەیارە بەراستی تەنیا بۆ فەرمانبەرەکانی حکومی دەکرێ لەسەر بودجەی حکومەت، بە نیسبەت موحاسەبە کردن هەتا ئێستا موحاسەبەی چەند کەس کراوە بەراستی ژمارەکەم لا نیە دەبێ لە دیوانی چاودێری دارایی بپرسم کە هەتا ئێستا چەند کەس موحاسەبە کرایە؟ بۆ میزانیە کە دانراوە و پاشان لە حیسابی وەزارەتەکە سەحب کرایتەوە، بەراستی ئەوە پەیوەندی بە عیجزی میزانیەوە هەیە، ئەگەر میزانیە عیجزی نەبێ ئەو کاتە ئەو بڕەی کە تەرخان کراوە بۆ وەزارەتەکە هەمووی دەچێ و سەرف دەکات، بەڵام کە عجزت هەبێ مەسەلەن 100 دینارە پێت دەکرێ 80 دیناری بدەیە وەزارەتەکە بۆ ئەوەی عیجزی میزانیەی خۆت سەرف بکەی، لەو حاڵەت 20 دینار لە وەزارەتەکە کەم دەبێ لە نەتیجەی ئەوە ناتوانێ سەد لە سەد ئەوەی کە پێویستە جێبەجێی بکات، بەرێز کاك بارزان: بەراستی خەرجکردنی بودجە خۆی لە خۆیدا و بە تایبەتی بودجەی ئیستیسماری بووژانەوەی ئابووری دروست دەکات، بەڵام بە نیسبەت بەراوردکردنی نەفەقات و ئیراداتی بەغدا و هەرێمی کوردستان، خۆ بودجەی هەرێمی کوردستانیش لە چوارچێوەی بودجەی عێراق دایە، یەعنی هەر بەزری و نزمیەك کە بودجەی عێراق دەگرێتەوە بودجەی هەرێمیش لە زمنی ئەو بودجەیە دایە، بەڵام ئەگەر سەیری ئەرقامیش بکەین، داهات بە پێی ئەو بودجەی ئێستا هەمانە، داهات لە رێژەی 11,1٪ بەرز بوویتەوە لە چاو پارساڵ و خەرجیەکانیش 2,8٪ کەمترە لە پار ساڵ، دڵنیا بن لەوەی کە ئێمە پشتگیریمان کردووە لە جوتیاران، بۆ نموونە کە ئێمە پشتگیریمان کردووە: دەعمی جوتیارمان کردووە بۆ ئەوەی بەرهەمەکەی خۆیان بتوانن بگەیننە بازاڕ، دەعمی گازوایلمان کردووە بۆ پەلەوەر و ئامێرەکانی کشتوکاڵ، سەماد و دەرمانی قەڵاچۆکردنی ئافات و سن وکیسلەڵە تەئمین کراوە، خانووی پلاستێك و شتڵی میوە و بە تایبەتی

زەیتون بۆ جوتیاران تەئمین کراوە، ئەو ئۆتومبیلانەی بۆ جوتیاران دێنین بە ئەقسات لەلای بانکی ئەهلیەوە و بەزەمانەتی حکومەتی هەرێم دەدرێ بە جوتیاران لە گومرك ئیعفا دەکرێن، بە پێی ماددەی 30 لە بودجەی عیراقدا، 600 ملیار دینار خراوەتە ژێر دەسەلاتی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیرانی عیراق بۆ دەعم کردنی کەرتی کشتوکاڵی بۆ سەرتاسەری عێراق کە هەرێمی کوردستانیش دەگرێتەوە، بەرێز کاك محمد حکیم: بە نیسبەت میلاکات کە بەرێزیان ئیشارەتیان پێدا، ئێمە 10 پلەی وەزیفیمان هەیە لەگەڵ دوو پلەی باڵا: ا و ب، ئەوەی خوێندەوار بێت یان نەخوێندەوار بێت لە پلەی 10 دادەمەزرێ، بەڵام نەخوێندەوار بە 140 هەزار دینار و خوێندەوار بە 144 هەزار دینار تەعین دەکرێ، نەخوێندەوار دوو بەشن: بەشێکیان فەنینە و تا پلەی پێنج لە مەرتەبە دە بەرز دەبن، بەڵام ئەوە کە فەنی نینە تا پلەی 7 مەرتەبە 10 ،دەتوانن بچنە پێش، ئەگەر بەرێزتان سەیری میلاکاتی بودجە بکەن، ئێمە ئەگەر بێت و پلە دە هەموویان بە نەخوێندەوار حیساب بکەین؟ 16,4٪ دەبنە نەخوێندەوار، بە نیسبەت بابەتی تر کە جەنابتان ئیشارەتتان پێدا، ئێمە لە پاش ئەوەی کە بودجە پەسند کرا لە کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیران، کۆبوونەوەیەك دەکەین و بە ئامادە بوونی گشت وەزیرەکان و بڕیارە پاش ئەوەی تەعلیماتی جێبەجێکردنی بودجە دەربکەین، ئینشاءالله ئەو گلیبانەش خۆمان لە بەینی خۆمان نامێنێ، زۆر سوپاس، بە نیسبەت بەرێز کاك بەکر، بە نیسبەت ئالیەتی مەناقەشە کردنی بودجە پێشتر عەرزم کرد کە بە چ شێوەیەك بودجە ئامادە دەکات حکومەتی هەرێمی کوردستان، بودجەی 2007 چەند بووە و چەند سەرف کراوە؟ ئەوە پرسیاری دووەمی بەرێزیان بوو، بودجەی 2007 ئەوەی کە لە ئەنجومەنی نیشتمانی بەرێز پەسند کراوە، 7 ترلیۆن و 847 ملیار و 660 ملیۆن دینار بووە، بەڵام خەرجی فیعلی بودجەی 2007 ئەوە تەنیا لە حیساباتی خیتامی بە دیار دەکەوێ ، کە عەرزی بەرێزتانم کرد ئەو کات بۆ بەرێزتان روون دەبێتەوە کە فیعلەن لە 2007 چەند پارە خەرج کراوە؟ بە نیسبەت پرسیاری تر کە پەیوەندی بە نرخی نەوتەوە هەبووە، من عەرزی بەرێزتانم کرد لەسەر ئەو بابەتە، بەڵام یەك شتی تر حەز دەکەم بۆ بەرێزتان روون بێتەوە، هەتا ئەو ژمارەی 57 دۆلار کە لە بودجەی عێراقدا تۆمار کراوە، لە سەردانێك کە ئێمە بۆ بەغدا هەمان بوو لەگەڵ بەرێز وەزیری پلان دانانی هەرێم، چووینە لای وەزیری پلان دانانی ئیتیحادی، ئەوان بەتەما بوون 52 دۆلار دابنێن، ئێمە ئیصرارمان کرد بە پشتگیری وەزیری پلان دانان و بەرێز کاك د.بەرهەم، یەعنی وەکو جەبهەکمان دروست کرد بۆ ئەوەی ئەو سیعرە بەرز کەینەوە، ئێمە داوامان کردبوو 65 یان 60 دۆلار بێت بۆ هەر بەرمیلێك، بەڵام لە نەتیجەی ئەو موداخەلاتانەی ئێمە وەکو وەفدی هەرێمی کوردستان، بە 57 دۆلار سیعری تەقدیری دانرا لە بودجەی 2008 دا، بە نیسبەت پرسیاری تری بودجەی سیادی، بودجەی سیادی: خەرجیەکانی سەرۆکی ئەنجومەنی نوێنەرانە، ئەنجومەنی وەزیران، وەزارەتی دەرەوە، وەزارەتی بەرگری، تەعویزی شەری کوێت، مەصاریفی ناردنی نەوت بۆ دەرەوە، ئەم جۆرە خەرجیانە دەگرێتەوە، کە هەمووی 11 ملیار و 863 ملیۆن و 963 هەزار دۆلار دەکات، پرسیاری بەرێز شێخ جەعفەر: عەملیەی موناقەلە لە بودجەی تەشغیلیدا هەیە، بە پێی یاسا وەزیری دارایی بۆی هەیە لە نێوان ئیعتیماداتی یەك وەزارەت موناقەلە بکات، لە ئەسنای فەصلی یەکەم، یەعنی

دەكرێ لە هەموو فەصلەكانی بودجەی تەشغیلی موناقەلە بۆ فەصلی یەكەمی مووچە بكرێ، بەڵام لە فەصڵی مووچەوە ناكرێ بۆ فەصلەكانی تر موناقەلە بكرێ، هەر وەزیرێكیش دەتوانێ موناقەلە بكات لە چوارچێوەی یەك فەصڵدا لە زمنی وەحدەی صەرفدا، سەبارەت بە پارەی زیادەی نەوت، بڕیارە رێژەی 17٪ لە میزانیەی تەكمیلی بدرێتە هەرێمی كوردستان، بۆ مینحە و قەرزەكان، بە پێی ماددەی 25ی یاسای بودجەی گشتی عێراقی، پێویستە ئەو قەرزانەی نێودەوڵەتی كە دەدرێنە عێراق بە شێوەیەكی عادیلانە بەسەر هەرێمەكان و پارێزگاكان دابەش بكرێ، تەنیا ئەوانە ئیستیسنا كرانە كە ئەگەر بێت و قەرزێك تایبەت بە پرۆژەیەكی ئیستراتیجی حەصر كرابێ، ئەوە ناكرێ پارەكە دابەش بكرێ، چونكە حەصرەن بۆ ئەو پرۆژە ئیستراتیجیە بەكار دێت، بەرێز كاك جمال قاسم، ئەو زیادەیەی كە بۆ مووچە كراوە، هەرێمیش دەگرێتەوە، هەر وەكو پێشتریش باسم كرد ئێمە لەگەڵ ئەوە داین كە تەواوی مووچە و دەرماڵەكانی هەرێمی كوردستان دەبێ كەمتر نەبێ لە بەغدا، ئێمە بایەخمان داوە سەبارەت بە ئیهتیمام بە وەزارەتی ناوەخۆ و وەزارەتی كارەبا، بایەخ بە هەردوو وەزارەت دراوە، ئەگەر بەرێزتان سەیری بودجەش بكەن دەبینن كە كارەبا لە پلەی یەكەم هاتووە و ناوخۆش لە پلەی چوارەم هاتووە كە ئەمە نیشانەی ئیهتیمام دانی حكومەتە بە بەردەوام بوون لە ئەمن و ئاسایشی هەرێمی كوردستان و بایەخدان بە گرنگترین كەرتی خزمەت گوزاری كە كارەبایە، كە رۆڵێكی گەورە دەبینێ بۆ پێشخستنی ئابووری و دەعمی ئیستیسمار و هەتا بژێوی هاووڵاتیانیش تەئسیری لەسەر دەبێ، بۆیە بودجەی ئێمە بە پلەی یەكەم بایەخی داوە بە كارەبا، بەرێزێكیش پرسیاری كرد لەسەر جیاوازی مووچە لە نێوان هەرێم و ناوچەكانی تری عێراق، بەراستی مووچەی بنەڕەتی هەمووی وەكو یەكە، بەڵام لە دەرماڵە ئێمە جیاوازیمان هەیە هەرێم لەگەڵ ناوچەكانی تری عێراق، ئێمە دەرماڵەی پیشەیی بۆ ئەندازیاران و پزیشكان و ژمێریاران وئابووری ناسان و زۆر لە شەرائیحی تر ئەو نەوعە دەرماڵەیە لە هەرێمی كوردستاندا دەدرێ، بەڵام لە وەسەت و جنووبی عێراق ئەو دەرماڵەیەیان نیە، جگە لەوە ئێمە دەرماڵەی تەعلیمی لە كوردستان خەرجی دەكەین لەبەر ئەوەی كە موزاهەراتێكی زۆر لە ناوەڕاست و باشووری عێراقدا كرا، حكومەتی ئیتیحادی لە بەغدا مەجبوور بوو بێت ئەویش ئەو دەرماڵەیە سەرف بكات بۆ ئەو شەریحانە، یەعنی لە نەتیجەی ئەو دەرماڵەیە بوو كە ئێمە لێرە دەماندا بەغدا هات جێبەجێی كرد لێرە لە ناوچەكانی وەسەت و جنوب، بەڵام لەیەك شت جیاوازیمان هەیە بەراستی ئەویش دەرماڵەی پۆلیس و ئاسایشە، ئەوەی كە ئێمە لە هەرێم سەرف دەكرێ 130 هەزار دینارە، بەڵام لە وەسەت و جنوب 500 هەزار بەسەرەوەیە ئەویش زۆربەی لەبەر ئەوە دەگەڕێننەوە، چونكە وەزعی ئەمنی لەو ناوچانە موستەقیر نیە، بەرێزێك پرسیارێكی كرد لەسەر عیجزی بودجە: عیجزی بودجە هەردوو لایەنی بودجەی تەشغیلی و بودجەی ئیستیسماری دەگرێتەوە، یەعنی تەنیا یەك لایەن ناگرێتەوە هەردوو بودجە عیجزیان هەیە، بودجەی پێشنیاركراوی ساڵی 2008 ، 500 ملیار دینار عیجزی هەیە، ئەوە بە نیسبەت تەشغیلی، بە نیسبەت عیجزی بودجەی ئیستیسماری 656 و 700 ملیۆن دینارە بە پێی ئەو بودجەیەی كە ئێمە عەرزی بەرێتانمان كرد، بە نیسبەت بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاكان لە چوار چێوەی بودجەی پلان دایە، سەبارەت بە داهاتی كوردستانیش: ئەو داهاتەی كە

وەزارەتی دارایی لە بەغدا لێمان دەبڕێ لەسەر ئەساسی ئەو داهاتەیە کە لە بودجەی عیراقدا تەسبیت کراوە، واتا 556 ملیار و 914 ملیون دینار، نەك لەسەر ئەساسی ئەوەی کە ئێمە تەقدیرمان کردبوو، ئەوان لەسەر ئەو ئەساسە لە میزانیەی ئێمە کەم دەکەنەوە، چونکە بەو شێوەیە تەسبیت کراوە لە بودجەی پەسند کراوی ئەوان لە بەغدا، بە نیسبەت پرسیارەکانی سۆزان خان، ئامادە کردنی بودجەی تەشغیلی لە زمنی ئەرکی وەزارەتی دارایی دایە، بەڵام بودجەی پلان لە دەسەڵاتی وەزارەتی پلان دانان دایە، وەزارەتی دارایی زۆر خۆش حاڵ دەبێ کە وەزارەتی پلان دانان لەگەڵ نوێنەرانی لیژنەی دارایی و ئابووری لە پەرلەمان بەشداریمان بکەن لە دانانی بودجەی تەشغیلی، مادام نیازمان وایە بودجەیەك بە پێی معیارەکانی زانستی و ئابووری دابرێژین، بە نیسبەت راپۆرتەکانی ئەرنێست، تەواوی راپۆرتەکانی ساڵانەی کۆمپانیای وربێتی ئەرنێست بڵاوکراونەتەوە، ئەگەر سەیری راپۆرتەکان بکەن، هەرێمی کوردستان لە تەواوی ناوچەکانی تری عێراق باشترە و ئەوان ئیعتیراف لەسەر ئەمە دەکەن، سەبارەت بە خشتەی داهات و خەرجیەکان ئەم خشتەیە لە چوارچێوەی بودجەی ساڵی 2008 کە پێشکەشمان کرد هەیە، هەمووی تێدا تۆمار کراوە، لە داهات و خەرجی ساڵی رابووردووش، تەواوی لە راپۆرتی حیساباتی خیتامی بەرێزتان بە دیار دەکەوێت، بە نیسبەت سیولەی نەقدی: ئەگەر سەیری راپۆرتەکانی ئەرنێست بکەین، یەکێك لەو خاڵانەی کە ئەرنێست گلەیی کردووە لە حکومەتی ئیتیحادی، بە تایبەتی لەسەر ئەوە بووە کە کەم تەرخەم بووە لە ناردنی سیولەی نەقدی بۆ هەرێمی کوردستان، ئێمە چەندین جار ئەم بابەتەمان موناقەشە کردووە بە تایبەتی لەگەڵ بانکی مەرکەزی بەغدا، کە ئەو دەسەڵاتە چۆن بانکی مەرکەزی هەیتی بدرێتە هەردوو لقی بانکی ناوەندی لە هەولێر و سلێمانی بگۆرن بە دینار وسیولە هەبێ لە لایان، ئەوان وەعدیان داوە، بەڵام هەتا ئێستا ئەو وەعدە جێبەجێ نەکراوە، ئێمە بایەخمان بە کارەبا و پەروەردە و شارەوانی و ناوەخۆ و ئاوەدانکردنەوە و خوێندنی باڵا و تەندروستی داوە، سیاسەتی حکومەتیش بەردەوام بوونە لە پاراستنی ئەمن و ئاسایشی هەرێم و پێشکەش کردنی پێداویستیە ئەساسیەکانی هاووڵاتیان و هەروەها کەمکردنەوەی بێکاری لە رێگای جێبەجێ کردنی پرۆژەکانی ئیستیسماری، بە نیسبەت پرسیاری بەرێز کاك حەمە رەشید، ئەو پارەیەی کە بۆ حەج سەرف دەکرێت وەکو دەعمە بۆ حەج، ئەگەر نا پارەی حەج زۆر زیاتر لەوە سەرف دەکرێت، بۆ نموونە ئەگەر بۆ ساڵی 2008 بە پێی ئەو مەعلوماتەی کە هەمە، ئەگەر دەعمی حەج نەکرێت لەلایەن حکومەتەوە، مەصاریفی چوونە حەج بەلای کەمەوە 3000 تا 3500 دۆلار تەکلیف دەکات، بەڵام بەو دەعمەی کە حکومەت بۆ حەج دەیکات، رەنگە ئەو مەصاریفە لە 2200 بۆ 2300 دۆلار کەم ببێتەوە بۆ ئەوانەی کە بە فرۆکە دەچن و ئەوانەی کە بە سیارەش دەچن 1500 تا 1600 دۆلار تەکلیف دەکات، جگە لەمەش ساڵانە 1300 تا 1400 کەسیش بە ئیفاد رەوانە دەکرێن وەکو پیاوانی ئایینی یان لیژنەی توبی، ئەوانەی دەچن بۆ خەیمە یان ئەوانەی دەچن عەقد ئیمزا دەکەن لە هەرێمی کوردستان، ئەوانە هەموو لە زمنی ئەو خەرجیەیە، یەعنی ئەوەی کە باسمان کرد لە خەرجی 17٪ی حەج بە مانای ئەوە نیە کە هەموو مەصاریفەکان بگرێتەوە، تەنیا وەکو دەعمێکە بۆ عەمەلیەی حەج، ئەوەی تر هەر حاجیەك کە مەصاریفی تری هەیە بە خۆی دەبێ تەحەمولی

بكات، به نیسبەت نەفەقاتی تر بەرێزتان كە ئیشارەتتان پێدا، نەفەقاتی ئوخرا كە 300 ملیار دەكات، نەفەقاتی ئوخرا بریتیە لە چەند خەرجیەك، ئەوە عەرزی بەرێزتان بكەم، كرێی زەوی وزار، پاداشت بۆ خەڵكی نافەرمانبەر، پاداشتی پەیامنێران و هاوكاران، دەرماڵەی قوتابیان، دەرماڵەی قوتابیانی زانكۆ، قەرەبوو و پڕكردنەوەی زیان، زیان بژاردن بۆ قوربانیان، مینحەی رێكخراوە خێرخواز و ئایینیەكان، چالاكی دێدەوانی، یەدەكی كت وپڕ، یەعنی ئیحتیاتی تەوارئ ، چالاكی وەرزشی و قوتابخانەیی و دێدەوانی و زۆر مەصاریفی تر لە زمنی ئەو فەصڵەیە كە پێی دەڵێن(نەفەقات ئوخرا)، هەر وەزارەتێكیش دیارە كە لەو فەصڵە چەند بەبەری كەوتووە، ئەوە لە تەفاصیلی بودجە كە لەبەر دەست بەرێزتان دایە، بەنیسبەت بەرێز كاك ڕەشاد كە من پێی دەڵێم مام ڕەشاد، ئەوەی كە من تێگەیشتم باس لە ئەوە كرابوو كە فەرقێك هەیە لە بەینی بودجەدا، ئێمە كە بودجەمان پێشكەش كردبوو ئەوەی كە تەقدیر كرابوو بۆ ئێمە بێت: 6 ترلێون و 472 ملیار و 704 ملیۆن دینار بوو، ئەوە ئێمە تەقدیممان كردبوو، بەڵام پاش ئەوەی كە بڕیاری زیاد كردنی مووچە لە لایەن بەغداوە درا، ئەوە گۆڕانكاری لەسەر رێژەی ئێمەش كرا،، 108 ملیار و 80 ملیۆنیش زیاد كرا لەسەر بودجەی ئێمە لە هەرێم، ئینجا بۆیە ئەو فەرقە لەو هینە پەیدا بووە، بەرێز كاك سعدالدین، ژمارەی میلاكی پەسندكراوی ساڵی 2007 ، 464 هەزار و 31 فەرمانبەر بووە، بۆ ساڵی 2008یش ئەوەی كە پێشنیار كراوە 493هەزار و 831 فەرمانبەرە، یەعنی ئەو جیاوازیەی لە بەینی 2007 و 2008 دا هەیە 29 هەزار و 800 كە ئەویش بریتیە لە میلاكی نوێی دامەزراندن، بە نیسبەت جیاوازی لە نێوان بودجەی تەشغیلی و ئیستیسماری كە بەرێزتان فەرمووتان ئیحتیماله ساڵ بە ساڵ بودجەی تەشغیلی بودجەی ئیستیسماری بخواتەوە، بودجەی ئیستیسماری زیاتر بەرەو پێشەوە دەچێت، ئەگەر سەیری ساڵانی 2005 و 2006 بكەین، ساڵانە بودجەی ئیستیسماری 500 ملیۆن دۆلار بوو لە 2005 بۆ 2006، بەڵام ساڵی 2007 ئەوەی كە لێرە لە ئەنجومەنی نیشتیمانی پەسندكراوە، یەك ملیار و 565 ملیۆن و 317 هەزار دۆلاریش بەرز بوویتەوە، بۆ ساڵی 2008یش گەیشتووتە یەك ملیار و 852 ملیۆن و 500 هەزار دۆلار، ئینشاء الله بە تەواو بوونی بودجەی تەكمیلی لە 3 ملیار دۆلار دەرباز دەبێ، یەعنی لێرە ئەگەر سەیر بكەن ئەو گۆڕانكاریەی كە لە بودجەی پلاندا هاتیە، شەش بەرامبەر زیاترە لەوەی كە لە 2006 دا هەبوو، بەڵام ئەگەر بودجەی تەشغیلی سەیری بكەن لە 2005 ، یەك ملیار و 957 ملیۆن و 752 هەزار بووە، لە 2006دا 2 ملیار و 349 ملیۆن و 242 هەزار دۆلار بووە، بۆ ساڵی 2007 گەیشتووتە 4 ملیار و 414 ملیون و368 هەزار دۆلار بووە، ئەگەر سەیری ئەو ئەرقامانە بكەین، بودجەی تەشغیلی دوو زیادەی بەرامبەر هەیە، بەڵام بە پێچەوانەوە بودجەی ئیستیسماری شەش بەرامبەرە یان 600٪، بە نیسبەت زیاد بوونەوەی مووچە، ئەو بڕیارەی كە لە بەغدا دەدرێ ئێمەش لێرە دیراسەی دەكەین و جێبەجێی دەكەین، ئێستا بە رەسمی هیچ بە دەستی ئێمە نەگەیشتووە بۆ مەعلوماتی بەرێزتان، چونكە دەبێ بە رەسمی ئەوان ئاگادارمان بكەنەوە، بەرێز كاك زرار چەند پرسیارێكی هەبوو كە گرنگ بوون بەراستی، بودجەی ساڵی 2008 لەسەر ئەساسی خەرجیەكان دانراوە، بۆیە حكومەتی هەرێم نەتەنیا لە داهاتی نەوت بە ڵكو لە هەموو ئەو داهاتە ناوخۆییەكانی تریش كە عێراق هەیتی رێژەی 17٪

خۆی وەردەگرێ، بۆیە ناکرێ ئێمە ئەو داهاتانەی کە لێرە وەردەگرین نەدەینە بەغدا، چونکە ناگونجێ ئێمە بچین بەشداری بکەین لە رسوماتی عەدل و زەرایب و ئەوانەی کە لە شارەکانی دەرەوەی هەرێمی کوردستان و لە ناوەڕاست و باشوور وەردەگیرێ، ئێمە 17٪ موشارەکە دەکەین لە وەرگرتنیان کەچی ئێمە لە هەرێمی کوردستان داهاتەکانی خۆمان ناخەینە ناو بودجەی گشتی، بۆیە دەبێ ئێمە بدەینە ئەوان، لەگەڵ وەزارەتی دارایی بەغدا زۆر جار تەئکیدمان کردووە و ئەم جارەش تەئکیدمان کردووە، تەبیعی لە یاسای بودجەی گشتی ئیتیحادیشدا هاتووە، ئێمە تەئکیدمان کردووە کە دیوانی چاودێری دارایی بەغدا هی عێراق بە هە ماهەنگی لەگەڵ دیوانی چاودێری دارایی هەرێم بێن لە هەر شوێنێك کە ئەوان دەیانەوێ دڵنیا بن لە داهات، بێنە ئەو شوێنە و دەتوانن پێداچوونەوە بکەن و دڵنیا بن لەو ئەرقامانەی کە وەکو داهات وەردەگیرێن، هەتا ئێمە بە رەسمیش داوامان کردووە و بەشەفەهیش پێمان گوتن کە بێن، بۆ نموونە وەزارەتی دارایی فەرمانبەر بنێری بۆ گومرکی ئیبراهیم خەلیل مەسەلەن، پێمان گوتن بنێرن، شەش مانگ و حەوت مانگ ، چەند مانگێك لەگەڵ فەرمانبەرانی ئێمە لەوێ بن بۆ ئەوەی بزانن ئیرادات چەندە و چۆنە؟ موهیم ئێمە دەمانەوێ شەفافیەت هەبێ و ئەو سیقەیە هەبێ لە بەینی ئێمە و بەغدا، چونکە بەراستی لەو بەینە ئەوەی کە زەرەر دەکات هەرێمی کوردستانە نەك ئەوان، چونکە ئەوان نەوت دەنێرن، داهاتی نەوتیان زۆرە، بۆیە چەندی ئێمە لەو ناحیەوە شەفاف بین باشترە، بە نیسبەت عیجزی بودجە، ئێمە بۆ ئەوەی بتوانین کە عیجزی بودجە پڕ بکەینەوە، ئەگەر بێت و داهاتی ئیزافی بدرێتە ئێمە لەو فرۆشتنی نەوتە ئەگەر هات و 17٪ بدرێتە ئێمە لە داهاتی ئیزافی ئەوە یەك، دوو: بودجەی تەکمیلی کە عێراق ئامادەی بکات ئەویش تەئسیر لە عیجزەکە دەکات، سێ: ئەگەر بێت و هیچمان پێ نەکرا لەم دوو بابەتەوە دەبێ خۆمان بەرنامەیەك دابنێین بە پێی ئەولەویاتی خەرجیەی حکومەت بەرنامەی بۆ دابڕێژین بۆ ئەوەی ئەو عیجزە پڕ بکەینەوە، بەرێز کاك هیوا پرسیاری کرد: دەسەڵاتەکانی خەرج کردن ئەوەی کە ئێمە دەرمان کردووە بۆ وەزارەتەکان بە پێی تەعلیماتی ژمارە 3 لە 13|1|2008، دەسەڵات دراوە بە وەزارەت و فەرمانگەکان و ئەوانەی کە نەبەستراون بە وەزارەتەکان ڕێژەی 1|12ی خەرجیەکانی فیعلی ساڵی 2007 خەرج بکەن تا بودجەی 2008 پەسند دەکرێ، ئەو تەعلیماتەش بە هاوبەشی لە لایەن هەردوو وەزارەتی داراییەوە دەرچووە، بەرێزێك لەسەر گەشەپێدانی پارێزگاکان پرسیاری کرد ئەمە لە بودجەی پلان دایە، بەڵام لە بەراوورد کردن لەگەڵ ساڵی 2007دا بەرزبوونەوەی هەبووە، بە نیسبەت قەرەبوو کردنی ئەو کەسانەی کە زیانیان پێ دەکەوێ لە شەڕی تورکیا یان شەڕەکانی تر، ئێمە لە فەصڵی خەرجیەکانی تر لە وێندەری لەسەر ئەو فەصڵە ئەو نەوعە حاڵەتان چارەسەریان دەکەین و قەرەبوویان دەکەینەوە، بەرێز کاك سەردار پرسیاری هەبوو لەسەر داهاتی کوردستان و NOو ئەوانە، کۆمپانیای NO تاقەی ئینتاجی ئێستای دەتوانێ 25 هەزار بەرمێل نەوت رۆژانە ئینتاج بکات، مانگێك تا دوو مانگی تریش رەنگە ئەو تاقەیە بتوانێ بە 50 هەزار بەرمیل رۆژانە بگەینێ، بەڵام ئێستا بە فیعلی ناتوانێ بە عەمەلی ئەو ئیشە بکات، چونکە ئەو نەوتە بە بۆڕی نەوتی جیهان نەبەستراوە، ئەوەی کە ئێستا دەیکات عادەتەن دەیسوتێنن ئەو نەوتە، بەڵام لە جیاتی ئەوەی بیسوتێنن رۆژانە 5 هەزار بەرمیل دەدرێتە کەرتی

مەحەلی و دەفرۆشرێ، پێشتر بەراستی عەقدێك هەبوو لەگەڵ ئەم کۆمپانیایە، بەڵام لە 3|13 ئیعادەت نەزەر کراوە لەو عەقدە، ئێستا لە 3|13 بەولاوە لەو 5 هەزار بەرمیلە 2 هەزار بەرمیل دەبێ بۆ هەرێمی کوردستان بێت، تا ئێستا هیچ پارەیە نەهاتووتە سەر حیسابی وەزارەتی دارایی، بەڵام پارە هەیە لە نەتیجەی فرۆشتنی ئەو نەوتە لە 3|13 تا ئێستا، بەڵام پارەکە بە پێی ئەو ئیتیفاقەی کە لەگەڵ وەزارەتی نەوتی عیراقەوە کراوە بە تایبەتی کە کێشە هەیە لەگەڵ وەزارەتی نەوتی عێراقی، ئیتیفاقەکە وایە داهاتەکە یەکسەر ئەوان ئیستیلامی بکەن، دووش: هەروەها ڕێکەوتنێك لەگەڵیان کراوە کە ئەو نەوتەی کە لەوێ دەردەچێ یەکسەر بە بۆری جیهانی ببەسترێتەوە، ئەو بۆڕیەی کە ناوی جیهانە و بە تورکیا دادێ، ئەو کاتە ئەو سیعرەی ئەو بەرمیلەی کە بیفرۆشێ بە سیعری عالەمی دەفرۆشرێ، بەڵام ئەوەی بزانم کە ئێستا ئەوەی کە هەیە لە بازاڕی مەحەلی دەفرۆشرێ ڕەنگە سی دۆلار بێت یان 35 دۆلار بێت بۆ هەر بەرمیلێك، بە نیسبەت داهاتی گومرکەکان هەمووی داخیلی خەزینە دەبێ، لە زمنی ئەوانیش ئیبراهیم خەلیلە، ئەگەر بتەوێ تەئکیدیش بکەی راپۆرتەکان لای منە، یان هەتا دەتوانن سەردانیان بکەن و بیبینن کە عەمەلیەکە چۆنە و چۆن داخیل دەبێ و چۆن دەگاتە هەر شوێنێك؟ بە نیسبەت یاسای باجی دەرامەت، بەراستی لێرە لە لایەن ئێوەوە پەسەند کراوە، ئینجا هەر بەرێزتان دەتوانن دەستکاری ئەو یاسایە بکەن، بەڵام ئەو یاسایەی کە لێرەش دەرچووە زۆر جیاوازە لەگەڵ ناوچەکانی وەسەت و جنوب، ئەگەر سەیر بکەن لێرە ئێمە ئیعفامان کردیە بۆ ئافرەت، 2 ملیۆن و نیومان هەیە لە یاسای زەریبەی عیراقی 2 ملیۆنە، بۆ هەر منداڵێك 200 ئێمە 300مان داناوە، یەعنی تەسهیلاتی زۆر هەیە و زۆر جیاوازە ئەو یاسایەی کەلێرەیە، بە نیسبەت بودجەی پێشمەرگە پرسیارێك کرا ، ئەم میزانیە راستە وەکو وەزارەتی پێشمەرگە لە بودجەدا نەهاتووە، ئێمە ئەو پارەی کە بۆ پێشمەرگە سەرف دەکەین بە شێوەی سولفە سەرف دەکەین بۆیان، چونکە تا ئێستا نەگەیشتوونە نەتیجە لەگەڵ حکومەتی ئیتیحادی لە بەغدا، ڕێکەوتنێك لەم دواییە لەگەڵیان کراوە ئۆمێدمان وایە ئەو دوو فرقە لێژنەیەکیان بێتە ئێرە، دوو فرقەی عەسکەری دروست بکرێت، وەکو حەرەس ئیقلیمیش دیسان ئەوان لە بودجەی خۆیان دەعمی ئێمە بکەن، ئێمە دەبێ ئەو دەرگایە دانەخەین، ئەگەر بێت و وەکو وەزارەتی پێشمەرگە لە بودجەی خۆمان دامانبنا، رەنگە لەو موناقەشاتانەی لەگەڵ ئەوان دەیکەین لە بەغدا مەوقیفی ئێمە لاوازتر بێت، بۆیە ئێمە هەر بەو ئومێدەین کە دەبێ ئەوان بەشداری بکەن لە یارمەتی دانی پێشمەرگە، بە نیسبەت کت وپڕ لە دەست پەرلەمان بێت، موناقەلە لە دەست پەرلەمان بێت نەك وەزیر، ئەوە نازانم خۆتان بریار دەدەن بەراستی، ئێوە چ بڕیار دەدەن ئێمە ئەوی تەنفیز دەکەین، بەڵام لە هیچ شوێن وا نیە، بەڵام ئەگەر ئەو بڕیارەی دەیدەن کە ئەو دەسەڵاتە تەنفیزیە وەربگرن بۆ دەسەڵاتی تەشریعی کە ناگونجێ بەراستی، ئەو دەعمەی کە ئێمە پێشکەشی دەکەین لە خەرجیەکانی حاکیمە خەرج دەکرێ، راستە بودجەکە لەلای عێراقە خۆ ئەوە 17٪ هی هەرێمی کوردستانە، خۆ دەبێ ئێمەش بەوە وەربگرین کە ئەوە دەعمێکە کە حکومەتی هەرێم بۆ خۆراك دەیکات، پارەکە وەردەگرین وسیستەمێك دادەنێن ئێمە وای لێدەکەین، بە نیسبەت سولفەی زەواج باسم کرد، حیسابی خیتامی باسمان کرد، مووچە وەکو عیراق دەبێ، خەریکین کۆمەڵێك یاسا دەردەکەین لە زمنی

ئەوان یاسای کارە، لێژنەیەك هەیە تایبەتە من و بەرێز وەزیری بازرگانی و سەرۆکی هەیئەی ئیستیسمار و مەجموعەیەك برادەر لەو لێژنەیەینە، ئەوە خەریکین کۆمەڵێك یاسا بۆ ئەو بابەتە تەنزیم بکەین، بە نیسبەت وشکە ساڵی کە باس کرا، خۆ ئێمە ئەو کاتەی بودجەمان ئامادە کردبوو ئەو بابەتە لە گۆڕێ نەبوو، بەڵام ئێستا ئەو حاڵەتە هاتووتە پێش، دەکرێ ئێمە لەسەر بودجەی وەزارەت یان لەسەر بەشی تەواریء ئەو حاڵەتانە کە دێنە پێش ئێمە دەتوانین لەکاتی پێویست بریارێك بدەین بۆ تەئمینی پارەی پێویست بۆ ئەو حاڵەتە و هەر حاڵەتێکی تری تەواریء تەئمین بکەین، گەمارك و زەرایب و هەرچی کە وەردەگیرێ تا ئێستا و تا ئەو کاتەی کە رێك نەکەوتووین لەگەڵ عیراق لەسەر مواردی مالی ئەو یاسایە لە بەغدا دەرنەچووە لە پەرلەمانی بەغدا، هەموو ئەو ئیراداتانە دەبێ بچێتە بەغدا، یەکێك لە شەڕەکانی بەردەوامی ئێمە ئەوەیە نەك بەس 17٪ سیادیەکە کە بڵێین نابڕن، ئێمە ئەوەی کە ساڵانە لەگەڵ بەغدا موشکیلەمان هەیە دەڵێ نابێ مەبالغی سیادی زیاد بکەن بۆ بێ تەنسیق کردن لەگەڵ ئێمە، ئەگەر سەیری 2007 لەگەڵ 2008 بکەین و بەراورد بکەین، زیاتر لە چوار ملیۆن دۆلار لە سیادی زیادکراوە، خۆزگە بتوانین لەسەر ئەوە رێك بکەوین ئەوە دەستکەوتێکی زۆر دەبێ، بەڵام هەتا لە یاسای مەواریدی مالی ئینشاء الله لەو ساڵە رێك بکەوین، لەوێ تەحدید دەکەین کە ئالیەت چۆن بێ بۆ دانانی خەرجیەت بۆ خەرجی سیادی، دەبێ سەقفێك هەبێ، ئالیەتێك هەبێ بۆ ئەوەی هەموو ساڵێك بە کەیفی خۆیان مەجمووعە شتێك بکەنە سیادی و مەبلەغێکی زۆر لە سیادی دابنێن و تەئسیر لە رێژەی هەرێمی کوردستان بکات، بە نیسبەت ئەوەی مۆبایل باس کرا، ئی نەوت باسم کرد ئێستا ئی مۆبایل و ئەوانە، بۆ ئاگاداریتان یەك دۆلاریش لە میزانیەی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ ئەوە نەچووە، ئەوە رێککەوتنێك هەبووە لە بەینی کۆمپانیای کۆرەك تلیکۆم و وەزارەتی دارایی بەغدا کە بە وەجبات پارەکە بۆیان تەحویل بکات مەجموعەیەك پارە لێرە ئەوان تەحویلی ئێمەیان دەکرد کە بنێرین بۆ بەغدا، جەنابتان دەزانن هەر تەمویلێك کە دێ لە بەغداوە بۆ ئێمە دێت، لە جیاتی ئەوەی کە لە بەغدا ئەو مەبلەغە کە بودجەی هەرێمی کوردستانە بێتە هەولێر، لە موقابیلی ئەوە ئەوان لێرە تەسلیمی ئێمەیان دەکرد لەوێ لێیان دەبردرا، یەعنی موناقەلە بوو عەمەلیەکە نەك حکومەتی هەرێم پارەی لە جیاتی ئەوان دابێ، ئەوە نەبووە، ئینجا وەزارەتی دارایی لە بەغدا پارەکەی بری لە موقابیلی ئەوەی ئەوان لێرە تەسلیمی ئێمە بکەن، یەك دۆلاریش لە جیاتی ئەوانی نەداوە، ئەوەی کە باسی 62٪ و 34٪ کرا مەبەستم ئەوەبوو کە ئەگەر بێت و سیادی و حاکیمەش 17٪ رێژەی ئێمە لەوێیە، ببێن داخیلی ئەو بودجەی کە ئێمە داخیلی ئەوەمان کردووە بۆ 2008 زیادی بکەینە سەری رێژەی مووچە خۆرانی ئێمە 34٪ دادەبەزێ، یەعنی ئەگەر بەو شێوەیەی کە عێراق بۆ خۆی رێژەکە دیاری دەکات ئێمەش بەو شێوەیە دیاری دەکەین، ئێمە لەگەڵ ئەوینە صەلاحیاتی هەموو وەزیرەکان وەکو هی بەغدا بێت و ئەوەی ئەندام پەرلەمانە وەکو هی بەغدا بێت، بەراستی ئێمە لەگەڵ ئەوە داینە هەموو وەزایفەکان وەك یەك بن، من دوێنێ باسم لە مەوزوعێك کرد بەرێزان رەنگە هەندێکیان وایان هەست کرد کە مەبەستم کەم کردنی صەلاحیات بوو، ئەوەی 250 بۆ 100 یان 150، بۆ ئاگاداری بەرێزتان ئەوە عیلاقەی بە بودجە پلانەوە نیە، یەعنی مەشاریع دەچێ و ئەو صەلاحیاتەی تر کە دەدرێ

پەیوەندی بە بودجەی تەشغیلی هەیە، دێتەوە فەرەزەن هەزار دینارت هەیە ئەگەر صەلاحیەتت 250 دینار بوو، بە چوار وەجبە ئەو هەزارە تەواو دەبێ، بەڵام ئەگەر تۆ دە هەزار دینارت هەبێ حیساب بکە بە چل جار تەواو دەبێ، مەبەستم ئەو موقارەنە مالیە بوو نەك کەمکردنەوەی صەلاحیات، ئێمە موصیرین لەوە دەبێ هەیبەتی خۆمان بپارێزین، وەزیری ئێمە وەك ئەوانە و ئەندامی پەرلەمانی ئێمە وەك ئەوانە و موستەشاریشمان وەکو ئەوانە، ئەوە زۆر گرنگە لە ناحیەی سیاسی و مەعنەویەوە، تا ئێستا حکومەتی هەرێمی کوردستان لە هەموو ساڵانی رابووردوو خزمەتێکی گەورەی کردووە بۆ ئەو ناوچانەی کە لە دەرەوەی سنووری هەرێمی کوردستانن، بەراستی سەرەرای ئەو کێشانەی کە لەسەر بودجە هەمانە، من دەتوانم بڵێم بە بێ موبالەغە نەك دەیان ملیۆن بەڵکو سەدان ملیۆن دۆلار سەرف کراوە بۆ هەموو ئەو ناوچانە، هەزاران کەس مووچەیان لەسەر بودجەی هەرێمی کوردستان وەردەگرن، موستەمریشە حکومەتی هەرێم بۆ پێشکەش کردنی ئەو خەدەماتانە، دڵنیاشم پاش ئەوەی ئەو کێشەیانە چارەسەر دەکرێ تا ماددەی 140 بودجە ئەوانیش مەفروزە بە پێی ژمارەی دانیشتووان زیاد بکرێتە سەر هەرێم، ئەو کات بودجەی هەرێم زیاتر دەبێ و باشتریش دەتوانین ئێمە خزمەتی ئەو ناوچانە بکەین، بە نیسبەت تەرخان کردنی پارە بۆ سووتەمەنی راستە، تا سێ پێشتر لە زمنی مەصاریفی حاکیمە پارە بۆ کڕینی سووتەمەنی و دابەشکردنی بەسەر هاووڵاتیان لە لایەن وەزارەتی ئیتیحادی لە بەغداوە جێبەجێ دەبوو، بەڵام ئەو دوو ساڵ دەعم بۆ کڕینی سووتەمەنی نەماوە، ئەوەی کە ئێمە لە هەرێمی کوردستان دەیکەین لەسەر بودجەی تەشغیلی خۆمانە کە سووتەمەنی دەکڕین و بە سیعرێکی هەرزان دەدەینە هاووڵاتیان و زیانەکەی حکومەتی هەرێم تەحەمولی دەکات، حەتا لە بەغدا بە ئێمەیان گوت نابێ ئەو دەعمە بکەن، یەعنی یەکێك لە ئیرشاداتەکانیان، لە رێنمایە ئابووریەکانی ئەوانە ئەوەبوو ، بەڵام ئێمە هەر جێبەجێمان کرد، بەنیسبەت شوێنەوارەکان کە باس کرا پێنج ملیار دینار بۆی تەرخان کراوە، لێژنەیەکیش تایبەتی بۆ قەڵای هەولێر دانراوە، حکومەتی هەرێم بۆ ئیستیملاك کردنی خانووەکان بودجەیەکی زۆری سەرف کردووە، ئینشاء الله ئیهتیمامێکی زۆری پێ دەدرێ و پێی دراوە بەراستی، فەرمانبەرمان نیە لەسەر بودجەی حکومەت مووچە وەربگرێ و بچێ لە کەرتی تایبەت ئیش بکات، بەڵام هەیە فەرمانبەر بووە و شارەزاییەکی زۆری وەرگرتووە رەنگە ئیجازە بۆ چەند ساڵێك وەربگرێ بۆ یەك ، دوو ساڵ وبچێتە کەرتی تایبەتی کار بکات، حاڵەتی وا دەبێ هەبێ، ئەوەش زۆرتر رەنگە ئەو فەرمانبەرانە دەچن کادری بە قابیلیات و خیبرەیان هەیە، چونکە ئەگەر بزانن شوێنێکی باشتر هەیە مەعاشی باشتریان دەداتێ رووودەکەنە ئەو شوێنانە، وەزارەتی تیجارەی ئیتیحادی عادەتەن بەرنامەی وابووە کە دەعم بکات بۆ کەل وپەلی بیناسازی و ئەم جۆرە شتانە لە بەرنامەی دایە، بۆ خۆراك و دەرمان ئەمانە هەموو باسم کرد بۆ بەرێزتان هەمووی لە بودجەی ئیتیحادی لە فەقەرەی خەرجیە حاکیمەکان بودجەی بۆ دانراوە و راپۆرتەکەش هەمووی عەرزی بەرێزتانم کرد، بە نیسبەت چاپ کردنی کیتابەکانی وەزارەتی پەروەردە لە دەرەوە چاپخانەش لێرە زیاد بوونە، بە قەناعەتی من ئەگەر لێرە چاپ بکرێ باشترە، بەڵام ئەگەر ئەوانەی ئێرە گرانتر چاپ نەکەن لەوانەی دەرەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس بۆ بەڕێز کاك سەرکیس وەزیری دارایی بۆ ئەو هەموو ڕوونکردنەوەیە، جوابی زۆربەی زۆری پرسیارەکانتانی داوە، یەك پرسیار مابوو ئەویش ئایا حکومەت پێی دەکرێ قەرزی کشتوکاڵی ئەم ساڵ وەرنەگرێت لەبەر وشکە ساڵی؟

بەڕێز سەرکیس ئاغا جان/ وەزیری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پاش ئەوەی ئەو وشك ساڵیە هاتە پێش سەرۆکی حکومەت باسی لەوە کرد کە دەبێ ئیهتیمامێکی گەورەی ئێمە بۆ ئەم ساڵە وەکو بەرنامجێکی ستراتیجی بۆ داهاتووی کوردستان، بایەخدان بە کەرتی کشتوکاڵ بێت، من دڵنیام لەسەر ئەو ئەساسە ئەوەش جێبەجێ بکەین.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عثمان شوانی وەزیری پلان دانان.

بەڕێز عثمان شوانی/وەزیری پلان دانان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

زۆر سوپاس سەرۆکی پەرلەمان و زۆر سوپاس بۆ پەرلەمانتارە بەڕێزەکان، بەڕاستی کۆمەڵە مولاحەزەیەکی زۆر گرنگیان دا، بەڵام ئەمەوێ بە کورتی جوابدەمەوە، چونکە کاك سەرکیس جوابی زۆر لە پرسیارەکانی داوە، سەبارەت بە کۆمەڵێك پرسیاری برادەران سەیرم کرد کە هەموویان لەسەر سەکتەرێك قسەی دەکرد و هەمووی ڕاست بوو، هەر کەسێك لەسەر ناوچەیەك قسەی دەکرد و ئەویش ڕاستبوو، بۆیە ئێمە میزانیە بەلانس دەکەین لە بەینی ناوچە و نێوانی سەکتەر، خاتوو نازناز باسی سەکتەری پەروەردەی کرد من 100٪ تەئیدی دەکەم و زیاتری پێویستە وەزارەتی پەروەردە، باسی موحافەزە دەکەن بە تەئکید موحافەزە ئیشی خۆی دەکات، موحافەزەش خەدەماتی بەلەدیەی لەسەر شانە پێویستە ئیهتیمام بە خەدەماتی بەلەدیە بدات، بۆیە 53٪ مزانیەی خۆی تەخصیص کردووە بۆ خەدەماتی بەلەدیە، کە ژیانی ڕۆژانەی هەموو هاووڵاتیان و هەموو ئەو کەسانەی کە داوای لێدەکات جادەی بۆ قیرتاو بکات، ئاوی بۆ ڕابکێشرێ، کارەبای بۆ بێتن و شۆستەی بۆ بکرێت، حەدیقەی بۆ بکرێ، ئەویش پێویستی ژیانە، باسی وێرانی کوردستان کرا ئیهتیمام بە هەندێ ناوچە بدرێ، بە تەئکید ئێمە لەگەڵ ئەوەینە ئیهتیمامی تایبەت بە هەڵەبجە بدرێت و بە شوێنی ئەنفالکراوەکان بدرێت، بەڵام هەمووتان دەزانن کوردستان هەمووی وێران کرا، سەر لە نوێ ئیعادە دەکرێتەوە لە دوای ڕاپەڕینەوە، تۆ ناکرێ بڵێم تەنها ناوچەی خۆشناوەتی بە نەزەر ئیعتیبار وەردەگرم و ناوچەی باڵەکایەتی ئیهمال دەکەم و ناوچەی سیندی بە نەزەری ئیعتیبار وەردەگرم و ناوچەی دەشتی کۆیە ئیهمال دەکەم، هەموو ناوچەکان بە یەکەوە پێویستیان بە ئیهتیمامی وەکو یەکە، بەڵام بودجە یەعنی ڕەقەم و ئەو ژمارەیە چۆن تەعامولی لەگەڵ دەکەین لە نێوانی سەکتەرەکان و لەگەڵ ناوچەکاندا؟ یەکێك لە ئیشە ئەساسیەکانی ئێمە کە موناقەشەمان کردووە لەگەڵ وەزارەتەکاندا موراعات کردنی ئەم سێ خاڵە بووە: ئەبێ موراعاتی ناوچەی مەحروم، بە پێی سەکتەرەکان

تەوازون بکەین و چۆن بتوانین بەردەوامی بدەینە پرۆژەکان؟ باسی دەعمی ئابووری کرا، بە تەئکید ئێمەش پێمان خۆشە دەعمی ئابووری بکرێت بۆ هەرێمی کوردستان و بودجە بەشێکی گرنگی تەخصیص بکرێت، بەڵام ناکرێ ئاوت نەبێ وکارەبات نەبێ و بە تەنها بڵێ ئەوەی دەکەم، رەغمی ئەوە مولاحەزەی ئەوەم کردووە لە میزانیەی 2008دا تەصحیحی هەندێك لە هەڵەکانی رابووردوو کراوە بیکەین، بە تەئکید ئێمە لەگەڵ ئەوە داینە دەعمی کشتوکاڵ بکەین و میزانیەیەکی باشیش ئەم ساڵ تەرخان کراوە بۆ ئاودێری و کشتوکاڵ، ئاودێری و کشتوکاڵ وەك یەك سەکتەر سەیری دەکەین، چونکە ناکرێ کشتوکاڵ پێش بخرێت لە ناوچەیەکی گەرم و وشکدا کە بارانی تێدا مەزمون نیە تۆ باسی ئاودێری نەکەی، ژمارەی ئەو پرۆژانەی کە ئەم ساڵ بە نیازین بیکەین لە وەزارەتی سەرچاوە ئاوییەکان 61 پرۆژەیە ئەم ساڵ بۆمان تەخصیص کردووە، لە ساڵ 2008دا کە لە ساڵی 2007دا چوار پرۆژەی هەبووە، کە باسی لاوان و بێکاری دەکەین، ئەوانیش حەقی خۆیتیان بەشیان هەبێ لەو بودجەی کە لە هەرێمی کوردستاندا داندراوە ، لاوان بەشیان هەبێ، گواستنەوە و گەیاندن بەشیان هەبێ، هەموو سەکتەرەکانی تری کوردستان پێویستی بە ئیهتیمامی تایبەتی هەیە، بەڵام ئەولەویاتی حکومەت چ بووە؟ ئەولەویاتی حکومەت بریتی بووە لە پرۆژەکانی کارەبا و پرۆژەکانی ئاو وخەدەماتی رێگاوبان و قوتابخانە و تەندروستی و کشتوکاڵ دێتە خوارەوە بۆ لاوان، هەتا لە بواری کۆمەڵایەتی لەم وڵاتەدا تۆ سەیری وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتی یەك کۆمەڵ پرۆژەی گرنگی داوا کردبوو و ئێمە نەمانتوانی جێبەجێی بکەین، باس دەکات خانەی پیر و پەککەوتە لە هەموو شارەکان و قەزا گەورەکانی کوردستان بکرێتەوە، دروست کردنی شوێنی گەنجان لە هەموو شوێنەکاندا، حەقێتی و پێویستیشە بۆی بکەین، بەڵام هێشتا ئاوم بۆ ناوچەی شۆڕش لە چەمچماڵ دابین نەکردبێت ناکرێ ئەوە بکەم، دەبێ جارێ ئەولەویەتەکە بدەمە ئەم سەکتەرە، باسی پرۆژە بەردەوامەکان کرا کە پارە دووبارە دەبێتەوە، کاك د.فؤاد نموونەی خەستەخانەکەی هێنا کە بەداخەوە چەندین ساڵە لە ساڵی 2004ەوە دەستی پێکردووە، بەڵام تا ئیستا تەواو نەبووە بوویتە کەسەری سەر دڵی هەموو خەڵکی سلێمانی وئێمەش کە داوا دەکەین ئەو موستەشفایە تەواو ببێ، بەڵێ بودجەی ئەو پرۆژەیە ساڵانە دابین دەکرێ، مەسەلەن ئەم ساڵ لە وەزارەتی تەندروستی دەپرسین چەند پرۆژەت هەیە؟ دەڵێ مەسەلەن 44 پرۆژەم هەیە، ئەم 44 پرۆژەیە یەك بە یەك تۆ ساڵی پار چەندت سەرف کردووە و ئەم ساڵ چەندت پێویستە؟ بۆیە ئەم پرۆژەیە دووبارە دەبێتەوە، هەر وەکو دوێنێ نموونەم هێناوە لەسەر زانکۆی سلێمانی، زانکۆی سلێمانی مودەکەی 5 ساڵە، لە ساڵی یەکەمدا 20٪ ی جێبەجێ دەکرێ، لە ساڵی دووەم 24٪ جێبەجێ دەکرێ و لە ساڵی سێیەمدا دەبێتە 28٪ جا ساڵ بە ساڵ جێبەجێ دەکرێ، دوێنێ یەکێك لە پرسیارەکان ئەوەبوو کە موحافەزات ئەم پارەیەی بۆیان تەخصیص دەکرێ ئێمە نایزانین، خۆی کاك سەرکیس ئەمڕۆ لە رەقەمەکانی کە خوێندیەوە هی بودجەی ئیستیسماری ئیشارەتی بە بودجەی تەنمیەی ئەقالیم نەدا، چونکە ئەوە لە مودەی سێ ساڵی رابووردوودا لە عێراقدا میزانیەك تەرخان کراوە راستەوخۆ دەدرێتە موحافەزەکان و لە رێگای ئەنجومەنی پارێزگاکانەوە پرۆژەکان ئیختیار دەکرێت، بۆیە ئیشی ئێمە تەنها تەنسیق کردنە، ئەگەر هەڵەیەکی تێدا هەبێ راستکردنەوەیەتی، ئەگەر نا زیاتر ئەنجومەنی

پارێزگاكان بۆ ئەو پرۆژە مەحەلیانەی كە لە مودەی یەك ساڵدا تەواو دەبێ، پرۆژەی زۆر گەورە و ستراتیجی تێدا نیە، پرۆژەی بچووكی تێدایە و خەدەماتەكانیشی هەموومان ئەیبنین لە سلێمانی، لە هەولێر، لە دهۆك، لە قەزاكاندا و بەر دەرگای پەرلەمان ئەبینن و ئەو جادانە تەوەسوع دەكرێ و پاركێك دروست دەكرێ، ئەمە ئەو ئیشانە كراوە، باسی مەسەلەی قەرزی نێودەوڵەتی كرا، قەرزی نێودەوڵەتی یەكێكە لە ئیختیصاصاتەكانی وەزارەتی پلان دانانە، لەوەتی وەزارەتی پلان دانان داندراوە بە تەنسیق لەگەڵ وەزارەتی پلان دانانی عیراقی، هەیئەیەك هەیە بە ناوی هەیئەی ISRB ، كە هەیئەی تەوەسوعی ستراتیجی پێ دەوترێت لە كوردستانی عیراقدا، ئێمە عوزومان هەیە و نوێنەرێكی ئێمە لەو هەیئەیە دەوام دەكات، هەموو ئەو پارانەی كە تەخصیص كراون ئەبێ 17٪ بۆ هەرێمی كوردستان تەخصیص بكرێ، بەڵام ئالیەت و ئوسلوب و شێوازی قەرز پێدان لە لایەن وڵاتانەوە زۆر سیستەمێكی رۆتینی بیرۆكراسی زۆر درێژ خایەنە، ئێمە لە قەرزی یابانیە كە 3 ملیار ونیو دۆلارە كە 600 ملیۆنی بەر كوردستان دەكەوێ، ئێمە تەنها بۆ دوو سەكتەرمان تەرخان كردووە، بۆ سەكتەری ئاو وكارەبا كە دوو پرۆژە ئاوی پێ دەكرێ، پرۆژەیەكی زۆر گەورەیە كە ناوچەی هەڵەبجە بە كامیلی دەگرێتەوە، هەڵەبجەیە و سەید صادقە و سیروان هەمووی یەك پرۆژەی موتەكامیلە كە ئاوی بۆ بكرێ، مەشروعی ئاوی دووەم ئیفرازە و بەشەكەی تری دروست كردنی مەحەتەی كارەبایە لەگەڵ چەند پرۆژەیەكی تر، قەرزی بانكی نێودەوڵەتی هەیە كە 500 ملیۆن دۆلارە لەوە 85 ملیۆنی بەر كوردستان كەوتووە، دوو سێ پرۆژەی ستراتیجی پێ دەكرێ، یەكێكیان رێگای هەولێر_ پردێ و ئەوی تریان پرۆژەكانی چاككردنی هەردوو سەدی دۆكان و دەربەندیخانە، بەو شێوە قەرزی ئێران ئەگەر بدرێت چوار پرۆژەی لەسەر جێبەجێ دەكەین كە بە ئومیدین، بەڵام هیچیان ئەو پارانە نەهاتووە، ئەم پارانە زیاتر بە موناقەشات و موفاوەزات و حازر كردنی پرۆپۆزەڵ و دیراسات و لەمانە دانە، من لەسەر مەسەلەی خانوو دروست كردن بە تەئكید ئێمە تەئیدی مەسەلەی پێدانی سولفەی عەقار دەكەین یاخود سندوقی ئیسكانەكەی، بەڵام بە مەرجێك بە ئالیەتێك و بە نیزامێك بكرێت كە بتوانن هەموو هاووڵاتیەك وەك یەك ئیستیفادەی لێبكەن، دروست كردنی خانوو كاك شێردڵ حەوێزی ئیشارەتی بەوە دا كە لە عێراقدا بەرنامەیەكی گەورە هەیە بۆ ئەوە، من لێتان ناشارمەوە عێراق نەیتوانیوە بودجەی خۆی سەرف بكات وەكو هەرێمی كوردستان، هەرێمی كوردستان بە حوكمی ئەو ئەمنیەتە و ئەو ئیدارە موناسیبە كە تێدا هەیە توانیوەتی پارەی خۆی زۆر بە باشی سەرف بكات موقارەنەتەن بە ناوچەكانی تری عێراق، ساڵانە عیراق ئەو پارانە خەزن ئەكات و ئەو پارانە كە ئەمینێتەوە ئەتوانێ دەعمی صندوقی ئیسكانی پێ بكات زۆر زیاتر لەوەی كە ئێمە دەتوانین بیكەین، ئێمە رەغمی ئەوەش كۆمەڵێك خانوو و شوقە دروست كراوە، ئەنجامی ئەو شوقە و خانووانە ئەنجامێكی ئەوتۆی نیە لە چاو یان موقارەنەتەن بە پێداویستی خەڵكی كوردستان لە دروست كردنی خانوو، بە پێی ئیحصائیاتی ئەوەلی لای ئێمە 150 هەزار خانوو و وەحدەی سەكەنیمان پێویستە بۆ ئەوەی بتوانین لە مودەیەكی زەمەنی دوو ساڵیدا یان سێ ساڵیدا بكرێتن، ئیمكانیەتی هەرێمی كوردستان ناتوانێ ئەوە هەمووی جێبەجێ بكات، چونكە موقابیلی ئەوە تەربیەم هەیە، خەستەخانەم هەیە، رێگا وبانم هەیە،

کارەبامان پێویستە، ئێمە ئەم ساڵ بەتەنها لە کارەبادا مەجموعی پرۆژەکانی کە بۆیانمان ئیعلان کردووە 701 ملیار دینارە، کە ئەوەی تەقدیر دەکەین سەرفی بکاتن 427 ملیار دینارە، ئەوەی لە مەشروعە بەردەوامەکانە تا ئێستا 507 ملیار دینارە، تۆ ئەم رەقەمانە ئەگەر سەیری بکەین، ئەوە هەموو رەقەمە تەفصیلیەکانە ئەیخەمە بەر دەستی خوشك و برا ئەندامە پەرلەمانتارەکان بۆ ئەوەی ئیتیلاعی کاملیان لەسەر هەبێت و لەگەڵ لیژنەی دارایی موناقەشەمان کرد، ئێمە بەنەزەری ئیعتیبار هەموو ئەو قسەی ئەوانە وەردەگرین، چونکە هەموو مولاحەزاتی راستن، بەڵام چۆن بەلانس دروست دەکەین لەگەڵ ئەو رەقەمانەی لە لای من هەیە؟ رەقەمەکە بریتیە لە 2 ملیار 400 ملیۆن تەقریبەن، 495 ملیاری رۆیشتووە بۆ تەنمیەی عەقاری، ترلیۆنەك و 78ی رۆیشتووە بۆ پرۆژە بەردەوامەکان، ترلیۆنەك و 3,299ملیار و رۆیشتووە بۆ پرۆژە بەردەوامەکان، چۆن بەلانسەکەی لە نێوان پرۆژە بەردەوامەکان و لە نێوانی پرۆژە تازەکانی و لە نێوان تەنمیەی ئەقالیم،و لە ناو پرۆژە تازەکاندا چۆن بەلانس بکەین لە نێوان سەکتەرەکاندا و لە ناو ئەوانیش حەتا مولاحەزەی ئەوەمان کردووە ئێمە چیمان لەناو نووسیوە و لە موحافەزەی هەولێر چەندە و لە دهۆك چیە و لە سلێمانی چیە؟ سەبارەت بە کێشەی کۆیە راست دەکات کێشەیەك بوو، بەڵام زوو کێشەکەمان حەل کردووە، کۆیە، لەسەر هەولێرە و لەناو تەنمیەی ئەقالیمدا لە موحافەزەی هەولێردا جێگای کراوەتەوە و ئیستیحقاقی خۆی بە پێی رێژەی دانیشتوان وەریگرتووە و ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس بۆ ئەو روونکردنەوە و وەڵامدانەوەت، سوپاسیش بۆ ئێوە کە واتان کرد کۆبوونەوەکە دوا نەخرێت بە پێی بەرنامەکە رۆیشت و هەروەکو دامانن‌ابوو ئەمرۆ تەواوکردنی قسەکان بوو لە راپۆرتی لیژنەی دارایی، و وەڵامدانەوەی لە لایەن جەنابی وەزیری دارایی و وەزیری پلان دانان، بەڵێ کاك عادل نوقتەی نیزامیت چیە؟ فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

زۆر لە ئەندامە پەرلەمانە بەرێزەکان باسی ئەوەیان کرد هەندێ ناوچە کە زۆر کاول کراوە لەبەر چاو بگیرێت، لە ماددەی 112ی دەستووری عێراقی و لە ماددەی 3ی میزانیەی ئەم ساڵی بودجەی عێراق هاتووە و ئەڵێ: ئەو ناوچانەی کە زۆر کاول کراوە ئەبێ لەبەر چاو بگیرێت لە بودجە سەرفکردنندا بۆی، من ئەپرسم ئایا ئەو کاولکارییەی کە لە ئەنفال و لە گەرمیانەوە بووە و ئەو کیمیابارانەی کە لە هەڵەبجە ئاسارەکەی بووە، ئایا هەموو کوردستان وەکو یەکە لەم کاولکاریە؟ بۆیە پێویستە بەراستی یەعنی من لەگەڵ ئەو رەئیەی جەنابی وەزیر نیم ، کوردستان راستە هەمووی کاولە، بەڵام کاول کردنەکە وەکو یەك نیە، هەر ئەو مەبدەئە لە دەستوردا هاتووە و حەقە ئێمەش لەو میزانیە لەبەر چاوی بگرین.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

که هاتینه باسی کۆبوونەوەی داهاتوو و وەزارەتەکان و وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە، تەماشا بکە بزانە چەندبوو ئەو ناوچانەی داندراوە؟ و تەقیمی پار ساڵیش بکە ، هەر پار ساڵ لەسەر داوای ئێمە حکومەت 5 ملیۆن دۆلاری زیاتر تەرخان کرد لە بودجە بۆ سەرف کردنی بۆ ناوچەی هەڵەبجە و شوێنەکانی تر و ئەم ساڵیش کە هاتینە سەر ئەوە باسی دەکەین، کۆبوونەوەی داهاتوومان رۆژی سێشەممە دەبێت، هەموو بابەتەکان یەکە یەکە دێینە سەری، ئینجا ئەو وەختی ئەو راپۆرتەی لوجانانی فەرعی هەر یەکە راپۆرتەکەی خۆی هەموار بکاتەوە، ئێستا نووسیویەتی، بەڵام لەبەر رۆشنایی روونکردنەوەکانی جەنابی هەردوو وەزیر کە پێویست دەکات راپۆرتەکانی خۆیان کورتر بکەنەوە، چونکە زۆر شت وەڵام درایەوە و کە هاتینە سەر وەزارەتەکە دەتوانێت راپۆرتەکەی خۆی بخوێنیتەوە بۆ دەوڵەمەندکردنی و ئیقرارکردنی پاش موناقەشە، رۆژی سێشەممە سەعات 10,30 ، بەڵام پێش ئەوەی کۆتایی بە دانیشتنەکەمان بێنم بەیانی 4|24 یادی بۆردومان کردنی قەڵادزێیە، دامنابوو بەیانی قسەی لەسەر بکەم، بەڵام کە بەیانی دانیشتنمان نەبوو حەقی خۆیەتی ئەمرۆ ئاماژەی پێ بدەین، لێرەوە سڵاو بۆ گیانی پاکی شەهیدانی قەڵادزە بنێرین کە لە نەتیجەی بۆردومان کردنی شارەکەیان لە ساڵی 1974 وەکو سبەینێ ، کە بووە هۆی ئەوەی دەیان خوێندکار و قوتابی و هاووڵاتی شەهید بن لە سایەی سیاسەتی رژێمی بەعس کە شەڕی بەرپاکردبوو دژی هەرێمی کوردستان، قەڵادزێ نەك هەر لەو رۆژەدا، بەڵکو لە ژیانی خۆیدا وەکو شارێکی خۆ راگر، خۆنەویست، هەمیشە باجی ئەوەی داوە لەبەرگری کردنی گەلی کوردستان لە دژی هەموو ئە سیاسەتانەی کە رووبەرووبوونەوە، سەدان شەهیدی داوە و لە شۆڕشی ئەیلوول و شۆڕشی تازەشدا هەمیشە لە پێشەوە بووە لە خەبات و بەشداری کردووە لە هەموو بوارەکاندا، بۆیە رێز و سڵاو بۆ هەموو خەڵکی قەڵادزی و ئەو دەوروبەرە و هەموو خەڵکی کوردستان دەنێرین و گیانی پاکی هەموو شەهیدانی کوردستانیش ئارام بێت و جێگایان بەهەشت بێت، بەڵێ کوێستان خان.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

جەنابتان سەرۆکایەتی داواتان کرد لە لێژنەکان کە پێداچوونەوە بە راپۆرتەکانیان بکەن، ئایا بودجە لەسەر ئەو تەوصیات و ئەو شتانەی کە کرا و، ئەم ماوەیەش کە دانراوە تا سێشەممە، چاوخشانەوە بە بودجە ناکرێ وەکو ئیشارەتمان پێداوە و داوامان کرد؟ یان دوای ئەو کۆبوونەوانە، چونکە هەفتەی داهاتوو دەبێ تەصدیقی بودجە بکەین، ئەوە چۆن عیلاج دەکرێ؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی مولاحەزەکەت رامان دەکێشێت بۆ زۆر شت، لە نەتیجەی ئەو موناقەشاتانە تێکەڵاوی زۆر شت کرا کە لە موناقەشەی بودجە زیاتر بوو، جێی خۆی بوو و حەقی خۆیەتی هەموو ئەندامانی پەرلەمان پرسیاری پێویست بکات و هەندێ جار پرسیاریشی راستەوخۆ پەیوەندیشی نابێت، بەڵام ئاراستە کرا لە موناقەشە کردندا، بەڵام موناقەشەکردنی بودجە بەو شێوەیە دێت کە راپۆرتەکان هاتووە، راپۆرتی لێژنەی دارایی بەتایبەتی بە تێر وتەسەلی بوو و زۆربەی زۆری ئەندامان پشتگیریان لە راپۆرتی دارایی و ئابووری کرد

سەبارەت بەوە، کەواتە راپۆرتی دارایی و ئابووری دەبێتە ئەساسێك بۆ تەقیم کردنی بودجە، زۆربەی زۆری نوقاتەکان لە راپۆرتی دارایی و ئابووریدا هاتووە و روونکردنەوەی لە لایەن جەنابی وەزیرەوە کرا و زۆر داواکاری لە لایەن ئەو لێژنەیەی کە هاتبوو و ئێوە پشتگیریتان لێکرد پەسند کرا، لەوانە بودجە تایبەت بۆ دەسەڵاتی قەزا داندرا لەسەر داوای ئێوە بوو، لەوانە موافەقەت کرا لەسەر سولفەی عەقار کە داواکاری ئێوە بوو، لەوانە زۆر پرسیاری تر کە بۆ ئاوەدانکردنەوە رەچاوی کرد و دوا بریاریش وتی بۆ ئێوەیە، بەڵام هەندێ شت هەیە دەبێ ئەوانیش موافەقەت بکەن کە دەڵێ: دوا بریار بۆ ئێوەیە، ئەگەر بێینە موناقەشە مەنتیقی تێدا نیە ئەو بڕیارە، مەسەلەن ، ئەگەر بێتە ئێرە موناقەشەکردن لە نەقلی ئەبواب، ئەوە دەسەڵاتی تەنفیزیە، ئیشی ئێمە نیە جەنابی وەزیر لوتفی کرد دەڵێ: ئەگەر بڕیار دەدەن مانیعمان نیە، بەڵام ئەگەر بێتە سەر حەقیقەت ئەوە تەدەخولە لە ئیش وکاری جێبەجێ کردن وەکو ئەوەیە حکومەت بێت و تەدەخول بکات لە دانانی یاسا و بگۆڕێ بە هینی خۆیەوە، زۆر مولاحەزاتی تریش وەڵام درایەوە و ئەوەی تر دەمێنێتەوە کە لەسەر ئەبواب و سەرفەکە خۆ ئەوە ئەرقامە و پارەیەکە تەحدید کراوە لە بەغداوە و ئەوەندەیە، لێرەشەوە حکومەت وەفدی چوویتە بەغدا وموناقەشەی کردووە و سەرفیاتی داناوە و نەفەقاتی خۆی دیاریکردووە و نەفەقاتی ئیستیسماری دیاری کردووە و رێژەکەی هین کراوە وعەجزەکەشی تەحدید کردووە بۆ چی عەجزی هەیە؟ حیساباتی خیتامی کە وەعدی دا بۆمان بنێرێ ئەوە داوایەکی ئێوە بوو و لە راپۆرتی لێژنەشدا هاتبوو، ئەوەش کەواتە ئیقرار کرا، لەو حیساباتە خیتامیە دەردەچێت سەرفیاتەکان چی بووە؟ ئەو عەجزەش لەبەر چی هەیە؟ ئەوە هەمووی روون دەبێتەوە لە داهاتوودا و ئێستاش حکومەتی عێراق ئەو میزانیە تەکمیلە دەکات، هەم عیجزەکە کەم دەبێتەوە و هەمیش بەشێك لە ئیستیسمار و پەرەپێدان و ئاوەدانکردنەوە زیاتر دەکات، من نوقتەکەم رەنگە زۆر باس کرا، بەڵام پێم وایە زیاتر روونی بکەینەوە، مەسەلەی نرخی نەوت 57دۆلارە، جەنابی وەزیریش وتی ئێمە ئیختیارمان کردبوو 65 دۆلار بێت و کەم بوویتەوە، نرخی نەوت کە ساڵی پارەکەوە بوو 2007 داندرا، ئەو عەقدانەی کە حکومەتی عێراق لەگەڵ شەریکاتی نەوت کردوویەتی لەبەر رۆشنایی عەقدەکان خۆ یەکسەر پارە نادرێت، ئێستا ئەمڕۆ نووسراوە بەرمیل بە 118یە، خۆ رەنگە پارەی ئەو 118ەیە ساڵێکی تر بێتە سەر خەزینە، ئەو عەقدانەی کۆنترە جێبەجێی دەکرێت، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەو پارەی کە دێتن لە نەتیجەی زیادبوونی نەوت بۆ کوێ دێ؟ ئێمە حصەمان تێدایە و دێتە حکومەتی فیدراڵ، ئەو سی ملیار یان چل ملیار دۆلارەی کە ئێستا زیاد هەیە لە بانکی مەرکەزی عێراقی، ئەوە هی هەموو میللەتی عێراقە لە نەتیجەی زیادبووندا هاتیە، ئەوە 57ی دانا بێ یان 80 ی دانابێ، زیادەکە نافەوتێ، بەدەلیلی ئەوەش کە نافەوتێ، چەندین جار حکومەتی فیدرال ئیعلانی کردووە ئەوەندە پارەمان زیادە، لەبەر رۆشنایی ئەو زیادەیەش ئەو میزانیە تەکمیلیە خۆ هەموو پارەکە ناخەنە ناو میزانیەی تەکمیلی، هەموو دەوڵەتێك پێویستی بە پارەی ئیحتیات هەیە، ئیحتیاتی مەرکەزی و ئیحتیاتی ئیتیحادی، ئەو پارەیە بەشێکی دەچێتە ئیحتیاتی ئیتیحادی بەشێکیش لەبەر پێداویستی میللەتی عێراق و هەرێم و پارێزگاکان و بەغدا دەیخەنە سەر میزانیەی تەکمیلی، لەبەرئەوەی ئەوەلەن تەزەخوم هەیە، تەزەخوم لەوەدا هەیە نرخی دۆلار کەم

pهەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

47

سالَی/ 2008 – بەرگی چل و حەوت

چاپی یەکەم/ سالَی 2008

پێڕیست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (12) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/4/29 ل5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (13) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/4/30 ل65

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (14) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/5/5 ل171

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (15) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/5/6 ل231

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (16) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/5/12 ل275

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (17) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/5/13 ل339

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (18) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/5/19 ل431

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (19) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/5/20 ل493

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (20) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/5/26 ل499

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (21) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/5/28 ل517

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (12)

سێ شەممە رێكەوتی 2008/4/29

كاتژمێر (30ر10)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی سێ شەممە رێكەوتی 2008/4/29 ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆكی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێز محمد قادر عبداللە(د.كمال كەركووكی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبداللە سكرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە (12)ی خولی دووەم, ساڵی (2008) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (12)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە كات (30ر10)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی سێ رێكەوتی 29/ 2008/4 دا بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو وگفتوگۆ كردنی بودجەی هەرێمی كوردستان – عێراق و یاساكەی، كە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بە ناوی گەلی كوردستان، دانیشتنەكەمان دەكەینەوە. بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگەی (1)ی مادە 20 لەپەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1) ی هەموار كراوی ساڵی 1992 ی ئەنجومەنی نیشتیمانیی كوردستان_عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی ئەنجومەن بڕیاری دا بەرنامەی كاری دانیشتنی ژمارە (12)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە كات 11,10 ی پێشنیوەڕۆی رۆژی سێ شەممە رێكەوتی 2008/4/29 دا بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆكردنی بودجەی هەرێمی كوردستان – عێراق و یاساكەی, كە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە.

سەرەتا زۆر بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەكان و بریكاری وەزارەتی دارایی دەكەم, زۆر بەخێربێن سەرچاو, بەردەوام بن لەگەڵمان لەسەر گفتوگۆكردنی بودجەی هەرێمی كوردستان, داوا لە لیژنەی دارایی دەكەم بێن لەشوێنی خۆیان دابنیشن, خوشك و برایانی بەڕێز ئێمە لە دانیشتنەكانی پێشوو راپۆرتی لیژنەی دارایی خوێندرایەوە, دواتر رای وەزارەتی دارایی و ئابووری و لەبەر رۆشنایی موناقەشاتی ئێوە و موداخەلاتتان, ئەمە چەند هەفتەیەكە ئەم پرۆژەیە لە موناقەشەكردندایە, لەبەر رۆشنایی ئەو گفتوگۆیە و ئەو دانیشتنانەی كە كرا لە هۆڵی پەرلەمان, قسەكانی بەڕێز وەزیری دارایی و بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ كاروباری دارایی, هەروەها بەڕێز وەزیری پلاندانان, زۆر مەسەلە لای ئێوە روون بۆوە, پاش ئەو هەموو

گفتوگۆیە چەند مەسەلەیەکی گرنگ تەسبیت کرا لەلایەن حکومەتەوە, کە لەلایەن ئەو وەزیرە بەڕێزانە تەمسیلیان دەکەن, تەسبیت کرا, بوو بەبەشێك لە میزانیەکە, یەکەم مەسەلە, مەسەلەی قانونی دەسەلأتی دادوەری بوو, کە بەپێی یاساکەی دەبوایە سەربەخۆ بێت, ئەوە قبولْ کرا و, جێبەجێش کرا, واتە دەسەلأتی بودجەی دادوەری, بودجەیەکی تایبەتیان هەیە, دووەم مەسەلە, کە ئێوە داواتان کرد سولفەی عەقار بوو, کە دەبیْ عەقار بدرێت, ئەوەش قبولْ کرا و, پارەیەکی دیاری بۆ تەرخان دەکریْ و جێبەجیْ دەکریْ لەلایەن حکومەت, سێیەم مەسەلە, کە گفتوگۆی لەسەر کرا یەکسانی مووچە بوو, مووچەی فەرمانبەرانی هەرێمی کوردستان و فەرمانبەرانی هەموو عێراق, کە لەلایەن ئەنجومەنی نوێنەرانەوە یاسای تایبەتی بۆ دەرچووە بۆ بەرزکردنی مووچەی فەرمانبەران, ئەوانی کەم مووچەن, ئەوەش لەلایەن حکومەتی هەرێمەوە لەگەلْ نوێنەرەکانیانەوە کە لێرە دانیشتوون هاتە قبولْکردن و, لەزووترین کاتدا لەگەلْ بەغدا تەنسیقیان هەیە بەو پارە زیادەی کە بودجەی تەکمیلیە رەچاوی ئەوە دەکرێت, ئێرەش مووچەی فەرمانبەرەکان دەبیْ هەمووی وەکی مووچەی فەرمانبەرانی عێراق بێت, چوارەم مەسەلە, مووچەی خانەنشینی کوردستانە, کە بەشێکی زۆر لە خانەنشینانی کوردستان کێشەیان هەیە, هەم ئەوانەی پێش راپەڕین خانەنشین کراون کە کێشەکانیان زۆر زیاد کراون, زۆر کەم مووچەیان بۆ دیاری کراوە, زۆر گرفتی دیکەیان هەیە, هەم ئەوانی تریش کە فەرقی هەیە لە مووچەی خانەنشینیەکانیان, حکومەت موافەقەتی کرد هەردوو وەزیری دارایی لێرە کە ئەوەش وەکو بەغدا بێت لێرە لە پەیوەندی بن, یەکسان دەبن, خانەنشینەکانی لای خۆمان یەکسان دەبن, خانەنشینی گشت عێراق یەکسان دەبن, بۆ ئەوەی ئەو زولْمەی کە هەیە لەسەریان نەمینیْ, پێنجەم/ مەسەلەیەك هەیە ئێوە باستان کرد, وشکەسالْیە, ناوچەیەکی زۆری کوردستانی گرتۆتەوە, کە بۆتە هۆی ئەوەی کە خەلْکانێکی زۆر لەلادێیەکان, گوندەکانیان چۆلْ بکەن و رووبکەنە شار, لەسەر کێشەی ئاو, ئەمەش حکومەت لەو میزانیەی کە پێی دەلْێن میزانیەی تەواریئ رەچاوی دەکات, هەروەها لەو پارەی کە لە میزانیەی تەکمیلی دیاری کراوە بۆ کوردستان, ئیهتیمامێکی زۆری پێدەدات, ئیعلان کرا لەلای حکومەت, بەلأم دوێنیْ لەگەلْ جەنابی سەرۆکی حکومەت و جێگیرەکەی ئاماژەیان بەوە کرد, کە هەرچیان بۆ بکریْ بۆ رووبەڕوو بوونەوەی ئەو وشکە سالْیە و هاوکاری کردنی ئەو خەلْکەی کە دەیکەن, چ لە بودجەی تەواری, چ لە بودجەی تەکمیلەیی کە دێتن, ئەگەر بەشیشی نەکرد ئەوکات ئێمە روودەکەینە حکومەتی عێراق, داوای هاوکاری لەوانیش دەکەین, چونکە مەسئولیەتی ئەوانیشە, بەلأم ئینشاالله حکومەتی خۆمان دەتوانێت بەو ئیمکانیەتییەی کە هەیەتی رووبەڕووی ئەوە ببێتەوە, بەشێکی گرنگی میزانیەکە تەواو بوو بە موافەقەتی حکومەت لەسەر ئەو مەسەلە گرنگانە کە ئاماژەم پێکرد, بەشەکەی تری میزانیە کە بریتیە لە میزانیەی وەزارەتەکان, سەرۆکایەتی هەرێم, سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران, وەزارەتەکان, پەرلەمانی کوردستان, ئەمەش ئەمڕۆ گفتوگۆی لەسەر دەکەین, ئەو مەبدەئانەی کەباسم کرد, ئەگەر رەبتی هەبێت بەمیزانەی هەر یەك لەو بابەتانەی کە باسی دەکەین رەنگی دەداتەوە, کەمی دەکات و زیادی دەکات, بۆیە ئێستا من داوا لە لیژنەی دارایی دەکەم دەست

پێبکات بە موناقەشەکردنی ئەو بەشە, پێشم وایە ئەوەی تایبەتمەندە بە مەسەلەکە قسەی بکات, مەسەلەن وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە, لیژنەی ئاوەدان کردنەوە مەفروزە راپۆرتیان هەبێ, ئەوانەی کەبەدواداچوون لەسەر قسەکانیان بکەن, قسەکانیان لە حدودی میزانیەی ئاوەدان کردنەوە بێت, نەك بێتە سەر مەسەلەیەکی تر ئەوە دوێنی باس کرا, ئەوە پێری باس کرا, یەعنی تەحدید بێت, کاتمان بۆ بمێنێ, یەك نوقتەی ترم هەیە, تەبعەن مەسەلەیەك هەبوو کە پێویستە باس بکرێ, زۆر لە برادەران باسیان لەوە کرد کە ئەو میزانیەی کە لە عێراق تەرخان کراوە بۆ ئێرە, هەمان میزانیە نییە کە حکومەتی هەرێم تەقدیمی کردووە, ئەرقامەکانیان فەرقی هەیە, پێیان وابوو ملیارێك دۆلار فەرقی هەیە, من بەش بەحاڵی خۆم بەسەریدا چوومەوە کە وانییە, بەڵام داوا دەکەم ئەگەر وەزیری پلاندانان ئەو شتەتان بۆ روونبکاتەوە, بۆ ئەوەی لاتان روون بێت کە هیچ فەرقێك نییە, ئەگەر هەبێت ئەوە ئەو کات پرسیارەکان ئاراستەیان دەکەین, هەرسێ وەزیر لێرەنە, بەڵام پێشتر کاك عوسمان ئەگەر ئەوەی شەرح بکات, پێش ئەوەی دەست بەبەرنامەکەمان بکەین, سوپاسی دەکەین, فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی/وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مولاحەزەکە لەسەر ئەوەی کە لە میزانیەی عێراقەوە هاتووە, لە وەقائیعی عێراقی تەبعەن نەشر کراوە, فەرقێك هەبوو برادەران تەصوریان کرد ئەمە خەلەلێکە, ئەوەی کاك سەرکیس خوێندیەوە ئەو رۆژە میزانیەی هەرێمی کوردستان 6 ترلیۆن و 580 ملیار و 784 ملیۆن و 714 هەزار دینارە, ئەو رەقەمە بەپێی میزانیە کە لە لاپەڕەی 16 هاتووە, ئەو رەقەمە بزەبت تەواوە, یەك ئیشکال هەیە, ئیشکالەکە لە مادەی 17 فەقەرەی 4 کە هاتووە ئەڵێ (تحدد کل الحصص من اقلیم کردستان بنسبة 17٪ من إجمال النفقات مبینة في جدول (د) النفقات الحاكمة, الملحقة من هذا القانون الذي تمثل مبلغاً مقداره 5 ترليون و 799 مليار و 457 مليون على ان يتم الصرف بهذه الحصة إلا بعد التشاور و التنسيق بين الوزارة المالية و الوزارة المعنية في اقليم كردستان), ئەمە باسی جەدوەلێك دەکات جەدوەلی (د)ە کە نەفەقاتی حاکیمەیە, تەحدیدی کردووە نەفەقاتی حاکیمە چییە؟ نەفەقاتی حەجە, نەفەقاتی ئیستیرادی تاقەی کارەبایە, نەفەقاتی دەعاوی حەلی نیزاعاتی مولکیەیە, ئیستیرادی وقودە, عەدەدی سوکانە, کە هەمووی 5 ترلیۆن و 799 ملیارە, حەصەی ئیقلیم 985 ملیارە لەم مەبلەغە, برادەران وایان حیساب کردووە کە ئێمە ئەو 985 مان حیساب نەکردووە, فیعلەن ئێمە وامان کردووە, چونکە لەلایەن عێراقەوە سەرف دەکرێ, موادیی غیزائی خۆتان دەزانن دەرمان و ئەوانەی کە باس کرا هەر هەمووی لە عێراقەوە سەرف دەکرێ, بەڵام بەشی هاووڵاتی کوردستانی تێدایە, ئەم پارەیە داخیلی میزانیە نابێت, ویستم ئەمە بۆ برادەران و ئەندامانی پەرلەمان روون بکەینەوە, کە ئەم رەقەمەی کە هاتووە 6 ترلیۆن و 580 ملیار ئەوە میزانیەی حەقیقی کوردستانە, کە ئەو میزانیە لە بیدایەت هاتووە, یەك ئیشکال هەبووە, ئەویش کەئەو رۆژە میزانیەمان ئامادە کردووە لەسەر ئەساسی ئەو میزانیەی کە موصادەقەکرا لە مەجلیس وزەرای عێراقەوە,

کە ڕەوانەی پەرلەمان کرا, لەناو پەرلەمان میزانیەکە تۆزێ زیادی کردووە, 108 ملیار فەرقی کردووە, 108 تەعدیل کردەوە کە ئەویش بۆ زیادەی مووچەیە لەلایەن برادەرانی وەزارەتی داراییەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دلێر, ئەگەر ئەو بابەتانەی کە خوێندرایەوە لیژنەی تایبەت ڕاپۆرتی نەبوو, لیژنەی دارایی مولاحەزاتی خۆی بڵێت پێش ئەوەی کەس مولاحەزاتی بڵێت, فەرموو.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە پێمان چاکە دەزگا بەدەزگا, یاخود وەزارەت بە وەزارەت بیخوێنینەوە بزانین چەندی بۆ تەرخان کراوە, بەنسبەت بودجەی تەشغیلی و بودجەی ئیستسماری, باش.
(سەرۆکایەتی هەرێم/ 45222 کە دەکاتە 0,95٪ ی بودجەی تەشغیلی), (سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران/ 54908 کە دەکاتە 1,16٪ بودجەی تەشغیلی), (ئەنجومەنی نشتیمانیی کوردستان/ 54908 کە دەکاتە 1,16٪ بودجەی تەشغیلی).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دلێر ئەو سێیە بەیەکەوە بێت, ڕەنگە ڕاپۆرتیان نەبێت لیژانەکان, ڕیئاسەتی هەرێم و ئەنجومەنی کوردستان و ئەنجومەنی وەزیران), ئەگەر خۆتان ڕەئیەکتان هەیە لەسەری, مولاحەزەتان هەیە وەکو لیژنەی دارایی لەسەر ئەو سێ بابەتە, بۆ ئەوەی ئەگەر کەسێك مولاحەزەی هەبێت موناقەشەی بکەین.

بەڕێز دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە وەکو لیژنەی دارایی جگە لەو تێبینیانەی کە لەڕاپۆرتەکەمان هەیە, هیچ تێبینی ترمان دەربارەی ئەمانە نییە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەس مولاحەزەی هەیە لەسەر ئەو میزانیەی, کاك بارزان, فەرموو

بەڕێز بارزان عبدالله نصرالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیار دەکەم یاسایەکی تایبەت لەپەرلەمانی کوردستانەوە دەربچێت کە تەحدیدی صلاحیات و زەوابتی سەرفی بودجەی هەرچوار دەسەلاتەکە لەهەرێمی کوردستان بکات, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوکاتەی هاتینە سەر قانونی میزانیە, ئەوە تەرح بکە, کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەسەر میزانیەی ئەنجومەنی نیشتیمانیی کوردستان, هەندێك مولاحەزەم هەیە, ئەگەر مەجال بێت باسی بکەم, بەنسبەت, حەرسی شەرف, مەعلومی جەنابتانە, ئێمە لەو پەرلەمانە حەرس شەرفێکمان هەیە, کە سیمای کوردایەتی و خەبات و تێکۆشانیان پێوەدیارە, بەجلی کوردی ماوەیەکە خزمەت دەکەن لە پەرلەمان, بەلاّم تا ئێستا ئەوەی مەعلوماتم هەیە میلاکیان تەسبیت نەکراوە لە پەرلەمان, لەبەر ئەوەی ماوەیەکی دوور و درێژیشە لێرەن, ئیشەکەشیان قورسە داوا دەکەم کە ئەو میلاکە تەسبیت بکرێ لە پەرلەمان, ئەمە یەك, دوو/ ئەوەی من مەعلوماتم هەیە, لەو رۆژەی کە تەعیین بووینە راتبێك وەردەگرن کە ئێستاش هەمان راتب وەردەگرن کە هیچ زیادەیەکی بەسەر نەکراوە, بۆیە حەز دەکەم لە میزانیەی ئەنجومەنی نیشتیمانیی کوردستان ئەو مەسەلەیە تەسبیت بکرێ, بۆ ئەوەی ئەوانیش وەکو خەڵکانی تر مەشمول بەو زیادەیە بن, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ناو دەنووسم, ئەوەی دەیەوێ قسە بکات, کاك کریم فەرمووو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە میزانیەی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان, زۆربەی پەرلەمانتاران لەگەڵ ئەوەداین, سەبارەت بە مووچە و دەرماڵەی پاساوانانی پەرلەمانتاران کە لەوەزارەتی داخلیە بۆیان سەرف دەکرێ, وەکو پەرلەماناتی دونیا لە میزانیەی وەزارەتی داخلی بگواسترێتەوە بۆ سەر بودجەی پەرلەمانی کوردستان, بەڕاستی ئەو پەرش و بلاّویەی ئێستا هەیە سەبارەت بە وەرگرتنی مووچە لەلایەن پاسەوانانی ئەندامانی پەرلەمان, بۆ ئەوەی تەلافی بکرێن و مەسەلەکە جێگای خۆی بگرێـتەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هەر مولاحەزەیەکە دەیدەم, بۆ ئەوەی ئەو قسانەی کە دەکرێ نەبێتە هۆی ئەوەی بڵێن ئەندامانی پەرلەمان بەس موهتەمن بە حەرسی شەرفی خۆیان, ئەوە موناقەشەی میزانیەی پەرلەمانە لەبەر ئەوەی زۆر تەبیعیە موحەدەدە, بچینە سەر وەزارەتی فلان باس دەکرێت, ئەوە موناقەشەی پەرلەمانە, بۆ رەئیی ئەوانەی کە موتابەعە دەکەن و دەنووسن, لەبەر ئەوەی زۆر تەبیعیە باس لەو بابەتانە بکرێتن کە لە میزانیەی پەرلەمان باس کراوە, سۆزان خان فەرمووو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

یەکەم/ لەسەر هەمان رەئیی کاك کەریمم, پشتگیری لێدەکەم, پاسەوانەکانی ئێمە بەڕاستی موعاناتیان هەیە لە راتب وەرگرتن, ئەگەر بخرێتە سەر پەرلەمانی کوردستان ئەو موعاناتەیان لەکۆڵ دەبێـتەوە, خاڵی

دووەم/ ئێمە گرنگ نییە باس لە رەقەمەکان بکەین, بەڵام گرنگ ئەوەیە چۆنیەتی صەرف, هەر ئەوەندە گرنگە لەلای ئێمە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سارا خضر پیرۆت:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

قسەکەی منیش پەیوەندی بە مووچەی پاسەوانەکان هەبوو, کە زیادەکە پەرلەمان دەیدات 100 هەزارەکە, بەڵام ئایا هەر بەردەوام دەبێت, یان بۆیان چاك دەکرێ؟ ئەوانیش شمولی ئەو زیادەیە بکەن کە فەرمانبەران بە گشتی وەری دەگرن, چونکە ئەوان زیادەکە شمولی نەکردبوون, زۆر سوپاس.

بەڕێز قادر سعید خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەسەر ئەو بنەمایەی کە پەرلەمانی کوردستان دەسەڵاتێکی سەربەخۆیە, جێی خۆیەتی خۆی و هەموو ئەوانەی پەیوەندیان بە پەرلەمان هەیە سەربەخۆ بێت, بۆیە منیش پشتگیری ئەو پێشنیارە دەکەم, تەنانەت ئەو هێزەی کە پاراستنی پەرلەمانیش دەکات, حەرس شەرفەکانمان, هەر هەمووی سەر بەپەرلەمانی کوردستان بێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش پشتیگری ئەو برا و خوشکە بەڕێزانە دەکەم, کە باسیان لە مەسەلەی پاسەوانەکان کرد, شتێکی زۆر ئاساییە, ئەگەر پەرلەمان نەتوانی دیفاع لەحەقی خۆی و دیفاع لە حەقی ئەو خەڵکە بکات کە لەگەڵی دایە, ناتوانێ دیفاع لە حەقی میللەتەکەش بکات, ئەوە خاڵێك, خاڵێکی تر ئەوەی کە من تێبینی دەکەم, بەڕاستی زۆرجار وایە کە بەسێ مانگ جارێك راتب وەردەگرن, بۆیە ئێمە موعاناتەکە دەزانین, کە داوا دەکەین بگەڕێتەوە سەر پەرلەمانی کوردستان, پێشتر ئێمە پرۆژە یاسایەکیشمان داوا کردبوو دامان بە سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان, وابزانم سەرۆکایەتی دایتە ئەنجومەنی وەزیران, حەقە لێرە ئێمە لەگەڵ نوێنەرانی حکومەت گفتوگۆ بکەین, ئەو مەسەلەیە بکەینە واقعێك و بیگەڕێنینەوە سەر سەرۆکایەتی پەرلەمان, سەرۆکایەتی پەرلەمان دەسەڵاتی ئەوەی هەبێت, هەم دایان بمەزرێنێت, گۆڕانکاریەکانیش هەمووی لەپەرلەمان بێت, ئەوەی تێبینی دەکرێ تا ئێستا ئەوانە خزمەت گوزاری ئەندامانی پەرلەمان دەکەن, بۆیە ئەگەر بێنەوە ئێرە باشە, مەسەلەی تەقاعودیش ئەو خزمەتەیان بۆ حیساب بکرێ, کە دەیکەن, لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو قسانەی کە بەنیاز بووم بیکەم, برادەرانی پێشی من کردیان, دووبارەی ناکەمەوە, ئەوەندەی تەئکید دەکەمەوە پاسەوانەکانمان مەعاشیان لە پەرلەمان وەربگیرێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش بەهەمان شێوە تەئکید لەسەر ئەو زەمینانە دەکەمەوە کە باسیان کرد, پەرلەمان دەسەڵاتێکی سەربەخۆیە مەفروزە هەموو دام و دەزگاکانی سەربەخۆ بێت, سەر بەهیچ لایەنێکی تر نەبێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر(بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دەربارەی حەرسی شەرف, پشتیگری ئەو لایەنە دەکەم کە فعلەن میلاکیان یەکلایەن بکرێتەوە, خاڵێکی تر ئیزافە دەکەم, کە هەمەرەنگ بن, بەهەموو پێکهاتەکانی ئەو پەرلەمانە, چۆن پێك هاتووە, حەرس شەرفەکانیش فعلەن پێکهاتەکەی پێوە دیار بێت, بەهەموو رەنگەکان بێت, دەربارەی مووچەی حەرسی شەرفیش, بەپێی هاوپیشەکانی خۆیان چۆنە, خۆ ئەوانیش بەدەر نابن لە مووچە خۆرانی تری کوردستان, سوپاس.

بەڕێز د. نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من داوا لە بەڕێز وەزیری دارایی دەکەم کەوا بۆ زیاتر بەرچاو روون کردنی ئەندامانی پەرلەمان, هەندێك زانیاری زیاتر بخاتە بەرچاومان, سەبارەت بە شێوەی سەرف کردنی ئەو پارانەی کە بۆ ئەم سێ دامەزراوە سەرەکییە تەرخان کراوە, سوپاس.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش تەئیدی پێشنیارەکەی کاك شێروان و کاك کریم دەکەم, لەهەمان کاتدا داوا دەکەم حیمایەی پەرلەمان ئەوانیش میلاکیان تەسبیت بکرێ, یەعنی هەروا نەمێننەوە, پرسیارێکیشم هەیە, من لێرە نەبووم, ئەم سێ مەرفەقە, بۆ نموونە پەرلەمان, ئەو ئیعتیماداتانەی کەهەیبووە 43 ملیار و کەسر, بەڵام ئەوەی کە سرفی کردووە 21 ملیار و کەسر, داوای بۆی کراوە بە 54 ملیار و کەسر, هەروەها بەنسبەت ئەنجومەنی وەزیران خۆ کراوە تەقریبەن بە سێ ئەوەندەی کە سەرفی کردووە لە 2007, عەدەدی میلاکاتەکە, ئەو زۆر نییە کە داواکراوە زیاد بکرێ, یەعنی لەسەر چ ئەساسێك ئەو زیاد و کەمیە هین کراوە, جا ئەگەر حەفتەی پێشوو باس کراوە, من داوای لێبووردن دەکەم لێرە نەبووم, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, بەشێکی زۆری پرسیارەکانتان ئاڕاستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانە, زیاتر لەوەی ئاراستەی وەزیرە بەڕێزەکان بێت, بەنیسبەت پاسەوانانی ئەندامانی پەرلەمان, خۆشم پشتگیری دەکەم لەبەر ئەوەی نووسرامان کرد بۆ حکومەت, داوامان کرد, بەڵام هەردوو وەزیر, وەزیری دارایی و وەزیری هەرێم بۆ

کاروباری ناوەخۆ, مولاحەزەیان پێشاندا کە ئەوە سیستەمەکە تێك دەدات و رازی نەبوون, بۆیە من داوام لێکردن کە رۆژێك بێنە ئێرە کۆبوونەوەی بکەین, بۆ ئەوەی رێگایەك بدۆزینەوە, ئەگەر داوای هەمووتان بێت, ئەوا دەکرێ بە پرۆژەیەك, ئەو دەبێت بەقەراری ئێوە, لەگەڵ وەزارەتی دارایی ئەو میزانیەی کە خاصە بەوان دەیخەینە سەر میزانەی پەرلەمان و دەتوانین ئەبوابەکانیان تۆزێ تەنەقول پێ بکەین, بۆ ئەوەی جێیان باشتر بێت, کاك هیوا فەرموو, نوقتەی نیزامت هەیە.

بەڕێز هیوا صابر احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من شتێك ئەبینم, ئێمە پار لیژنەی دارایی ئیتیفاقمان لەسەر کرد لەگەڵ هەردوو وەکیل وەزیرەکە, کە میزانیەی پاسەوانەکانی ئەندامانی پەرلەمان خرایەوە سەر میزانیەی پەرلەمان, ئتیفاقمان کرد کە ئیتر لەمەولا لەسەر میزانیەی پەرلەمان بێت, بەلاّم پاش تێپەڕ بوونی یەك ساڵ دووبارەی ئەوە دەکەینەوە, لەزمنی زیاتر بودجەی پەرلەمان لەساڵی پار, حیسابی مووچەی پاسەوانەکانیشمان کردبوو, پرسیم بۆچی جێبەجێ نەکراوە؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نازانم, پار بووبووە قەرار, یان تەوصیە بوو, ئەگەر بووبێتە قەرار ئەوە شتێکی ترە, بەلاّم تەوصیە بوو کە هێن نەکرایە, وا بەدوا داچووینەوە کە لە کۆبوونەوەکان باسمان کرد, ئاخیرەکەی کردمانە نووسراوێکی رەسمی بۆ حکومەت بەم شێوەی کە عەرزم کردن, کاك خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید سلیم شێرە:

بەڕێ. سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش تەئیدی خوشك و برایانم دەکەم سەبارەت بە پاسەوانەکان, بەلاّم موشکیلەیەك هەیە حەز دەکەم هەموو لایەك ئاگادار بێت, ئەو حەرەسانەی پەرلەمان و هەموو حەرەسی ئەحزاب و مەسئولین, زیاتر لە پێنج, شەش هەزار کەسن هیچیان میلاك نینە لەسەر وەزارەت, نەموستەقبەلیان هەیە, نەتەقاعودیان هەیە, نە خدمەشیان بۆ حیسابە, تا لە لای ئێمەن ئەوە ئیش دەکەن, وەکی ئێمە نەماین دەچنەوە ماڵی خۆیان, لەبەر ئەوەی ئەگەر ئێمە بتوانین ئەوانەی پەرلەمان بکرێتە میلاك, هەیە 19 ساڵە خزمەتی, ئەوە شتێکی باشە, ئەوە یەك, ئیقتیراحی دووەمم, ئەوەیە جارێکی تر ئیرسالمان کردیە بە بیر جەنابتمان هێناوەتەوە, بەڕاستی قاعەکەمان بچووکە, حەز دەکەم لە میزانیەی ئەمساڵ وابکەین کە قاعەك دروست بکرێ, چونکە ئێستا جێمان نییە, مومکینە خەڵك زیاتر بن, قاعەکەش کۆن بووە, نەهی ئەو سەردەمەیە, نە هی وەزعی ئێستاشە, ئیقتیراح دەکەم کە قاعەك دروست بکرێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئیقتیراحەکەی کاك شێروانیش بۆ حەرسی شەرف, ئەویش جێی خۆیەتی یەعنی حەقە پرۆژەیەك هەبێت بۆ ئەوەی ئەوانیش خدمەیان بۆ حیساب بکرێ, بهێنن لە پەرلەمان دەسەلاّتی خۆمانە, مولاّحەزەی

پەخشان خان کە پێم خۆش بوو ئەو مولاحەزەی پێشاندا, چونکە هەندێ ئەندامانی پەرلەمان پرسیاریان لەمن کرد, بۆچی تا نیوەی ساڵ پەرلەمان ئەمەندەی سەرف کردووە, ئەگەر حیساب بکەین, مانای وایە دەبێ نیوەکەی تریش حیساب بکەین, کەمترە لەو میزانیەی ئێستا, شەش مانگی یەکەمی پار ساڵ, تا هین ملیارێك و کەسر بووە, دوایی بۆچی ئەوها زیادی کردووە؟ زیادەکە حەقە پرسیاری بکەن, یەکەم, پێش هەموو شتێك, دوو مەصرفە لەنیوەی دووەمی ساڵ پار, یەکێکیان کڕینی ئەو شوقانەیە بۆ جێ نشینی ئەندامانی پەرلەمان, کە بەناوی پەرلەمان تۆمار کراوە, موڵکی پەرلەمانە, دووەمیش/ تەجهیز کردنی ئەو شوقانە, کە هەمووی لە بەشی دووەمی پار ساڵ, کە لێرەدا دیار نییە, ئەوەی کە دیاری کراوە فەقەت شەش مانگی یەکەمە, بێجگە لەوەش مۆزەفینیشمان زیادی کردووە, ئەو فەرقە لەوە دایە پەخشان خان, ئەوساڵیش میزانیەمان داناوە بەهەمان شێوەیە, تەنها ئحتیاجاتە, کراوەیە هەر کەسێك ئەندامێکی پەرلەمان هەم دەتوانێت تەماشای بکات, بۆ ئەوەی تەفاصیلەکەی بزانیت, صەرفیاتیشی نەك بەس کراوە و شەفافە بۆ ئێوە, چاودێری دارایی دوو ساڵە لەسەر داوای خۆمان, پێش ئەوەی دەورشمان بێت, خۆمان داوامان کردووە بێتن تەماشا بکات, من شتێکتان پێدەڵێم بۆ جوابی سۆزان خان, ڕاست دەکات, گرنگ ئەوەیە چۆن سەرف دەکرێت, سەرف کردنەکە مەسئولیەتە, مەسئولیەتەکە یەکەم شەخص هەڵیدەگرێ, دووەم شەخص هەڵیدەگرێ, وەزیری هەڵیدەگرێ, بەلاّم یەك/ دەبێ متمانەی پێ هەبێت, دوو/ ئەو متمانەیە بە قانون ڕێکخراوە, جگە لەوە هیچ شوێنێك نییە بەپێی قانون موعەڕەز نەبێت بۆ دیوانی چاودێری, هەموو شوێنێك کە لەمیزانیەی حکومەتی هەرێم سەرف بکات, دیوانی چاودێری موکەلەفە بەدوای دابچێت, هەندێك شوێن نەچووە, ئەوە مەسەلەیەکە پەیوەندی بە ڕابردووە وە هەیە, بەلاّم بەپێی قانون دەبێ بچێتە هەموو شوێنێکەوە, فەرموو پەخشان خان.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پرسیارەکەم دوو شەترە بوو, هی دووەم هیی پەرلەمان ئەوەی کە داواکراوە دانراوە, بەس ئەنجومەنی وەزیران, دوایی زۆر لە وەزارەتەکان یان زیاد کراوە, یان کەم کراوە, لەسەر چ ئەساسێك, دوو/ داوای خۆشیان لەسەر چ ئەساسێك, کە صەرفیاتی ساڵی پاریان لەوە کەمترە کە داوایان کردووە, یەعنی سوئالە؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو سوئالەم بۆیە جواب نەداوە, چونکە پەیوەندی بە وەزارەتەکان هەیە, من جوابی ئەو پرسیارەم هەیە کە پەیوەندی بە پەرلەمانەوە هەیە, کە هاتینە سەر وەزارەتەکان دەتوانین باسی لێوە بکەین, ڕایەکەی کاك خورشیدیش قاعەکەمان بچووکە, ئێمە مولاحەزەمان کردووە لەمیزانیەی ئەوساڵ مەبلەغێك تەرخان کراوە, ئومێد دەکەم گەر بۆمان بکرێ دەستی پێبکەین, بۆ دروست کردنی ئەو قاعەیە, ڕەچاومان کردووە و لە میزانیەش هەیە, ئەگەر بتوانین هەر لێرە دروستی بکەین, ئەگەر نا بەرنامەیەکی تریش هەیە ستراتیجێکی تری گەورەتر هەیە کە جێگایەکی گەورە بۆ پەرلەمان بۆ داهاتوو, هەم قاعەکەی گەورە بێت,

هەم ئەندامانی پەرلەمانیش, چونکە ئێستا جێگاکەی بچووکە, مۆزەفی دەوێت, کۆمپیتەری دەوێت, جگە لەوەش قاعاتی تری دەوێت, خۆ ئێمە هەر وا نامینێین, بێینە سەر هەرێم ژمارەی ئەندامانی پەرلەمانیش زیاد دەکات, مانای وایە ژمارەی ژوورمان زیاتر دەوێت, بەرنامەی ستراتیجیمان هەیە ئەگەر ئەومان دەست پێکرد دەبێ تەحەمول بکەین لەگەڵ ئەو قاعەیە بۆ ئەوەی ئەو دەست پێبکەین, ئەگەر نەمان توانی ئەو قاعەیە ئینشاالله دەستی پێدەکەین پێش کۆتایی ساڵ, کاك دلێر ئەگەر بچیە سەر وەزارەتەکان, وەزارەت بە وەزارەت, رەئیی وایە دەڵێ یەك بەیەك تەصویتی بۆ بکەین, بۆ میزانیەی سەرۆکایەتی هەرێم, کێ موافیقە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, کێ موافیق نییە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, بەکۆی دەنگ قبوڵ کرا, بۆ میزانیەی پەرلەمان, کێ موافیقە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, کێ موافیق نییە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, یەك کەس موافیق نییە, واتە بەزۆرینەی دەنگ, من دەمەوێ بزانم بۆ میزانیەی پەرلەمان بۆ موافیق نیت؟ فەرموو.

بەڕێز هیوا صابر احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە باسی ئەوە دەکەین, هەرچەندە کە هەندێ حیساباتمان لەبەردەستدا نییە, بەلاَم ئەصڵ وابوو لەبەردەستمان بێت, بەم بۆنەیەوە قسە بکەین, من خۆم یەکێك بووم لە لیژنەی دارایی, ساڵی پار میزانیەکمان بۆ یارەمەتیدان و مەعاشی پاسەوانەکان خستە سەر بودجەی پەرلەمان, ئێستا دەمەوێ ئەو پرسیارە بکەم, ئایا ئەگەر ئەو بودجەی ئیزافە کراوە بە بودجەی پەرلەمان, بۆچی نەکراوە؟ ئەگەر وەزارەتی داراییە, بۆچی نەیکردووە؟ من ئەبینم بودجەی پەرلەمان بۆ ساڵی پار دەوری 20 ملیار بوو, لەسەر ئەساس لیژنەی دارایی زیادمان کرد, یەکەم/ بۆ کڕینی شوقەکان, دووەم/ بۆ مووچەی پاسەوانەکان, ئەمساڵ شووقەمان نەماوە بکڕین, تا ئێستاش وادەردەکەوێت بودجەی مەعاشی پاسەوانەکانیش نەهاتووە, بۆچی ئەبێتە 57 ملیار؟ من بەقەناعەتی خۆم وەڵاَمێکی ئەوانەم بدرێتەوە و ئەو زیادەیەش, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من جوابی سوئالەکانی ترم داوە لە شەرحەکەم, هەروەها ویستم تێبگەم بۆ دەنگت نەداوە, ئێستا بۆ میزانیەی ئەنجومەنی وەزیران, کێ لەگەڵیەتی دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, کێ لەگەڵدا نییە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا, دەچینە سەر وەزارەتی پەروەردە, کاك دلێر فەرموو.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئەوانەی کە خوێندمانەوە سەبارەت بە میزانیەی سەرۆکایەتی هەرێم و ئەنجومەنی نیشتیمانی و ئەنجومەنی وەزیران, بودجەی ئیستسماریان نییە, بۆیە نەمان خوێندەوە, سەبارەت بە وەزارەتی پەروەردە, بڕی (794601 دیناری بۆ تەرخان کراوە, کە دەکاتە 16,73٪), ئەوە گەورەترین رێژەی بودجەی تەشغیلیە, کە بەری کەوتووە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

وەزارەتی تەربیە راپۆرتان هەیە؟ فەرموو بۆ خوێندنەوەی راپۆرت.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من ئیقتراحەكەم لەبەرئەوەی هەردووكی دەگرێتەوە, وەزارەتی خوێندنی باڵاش دەگرێتەوە, لیژنەی دارایی باس لەو بڕە پارەیەی وەزارەتی خوێندنی باڵا بكات, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

باشە, كاك دلێر بڕۆ بۆ وەزارەتی خوێندنی باڵا, چونكە لیژنەكەمان لێرە هەردووكی دەگرێتەوە, فەرموو.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی (بڕی 191619 دینار كەدەكاتە 4,03٪ بودجەی تەشغیلی), كاك ئیحسان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

سەبارەت نەفەقاتی رەئس مالی وەزارەتی تەربیە بڕی 2765 ملیۆن دینار, وەزارەتی تەعلیم عالی بڕی 161317 ملیۆن دینار, بۆی تەرخان كراوە, سوپاس.

بەڕێز عثمان شوانی/وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەسەر داوای ئەو موناقەشانەی چەند رۆژە كردوومانە, هەندێك گۆڕانكاری لە میزانیەی ئیستسماری كراوە, حەقە ئاخیر نوسخە بدەینە كاك د. دلێر, بۆ ئەوەی كە دەیخوێنێتەوە, ئەوان بخوێنێتەوە لەجیاتی ئەوە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر باشە, دەبوایە پێشتر بدابوایە, سوپاس, سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

ئێمە زیاتر قسەكانمان لەسەر بودجەی ئیستسماری بووە, نەك تەشغیلی, بەڵام وەكو خاڵێك كە ئەمڕۆ من ئیزافەم كردووە, دیارە لەبەردەستی بەڕێزتان نییە, لەوە دەست پێدەكەم:

پێویستە بودجەی تەشغیلی هەتا ئەكرێت كەم بكرێتەوە, بۆ ئەوەی ئێمە پەرە بەبودجە ئیستسمارییەكە بدەین, هەندێ بابی سەرفیش هەیە كە تكایە وەزارەتی مالیە رەچاوی بكەن, روونكردنەوەی لەسەربكەن,

مەعقولە لە شوێنێکی وەکو وزارەتی خوێندنی بالاْ نووسراوە لە بابی تەغزیە 108 ملیۆن دینار, ئەمە یەکێکە لەو مولاْحەزاتە زۆر زۆر بچووکانەی کە لەسەر شێوازی پڕکردنەوەی فۆرمی بودجەی تەشغیلی هەمانە, هەزارەها مولاْحەزە هەیە, بەلاْم ئێمە ئەو مولاْحەزەمان لەلا گرنگە, زۆر سوپاس.

بۆ/سەرۆکایەتی ئەنجوومەنی نیشتیمانیی کوردستان-عێراق

بابەت/ راپۆرت

سەبارەت بە بودجەی هەردوو وەزارەتی پەروەردەو خوێندنی بالاْ، لیژنەکەمان ئەم کۆمەڵە تێبینی و پێشنیارانە دەخاتە بەردەم هەردوو وەزارەتی دارایی و وەزارەتی پلان دانان:-

1- بودجەی دیاری کراو بۆ وەزارەتی پەروەردە 16٪ کە بەشێوەیەکی رێژەیی گونجاوە, هەرچەندە بەشێکی زۆری بۆ بەشی تەشغیلی دەروات نەك وەبەرهێنان ، بەلاْم بودجەی دیاری کراو بۆ وەزارەتی خوێندنی بالاْ بەشێوەیەکی رێژەیی کەمە (4٪) لە حالەتێك دا ئەم وەزارەتە سەرجەم زانکۆکان و پەیمانگاکان و ستافی زانستی و کارمەند و قوتابی و خوێنکارێکی زۆر دەگرێتە خۆی .

2- لە لیستی پرۆژە پێشنیار کراوەکان کە لە ساڵی 2008 جێ بەجێ دەکرێت لە پارێزگای سلێمانی 35 قوتابخانە دروست دەکرێت و هەروەها دروست کردنی نهۆمی دووەم بۆ 19 قوتابخانە کە زۆربەی ئەو قوتابخانانە لە رووی ئەندازەییەوە کۆنن و ئەوە بەزیانێك دەزانین بۆ بودجە ، چونکە دروست کردنی نهۆمی دووەم بەم شێوەیە سەرکەوتوو نەبووە و زۆربەی قوتابخانەکانی کە سەردانمان کردوون گلەیی و گازاندەیەکی زۆریان هەبووە بەرامبەر ئەو نهۆمە تازەیە کە بەشێوەیەکی زۆر بازرگانیانە دروست کراوە, بێ گوێدان بە مەرجەکانی ستاندارد. لە لیستەکەی پرۆژە پێشنیار کراوەکانی سلێمانی باخچەی ساوایانی تێدانیە، لە دهۆك 17 قوتابخانە دروست دەکرێت, باخچەی ساوایانی تێدانیە، لە هەولێر 34 قوتابخانە و 7 باخچەی ساوایان هاتووە. ئەمەش جێی گلەییە کە وەزارەتی پەروەردە و پلان دانان بەجیددی سەیری نەبوونی بینایەی باخچەی ساوایانیان نەکردووە.

3- گوژمەی پێشنیار کراو لەلایەن وەزارەتی پەروەردە و خوێندنی بالاْ ، لەلایەن وەزارەتی دارایی زۆرکەم کراوەتەوە ئایا ئەمە لەسەر بنەما و پلانێکی زانستی و واقعی یە یاخود تەنها راهاتنە و رۆتینێکە بۆ وەزارەتی پلان دانان دەگەڕێتەوە .

4- ئێمە پشتگیری لە زیاد کردنی صلاحیەتی صەرف کردنی وەزیرەکان دەکەین بۆ راپەڕاندنی کارەکانی وەزارەت, چونکە کاتێك کە ئەدای وەزارەتەکەیان خراپ دەبێت دەڵێن وەزارەتی دارایی هاوکار نیە .

5- پێدانی سەربەخۆیی دارایی و ئیداری زانکۆکان بە هەنگاوێکی زۆر گرنگ دەزانین بۆ پڕکردنەوەی کەم و کورتیەکانی زانکۆکان و بەتایبەتی لەپاش دەرچوونی یاسای چاودێری دارایی دامەزرانی دیوانی چاودێری دەتوانرێت سەرف کردنی بودجەی تەرخان کراو چاودێری بکرێت .

6- وەك ئاگادارین زانکۆی صلاح الدین چەندین ساڵە بڕێك پارەی زۆری تەرخان کردووە (4 ملیار دینار) بۆ دروست کردنی دیزاینی زانکۆیەکی نوێ, بەلاْم بەداخەوە ئەمساڵیش لە پرۆژەکاندا نەبوو، (پارەی خەرج

كراو تا كۆتايى 10595/2007 مليار دينار و گوژمەى پێويست بۆ ساڵى 20148/2008 مليار دينار) بەداخەوە كارى نەخشەكێشان بە 2 ساڵ هێشتا كۆتايى نەهاتووە .

بودجەى وەزارەت بۆ نۆژەن كردنەوە و بەكرێ گرتنى بينايەى تر بۆ زانكۆ دەڕوات بێ ئەوەى هەنگاو بۆ دروست كردنى كەمپى زانكۆيى بنرێت, وەك هاتووە بودجە تەرخان كراوە بۆ دروست كردنى هۆڵى ئامادەكراو لە گشت زانكۆكان بە گوژمەى 13 مليار دينار ، كە ئەمەش بەهەدەردانى پارەيە .

7- بۆ كۆمەڵگاى زانكۆى سۆران لە 2007، 144 مليۆن دينار دانراوە كە ساڵى رابردوو هيچ نەكراوە, بەڵام بۆ 2008/ 131 مليۆن دينار دانراوە ئەو فەرقە لە بەينى 144 بۆ 131 واتە 15 ميلۆن دينار بۆ كوێ دەڕوات؟

ئەوەى كە تێبينيمان كردووە لەگەڵ هەردوو وەزيرى خوێندنى باڵا و پەروەردە بەشێك لە سيستمى بەڕێوەچوونى كاروبارى ئەم دوو وەزارەتە لە دروست كردن و دابين كردن و چاككردنەوەى بەشە جياوازەكان و كەل و پەل كە لە بودجەى وەزارەتەكان دەستنيشانيشى كردووە, بەڵام وەزارەتى دارايى لەكاتى پێويست پارەكەيان ناداتە دەست بۆ نموونە: پەيمانگاى هونەرە جوانەكان لە هەولێر لەسەرەتاى ساڵى خوێندنى 2007- 2008 لە بينايەى نوێدا دەستيان بە خوێندن كردووە, بەڵام بێ هەبوونى كەل و پەلى پێويست لە پەيمانگاكەدا هەر لەسەرەتاى ساڵەوە بەرۆتين و بەردەوام لە رێگەى وەزارەتى پەروەردەوە داوايان لە وەزارەتى دارايى كردووە كە بودجەكەيان كە تەرخان كراوە بۆ سەرف بكرێت بۆ كڕينى كەل و پەلە پێويستەكان و تەنانەت داواكاريەكان ئاراستەى ليژنەكەشمان كراوە, بەڵام تا ئەم ساتەش بڕى پارەى ديارى كراويان بۆ سەرف نەكراوە و قوتابيان لە دۆخێكى زۆر نەگونجاو ئەمساڵى خوێندنيان بەسەر برد هەرچەندە پەرلەمانى كوردستان بەشێك لە پێويستيەكانيان وەك ديارى پێشكەشى پەيمانگا كرد .

8- لە ليستى پرۆژەكانى پەرەپێدانى پارێزگاكان لە هەولێر لە بەشى پەروەردە خاڵى حەوت هاتووە دروست كردنى 10 قوتابخانەى 12 پۆلى لە قەزاو ناحيەكانى دەوروبەرى هەولێر بەبێ ئاماژە كردن بە ناوى قەزاو ناحيەكان .

9- نەخشەى دروست كردنى قوتابخانەى 3 پۆلى و 4 پۆلى لە دێ و شارە دێيەكان پێويستە نەمێنێ, چونكە سيستەمى خوێندن گۆڕاوە لە سەرەتايى بۆ بنەرەتى, واتە 9 پۆلى پێويستە .

10- لە خاڵى 24 هاتووە دروست كردنى چوار پۆل بۆ بينايەى قوتابخانەى سەرەتايى دەلالان لە رانيە و پێداويستى هۆڵى بۆنەكان لە رانيە ، كە ئەمەش جێگاى پرسيار و تێڕامانە بۆ ئەم دوو كەرتە لێك جياوازە تێكەڵ كراوە .

11-بەشێكى زۆرى پرۆژەكانى پەروەردەيى لە پارێزگاى دهۆك بۆ نۆژەن كردنەوەيە نەك بۆ دروست كردن، لە كۆتايى ليستەكەدا بڕگەيەك هاتووە بە ناوى "پرۆژەى جۆراو جۆر" لە سەكتەرى پەروەردە بەبێ ئەوەى ئاماژە بە جۆرى پرۆژەكان بكات كە بەبڕى گوژمەيەكى 2 مليار دينار.

له لیستی پرۆژەکانی دروست کردنی قوتابخانه ، بڕێکی باش گوژمه دانراوه, لەوانه دروست کردنی هەر قوتابخانەیەکی 24 پۆلی 1.600 (ملیارێك و شەش سەد ملیۆن دینار) و 18 پۆلی 1.400 (ملیارێك و چوارسەد ملیۆن دینار)، بەڵام لەوانەیە ئەم گوژمەیە زیاد دەربچێت و پێویستە بڕی زیاد تەدویر ببێتەوە بۆ خودی وەزارەت بۆ ئەوەی له پرۆژەی تر سەرفی بکات که بەداخەوە له زۆربەی کاتەکان پارەی تەدویر لەخودی وەزارەت سەرف ناکرێتەوە

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس, تێبینیەکان, بەشێکی زۆری عیلاقەی به میزانیەوە هەیه, بەشێکی تریشی راسپاردەیه و عیلاقەی به ئیدارەوە هەیه و عیلاقەی به یاساشەوە هەیه, ئەوەی که عیلاقەی به میزانیەوە هەیه, حەز دەکەم باسی لێوە بکرێ, چەند کەس موداخەلەی لەسەر هەیه, تەنها پەیوەندی به وەزارەتی تەعلیم عالی, ناوەکان دەنووسم, کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد حکیم جبار:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پرسیارەکەم ئاڕاستەی لیژنەی پەروەردە دەکەم, سەرەتا دەست خۆشیان لێدەکەم لەسەر راپۆرتەکە, ئایا ئەو هەڵمەتەی بۆ دروست کردنی بینای قوتابخەنەکان بەتایبەت بۆ بواری پەروەردە, بەپێی پێویستی هەرێمی کوردستانه, چونکه ئێمه یەکێك له گرفته گەورەکانی شاروشارۆچکەکانی کوردستان, کەمی بینای قوتابخانەکانه, ئایا ئەو هەڵمەتەی که من گوێم لێبوو خۆی له 80 قوتابخانه ئەدات, جگه لەوەی پارێزگای سلێمانی که 10 قوتابخانەیه, ئەوە دەکاته 90 قوتابخانه, ئەوە یەك, دوو/ داوایان لێدەکەم تا ساڵی داهاتوو لیژنەی پەروەردە موتابەعەیەك بکات, ئایا ئەو قوتابخانانه دروست دەکرێن؟ یان نا؟ شتێکم هەیه حەز دەکەم بیڵێم, الحمدلله ئەمڕۆ گفتوگۆیەکان بەباشی ئەڕوا, شتێکی چاکه, یەعنی هەستی پێدەکرێ, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, کاك رۆمیۆ.

بەڕێز رۆمیۆ حزیران نیسان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من بۆ وەزارەتی پەروەردە و وەزارەتی خوێندنی باڵا, هەرچەند بودجەیەکی گەورە و بەهێز دابنێین, من پشتیگری لێدەکەم, ئەم دوو وەزارەته وەکو دوو وەزارەتی گرنگ و زەرور, هەم بۆ لایەنی پەروەردەیی, هەم بۆ لایەنی فێرکردن, بەڵام من دوو تێبینم هەیه, تێبینی یەکەم/ پشتگیری تەواو دەکەم بۆ نەمانی سیستەمی دوو, سێ دەوامی له قوتابخانەکان, بابڵێین خوێندگاکانه, تێبینی دووەم/ بەڕاستی من له موناسبەیەکی تر, هەر لەم هۆڵه لەگەڵ جەنابی وەزیری پەروەردە, جەختم لەسەر ئەوە کردەوە, بەڕاستی ئیتر کاتی ئەوە هاتووە چیتر به دەیان ملیۆن, بەسەدان ملیۆن سەرف نەکرێت, بۆ

هەڵوەشاندنەوەی دەیان تۆنی وەرەقە و نووسراوی رەسمی، تەنها لەبەر ئەوەی ناوی قوتابی نووسراوە، یان خوێندکار، بۆ ئەوەی بکرێت بە قوتابی، خوێندکار، زۆر سوپاس.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی من تێبینم کرد لەم جەدوەلە، دیارە جەدوەلەکە گۆڕاوە، لەگەڵ راپۆرتەکەی لیژنەی پەروەردە، وەزارەتی پەروەردە، وەزارەتی خوێندنی باڵا، ئەوەی کە داوایان کردووە، تەقریبەن سولسی ئەوانەیان بۆ موافەقەت کراوە، موڵاحەزەم نەکردن راپۆرتەکەی لیژنەی پەروەردە لەسەر چ ئەساسێك ئەوە کەم کراوەتەوە، ئەمە یەك، دوو/ پرسیارێکم هەیە، 108 ملیار بۆ تەغزیە، تەغزیەی چییە؟ تەغزییەی مەدرەسییە؟ شتێکی تریشم هەیە، بەڵام لەوانەیە تەعلیق بێت، ئێمە دەڵێین میزانیەی تەشغیلیە کەم بکرێتەوە، بەڵام میزانیەی تەشغیلی چەند بوارێکە، یەکێك لەبوارە گرنگەکانی مەسەلەی تەئهیلە، تەئهیلی ئەو خەڵکانەی کە لەو موئەسەسەن، ئینجا باشە ئێمە کە باسی کەم کردنەوەی دەکەین، چ بوارێك بڵێین کەم بکرێتەوە، چونکە مەسەلەی تەئهیل بەشێکە لە تەنمیەی بەشەری کە زۆر موهیمە، ئەگەر من بەڕاست بۆی چووبم کە لەزیمنی میزانەیەی تەشغیلی بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز ڤیان احمد خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی من تێبینم کردیە لە ئیستمارەکەی، ئیعدادی موازنەی تەخمینی، هیچ بودجەیەکی تایبەت دانەنراوە لەلایەن سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، یان لەلایەن وەزارەتی دارایی بۆ پێداویستی و بەڕێوەبردنی نەهێشتنی نەخوێندەواری، کە ئەوە نەخوێندەوار و فێربوونە، کە ئەو پرۆسەیەکی زۆر چالاکانەیە، بەشێکی گرنگە لە ژیانی خەڵکەکە کە بودجەیەکی دەبێت بۆ تەرخان بکرێ، کە هەمەچەشنەکان فێرکردن و دووبارە بودجەیەك هەر لەهەمان کاتدا تەرخان بکات بۆ چاپەمەنی و بڵاوکراوەکان، کە تایبەت بێت بۆ هەڵمەتی راگەیاندنی پڕوپاگەندە و پرۆسەی نەهێشتنی نەخوێندەواری، یەعنی ئەوە هیچی بۆ نەکراوە، نە لەلایەن وەزارەتی دارایی، نە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیران، دووبارە پێشنیاری ئەوە دەکەم دابین کردنی بودجەیەکی دیاری کراو بۆ بەڕێوەبەرایەتی ئامار، ئێمە کێشەی ئامارمان زۆرە، بەتایبەتی لەبواری پەروەردە، دووبارە نەبوونی بودجەیەکی تەواو بۆ جێبەجێ کردنی پلان، ئەوەی نەقصی هەیە لەوەی کە تەماشا دەکەم، نەقصی پلانمان هەیە، وەك لەخاڵی 4 لە تێبینیەکانی لیژنەی پەروەردە (زیاد کردنی صلاحیەتی صەرف کردنی وەزیرەکان دەکەین بۆ راپەڕاندنی کارەکانی وەزارەت، چونکە کاتێك کە ئەدای وەزارەتەکەیان خراپ دەبێت دەڵێن وەزارەتی دارایی هاوکار نیە)، من زۆر پشتگیری ئەوە دەکەم، چونکە بەرای من کێشەی هەرە گرنگی وڵاتەکەمان ئەوەیە کە پلان و ئیدارە و

بەڕێوەبردنمان زۆر لاوازە, کێشەی تەمویل و بودجەمان ئەوەندە نییە, ئەوەندەی کەوا ئادائی بەڕێوەبردن و پلاندانان و ئیدارە, کێشەمان لێی هەیە, زۆر سوپاس.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت ئەو بابەی بودجەی گشتی ساڵی 2000, بەڕاستی بابێکی زۆر گرنگە, جێگای خۆشحاڵیشە کە 16٪ تەرخان کراوە بۆ کەرتی پەروەردە, بەڵام ئەوەی تێبینی دەکرێ بەتایبەت ئێمە لە گشتە مەیدانیەکانمان لەسەر قوتابخانە و بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەکان, تەماشا دەکەین بواری پەروەردە لە کوردستان دەتوانم بڵێم بەتەواوی وێران بووە, یەعنی کارەساتێکی زۆر گەورەیە, من بەکارەسات ناوی لێدەنێم, لەبەرئەوەی تەواوی ئەو خوشك و برایانەی کە سەردانی ناوچەکانی تری کوردستانیان کرد, هەمان ئەو گرفتانە رووبەڕووی هەموو لایەك بۆوە, ئێمە بەبەڵگە و چەندین راپۆرتیشمان نووسیوە کەم و کورتیەکانمان خستۆتە ڕوو, لە مانگی 2005/12 چەند ئەندام پەرلەمانێك گەشتێکی مەیدانیانمان بۆ دەشتی هەولێر و پەروەردەی مەخمور کرد, لە مانگی 12/ 2007 جارێکی تر ئێمە گەشتێکی تری ئەو ناوچانەمان کردەوە, بەداخەوە ئەو کەم و کورتیانەی کە لە 2005 هەبوون, لە 2007 هیچی چارەسەر نەکرابوو, دەتوانم بڵێم خراپتریش بوو, بینایە زۆر کەم بوو لەو ناوچەیەدا, هۆیەکانی فێرکردن لە هیچ قوتابخانەیەك نەبوو, لەهەمان کاتدا ئەو کەل و پەلەی ناو قوتابخانەکان هەمووی زۆر کەون بوون, بە کەڵکی بەکارهێنان نەدەهاتن, زۆربەی زۆری قوتابخانەکانیش ئاو و کارەبایان نەبووە, جا ئەو هەموو گرفتەی کە لە قوتابخانەکاندا هەیە پێویستیان بە رێکخستنێکی تەواو هەیە, بۆیە من داوا دەکەم لێرەوە لەو بودجەی کە بۆ پەروەردە تەرخان کراوە, ئەهمیەتی زیاتر بە دروست کردنی بینایەی قوتابخانە بدرێت, مەسەلەن بۆ هەموو پارێزگای هەولێر 34 قوتابخانە دیاری کراوە, لەگەڵ 7 باخچەی ساوایان, بەڕاستی زۆر کەمە, مەسەلەن لە پرۆژەی پەرەپێدانی پارێزگای هەولێر نسبیەکی زۆر کەم دیاری کراوە, ئایا ئەوە چەندی بەر قەزا و ناحیەکان دەکەوێت؟ لێرەدا من داواکارم کە گرنگیەکی تایبەت بەناوچە بەعەرەب کراوەکان بدەن, من لێرەوە کە خەڵکی دەڤەری مەخمورم داوا دەکەم کە ئیهتیمامی زیاتر بەو ناوچەیە بدرێت, لەبەرئەوەی ناوچەیەکە بەڕاستی زۆر مەغدورن و غەدریان لێکراوە, لەهەمان کاتدا ئەوەی کە تەماشا دەکەین لە ڕووی چاپ کردنی کتێب, حەقە وەزارەتی تەربیەی کوردستان, ئەو کتێبانە لە دەرەوەی وڵات چاپ نەکات, چونکە رەوانی دەکات و هێنانەوەشی کولفەی زیاتری دەوێت, ئێستا لەکوردستان کۆمەڵێك چاپخانەی زۆر پێشکەوتوو هەیە, حەقە لێرە چاپ بکرێت, ئەو پارەیەش لەناو کوردستان صەرف بکرێت, نەك بچێتە وڵاتێکی تر, دواتر لە کەرتی پەروەردە بەراستی بێ پلانی هەیە, پلانی پەروەردە نییە, هەندێ قوتابخانە تەماشا دەکەیت یەك مامۆستای هەیە, 16 فەراشی هەیە, هەندێ قوتابخانەش 96

تەلەبەی لەیەك پۆل دەخوێنێ، بەلاَم لەهەندێ قوتابخانە 30 قوتابی لەیەك پۆل دەخوێنێ، یەعنی بەڕاستی بێ سەروبەریەکی تەواو لەو کەرتە هەیە، ئەو کەرتە پێویستی بەڕێکخستنی تەواو هەیە، ئەو بودجەیەش حەقە بەرنامەرێژی بۆ بکرێ، هەم حکومەت و هەم پەرلەمان زیاتر بەدواداچوونی بۆ کەرتی پەروەردە بکەن، بۆ ئەوەی ئەو گرفتانە نەمینێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پشتگیری لە راپۆرتەکەی پەروەردەو خوێندنی بالاَ دەکەم، من چوار خالَم هەیە بە کورتی باسیان دەکەم، یەکەم/ لەسەر بڕگەی دووەمی راپۆرتەکەیانە، هەرچەندە کاك غەفور بەشێکی قسەکانی منی کرد، بەس بۆ تەئکید دووبارەی دەکەمەوە، پشتگیری ئەوە دەکەم کە فیعلەن ئیهتیمامێکی تایبەتی بە باخچەی ساوایان بدرێت لەهەرسێ پارێزگاکانی کوردستان، ئەپرسم ئایا ئەو سێ ژمارەی کە دانراوە بۆ قوتابخانە، بۆ ئەو سێ پارێزگایە کافییە؟ ئەوەی مەعلوماتم هەبێت، نەخێر زۆر پێویستیمان لەوە زیاتر بە بینای قوتابخانە هەیە، بەتایبەتی لەشاری سلێمانی، لەسەر بڕگەی 4 راپۆرتەکەیان، مەسەلەی صلاحیەتی صەرفی وەزیرەکان، لە کۆبوونەوەی پێشوو بەڕێز وەزیری دارایی پشتگیری لە مادەی 10 ی راپۆرتەکەی لیژنەی دارایی و ئابووری کرد، پشتگیری ئەوە دەکەم کە فعلەن ئەو صلاَحیەتە زیاد بکرێتەوە، وەکو راپۆرتەکەی لیژنەی دارایی و ئابووری لێبکرێ، خالَی سێیەم/ لە یەکگرتنەوەی ئەو دوو ئیدارەیە کۆمەلێك بەڕێوەبەرایەتی پەروەردە لەقەزا و ناحیەکان دروست کراوە، ئەگەر ئیهتیمامێکی چاکتری پێبدرێ بودجەکەیان زیاتر بکرێ، چونکە ئەوانە تازەن، پشتگیری ئەو پێشنیارەی ڤیان خانیش دەکەم بۆ تەرخان کردنی بودجەیەکی تایبەت بۆ هەلَمەتی نەهێشتنی نەخوێندەواری، سوپاس.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر(بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە سالَی رابردوو وەزارەتی پەروەردە بڕیاریدا سیستەمی خوێندن بگۆڕێ، ئێمە چاوەڕیی ئەوە بووین ئەوسالَ بۆ گۆڕینی ئەو سیستەمە بڕێکی پارەی زۆر تەرخان بکرێ بۆ جێبەجێ کردنی ئەو بڕیارە، ناکرێ ئێمە هەر بڕیارێك بدەین و پاش چەند سالێك لێی پەشیمان ببینەوە، یان هەلَیبوەشێنینەوە، یان کۆمەلێك مەصرەفی لێبکرێ، دوایی جێبەجێ نەکرێ، ناکرێ سیستەمی نوێی خوێندن بیهێنیە کایەوە، پاشان خوێندکار لە خانووی قوڕ و کابینەدا بخوێنن، پێویستە فیعلەن کە ئێمە سیستەمی خوێندن دەگۆڕین، هەموو شتێك بهێنینە بەرچاوی خۆمان وەکو ئەو شاشەیە، چەند خوێندنگامان دەوێ، فیعلەن باخچەی ساوا، ئێستا باخچەی ساوا لە راپۆرتەکەی لیژنەی پەروەردە هاتووە لە دوو پارێزگا هەر ئیشارەی پێنەدراوە، گەشەی بنەڕەتی لە خوێندن، باخچەی ساوایانە، ئەگەر سیستەمی نوێی پەروەردە پەرەپێدەدەی، مەفروزە باخچەی ساوایان پەرەی پێبدەی، خوێندنگایەکان گەشەی پێبدەی، پێم وایە ئەوسالَ دەرچووانی زانکۆ لەسەرتا سەری کوردستان شوێن نابێ لێی بخوێنن، ئەوانەی ئەوسالَ دەردەچن هیچ خوێندنگایەك نییە

بچن دەوامی لێبکەن, خێمەشیان بۆ بکەین هەر جێیان نابێت, بۆیە من پشتگیری ئەو لایانە دەکەم کە ئەو بودجەی وەزارەتی پەروەردە زیاد بکرێ, بۆ ئەوەی بینایەکان گەشە بکرێ و خوێندنگایەکان زیاد بکرێ, خوێندنگایەکان لەسەرتا سەری کوردستان هیچ شوێنێك نییە رێی تێ بچی, خاڵێکی تر کە هیچ ئیشی بۆ نەکراوە, زمانی یەکگرتووە, زمانی یەکگرتوو لە کوردستان, چۆن سیستەمی خوێندن گەشە دەکات کە زمانێکی یەکگرتوومان نەبێت؟ حەقە شان بەشانی گەشە کردنی ئەو سیستەمە نوێیە, زمانی یەکگرتووش کاری لەسەر بکرێ, سوپاس.

بەڕێز د. ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشەکی من دەست خۆشی لە لیژنەی پەروەردە و خوێندنی بالاّ دەکەم, پشتگیری لە راپۆرتەکەیان دەکەم, منیش لەو بڕوایەدام چی بۆ پەروەردە و خوێندن بکرێت هێشتا هەر کەمە, بەلاّم لەگەڵ ئەوەش من کۆمەڵێك تێبینم هەیە, هەندێکی برادەران باسیان کرد بەسوپاسەوە, هەندێکی هێشتا ماون ئەمەوێ خۆم باسیان بکەم, من بەش بەحاڵی خۆم چی بۆ خوێندنی بالاّ بکرێت کەمە, کە دێین باسی وەزارەتی خوێندنی بالاّ دەکەین لەوێ من تێبینیەکم هەیە, من ئەمە بەحەلەقەیەکی زیاد دەزانم, چونکە ئەو بودجەیە بۆ ناوەندی وەزارەتی خوێندنی بالاّ دابنرێت, ئەو هەر ئەصڵەن بودجەیەکی زیادە, چونکە زانکۆ فەرقی هەیە لەگەڵ پەروەردە, پەروەردە پێویستی بەوەزارەت هەیە, بەلاّم خوێندنی بالاّ بەقەناعەتی من پێویستی بە وەزارەت نییە, بەلاّم ئەوە عیلاقەی بە بودجەکە نییە, هەر وەختێك بودجەکان بڕیاردرا کە خوێندنی بالاّ وەکو جارانی لێبێت, یەعنی ئەنجومەنێکی هەبێت ئەو کات بودجەکەی دێتە سەر سەرۆکایەتی حکومەتی هەرێمی کوردستان, چونکە ئەو ئەنجومەنە پەیوەند دەبێت, یان راستەوخۆ بەسەرۆکایەتی حکومەتی ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەبەستێرێتەوە, بەلاّم لەگەڵ ئەوەش نوێژەن کردنەوە و تازە کردنەوە لەو پارەیە تەرخان کراوە بۆ نۆژەن کردنەوەی قوتابخانەکان, بۆ کەل و پەلی قوتابخانەکان, بەلاّم دەبینین نوێژەن کردنەوەی قوتابخانەکان کاتێك کە دەکرێ کە دەوامە, یەعنی سێ دەوام لەیەك قوتابخانە دەکەن, من تێناگەم سیستەمی تازەی خوێندنی ئێمە, چۆن دەتوانێ سێ دەوام لەیەك قوتابخانە پەیڕەو بکات؟ یەعنی مەفروزە کاتێك کە نوێژەن کردنەوەکان دەکرێت لەکاتی خۆی بکرێت, یەعنی هیچ نەبێت لە پشووەکانی هاویندا بکرێت, چونکە نزیکەی چوار, پێنج مانگ هەیە بۆ ئەمە, خاڵێکی تر/ کەل و پەلی قوتابخانەکان, هەرچەندە پارەیەکی باش تەرخان کراوە, بەلاّم ئەبینین بەکەس و کار و بنەماڵەی قوتابیان کەل و پەلەکان دەکرێن, ئەمە حەق نییە, پێم وایە نابێ شتێکی ئەوها هەبێت, ئەگەر وەزارەت کەمتەرخەمە, یان بەڕێوەبەرایەتی پەروەردە کەم تەرخەمە مەفروزە موحاسەبە بکرێت لەسەر ئەمە, یان چ جیهەتێك کەم تەرخەمە بەرامبەر ئەمە, چۆن دەبێ لەکەس و کاری قوتابیان داوای کەل و پەل بکرێت, لەگەڵ ئەوەش میزانیەك هەیە, چوارەمین میزانیەی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ پەروەرە دانراوە, من بەکەمی دەزانم ئەوەی کە ئێستا هەیە, من لەگەڵ رێز و خۆشەویستیمدا لەگەڵ برایانی تورکمان و کلدان و

ئاشوورییەکان و ئەو قوتابخانانەی کە بەغیری زمانی کوردی هەن, چیان بۆ بکرێ من بەکەمی دەزانم, بەلاّم بەداخەوە قوتابخانەی تورکمانی هەیە, قوتابیانیان بەقەدەر ژمارەی دەستن, باشە چۆن دەبێ؟ لە نزیکی یەکتریشن, مەفروزە ئەو قوتابخانانە یەکبخرێنەوە, زیاتر بایەخیان پێبدرێ, نەك قوتابخانە هەبێت پانزە قوتابی هەبێت, یان 25 قوتابی هەبێت, بەتایبەتیش لەنزیکی یەکترین, من پێم وایە ئەوە بایەخدان نییە بەخوێندنی تورکمانی, بەخوێندنی سریانی, یان بایەخدان بە خوێندنی عەرەبی, بەشێوەیەکی تر ئێمە دەتوانین بایەخیان پێبدەین, لەقوتابخانەکان باسی فەڕاشەکان کرا, بەڕاستی لەقوتابخانەکان فەڕاش یەکجار زۆرن, ئینجا من بەچاوی خۆم بینیمە قوتابیان لەجیاتی فەڕاشەکان ناو قوتابخانەکان پاك دەکەنەوە, ئاخر ئەمە چۆن دەبێ, کە فەڕاش دانرا, ئەوە بەژمارەیەکی زۆریش دانراوە, بەردەست هەن, فەڕاش هەن, مەفروزە فەڕاشەکان ئەو دەورە ببینن, نەك قوتابیان, خاڵێکی تر/ دەربارەی نووسەر لە قوتابخانەکان, ژمارەیەکی ئێجگار زۆر لە قوتابخانەکان هەیە, هەر قوتابخانەیەك جاری جاران لەسەرەتایی پێویست نەبوو نووسەر هەبێت, ئێستا قەیناکە با لەسەرەتایش نووسەر هەبێت, بەلاّم نە ئەو هەموو نووسەرە, ئەمە هەمووی حیسابە لە بودجە ئەڕوا, ئێستا ئەو نووسەرانەش کەم بکرێنەوە, یەعنی لەهەر قوتابخانەیەك نووسەرێك, یان دووان هەبێت, نەك زیاتر, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, زۆر مەوزوع تەرح دەکرێ کە پەیوەندی بە وەزیری خۆی هەیە, بۆیە لەچوارچێوەی میزانیەکە موناقەشە بکەن, مولاّحەزەکان جێگای خۆیەتی, کاك هیوا فەرموو.

بەڕێز هیوا صابر احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشەکی پرسیارێك ئاراستەی خۆمان دەکەم, لە بودجەی ساڵی پار, وتمان ئەزموونێکی تازەیە لە یەکگرتنەوەی ئیدارەکان, بۆیە وتمان ئەگەر بەسەریا بڕۆین, ساڵی داهاتوو بەڵکو وردتر هەڵوێستە بکەین, لەبەر ئەوەی داوام وایە پەلە نەکەین لە موصادەقە کردن لەسەر بوجەی وەزارەتەکان, ئەمە یەك, دوو/ بەڕاستی ئێمە بەسەر سێ کەناڵ تێپەڕ دەبین بەبێ ئەوەی راپۆرت لەسەریان بخوێندرێتەوە, لەبەر ئەوە من دەنگم نەدا بۆ سەرۆکایەتی هەرێم و بۆ ئەنجومەنی وەزیران, بەلاّم مادەم تۆزێ ئاگاداری پەرلەمانی خۆمانم, ئەوا یەکسەر دەستم بەرزکردەوە کە ناڕازیم, بۆیە داوا دەکەم کە سێ راپۆرت هەبێت, لەسەر شێوازی خەرجکردنی بودجەی ئەو سێ ستافە سیادیە, بۆ ئەوەی وەکو هەموو وەزارەتەکانی تر ئێمە بیخەینە بەر پرسیار و رەخنەوە, ئێمە قسەی خۆمان بکەین لەسەریان, چونکە بودجەیەکی زیاتریان پێدراوە, خاڵێکی تر/ ئێمە لە لیژنەی دارایی لەخاڵێك سێ تەعنی گەورەمان ئاڕاستەی ئەم وەزارەتانە کردووە, لە راپۆرتی لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵاش ئەوە ئاماژە کراوە, من داوا دەکەم نەڕۆین بەسەریان, کابرا پسپۆڕە کە ئەمە دەخوێنێتەوە یەکسەر دەکەوێتە شك لەسەر قەزیەکە, ئێمە دەڵێین ئەو جیاوازە زۆرەی لە نێوان ئەو برە بودجەی کە وەزارەتی پەیوەندیدار خۆی داوای کردووە, لەگەڵ ئەوەی کە

وەزارەتی دارایی بۆی خەملاندووە، فەرقی زۆرە، جاری وا هەیە لە 50%، جاری وا 60% ە، ساڵی رابردوو 2007 سەیر دەکەی زۆر زۆر زیادیان کردووە، لەکاتێك کە راپۆرت دەخوێندرێتەوە بەشێکی کەمی بودجەکە خەرج کراوە، خاڵێکی تر/ ئەو راپۆرتانە کەدەخوێندرێتەوە خاڵی وای تێدایە کە پێویستە وەزیری پەیوەندیدار و ستافەکەی وەڵامیان بدەنەوە، ئێمە کە حیساباتی خیتامیمان لەبەردەست نییە، من هەرگیز دەنگ نادەم بە بودجەیەك کە ئەو تەعنانە وەڵام نەدراوەتەوە، چونکە هەریەك لەوانە بەسە بۆ ئەوەی وەزیری و ستافەکەی بکەوێتە ژێر دەستی پرسیارەوە، داوا دەکەم لەسەرۆکایەتی کە بەسەر ئەمە تێنەپەڕێ، جەدوەل بەندیەك بکەین، چەند دەزگامان هەیە کە بودجەیان هەیە کاتیان بۆ دیاری بکەین، ستافەکانیان حازر بێت، هەر لەسەرۆکایەتی هەرێمەوە، لەئەنجومەنی وەزیرانەوە، لەسەرۆکایەتی پەرلەمانەوە چەند رۆژێکی زیاتر بدەین بە دیراسەی ئەمە، بۆ ئەوەی تەجروبەیەکی باش پێشکەش بکەین، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز خورشید سلیم شێرە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشەکی دەست خۆشی لە راپۆرتەکەی پەروەردە دەکەم، بەڵام تێبینیەکم هەیە لە پارەی تەرخان کراوی بۆ گەشە پێدانی پارێزگاکان لەراپۆرتەکان باسی پارەی هەولێر و دهۆکی کردووە، چۆنیەتی صەرف کردنیشیان، بەس باسی پارێزگای سلێمانی نەکردیە کە 200 ملیۆن دیناریشی بۆ دانراوە، حەز دەکەم ئەوەی بەنەزەری ئیعتیباری وەربگرن، هەروەها تەئیدی ئەو رەئیەش دەکەم کە کتێبەکانی قوتابخانەکان لە دەرەوەی وڵات چاپ نەکرێ، چونکە ئێستا لە هەولێر و سلێمانی و دهۆك یەك دنیا مەتبەعە هەیە، با ئەو پارەیە بگەڕێتەوە بۆ خۆمان، باسی دروست کردنی قوتابخانەکان دەکەم لە دێهاتەکان، راستە لە دێهاتەکانمان، قوتابخانەکان زۆر کەمە، بەڵام واقعێك هەیە جەنابی سەرۆك، حەز دەکەم خوشك و برایان هەموو ئەو واقعەیە بزانن، کوردستان وێران بووە، بەو چوار، پێنج ساڵەی ئێستا پێنج هەزار مەدرەسە دروست ناکرێ، بەتایبەتی کاك غەفور باسی دەشتی هەولێر دەکات، منیش خەڵکی دەشتی هەولێرم، زیاتر لە 300 گوند لە دەشتی هەولێر وێران کراوە، ئێستا گوند هەیە دووماڵە، گوند هەیە شەش ماڵە، گوند هەیە چوار ماڵە، ئایا دەکرێ بۆ ئەو 300 گوندەی، یان 10 ماڵ و 5 ماڵە مەکتەب دروست بکرێ، من بە شتێکی زۆر زەحمەتی دەزانم، بەڵام ئقتیراح دەکەم بۆ برایانی وەزیر و بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان، بیر لەوە بکەنەوە چۆن گوندەکان ئاوەدان دەکرێتەوە؟ نەك بەشکلی کۆنی، بەو شکلەی کە زیاتر چەند گوندێك بکەنە گوندێك، من دوو، سێ جاری تر لەپەرلەمان باسی ئەو مەوزوعەم کردووە، من بەتەحەداوە دەڵێم ناتوانین ئەو هەموو گوندە ئاوەدان بکەینەوە، چونکە هەر گوندێك مەدرەسەیەکی دەوێت، خەستەخانە، جادەی دەوێت، کارەبا، ئاو و بیری دەوێت، لەبەر ئەوە چەند گوندێك بکەنە یەك گوند، با حکومەتی ئێمە بەرنامەیەکی ئەوهای هەبێت باشترە، شەرت نییە بەساڵێك و دوو ساڵ تەواو بێت، موستحیلە بەم شێوەیە تەواو بێت، لەبەر ئەوەی دروست کردنی مەدرەسە بۆ ئەو هەموو گوندانە زۆر ئاسان

نییه, ناتوانین بەتەواوەتی ئەو واجبە جێبەجێ بکەین, بەنسبەت هەولێر, 37 مەدرسە بۆ هەولێر دانراوە, بیستوومە لە زۆربەی خوشك و برایان, هەتا لە مەکتەبی گەڕەکی ئێمە قوتابخانەی کچان هەیە سێ دەوامی تێدایە, مەدرەسەی ئیبتیدائی هەیە سێ دەوامی تێدایە, پاش مەغریبێ منداڵی سەفی یەك و دووی ئیبتیدائی لە قوتابخانە دێنەوە ماڵێ, بۆیە من ئیقتیراح دەکەم مەسەلەی دروست کردنی قوتابخانەکان زیاد بکرێ و ئیهتیمامی زۆری پێبدرێ, ئەساسی هەموو موجتەماعاتی دنیاش ئەوەیە کە پەروەردە و خوێندن هەر خوێندەواری بێت, میللەتەکە بخوێنێت, بۆ ئەوەی ژیان بەرەو پێش بجێت, بۆیە زۆر بەکەمی دەزانم هەوڵبدەن جەنابی وەزیری پەروەردە زیاتر ئیهتیمام بەو مەوزوعە بدرێت, قوتابخانەکان زیاتر بکرێت, بەتایبەتی باخچەی ساوایان ئێجگار کەمە, باخچەیەکی ساوایان لە پێش ماڵی ئێمە هەیە, مومکینە ئیستیعابی 100 منداڵ بکات, مومکینە 400 منداڵی تێدابێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د. کمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا ئێمە دڵنیاین لەو میزانیەی کە دانراوە بۆ سەرۆکایەتی هەرێم, سەرۆکایەتی پەرلەمان, بۆ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران, بۆ هەریەك لەو وەزارەتانەی کە لەپێش دەستمانە زۆر زۆر کەمە, ناتوانین پێی ئیش بکەین, بەلأم میزانیەکە ئەوەندەیە, میزانیەکە بەم شێوەیە دابەش کراوە, لەم شێوەیە زیاتر نییە, ئەگەر زیاتر هەبوایە بەتەئکید زیاتر دائەنرا, ئێمە دەزانین وەزارەتی پەروەردە زۆر وەزارەتێکی گرنگە بەرهەم هێنەر نییە, پارە سەرف دەکات, ئایندەی کوردستان لەسەر ئەو پەروەردەیە وەستاوە, هەرچەند بۆی سەرف بکەیت کەمە, بەلأم ئەوەی لەبەردەست دایە هەر ئەوەندیە, بۆیە من بەدڵنیایەوە دەڵێم وەکو تەوصیەك ئێمە داوا بکەین میزانیەی هەرێم کوردستان (17٪)ەکە زیاد بکرێ, داوا لە عێراق بکەین بەرەسمی ئەم میزانیەی کە داتان ناوە کافی نییە بۆ ئەم هەرێمە, بۆ ئەم خەڵکە, بۆ ئەو گەشە پێدانەی کە ئێمە دەمانەوێ, یەعنی حەقیقەتیش دەریخستووە کە ئەو میزانیەی کە خۆی پێشکەشی کردووە, ئەنجومەنی وەزیران گفتوگۆ و تاوتوێ کردن قسمێکیمان کردۆتەوە بەموافەقەتی وەزیرەکە خۆی کە لەوێ نەبووە, چونکە میزانیەکە کافی نییە, ئەگەر کافی بوایە ئیحتیمالە زیاتریش دەکرا لەسەری, بۆیە من ئەو پێشنیارە تیکرار دەکەمەوە, داوای لە ئێوەی بەڕێزیش دەکەم پەسندی بکەن, کە داوا لە حکومەتی عێراقی فیدراڵ بکرێت میزانیەی هەرێمی کوردستان لە 17٪ زیاد بکات, هەرچەندە لەسەر 17٪ یش جاران موشکیلەیان بۆمان دەکرد, دووبارە من وائەبینم ئێمە لێرە موناقەشەی ئەوە نەکەین کەوەزارەت چۆن ئیش بکات, ئەمە مەسەلەی میزانیەکەیەتی, پاشان بەرنامەیەك دابنێین وەزیر, وەزیر لەگەڵیان بیهێنە ئێرە, بەتێر و تەسەلی بەرنامەجیان کە هەیە, ئەو قانونانەی کەهەیانە پێشنیاری لیژناکان بکەن, ئەوەی هەمانە خۆمان لەگەڵیان باسی بکەین, ئێستا لەسەر ئەو میزانیەی کە ئەو ئەرقامانە کە هاتووە من دڵنیام کە هەمووی کەمە, بەلأم میزانیەی هەموو کوردستان هەر ئەوەندەیە, لەوە زیاتر شك نابم, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئێستا داوا لە وەزیرە بەڕێزەکان دەکەم، وەزیری دارایی، وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی، ئەگەر چ مولاحەزەیەکیان نەبێت لەسەر راپۆرتەکە، لەسەر ئەو موداخەلاتانەی کە برادەران کردیان سەبارەت بە میزانیەیەك، چونکە زۆر مولاحەزە هەیە رەبتی بە ئێوە نییە، بەلام ئەوەی کە عیلاقەی بە میزانیەوە هەیە، ئەگەر جوابێکتان هەبێت، فەرموو.

بەڕێز سەرکیس ئاغا جان/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر سەیری بودجەی گشتی بکەن، وەزارەتی پەروەردە و خوێندنی بالا کۆبکەنەوە زیاتر لە یەك ملیار دۆلار لە میزانیەی 2008 بۆ ئەم کەرتە دانراوە، یەعنی بەپلە یەك دێت، هەرچەندە پەروەردە بە پلەی دوو دێت لە دابەشکردنی بودجەی وەزارەتەکان، بەس لەسەر یەك ئەگەر حیسابیان بکەین، دەکەوێتە پێشەوە و دەبێتە پلەی یەکەم، ئەگەر باس لەوە بکەین کە پێداویستی هەیە، بەڕاستی پێداویستیەکان ئێجگار زۆرن لەهەرێمی کوردستان، رەنگە بە بودجەیەکی 14 ملیار و 16 ملیار دۆلاریش چارەسەری کێشەکان ناکرێت، بەلام لێرە کە بەرنامەی دادەنێیت، پێویستە بێیت بزانین کامیان زەروری ترە، هەموویان زەرورین، بەلام کامیان زەرورییە ئەوەلیات دەبێ بدرێتە ئەو کەرتە، راستە ئەوانە هەموویان زەرورین، بۆیەش بەپلە یەکەم هاتوون، بەقەناعەتی من ئەگەر ئێمە بتوانین هەندێك کێشەی گرنگ وەکو کارەبا، وەکو ئاوی خواردنەوە، ئەو کێشانەی کە پەیوەندی راستەوخۆی بە ژیانی خەڵك هەیە، تەئسیر لە ئابووری کوردستان و هەموو قیتاعاتی ئیقتیصادی و کۆمەلایەتی دەکەن، بایەخیان پێبدرێ، هاوکات لەگەڵ ئەو بایەخ پێدانە ئێمە قیتاعاتی تریش حەرەکەتیان پێبکەین، ئاوەدانی بکەینەوە، دڵنیام لەوەی کە دەتوانین بەپێی بەرنامەیەك قیتاعەکان باش بەڕێوە ببەین، هەمووشمان دڵنیاین لەوەین کە کوردستان وێران کراوە کەس بایەخی پێنەداوە، 35 ساڵ لە ژێر ئەو حوکمە بووە، کاتی دەوێ بۆ ئەوەی ساڵ بە ساڵ ئێمە بتوانین ئەو کەم و کوڕیانەی خۆمان کەم بکەینەوە، بەنیسبەت موناقەشەکردن لەسەر بودجە، وەکو باسم کرد شێوەی موناقەشە ئەوەیە، تەعلیمات دەردچێت لەهەر وەزارەتێك لیژنەیەکی تایبەتی بە وەزارەتەکە دادەنرێت، ئەو لیژنەیی کە لەوەزارەتی مەعنییە، بەخۆی لە داخلی وەزارەتەکەی خۆی گفتوگۆ بکات، یەك بەیەك پێداویستیەکانی خۆی لەسەر ئەساسی بەشەکانی بودجە، لەسەر ئەساسی نەوعەکانی بودجە ئامادە بکات، پاشان بێت لەگەڵ لیژنەی پەیوەندیدار کە لیژنەی بالایە لەهەرێم، موناقەشەی بودجە بکات، تەسبیتی ئەو ئەرقامانە دەکرێ بەپێی زرورەتە و ئەولیات، راستە من دڵنیام هیچ وەزارەتێك رەنگە ئەوەی کە بۆی تەسبیت کراوە موقنیع نییە بەوە، بەلام سەرەرای ئەو کەم و کورییەی کە ئێمە هەمانە ئەگەر سەیری بکەن ئێستاش حجزی بودجە هەیە، بەنیسبەت صلاحیەتی وەزیرەکان لە راپۆرتەکە لەیەکێك لە داواکانی لیژنەی دارایی و ئابووری، بۆ ئەو کاتیش ئێمە وتمان، بەڕاستی هونەرە جوانەکان ئاگادار نین، چونکە ئەگەر کەم و کوڕی وا هەبێت، یەك حاڵەت دەخرێتە پێش چاو من موتابعەی دەکەم، 108

ملیۆنەکە کە باسکرا وابزانم میوانخانەیان هەیە, ڕەوزەیان هەیە, هەندێك دەوراتیان هەیە بۆ کەشافە .... هتد, ئەوانە ڕەنگە بۆ ئەم شتە بێت, ئەوانە تەفاصیلی زۆر جزئینە, ئێمەش بۆ ئەوەی ئەو کێشانە نەمینێت, بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان, بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان, بەڕێز سکرتێری پەرلەمان, لیژنەی دارایی و ئابووری و لیژنەی یاسایش دانیشتبوون, حدودی مانگێك پێش ئێستا, باسەکە لەسەر ئەوە کرا, کە ئێمە وتمان ئەوە میزانیەی کوردستانە کە پێشکەشی دەکەین, جگەلە فەصڵی یەکەمی مووچە لیژنە پەیوەندیدرارەکان لەگەڵ وەزارەتی مەعنی دابنیشن, ئەوەی کە ویستیان گۆڕانکاری بکەن بەپێی ئەو وەزعی مالی ئێمە, بەپێی ئەو میزانیەی کە لە بەغداوە بۆمان دێت لە ئیراداتی نەفت و غیری نەفتی, ئەو بودجەیە ئێمە پێی رازین چۆن دابنرێ, بەس موجەرەد حجزەکە زۆر نەبێت, بۆمان دێت لەساڵی 2008, بۆیە بەڕاستی زۆر لەگفتوگۆیەکان لیجانەکان دەبوایە بە قەناعەتی من لەوبوارەیەوە لەگەڵ لیژنەی مالی باسیان کردبا, ئەوەی کە زەروریبا, تەسبیت کرابا, زۆر خاڵیش باس کرا کە پەیوەندی بە ئیش و کاری وەزارەتەکانی خوێندنی بالاَ و وەزارەتی پەروەردە بووە, زۆر سوپاس.

بەڕێز عثمان شوانی/وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

زۆر سوپاس جەنابی سەرۆك, سەبارەت بە وەلاَمی راپۆرتەکە کە بەشێکی زۆری لەسەری مەشاریعەکانی پەروەردە بوو, ئێمە پشتگیری بەشێکی زۆر لە قسەکانیان دەکەین, بەلاَم هەندێ واقیع هەیە کە هەرێمی, کوردستان و وەزارەتی پەروەردە وەکو زۆر لە برادەرانی پەرلەمانتار ئیشارەتیان پێدا کە گرنگیەکی زۆری هەیە, بەلاَم واقیعەتەکەی پێویستی بە 1600 مەکتەب هەیە تاکو بتوانێت ئەو سیستەمە بگۆڕێت, ئەو میزانیە کە وەکو کاك کمال و برادەرانی تریش ئیشارەتیان پێدا, ئەو میزانیەیە ئەو ڕەقەمەیە کە ئێستا لەبەردەست دایە کە ناکرێ, برادەران کە موناقەشەکەیان کرد تەنها حیسابی ئەوەیان کرد کە وەزارەتی پەروەردە و یاخود سەنتەری خوێندن و فێرکردن هەیە, حیسابی ئەوە دەبێ بکەین ئەو بودجەیە بودجەی ئیدارەی هەرێمی کوردستانە بەهەموو سەنتەرەکانیەوە, بەپێی ئەو ئەولیاتەی کە حکومەتی هەرێمی کوردستان دایدەنێت, ئێمەش گرنگی وەزارەتی پەروەردە, گرنگی ئەوە دەزانین کە پێویستە کێشە ئایندەکان کە هەریەك لە پەرلەمانتارە بەڕێزەکان ئیشارەتیان پێدا, بەلاَم وەزارەتی پەروەردە کاتێ کە موناقەشەمان لەگەڵ کردووە, خۆی ئەولەویاتی خۆی داڕشتووە بەپێی ئەو پارەیەی کە دابەش دەکرێ, ئەو حصەی بەری کەوتووە, لەپاشی وەزارەتی کارەبا و شارەوانی....هتد, موباشەرەتەن دوای ئەوان وەزارەتی پەروەردە دێت لەئەهمیەت و ئەولەوییەت, ئەو میزانیەی زۆری کە لە میزانیەی ئیعتیادی بۆی دانراوە, میزانیەی کەمتر لە ئیستیسماری بۆی دانراوە, بەحیساب و حوکمی ئەوەی میزانیەی ئیستیسمارەکەی کەمترە لە میزانیە ئیعتیادەکەی, ئێمە بەپێی ئەو ئیتیفاقیەی کە لەگەڵمان کردینە 97 پرۆژەی بەردەوامیان هەیە, پرۆژەی تازەیان هەیە کە بریتییە لە دروست کردنی مەکتەب, سۆزان خان ئیشارەتی بەوەی دا کە بەشێك لە مەکتەبەکان کە لە سلێمانی دروست دەکرێ هەمووی نهۆمی دووەمە, نهۆمی دووەمیش بێ سوودە, ئێمە

وەكو وەزارەتی پلاندانان و دارایی مەسئول نین لە تەنفیزی پرۆژە, هەروەها وەزارەت خۆی بەرپرسە لە چۆنیەتی تەنفیزی پرۆژە, لەچۆنیەتی جێبەجێ كردن و چۆنیەتی دیزاین, كێشەیەك هەیە لە ناو شاری سلێمانی, لەناو مەركەزی شارەكە و حەلقەی داخلی شەست مەتریەكە, عەرز نەماوە بۆ بینای تازە كە تێدا دروست بكرێ, عەدەدی سوكان زیادی كردووە, عەرزە چۆڵەكان هەمووی بۆتە خانوو, یەعنی هەموو كۆلانێك لەوسەری و ئەوسەری عەرزێكی چۆڵی تێدا نەماوە, ژمارەی منالەكان زیاد بووە, ژمارەی پۆلەكان لەقوتابخانەكان بەش ناكات, مەجبورە قاتی دووەمی لەسەر دروست بكات, ئەبێ ئەو پرسیارە لەوەزارەتی پەروەردە بكەین, بۆ بینایەی باش دروست ناكات لەسەر ئەم تابقەدا, بەلآم لەهەولێر مەجالی زۆر فراوانتر هەیە پرۆژەی زۆر باشتر هەیە, تەوسعی هەولێر فەرقی هەیە لەگەڵ تەوسعی ناو سلێمانی, یەكێك لە مولاحەزەكانیان ئەوەیە كە بودجەكە كەم كراوەتەوە, فعلەن وەزارەتی پەروەردە پێویستی بە یەك ملیاردۆلارە بەس بۆ بینایەی مەكتەب, توانیومانە ئێمە ئەو مەبلەغەی بۆ دابین بكەین, كە بتوانێ ئەو پرۆژانە تەواو بكات, هەروەها ئەو پرۆژانەی تریش كە لە ساڵی رابردوو دەستی پێكردووە كە 99 پرۆژەیە, بەشێكی تریش لەپرۆژەكانی تر كە گلییان لێ هەیە, پرۆژەی موحافەزاتە, ئەمەوێ ئەم راستیە روون بكەمەوە, بۆ ئەوەی پرسیارەكان دووبارە نەبێتەوە لە سەنتەرەكانی تر, وەزارەتەكانی تر كە دووبارە دەكرێتەوە, یاسای جێبەجێ كردنی پرۆژەی ئەنجومەنی پەرەپێدانی پارێزگاكان, دەسەلآتەكە لەدەست ئەنجومەنی پارێزگاكانە, ئێمە تەدەخول دەكەین لەبەر یەك سەبەب: لەبەر ئەوەی ئیعازەكە ئەوهایە, ئەبێ هەر موحافەزەیەك هەموو قایم قامەكان و مودیر ناحیەكان و, هەموو مودیر عام و مودیرە ئەساسیەكانی ناو پارێزگاكان كۆبكاتەوە كاتێ ئەو بەرنامەیە دادەرێژێت, مودیری تەربیەی كە داوا دەكات مەكتەبێكی چوار پۆلی بۆ بكات, ئەو حەقە ئەویش قبوڵی نەكات, حەقە كەس قبوڵی نەكات, بەلآم تەدەخول كردن لە ئیشی ئەنجومەنی پارێزگا بەم شێوەیە ناكرێت, چونكە دەسەلآتەكە لای خۆیتیان, خۆیان بەرنامەكە دادەرێژن, ئێمە تەنها بۆ موتابەقەكردنەوە و روونەدانی دووبارە بوونەوە لە نێوان پرۆژەكان ئەمە دەكرێتن, سەبارەت بە كولفەی پرۆژەیەك بە ملیۆنە, یاخود بە ملیارێك و 400 ملیۆنە, شتێكی تەبیعییە بكرێتن, لەوانەیە ئەو پرۆژەیە لە قەزای شەقلاوە بێت لەبەر كولفەی نەقل گرانتر بێت, 1600000 هەزار دەربچێت ئەگەر لە دەرەوەی شار دەربچێت, بەلآم ئەگەر لەناو هەولێر بێت لەوانەیە بە 1400000 هەزار دەربچێت, شتێكی ئاساییە هەردوو پرۆژە بەیەك كات ئیعلان دەكرێن, لەوانەیە فەرقی سعریان هەبێت لەگەڵ ئەوەی تر, ئەوەش بەپێی سیستەمی تەندەرەكە, ئەو پارەی كە جەنابت باسی دەكەیت, تەدویری دەبێت, بەتەبیعەتی حاڵ خۆی تەدویر دەبێت, چونكە ئەو پارەیە لەهەر وەزارەتێكدا بوو, كە ئەمساڵ موافەقەتی بۆ كرا, وەزارەتی پەروەردە, وەزارەتی خوێندنی بالآ ئەوەندە مەبلەغەی هەیە, حەقی هەیە كە دیتی لەئەنجامی جێبەجێ كردنی پرۆژەكان یەكێك پارەی ئیحتیاتی دەمینێتەوە, حەقی خۆیەتی موافەقەتی وەزارەتی پلاندانان وەربگرێت, بۆ ئەوەی بڵێت ئەو پرۆژەیە ئیزافە دەكات, باسی تەنمیەی

بەشری و تەئهیلیان کرد, یان نەهێشتنی نەخوێندەواری, برادەران جوابیان داوە یەعنی زۆر زەرورە بیکەین, مامۆستایان باشتر ئامادە بکرێن, زۆر سوپاس.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من ئەمەوێ بەس ئەوەندە بڵێم, وەزارەتی مالیە مەسئول نییە لە تەنفیزی مەشارع و چۆنیەتی سەرف, وەزارەتی مالیە جیهەتێکی مەمەویلە, تەمویلی دەکات, بەڵام بەداخەوە ئێستا هەموو صەرفێك تەوجیهی وەزارەتی مالیە دەکرێ, ئەوە لەشوێنی خۆی سەرف دەکرێ, ئێمە تەنها تەمویل دەکەین بەپێی ئەو دەسەڵاتەی کە بۆمان دێت لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە و داوای تەخصیصمان لێدەکات, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك غەفور فەرموو, نوقتەی نیزامت هەیە.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەپێی نیزامی داخلی مادەی 81 و 82, ئەو شێوازەی کە ئێمە ئێستا گفتوگۆی لەسەر دەکەین, هەر لێژنەیەك راپۆرتی خۆی لەسەر دەخوێنێتەوە, خیلافی نیزامی داخلیە, لەبەر ئەوەی لە مادەی 81 نیزامی داخلی دەڵێت (هەر لیژنەیەك بۆی هەیە تێبینیەکانی خۆی بۆ لیژنەی دارایی لەرێگای سەرۆکەوە دەرببرێت, دەربارەی ئەو بەشەی کە تایبەتمەندی ئەوە و پەیوەندارە لەنێوان بودجەی گشتی حیسابکاریدا), مادەی 82 دەڵێ (راپۆرتی لیژنەی دارایی و ئابووری بەسەر ئەندامان دابەش دەکرێ) مەبەستم فەقەرەی دووەمی مادەی 82 ە, کە دەڵێ (راپۆرتی لیژنەی دارایی و ئابووری ئاماژەی بەو تێبینی و پێشنیارانە دەکات کە لە لیژنەکان دەربارەی پرۆژەی بودجە پێشکەشیان کردووە, لەگەڵ ئەو ئاکامەی کە پێی گەیشتوون), بۆیە بەراستی بۆ ئەوەی سود لە وەختەکە وەربگرین حەقە بەپێی ئەو سیستەمە برۆین, ئەو راپۆرتە دراوتەوە لیژنەی دارایی, ئەگەر هەر لیژنەیەك بێت راپۆرتی خۆی بخوێنێتەوە, ئێمە هەموو پەرلەمان بێین گفتوگۆی لەسەر بکەین, لەوانەیە بەدوو هەفتەی تریش تەواو نەبین لەگەڵ پرۆژەی بودجە, بۆیە پێم باشە بەپێی نیزامی داخلی هەڵسوکەوت بکەین, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەپێی نیزامی داخلی راستە, بەڵام هەندێ راپۆرت ئەمرۆ بەیانی بۆمان هاتووە, خەتای لیژنەکانە, پاشان گۆرانکاری بەسەر بودجەکە خۆی هات, پاشی راپۆرتی وەزیری دارایی و تەفصیلاتەکەی خۆیدا, راپۆرتەکان پێویستیان بە پێداچوونەوە هەبوو, قسەکانت راستە, بەڵام لەگەڵ ئەوەش ئێمە هیچ زەرەرێکمان نەکردووە, لێرە لیژنەی دارایی دانیشتووە, بۆ ئێمە دەیخوێنێتەوە و بۆ لیژنەی دارایش دەخوێنێتەوە, کاك دلێر فەرموو.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە وەكو لیژنەی دارایی داوامان لەهەموو لیژنەكان كرد كە تێبینیەكانی خۆیان بۆمان بنێرن, دوێنێ ئاخیرجار بڕیار وابوو لەگەڵ سەرۆكی لیژنەكان كۆببینەوە, ئەوەیش بەداخەوە كەسیان نەهاتن, دیارە هیچ تێبینیان نەبوو, ئیتر ئەگەر شتێكی تریشیان هەبێت لێرە باسی بكەن, ئەوە شتێكی ترە, زۆر سوپاس.

بەڕێز نازناز محمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

نوقتەی نیزام حیسابە یان نا, بەلاَم لەسەر قسەی كاك شێخ كە وتی وەزارەتی دارایی تەنها حیسابە لەسەر مەسەلەی تەمویل كردن, ئێمە لە راپۆرتەكە باسمان كرد, برادەرانیش ئیشارەتیان پێدا, ئالیەتی پارەدانەكە موشكیلەی هەیە لێرە, چونكە ئێمە لەگەڵ هەردوو وەزیری مەعنی دانیشتووینە, هەردووكیان ئەو كێشەیان لەگەڵ ئێمە باس كردووە, بۆ نموومە ئەوی هونەرە جوانەكانمان هێناوە, لەمانگی 9 و 10 دەوامی كردووە, پارەشی بۆ تەرخان كراوە, ئەگەر بەهەڵە نەچم 49 ملیۆن دینار بووە بۆ تەجهیز كردنی, تاكو ئێستا ئەو پارەیان بۆ سەرف نەكراوە, یەعنی بۆ پارەكە نەگەیشتۆتە دەستیان, وەزیریش سەردانی كردوون, وەزیریش لەگەڵ وەزارەتی مالیە قسەی كردووە لەهەولێر, دیسانەكە بۆیان سەرف نەكراوە, مەسەلەكەی ئێمە ئەوەیە, بۆ نموونە مانگی 11 و 12 دێت, مەكتەبەكە پێویستی بە هەزار سۆپە هەیە, لەگەل ئەو رۆتین و بیرۆكراتیەی كە لەولاَتی ئێمە بەرقەرارە تامانگی 4 و 5 سۆپەكان ناگات, باشە مانگی 4 و 5 تۆ مەجبوری سۆپەكان لە مەخزن دانێیت, بۆ ئەوەی ژەنگ بكات و بۆ ساڵی داهاتووش بەكەڵك نایەت, چونكە مەخزەنیش نییە لەمەكتەبەكان, مەسەلەكە ئەوەیە لەكاتی پێویست مەسەلەكە تەعین كراوە, پارەكە دانراوە, واچاكە ئەو پارەی كە تەرخان كراوە لەكاتی خۆی بدرێت, بەو شوێنەی كە پێویستە بدرێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەركیس ئاغا جان/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەو مەبالیغانەی كە باس كران, هەر لە صلاحیەتی وەزیرە, لە خەزینە داوا دەكات و هەر لە خزینەش بۆی سەرف دەكات, ئێمە كە میزانیە پەسەند نەكرابوو كڕینی ئامێر و كەل و پەل و ئەوانی تر تەقریبەن تەجمیدمان كردبوو, بەڕاستی بۆمنیش شتێكی نوێیە, بۆچی خەزینە سەرف نەكراوە, چونكە صلاحیەتی وەزیرە, بۆی سەرف بكات, بەبێ ئەوەی بۆ ئێمە بێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك هیوا و كاك ناصح نوقتەی نیزامیان هەیە, فەرموو كاك هیوا.

بەڕێز هیوا صابر احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

هەندێ تەرحم ئاراستەی جەنابت كرد بۆ شێوازی موناقەشەكردنی بودجەكە كە وەجهی خۆیان هەیە, پێم باشە هەڵوێستەیەكی لەسەر بكەین, چونكە بەڕاستی دوایی پەرلەمان دەكەوێتە بەر پرسیاری زۆرەوە, هەروەك وتم ئەم راپۆرتە كۆمەڵە تەعنێكی تێدایە, بەرەو گەندەڵی دەڕوات, پێویستە لایەنە پەیوەندیدارەكان بێن, بەتایبەتی كە راپۆرتەكان نەهاتوون بۆ لیژنەی دارایی, كە لیژنەی دارایی دەبوایە پێچانەوەی لێبكات, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوە نوقتەی نیزامی نییە, ئەوەلەن جەنابت قسەت كرد, لە قسەكان رەئیی خۆت وت, هیچێك لەئەندامانی بەڕێز قسەكەی تۆیان دووپات نەكردەوە, تەئیدی قسەكەی تۆیان نەكردەوە, لەبەر ئەوەی ئەگەر تەنیا یەكێك قسەی بكات, ناكرێتن بیخەینە موناقەشەوە, هەر جەنابت بەتەنیا ئەو مولاحەزەیەتدا, ئەو مولاحەزەیش نامەوێ موناقەشەی بكەم, تەنیا ئەو قسەیەی سۆزان خان روون دەكەمەوە, موهیم ئەوە نییە چەند دادەنرێت, موهیم ئەوەیە چەند سەرف دەكرێ, ئێمە داوای حیساباتی خیتامیمان كردووە, ئێستا خەریكە تەوحیدی دەكەین, دەینێرین بۆ ئەنجومەنی وەزیران, ئەوكات وەختی دێت و لەبەرچاویش روون دەبێتن كە چۆن سەرف كراوە, بۆیە نەمویست موناقەشەی مولاحەزەكەی بكەم, كاك ناصح فەرموو.

بەڕێز د. ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە كە باسی میزانیە دەكەین, هی هەموو وەزارەتەكان, مەفروز بوو هەموو وەزیرە پەیوەندیدارەكان ئامادە بن, نەك تەنیا هەردوو وەزیری دارایی و پلان دانان وەڵام بدەنەوە, چونكە ئەوە ئیشی ئەوان نییە, هەندێك تێبینی لێرە هات, من تێبینیەكەم لە جێی خۆیەتی, چونكە هەموو كاتێك وامان كردووە, وەزیری پەیوەندیدار لێرە ئامادە بێت, ئەگەر تێبینیەك هەبێت, وەڵامی تێبینیەكە بداتەوە, ئەگەر نا ئێمە دژی بودجەكە نین, بودجەكەیان چەند بۆ زیاد بكرێ هێشتا هەر كەمە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەگەر تەماشای موازەنەكە بكەن, خاڵێكی تێدایە نووسراوە (موتەفیقە لەگەڵ وەزارەتی مالیە), ئەمە مانای چییە؟ یەعنی هەر وەزارەتێك میزانیەكەی خۆی داوەتە مالیە, پاشان كۆبوونەوە كراوە بە حزوری وەزارەتی مالیەش, ئیتیفاقیان كردووە لەسەر ئەوە, یەعنی ئەو میزانیە تەرخان كراوە بۆ وەزارەتی پەروەردە و وەزارەتی خوێندنی باڵا, لەنێوان هەردوو وەزارەت ئیتیفاق كراوە, كەواتە وەزیری موختەص موافیقە لەسەر ئەوە, مومكینە داوای زیاتری كردبێ, لەبەر رۆشنایی ئیراداتی ئێمە, ئەو حەجمە لەوە زیاتر ناكرێ, ئەگەر نا ئەگەر 10 ملیار زیاترمان هەبێت, بە تەئكید هەر وەزارەتێك ختەی خۆی زیاد دەكاتن, بەڵام ئەوە دانراوە لەبەر رۆشنایی ئەو تێگەیشتنە, لیژنەكانی ئێرەش كە راپۆرتیان نووسیوە, لەگەڵ وەزارەتی تایبەتمەند قسەیان كردووە و گفتوگۆیان كردووە, لەگەڵ وەزیر قسەیان كردووە, راپۆرتەكەیان

لەسەر ئەو ئەساسە بووە, من لێرە تەنیا یەك شت دەڵێم ئەو راپۆرتانەی کە تەقدیم دەکرێن لێرە, ناتوانین میزانیەکانیان کەم بکەینەوە, ئەوە یەك, دوو/ بۆ زیاد کردنیش دوو رێگا هەیە, یان دەبێ بە عجز زیادی بکەیت, ئەوەیش مەعلوم نییە چی دەبێت, یان دەبێ لە شوێنێکی تر کەم بکرێتەوە, ئەوەش ناکرێ چونکە ئیتیفاق کراوە, یانیش فورسەتێکمان لە پێشە ئەو میزانیە تەکمیلیە کەدێت زیادی بۆ بکەین, بۆیە من لێرە پێش ئەوەی بیخەمە دەنگدان, ئەوە روون دەکەمەوە کە ئەو راپۆرتەی پەروەردەو خوێندنی باڵا, کە مولاحەزاتی بەجێی هەیە, نوسخەیەك بدرێتە وەزارەتی دارایی, نوسخەیەکیش بدرێتە وەزیرە موختەصەکان, لەو میزانیە تەکمیلیە چ ئیمکان هەیە بۆ زیاد کردنی بودجەی پلان, نەك بودجەی تەشغیلی, بودجەی پلان واتە زیاد کردنی خوێندگاکان, قوتابخانەکان, تەئهیل...هتد, هەرچی ئیمکان هەبێت لە میزانیەی پلان, یاخود هەر داهاتێکی تر کە ئیمکان هەیە میزانەکە زیاد بکات, رەچاوی بکەن, نوقتەیەکی تری کە دەمەوێ ئاماژەی پێبکەم, رەنگە لە پرۆژەی میزانیەکە بێتە چارەسەرکردن, ئەویش دەسەڵاتە, دەسەڵاتی سەرف کردنی میزانیە, دەسەڵاتی وەزیر, دەست بەجێ بەجێ کردنی کار ئاسانکردنی ئەو میزانیە لەنێوان وەزارەتی دارایی و وەزارەتی تایبەتمەند, ئەمە زوو وەربگیرێت لە چاو ساڵی پار و پێرار, کە زۆر لەوەزارەتەکان گلەییان هەیە کە وەکو پێویست دەسەڵاتیان نییە, وەکو پێویست بودجەکانیان بۆ سەرف ناکرێ, سیولە ئینشاالله هەیە وەکو پار و پێرارنییە باشترە, ئەمە دەبێ لەوێ عیلاج بکرێ, هەم لە زیاد کردنی دەسەڵاتی وەزیر, هەم دانانی ئالیەتێك, بۆ ئەوەی پرۆژەکان رانەوەستێت, بەتایبەتی پرۆژی پلان, ئەگەر هیچ موڵاحەزە نەبێت دەیخەمە دەنگەوە, فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری لە قسەکانت دەکەم, بەڵام یەك شت هەیە, ئێمە بەس گلەییمان لە بیرۆقراتیەتی سەرف کردن هەیە, جەنابت ئەبێ بزانی لەمانگی 9 پەیمانگای هونەرە جوانەکان چوونەتە ناو بینا تازەکەوە, لەمانگی 9 داوایان کردووە, ئەوە ئەم ساڵ مانگی 4 ە, خاڵێکی تر کە دەبێت بەڕاستی تەسبیت بکرێ, سەبارەت بەراوەستاندنی سەرفی بودجە, کە میزانیە دادەخرێ لە 12/1, بەعزێ جاریش لە 11/1, ئەوە دەبێتە هۆی کۆسپ دانان بۆ بەردەوام بوونی پڕۆژەکان, پارە تەدویر کراوەکە من ئەزانم دەگەڕێتەوە بۆ وەزارەت, بەڵام کێشەکە لەوەدایە هەتا موناقەشەی ئەو بودجەیە دەکرێ و تەدویر دەکرێت, ئینجا پارەکە دەخرێتەوە بەرکار, ئەوە دوو خاڵی زۆر گرنگە کە ئێمە پێداگیری لەسەر دەکەین, سەبارەت بەهەموو ئەو خاڵانەی کەبرادەران باسیان کرد, دەبێ بیرمان نەچێ عێراق هەڵمەتی دروست کردنی قوتابخانەی باس کردووە, کە ئەو ئەڵێ لەهەموو عێراق پێویستمان بە 4500 قوتابخانەی تازە هەیە, کەواتە ئێمەشیان خستۆتە حیساب, ئێمە دوێنێ کتابێکمان بەدەست گەیشتووە, کە باس لەو برە پارە تەرخانکراوەش دەکات, کە بۆ ئێمە دەبێت وەکو هەرێمی کوردستان تایبەت بەدروست کردنی قوتابخانەکان, خاڵی چوارەمیش, ئەمە بۆ هەردوو وەزیر نییە, بۆ هەموو ئەندام پەرلەمانەکانە, پەرلەمان مەفروزە هەڵمەتی دروست

کردنی قوتابخانەکان لە ڕێی لیژنەی پەروەردەوە دەست پێبکرێ, چونکە حکومەت بەتەنیا ناتوانێ ئەو وێرانکاریە و ئەو کەم و کوڕییەی کە هەیە جێبەجێی بکات, بەڵکو ئێمە دەتوانین خۆمان هەڵمەتێکی نیشتیمانی بەرپا بکەین, بۆ هەموو ئەو کەسانەی کە قودرەتی مالییان هەیە, بۆ دروست کردنی قوتابخانە, چونکە بەوە نەبێت رزگارمان نابێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس, یەك مولاحەزەم هەیە لەسەرقسەکانت, ئێمە تێکەڵاوی دەسەلاتی جێبەجێ کردن نابین, تەنیا چاودێری دەکەین, ئێمە دەسەلاتی جێبەجێ کردن نین, بشمان دەنێ وەری ناگرین, چونکە بۆ ئێمەش باش نییە, هەندێك ئەندامی لیژنەی پەروەردە مولاحەزەیان بۆمن نووسیوە, دەڵێن ئێمە ئاگادار نین لەو راپۆرتە, تەبیعیە بەلاَم دەیانتوانی داوای قسە بکەن, کە داوایان نەکرد, من ناتوانم مەجالی قسەیان بدەمێ, بەهەر حاڵ چونکە تەعبیر لە زۆرینە دەکاتن, وەکو عەرزم کردن, ئەو راپۆرتە دەدرێتە وەزارەتە تایبەتمەندارەکان, بۆ رەچاو کردنی ئەو خاڵانەی کەهاتوون, هەروەها بۆ رەچاو کردنی ئەوەی ئەگەر ئیمکان هەبێت لەبواری بودجەی پلان بۆ وەزارەتەکە, لە میزانیەی تەکمیلی, یان هەر داهاتێك هەبێت رەچاوی بکەن, بودجەی وەزارەتی پەروەردە و خوێندنی بالاَ دەخەمە دەنگەوە, کێ لەگەڵیەتی دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, کێ لەگەڵدا نییە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, یەك کەس لەگەڵدا نییە, تەنها کاك هیوا, کەواتە بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا, بۆ ئەوەی ئاسان بێت, مولاحەزەکەم دووبارە دەکەمەوە, لەو وەزارەتانە لە میزانیەکانیان دوو شتی گرنگ رەچاو کراوە, یەکەم/ ئیمکانیەتی میزانیەی گشتی, دووەم/ ئیتفاق کراوە لەگەڵ وەزارەتەکە خۆی, وەزارەتی مالیە خۆی ئیتیفاقی کردووە, بەلاَم لێرە راپۆرتی لیژنەی تایبەتمەند دەخوێندرێتەوە, ئەگەر شتی گرنگ هەبوو رەچاوی دەکەین, وەکو بۆ پەروەردە چیمان کرد, بۆ ئەوانی ترش وا دەکەین, ئەگەر لیژنەیەك راپۆرتی نییە تەبیعیە, یان ئەگەر نەشخوێنێتەوە تەبیعیە, دەکرێ ئیتیفاق بکرێ بلێ من راپۆرتەکەم دەدەم بەوان, مەگەر مولاحەزەیەکی زۆر گرنگ هەبێت, فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شەریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە و نیشتەجێکردن (62095 ملیۆن کە دەکاتە 1,31٪ی بودجەی تەشغیلی).

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەزارەتی ئەعمار و نیشتەجێکردن بڕی 353728 خەرجی پرۆژە سەرمایەکانە.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەناو راپۆرتەکە چەند خاڵێك ناخوێنمەوە, چونکە ئەوەی لە ناوەڕۆکی ئەم خاڵانە هاتووە, لەسەرەتای دانیشتنەکەی ئەمڕۆمان بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئاماژەی پێدا, لەزۆربەی دانیشتنەکانی پێشووش, بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان و هەردوو وەزیری بەڕێز بۆ کاروباری دارایی و وەزیری دارایی و وەزیری پلاندانان پشتگیری خۆیان پێشاندا, بەلأم هیوادارین ئەم پشتگیرکردنە ببێتە بڕیاری پەرلەمان و لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانیش جێبەجێ بکرێ, لێژنەکەمان بڕیاریدا سەرۆکی لێژنەحیساباتی کۆتایی وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە بۆ ساڵی (2007)وەربگرێت دوای ئەوە سەرۆکی لێژنە لە رۆژی 2007/8/22 سەردانی وەزارەتی ئاوەدان کردنەوەی کرد ئەم زانیارانەی خوارەوەی وەرگرت لەسەر بودجەی پرۆژەکان و ئاوەدان کردنەوە کەلەسالی (2007) بۆ وەزارت داندرابوو واتا بودجەی وەبەرهێنان ئەویش

بری ئەوپارەیەی بۆ پرۆژەکان وئاوەدنکردنەوە داندرابوو بۆساڵی (2007)بریتی بوو لە 317.526.000.00 سێ سەدوو حەڤدە ملیاروپێنج سەدو بیست وشەش ملیۆن دینار چاپی نوێی عێراق.

1- بڕی ئەوپارەیەی کەتمویل کراوە لەلایەن وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری دارایی و وەزارەتی دارایی بۆوەزارەتی ئاوەدان کردنەوە (287.850.994.000)دووسەدوو هەشتاو حەوت ملیارو هەشت سەدووپەنجا ملیۆن ونۆسەدونەوەت وچوار هەزار دینارە.

2- کۆی پارەی سەرف کراو لەلایەن وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە (245.724.826 000) دوسەدوچل وپێنج ملیارو حەوت سەدو بیست وچوار ملیۆن وهەشت سەدووبیست وشەش هەزاردینارەلە ساڵی(2007).

کەواتە بری پارە کەماوەتەوە لەناو هەردوو وەزارەتی هەرێم بۆ دارایی و وەزارەتی دارایی ئەکاتە 317.526.000.000-287850994.000=29.675.006.000 بیست ونۆ ملیاروشەش سەدوحەفتاو پێنج ملیون و شەش هەزار دینار، هەروەها بڕی پارەی کەماوەتەوە لەوەزارەتی ئاوەدان کردنەوە ساڵی (2007) دەکاتە (بڕی تمویل کراو- بڕی پارەی سەرف کراو)= ئەو بڕەی کەماوەتەوە 287.850.994.000 - 245.724.826.000 = 42.126.168.000

7)لەسەر یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان لێژنەکەمان چەند تێبینیەکی هەیە و ئەیخەینە بەرچاوی بەرێزتان

- لەماددەی نۆیەم بڕگەیەکی تر زیادبکرێ و بەم جۆرەی خوارەوە بخوێندریتەوە (ئەبێ وەزیری دارایی لایەنی کەم شەش مانگ جارێك راپۆرتێك لەسەر باری دارایی و کێشەکانی ئەو پارەیە کەلە بەغداوە دێت پێشکەش بە ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان- عێراق بکرێت 0
- لەسەر ماددەی دەیەم زۆرینەی ئەندامانی لێژنەکەمان پێشنیار ئەکەن وەزیری پەیوەندیدار دەسەلأتی خەرجکردنی بری (400) ملیۆن دیناری هەبێت بەتایبەت ئەو وەزیرانەی کەبڕێکی زۆر پرۆژەیان هەیە بودجەی وەبەرهێنانیان زۆرە 0

8)لێژنەکەمان پێشنیار ئەکات بڕێك لەو پارەیەی کە بۆ وەبەرهێنان دانراوە بۆ وەزارەتەکان سەرف بکرێ بۆ راهینانی کادیری فەنی خۆماڵی لەبوارە جیاجیاکاندا 0

9)پێشنیار ئەکەین ئەو پرۆژانەی کە بچووکن راستەوخۆ وەزارەتی پەیوەندیدار خۆی جێ بەجێ ی بکات0

10)داواکارین لە وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە لە بودجەی ئەم ساڵ بڕێك پارە سەرف بکات بۆکاراکردنی بەڕێوەبەرایەتیەکانی صیانە لە پارێزگاکانی هەولێر و سلێمانی و دهۆك0

11) لێژنەکەمان پێشنیارئەکات بۆ وەزارەتی دارایی و وەزارەتی هەرێم بۆ کاربارى دارایی بڕێك پارە ساڵانە لەبودجەی هەرێم دیاری بکەن بۆ وەزارەتی ئەشغاڵ و ئاوەدان کردنەوە بۆ ئەوەی لە بواری :

- نیشتەجێبوون سەرف بکەن لە هەرێمی کوردستان بۆئەوەی لە ئەزمەی نیشتەجێ بوون رزگاریان ببێت بەتایبەت بو کەس وکاری ئەنفال و شەهید و فەرمانبەر و ئەو هەژارانەی کە تاوەکو ئێستا خاوەنی نیشتەجێبوون نین 0

هەروەها لیژنەکەمان پێشنیار ئەکات مووچەی فەرمانبەران لە هەرێمی کوردستان کەمترین مووچە بۆ زۆرترین مووچە وەك مووچەی فەرمانبەرانی حکومەتی ناوەندی لێ بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەی دەیەوێ قسە بکات, دەستی بەرزبکاتەوە, ناوەکان دەنووسم, کاك شێخ فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت ئەو پارانە کە تەرخان کراوە بۆ وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە پێیانداوە, ئێستا فەرقێکی هەیە لە وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە, من پێم وایە ئەو فەرقە بەپێی قانون, بەپێی شروتی مقاوەلات, غەراماتی تەئخیری, ئەماناتە, تەئمیناتە کە وەرگیراوەتەوە, ئەوە ئەو فروقاتایە, فروقاتی تریشی زۆر لەگەڵدایە, بەنیسبەت ئەو فەرقانەی کە لەلای ئێمە ماوەتەوە کە لەلایەن وەزارەتی مالیە نەدراوە, خۆی ئەوە مەبلەغی موخەصەصە, ئێمە هەموو کاتێك مەبلەغی موخەصەص تەمویل دەکەین, بەپێی داواکاری وەزارەتی مەعنی, وەزارەت داوامان لێدەکات, دەڵێ ئەوە فلانە مقاولە ئەمە سلفەکەیەتی بیدەنێ, ئێمەش تەمویلیان دەکەین, مەشروعەکە موستەمیرە و پارەکەشی موستەمیر دەدرێت, سوپاس.

بەڕێز عثمان شوانی/وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

یەك مولاحەزەم هەیە, ئەوەیش ئەوەیە کە وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە یەکێکە لەو وەزارەتانەی کە مەشاریعی ئێجگار زۆرە, یەکێك لە مەشاریعەکانی کە لە کۆنەوە لە ساڵی 2003, 2004 و 2005 دەستی پێکردووە, کێشەیەکی گەورەی هەبووە, بەتایبەتی لە بواری رێگاوباندا, کێشەکەش بریتیە لە بەرزبوونەوەی نرخی قیرتاو کردن و نرخی تێکەڵە کردن بەگشتی, بەعام ئەو کێشانەی هەبووە, بۆیە

پرۆژەكانیان زۆربەی ساڵەكان تەدویر بۆتەوە, خۆتان ئاگادارن چەندین نموونەی پرۆژەی ڕێگا و بانمان هەیە, لەهەموویان بەرچاو تر پرۆژەی ڕێگای دوكان و سلێمانییە, كە خەڵك پێی هاتوچۆ دەكات, ئەم پرۆژانە بەهۆی زیاد بوونی كولفەكانیان زۆرجار وای لێهاتووە دووبارە تەندەر كراوەتەوە, یان مقاول جێی هێشتووە, تووشی كۆمەڵە كێشەیەك بووینە, كە داوا دەكات تەخمینی ئەوها لە بیدایەتی ساڵەوە دەتوانێت 317 ملیار دینار سەرف بكات بەپێی 127 پرۆژەی كە هەیەتی, بەپێی ئەو پرۆژانە تەقدیری كردووە, بەلاّم نیهایەتی ساڵ كە دەكاتە مانگی 9 و 10 بەپێی ئەوەی ساڵی وا هەیە مقاول دوادەكەوێت, ساڵی وا هەیە باران زیاتر دەبارێت, بۆیە پارەی موخەصەص شەرت نییە سەد لە سەد هەمووی بۆ تەمویل بكرێتن, لەهەمان كاتیش لەساڵی رابردوو كۆمەڵێك مەشاریعی تازەی هەبووە, مەشاریعە تازەكانیشی دەست پێكردووە, نەیتوانیوە ئەو پارەی پێویست بووە سەرفی بكات, پارەكە تەدویر دەبێت, بەلاّم ئەم تەدویرە دوو بەشە, بەشێكی زۆری دێتەوە بۆ ئەوەی كە تەمویل نەكراوە, وەزارەتی دارایی و ئابووری سەرفی كردووە لەبواری پرۆژەیەكی تر, یان لەمەجالێكی تر, یان لەمیزانیە ئیعتیادیە, بۆیە من پێم وایە وەزارەتی ئاوەدان كردنەوە یەكێكە لە سكتەرە گرنگەكان, حەجمی میزانیەی كە بۆشی دانراوە ئەمساڵ بەس لەمشاریعی تازە لە 14,6٪ لەمیزانیەی ئیستیسمار بۆیان تەخصص كراوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

جێگای خۆشحاڵیە لە بودجەی 2008 وەزارەتی ئاوەدان كردنەوە بۆ بودجەی ئیستسماری موقارەنە كردن لەگەڵ ساڵی 2007 بڕێك پارەی زیاتری بۆ دەست نیشان كراوە, لەسالی 2007 (317 ملیارە), لەساڵی 2008 (353 ملیار) دینارە, یەكێك لە سیاسەتەكانی ئاوەدان كردنەوە, ئەوەی كە ئێمە بەردەوام باسی لێوە دەكەین, هەوڵدانە بۆ ئاوەدان كردنەوەی گوندەكان و لادێیەكان, بۆ ئەوە مەبەستە ئەركێكی زۆر گرنگ لەسەر شانی وەزارەتی ئاوەدان كردنەوەیە, بۆیە من لێرە داوا دەكەم وەزارەتی ئاوەدان كردنەوە بەهەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی پلاندانان, پلان و برنامەیەكی ستراتیجی نوێی درێژ خایەنیان هەبێت, بۆ هەنگاونان, بۆ ئاوەدان كردنەوەی زیاتری گوندەكان, لەهەمان كاتدا وەكو پێشنیارێك دەیخەمە بەردەمی وەزیرە بەڕێزەكان و ئەندامانی پەرلەمان, بودجەی تەكمیلی 2008 بڕێك پارەی زیاتر بۆ وەزارەتی ئاوەدان كردنەوە دابنرێت, تایبەت بە ئاوەدان كردنەوەی گوندەكان, تەخمین كردنی بودجەی 2008 رەچاوی ئەو پێداویستەی وەزارەتی ئاوەدان كردنەوە بكات, داواكارم ئەوە وەكو پێشنیارێك لەلایەن لیژنەوە لێمان وەربگیرێت و كاری پێبكرێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز محمد حكیم جبار:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من یەك پرسیارم هەیە, بۆ هەندێ وەزارەت جەنابت هەندێ قسەی چاكت كرد, ئایا ئەوانە تەوصیاتن, یان بڕیاری پەرلەمانن؟ یەعنی قوەتی قانونی چییە بۆ وەزارەتی پەیوەندیدار؟ ئەوە یەك, دوو/ بۆ ئەو

وەزارەتەی كە باسی دەكەین, من پێم باشە برِێكی باش تایبەتمەندی خۆی بە مەسەلەی ڕێگا و بان بدات, ئەولەوییەتێك بدات بە پرۆژەكان, دیارە گلەیی و گازاندەیەكی زۆر هەیە لەسەر مەسەلەی ئەولەوییەت بە پرۆژەكان لەم وەزارەتە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بۆ قسەكانی من, ئەوەی كە بڕیارە و جێبەجێ كرا بیدایەتی قسەكانم بوو كە خوێندمەوە, ئەوەی وتم میزانیەی قەزایە, سولفەی عەقارە, یەكسانی مووچەیە, مووچەی خانەنشینە كە دەبێ بكرێت و ڕووبەڕووبوونەوەی وشكەساڵی, ئەوانە بڕیارن, ئەوانی تر تەوصیاتە, لەبەر ڕۆشنایی ئیمكانیەتی حكومەت, وەزارەت ئەو ڕاپۆرتانە بەهەند وەردەگرێت, چەندی ئیمكانیەتیان هەبوو جێبەجێی دەكەن, كاك محمد رفعت, فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من تەئیدی پێشنیارەكانی لیژنەی ئاوەدان كردنەوە دەكەم هەمووی, لەگەڵ ئەوەش ئەو پارەی كە دەستنیشانیان كردووە 4226168 هەزار دینارە, ئەوە پارەیەكی زۆرە, وەكو كاك عوسمان باسی كرد, خۆ دەتوانن لە پرۆژەیەكی تر سەرفیان بكردبایە, ئەو پارەیە بۆچی لەلای خۆیان هێشتۆتەوە, لەلایەن وەزارەتی مالیە لەمیزانیەی خۆیان, ئەمە یەك, دوو/ وەزارەتی ئاوەدان كردنەوە پێویستە ئەهمیەتی پێ بدرێ, چونكە كوردستان وەكو ئەزانین وێرانكراوە, حەقە میزانیەكی باشی بۆ دابنرێ و صلاحیەتێكی باشیش بدرێت بە وەزیر, بۆ ئەوەی دەسەڵاتی سەرفی زیاتر بێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەحەقیقەت ئەوەی من بزانم, تێكەڵاویەك هەیە لەناو موناقەشەكان, چونكە ئەمڕۆ ئێمە موناقەشەی بودجەی وەزارەتەكان دەكەین, بەڵام زۆر لە موناقەشەكان ئەوەیە كە ئیشارەت بە چۆنیەتی كاری پرۆژەكانی ناو وەزارەتەكان دەدرێت, چی لەبەردەستدایە, چی دەكات؟ بەحەقیقەت ئەوە خۆی بۆ خۆی تێكەڵاویەكە, ئەگەریش موناقەشەی بودجەی وەزارەتەكان بكرێت, ئەمە جێی خۆیەتی موناقەشەكە چۆن دەڕوا, ئەگەریش لەسەر پرۆژەكانە, دەبوایە وەزیری مەعنی ئەمڕۆ ئامادە بوایە كە ڕاپۆرتەكانیان دەخوێندەوە, چونكە كۆمەڵە شتێك هەیە ئێمە ڕووبەڕووی دەكەینەوە, دەبوایە ئەو شتانە وەڵامی هەبوایە, بەتایبەتی لە ڕووی ئاوەدان كردنەوە, لیژنەی دارایی ئیشارەتیان بەوە داوە كە لەڕووی ئاوەدان كردنەوە بۆ كەس و كاری شەهید و ئەنفال ئیشی باشتر بكرێت, بەرنامەی باش دابنرێت, ئەمە جێگای دڵخۆشیە, بەڵام ئەوەی كە بیخوێنینەوە و باسی بكەین, تاكو ئێستا من شتێكی وەهام نەبینیوە كە ئێمە لە مەنتیقەیەكی زیاتری ئەنفالكراو و شەهیدانین, هیچ بەرنامەیەكی وەزارەتی ئاوەدان كردنەوەم نەبینوە كە دەورێكی ئەساسی هەبێت لە ڕووی ئاوەدان كردنەوەی گوندێك, شارێك, جادەیەك, بانێك بەو دەرجە, ئەگەر بووش

بێت زۆر کەمە, جا بۆیە ئەگەر ببوایە, جەنابی وەزیر خۆی لێرە ئامادە بوایە, مادەم پرسیار و وەڵامی تێدایە باشتر بوو, زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشەکی داوا دەکەم وەزارەت ئەو پارەیە سەرف بکات, سەرفی بکات, واتە ئیشی تێدا بکات, نەك پارەکە بمێنێتەوە, چونکە کوردستان زۆر لەوەی وێرانترە پارەی بۆ بهێڵیەوە, ئەمە یەك, دوو/ ئایا لەوەزارەت حصەیەك دانراوە بۆ ئاوەدان کردنەوەی هەڵەبجە, سێ/ وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە دەتوانێ گوندەکانی کوردستان هەمووی بە تێکڕا کە زۆر وێرانە ئاوەدانی بکاتەوە, بەجادە و ڕێگاو بانەکانی, من نموونەیەك دەدەم, بەرزنجە ناحیەیەك بووە لەساڵی 70 کان 2 هەزار ماڵی تێدابووە, ئێستا بەرزنجە 20 ماڵی تێدایە, وەزارەتیش هیچ پلانێکی نییە ناحیەکان ئاوەدان بکاتەوە, لەڕووی شارستانیەتیشەوە پێویستە ناحیەکان ئاوەدان بکرێتەوە, مەبەستم ئەوەیە دەتوانن ئەو پارەیە سەرف بکەن بۆ ئاوەدان کردنەوەی گوندەکان, ناحیەکان بەتایبەتی هەڵەبجە, زۆر سوپاس.

بەڕێز شێردڵ عبدالله حەوێزی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەراپۆرتی لیژەی ئاوەدان کردنەوە لەخاڵی 11 هاتووە باسی نیشتەجێبوون دەکات, جەنابی وەزیر و ئێوەش موافەقەتان کرد لەسەر سولفەی عەقاری, ئێستا لەدنیا شتێك هەیە کە زۆر ئیقتیصاد پێش دەخات, دەڵێن سوق صناعەتی ئیسکان, یەعنی بازاڕی پیشەسازی خانوو, ئەوە دەوڵەتەکانیش ئیشتیراکی تێدا دەکەن, لەبەغدا لەوەزارەتی ئیشغال صندوقی ئیسکان هەیە, ئەو صندوقە وەزارەتی مالیەی بەغدا تەمویلی دەکات, من یەك, دوویەکم بینی دەڵێ وەزیر وەعدی دایە لە پارەی ساڵی پاریش مەبلەغێکی زۆرمایە لەوەش تەمویلتان دەکەین, خەبیرێکی تێدابوو, وتی لەهەندێ دەوڵەت ئامادەن کە تەمویلی ئەو صندوقە بکەن, باسی پارەیەکی زۆری کرد, هەتا گوتی بە ملیار دۆلار دەدەن بە قازانجی لە 2%, کەباسیان دەکرد, باسی ئەزمەی سەکەنی هەموو عێراقیان دەکرد, من پرسیارەکەم لە جەنابی وەزیر ئەوەیە, ناکرێ لەوەزارەتی ئاوەدان کردنەوە ئێمەش صندوقێك دابنێین, ئیستیفادە لەعێراقیش بکەین, چونکە ئەزمەکە ئێمەش دەگرێتەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەکو هەمووەمان دەزانین, زۆربەی زۆری داهاتی بودجەی کوردستان لەنەوتە, مەبدەئێکی واش لە دەستووری عێراق ئیقرار کراوە کە پێویستە ئەو شوێنانەی زیاتر زەرەمەندن لەبەرچاو بگیرێن, ئاوەدان کردنەوەش خۆمان دەزانین لەسەر ئەساسی ئەوەیە چەند ناوچەکە پێویستی پێیەتی, یان چەند کاولکاری تووشی هاتووە, هەروەها لەقانونی بودجەی حکومەتی فیدرالیش دیسان لەمادەی 3 ئاماژە بەوە دەکات

دەڵێ ئەو ناوچانەی کەزیاتر زەرەمەند بووینە لەتەصروفاتی رژێمی پێشوو, دەبێ لە بودجە لەبەرچاو بگیرێن, بۆیە حەق وایە لە بودجەی ئەو وەزارەتە, یان بەشێوەیەکی سەربەخۆ, بودجەیەکی تایبەت تەرخان بکرێت بۆ ناوچەی گەرمیان و هەڵەبجە, چونکە خۆمان دەزانین تەدمیری ئەو دوو ناوچەیە لە سەدا سەدە, ئێستاش دواتر لە بودجەی کشتوکاڵ قسەی لەسەر دەکەم, دیسانەکە کاوڵکاریەکی سەد لەسەد لەنەتیجەی ئەو وشکەساڵیە تووشی بووە, جا من لەوە تەفاصیلی زیاتر قسە دەکەم, ئێمە لێرە باسی نیشتەجێکردن دەکەین, ئایا لە بودجەی ئەم وەزارەتە پارەیەکی ئەوتۆ تەرخان کراوە بە پێی ناوچەکان بۆ نیشتەجێ کردنی خەڵك لە ناوچەکان, لەناحیەکان و لە لادێیەکان؟ تکایە کێشەی سەرەکی خەڵك لە کوردستان کرێچی و نەبوونی نیشتەجێ بوونە, یان چۆن ئەمە تەنسیق دەکرێ لەگەڵ سولفەی عەقارات؟ ئایا ئەوە کە خەرج دەکات دەبێتە هاووڵاتی جیاواز دەبێت لەگەڵ ئەوەی ئەگەر بێتو لەم وەزارەتە جێگای برێکی پارە بکرێتەوە بۆ ئەوەی بەپێی بەرنامەیەکی دارێژراو لە هەموو دێهاتەکان نیسبەیەك دیاری بکری بۆ نیشتەجێبوونی خەڵك, نازانم ئەوە چۆن جیا دەکرێتەوە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز عبدالرحمن اسماعیل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشەکی من تەئیدی راپۆرتی لیژنەی ئاوەدن کردنەوە دەکەم, کە خۆم ئەندامم تێیدا, بەحەقیقەت ئەم وەزارەتە ئیشی زۆرە و موهیمیشە, بەلاَم پێویستە بەهۆی وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە لەگەڵ وەزاەرتی پلاندانان, پلانێك دابنرێت هەموو لایەك بگرێتەوە, نەك لایەك دروست بکرێت و لایەکی تر بمینێتەوە, من چووم بۆ سەنتەری ئەنفال و کیمیابارانی دهۆك, تەبعەن ئەو گوندانەی کەلەوێ ئەنفالکراینە, کیمیارباران کرایە, ئیهمال کرایە, یەعنی هیچ بۆیان نەکرایە, ناڵێم نەکرایە, کرایە, بەلاَم زۆریش ئیهمال کراینە, لەبەر ئەوە داوا دەکەم کە لەهەموو لایانێکەوە چاویان لێبێت, نەك لایەك بکرێت و لایەکەی تر بمێنێتەوە, ئەمە یەك, دوو/ ئەو نیزامەی ئاوەدان کردنەوە و دروست کردنی شوقە ئەوانە, ئەمەش بەپێی پلان لەسەر هەمووناوچەکان دابەش بکرێت, کە پێویستی پێی هەیە, لەبەر ئەوەی زۆر جێگا هەیە ئەو نیزامەی شوملی نەکردووە, نموونە شاری ئاکرێ هەتانووکە یەك شوقەشی لێ دروست نەکرایە, خەڵکێك هەیە مەعاشی ئەگەر بکەینە سێ بەش, دوو بەشی هەر بۆ کرێی خانووە, بەو گرانیەی قەت ناتوانێ بژی, لەبەر ئەوە داوا دەکەم بۆ هەموو لایەك وەکو یەك تەماشا بکرێت, ئەولەوییەت بدرێتە ئەنفال و کیمیاباران پاشان ئەوانی تر, زۆر سوپاس.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەئیدی راپۆرتەکەی لیژنەی ئاوەدان کردنەوە دەکەم, بەلاَم ئەوەی کە تێبینی دەکەم بەراستی پارەیەکی زۆر کەم بۆ وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە تەرخان کراوە, لەبەر ئەوەی وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە ئەرکێکی زۆر گەورەتری لەسەر شانە خۆشتان دەزانن ئەم وڵاتە هەمووی داڕووخاوە, حەقە رەچاوی

ئەوناوچانە بکرێت کە بەتەواوی وێران بووینە, من لێرە جارێکی تر لەدانیشتنی پێشتریش داوام کردیە کە مەنتیقەی مەخمور کە 140 گوندی یەکجار تێکدراوە, ئەم 140 گوندە لە 2003 ەوە تاکو ئەمڕۆ 10 گوند زیاتر ئاوەدان نەکراوە لەو ناوچەیە, کەواتە 130 گوند بەوێرانی ماوەتەوە, راستە مەنتیقەکە مەشمولە بە مادەی 140, کە تا مادەی 140 جێبەجێ نەکرێ ناگەڕێتەوە سەر کوردستان, بەڵام وەکو حاڵەتێکی تارێ من داواکارم بەشێك بۆ ئەو ناوچەیە تەرخان بکرێ, هەم بۆ چاکردنەوەی رێگا و بانەکان, هەم بۆ ئاوەدان کردنەوەی گوندەکان, لەبەر ئەوەی ئەوەی کە تێبینی دەکرێت, ئەگەر چەند رێگایەك چاك بکرێتەوە خەڵکەکە دەتوانێت بگەڕێتەوە گوندەکەی خۆی, بەلأم ئەم ناوچەیە هیچی بۆ نەکراوە, ئەمە خاڵێك, خاڵێکی تر/ مەسەلەی دروست کردنی شوقەی سەکەنی بۆ فەرمانبەران, ئێستا لەهەولێر کۆمەڵێك شوقە دروست کراون, بەلأم تا ئێستا دابەش نەکراون, من پێم باشە ئەو شوقانەی کە دروست کراون, وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە سەرپەرشتنیان بکاتن بەشێوەیەکی دادوەرانە بیداتە فەرمانبەرانی کوردستان, لەبەرامبەر ئەوەش لە داهاتوو کۆمەڵگای نیشتەجێبوونی گەورەتر دروست بکرێتن, بەنرخێکی رەمزی بدرێتە فەرمانبەرانی کوردستان لە مووچەکەیان بەشێك لە پارەکەیان بگێڕدرێتەوە, فەرمانبەر کە ئێستا کرێیەکی زۆر دەداتە خانووبەرە, ئەو کات ئامادە دەبێت بۆ ئەوە, ئەگەر نیوەی راتبەکەشی بێت هەر ناگاتە ئەوەی کە دەیداتە کرێ, لەداهاتووش شوقەکە لەسەری تۆمار بکرێتن, بەناوی ئەو بکرێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز گوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەگەڵ رایەکەی کاك غفورم, ئەو بودجەیە کە بۆ ئەم وەزارەتە تەرخان کراوە کەمە, لەبەر ئەوەی ئەو وەزارەتە ئێستا زۆر پێویستی بەوەی هەیە کە ناوچەکان چاوەڕێیەتی, تێبینیەکم هەیە ئەم وەزارەتە بەو هەموو پێویستیەوە چۆن 42 ملیار و هەندێکی ماوەتەوە لەساڵی رابردوودا, من نموونەیەکم هەیە باسی ناوچەی گەرمیان دەکەم, دەست خۆشیان لێدەکەم کە پردی نێوان گەرمیان و خانەقینیان چاك کردۆتەوە, کە بەسەر رووباری سیرواندا دەڕوات, پردێکی زۆر ستراتیجی و گرنگە, بەلأم لە تەنیشت پردەکە, ئەو رێگایە کە دەگاتە پەروێز خان رێیەکی زۆر ئابووری و ستراتیجیە و زۆر بێ کەڵکە, ناوچەی گەرمیانیش تا ئێستا رێگایەکی قیرتاوی بۆ نەکراوە کە یەکێکە لەو ناوچانەی زۆر رێگاو بانی تێدا زەرورە, بەنیسبەت شوقەوە, بەداخەوە ئەو شوقانەی کە ئێستا دەکرێت هەمووی هی کەرتی تایبەتە, ئەوەندە سعرەکەی خەیاڵیە, هەژار ناتوانێت دەستی پێبگات, ئەگەر بەشێکی پرۆژەی ئەم وەزارەتە بۆ شوقە بێت و موڵکی حکومەت بێت, زۆر لەوە باشترە کە کەرتی تایبەت ئەو هەموو شوێنە دەبات و نرخەکەشی ئەوەندە گرانە, کە ئەزمەکە هەر وەکو خۆیەتی, دووبارە تێبینیم لەسەر ئەوەیە ئەو وەزارەتە تەنیا وەزارەتی شار و رێگا و بان نییە, بەڕاستی لادێیەکان پێویستی بەوەیە ئەم وەزارەتە دەستی پێبگات, سوپاس.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دوو خاڵم هەیە, یەکەم/ دەست خۆشی لەراپۆرتەکەی لیژنەی ئاوەدان کردنەوە دەکەم, جگە لەو خاڵەی کە داوا دەکات صلاحیەتی وەزیر 400 ملیۆن دینار بێت, من پشتگیری ئەوە دەکەم کە دەسەلاتی هەموو وەزیرەکان وەکو یەك بێت, جیاوازی نەبێت, خاڵی دووەمم, لەسەر بڕگەی (6)ە, هەرچەندە هەردوو وەزیری بەڕێز, وەزیری هەرێم و وەزیری پلاندانان وەلامیان دامەوە, بەلام تازە دیارە قسەکەم دەچێتە باری تەوصیەوە بۆ حکومەت, ئێمە هەموومان باسی ئەوە دەکەین کە بودجە کەمە, باسی ئەوە دەکەین کە کوردستان وێران بووە, ڕێگا و بان نییە, بەلام ئەوەی دیقەتمان داوەتێ, زۆربەی وەزارەتەکان بودجەکەیان وەکو خۆی صەرف نەکردووە و ماوەتەوە, هەرچەندە ئەو بەڕێزانە وەلامیان داوەمەتەوە, ئەمە وەکو تەوصییەك وەزیری حکومەت و وەزیری دارایی و وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی کارێك بکەن, یەعنی ئەم وەزاراتانە چالاك تر بن, ئیشەکانی خۆیان باشتر بەڕێوە ببن, بۆ ئەوەی ئەو بودجەی لەبەردەستیانە بیخەنە خزمەتی کۆمەلانی خەڵکەوە, نەك بیهێڵنەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز عثمان احمد حمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە و نیشتەجێکردن بەڕاستی ناوەکەی بەخۆیەوەیەتی, جا کە دەڵێی وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە بەڕاستی ئەو شوێنانەی لە کوردستان وێران کراون چاوەڕێی ئەو وەزارەتە دەکەن کە وێرانکراوەکەیان بۆ ئاوەدان بکاتەوە بەتایبەتی, نیشتەجێ کردنیش ئەوە گرفتی نیشتەجێ بوون باس دەکات, بەراستی ئەوەی کە پێی دەوترێت قەلادزێ چەندجار شەهید, یەکێکە لەو شوێنانەی کە لەسەدان سەد رژێمی بەعس وێرانی کردووە, لەساڵی 1989 دوا قۆناغی وێرانکردن, کە تەرحیل کردنی قەلادزێ و پشدەر دوا قۆناغ بوو, لەساڵی 1989 یەك خانوو, یەك بینا, یەك مزگەوت, یەك دائیرە و یەك شوێنی بەپێوە نەما لەقەلادزێ و پشدەر, جا ئاوەدان کردنەوەکەی کات و سات و بودجەیەکی زۆری دەوێت, من لەو شوێنە تەنها باسی جادەی قەلادزێ دەکەم, جادەی قەلادزێ کە بەرانیە دەبەسترێتەوە (30 کم)ە, دوو بەشی تەواو بووە و کراوەتە دوو ساید, ئەو جادەیە لە دەربەندی رانیە تا قەلادزێ دەتوانم بڵێم هەزار تۆپی بەرکەوتووە, هەر کەسێك, هەر وەزیرێك سەردانی ئەو شوێنەی کردبێ بینویەتی, قەلادزێیەکان پێی دەڵێن ڕێگای مردن, ئەوەندە ئەحداسی تێدا روودەدات, و خەڵکی تێدا دەمرێت, بەڕاستی جێی ئەوەیە کە وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە بە ئیستسنائیش بێت ئەو جادەیە لەرانیە بۆ دەربەند کراوە بە دوو ساید, تەواوبووە, لە قەلادزێ تا ژارەوە کراوە بە دوو ساید, بەلام قیر نەکراوە, دەتوانم بڵێم ماوەی (10 کم) دەمینێت, یەعنی ئەوە پێویستە وەکو شتێکی ئیستسنائی وەکو هەدیە و دیارییەکی ئاوەدان کردنەوە بۆ خەڵکی قەلادزێ و پشدەر کە لەسەدان سەدی وێرانکراوە, نەك لە 99٪, بۆیە بەراستی داوا دەکەم وەکو شتێکی ئیستسنا بەلایەنی کەمەوە ڕێگای نێوان قەلادزێ و رانیە, بەتایبەتی لەدەربەندەوە بۆ ژاراوە بۆ قەلادزێ وەکو شتێکی ئیستسنائی حیسابێکی تایبەتی بۆ بکرێ لە بودجەی ئەمساڵدا, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سوپاس، بەڕاستی ئێمە پلانمان هەیە كە وەزیرە پەیوەنادیدارەكان بانگ بكەین، كە پەیوەندیان بەخەڵكەوە هەیە، یەك لەوانە وەزیری ئاوەدان كردنەوەیە، كە هاتە ئێرە ئەو موڵاحەزاتانەی بكەن، سارا خان فەرموو.

بەڕێز سارا فقی خضر:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

زۆربەی قسەكانم مامۆستا عوسمان كردی، بەڵام چەند باسی قەلأدزێ بكەین، ئەگەر ئەو كەم و كورتیانەی كە هەیەتی ئەگەر لیستێكی بۆ بكەیت، بەڕاستی نابڕێتەوە، لەبەرئەوەی وەزیری پلاندانانیش لێرەیە، بۆیە تەئكید دەكەمەوە كە گرنگی تایبەت بەو شوێنە وێرانكراوانە بدرێ، بەیەكسانی لەگەڵ شوێنەكانی تر تەماشا نەكرێ، منیش نموونەیەك دەهێنمەوە، قوتابخانەیەك هەیە بەناوی شەهێدێكی ئەم شارە، كە شەهید سنوبەرە لە 82 شەهید بووە لە راپەڕین، تەماشا دەكەی ئەو مەكتەبە پێش ئەو كات جوانترین بینای لەسەر دروست كرابوو لە رژێمی پێشوو، كە رووخاوە ئەو 17 ساڵە تا ئێستا ئەم مەكتەبە لە كابینە دەخوێنن، یەعنی بینایەكی بەسیتی بۆ دروست كردوون، چەند جارێك وەزیرەكان سەردانیان كردووە، یەعنی بەڕاستی نازانی چۆن جوابی ئەو خەڵكە بدەیتەوە، كاریگەری لەسەر معاناتی خەڵكەكەی كردووە، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان ئێمە چەندجارێك لە 4/24 یاداشتی ئەم خەڵكەمان هێناوە بۆ پەرلەمان، بۆ سەرۆكایەتی ئەنجومەن، یەعنی خەڵك زۆر نیگەرانن كە جوابی داواكانیان نادرێتەوە، بۆیە ئێمە پێشنیار دەكەین كە بەلایەنی كەمەوە با بەڕێوەبەرایەتی ئاوەدان كردنەوە لەو شوێنانە هەبێت، یەعنی شوێنێكی وێرانكراوی ئەوها گەورە و قەزایەكی ئەوها گەورە، بەڕێوەبەرایەتێكی ئاوەدان كردنەوەی لێنەبێت، هیوادارام زیاتر گرنگی پێبدرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز خضر سلیمان خلیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەڤە دانوستاندنی سەر میزانیە دكەین، ئەڤە چەندجار جەنابێتە بێژت ئەڤ راسپاردانە وەزیری مەعنی داوا دكەین و دگەل وان باس بكەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

نوقتەكەت بەجێیە، بەڵام چی بكەم هەتا بە قسەم بكەن، ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان احمد خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پرسیارێك و پێشنیارێكم هەیە، پرسیارەكەم بۆ وەزیری ئاوەدان كردنەوە و وەزیری پلاندانانە، كە تاكو ئێستا هەندێك لە وەزارەت و فەرمانگە حكومیەكان لەكرێنە، ملیۆنەها دینار بۆ مەبەستی كرێدان دەچن، ئایا پلانیان چیە؟ بۆ دروست كردنی هەندێك بینا بۆ فەرمانگە حكومیەكان و هەندێك لەوەزارەت، پێشنیارەكەشم ئەوەیە كە زۆر لە برادەران باسیان كرد، كە لەبودجەی تەكمیلی عێراق وابكرێ كە بەشێك

له بودجەی ئاوەدان کردنەوە زیاد بکرێ، بۆ ئاوەدان کردنەوەی گوندەکان، بەڕاستی کێشەی کشتوکاڵ و وشکەساڵی و خۆراک، ئەو سێ کێشەیە چارەسەر بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز شیرین عبدالرحمن دینۆ:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

زۆربەی قسەی من هاتنە کرنێ، تەئیدی راپۆرتی ئاڤەدان کردنەوە دکەم، نسبەتی کردستان حەمی هاتە وێرانکرن، بە سۆران و قەلأدزێ و هەر جیهەتێك بێت، دیارە چەندین ساڵە گوندی مە هاتینە وێران کرن، هەتا نووکە نەهاتینە ئاڤەدان کرن، بەڵکو چەند گوندك هاتینە ئاڤاکرین، پێم ئەڤ پرسیارە وەزیری مالیە دکەم، بۆچی ژمارە کەمیا گوند هاتیتە ئاڤا کرن، تەئیدی حەمی برادەران دکەم بۆ خواستنی ئاڤادانکردنی گوندان مەبلەغێك بێتە تەخصیص کرن، یان میزانیەکی تایبەت تەخصیص کرن، چونکە ئەڤ بزانم ئەڤە قوتارکرن ئەڤ گەلك بەردەستی منە و ئەڤ باسی دکەین، یان ئیجارێ، یان گرانیا بازاڕێ و حەمی ئەوانی تر، زۆر سوپاس.

بەڕێز فخریە مصطفی محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پشتگیری لەراپۆرتی ئاوەدان کردنەوە دەکەم، داوا دەکەم هەندێ لەو بڕە پارەیەش بۆ ئەو کەسانەی کە زەرەرمەند بووینە لەشارۆچکەی شەقلأوە و بەبەر شالأوی حزبی بەعس کەوتوون، هەندێ فندق و ماڵ و خانوو رووخاینە لەساڵی 1987، یەعنی ئەو کەسانە داوای قەرەبوو دەکەنەوە، هەتا ئێستا من ناوی لیستەکانم دا بەتۆ لەساڵی پارەوە، هەتا ئێستا هیچیان بۆ نەکراوە، ئەوانیش داوای قەرەبوو دەکەنەوە، هەروەها داوا دەکەم لە حکومەتی هەرێم دائیرەی مەحکەمەی شەقلأوە و دائیرەی تاپۆ هیچ دائیریەکی وایان نییە ناو فندق ئێستا بەکرێیان گرتووە، لەسەر رێگای رەئیسیە لە شەقلأوە، یەعنی جێگایان زۆر خراپە، دائیرەی تاپۆ شوێنەکەی پێشتر موستەشفایەك بووە، یەعنی زۆر کۆنە، هەموو فایلەکان رتوبەتیان کێشاوە، سوپاس.

بەڕێز ملاسعدالدین ملاعبداللە مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەر بۆ ئەوە دەڵێم، کاك زرار دەڵێت 245 ملیار لەکوردستان سەرف کرایە، ئینجا کاك زرار دەی گوت (السلطة المالیة في کردستان یساوي صفر)، گەلەك زۆرە ناکاتە سفر، ئەوە جێگای دڵخۆش کردنە کە ئاوەدان کردنەوەکە مورەکەزە لەسەر پارێزگای سلێمانی لە دروست کردنی پرد، لەدروست کردنی جادە و بان و لەزۆر شتی تر، من ئیقتیارحێك لەبەردەم هەردوو جەنابی وەزیر دادەنێم، کە میزانیەی نوێ دێت، ئەگەر لائیحەك بێت بەوەی کە ئەو مەشاریعانەی تەنفیز نەکرایە، یان ئەوەی مایە کە بخرێتەوە سەر میزانیەی 2008، تەصنیف بکرێت، تاکو زیاتر وازح بێت و روون ببێتەوە، هەندێك ئیشکال هەیە حەل ببێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز رشید کریم رشید:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەربارەی شوقەی نیشتەجێبوون من قسەی دەکەم, کە وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە دەتوانێت پلان داڕێژێت بەمەجامیع, نموونەیەك ئەهێنمەوە, مەجامیع دروست بکات, ئەو مەجامیعە بەقەرز ئەتوانن شوقە بۆ فەرمانبەران بە مقداری کەم بکرێت, ئێمە سوپاسی وەزارەتی دارایی لەولا دەکەین, کە شێخ بایز ئاگاداری ئەوەی هەیە, نموونەکەشم ئەوەیە کە ئەو شوقانەی برایەتی کە برادەرانی یەکگرتوو دروستیان کردووە, کە 252 شوقەیە, 252 خێزان جێگای بۆتەوە لەسەر قتعەیەکی عەرز کە پێی دراوە, مقدارێك پارە لە خۆیان وەرگیراوە, کە بریتیە لە دەفتەر و نیویێك, باقیەکەی تر بریتیە لەشێوەی قەرز لەلایەن دارایی ئەو لایەنە دراوە, وردە وردە قەرزەکەی ئەگێڕنەوە, یەعنی ژمارەیەکی کەم, پارەیەکی کەمی تێ ئەچێ, خێزانێکی زۆریش جێگای بۆتەوە, موشکیلەیەکی باشیش حەل دەکات, ئەکرێ وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە مەجامع لەشارەکان بەم شێوەیە دروست بکات, دەورێکی باشیش ببینێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی زۆرم پێ خۆش بوو کاك مەلا سعدالدین ئەو پرسیارەی کرد, چونکە لەوانەیە زۆر خەڵکی تریش هەبێت لەدەرەوە لەو قسەی من نەگەیشتبێت, دەسەڵاتی دارایی فەرقی هەیە لەگەڵ دارایی, حکومەتی هەرێمی کوردستان ناتوانێت خەزێنە دروست بکات, بیفرۆشێت, پاشان کە پارەی پەیدابوو لە خەڵکی بکڕێتەوە, کەواتە حکومەتی هەرێمی کوردستان دەسەڵاتی نییە, ئێمە حکومەتێکی سەربەخۆ نین, ئێمە سەر بەحکومەتی فیدرالین, ئێمە ناتوانین پارە چاك بکەین, کەنەتوانین پارە تەبع بکەین, دەبێ حکومەتی ناوەندی بۆمان بنێرێت, ئێمە ناتوانین پارە قەرز بکەین لە دەوڵەتانی دراوسێ, کەنەتوانین پارە قەرز بکەین, کەواتە دەسەڵاتی دارایمان سفرە, ئەوە فەرقی هەیە لەگەڵ دارایی, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من سوپاسی مەلا سعدالدین دەکەم بۆ ئەو سوئالە, چونکە فعلەن دوێنێ قسەیەکی وات کرد زۆر کەس ئەو تێگەیشتنەی نەبوو, ئێستا بەهۆی ئەو سوئالەوە ئەو شەرحەی کەکردی روون بۆوە, کاك زرار مەبەستی دەسەڵاتە, نەپارەی تەبع دەکەین, لەهەموو شتێك چاوەڕێی بەغدا دەکەین, من مولاحەزەیەکتان پێ بڵێم, ئەوەی کە لەوەزارەتەکان داوایان کردووە بۆ میزانیەی خۆیان, یەعنی هەر وەزارەتێك میزانیەی خۆی تەقدیم کردووە, خۆی ئەو داواکاریانە بەپێی پێداویستیان, بەپێی مەساریفی تەشغیلی, هەم ئەوەی کە بۆ پلانە, بۆ ئیستسماریە, 13 ملیار و قصور دۆلارە, بۆ ئەوەی بتوانن بەرنامەکانیان بۆ ساڵی 2008 جێبەجێ بکەن, داوای 13 ملیاریان کردووە, وەزارەتی مالیە کە دەزانێ ئەو پارەیە خەیاڵە, ئێستا نیەتی هاتووە بەپێی دانیشتن وەزارەت بە وەزارەت, بەپێی ئیمکانیەتی ئەو 17٪ کە لەبەغداوە بۆی دێت و بەو تەفصیلاتەی کەدایان کەمی کردۆتەوە, لەگەڵ ئەوەش ئەجرێکی هەیە, هەمووی کەم نەکردۆتەوە, هەندێك

شت هەیە ناتوانێت کەم بکاتەوە, مەصاریفی تەشغیلی ناتوانێت کەم بکاتەوە, بۆیە ئەجرێکی پەیدا کردووە 840 ملیۆن دۆلارە, کە ئێمە داوای زیاد دەکەین بۆ وەزارەتێك لەوەزارەتەکان جێی خۆیەتی, بەلاَم دەبێ رەچاوی ئەوە بکەین کە ئەوە ئیمکان هەیە, یان نا, ئێستا تۆزێ ئیمکان پەیدابووە بەوەی کە میزانیەیەکی تەکمیلی پەیدابووە, ئیمکان هەیە میزانیەیەکی تریش زیاد بێت, پێشنیارێك هەیە کە زیاد بکرێ, چەند زیاد بکرێ بەتەئکید ئەو کات دەتوانین پێداویستی وەزارەتەکان, خوتەی ئیستسماریە, میزانیەی پلانە جێبەجێ بکەین, لەبەر ئەوە من پێم وایە ئەو میزانیەی کە بۆ وەزارەتەکان دانراوە بە ئیتیفاق بووە, بەتێگەیشتنی واقعێك بووە, من ئیقتیراحم ئەوەیە کە تەنها راپۆرتەکان بخوێندرێتەوە, چونکە ماندوو بووینە ئاراستەی وەزارەتی تایبەتمەندەکان بکرێن, وەزارەتی دارایی, کە لەمیزانیەی تەکمیلی پارە دەمینێتەوە بەپێی ئیمکان, بەپێی پێداویستی و بەپێی ئەهمیەت ئەو پێشنیارانە رەچاوی بکەن, ئەگەر کەس مولاَحەزەی نییە, میزانیەی ئاوەدان کردنەوە دەخەمە دەنگەوە, کێ لەگەڵیەتی دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, کێ لەگەڵدا نییە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, بەکۆی دەنگ قبوڵ کرا, باشە ئێستا راپۆرتی لیژنەی کشتوکاڵ راپۆرتەکەی بخوێنەوە, تکایە؟ کاك فتاح فەرموو قسە بکە.

بەڕێز فتاح عبدالله نەقشبندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لیژانی موختەص, بەتایبەتی لیژنەی مالی راپۆرتەکەی ئامادە کردووە, پێویست بوو ئەوە لەگەڵ جەنابی وەزیری دارایی تاوتوێ دەکرێ, ئەگەر ئەوان موتەفیق بن, پێم وایە زۆربەی موناقەشەکانی ئێمە لە زیادەییە, پاشان ئەوەی کە لیژانەکانی تر کە باسی دەکات, لیژانی موختەص, مەسەلەن بۆ میزانی ئاوەدان کردنەوە, یەعنی هەر موداخەلەیەك ئێمە وەکو ئەندامی پەرلەمان موەجەهە بەوەزیری موختەص, نازانم ئەو موناقەشەیە بۆچییە لێرە؟ دەبێ وەزیری موختەص مەوجود بێت, من تەئیدی رەئیەکەی جەنابت دەکەم, بەلاَم حەقە تەنفیز بکرێ, چونکە لەنیزامی داخلیش وا نییە ئەوەی کە ئێستا ئێمە دەیکەین, جا بۆیە داوا دەکەم, تکام وایە کە تەقریری هەر لیجنەیەك تەوجیهی وەزیری موختەص بکرێت, پێویستە موداخەلاتی ئێمە بۆ وەزیر بێت, نەك بۆ وەزارەتی مالیە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, فەرموو بۆ خوێندنەوەی راپۆرتی وەزارەتی کشتوکاڵ, پێشتر لیژنەی دارایی ئیشارەتی بە رەقەمەکەی بکات, تکایە, فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی کشتوکاڵ راپۆرتەکەیان هاوبەشە بۆ وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوە ئاوییەکان, بۆیە خەرجیەکانی هەردووکیان دەخوێنینەوە, خەرجیەکانی کار پێکردن لەلایەن وەزارەتی کشتوکال 116212 ملیۆن کە

دەكاتە 2,45٪), خەرجیەكانی كارپێكردنی وەزارەتی سەرچاوە ئاوییەكان 13488 ملیۆن كەدەكاتە 0,28٪.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

خەرجی پرۆژەكانی سەرمایەی وەزارەتی كشتوكاڵ دەبێتە 48624 ملیۆن دینار, هی سەرچاوەیە ئاوییەكان دەبێتە 83885 ملیۆن دینار.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, كاك تەلعەت راپۆرتی لیژنەكە بخوێنەوە.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەسەر رۆشنایی كۆبوونەوەكانمان لەگەڵ نوێنەری هەردوو وەزارەتی كشتوكاڵ و سەرچاوە ئاوییەكان ئەم راپۆرتەمان ئامادە كردووە, لەگەڵ راو بۆچوونەكانی جەنابتین لەسەر یەكلاكردنەوەی ئەوانەی كە تەرخان كراوە بۆ هەردوو وەزارەتەكە,

بۆ/ بەڕێز سەرۆكایەتی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستان – عێراق

بابەت/ ڕاپۆرتی لێژنەی كشتوكاڵ و ئاودێری سەبارەت بە بودجەی ساڵی 2008 تایبەت بە وەزارەتی كشتوكاڵ و وەزارتی سەرچاوەكانی ئاو

لێژنەكەمان ڕۆژی 2008/4/8 لەگەڵ وەزارتی سەرچاوەكانی ئاو كۆبۆوە و ڕاپۆرتی خۆی بە ژمارە (9) دەرچووی ڕۆژی 2008/4/8 , هەروها كۆبوونەوەی ڕۆژی 2008/4/2 لەگەڵ وەزارتی كشتوكاڵ ڕاپۆرتی ژمارە (5) دەرچووی ڕۆژی 2008/4/7 بەرز كردەوە بۆ سەرۆكایەتی پەرلەمانی كوردستان, بەلاّم دوای ئەوەی ڕاپۆرتی لێژنەی دارایی لە كۆبوونەوەی ڕۆژی 2008/4/23 تاوتوێ كراو و دواتر ڕاپۆرتی بەرێز وەزیری دارایی پێشكەش كرا, سەرۆكایەتی پەرلەمان داوای لە لێژنەكانی پەرلەمان كرد لە بەر رۆشنایی هەردوو ڕاپۆرتەكە پێداچونەوە بە ڕاپۆرتەكەی خۆیان بكەنەوە ,بۆیە وا لە خوارەوە ڕاپۆرتی خۆمان دوای پێداچونەوەبە ڕاپۆرتی پێشوومان دەخەینە بەردەستی بەرێزتان :-

1 - پشتگیری لە ڕاپۆرتی دارایی و ئابووری دەكەین سەبارەت بە تێبینی و پێشنیاركانیان لە سەر بودجەی ساڵی 2008 .

2 - لە پێناو پەرەپێدانی كەرتی كشتوكاڵ و هاندانی جوتیاران پێویستە بانكی كشتوكاڵ گرنگی پێ بدرێ بۆ ئەوەی جوتیاران بتوانن لە رێگەی قەرزی بانكەوە پەرە بە پرۆژەكانیان بدەن .

3 - بۆ چارەسەر کردنی وشکە ساڵی هەردوو وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو پڕۆژەی تێرو تەسەلیان ئاراستەی ئەنجومەنی وەزیران کردووە و گوژمەی پێویستیان پێشنیار کردووە, داواکارین بە پەلە ئەم بڕە پارانە تەرخان بکرێت .

4 - ئەو جوتیارانەی کە قەرزیان لە بانکی کشتوکاڵ وەرگرتووە بە هۆی وشکە ساڵیەوە ئەمساڵ بەرهەمیان نیە و ناتوانن ئەو قەرزانە بدەنەوە , بۆیە داواکارین کە قەرزەکانیان دوا بخرێ بۆ ساڵی ئایندە.

5 - دوای تاوتوێ کردنی بودجەی ساڵی 2008 ی وەزارتی کشتوکاڵ لەگەڵ نوێنەرەکانیان, دەردەکەوێ ئەم بڕە پارەی لە وەزارتی داراییەوە پەسند کراوە زۆر کەمە بە بەراورد لەگەڵ داخوازیەکانی وەزارتی کشتوکاڵ بۆ پەرە پێدانی کەرتی کشتوکاڵی و جێبەجێ کردنی پلانەکانیان , وەزارتی کشتوکاڵ لە پلانەکەی خۆیدا ئاماژەی بە چەند خاڵێکی گرنگ داوە کە پەیوەندی راستەوخۆی بە بووژانەوە هەیە لە بواری دانەوێڵە و پاراستنی سامانی ئاژەڵی و پەلەوەردا, بۆیە ناکرێ ئەم گوژمانە کە تەرخانی کردووە کەم بکرێتەوە بەرادەیەك کە نەتوانێ پلانەکانی جێبەجێ بکات وەك :-

أ- کەرستەکانی پاراستن و قەلاَ چۆ کردنی نەخۆشیەکان (مواد المكافحه و الوقايه) وەزارت بڕی (8,608) هەشت ملیارو شەش سەد ملیۆن دیناری داوا کردووە , بەلاَم وەزارتی دارایی تەنها بڕی (2,800) دووملیارو هەشت سەد ملیۆن دیناری پەسەند کردووە, کە جیاوازیەکەی دەکاتە (5,808) پێنج ملیار و هەشت سەد و هەشت ملیۆن, هەرچەندە بە هۆی وشکە ساڵیەوە ئەو گوژمانە گۆڕانی بەسەردا دێت, بۆیە دەبێ لەسەر بنەمای ڕاپۆرتی وەزارتی کشتوکاڵ بۆ وشکە ساڵی پیداچوونەوەی بۆ بکرێ .

ب- کڕینی دانەوێڵە :

بە هۆی وشکە ساڵیەوە وەزارتی کشتوکاڵ لە ڕاپۆرتی خۆیان بۆ ئەنجومەنی وەزیران داوایان کردووە کە بۆ ساڵی چاندن بڕی (30000) تەن گەنم و (3000) سێ هەزار تەن جۆ بکردرێ و بە سەر جوتیاران دابەش بکرێ . ئێمە لە لێژنەی کشتوکاڵ پشتگیری وەزارەت دەکەین بۆ تەرخان کردنی بڕی پارەی پێویست بۆ ئەم مەبەستە .

ج- کەرستەی پارستنی مەڕو ماڵات (مواد مكافحه للبيطرية)

وەزارت لە پلانی خویدا بڕی (9) ملیار دیناری داواکردووە, کەچی وەزارەتی دارایی و ئابووری بڕی (2,300) دوو ملیارو سێ سەد ملیۆن دیناری پەسەند کردووە .

د- سەبارەت بە بوارەکانی (پەینی کیمیاوی, ئامێری رشاندن و دلۆپاندن, ئامێری کشتوکاڵی, پاراستن و پەرە پێدانی دارستانی سروشتی و چاککردن و پاراستنی باخچە و سەیرانگا و خانووی پلاستیکی , پرۆژەی چاندنی داری زەیتون ,پاراستن و پەرە پێدانی هەنگ و ماسی) .

دیارە تەواوی ئەم بوارانە لە بووژاندنەوەی کەرتی کشتوکاڵی رۆڵی گرنگ دەگێڕن, بۆیە ئیمە وەك لێژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری داوا دەکەین چاوێك بە بودجەی وەزارت دا بخشێندرێتەوە و راو و تێبینیەکانی ئێمە و وەزارتی کشتوکاڵ لەبەر چاو بگیرێ .

سەبارەت بە وەزارتی سەرچاوەكانی ئاو:

1- وەك لە ڕپۆرتی وەزارتی كشتوكاڵ جەختمان لەسەر وشكە ساڵی و چارەسەر كردنی كردۆتەوە, بە هەمان شێوە وەزارتی سەرچاوەكانی ئاو ڕاپۆرتی خۆیان بۆ چارەسەر كردن وشكە ساڵی بەرز كردۆتەوە بۆ ئەنجومەنی وەزیران .ئێمە پشتگیری لە ڕاپۆرتەكەیان دەكەین و داوا دەكەین ئەو بڕە پارەی كە داوایان كردووە بۆیان تەرخان بكرێ.

2- وەزارتی سەرچاوەكانی ئاو پڕۆژەی بەنداوی بچووك و مام ناوەندیان لەپلانی خۆیان پێشنیار كردووە . بەلاَم ئەو بڕە پارەیەی كە بۆ ئەم وەزارەتە تەرخان كراوە زور كەمە و ناتوانن پڕۆژەكەیان جێ بەجێ بكەن وبڕە پارەی تەرخان كراوی وەبەرهێنان بریتیە لە(72,940) هەفتاو دوو ملیارو نۆ سەدو چل ملیۆن دینارە,دیارە ئەو بڕە پارەیە بۆ هەموو پرۆژەكانە بەبەنداوە كانیشەوە , بۆیە وەزارت ناتوانێ بەو پارەیە پلانی خۆی جێ بەجێ بكات ,پڕۆژەی دروست كردنی بەنداوی بچووك و مام ناوەندی بۆ ئاینده كاریگەری زۆری هەیە و یەكێكە لە ڕێگە چارەسەری گیروگرفتی وشكە ساڵی ,بۆیە تەئكید دەكەینەوە كە چاوێك بە بودجەی وەزارتی سەرچاوەكانی ئاو بخشێندرێتەوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئێستا وەكو ئیتیفاقمان كرد ئەو راپۆرتە دەدینە وەزارەتی دارایی و هەردوو وەزارەتەكەی تر, بۆ رەچاو كردنی وەكو پێشتر باسمان كرد, كاك بەڵێن فەرموو:

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەراپۆرتی بەڕێز وەزیری دارایی لە لاپەرە 7 دەڵێ لەسەر ئاستی وەزارەتەكان جگە لە وەزارەتی دارایی ئەو وەزارەتانە زۆرترین تەرخانكراویان هەیە, كارەبا, پەروەردە, شارەوانی, ناوەخۆ, ئاوەدان كردنەوە, خوێندنی بالاَ و تەندروستی, من پێم وانییە وەزارەتی كشتوكاڵ ئەهمیەتی لەوانی تر كەمتر بێت, ئایا سەبەبی هاوێركردنی وەزارەتی كشتوكاڵ لە ئەوەلیاتی حكومەتی هەرێمی كوردستان چییە؟ بۆ هاوێر كراوە, بۆ ئەو بڕە پارەی كە بۆی دانراوە كەمە, نامەوێ زۆر بچمە ناو تەفاصیل, حەز دەكەم جوابەكەم لەوەزارەتی مالیە وەربگرمەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك هیوا نوقتەی نیزامیت هەیە, فەرموو.

بەڕێز هیوا صابر احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەراستیدا حەز دەكەم هیچ نەخوێندرێتەوە لەو ناڕەزاییانە, من وەكو ئەندامێكی لیژنەی دارایی هەر لەسەر راپۆرتەكە تەحفوزی خۆم نووسیوە, وا ئەڵێم لەمسئوولیەت و بەرپرسیاری, هیچ شتێكی تر نییە, بۆیە دەمەوێ چەند شتێك بڵێم, ئەم موناقەشە كردنە هەروەك پێشتر ئاماژەم پێكرد, شەرعیەتی لەت دەبینم,

چونكه هەرە بەپێی پەیڕەوی ناوەخۆ هەروەك كاك غەفور خوێندیەوە بۆمان, پێویست بوو هەموو لیژنە پەیوەندیدارەكان راپۆرتەكەی خۆیان بنێرن و لەوێ موناقەشە بكرێ, ئەگەر پرسیارێك یان رەخنەیەك هەبوایە لەوێ بەدەستمان كەوتبایە, ئێستا ئەمە نەكراوە, لەبەر ئەوە پێویستە وەزیری پەیوەندیدار بێت وەلأم بداتەوە, وەكو چۆن بەڕێز وەزیری دارایی راپۆرتەكەی خوێندەوە, بەحوكمی ئەوەی پێشتر بە ئێمە نەگەیشتووە داوامان كرد كۆبوونەوەكە دابخرێ, تا ئێمە راپۆرتەكەی بە وەزیری دارایی بخوێنینەوە, هەر پرسیارێكمان هەیە لێی بكەین, لەڕووی ئەم ئەصڵەوە دەبێ راپۆرتەكانی تریش هەر وابێت, لەلایەن وەزیری پەیوەندیدار و وەزیرەكانی تر, لەبەر قەزیەی سومعەی ئەم پەرلەمانە, من پاریش ئەو مەوزوعەم زۆر باس كرد.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك هیوا نوقتەی نیزامەكەت گوت, ئیتر ئەوەی تر موناقەشەكە هەمووی تیكرارە, نوقتەی نیزامەكەت قبوڵە, وەكو هی كاك غفوریشمان وت كە قبوڵە, بەلأم خەتای سەرۆكایەتی نییە, بەڵكو خەتای لیژنەكانە دواكەوتوونە لە تەقدیم كردنی راپۆرتەكانیان, ئێمە هەدەفەكەمان چییە, هەدەفەكەی ئێمە ئەوەیە كە بگەینە نەتیجەیەك, بگەینە باشترین موناقەشە, خۆ ئێمە لە نیزامی داخلیەكەی لامان نەداوە, بەلأم لە ئسلوبەكە تۆزێ موشكیلە هەبووە, رەخنەكە وەكو سەرۆكایەتی قبوڵمانە, لیژنەكانیش قبوڵی دەكەن, كاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕێزتان تێبینیەكتان باس كرد, تێبینیەكتان باس كرد كە گوایە ئەم موناقەشەی دوایی دەچێتە بابی تەوصیەوە, بۆ وەزارەتی كشتوكاڵ و وەزارەتی سەرچاوە ئاوییەكان, باسێكی جەوهەری و باشمان كردووە, وەكو چۆن كاك بەڵێن ئاماژەی پێكرد, لە ئەوەلیاتی وەزارەتەكان كە هاتووە, كشتوكاڵ دەیەمین وەزارەتە, لەگەڵ ئەوەش تەنها وەزارەتێكی بەكاربردن نییە, تەشغیلی نییە, بەڵكو بەرهەمهێنەرە, ئیستیسمارییە, ئایا ئەوە چۆن دەكرێ بچێتە بار تەوصیاتەوە, كەوەزارەتێكە پێمان وایە فەرامۆش كراوە لە دەرەوەی كەناڵەكانی ئابووری, لەگەڵ ئەوەش ئێمە كاری لەسەر دەكەین و دەبێتە ئیستسماری و یارمەتی وەزارەتەكانی تریش دەدات, لەبەر ئەوە چۆن قسەی لەسەر بكەین كە نەچێتە بابی تەوصیاتەوە, تەعدیلی بۆ بكرێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, من عەرزم كردن هەموو وەزارەتەكان پێدوایستی زیاتریان هەیە, رێژەی زیاتریان پێویستە, پارەی زیاتریان پێویستە, بەلأم ئەوەی كە كراوە بەپێی ئیتفاق بووە لەگەڵ وەزارەتەكان, كەدەڵێن دەچێتە

بابی تەوصیە، وەکو لیژنەی کشتوکاڵ، لیژنەی کارەباش، هەندێك شوێن هەیە تەندروستییە، پەروەدەیە کە پێویستیان بە میزانیەی زیاترە، کە بەدوای راپۆرتەکەی خۆیان بچنەوە، ئەگەر میزانیەی تەکمیلی پارەی تێدا هەبوو، هەوڵ بدەن برێکی زیاتری بۆ تەرخان بکرێت، ئەی بۆچی ئێمە دەڵێین بیخوێندرێتەوە و ئاڕاستەی وەزیری وەزارەتەکان بکرێت، بۆ ئەوەی بەدواداچوون هەبێت، لەئایندەدا رەچاو بکرێت، ئەگەر جەنابی وەزیر و ئەوانە هیچ مولاحەزەیەکیان نییە، ئەگەرنا دەیخەمە دەنگەوە، فەرموو کاك سەرکیس.

بەڕێز سەرکیس ئاغا جان/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت ئەو پرسیارەی کە کرا، بۆچی وەزارەتی کشتوکاڵ لە زیمنی ئەوەلیات نەبووە لەو حەوت وەزارەتەی کە ئاماژەمان پێدا، بۆ ئاگاداری بەڕێزتان مەصاریف هەیە هەر لە زیمنی وەزارەتی مالییە لە نەفەقاتی ئوخرا دادنرێت، هەندێکی تریش هەیە بەتایبەتی دادەبەزێت، ئەگەر سەیری بودجەی عێراق بکەن600 ملیار دەبێت بۆ کشتوکاڵ داینراوە، کە 102 ملیار بۆ ئەوانە بەڕێزی 17٪ تەقدیمی هەرێمی کوردستان دەکرێ، بەس ئەوە بەمانای ئەوە نییە کە وەزارەتی کشتوکاڵی عێراق ئیهمال کرابێ، هەر بەتەواوەتی لەوێ موشارەکەی هەیە، سەرەرای ئەوەش هەندێجار هەندێ مەبالغ لەسەر وەزارەتی مالیە تەسبیت دەبێت، وەك رەنگدانەوە دەعمیان هەبێت، ئەگەر تەماشای بودجەی وەزارەتی مالیەی عێراق بکەن 83٪ ئەوان دەکاتە 84823960 دینار، ئەوەی کە لەسەر وەزارەتی دارایی عێراق بۆیان دانراوە 28 ملیار و شتێکی لێ دانراوە، ئەگەر بەراوردی بکەین 17٪ وەزارەتی کشتوکاڵی عێراق دەکاتە 19295، کەچی ئێمە لەهەرێم لە 116 زیاترە، یەعنی 102,39٪ میزانیەکەیە، یەعنی ئەگەر وەزارەتی کشتوکاڵی عێراق بەبەراود لەگەڵ ئەو بودجەی کە هەیانە بکرێت لەزیمنی بودجەی خۆمان دایبنێین قەت بەراورد ناکرێ، بەلاّم وەکو باسم کرد هەم لە سەر وەزارەتی مالیە، لەسەر نەفەقاتی ئوخرا ئێمە دەتوانین یارمەتی کەرتی کشتوکاڵ بدەین، هەم لەو میزانیەی 600 ملیارەی کە لە یاسای بودجەی عێراق هەیە و لەبەر دەستی سەرۆك وەزیرانی عێراقە، زۆر سوپاس.

بەڕێز عثمان شوانی/وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

زۆر سوپاس، ئەمساڵ موقارەنەتەن بە ساڵی رابردوو گرنگیەکی زیاتر دراوە بە پرۆژەکانی هەردوو وەزارەت، تەبعەن من بەیەك چاو سەیری دەکەم، چونکە کشتوکاڵ و ئاودێری بەیەکەوەیە، گرنگیەکەش زیاتر بە ئاودێری دراوە، ئەمساڵ 71 پرۆژەیان بۆ دیاری کراوە کە دەکاتە 119 ملیار دینار، ئەمساڵ تەصور دەکرێ بە هەردووکیان 109 ملیار سەرف بکەن، بەهەردوو وەزارەتەکە، موقارنەی لەگەڵ ساڵی رابردوو کە زۆر ژمارەکەی کەمترە، ژمارەی پرۆژەکانی ساڵی رابردوو ناگاتە 10 پرۆژەش، ئەمساڵ گەیشتۆتە 71 پرۆژە، ئەمە گرنگی دانە بەم سەکتەرە، سەکتەری کشتوکاڵ و ئاودێری، بەلاّم وەکو لەسەرەتاوە باس کرا و جەنابیشت ئیشارەتت پێدا میزانیەکە ئەوەندیە، بۆیە تواندرا ئەوەندەیان بۆ

دابنرێ, ئێمە بیریشمان لەوە کردۆتەوە, لە میزانیەی تەکمیلیەکەش گرنگی بە مەسەلەی کشتوکاڵ و ئاودێری بدەین, مەسەلەی وشکە ساڵیەکەی کە بردەران ئاماژەیان پێکرد, یەکێك لە تەوجیهاتەکانمان بۆ موحافەزەکان ئەوەبوو کە جگەلەو پارەی تەخصیص کراوە لەلایەن سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران لە کۆبوونەوەی لیژنەی باڵای وشکەساڵی, کە پارەیەکی زیاتر تەخصیص بکرێت بۆ موعالەجاتی دائمی لەو مەسەلانە, مەسەلەی سەرچاوە ئاوییەکان گرنگیەیەکی زۆری هەیە لە موستەقبەلی هەرێمی کوردستان, بەداخەوە نەمان توانیوە بەپێی پێویست ئەوە بکرێت, بەلاّم خۆتان دەزانن بەنداو, سیاسەتی ئاو, سیاسەتێکی موشتەریکە لەگەل عێراق, وەزارەتی سەرچاوە ئاوییەکانی عێراق پەیوەندی بەئێمەوە هەیە, تەخصیص کردنی مەبالغ بۆ پرۆژەکانی ئاودێری, مەبالغی زۆر گەورەی دەوێت, هەر سەدێك دروست بکەیت چەندین ملیار دۆلاری دەوێت, بۆیە تواندراوە بەس تەنها بیر لەوە بکەیتەوە پرۆژەی بچووك و ئاودێری زیاتر تەرکیزی لەسەر بکرێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز خورشید سلیم شێرە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

زۆر سوپاس, من یەك مولاّحەزەم هەیە, خوشك و برایان, سێ, چوار ساڵە میزانیەی هەرێمی کوردستان دادەنرێت, پاش نەمانی ڕیژێم, هەموومان هەست دەکەین بواری کشتوکاڵمان مەفروزە ساڵ بەساڵ تۆزێك نیسبەتی میئەوی ئەگەر 1% یش بێت گەشەی پێی بکرێ, هەموومان ئیعتیراف بەوە دەکەین و لەبەرچاومانە و شاراوەش نییە, نەك 1% گەشەی نەکردیە, بواری کشتوکاڵمان ساڵ بەساڵ بەرەو نەمان دەچێت, بەتایبەتی ئەمساڵ وشکەساڵی وا بەرەو کۆتایی دەچێت, من سەد لەسەد تەئیدی تەقریری لیژنەی مالیە دەکەم, تەئیدی ڕایەکەی وەزیری مالیە دەکەم, ئەو پارەیە دانراوە موشکیلە نییە, بەلاّم ئایا ئێمە بەرەو کوێ دەچین؟ ئایا وەزارەتی کشتوکاڵمان, حکومەتمان هەر بەم شێوەی واز لە کشتوکاڵمان دەهێنێ, سەروەتی حەیوانیمان نەما, دەواجنمان نەما, میوەمان نەما, دەغڵ و دانمان نەما, جەنابتان لەمن شارەزاترن یەك لە ئەسبابی نەمانی ئیتحادی سۆڤیەتی زراعەت بوو, ئێمە بەرەو کوێ دەچین؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پرسیارەکەت ئاڕاستەی وەزارەتی کشتوکاڵ بکە, ئاڕاستەی ئەنجومەنی وەزیران بکە, دەبێ ئەوە لە کۆنفرانسێکی تایبەت بۆ دیراسەت کردنی وەزعی کشتوکاڵ ببەسترێ, جوابەکەی لەلای زۆرمان هەیە, بەلاّم ئێرە جێی موناقەشە نییە, فعلەن ئەوە دیاریدەیەکی خراپە لە کوردستان, دەیخەمە دەنگەوە, وەزارەتی کشتوکاڵ کێ لەگەڵ میزانیەکەیە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, کێ لەگەڵیدا نییە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, یەك کەس لەگەڵدا نییە, ئەویش کاك مەلایە, کێ لەگەڵ میزانیەی وەزارەتی سەرچاوە ئاوییەکانە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, کێ لەگەڵیدا نییە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, یەك کەس

لەگەڵدا نییە, ئەویش کاك هیوایە, بە زۆرینەی دەنگ هەردووکیان قبوڵکرا, بچۆ سەر وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری ناوخۆ, وەزارەتی ناوخۆ, هەردوو ئاسایشی سلێمانی و هەولێر, فەرموو بخوێنەوە.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجیەکانی کارپێکردنی وەزارەتی ناوەخۆ بەیەکگرتوویی یەك میزانیە دەخوێنمەوە, واتە یەك میزانیەیان بۆ دیاری کراوە کە 62759, کە دەکاتە 13,20٪, ئاسایشی هەولێر 8050 ملیۆن, ئاسایشی سلێمانی 85835 ملیۆن.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجی پرۆژە سەرمایەکانی وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری ناوخۆ 21450 ملیۆن دینار, خەرجی پرۆژەکانی سەرمایەکانی وەزارەتی ناوەخۆ دەکاتە 11165 ملیۆن, خەرجی پرۆژەکی سەرمایەکانی ئاسایشی هەولێر و سلێمانی هەردووکیان نیتیان.

بەڕێز اخر شێخ جمال انور:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕێز/ سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان

ب/ راپۆرتی لیژنە لەسەر بودجە

بەمەبەستی پێداچوونەوەی یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان بەگشتیو بودجەی وەزارەتی ناوخۆو وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری ناوخۆو هەردووك ئاسایش، لیژنەکەمان چەند کۆبوونەوەیەکی کردو سەردانی وەزارتی ناوخۆ و پێشوازی لە شاندێکی وەزارەتی ناوخۆی کردو لەئەنجامی ئەم کۆبونەوانە تێبینیەکانی خۆمان بەم شێوە پێشکەش دەکەین:-

وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری ناخۆ

بودجەی تەرخان کراو بۆ ساڵی 2008 (385159) ملیۆن دینار کە لە ساڵی (2007) بودجەی تەرخان کراو بریتیبوو لە (370094) ملیۆن دینار, کەواتە بڕی (15056) ملیۆن دینار زیاد لە ساڵی 2007 تەرخان کراوە بۆ ئەم ساڵە.

وەزارەتی ناوخۆ

بودجەی تەرخان کراو بۆ ساڵی 2008 (241900) ملیۆن دینار کە لە ساڵی 2007 (115537) ملیار دینار تەرخان کرابوو، کەواتە بڕی (12636) ملیۆن دینار زیاد لە ساڵی 2007 تەرخان کراوە.

ئاسایشی هەرێم/ سلێمانی

بودجەی تەرخان کراو بۆ ساڵی 2008 (85835) ملیۆن دینار کە بودجەی تەرخان کراوی ساڵی 2007 (89500) ملیۆن دینار واتە بڕی (3665) ملیۆن دینار کەم کراوە.

ئاسایشی هەرێم/ هەولێر

بودجەی تەرخان کراو بۆ ساڵی 2008 (80050) ملیۆن دینار کە بودجەی تەرخانکراو بۆ ساڵی 2007 (96003) ملیۆن دینار بوو، کەواتە بڕی (15953) ملیۆن دینار کەمتر لەساڵی 2007 تەرخان کراوە.

راسپاردەکانی لیژنە:-

1- سەبارەت بە یاسای بودجەی ساڵی 2007 بەگشتی

بەمەبەستی کاراکردنی وەزارەتەکانو خۆ دوورخستنەوە لە مەرکەزیەت لە سەرف کردن، پێشنیار دەکەین کە وەزیر دەسەڵاتی سەرف کردنی (150) ملیۆن دیناری هەبێت بۆ هەر حاڵەتێك..

پێشنیار دەکەین کە هەوڵ بدرێت مووچەی فەرمانبەران زیاد بکرێت, ئەگەر یەکسان نەبێت وەکو فەرمانبەرانی عێراق, بەڵام هەوڵ بدرێت جیاوازیەکە کەم بکرێتەوە.

پێشنیار دەکەین وەزارەتی پەیوەندیدار مافی دامەزراندنی هەبێت لەسنووری ئەو میلاکەی بۆی تەرخان کراوە, ئەمەش بۆ نەهێشتنی ڕۆتین.

بۆ ئەندامانو کارمەندانی وەزارەتی ناوخۆو وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری ناوخۆ پێشنیار دەکەین مخصصاتی پیشەیی بگەڕێتەوە.

2- سەبارەت بە بوجەی وەزارەتی ناوخۆ

پێشنیار دەکەین (تعویضات الموظفین) وەکو خۆی بمێنێتەوە کە (286.391.000.000) دووسەدو هەشتاو شەش ملیۆن و سێسەدو نەوەدو یەك ملیار دینارە کە کراوە بە (200.000.000.000) دووسەد ملیار دینار.

(سلع والخدمات والصیانە) پێشنیار دەکەین ببێت بە (90.000.000.000) نەوەد ملیار لە بڕی (64.930.000.000) شەستو چوار ملیۆن و نۆسەدو سی ملیار دینار لەبەر ئەوەی ئیفادی دەرەوەی عێراقو ناوەوەو دەرەوەی هەرێم زۆرە وەهەروەها سەردانو میوانداری زیادی کردووە, لەبەر ئەوەی وەزارەتەکە پێگەی تایبەتی خۆی هەیەو هێڵی دی دی کەیتیان هەیە کە خەرجیەکی زۆری هەیە مانگانەو هەروەها لەبەر زۆری ژمارەی ئۆتۆمبێلەکانو چاککردنیان بۆیە پێشنیار دەکەین ئەو بڕە زیاد بکرێت.

(منافع اجتماعیە) (2.689.000.000) دوو ملیۆن و شەش سەدو هەشتاو نۆ ملیار دینارە زۆر کەم کراوەتەوەو کراوە بە (900.000.000) نۆسەد ملیۆن پێشنیار دەکەین وەك خۆی بمێنێتەوە, چونکە خەرج کردنی (تعویضات شهداء) و هاوکاری پرسە بۆ کارمەندانو کەسوکاری کارمەندان خەرج دەکرێت.

(مصروفات اخری) زۆر کەم کراوەتەوە وەك خۆی بمێنێتەوە کە (2.510.000.000) دوو ملیۆن و پێنج سەدو دە ملیار دینارە.

(موجودات غیر مالیە) لەبەر ئەوەی بەپێی بڕیاری سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران ژمارە (11978) لە (2007/10/25) دەسەڵاتی کڕین دراوە بە وەزارەتو کەلو پەل بەردەوام دەکڕدرێت بەتایبەتی مۆلیدات بەهۆی نەبوونی کارەباوە, هەروەها کردنەوەی فەرمانگەی تازەو جێبەجێکردنی بەرنامەی (ئای تی) کە

پێویستی بە کڕینی ژمارەیەکی زۆر کۆمپیوتەرو پێداویستی هەیە, هەروەها کردنەوەی ڕادیۆی ناوخۆ کە پێویستی بە کڕینی ئامێر هەیەو کڕینی چەندین شوقەو خانوو لە هەولێرو سلێمانی, بەهۆی تێکەڵبونەوە لەوانەیە پێویستیان بە زیاتریش هەبێت هەروەها کڕینی خانوو بۆ بەڕێوەبەرایەتی بەدواداچوونی توندو تیژی دژی ژنان لە سلێمانی و کەلارو ڕانیە, بۆیە پێشنیار دەکەین کە بکرێت بە (65.000.000.000) شەستو پێنج ملیار دینار لەبری (15.000.000.000) پانزە ملیار دینار کە خۆمان داوای (54.792.000.000) پەنجاو چوار ملیۆن و حەوتسەدو نەوەدو دوو ملیار دینارمان کردووە پێش کڕینی شوقەکان.

3- سەبارەت بە وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری ناوخۆ

پاش ئەوەی کۆبوونەوەمان لەگەڵیاندا کرد هیچ تێبینێکیمان نیە لەسەر بودجەکەیان.

لەگەڵ ڕێزماندا..

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, ئومێد دەکەین وەزارەتی پەیوەندیدارەکان دارایی, بەپێی ئیمکان رەچاوی پێشنیارەکانیان بکەن, ئەوانەی لیژنەی دارایی ئایا ڕاپۆرتەکە تەعبیر لە قسەکانتان ناکات؟ ئەگەر ڕاپۆرتەکە تەعبیر ناکات بۆ ئیمزاتان کردووە؟ ئەگەر تەعبیریش دەکات پێویستی بە قسەکردن ناکات, باشە ناوتان دەنووسم, سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تاکو ئێستا دیاری نەکراوە, ئێمە بەردەوام دەبین تاکو ئێوارە, یاخود پشوویەکمان دەدەنێ, چونکە مەعقول نییە ئێمە چوار سەعاتە لەم دانیشتنەیان, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فرسەت نییە, با ئەوە تەواو بکەین, کاك دلێر فەرموو.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ڕاستی من یەك, دوو پرسیارم هەیە داوا دەکەم هەردوو وەزیرانی بەڕێز دارایی وەڵامێکیان هەبێت, خۆزگە وەزیری داخلی لێرە بوایە, هەردوو ئاسایشی هەولێر و سلێمانی, دوو دەزگا بۆ پاراستنی ئەمنیەتی خەڵکی سەر بەوەزارەتی داخلین, پرسیاری یەکەمم ئەوەیە/ چەند لەو وەزارەتانە هەن ئەندامی غیری پارتی و یەکێتین, هاووڵاتێەکی سادەن؟ پرسیاری دووەمم ئەوەیە, ئایا ئەگەر هەر سەر بەوانن, چ لەو حزبانە ئەندامی یەکێتی و پارتی ئەندامیان هەیە یان کەسێکیان هەیە لەناو ئەوانە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هەرچەندە پرسیارەکەت دەرەوەی مەوزوعمانە سەد لە سەد، 1٪ رەبتی مەوزوعەکەمان نییە، بەڵام ئەو پرسیارە هەرکاتێك سەرۆك حكومەت هات، یان وەزیری ناوخۆ هات، یان مەسئولی ئاسایش هات لێی بپرسە، کاك جەمال فەرموو.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەپێی ئەو تێکەڵاوییەی کە لەگەڵ هەردوو وەزارەت سلێمانی و هەولێر و دانشتین لەگەڵیان، بەحەقیقەت حەز دەکەم پرسیار لە وەزیری ناوخۆ بکەم، نیسبەتەکە زۆر کەمترە لەو مەبلەغەی کە وەزارەتی ئیقلیمی شئونی داخلی دیاریان کردووە بۆ وەزارەتی داخلی، لەوەی کە هەیە، ئەمان تەقریبەن لە 6٪ داناوە، ئەوانیش لە 8٪، 11٪ یان داناوە، ئێمە لەگەڵ وەزارەتی ناوخۆی سلێمانی قسەمان کردووە، زۆر ناڕازیبوون، باسی ئەوەیان دەکرد کەئەمە بەشی پێداویستیەکانیان ناکات، ئیشەکانیان فراوان بووە، ئەگەر ئیمکان بێت پێمان بوترێ بۆچی وا کەمە؟ لەمیزانیەی تەکمیلیش چارەسەری ئەوەیان بۆ بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هەرچەندە لە لیژنەی ناوخۆم، کاك ئاخر راپۆرتەکەی خوێندەوە، من پشتیوانی راپۆرتەکە دەکەم، بەڵام ویستم بۆ بەرچاوی روونی وەزیری دارایی، فەرقێکی زۆر هەیە لەنێوان سلێمانی و هەولێر، وەزارەتی ناوخۆ لە ئیدارەی سلێمانی چەند قەزا و ناحیەك زیاد بووە، جگە لەوەش میزانیەکەیان کەم بۆتەوە ، قەزای قەرەداغ، سەید سادق، تەکیە، باوخۆ، سێوسینان، سیتەك، بیارە.....هتد، ئەوانە هەمووی بۆ ئەو میللەتە زیاد بووە، کەچی دەبوایە میزانیەیان بۆ زیاد بووە، بەڵام بەداخەوە میزانیەیان کەم کراوەتەوە، جگە لەو قەزا و ناحیانەی سنووری تازە دوای ئازادی و پەیوەندی خەرجی لەسەر ئەو وەزارەتەیە، یان هەندێ خەرجیان لەسەر وەزارەتە، پاسەوان و پێویستی تایبەت، خانەقین، بەمۆ، سلێمان بەگ، هەتا ئەو مەنتیقەیە وەزارەتی سلێمانی هەمووی خەڵکی تێدایە، پۆلیسی تێدایە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من نوقتەی نیزامیم هەیە، وشەی ئیدارەی سلێمانی بەکار مەهێنە، وشەی سنووری سلێمانی بەکاربهێنە، وەزیری هەرێم هەیە بۆ کاروباری ناوخۆ، وەزیری هەرێم هەیە بۆ کاروباری دارایی، بڵێ سنووری سلێمانی نەك ئیدارەی سلێمانی، ئیدارەی سلێمانی هەر نەماوە، فەرموو.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سنووری سلێمانییە راستە، ئەوانەی کەزیاد بووە، وەکو جەلەولاو بیارە و کۆکۆز، قەرە هەنجیر، قادر کەرەم، شوان کەمەرکەزەکەی رێدارە، چەندین بەڕێوەبەرایەتی تازەیان کردۆتەوە، وەکو بەڕێوەبەرایەتیە نوێیەکان، بەڕێوەبەرایەتی پۆلیسی چالاکیە مەدەنیەکان، نەهێشتنی توند و تیژی دژی ژنان، چەندین بەڕێوەبەرایەتی پۆلیسی بەرگری کردن و فریاکەوتن، لەهەورەمان و پێنجوین و گەرمیان، ئاکادیمیای

مەشق کە پێشتر لەژێر دەستی ئەمریکیەکان بوو, ئێستا لە لەلایەن وەزارەتەوە سەرپەرشتی دەکرێت, بۆیە پێشنیار دەکەم جەنابی وەزیری دارایی چاوێك بە میزانیەی وەزارەتی سنووری سلێمانی بخشێنێت, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جارێکی تر تیکرار دەکەمەوە, ئەو میزانیە بە رێك کەوتن لەنێوان وەزیری ناوخۆ و ئاسایشی سنووری سلێمانی لەگەڵ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی رێك کەوتوونە, ئێستا گۆڕانکاری لە ریژەکان ناکرێت, بەڵام ئێمە وتمان لەو میزانیە تەکمیلیە مەجال هەیە بەپێی پێویست ئەو پارمەتیان بدرێت, فەرموو یا شێخ.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بیزەبت وابوو کە جەنابت باست کرد, ئێمە لەگەڵ ئەوانە بە ئیتیفاقی هەردوولا ئەو میزانیە دانراوە, رەنگ هەیە هەندێك نەواحی ئیستحداس کراوە پاش میزانیەکە, من نامەوێ بچمە تەفاصیلەوە, مەسەلەن قادر کەرەم لەوەتەی ئنتیفازە هەیە عایدە بە سلێمانی, من خۆشم هەر خەڵکی ئەوێم, ئەو ناحییە و قەزایانە زۆری هەر وابووە, بەس ئەمانە عیلاجی بۆ دەکرێ, مەسەلەن لەو فەرەزەن ئەو میزانیە تەصدیق کرا و تەواو بوو, مەعقولە وەزارەتی ناوخۆ پێویستی بەپارەیەك هەبێت, پارەکە زەروری بێت, یاخود لەیەکێك لە فەصڵەکان, یان لە مادەکان بەش نەکات موناقەلەی تێدا نەکرێت, ئەگەر مەجالی موناقەلەشی تێدا نەکرێت, ئەبێ لە ئیحتیاتی وەزارەتی مالیە بۆی ئیزافە بکرێت, هەتاکو ئێستا هەموو دەوائیرەکان ئێمە بەم شێوەیە موعالەجەمان کردیە, یەعنی موعالجەی ئەم ئیشانە هەمووی سەهلە, ئەوە نەبێت زەحمەت بێت, سوپاس.

بەڕێز محمد حکیم جبار:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دوو پێشنیارم هەیە, ئەگەر جەنابت وەکو تەوصیات بە وەزارتی بدەیت, ئەویش ئەوەیە پۆلیسی پاسەوانی لە هەولێر مووچەکەیان کەمە, هەمووی وەکو یەکە کە 200 هەزارە, بەڵام لە سلێمانی چەند گرفتی پۆلیس هەیە, ئەویش ئەوەیە کە هەندێك پۆلیس هەیە 330 هەزار وەردەگرن, کۆمەڵێکی تریش هەیە کەگرفتی چەند هەزار پۆلیسێکە, پۆلیسی پاسەوانەکان 240 هەزار وەردەگرن, ئەمە وەکو خۆشمان دەزانین کە قاعیدەیەك هەیە (التساوی بین متماثلین), یەعنی ئەوانە کە هەمان واجب دەکەن, هەمان ئیش دەکەن, بۆچی جیاوازیان هەبێت؟ پێم خۆشە وەزارەتی دارایی ئاوڕێك لە مووچەی پۆلیسی هاتوچۆ بدەنەوە, کە خزمەتێکی زۆر دەکەن, مووچەکەیان پێم وایە بەقەدەر خزمەتەکەیان نییە, پێشنیارێکم بۆ پەرلەمان هەیە, کە وەزارەتەکان یەکتریان نەگرتیتەوە, ئێمە ئەوانە کۆ بکەینەوە بە یەك مووچە دابینێین, بڵێین بودجەی وەزارەتی ناوخۆ, بودجەی ئاسایشی گشتی, ئەوانی تر دیارە و دارایی ئاگادارە و با لەبەشی خۆیان دابەشی بکەن, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سوپاس, بەڕاستی مولاّحەزەكەت بەجێیە, كاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا من تەمەنام دەكرد ئەگەر وەزارەتی دارایی و وەزارەتی هەرێم بۆ كاروباری دارایی بەشیان لەبودجەی وەزارەتەكانی تر بڕی سەبارەت بە وەزارەتی ناوخۆ مرونەتی زیاتر دەبێت, بەگوێرەی ئەو راپۆرتەی لیژنەی ناوخۆ كە گوێبیستی بووین, دیارە هەم بەنیسبەت ئاسایشی هەولێر و سلێمانی, هەم بەنیسبەت وەزارەتی ناوخۆ و وەزارەتی هەرێم بۆ كاروباری ناوخۆ, لەچەند شوێنێك نارەزایی ئەوە هەبووە كە لەبودجەكەیان مەبلەغێك براوە, من داوا دەكەم پەرلەمان ئەو خاڵە رەچاو بكات, كە ئاسایش بەڕاستی زۆر گرنگە, من داوا دەكەم ئەگەر بكرێت, ئێمە بڕیار بدەین بەشێك لەو پارەیە كە داوایان كردووە لە رێگای لیژنەی ناوخۆ بۆیان زیاد بكرێت, ئێمە بڕیار بدەین كە بۆیان زیاد بكرێتەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پشتگیری لە راپۆرتەكەی لیژنەی ناوخۆ دەكەم, یەكێك لەوانە میزانیەی ئەمنییە, ئەوە پێویستی بەمیزانیەی سەریع و تایبەت هەیە, ئەمە لەلایەك, لەلایەكی تر ئەمانە پێویستیان بە ختوورە هەیە, سێ/ ئەو موخەصەصاتەی كە باس كرا, كاك ئاخیر باسی كرد, من دەیكەمە پێشنیارێك بۆ وەزارەتی دارایی لەبەر ئەوەی موخەصەصاتیان هەیە, ئەوەی میهەنیەكەیان لێبڕیوون, با بۆیان ئیعادە بكرێتەوە, پێشنیارێكی ترم هەیە, ئازادی تەواو بدرێت بە وەزارەتی ناوخۆ, بۆ سەرف كردنی میزانیەكە, لەبەر ئەوەی گلەییان هەیە, زۆرجار مەشاكلیان بۆ دروست دەبێت, ئەوان وەكو وەزارەتەكانی تر نیین, ئەبێت لەوەزارەتەكانی تر زیاتر پشتگیریان لێ بكرێت, سوپاس.

بەڕێز شێردڵ عبدالله حەوێزی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

قسەكانی من كاك ئارام كردی, تەئیدی رایەكەی ئەو دەكەم, سوپاس.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەلێن):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من داواكارییەكەم هەیە, ئەوێ رۆژیش ئەو داواكارییەم باس كرد, موجەهیش نییە بۆ وەزیرە بەڕێزەكان, زیاتر بۆ پەرلەمانە, داوا دەكەم ئەگەر میزانیەی وەزارەتی ناوخۆ و وەزارەتی مالیە, هەردوو دیوانی رەقابەی مالی و ئاسایشی سلێمانی و هەولێریش پەسند دەكەین, تەئكید دەكەمەوە, داوا دەكەم بە مەرج ئەو میزانیە پەسند بكەین, سەقفێكی زەمنی دابنێین لەلایەن پەرلەمانەوە ئەو میزانیە دەربچێت, كە ئێمە ئەو میزانیانە پەسند دەكەین, بەو مەرجەی لەخیلالی دوو مانگی تر, سێ مانگی تر حكومەت

چەندی پێویستە بۆ یەکگرتنەوەی وەزارەتی مالیە و وەزارەتی ناوخۆ, جارێکی تر ئەو داواکارییە دەخەمە بەردەستی پەرلەمان, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بەڵێن راستە ئەم قسەیەت کرد, بەڵام ئێمە خۆشمان قسەمان کرد, لەگەڵ لیژنەی یاسایی قسەمان کرد, لەگەڵ حکومەت قسەمان کرد, ئەو قەراردانە قورسایی دەخاتە سەر پەرلەمان خۆی, ئەگەر جێبەجێ نەکرا, ئێمە تەوجوهی حکومەت پشتگیری لێدەکەین, خۆیان بڕیاریان هەیە ئەو وەزارەتە رێك بخەن, لەگەڵ هەردوو وەزیری مالیە قسەمان کردیە, لەگەڵ ئیعلان کردنی کابینەی تازە, یان رێکخستنی هەرسێ وەزارەتەکە, بەنیسبەت ئەوانە کێشە نییە, میزانیەکە تەوحید دەکەن, ئەرقامە رێکی دەخەن و جارێکی تر تەوزیعی دەکەن, ئێمەش لەسەر سیقە ئیش دەکەین, کاك غەفور فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت مووچەی پاسەوانانی زێڕەڤانی من دەمەوێ قسە بکەم, ئەوەی کە تێبینی دەکرێ, پاسەوانی زێڕەڤانی هەر کەسێك لێرە 34 هەزار دیناری مانگانە لەراتبەکەی لێ دەبڕن, ئەگەر ئەو پاسەوانانە خدمەیان بۆ حیساب نەکرێت, مەشمول نەبن بە تەقاعودی ئایا ئەو پارەیان بۆچی لێدەبڕێ؟ دەچێتە کوێ؟ ئەوە یەك, دوو/ هەر گۆڕانکارییەك لەو پاسەوانە دەکرێت, پاسەوانە نوێییەکە کە دادەمەزرێت دێتە شوێنی نوێیەکە 300 هەزارەکە راتبێتی, بەڵام 207 هەزاری دەدەنێ کە 100 هەزاری لێ کەم دەکرێتەوە, ئەوە هۆکارەکەی چییە؟ ئەوەش خاڵێکی تر, دواتر داوا دەکەم بەڕاستی پۆلیسی زێڕەڤانی مانگانە وەکو فەرمانبەرەکانی تر مووچە وەربگرن, یەعنی بەداخەوە جار هەیە دوو مانگ, سێ مانگ درێژە دەکێشێ راتبیان نییە, لەڕووی رەوشی داراییشەوە وەزعییان زۆر شڕە, بۆیە دەبێ هاوکاری زیاتر بکرێت, ئەوە خاڵێکی تر, لەهەمان کاتدا داواکارم مووچەی پۆلیس و زێڕەڤان و ئەوانە هەمووی یەکبخرێت, هاوشانی مووچەی پۆلیسەکانی ناوچەکانی تری عێراق بکرێت, ئەوەش حکومەتی کوردستان داوا هاوکاری زیاتر بکات لە حکومەتی عێراقی, لەڕووی مەسەلەی دابین کردنی پێداویستیەکانی دەکرێت ئێمە داوای لە وەزارەتی عێراقی بکەین لەڕووی چەك و هەندێك پێداویستی تر هاوکاری وەزارەتی هەرێم بکات, من تەئیدی برادەران دەکەم مەسەلەی یەکخستنەوە, بەڵام ئەگەر هیچ نا لێرە ئەوان یەکبخەینەوە کەدوو بودجە, وەزارەتی دارایی, وەزارەتی ناوخۆ, دیوانی چاودێری ئاسایش, ئێمە یەك دانەیان پەسند بکەن, با دواتر بۆ خۆیان بودجەکە بەش بکەن لەنێوان خۆیان, بەڵام ئێمە پەرلەمان دەبێت شەرعیەت بەم دابەش بوونە بدەین, زۆر سوپاس.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیاره لە راپۆرتی لیژنەی دارایی خاڵێك هاتووە, کە دەڵێت تەصدیقی بودجە بکەین, بۆیە لەڕووی یاساییەوە هەم سیاسیشەوە ئێمە ئیعتیمادی موازەنە دەکەین, ئەوە بکرێت زۆر باشە, ئەگەر بەشێوەیەکی تریش هین کرابێت, تەصدیقی یەك بودجە بکەین زۆرباشە, لەراپۆرتەکە هاتووە, زۆر ئەندامان باسیان لێکرد, زۆر سوپاس.

بەڕێز عثمان احمد حمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دوو ئاسایشەکان, هی سلێمانی و هەولێر لەرێزبەندی وەزارەتەکان هاتووە, ئەوەی کە لەپەرلەمان بودجەی بۆ ئیقرار دەکرێ, ئەو وەزارەتانەی کە هاتوون قانونی وەزارەتەکان لە پەرلەمان ئیقرار کراوە, قانونیان هەیە دوایش بۆ بودجە بەپێی قانون, لێرەدا پرسیارێك لە لیژنە تایبەتەکان دەکەم, دەڵێم ئاسایشی سلێمانی و هەولێر قانونەکانیان لە پەرلەمان ئیقرار کراوە, قانونی ئاسایشی سلێمانی لەگەڵ قانونی ئاسایشی هەولێر وەکو قانونی وەزارەتەکان هاتووە بۆ پەرلەمان ئیقرار بکەی, تاکو بودجەکەی لە رێزبەندی وەزارەتەکان دابنرێت؟ ئەوە پرسیارێك, مولاحەزەیەکم هەیە, مامۆستا هیوا داوای کرد کە وەزیرە مەعنیەکان ئامادە بکرێن بۆ وەڵام دانەوەی ئەو مولاحەزاتانەی کە لەسەر وەزارەتەکان هەیە, من لەوەڵامەکەت حاڵی نەبووم, کە پێویست نییە ئامادە بن, یان چۆن؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پێویستە ئامادەبن, بەنیسبەت قانونیان, قانونی ئاسایش لەهەولێر هەیە لە پەرلەمان دەرچووە, ئاژانسی پاراستنی هەرێمی کوردستان, هەروەها بەقەراری سەرۆکی هەرێم شتێك هەیە بۆ ئەم بابەتە, بەلاّم پرۆژەش هەیە بۆ رێکخستنیان, لەلایەن ئەنجومەنی وەزیران و سەرۆکایەتی, مەفروزە بێتە لامان تاکو ببێتە قانون و ببێتە یەك دەزگا, ئەو کات بەپێی هینەکە, فەرموو.

بەڕێز عثمان احمد حمدامین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر ئەم دوو ئاسایشە سەر بە ئەنجومەنی وەزیران بن, دەبوایە لەئەنجومەنی وەزیران حیسابی بۆ کرابا, نەك بەجیا, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سەر بەئەنجومەنی وەزیران نیین, تایبەتمەندیەکی خۆی هەیە, وەکو زۆر دام و دەزگاکانی تر کە پێویست دەکات قانونیەن یەکبخرێتە قالبی خۆی, هەنگاوی زۆریش نراوە, ئینشاللە تەواو دەبێت, وابزانم بەس د. ناصح ماوە, فەرموو.

بەڕێز د. ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئەوەی من تێبینی دەکەم، هەمووم کۆکردەوە ئەو میزانیەی کە وەزارەتی ناوخۆ بوو، هەردوو بەشەکەی دانراوە لەگەڵ ئاسایشەکانە، یەعنی دووەم بودجەیە کە بۆ وەزارەتەکان دوای وەزارەتی پەروەردە کە هی پەروەردە 16,73٪، ئەو 16,63٪ ئەمە شتێکی باشە، من پێم وایە بایەخدانە، هەرچەندە لەرووی ئەمنیەوە من پێم وایە چەند بایەخ بە وەزارەتی داخلی بدەین هەر کەمە، بەڵام دیارە بودجەکە هەر ئەوەند هین دەکات، من پێم وایە شتێکی باش کراوە بۆ بودجەی وەزارەتی داخلی، بەڵام ئەوەی تێبینی دەکەم بەنیسبەت هەردوو ئاسایش، بابڵێین ئاسایشی هەولێر و سلێمانی، بەنیسبەت ئەوەی پێشنیار کراوە لەلایەن ئاسایشەکانەوە 81720 لەلایەن هەولێرەوە، کراوە بە 80، یەعنی فەرقەکەی 100، بەڵام ئەوەی تر 126 کراوە بە 85، یەعنی فەرقەکەی گەلەك زۆرە، من لەگەڵ ڕێزمدا ئایا ئەو فەرقەی کەدایناوە دروست نییە، بۆ ئەوەندە کەم کراوەتەوە؟ لەکاتێك ئەگەر بەپێی میلاك حیسابیان بکەین، میلاکی ئەو سنوورەکەی کەوا دیاری کراوە هی هەولێر 12715ی ئێستا هەیە، بەوەی کە دێت دەبێتە نزیکەی 14 هەزاری هەیە، هی سلێمانی 11882ی هەیە، بە زیادەکەش کە بۆی دێت ئینجا ناگاتە 14 هەزار، بۆچی ئەو میزانیە زۆرە بۆ ئەوە دیاری کراوە؟ میلاکی وەزارەتی پەروەردە ئەگەر لەگەڵ میلاکی وەزارەتی ناوخۆ بەراورد بکەین هی پەروەردە 148832 کەس دەکات، هی وەزارەتی داخلی تەقریبەن 120 هەزار دەکات، بەراوردەکەم بۆ ئەوە کرد کەشتێکی باش کراوە بۆ وەزارەتی ناوخۆ، بەس تێناگام بۆچی ئاسایشی سلێمانی میزانیەکەی لە ئاسایشی هەولێر زیاتر بێت، لەگەڵ ئەوەش بەمیلاکیش ئەوان کەمترن، زۆر سوپاس.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ڕاستی لێرە منیش لەسەر ئەرقامەکان چەند پرسیارێکم هەیە، ئاراستەی وەزارەتی دارایی دەکەم، لەوانەیە ئاراستەی وەزارەتی ناوخۆ و وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری ناوخۆشی بکەم، ئەگەر تەماشای بەخەرج کردنی وەزارەتەکان بکەین، ئەوەی کاروباری ناوخۆیە 385159، ئەوەی وەزارەتی ناوخۆیە 241900، یەعنی فەرقەکەی 143259، یەعنی دوو وەزارەتە، یەکێك کاروباری ناوخۆیە، یەکێك وەزارەتی ناوخۆیە، یەکێك سنووری سلێمانییە، یەکێك هەولێر و دهۆکە، وەکو میلاك، وەکو سنوور، وەکو مەوقعی جوغرافی لەوانەیە مەنتیقەی هەولێر و دهۆك گەورەتر بێت لە مەنتیقەی سلێمانی، بەڵام ئەم ڕەقەمە بە 143 ملیار فەرق بێت، بەڕاستی مەوزوعێکە، مەسەلەکە لە چییە؟ یەعنی دەبێ ئەم حەقیقەتە بزانین، پەیوەندی بەیاساکەوە هەیە، بە سیستەمەکەوە هەیە، پەیوەندی بە فەرقی مووچەوە هەیە، دام و دەزگاکان زیاترن، چونکە ڕەقەمەکە زۆر گەورەیە، هەروەها بۆ پرۆژەی سەرمایەکانیش، دەبینین وەزارەتی کاروباری ناوخۆ 21450 ملیۆن دینارە، هی کاروباری وەزارەتی ناوخۆ 1165، فەرقەکە 10265 ملیۆنە، ئەوەی سەری 143 ملیار فەرقی کرد، لێرەش 10 ملیار فەرقی کرد بۆ سنووری سلێمانی، ئەوەش لە چییەوە هاتووە؟ هی ئاسایش ئەگەر هی سلێمانی تەماشا بکەین، 85845، هی هەولێر و دهۆك 8050، فەرقەکە 5775،

یەعنی ئەو رەقەمانە بە حەقیقەت چەند پرسیارێك هەڵ دەگرێت, ئەمە لە چییەوە هاتووە؟ بۆ بەم شێوەیە بێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

من ئەو قورسایانە ناخەمە سەر وەزیری هەرێم بۆ كاروباری دارایی, بەلأم داوا لە لیژنەی دارایی دەكەم كە كاك ئیحسان و كاك د. ناصح ئەو پرسیارەیان كرد, من لەجیاتی ئاسایشی سلێمانی ئیجازەتان دەدەمێ بچن لەوێ پرسیار بكەن, وەلأمی باشتان بدەنەوە, نامەوێ من لێرە بلێم, رەنگە من بیزانم, بەلأم نامەوێ بەدەمی من گوێتان لێبێت, هەر كاتێك ویستان بچنە سلێمانی من تەلەفۆن بۆ بەڕێوەبەری ئاسایشی گشتی سلێمانی دەكەم, كە كار ئاسانیتان بۆ بكات, وەلأمی ئەم پرسیارەتان بداتەوە, كە بۆچی ئەم میزانیە زیادە؟ من دەیزانم بۆچی زیادە, بەلأم لێرە نایلێم, چونكە ئیشی من نییە, ئەگەر هەر كاتێك ویستان بڕۆن بۆ ئەوێندەر, نوقتەی نیزام نییە, باشە ئەگەر نوقتەی نیزام نەبوو قەتعی دەكەم, فەرموو.

بەڕێز د. ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من مەبەستم گومان كردن نییە, ئەگەر بە میلاكیش بێت حیسابی هەولێر زیاترە, بۆ وای لێهات؟ من مەبەستم گومان لێكردن نییە لەمەسەلەكە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ببورە, من نەم وت گومانە, پرسیارەكە لە جێی خۆیەتی, بودجە تەنها مووچە نییە, تەنها مووچەی فەرمانبەران نییە, بودجەی ئاسایش بواری زۆری تێدایە, بۆیە دەڵێم برۆ پێشانت دەدات, ئەگینا منیش دەزانم كارمەندیان بەقەت ئێرەیە, لەوانەیە كەمتریش بێت, بەلأم بواری سەرفیاتیان زۆرە, بواری نەشاتیان زۆرە, برۆ ئەوێ زۆر تەبیعیە, تەصورم نەكرد بە گومان لێم وەرگری, ئەگەر پرسیارەكەت بۆ دهۆك كردبا هەمان وەلأمم دەدایەوە, ئاسایش جیاوازە لە وەزارەتی ناوخۆ, وەزارەتی ناوخۆ لەم زووانە تەوحید دەبێت, بۆیە وەزارەتی ناوخۆ و وەزارەتی هەرێم بۆ كاروباری ناوخۆ, هەردووك پێكەوە, دەنگ بۆ هەردوو میزانیەكە بدەن, كێ لەگەڵ هەردوو میزانیەكەیە, دەستی بەرزبكاتەوە؟ فەرموون, كێ لەگەڵدا نییە, دەستی بەرزبكاتەوە؟ فەرموون, بەئەكسەریەت وەرگیرا, ئاسایشی سلێمانی و هەولێر, هەردووكیان دەخەمە دەنگەوە, كێ لەگەڵ هەردوو میزانیەكەیە, دەستی بەرزبكاتەوە, فەرموون, كێ لەگەڵدا نییە, دەستی بەرزبكاتەوە؟ فەرموون, بە ئەكسەریەت هەردووك وەرگیرا, من پێم وایە ئێوەش ماندوو بوونە, ئەو وەزارەتانەی كەماوە, لەگەڵ راپۆرتی لیژنەی یاسایی, داوا لە لیژنەی یاسایی دەكەم, ئەو قسانەی كە كردمان, شێوەی بڕیاری وەرگرتووە, ئاماژەم پێكرد لە بیدایەتی قسەكانم مەسەلەی خانەنشینیە, سولفەی عەقارە, وشكەساڵیە, بیخەنە پرۆژەكەیان بۆ بەیانی بۆ ئەوەی دەنگی بۆ بدەین و هینی بكەین, بەیانی سەعات 10:30 دانیشتن دەكەین, یەك شت هەیە, كاك هیوا ئەم قسەیە بۆ جەنابتە, كاك هیوا جگە لەوەی كە قسەی كردووە, ئەو قسانەی كە كردی بەراپۆرت نووسیویەتی, بۆیە من تەئكید دەكەمەوە بۆی جارێكی

تر, ئەم دانیشتنە دانیشتنێکە بۆ بودجە, بۆ موناقەشەکردنی بودجە, بۆ پرسیار و موحاسەبەکردنی وەزیر نییە, داوامان کردیە وەزیری تایبەتمەند بێتە ئێرە, دوو, سێ جاریش باسم کرد, وەزیری پەیوەندیدار دەتوانین هەر جارێك داوای بکەین بێین لێرە موناقەشەی بکەین, جگە لەمەش لە راپۆرتەکان ئەو رەخنەی کە کرا وەلاٌم درایەوە, کە دەبوایە راپۆرتەکان بدرابا لیژنەی دارایی, خۆشت ئەندامی لە یەکێك لە لیژنەکان, خۆت داوات کردبا پێش وەخت, ئێستاش کۆتایی بەدانیشتنەکەمان دەهێنم تا بەیانی, زۆر سوپاس, فەرموون.

فرست احمد عبدالله	محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی)	عدنان رشاد مفتی
سکرتێری ئەنجومەنی نیشتمانیی	جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی	سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان – عێراق	کوردستان – عێراق	کوردستان - عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (13)

چوار شەممە رێکەوتی 30\4\2008

خولی دووەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (13)

چوار شەممە ڕێکەوتی 2008/4/30

کاتژمێر (30ر10)ی سەر لە بەیانی ڕۆژی چوار شەممە ڕێکەوتی 2008/4/30 ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز عدنان ڕشاد مفتی سەرۆکی ئەنجومەن, بە ئامادەبوونی بەڕێز

محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكى) جێگرى سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سكرتێرى ئەنجومەن, دانيشتنى ژمارە (13)ى خولى دووەم, ساڵى (2008) ى خۆى بەست.

بەرنامەى كار:

بەپێى حوكمەكانى بڕگە (1)ى مادده (20) لە پێڕۆى ناوخۆى ژمارە (1)ى هەمواركراوى ساڵى 1992ى ئەنجومەنى نيشتمانيى كوردستانى عێراق, دەستەى سەرۆكايەتى ئەنجومەن بڕياردرا دانيشتنى ژمارەى (13)ى خولى دووەمى هەڵبژاردن لە كات (10ر30)ى پێشنيوەڕۆى رۆژى چوارشەممە رێكەوتى 2008/4/30 دا بەم شێوەيە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆكردنى بودجەى هەرێمى كوردستان – عێراق و ياساكەى، كە لەلايەن ئەنجومەنى وەزيرانەوە پێشكەش كراوە.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

بەناوى خواى گەورەو ميهرەبان.

بەناوى گەلى كوردستان دانيشتنەكەمان دەكەينەوە، بەرنامەى كارى خولى گرێدانى يەكەمى ژمارەى دانيشتن 13، رۆژى دانيشتن 2008/4/30، سەعات 10/35 بەرنامەى كار: بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو وگفتوگۆكردنى بودجەى هەرێمى كوردستانى عێراق و ياساكەى، كەلەلايەن ئەنجومەنى وەزيرانەوە پێشكەش كراوە، جارێكى تر زۆر بەخێرهاتنى گەرمى وەزيرە بەڕێزەكان و ئەو خوشك و برا وخوێندكارو تەلەبەى بەشى راميارى زانكۆى صلاح الدين دەكەين كە لەگەڵمان حازرن بەخێربێن بەسەر چاو، انشاء الله سوود وەردەگرن، لەئايندەدا بەڵكو هەندێكتان جێگاى هەندێك لە ئێمە بگرنەوە لێرە، سەركەوتووبن و بەردەوام بن لەخزمەت كردنى گەلى كوردستان، زۆر بەخێربێن سەرچاوم.

داوا لە ليژنەى دارايى دەكەم بێن لەشوێنى خۆيان دابنيشن، ئومێد دەكەم ئەمڕۆ بەهيمەتى ئێوە تەواوى بكەين.

دوێنێ هەرسێ سەرۆكايەتى و وەزارەتى ئاوەدان كردنەوە و وەزارەتى پەروەردەو وەزارەتى خوێندنى باڵا و وەزارەتى ناوخۆ وە هەردوو ئاسايشمان تەواو كرد، ئەمڕۆ دەستى پێدەكەينەوە، وابزانم وەزارەتى شارەوانييە لاى ئێوە چى ئيشارەت كراوە؟ د. دلێر فەرموو.

بەڕێز د. دلێر اسماعيل حقى شاويس:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

ئەو بودجەيەى بۆ وەزارەتى شارەوانييەكان تەرخان كراوە، لەساڵ 2008 بريتييە لە (271658) دوو سەدو حەفتاو يەك مليارو شەش سەدو پەنجاو هەشت مليۆن دينار، كەدەكاتە لە 5.72٪ سەرجەم بودجەى بەكارخستن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك احسان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

خەرجی پڕۆژە سەرمایەكانی وەزارەتی شارەوانیەكان دەكاتە (576415) پێنج سەدو حەفتاوشەش ملیارو چوار سەدو پازدەملیۆن دینار، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك رشاد راپۆرتتان هەیە فەرموو، بەتەنها وەزارەتی شارەوانیە؟ بیخویننەوە، راپۆرتەكان جیاوازن؟، یەك راپۆرتە؟ كەواتە هین گواستنەوەو گەیاندنیش بخویننەوە، كاك دلێر فەرموو.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاویس:

سەبارەت بە بودجەی وەزارەتی مواصلات بریتیە لە (2935) بیست و نۆ ملیارو سێ و پێنج ملیۆن دینار، كە دەكاتە 0,61٪ سەرجەم بودجەی بەكاربردن، وەزارەتی گواستنەوە (34895) سێ و چوار ملیارو نەوەت و پێنج ملیۆن دیناری بۆ تەرخان كراوە، كە ئەكاتە 0,73٪ سەرجەم بودجەی هەرێمی كوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك احسان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

خەرجی پڕۆژە سەرمایەكانی وەزارەتی گەیاندن، دەكاتە (4932) چوار ملیارو نۆ سەدو سێ ودوو ملیۆن دینار، خەرجی پڕۆژە سەرمایەكانی وەزارەتی گواستنەوە دەكاتە (27140) بێست و حەفت ملیارو سەدوچل ملیۆن دینار، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئێستاش راپۆرتی لیژنەی شارەوانی و گەیاندن و گواستنەوە، بخویننەوە، فەرموو كاك رشاد.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

راپۆرتی پێشوومان هەشت، نۆ خاڵی خویندرایەوەو وەڵامیش درایەوە، نامەویت دوو بارەی بكەمەوە، بەڵام ئێستا دەمەوێ باس لەوە بكەم ئەو سێ وەزارەتە بەگشتی بودجەكەیان كەمە بەتایبەتی وەزارەتی گەیاندن،

لەبـەر ئـەوەی وەزارەتێکـی تازەیـەو ئامـانجی زۆرەو رۆڵـی سـەرەکی هەیـە لەبووژاندنـەوەی ئیقتیسـادی کوردسـتان بـۆ ئـەوەی رێگاوبـان تـەرتیب کـات و هێڵـی شـەمەنەفەر لەئاینـدە بێنێـت، ئـەوەی داوا دەکـەین لەبودجـەی تـەکمیلی حیسابێکی تایبـەتیان بـۆ بکرێـت، بـۆ ئـەو سێ وەزارەتـە انشاء الله، چونکە مەسـەلە داواکاریمان زۆرە، بەڵام مەسەلە مومکیناتە، یەعنی چی هەیە باسی ئـەوە بکـەین، ئـەو بەشـە پارەیـە هەیـە لەو سنووریدا دەتوانین داوا بکەین، بەڵام لە بودجەی تەکمیلی مەجال دەبێت ئەو سێ وەزارەتـە یارمـەتیان بدرێت و هاوکاریان بۆ بکرێت، پێشنیارێکیشمان هەیە لەبودجـەی حاکیمـە خەرجییـەکانی حـەج 17٪ هـین هەرێمی کوردستانە، کە پێنج ملیۆن و سەد هەزار دولارە، داوا لە بەڕێزتان دەکەم دەسەڵات بدەنـە هـەردوو وەزیری بەڕێز، ئەگەر بکرێـت ئـەو پارەیـە لـە حکومـەتی فیـدراڵ وەربگیرێـت، بـەڵام بـۆ ئـەبوابی تـر لێـرە سەرف بکرێت لەبەر ئەوەی ئەگەر موقارەنە بکەرین ئەو پارەی لەحاجییان وەردەگیرێت بەراستی پارەیەکی کەم نیە، بۆ نموونە ئێستا مەسەلەن، عومرە هەیە هەر کەسێك دەچێت بۆ عومرە و دەگەڕێتەوە بە حەفت سەد دۆلار، دەچن و دینەوە تەنها خواردنی لەگەڵ نیـە، کەچـی سـەفەری حـەج هەریـەکی دوو هـەزار دۆلار دەدەن، ئەو پێنـج ملیۆن و سـەد هـەزار دۆلارە بەقەناعـەتی مـن جێـی خـۆی ناگرێـت، داوا بکرێـت هـەردوو وەزارەتی بەڕێز لەئەبوابێکی تر سەرف بکرێت، چ دەیکەنە مینحە بۆ گەنجەکان، چ دەیکەنە دروست کردنی هـۆڵی بۆنـەکان لـەو جێگایانـەی کـە هـۆڵ نیـە، بەتایبـەتی لەگەڕەکـە هـەژارەکان، ئـەوە یـەك، دوو: خـودای تەبارەك وەتەعالا حەجی لەسەر ئەو کەسانە فـەرز کـردووە کـە ئیمکانییـەتی خـۆی هەیـە، نـە وەك پـارەی عامی بدرێتێ و دەعم بکرێت، ئەو 17٪ هین هەموو پێکهاتەی کوردستانە، تەنها هین برا بوسڵمانەکان نیە، هـین بـرا مەسـیحێەکانە، هـین بـرا یەزیدیەکانـە، بەشـی هـەر هەموویانـە، بۆیـە داوا دەکـەم ئـەو پارەیـە بەحیکمەت تەعامولی لەگەڵ بکرێت و وشکە ساڵیە هەزار ویەك کێشەمان هەیـە، بـا لـە بـابێکی تـر سـەرف بکرێت، سێهەم: دوێنی زۆر لەبرادەران باسی ئەوەیان کردو زەخت لەسەر ئەوە کرا ئاوەدان کردنەوە پـەرەی پێ بدرێت و ئەهمیەتی پێ بدرێت، کە چی ئێستا 44 گوند بەبەر ماستەرپلانی هەولێر کەوتووەو لە 20٪ی ئیتفا کراوەو، لە 80٪ ی ماوەتـەوە، ئـەو 44 گونـدە سـرف زیراعیـە لـەدەورو بـەری هـەولێر، ئێمـە هێشـتا نەمان توانیە بەحەقیقەت 10 گوندی ئاوەدان بکەینەوە وەکو مەفهومی ئاوەدانکردنـەوە، کەچـی دێـین 44 گوندی ئیتفا دەکـەین و تێکـی دەدەیـن، داوا دەکـەم ئـەو مەشـاریعانەی هەیـە ئەگـەر ئیستیسماراتە، ئەگـەر غـەیری ئیستیسـماراتە، ئـەو مەشـاریعانەی سـرف زیـراعین بالەعـەرزی زیراعـی بکرێـت، بـەڵام ئـەوەی مەشاریعی صناعیە بالەعەرزی غەیری زیراعی دروست بکرێت، لەهەموو جێگایەکیش ئەوە موتەبەعە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دوێنێیش باسم کرد، با لەمەوزوعی میزانییە دەرنەچین،بۆ ئەوەی وەختەکەمان نـەڕوات، ئـەوە یـەك، دوو: ئـەو مەوزوعـەی حەجـەیش عیلاقـەی بەمیزانیـەوە نیـە، عیلاقـەی بـەوەزارەتی ئەوقافـەوە هەیـە، لـەوێ

دەكرێت باس بكرێت، وەكو وەزارەتەكانی تریش، ئێمە باسمان كرد كە بودجەی داوا كراو لە لایەنی وەزراەتەوە لەوە زیاترە كە دانراوە، ئەوەی دانراوە پاشی موناقەشەو گفتوگۆكردن لەگەڵ وەزارەتی مالیە، بۆیە بەپێی ئەو ئیمكانیەتەی هەیە دانراوە، ئەگەر كەس قسەی نیە لەسەر ئەو سێ وەزارەتە، كاك عوسمان شوانی وەزیری پلاندانان فەرمووو.

بەڕێز عثمان شوانی/ وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەم ساڵ وەزارەتی شارەوانی لەمەشاریعی ئیستیسماری زۆرترین حسەی بەر كەوتووە، بەحوكمی ئەوەی شارەوانی 172 شارەوانی هەیە لەسنووری هەرسێ پارێزگای هەرێمی كوردستان و خەدەماتی هاووڵاتی خەڵكی كوردستان لەرێگای شارەوانیەوە دابین دەكرێت، بۆیە 326 مەشروعیان هەیە ئەمساڵ لەگەڵ مەشروعە بەردەوامەكانیان، ئەم 576 ە، 220 ملیار دیناری بۆ پرۆژە بەردەواماكانە، 356 ی بۆ بڕۆژە تازەكانە كە لەساڵی 2008 تا جێ بەجێ دەكرێت، سەر باری ئەوەیش وەزارەتی شارەوانی حسەی ئەسەدی بردووە لە پرۆژەی پەرەپێدانی پارێزگاكان كە تەقریبەن 53٪ی 495 ملیارەكەش هەر بۆ شارەوانی تەرخان كراوە، كە بریتیە لە خەدەماتی ئاوو ئاوە روو ورێگاوبان و شوستەو حەدیقەو هەموو ئەو شتانەی كە پەیوەندی هەیە بە ژیانی هاووڵاتیانەوە، سەبارەت بە وەزارەتی گەیاندن، وەزارەتی گەیاندن هیچیان بۆ دانەنراوە لە بەر ئەوەی چونكە گەیاندن بەرەو خەسخەسە دەڕوات، بەرو ئەوەی كەرتی تایبەت ئیش لەم بوارەدا بكات، بۆیە پڕۆژەیان بۆ دابین نەكراوە، چونكە گەیاندن لە ئاستێكدایە كە كەرتی تایبەت باشتر بەڕێوە دەبات لە حكومەت، سەبارەت بەوەزارەتی گواستنەوە، وەزارەتی گواستنەوە تەركیز كراوەتە سەر مەتارەكان كە دوو مەتاری ئەساسیمان هەیە لەهەولێرو لەسلیمانی، بۆ ئەوەی پڕۆژەكانی مەتار خۆتان دەزانن گرنگی و ئیستراتیجییەتی ئەم دوو مەتارە زۆرە گرنگە، بۆیە تەركیز كراوەتە سەری، سەرباری ئەو پڕۆژەیەیش پڕۆژەیەكی تریشیان بۆ داخیل كراوە كە پڕۆژەی دروست كردنی شوێنی پاسەكانە، وەزارەتی گواستنەوە داوای كۆمەڵێ شتی تری كردووە كە رەنگە بەئیمكانیەتی حكومەت نەكرێت، وەكو دروست كردنی ترام، دروست كردنی های وای، دروست كردنی ئەندەر گراوندكۆم، كۆمەڵێ لەو بابەتانە، بەڵام میزانیە كەمان ئەمساڵ نەیتوانیوە بەشی ئەم شتانە بكات و هەوڵیش دەدەین لە رێگای ئیستیسمارەوە ئەم نەوعە پڕۆژانە بكرێت، سەبارەت بە پڕۆژەیەكی كە لەوانەیە كۆمەڵێك خەڵك پرسیار بكات لەسەر دروست كردنی گەراجات، لە موناقەشەمانا لە سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران لەگەڵ وەزارەتی گواستنەوە تەركیز كراوەتە سەر ئەوەی كە هەوڵ بدرێت گواستنەوە بەعام بەرەو تایبەت بڕوات، هەتا دروست كردنی گەراجات، لە هەموو قەزاكاندا دوو گەراج دروست بكرێت، یەكێك نەفەرات، یەكێك بارهەڵگر، هەر لەڕێگای كەرتی تایبەتەوە لەناو شارە گەورەكان دوو گەراج یەك لە خواری شارەكە ویەك لە سەرەوە، یاخود لە رۆژ هەڵات و رۆژ ئاوای شارەكە دوو گەراجی گەورە دروست بكرێت، ئێستا حالیەن لە قۆناغی ئامادەكردنی دیزاین دانە بۆ ئیعلان كردن لە رێگای ئیستسمارەوە بۆ ئەم پڕۆژانە، زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن: کاك بەڵێن فەرموو.

بەرێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مـن پرسـیارێکم لـە لیژنـەی شـارەوانی هەیـە، ئێمـە سـاڵی پـار لێـرە کێشـەی نەخۆشـی کـولێرا لەسـنووری پارێزگای سلێمانی بلاّو بوو، ئەم ساڵیش وشکە ساڵییە و پار وەزیری تەندروستی باسی لـەوەکرد کـە ئەگـەر بۆ ساڵی ئایندە کێشەی ئاو لەسنووری پارێزگای سلێمانی چارەسەر نەکرێت مومکینە کارەساتێکی گەورە تر رووبدات، ئایا لیژنەی شارەوانی لەسەر بەدواداچوونی خۆی لەساڵی پارو لەبودجـەی ئەمساڵ، هـیچ شـتێکم لەراپۆرتەکەدا نەبینی ئایا ئەمساڵ هیچ شتێك تەرخان کـراوە؟ بـۆ چارەسـەرکردنی ئـەو کێشـەیە بـۆ سـاڵی 2008، زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك غفور فەرموو.

بەرێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەئییدی قسەکانی کاك بەڵێن دەکەم بەراستی مەسەلەی ئاوی پارێزگای سلێمانی پار گـەورەترین کێشـە بوو کە ئەو خەڵکە تووشی کولێرەو رشانەوە بوو، ئێستاش ئێمە لە رۆژنامەو گۆڤارو بلاّوکراوەکان دەبیـنین کەحاڵەتێکی زۆری رشانەوە لەسلێمانی تۆمار کراوە، ئیحتیماله بەرەو کۆلێرە بچێت و ئاوەکـە پـیس بـووە، ئایـا لـەو بـوارەوە هـیچ کـراوە یـان نـا؟ ئـەوە خاڵێـك، دوویـش: مـن دیسـان دەمـەوی لێـرەش بێمـەوە سـەر مەسەلەی مەخمور، ئاوی خواردنەوەی مەخمور ئاوێکە بەکـەڵکی بـەکار هێنـان نایـەت بەراسـتی، هـەتا بـەو دواییە پرۆژەی ئاوی گاوەریان دروست کرد، ئەو پرۆژەی ئاوی گاوەرەیش ئاوەکەی هەر تامی کبریت و شـتی وا دەدات، لەهەمان کاتیشدا مەجرا لە مەخمور تاکو ئێستا هیچی بۆ نـەکراوە، لـە چـەند شـوێنێکی زۆر زۆر کەم ئیشی لەسەر کراوە، من داوا کارم کە وەزارەتی شارەوانی لێرەش بەشێك لەپارەکەی خۆی تەرخان بکات بۆ تـەواو کردنـی پـرۆژەی ئـاوی مـەخمور، لەهـەمان کاتیشـدا بـۆ دروسـتکردنی مـەجرا لـە مـەخمور، ئـەوە خاڵێك، خاڵێکی تریش مەسـەلەی گەراجـەکان و شـوێنی گواسـتنەوە، بـەرێز وەزیـری پلانـدانان باسـی کـرد، ئەگەر تەماشا بکەین لە هەموو کوردستان ئەو گەراجانەی کە بۆ کواستنەوەی بەینی شارەکان بەشـێوەیەکی زۆر زۆر ناشارسـتانی دروسـت کـراون و زۆر زۆر پیسـن، بەراسـتی پێویسـت بـەوە دەکـات کەسـەر لـە نـوێ هەمووی تازە بکرێتەوە، نەك تەنها لەشارێك بگرە لەهەموو شارو شارۆچکەکانیشدا، زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عادل فەرموو.

بەرێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەکو هەموومان دەزانین وەزارەتی شارەوانی بەراستی دەتوانین بڵێین ناسنامەی خزمەتگوزاریەکانی هەموو حکومەتێکە، ئەگەر وەزارەتی شارەوانی ئیمکانیەتی باشی هەبوو حەتمەن دەتوانێت خزمەت گوزاری باش پێشکەش بکات، من وای پێشنیار دەکەم، وای بە باش دەزانم بودجەی ئەمساڵی وەزارەتی شارەوانی بەتایبەتی ئیستیسماریەکەی تەنها لەبواری ئاوا تەرخان بکرێت، لەبەر ئەوەی ئاو پێویستی ژیانی یەکە بەیەکەی تاکی کۆمەڵە، یەعنی ئەگەر هەر کێشەیەك لەبوونی ئاوا دروست بوو هەمووو لایەك ئەگرێتەوە، یەعنی وەکو ئەوە نیە، رەنگە خەستەخانەیەك تەنها نەخۆشەکان پێویستیان بە نەخۆشخانە بێت، بەڵام ئاو هەموو خەڵك پێویستی پێیەتی، بۆیە من پێم وایە وەزارەتی شارەوانی بودجەی ئیستیسماریەکەی تەرخان کات بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانی ئاو وەکو برادەران ئەندامانی پەرلەمان پێش من ئاماژەیان پێ کرد، من وەکو تەجروبەو شارەزایی خۆم هەیە کە سەرۆکی یەکەی کار گێڕی بومە، یەکێك لەموشکیلەکانی تری ئاو ئەوەیە کە ئاو بەشێوەیەکی زۆر بەفیڕۆ ئەدرێت، یەعنی مقیاسێك نیە بۆ ئاو، ئەو ئاوە هەمووومان دەزانین ئەوە سامانێکە بۆ ئێمەیش و بۆ نەوکانی داهاتوو، یەعنی باش وایە میزانیەك تەرخان بکرێت بۆ ئەوەی چۆنێتی چارەسەرکردی ئاو، لە دروستکردنی حەوزی ئاو بۆ ماڵان، لە دانانی پێوەری ئاو کە ئاو بە فیڕۆ نەدرێت هەروەها پێویستە ئیحتیاتێکی تەواری هەبێت بۆ کێشەکانی ئاو، چونکە زۆر جار لە گەڕەکێکا ماتۆڕێکی ئاو دەشکێت، حەوزێك تێك ئەچێت، هەتا وەکو موافەقاتی بۆ وەردەگیرێت گەورەترین کێشەو مەشاکیل ئەناتەوە، بۆیە پێویستە ئحتیاتی تەواری چارەسەرکردنی کێشەکانی ئاو هەبێت لەئاستی بەڕێوبەرایەتیەکان بۆ خوارەوە، نە وەکو پێوێست بە موافەقاتی سەرۆك بکات کە کاتی زۆری دەوێت، رەنگە لەهاوینا گەڕەکێك بێ ئاوبێت بە مانگێك موافەقاتی دەرنەچێت، بۆیە کێشەیەکی گەورەیە بەراستی، یەکێك لەکێشەکانی تر، من بۆ خۆم حەفتەی رابردوو لەگەڵ هەشت، نۆ سەرۆك شارەوانی کۆبوونەوەم کرد، بەراستی هەموویان بەعام باسی کێشەی ئاویان دەکرد وهەندێ شارەوانی هەیە ئەوانەی بەتایبەتی لەوسنوورەن کە لەگەڵ ناوچە دابراوەکانن، میلاکی خۆیان مۆزەفی تری شوێنەکانی بۆ دامەزراوە کە خۆیان پێویستیان پێیەتی، ئەوە مەفروزە من لە وەزارەتی ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم ئەگەر رێگام بدەن باسی ئەکەم، مەفروزە میلاکی ئەو ناوچانە، ئێمە خۆمان میلاکێك لەئاستی ئەنجومەنی وەزیرانا دابنەین بۆ چارەسەرکردنی ئەو فەرمانبەرانەی کە ئاوارەن و نەچوونەتەوە، لەوێ دامەزراون، ئەویش کێشەیەکە، بۆ نموونە شارەوانی کەلار دەڵێت: مانگانە 95 ملیۆن دینار مووچەی ئەوفەرمانبەرانەیە کە دەوام لای ئەو ناکەن، لەشۆینەکانی تر دەوام دەکەن، 240 فەرمانبەر هەیە لەسەر میلاکی ئەو شارەوانی یەیە لەشۆێنی تر دەوام دەکەن، هەر وا شارەوانی کفری وایە، دەربەندیخان وایە، چەمچەماڵ وایە، رەنگە ئەو سنوورەی هەولێرو مەخمورو ئەولایش هەر وابێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من ئەو مولاحەزەی کە دوێنێش دوو بارەم کردەوە، ئێمە کە باسی میزانیە دەکەین، لێرە گفتوگۆو تەرکیز لەسەر دوو شت لەمەسەلەکان بکرێت، میزانیەکە پێتان کەمە؟ بڵێن پێمان کەمە، لەبەر ئەو شتانە بۆ ئەوەی بەحکومەت بڵێین، بەوەزارەتی تایبەت مەند بڵێین، بە وەزارەتی مالییە بڵێن، رەچاوی بکەن لەئایندەدا کە میزانیەی تەکمیلی دێتن زیادی بکەن، ئەگەر میزانیەکەتان پێ زیادە، کەس تاکو ئێستا نەیوتووە شوێنێك پێتان زیادبێت، وەختی باسی دەکەین بزانە بۆ زیادە، د نوری فەرموو.

بەڕێز د. نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی تاوتۆکردنی بودجەی هەرێمی کوردستان بەو شێوە ناکرێت کەوا بڵێین ئەو بڕە پارەی کەوا تەرخانکراوە بۆ ئەو وەزارەتە کەمە، یان زۆرە، لێرە هەوڵی زیادکردن یان کەم کردنەوەی بدرێت، ئەوە مەسەلەیەکی گەورەیە، لەبەر ئەوەی کە وەزیری پەیوەندیدار ئامادە نابێت، ئێمە ناتوانین پرسیاریان ئاراستە بکەین تاکو بتوانن روونکردنەوە یان وەڵامان بدەنەوە، پرسیاری من پەیوەندی راستەوخۆ بە بودجەوە نیە، بڕێك پارە چەند ساڵێکە تەرخان کراوە بۆ چاکردنەوەی رێگای هەولێر - کەرکووك، ئەوەی کە پەیوەندی بە پارێزگای کەرکووکەوە هەیە، ئەوە خەرێکە ئەو رێگاو بانە تاکو ئەگاتە پردێ چاکبکرێتەوە، بەڵام لەهەولێرەوە تاکو پردێ تاکو ئێستاکە دەستی پێ نەکراوە، ئەوە چیەو کێ وەڵامی ئەو پرسیارە ئەداتەوە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

والله ئەگەر ئیجازەم بدەن وەزیران من وەڵامت ئەدەمەوە، چونکە بەسودفە ئاگادارم، پێشی حەفتەیەك لە گەڵ جەنابی سەرۆکی حکومەت باسی ئەو مەوزوعە کرا، ئاگاداری کردین کە، موافەقەت کراوە میزانیەی بۆ تەرخان کراوە لەم نیزیکانەیش دەستی پێدەکەن و دراوەتە ئەو شەریکەیە بەینی ئیرەو کەرکووك تەواو بکات، گێلاس خان فەرموو.

بەڕێز گێلاس محی الدین محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من قسەم لەسەر میلاکاتی پێشنیار کراو بۆ تەعین هەیە، ئێمە دائیمەن سکاڵای ئەومان هەیە ژمارەی فەرمانبەران و مووچە خۆرانمان زۆرە، بەشێکی زۆر لە بودجەکە بۆ ئەوە ئەڕوات، بەڵام لێرە سەیرەکەی دیسان دوو بارە بووەتەوە ژمارەیەك دانراوە بۆ تەعین بوون، بۆیە من پێشنیار ئەکەم بۆ ئەم وەزارەتانەو وەزارەتەکانی تریش کە لەگەڵ ژمارەی حەقیقی میلاکاتی وەزارەتەکانی خۆیان تەعامول بکەن و کۆیان بکەنەوەو بەگەڕیان بخەن، چونکە زۆر کەس هەیە مووچە خۆرەو ئیشەکەی خۆی ناکات و لەشوێنێکی تر کاسبە، یەعنی بەربلاوبوونەتەوەو لێرەیش ئێمە ئەبێ ساڵانە کۆمەڵێك خەڵکی تر تەعین بکەین، من لە گەڵ تەعیینی خەڵکی پسپۆرو خاوەن ئەزموونم، بەڵام تەعینی بەلێشاو لە گەڵیا نیم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك دلێر فەرموو.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من یەکەمین دوای ئەوەی کە کاك بەڵێن وتی، مـن تەئکیـدی لـێ ئەکەمـەوەو نامـەوێ دوو بـارەی بکەمـەوە لەسەر پڕۆژەی ئاو کە قەرار بو چاك بکرێت، دووهەمیشیانم هەر بـۆ ئـەو پرسـیارە بـوو کـە کـاك د. نـوری کردی لەسەر ئەو پڕۆژەیەی کە بـەڕێزت جـەوابیت دایـەوە، سـێهەمیان بەنیسـبەت دوو حاڵەتـە، یەکـەمیان ئـەو شـەریکاتەی فڕوکـەوانی، ئێسـتا ئێمـە کـە دەزانـین خەسخەسـە زیـاتر شـەریکات بـەڕێوە دەبـەن، بـەڵام داهاتی ئەوە، هیچ داهاتێکی بەنیسبەت حکومەت دەگەڕێتـەوە؟ ئەگـەر نـا چـونکە سـعری پلـیتی تـەیارە لـە هەرێمی کوردستانەوە بـۆ دەرەوەو لەویـەوە بـۆ ئێـرە زۆر گـرانترە لـەوەی کـە لـە وڵاتـانی دەورو بـەر هـەن، نازانین ئەو رێژەیە چون تەعامولی لەگەڵ کراوە، دووهەمیان: لەگواستنەوە، لە ئیتیسـالات بـەس تەلـەفۆنی نۆرمـاڵ لـەپڕۆژەی شـارەوانی بـاس کـراوە، بـەڵام غـەیری پـڕۆژەی نۆرمـاڵ، مۆبـایلیش هەیـە، شـەریکاتی مۆبایلیش لەکوردستاندا داهاتێکی زۆری هەیە، پێم وایە رێژەیەك هەیە کەوا حکومەت لەگەڵ ئەو رێژانەدا وەریدەگرێت، ئەم داهاتە چون تەعامولی لەگەڵا بکرێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دلێر فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دەست خۆشی لـە راپۆرتەکـەی لیژنـەی شـارەوانی دەکـەم، بـەڵام بەراسـتی ئـەو قسـانەی کـە ئەمەویسـت بیانکەم کران، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك رۆمیۆ فەرموو.

بەڕێز رۆمیۆ حزیران نیسان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من بەراستی تۆ بتەوێ ونەتەوێ، ئەبێ پرسیار بکەی بۆ ئەوە، دەربارەی وەزارەتەکان دەبێ بەئامادە بـوونی وەزیریش، راستە ئێمە موناقەشەی بودجە ئەکەین، بەڵام هەندێ پرسیاریش خۆی فەرز دەکات مە سـەلەی کولێرە ساڵی پار، جەنابی وەزیری تەندروسـتی لێـرە بـوو لەگـەڵ هەنـدی وەزیـری پەیوەنديـدار، وتـی دوای چەند مانگێکی تر ئەگەر مەسەلەی ئاو لەهەندێك شوێن چارەسـەر نـەکرێت، جارێکی تـر ئـەم نەخۆشـییە سەر هەڵدەداتەوە و ئێستا وا باس دەکرێت خەریکە سەر هەڵدەداتەوە، ئەویش لەبەر ئەوەیە مـن دەپرسـم؟ ئایـا ئــەو وەزارەتــی شــارەوانی، ئەگــەر مەســەلەکە، بودجــەبێت پــارە بێــت، ئەوەنــدە بودجــەی نیــە بــۆ چارەسەرکردنی ئەو مەسەلە گرنگانە؟ دووهەم: پرسیارێکی تر هەر بۆ وەزارەتـی شـارەوانی، ئایـا وەزارەتـی

شارەوانی لەسەر کەمی بودجەیە کە زەوی و زار دابەش ناکات، بەلام هیچ خزمەت گوزاری وەکو ئاوو کارەباو جادەو ڕێگاو بانیتر پیشکەش ناکات؟ سێ: مەسەلەی کۆمپانیای تەلەفونات، من نازانم لە کوێ بووە کە تەلەفۆنی نۆرمال یاخود تەلەفۆنی تر هەیە وەکو ئاریافۆن وئەمانە، کە تۆ ئەیکڕیت و بەکارت ئیستیعمالی دەکەیت، بەکاری دەهێنیت، بەلام سالانە بڕە پارەیەك تەحدید کراوە دەبێت خەلکەکە، صاحیب تەلەفۆنەکە بیدات، وابزانم لە هیچ شۆێنێکی دونیا شتی وانیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تەنها یەك نوقتە تکرار دەکەمەوە، دوێنێیش باسم کرد، وەزیری پەیوەندیدار لەموناقەشەی بودجە ئامادە نابێت، مەفروزە لیژنەکان پێش ئەوەی بێنە پەرلەمان، لیژانەکان لە گەل وزارەت، لەگەل وەزیر دابنیشن بۆ موناقەشە کردنی، کاك خورشید فەرموو

بەڕێز خورشید سلیم شێرە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

باسی پارەی حەج و حاجیان کرا، بەپێی ئەو تەجروبەی کە من پێنج، شەش سال وەکیلی وەزیری ئەوقاف بوومە مەعلوماتێکی کاملم هەیە لەسەر ئەو مەوزوعە، ئەو میزانیەی 17٪ی بۆ حەجاجی کوردستان تەخسیس دەکرێت، نادریتە حکومەتی کوردستان، لیژنەی عولیای بەعسەی عێراقی، لیژنەی عولیای حەج لەویەوە، وەقفی سونی و وەقفی شیعی و کۆمەلێك لە وەزارەتەکانی تر وەکو خاریجیەو داخیلیەو هەندێك وەزارەتی تر، ئێمە نوێنەرێکمان هەیە لە بەعسەی حەجی عێراقی، هەموو سالێکیش فێلمان لێ دەکرێت لەوێندەر، لە زمنی ئەو پارەی کە تەخسیس کراوە، مومەسلی ئێمە ناتوانێت تەسەرووف پێ بکات، ئەو پارە بۆ چیە لەوێ؟ حەقی تەیارە چوون و هاتنەوەیە، حەقی ئوتێل کردن و خانوو کردنە، حەقی ئۆتومبیل کردنە لە حەرەمەوە بۆ ئەو شوێنەیە کە نیشتەجێ بوونە لێی، حەقی نان خواردنە، حەقی سەفەرە بۆ میناو عەرەفەی، ئەو پارەیە ئەوان تەسەرووف پێ دەکەن، بەلام خوا هەلناگرێت هەموو سالێك نیوەی پارەکە دەخۆن، بەئاشکرایش دەیخۆن، وەسیراعێکی زۆریش هەموو سالێك لە مەکە دروست دەبێت لەبەینی وەقفی سونەو شیعە، بەلام لێرە شتێکی کە هەیە، ئەمە وەکو کاك رشاد باسی کرد پارەی حەجاجان وەردەگرین لێرە سالانی زوو زوو دوو سال هەر وەرماندەگرت چەند سالێکیش پێنج شەش وەرەقەیەکمان وەردەگرت، بەلام پار 2000 دۆلار وەرگیرایە، ئێمە تاکو ئێستا لەپارەی کە بۆ حاجیانی کوردستانمان وەرگرت و تاکە دیناریکمان نەناردووە بۆ بەغدا، هەموومان کردوەتە ئیراداتی حکومەتی خۆمان، جا ئەوە جەنابی وەزیری مالیە دەزانی هەمووی دەدرێتە بەنك و وەزارەتی ئەوقاف یەك فلس وەرناگرێت، هەموو حاجیان دەچن لە بەنك پارەکە تەسلیم دەکەن، ئەوە مەوزوعی حەج، مەوزوعی بەلەدی جەنابتان و خوشك و برایانی تریش ئاگایان لێیەتی، جارێك جەنابی وەزیری بەلەدییات چەند مانگێك لەمەو پێش لێرە بوو، من باسی مەجاری هەولێرم کرد، لێیشم نارەحەت بوو کە مەبەستم ئەو نەبوو، مەبەستم هەموو مودیری بەلەدیات بو و نیشانیشم هێنا، من پرسیارێکم هەیە جەنابی سەرۆکی پەلەمان، یەك لە گەورە ترین موشکیلەی هەولێر،

نیـوەی نەخۆشـییەکانی هـەولێر بـە پێـی قسـەی دکتۆرەکانمـان، نـەبوونی مەجاریـە، پایتەختـە، عاسـیمەی کوردستانە رۆژانە بـە دەیـان وەفـد دێتـەئێرە، ئەگـەر ئەولـەوییات هـەبێت، ئەگـەر مـوهیم هـەبێت، ئەگـەر مەسـڵەحەتی میللـەت هـەبێت، ئەگـەر چارەسـەری نەخۆشـی بکرێـت مەعقولـە بـیر لەمـەجرای هـەولێر نەکرێتەوە، بۆ مەعلوماتی جەنابت کەشف و دیراسەتی مەجرای هەولێر تەواو بووە، ئەو مەعلوماتەیش لە مەسـادیری مەوسـوقەوە هێناومـە، کەشـفەکەی تـەواو بـووە، کولفەکـەی تـەواو بـووە، 650ملیـۆن دولار کولفەکەیەتی، مەجاری هەولێر بە ساڵێك ودوو ساڵ تەواو نابێت، هەتا شەریکەیەکی ئەڵمانی وتوویەتی دێم دەیکەم بەشەرتێك یەك مەتر لە سەر عەرز ئیشناکەم هـەمووی لـەبن عـەرز ئـیش ئەکـەم، بـەڵام سـولفەی سەد ملیون دۆلارم دەوێ، ئەو مەشروعە پێنج شەش ساڵ یەڵلا تـەواو دەبێـت، مـن رجـام ئەوەیـە بـیر لـەوە بکرێتەوە مەجاری هەولێر تەواو بکەن، بەوە نیوەی نەخۆشیەکەی تەواو دەبێت، بـڕۆ راقـی تـرین گـەرەکی هەولێر، لەبەر سیاناوی هەر ناتوانیت پێیدا بڕوێت، کۆمەڵێك نەخۆشیمان بـەهۆی ئەوەوەیـە، لەبـەر ئـەوە مـن داوا دەکـەم ئـەو مەوزوعـە ئیهتیمـامی پـێ بـدرێت و بەتایبـەتی خوشـك و برایـانی پەرلـەمانتاریش ئیهتیمامی پێ بدات، مەعقول نیە عاسیمەی کوردستان، بیر لەوە نەکرێتـەوە مـەجاری بـۆ دروسـت بکرێـت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عثمان فەرموو

بەڕێز عثمان احمد حمە امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو راپۆرتە کە راپۆرتی سێ وەزراەتە، تەبعەن وەزارەتی شارەوانییەکان و گەیاندن و گواستنەوە، ئەوەی کە جێی مولاحەزەیە وەزارەتـی شـارەوانیەکان، ئـەو بودجەیـەی کـە وەزارەت داوای کـردووەو وەزارەتـی دارایـی لەسەر نیوەی موافەقەتی کردووە، ئەوەی جێگەی پرسیارە ئەوەیـە لیژنـەی شـارەوانیەکان کـە دەڵێـت ئـەوە بڕە پارەیەکی زۆر کەمەو ناگونجێ لەگەڵ پێویستی وەزارەتەکە و پێویستە زیاد بکرێت، بەڵام ئـەوەی جیـێ مولاحەزەیە ئەوەیە کە لیژنە داوای دەکات، لیژنەی وەزارەت، لیژنەی تایبـەت، لیژنـەی موختـەس، لیژنـەی شارەوانیەکان لەگەڵ وەزارەتی شارەوانی دەبوو لەسەر ئەو فۆرمەی وەزارەت کە پلانـی وەزارەتـە، مەسـەلەن بۆ خزمەتی شتە ئەساسییەکانیش شارەوانیەکان، چونکە سیمای هەر شاروشارۆچکەیەك بەراستی وەزارەتـی شارەوانیەکان پێشانی دەدات، ئەوەی کە بـرادەران لەباسـی گـرفتی ئـاو، بەتایبـەتی ئاووەمەجاری،یـەعنی ئـەو دووە بۆ هەر شاروشارۆچکەیەك زەرور ترین شتە کە لەبنچینەی پـاك و خـاوێنی، وەکـو ئـەوەی لەسـلێمانی باسی کرایەو کە بەرەو وەرزی گەرمادەڕۆین بەراستی گرفتی ئاو یان ئەوەی هـەولێر کـە مـەجاری نیـە، ئایـا پلانی وەزارەتی شارەوانی بۆ مەسەلەی ئاووەمەجاری چیە؟ هەتا بزانرێـت ئـەو بودجەیـەی کـە بـۆی دیـاری کـراوە کەمـە یـان زۆرە، ئێمـە قسـە لەسـەر ئـەوە بکـەین ئایـا دەکرێـت ئـەو بودجەیـە زیـاد بکرێـت لەسـەر ئەساسی ئەو داواکاریە زۆر جدییەی وەزارەت یان نا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د. کمال فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د. کمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تکایە ئێمە موناقەشەی میزانیە دەکەین، پلانی وەزارەت یان وەزیری پەیوەندیدار، لیژانە بەڕێزەکان، ئەتواندرێ پێشتر یان دواتر بیانبینن لەسەر ئەو تەفسیلاتە لەگەڵیان موناقەشە بکەن، ئەمڕۆ لەسەر ئەوە ناتوانین ئێمە موناقەشە بکەین، ئەو وەزیرە چۆن ئیش ئەکات یان پلانی چۆنە، هەر ئەم نوقتەیە زۆر زۆر تکام بۆ ئەو بەرێزانەیە مراعات بکرێت بۆ ئەوەی وەختەکەمان ئیستیفادەی لێ بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو بەڕێزانەی کە قسەیان کرد پرسیارێکیان لە لیژنەی شارەوانی هەبوو، هەر وا یەك دوو مەسەلەیش ئاراستەی وەزیری پلاندانان و وەزیری دارایی هەیە، پرسیارێکیش لەلایەن کاك بەرزان محمدەوە هاتووە دەڵێت بەنیسبەت ئاوی لادێوە هیچ بودجەی بۆ تەرخان نەکراوە، لەبەر ئەوەی فەك ئەلئیرتیبات نەکراوە، هەر وا لەمۆلەق ماوەتەوە، جاران ئاوەدانکردنەوە لەسەر وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە بوو، ئێستا خراوەتە سەر شارەوانی، بەڵام بودجەی نیە، ئایا ئەم پرسیارە جەوابی هەیە لای ئێوە؟ فەرموو کاك رشاد یەکەم پرسیار بۆ جەنابت کراوە.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت پرسیارەکەی کاك بەڵێن، کە کاك دلێریش پشتگیری لێ کرد، مەسەلەی ئاوی سلێمانی، لەسنووری سلێمانی پارەی بۆ دابین کراوە، بەڕێز جێگری سەرۆکی حکومەت باسی لەوە کردو دووپاتیشی کرد وتی ئێمە ئیستیعداداتی کامیلمان وەرگرتووە، هەرچی پێویست بوو جێبەجێی بکەین بۆ جێبەجێکردنی ئەو پڕۆژەیە، بەنیسبەت پرسیارەکەی کاك عادل، هەمان شت بۆ دابینکردنی بودجە بۆ ئاو، بودجە دابین کراوە و پڕۆژەی ئاوی سلێمانی ئەوەی کۆن، خەتی یەکەمی جێبەجێ کراوە و خەتی دووهەم ئێستا ئیشی تیدا دەکەن و بودجەکەیشی لەسەر بودجەی سنووری سلێمانیە کە سەرف دەکرێت، بەنیسبەت گێلاس خان من پشتگیری لێ دەکەم، بەراستی میلاکات ئیعادەی نەزەر بکرێت و میلاکاتی وەزارەت رێکبخرێت بەپێی هەیکەلی وەزارەت بێ ئەوەی فائیزەکان دیاربێت وچارەسەر بکرێت، کاك رۆمێو هەمان شت دووپاتی کردووە مەسەلەی کولێرەو ئاو، بەڕێز کاك خورشید ئیشارەتی بەوە دا مەسەلەی نەفەقاتی حەج و مەجاری بوو، بەنیسبەت نەفەقاتی حەج ئەوە باسی لێکرا بۆ لایەنی پەیوەندیدار بەجێی ئەهێڵین، بۆ جەنابتان بڕیاری لێ بدەن، بەنیسبەت مەجاری ئەو مەجارییەی لەهەولێر کراوە ئەتوانم بڵێم پارەی یەك هەولێری لەسەر سەرف کراوە هەتاکو ئێستا، خاسەتەن بە قەراری 986، نەك بەملیۆن بەملیار پارەی لەسەر سەرف کراوە، بەڵام شروتی فەنی تێدا نەبووە، ئێستا داوا دەکەین بەشروتێکی فەنی پڕۆژەی بۆ

دابنرێت، ئەنجا کەی جێبەجێ دەکرێت موهیم نیە، بەقەناعەتی من ئەگەر بەشروتی فەنی جێبەجێ ناکرێت، نەکرێت باشترە، چونکە ئیستیفادەی لێ ناکرێت، بەنیسبەت مامۆستا عوسمان باسی بودجەی وەزارەتی کرد، مەسەلە ئێمە دەمانەوێ دابین بکرێت زۆر زۆرە، بەلاّم مەسەلەکە مومکیناتە چی هەیە، هەمووومان پێمان خۆش بوو بودجەی وەزاراتەکان هەمووی بەملیارات دۆرلارات بێت، بەلاّم کە نەبێت، خۆی مەبلەغێکی موعەیەنە لە بەغدا هاتووە و دیاریکراوە لەسنوور ئەو پارەیە ئێمە دەتوانین شت داوا کەین، ئەوەیش دەمێنێتەوە بۆ وەزارەتی پلاندانان و هەردوو وەزارەتی دارایی و ئابووری چۆن دابەشی دەکەن، بەلاّم بەقەناعەتی من ئەگەر دابەشیش دەکرێت پڕۆژەی گەورەو یەك جێی لێ دروست بکرێت نەوەك پارچە پارچە دروست بکرێت لەبەینی وەزارەتەکان و، داوایش دەکەم لەبەڕێز وەزیری پلاندانان ئەگەر بکرێت پلانی درێژخایان لەبۆ ماوەی پێنج ساڵ دانێن حەسەب ئەهمیەتی وریزبەندی بکات بەئەهمیەتی پڕۆژەکان، ئەو پارەیەی کە ساڵانەدێت ئەمانەی پێ جێبەجێ بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عوسمان دوو پرسیار رەبتی بەجەنابتەوە هەیە یەکێکیان مەسەلەی مەجاری هەولێرە، ئەوەی تریشیان پڕۆژەی ئاوی لادێیە، لەناحییەی خۆتەوە ودواییش لەناحییەی وەزارەتی مالیەوە، فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی/ وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە ئەوەی کە مام رشاد جەوابی داوە، ئەوە فیعلەن حەقیقەتە، ئێمە مەفروزە مەسەلەن ئەبوایە لەسەر یەکتر ئیشمان بکردایە، مەسەلەن مەعالەجە ئەساسییەکانی کارەباو ئاو کە وتوومانە کێشەی ئەساسیە، پارەی زۆربەیشمان بۆ ئەوە تەخسیس کراوە، بەلاّم هەر لەبرادەرانی تری دوێنێ و پێرێ لە موناقەشەکانی حەفتەی رابردوودا، هەموو خوشك و برا ئەندامانی پەرلمان داوایان کرد، یەك دەڵێت وەزارەتی پەروەردە دەربێت حسەکەی زیاد بکرێت، یەك دەڵێت وەزراەتی خوێندنی بالاّ، بە تەئکید ئەم هەموو سەکتەرانە پێویستن، لەناو سەکتەری شارەوانیشا بە هەمان شێوە سەکتەری ئاوت هەیە، ئاوەڕۆت هەیە، خەدەماتی گەڕەکەکانت هەیە، رێگاوبانت هەیە، حەدیقەت هەیە، ناکرێت ئێمە ئەو هەموو شارانە لەتەوەسع و لە فراواندانان هێچ خەدەماتێك بۆ ئەوانە نەکەین، ئەم گەڕەکە تازانە پێویستیان بە ئاو راکێشان، بە مەجاری کردنە، پێویستیان بە کارەبایە، بە شۆستەدروستکردنە، بە تێکەڵەپێش کردنە، ئینجا قیرتاوکردن، ئەو پارەی کەهەیە وەزارەتی شارەوانی خۆی ئەولەویاتی خۆی داناوە، ئەو ئەولەویاتەی کەدایناوە ئێمە بەپێی ئەو پارەی کە بۆیمان تەخسیسکردووە لەژمارەیەکەوە هەتاکو دەکاتە ژمارە 104 پڕۆژەکانی بۆ ئیختیار کراوە، سەبارەت بەکێشەی مەجاری هەولێر، هەولێر وەکو جەنابی کاك خورسید فەرمووی راست دەکات پایتەختی کوردستانە پێویستی بەوەیە، بەلاّم مەشروعەکە پێویستی بە 750 ملیۆن دۆلارە، پارەی میزانیەی ئیستیسماری بۆ ئەمساڵ بۆ مەشاریعی تازە تەنها ملیارێك و حەفتاوهەشت ملیۆن دۆلارە، ناکرێت بەتەنها مەجاری بکەین، ئیشەکانی تر نەکەین، ئەی ئەو هەموو کێشەی قوتابخانەمان هەیە

چۆن چارەسەری کەین، ئەی کێشەی ڕێگاوبانمان هەیە، کێشەی کارەبامان هەیە، وەزیری کارەبا هەموو ڕۆژێ قسەدەکات دەڵێت کاکە من میزانیەکەم کەمە بۆیە بەش ناکات، حەقە ڕۆژێك وەزیری کارەبایش بانگ بکرێت، کە ئەو هەموو پارەی بۆ تەخسیس دەکرێت تاکو ئێستا کەیشتوەتە چی، بۆ ئەوەی کە ئەو میزانیەی کە بۆ ئەوە بۆ وەزارەتی شارەوانی تەخسیس کراوە حسەی ئەسەدی بردووە لەناو میزانیەی عاما، سەبارەت بە ئاوی مەخمور کەکاك غفور باسی کرد، وەزارەتی شارەوانی داخیلی کردووە بەنیازین لە میزانییە تەکمیلێکەدا ئاوی مەخمور و ئاوی ئاکرێ و ئاوی چەمچەماڵ، ئەم سێ مەشروعە داخیل بکات، هەر وەها دەست پێکردن بۆ مەجاری هەولێر، وەزارەتی شارەونی بڕیاری داوە، چۆنکە ماستەرپلانی هەمووی تەواو بووە، کە تەواو بووە قۆناغ بە قۆناغ جێبەجێی دەکات، داخیلی کردووە لەمیزانیەی تەکمیلی، هیواداریین کەمیزانییەی تەکمیلی بۆ بێت، چۆنکە مەجاری هەولێر وەکو برادەران فەرموویان بەپێنچ ساڵ ئینجا تەواو دەبێت، ئەوە خۆمان بۆی حازرکردووە، مەسەلەی داوای بودجەی زیاتر دەکەن بۆ وەزارەتی شارەوانی، بەراستی شارەوانی و خەدمات یەعنی ژیان، یەعنی ڕووی شارستانی هەروڵاتێك، هەر مەملەکەتێك، بۆیە ئێمەیش لەگەل ئەوە داین کە ئەوە بکرێت، بەڵام هەندێ مەسەلە هەیە برادەران ئیشارەتیان پێدا، دەبێت ئەوە بزانن لەناو میزانییەی ئیعتیادی موعالەجەی بۆ کراوە، فەسڵی سێیان هەیە لەناوموعالەجەیا کەباس دەکەن دەڵێی: بۆڕی دەشکێت، حەوزێك دەکرێت، ئاوێکی ئیزاقی رادەکێشرێت، هەمووی لەفەسڵی صیانەدا پارەی بۆ تەرخان کراوەو تەسەوڕیش دەکەم لەناو ئەوەی کە من خوێندوومەتەوە لەناو میزانیەی ئیعتیادی پارەیەکی باش بۆ فەسڵی صیانەی وەزارەتی کارەبا، وەزارەتی شارەوانی، ئاوەدان کردنەوە تەرخان کراوە، بۆ سیانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەرکیس فەرموو.

بەڕێز سەرکیس ئاغاجان/وەزیری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەر وەکو بەڕێزان ئیشارەتیان پێدا، پێداویستیەکان زۆرن و ئیمکانیاتی حکومەتی هەرێم کەمە، بەڵام هەر وەك ئێشارەت دەدین بۆ ئەوەی وەزعەکە باشتر ڕوون ببێتەوە بۆ بەڕێزان، وەزارەتی شارەوانی عێراق کە 83٪ میزانیەکەیەتی، (51163400) پەنجاویەك ملیارو سەدو شەست وسێ ملیۆن و چوارسەد هەزارە، لەسەر وەزارەتی دارایی (322195) سێ سەدو بیست ودوو ملیارو سەدو نەوەت و پێنچ ملیۆنی بۆ دانراوە، یەعنی (373458400) سێ سەدو حەفتاو سێ ملیارو چوار سەدو پەنجاو هەشت ملیۆن و چوار سەد هەزار، ئەگەر بێین سەیربکەین ئەو میزانیەی کە ئێستا هەیە بۆ وەزارەتی شارەوانی لەبودجەی گشتی هەرێم، (271658) دووسەدو حەفتاویەك مەلیارو شەش سەدو پەنجاو هەشت ملیۆن، یەعنی دەکاتە 72،74٪ نەك ڕێژەی 17٪ کە، بەنیسبەت گواستنەوەکە ئەوەی لەعێراق 83٪ کە بۆی دانراوە (145914362) سەدو چل و پێنچ ملیارو نۆسەدو چواردە ملیۆن و سێ سەدو شەست ودوو هەزارە،

هەرێمی کوردستان (34895) سی و چوار ملیارو هەشت سەدو نەوەت و پێنچ ملێونی بۆ دانـراوە، ئەگـەر موقارەنە بکەین 23,91٪ دەکات، لێرەیش ئەگەر سەیرکەن لەو حـەدەی کە پێویستە لـە 17٪ کـە دیسان زۆر تریشە، هین گەیاندن (17329810) حەڤدە ملیارو سێ سەدو بیست و نۆ ملیـۆن و هەشت سـەدو دە هەزارە، 83٪ کەی عێراق، بەلام هین ئێمە ئەوەی لەبودجەدا هەیە (2935) بیست و نۆ ملیارو سێ وپێنچ ملیـۆن کـە دەکاتـە 167٪ یـەعنی موقارەنـەت ئەگـەر بکرێـت لـە گـەڵ وەزارەتـەکانی عێراقـدا ئـەو تەرخانکراوانەی کە لێرە دانراون لەسەر ئەساسی حەجمی بودجەی هەرێمی کوردسـتان بەراسـتی بـەرزترە، بـەڕێزان پرسـیان لەسـەر مـەوزوعی میلاکـات، ئێمـە بیدایـەتیش هـەر ئیشـارەتمان بـەوە دا کـە یـەکێك لەکێشەکانی ئێمە ئەوەیە کە پێویستە بەرنامەیەك دابنـەین، بـۆ ئـەوەی ئـەو میلاکـە زیادانـەی کـە هەیـە هەموویان کوبکەینەوە، ئێمە ئیستیفادە لەمیلاکاتی زیاد بکەین، بۆ دابەشکردن یان بەسەر وەزارەتەکان یان بۆ ئەو شۆینانەی کە پێویستیان پێ هەیە نەك دامەزراندنی نوێ بکرێت، ئـەمیش ئێمـە موراعـات دەکـەین لە سیاسـەتی حکومـەتی هـەرێم بـۆ دامەزرانـدن لەسـاڵی 2008 دا، پرسـیار کـرا لەسـەر داهـاتی شـەریکاتی مۆبایل، (3750) سێ تریلون و حەفت سەدو پەنجا ملیار دینار لە بودجەی عێراق دانـراوە لـە داهاتەکـەی، داهاتی ئەم کۆمپانیییانەیە کە 17٪ بە هەرێمی کوردستان دەدرێت، یەعنی ئەو 17٪ کـە وەردەگـرێن تـەنها 17٪ نەوت نیـە هـین هـەموو داهـاتی غـەیری نەوتیـە لـەزمنی ئەوانـەیش شـەریکاتی مۆبایـل، هـین نـەقل، ئەوەی حوجاج بەراستی نەکرایەتە ئیراداتی نیهائی، ئێمە نـاتوانین هـەڵی بوەشـێنینەوە، چـونکە لەحاکیمـە ئەوە لەزمنی ئـەو سـەڵاحیەتانەی حکومـەتی ئیتیحادیایـەو بڕیـاری لەسـەر دراوە، لیژنەیـەکی بـاڵا دروسـت دەکرێت کەنوێنەرانی هەرێمی کوردستانیشی تێدایە لەرێگەی ئەو لیژنەیەوە پارەکە خەرج دەکرێت، بـەڵام نایەتە سـەر وەزارەتـەکانی هـەرێمی کوردسـتان، وەك داهـات تۆماربکرێـت، بەنیسـبەت بەڕێوبەرایـەتی ئـاو، ئێمـە رەنگـە بابـەکان عادەتـەن بەڕێوبەرایەتیـە گشـتییەکان لەبابـەکانی بودجـە تۆمـار دەکـرێن، ئەگـەر بەڕێوبەرایەتی بێت رەبتی ئەو بەڕێوبەرایەتیە گشتیانە دەبێت، بۆیـە زۆر لـە بەڕێوبەرایەتـە گشـتییەکان دیار نەبن کەسەیری بودجە بکەین، هەر وەکو بەڕێز کاك عوسمان ئیشارەتی پێی کرد زۆر لە کێشەکانی ئاو لەسـەر صـیانەیە یـان لەسـەر بودجـەی تەشـغیلیە وەکـو بـیر لێـدان بێـت، تانکـەری ئاوبێـت، یـەعنی ئـەو مەسائیلانە، لەوێ جێگایان بۆ کرایەتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئـەو تێبینیانـە ئەغلـەبی روو بـەڕووی لیژنـەکان دەکرێتـەوە، لیژنـەی شـارەوانی وگواسـتنەوەو لیژنـەی گەیاندنیش، ئەوەی کاك رۆمیۆ پرسی لەسـەر مۆبایـل، خـۆی ئـەوە خەسخەسـەی شـەریکاتی خاسـە، ئەگـەر مەرجی تێدا نەبێت کەوەختی دەیکرێت بۆ نیە، ساڵانە ئەوە پارەی ئیزاڤ وەربگرێت، دیارە لە مەرجـەکانیا هەیە، رسومێك هەیە ساڵانە دەیـدەی یـان شـەش مـانگ جارێـك دەیـدەی، ئەگـەر تێیـدا نەنووسـرابێت ئـەو حەقـەی نیـە داوا بکـات، هەنـدێ تەوسـیاتیش هەیـە ئاراسـتەی وەزارەتـی پلانـدانانی دەکـەین بەتایبـەتی مەسەلەی مەجاری هەولێر کە رەچاوی بکات و لەئایندەدا زروفێك ئەگەر رەخسا ئەهمیەتێکی زۆری هەیـە،

ئیستاش یەك بەیەك دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ بودجەی وەزارەتی شارەوانیدایە؟ تکایە دەست بڵندکات.

بەکۆی دەنگ وەرگیرا، کێ لەگەڵ بودجەی وەزارەتی گواستنەوەدایە؟ تکایە دەست بڵندکات، بەکۆی دەنگ وەرگیرا.

وەزارەتی گەیاندن کێ لەگەڵ بودجەکەیەتی؟ دەست بڵندکات، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، زۆر سوپاس، تەنها کاك هیوا لەگەلدایە، بەڵام نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز هیوا صابر احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

شتێکی تر هەیە لەکاتی تەسویتا، لەگەڵدای، لەگەڵدا نێت، مومتەنیعە، پەرلەمانتار ئەڵێت من مومتەنیعم، قسە ناکەم، چونکە زۆر مەجال نیە، حەزەکەم ئەوەش بۆمان تەوزیح بکەی، ئەگەر بەگۆێرەی پەیڕەو هەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر شکوکیەت بخەیتە سەر ئەوەی ئەکسەریەت تێدا بێت و رێژەیەکی زۆربن، ئەوانەی مومتەنیعن ئەوە دەکرێت، بەڵام ئەوە نەبووە لای ئێمە تاکو ئێستاکە، ئەوە مانگێکی کە دەبینە سێ ساڵ، ئیتیباعمان نەکردووە ئەوە، خولی ئێمە سێ ساڵ پێشتریش نەبووە ئەوە مەعمول نیە، بەڵام بە هەر حاڵ نوقتەی نیزامەکە نیو مەقبولە، کاك سەردار پێشنیارێکی هەیە فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بۆ ئەوەی ماوەی گفتوکۆکردنەوەکە کورت بکرێتەوە، پۆختکردنەوەی راوبۆچوونی ئەندامانی پەرلەمان پێشنیار دەکەم راپۆرتی لیژانەکان هەمووی بخوێنرێتەوە بۆ ئەوەی دوای رەئی ئەندامانی پەرلەمان بەیەك جار وەربگیرێت، بەو شێوە پوختە دوای وەزارەت بە وەزارەت بدرێتە دەنگ دان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاکە ئیلتیزام ناکەن، دوێنێ وامان وت، بەڵام ئیلتیزام ناکەن، وتمان راپۆرتەکان بخوێنرێتەوە، ئەگەر شتێکی زۆر گرنگ هەیە بیڵێن، ئێستا ئیلتیزام بکەن ئەوە دەیخوێنێتەوە، ئەوەی تەوسیاتی هەیە دەیدەینە وەزارەت و هەرچی لیژنەکەی خوی بەدوادا دەچێت، کاك ئاریز وەزارەتی رۆشنبیری وچی وچیە لیژنەکەتان.

بەڕێز ئاریز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سێ وەزارەت لای ئێمەیە وراپۆرتەکەیش هاوبەشە لە دوای ئەوەی ئێمە راپۆرتمان ئامادە کردووە، وەزارەتی رۆشنبیری و وەزارەتی وەرزش و لاوان، وەزارەتی ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم، ئەو سێ وەزارەتەو راپۆرتەکەیش هاوبەشە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د.دلێر فەرموو.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بەوەزارەتی رۆشنبیری ئەو بڕە پارەیەی کە لە میزانیەی تەشغیلیا بۆی دانراوە بریتیە لە (56974) پەنجاو شەش ملیارو نۆ سەدو حەفتاو چوار ملیۆن دینار کە دەکاتە لە 1,2٪ سەرجەم بودجەی تەشغیلی هەرێمی کوردستان، سەبارەت بە وەزارەتی وەرزش و لاوان ئەو بڕە پارەیەی کە بۆی تەرخان کراوە بریتیە لە (21210) بیست و یەك ملیارو دووسەدو دە ملیۆن دینار کە دەکات لە 0,45٪ سەرجەم بو دجە، سەبارەت بە وەزارەتی کاروباری ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم ئەو بڕە پارەی بۆی تەرخان کراوە بریتیە لە (5720) پێنچ ملیارو حەفسەت و بیست ملیۆن دینار کە دەکاتە لە 0,12٪ ی سەرجەم بودجەی هەرێمی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك احسان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجی پڕۆژە سەرمایەکانی وەزارەتی رۆشنبیری (11920) یازدە ملیارو نۆ سەدو بیست ملیۆن دینارە، خەرجی پڕۆژە سەرمایەکانی وەزارەتی وەرزش و لاوان (14113) چواردە ملیارو سەدو سیازدە ملیۆن دینارە، خەرجی پڕۆژە سەرمایەکانی وەزارەتی ناوچەکانی دەرەوە هێچ نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك ئارێز راپۆرتەکەت بخوێنەوە.

بەڕێز ئارێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە راپۆرتەکەمان ئامادە کردووە هەندێك راوسەرنجی گشتیمان هەیە، رەنگە لەگەڵ وەزارەتەکانیش یەکتر بگرێتەوە، شەرت نیە بزەبت یەك نەگرێتەوە، بەلام هەمووی دەخوێنینەوە، ئەوە هەر بۆ ئاگاداری بەڕێزتان و برادەرانیش، من پێش ئەوەی دەست بە خوێندنەوەی راپۆرتەکە بکەم، ئێمە دوو پایتەختمان هەیە پایتەختێکی رۆشنبیری و پایتەختێکی سیاسیش، دوو وەزارەتی مالییەشمان هەیە، ئەگەر تاکو ئێستاش فۆرمەکانی ئامادەکردنی بودجە بەعەرەبیە، داوا کارین هەرچەند ئۆمید دەکەین تامانگێکی تر

هەردوو وەزارەتەکە یەك گرتنەوەکەیان رابگەیەنرێ، بەڵام داوا کارین ئەو برادەرانە بەزوو ترین کات ئەوە بکەنە کوردی، ئەنجا با بەتەمای یەکتریش لێ نەگەڕێن، خۆیان یەك لای بکەنەوە چ وەزارەتی لێرە چ لەسلیمانی بکرێت، من بەراستی ئەڵێم ئەوە کەمو کورتیەکە هەیە تاکو ئێستا کە فورم بە عەرەبی پێشکەش دەکرێت، من بەدڵنیاییشەوە هەندێك خانەهەیە کە بەعەرەبی هەیە رەنگە بەشێکمان لەعەرەبییەکەش تێنەگەین، ئۆمید دەکەین ئەم مەسەلە یەك لایی بکەینەوە بۆ ساڵی ئایندە فۆرمەکە بەزمای کوردی بێتە بەردەستمان.

بەمەبەستی بەرچاوروونیو تاوتوێکردنی بودجەی خەملێنراو رۆژی2008/3/30 لەگەڵ وەزارەتی وەرزشو لاوان کۆبووینەوەو ڕۆژی 2008/4/6 یش لەگەڵ وەزارەتی رۆشنبیری، لەهەردوو کۆبوونەوەکاندا بەڕێزان وەزیرانی رۆشنبیریو وەرزشو لاوان ئامادەبوون. بەهەمان مەبەستو بۆ دیاریکردنی سەرنجو پێشنیارەکانمان سەبارەت بە هەرسێ وەزارەتی ناوبراو ڕۆژی (2008/4/27) جارێکی تر کۆبووینەوەو ئەوەی خوارەوەش راپۆرتی پوختەی سەرنجو پێشنیارەکانمانە:

1- ئێمە لە لیژنەکەمان پشتگیری تەواوی پێشنیاری کردنەوەی پێشینەی خانووبەرەو، دامەزراندنی سندوقی نیشتەجێکردنو بایەخدان بە کارەباو سامانی کشتوکاڵیو، ئاژەڵیو، بەرهەمهێنانو، کەرتەکانی پەروەردەو خوێندنو تەندروستی دەکەینو داواکاریشین مووچەی پێشمەرگەو پۆلیسو فەرمانبەران لەگەڵ هی سەرتا سەری عێڕاق یەکبخرێ.

2- پێویستە سیاسەتی ئابووریی حکومەت ڕوونترو ئاشکراتر بێو تایبەتمەندیی بوارە زۆر پێویستەکان لەبەرچاوبگیرێ، نەك تەنیا هاوسەنگ کردنی نێوان داهاتو خەرجی بێت، ئەوەی ئێستا زیاتر مەبەستە هاوسەنگکردنە، نەك چۆنیەتیو دیاریکردنی ئامانجی خەرج کردن، دیارە مەبەستمان لەیۆ بێگومان هەرێمی کوردستان داهاتێکی هەیەو خەرجیشی هەیە، ئایە مەبەستی ئێمە بەراستی ئەوەیە ئەو داهاتەی هەمانە شوێنی بۆ بکەینەوە ولەخانەکان دایان بنەین یان سیاسەتە ئابوریەکەمان راست بێت یان ئەو خانانەی کە پریان دەکەینەوە ئامانج داربێت بەئامانج پڕپاندەکەیەوە.

3- پێمان وایە لەبەر هەر هۆیەك بێ لە خەملاندنی بودجەی وەزارەتەکان پشت بە لێکۆڵینەوەو نەخشەو داتای زانستی نەبەستراوە.

4- تێکەڵیو پێکەڵیەك لە پڕکردنەوەی خانەکانی فۆرمی بوودجەدا هەیەو، دەبینرێ هەندێ لە وەزارەتەکان هەندێ خانەیان پڕکردۆتەوە تیایدا داوای بڕێك پارەیان کردووە کە ئەو خانانە هیچ پەیوەندیان بەو وەزارەتانەوە نییە، هەمووتان لەبەردەستانە وئەو مەسەلەیە باش دەزانن.

5- ئەوی جیێ سەرنجە هەموو ئەو خانانەی کە بەناوی بۆ خەرجی تر، بێگومان خەرجی ترهاتووە خانەیەکی ئاساییە لە فۆرمەکەدا هاتووە، بەڵام هەموو ئەوانە، چاککردنەوەی تر، تێچوونی تر، کاری تر واتا کاروبارو پێویستیە لاوەکیەکان هەموویان پڕکراونەتەوەو تەنانەت هەندێك جار هەندێ خانەی شتی

لابەلا بڕێکی زیاتری لەخانەی شتە جێگیرەکان تیادا نووسراوە وپێم وایە ئەوە پێویستی بەروونکردنەوەیە جەنابی سەرۆك.

6- بەشێوەیەکی گشی خەرجیەکانی لابەلاو بەردەستی وەزارەتەکان زۆرنو پێمان وایە دەکرێ بڕێکی زۆری ئەو خەرجیانە کەم بکرێنەوەو بخرێنە سەر کەرتو، بوارە پێویستیەکانی تری وەك کارەبا، خوێندن، تەندروستی، کشتوکاڵ، من تەنها نموونەیەك دێنمەوە هەموو وەزارەتەکان ئەگەر کەمێك لە سووتەمەنی بەردەستیان کەم بکەنەوە بێگومان دەکرێت بەشێکی زۆر پارە کوبکرێتەوەو بخرێتە سەر بوارەکانی تر.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ئاریێز ئەگەر ئیجازەم بدەی، ئەو راپۆرتەت زۆر باشە، بەڵام ئەوە لەگەڵ راپۆرتی لیژنەی دارایی یەك دەگرێتەوەو موناقەشە کرا، مولاحەزەکانت ئەغڵەبی لەلیژنەی دارایی بوو بڕاوەتەوە، دەنگمان بۆ داوە، هەر لەبەر ئەوە تەئکید بکەوە سەر هەرسێ وەزراەتەکەی خۆت بیخوێنەوە، تکام وایە.

بەڕێز ئاریێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تازە ناکرێت من لەیەکی بکەمەوە، کەمیش ماوە، وابزانم یەك خانەی ماوە.

7- تێبینیمان لەسەر ئەو شێوازە کارکردنەی وەزارەتی دارایی هەیە، ئەوە تێبینی بەینی خۆمانە لەوێ، ئێمە دەبینین بەزۆری ئەو بڕە پارەی لەلایەن وەزارەتێك بۆ هەر مەبەستێك دیاریکراوە لەلایەن وەزارەتی داراییەوە یەکسەر کەم کراوەتەوە، بەبێ ئەوەی کاریگەری ئەو کەم کردنەوانە لەسەر رێڕەوی کاری ئەو بوراە لێکبدرێتەوە، لێرەدا ئەگەر وەزارەتی داراش پاساوەکانی کەم کردنەوەی راست بن، بۆ نموونە کە بودجە دەرحەق دێتن، دەبینین وەزارەتەکانی تر بێ لێکدانەوە یاخود، بێ پاساوی رەوا ئەو بڕەیان نووسیووە، ئایا وەزارەتەکانی تر دەزانن وەزارەتی دارایی هەرلێیان کەم دەکاتەوە، بۆیە پتر دەنووسن، یان مەبەستیان زیاتر راکێشانی پارەیە بۆ بەردەستی خۆیان؟ پێمان وایە هەردوو ئەگەرەکە خراپنو پێویستە چارەسەری ئەو گیروگرفتە بکرێ کە بەڵگەی بێ پلانیو پشت نەبەستنە بە داتاو لێکۆڵینەوە زانستیەکان.

وەزارەتی رۆشنبیری.

1. سەرەڕای ئەوەی ئەو وەزارەتە لە شارە جیاجیاکانی کوردستان خاوەنی چەندین خانووبەرەیە، پێویستی بە روونکردنەوەیە جەنابی سەرۆك، بەڵام بەهۆی ئەوەی لەلایەن هەندێ لایەنی ترەوە داگیرکراون بەناچاری وەزارەت خانووی بۆ فەرمانگەکانی خۆی بەکرێ گرتووە، ئێمە داوا دەکەین بەزووترین کات ئەو خانووانە بدرێنەوە وەزارەتی ناوبراو بۆئەوەی ئەو پارەیەی دەدرێتە کرێ خزمەتو کاری تری پێ بکرێت لە وەزارەتی رۆشنبیری.

2. وەزارەتی رۆشنبیری داوای بڕی (3250) سێ ملیارو دووسەدو بەنجا ملیۆن دیناری کردووە بۆ کڕینی ئامێری (SNG) واتا پەخشکردنی راستەوخۆی تەلەفزیونی نەوروز، بەڵام ئەو بڕە پارەیە لەلایەن وەزارەتی داراییەوە کراوە بە (250) لەکاتێکدا کەمترین نرخی یەك ئۆتۆمبێلی ئەو ئامێری (SNG)ە زۆر

لەوە پترەو ناشکرێ ئامێرەکە نیوەی بکڕدرێو نیوە کەی تر نەکڕدرێ. لێرەدا ئێمە پرسیار دەکەین ئایا چۆن وەزارەتی دارایی ئەو بڕە پارەیەی کەم کردۆتەوە؟ یەعنی بۆ یەك شتە، چۆن دەکرێت کەم بکرێتەوەو لەسەر نیوە بکرێت؟ دوو: بێگومان، ئەگەر توانای دارایی نەبێ دەکرێ بۆ ئەمساڵ هەر نەکڕدرێ، بەڵام نەك بەم شێوەیە هەندێك پارەی بۆ تەرخان بکرێ، چونکە پێمان وایە لە کۆتاییدا ئەو بڕە پارەیەش سوودی لێ وەرناگیرێ.

3. خەرجیەکانی تر واتە ئەو خەرجیانەی خانەی جێگیریان لە لیستی خەرجیەکاندا نییە بریتییە لە (1450) یەك ملیارو چوار سەدو بەنجا ملیۆن دینار، پێمان وایە دەکرێ بڕێکی باش لەو پارەیە بۆ مەبەستی تر بەکار بهێنرێ، چونکە ئەگەر لە کڕینی ئامێرێك رەچاوی نرخی بازاڕو پێویستی نەکرابێ پێشمان وانییە ئەو بڕە خەرجیانەش زانستیانە خەملێنرابن.

4. ژێرخانی رۆشنبیریو هونەر هێشتا باش نییەو پێویستی زۆری بە هۆڵو بینایەو کتێبخانەو شانۆو پێویستیەکانی وەك کتێبو کۆمپیوتەرو ئامێری مۆسیقایی و شتی تر هەیە، بۆیە پێشنیار دەکەین ئەمساڵ لەجیاتی ڤیستیڤاڵو ئاهەنگو سەردان پارەی دیاریکراو لەو بوارانەدا خەرجبکرێو ژێرخانی هونەریو رۆشنبیری پێ ئاواو ئاوەدان بکرێتەوە، ئەوە پێویستە وپێمان وایە حکومەت زیاتر رەچاوی بکات و لە بەر چاوی بێت.

5. لەوەزارەتی رۆشنبیری بڕێکی زۆری پارە بۆ سەنتەرو رێکخراوەکان تەرخانکراوە، بەڵام بەم شێوەیە پارەکە باش جێگەی خۆی ناگرێ چونکە:

1- هەندێ سەنتەرو رێکخراو هەن پێویستیان بە هاوکاری زیاترە، کاریان هەیە، چالاکیان هەیە پێویستە زیاتر دەستیان بگیرێت بۆ ئەوەی بەرهەمی زیاتر هەبێت.

2- هەندێکیشیان هەن لە ئەرکەکانی خۆیان زیاتر وەردەگرن، واتا ئەوانەی کە زیاتریان پێ دەکرێت کەم وەردوەگرن، ئەوانەی کەمیشیان پێ دەکرێت زیاتر وەردەگرن.

بۆیە بە پێوستی دەزانین بە زووترین کات:

أ. چاوێك بە سەرجەم سەنتەرو رێکخراوەکاندا بخشێنرێتەوە، ئەوکات کۆمەك بکرێن.

ب. پارەی تەرخان کراوی تریش بۆ هەموو سەنتەرو رێکخراوەکانی تر لەهەر وەزارەتێك بێ بخرێنەوە سەر وەزارەتی رۆشنبیری، چۆنکە هەندێ وەزارەتی تریش هەیە پارەی سەنتەرو رێکخراوو شتی تر وەردەگرن کە تایبەتمەندی وەزارەتی رۆشنبیریە.

وەزارەتی وەرزشو لاوان

1. ئەگەر ئێمە سەیری لاپەڕەی سەرەتای فۆڕمی بودجە بکەین دەبینین خانەی: خەرجیەکانی تر واتە ئەو خانەیەی کە لە لیستی خەرجیە جێگیرەکان نییە بریتییە لە (11650) یازدە ملیارو شەش سەدوپەنجا ملیۆن دینار، ئەوەی وەزارەتی رۆشنبیری یەك ملیار بۆ یەك ملیارو شتیك بوو، ئەوە لێرە یازدە ملیارە هەمان خانەیە کە پڕکراوەتەوە، نزیکەی هێندەی هەموو خانەکانی تر، واتە هەرچوار خانە سەرەکیە

جێگیرەکە. پرسیار لێرەدا ئەوەیە ئایا بۆچی ئەو بڕە زۆرە بۆ خەرجی لابەلا دادەنرێ؟ یازدە ملیارو ئەوەندە، ئەوەی تر سێازدە ملیارە.

ئێمە لەگەڵ ئەوەین بەپێی توانای دارایی حکومەت چەندی دەکرێ بۆ ئەو وەزارەتەش دیاری بکرێ، یەعنی زیاد بکرێت، بەڵام رێو شوێنی خەرجیەکان روونو ئاشکرابنو لەخانەی خۆیاندا جێگەیان بکرێتەوە.

2. بەهەمان شێوەی وەزارەتی رۆشنبیری داوا دەکەین بڕی هەرە زۆری پارەی تەرخانکراو ئەمساڵ لەبواری ژێرخانی وەرزشو کلتوری خەرج بکرێو خەرجیە لابەلاکان، واتا سەردان و فیستیڤاڵ و ئاهەنگ و میوانداری، هەموو ئەوانە کەم بکرێنەوە، بەڵکو بۆ پتەوکردنی ژێرخانی ئەو وەزارەتە تەرخان بکرێت.

3. هەندێ تێبینی لەسەر شێوەی پڕکردنەوەی فۆڕمو بڕو چۆنیەتی داواکردنو خەملاندنی لەلایەن وەزارەتی داراییەوە بە نموونە دەهێنینەوە:

أ. کاتێك ئێمە باسی دیاریکردنی بڕی گەورەی داهات دەکەین، ئەگەر سەیری ل1 بکەین دەبینین وەزارەت داوای (502) ملیۆن دیناری بۆ میوانداری کردووە، بەڵام (240) ملیۆن دینار ڕەزامەندی لەسەر دراوە ئایا، بە چ پێوەرێك ئەو بڕە پارەیە دیاری کراوەو، بە چ بنەمایەك بەم شێوەیە کەمکراوەتەوە؟ لەهەمان شوێندا باسی کاروباری سەربار کراوە (الاعمال الاضافية) بەعەرببییەکە کە هاتووە، (113) ملیۆن دینار تەرخان کراوە، ئایا ئەو کاروبارانە چین؟ ئەوە هەر لەبەر ئەوەیە کە داوای (280) ملیۆن کراوە؟ بۆ کارو باری سەربار داوای (280) ملیۆن دینار کراوە، یەك سەر (113) ملیۆن بۆی رەزامەندی لەسەر دراوە.

ب. ل2 دەرماڵەی لابەلا لە (290) ملیۆنەوە موافەقەتی (125) ملیۆن کراوە، ئایا دەرماڵەی لابەلا چیە؟ بەڵام، لەخانەی دەرماڵەی چاودێری کە خانەیەکی جێگیرە لە (50) ملیۆن (38) ملیۆنی ڕەزامەندی لەسەر دراوە؟ ئەوەی لابەلا دوو بەقەد، سێ بەقەد ئەوەی لابەلایە، ئەوەی کە دیارە خانەی جێگیرە سێ بەقەد ئەوەی ترە، ئەوانە پرسیارە بەراستی پێویستی بە وەڵام دانەوە هەیە.

ج. لە ل3 (10) ملیۆن بۆ کتێبو (23) ملیۆن بۆ گۆڤارەکان وابزانم (41) ملیۆنیش بۆ چاپە منی، تەرخان کراوە لەکاتێکدا لەماوەی سێ ساڵی ڕابردوودا بایی کەمتر لە (4) ملیۆن دینار، تەنها (4) ملیۆن دینار کتێب بۆ هەموو کتێبخانە گشتییەکانی پارێزگاری دهۆك کڕاوە.

د. ل4 خواردەمەنی تر نووسراوە بۆ وەزارەتی وەرزش ولاوان، لاپەڕە نەنوسراوە، ئەگەر سەیری فۆرمەکە بکەین ئەوە بۆ خورادەمەنی قوتابخانەکان، لەهەمان خانە خواردەمەنی تر نوسراوە، ئایا مەبەست لە خواردەمنی تر چیە؟ بۆ وەزارەتی وەرزش ولاوان، لەکاتێکدا لێرەدا (24) ملیۆن دیناری بۆ تەرخان کراوە، یاخود لە ل5 (اللوازم الاخرى) (21) ملیۆن تەرخان کراوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من ڕێزم هەیە بۆ ئەو ڕاپۆرتە، بەڵام ئەو ڕاپۆرتە موحاسەبە كردنە، ئەو ڕاپۆرتە موناقەشەی میزانیە نیە بەڕاستی بەو شكڵە، ئەگەر پرسیاریان هەیە؟ با دە پرسیار بپرسن بەسەر چاو بەڵام ئەم ڕاپۆرتە، ڕاپۆرتی موحاسەبەو موحاكەمە كردنە بەڕاستی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

شەرحی مەكە، تەواوی كە، بەڵام شەرحی مەكە، تكایە بەردەوام بە بەس جەواب مەدەوە.

بەڕێز ئارێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

هـ. لە ل6 دەرماڵەی شەوانە (95) ملیۆنو لەهەمان لاپەڕە لە دەرماڵەو ئیفاد جارێكی تر (80) ملیۆن تەرخان كراوەو خەرجی تر (النفقات الاخری) (53) ملیۆنو لەهەمان لاپەڕە جارێكی تر (النفقات الاخری) (30) ملیۆن تەرخان كراوە، ئایا ئەو هەموو دەرماڵەیە چۆنە؟ لەهەمان لاپەڕە تێچوونی سەردان و سەفەر (87) ملیۆن دینار.

و. لە ل9 كۆنگرەو كۆڕ (64) ملیۆنی بۆ تەرخان كراوە، ئەوە لە كاتێكدا لە خانەكانی سەردانو میوانداریو ئیفادو خانەی تریش پارە بۆ هەمان بوار تەرخان كراوە.

ز. لە ل10 چاككردنەوەی ئۆتۆمبێلەكان:

1- بارهەڵگر (46) ملیۆن. 2- ئۆتۆمبیلی كار (40) ملیۆن. 3- هۆیەكانی تر گواستنەوە (42) ملیۆن، ئایا مەبەست لەهۆیەكانی تری گواستنەوە چیە؟ وەزارەتی وەرزشو لاوان چەند ئۆتۆمبێلی بارهەڵگری هەیە؟ لەكاتێكدا لە ل11 چاككردنەوەی ئامێرو ئامرازەكان (80) ملیۆنی تری بۆ تەرخان كراوە.

ح. لە لاپەڕە 14 دا داوای (500) ملیۆن بۆ باروبوو وهاوكاری كراوەو (490) ملیۆن دینار ڕەزامەندی لەسەر دراوە، ئەوە لەكاتێكدا لەخانە جێگیرەكانی تردا وەزارەتی دارایی هەمیشە لەنیوە شتێك زیاتر یان شتێك كەمتری كەم كردۆتەوە، بەڵام بۆ ئەو بوارە نادیارو ناجیگیرە تەنیا (10) ملیۆنی كەم كردۆتەوە؟.

گ. لە لاپەڕە 15دا داوای (25) ملیۆن بۆ (مكافئات المخبرین والمتعاونین) تەرخان كراوە، واتا هەواڵ نێرو هاوكارەكان كراوەو، ڕەزامەندی لەسەر (19) ملیۆن دراوە. ئایا مەبەستی وەزارەت لە هەواڵنێرو (المتعاونین) چیە؟ ئەم خانەیە لەلایەن هەندێك وەزارەتی تریشەوە بە بڕی جیاجیا پڕكراوەتەوە، بۆ ئاگاداریتان وەزارەتی تریش هەیە ئەو خانەی پڕكردوەتەوە.

4- سەبارەت بە هەردوو وەزارەتی وەرزشو لاوانو ڕۆشنبیری پرسیارێك دێتە پێشەوە ئایە دوای یەكگرتنەوەیان تێكەڵیەك لە شێوەو جۆرو چۆنیەتی خەرجییەكان دروست نابێ‌و نابێتە هۆی بەفیڕۆ چوونی بڕێكی پارەی تەرخان كراو؟ ئەوە پرسیارە بۆ ئەوەی هەردوو وەزارەتەكە لەبەرچاوی بگرن، لە ئایندەدا.

وەزارەتی ناوچەكانی دەرەوەی هەرێم.

لەبەر ئەوەی ئەم وەزارەتە بەدوای کێشەیەکی ستراتیجیدا دەچێ، رەنگە پێویستی بەتەرخان کردنی بڕێکی زیاتری پارە هەبێ، بەڵام بەهەمان شێوەی وەزارەتەکانی تر پارەی تەرخان کراو بۆ خەرجیە لابەلاکان زۆرەو دەتوانرێ بڕێکی زۆری ئەو خەرجیانە کەم بکرێتەوەو پارەکە بخرێتە سەر پارەی بوارە پێویستیەکانی تر، لەگەڵ رێزماندا، بەدڵنیایشەوە تەنها پرسیارە ئەوەی ئێمەو بەدواداچوونە، یەعنی لێپرسینەوە لەگەڵ هیچ کەس ناکەین زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس کاك ئارێز، راپۆرتەکەت یەکەم: درێژبوو، دوو: بەشێکی پەیوەندی بەمیزانیەوە هەبوو، بەشەکەی تری پەیوەندی بە کاری لیژنەکەی خۆتانەوە هەبوو، دەبوایە لەگەڵ وەزارەت قسەبکەن، بەشێکیشی کاری چاودێریە، دیوانی چاودێریە بەراستی، چونکە ئەو ئیشە ئیشی وەزارەتی مالییە کاتێ کە موناقەشەی بودجەی وەزارەت دەکات، وەزارەتی مالییە موناقەشەی ئەو میزانییەی لەگەڵ دەکات، ئێوەیش پێش ئەوەی راپۆرتەکە بنووسن مەفروزە جەوابەکە لای ئێوە بێت، ئێمە لەئێوە پرسیار بکەین نەك ئێوە ئەو پرسیارانە ئاراستەی ئەندامانی پەرلەمان بکەن، ئێوە ئەبێت بەدوای ئەو تەفسیلاتانە بچنەوە، لە وەزراەت بپرسن، خەڵك لە ئێوە بپرسێ و ئێوە جەواب بدەنەوە، لە راپۆرتەکاندا فەقەت دوو، سێ شتی وەکو موقتەرەح هاتووە، ئەوەیش ئەوەیە بایەخدان بە ژێرخانی وەزارەتەکان لەجیاتی پارە سەرف کردن بۆ فیستیڤاڵ و کۆنفراس و ئەوانە، ئەوانە وەکو موقتەرحێك پێشنیاری وەزارەت بکەن، چونکە ئەوەیش پێشنیارێکی جیاوازی هەیە، ئەهەمیەتی کامیان باشە، من پێم وایە هەردووکیان ئەهەمیەتیان هەیە، ئەگەر پارەنەبوو بۆ هەردووکیان، ئەوە خۆی تەقییم دەکات، وەزارەت تەقییم دەکات، ئیشی حکومەتە، ئێمە لێرەدا ئەو پارەیەی کە دانرایە، دوێنێ سۆزان خان قسەیەکی زۆر راستی کرد، وتی موهیم نیە چەندە پارەکە، موهیم ئەوەیە چۆن سەرف دەکرێت، چۆن سەرف کردنەکە ئەوە بەپێی رێنمایەیەك دەبێت، بەپێی قەوانینێك دەکرێت، بەپێی تەعلیماتی وەزارەتی مالییەیە، دواتریش لەژێر چاودێری دیوانی چاودێری داراییە، هەموو خۆ ئەوە نیە بنووسێتیش دەرماڵەی جیا، دەرماڵی جیا وا نانووسرێت، بنووسرێت لە 10٪ دەرماڵەی جیا غێر رێنمایەی وەزارەتی دارایی و ئابووری جێ بەجێدەکات، ئەو رێنمایانە دیاری دەکات چ دەرماڵەیەك دەبێت، دوایی ئەگەر دەرماڵەی جیا بدات ئەوەیش بەگوێرەی رێنمایی دەبێت، رێگا هەیە بۆ ئەوە یان نا؟ جا لەبەر ئەوە من پێم وایە راپۆرتەکەتان بدەنە وەزارەتەکانی تایبەتمەند و وەزارەتی دارایی بۆ ئەوەی بەهەندی وەربگرن ودیراسەتی بکەن، من پێم وایە ئەگەر مولاحەزاتان نەبێت یەك سەر دەیخەینە دەنگدانەوە، مولاحەزاتان هەیە؟، د.کمال فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەکان کە راپۆرت دەنووسن ئیمزای لەسەر ئەکەن، بەڵام لەئەسنای خوێندنەوەو تەقدیم تەوزیحاتی تر ئەدرێتن ئەوە ئیعتێبار ناکرێت لەسەر ئەو راپۆرتە، چونکە ئەو قسانەی ئەو بەڕێزە دەیکات ئەو برادەرانی

تر ئیمزایان لەسەر نەکردووە، لەبەر ئەوە من داوا ئەکەم غەیری راپۆرتەکە قسەکانی تر لەپرۆتۆکۆلەکە سەحب بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك اخر فەرموو.

بەڕێز ئاخر جمال انور:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پرسیارەکەم ئاراستەی لیژنەی رۆشنبیریە، من پشتگیری لەبۆچوونەکانی بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان دەکەم، کە ئەبوایە لیژەی رۆشنبیری بەدوای ئەو سەرفانە چووبوایە یان ئەو تەخسیسانە چووبوایە، بچووایەتە وەزارەتی رۆشنبیری لەوێ یەکە یەکە پرسیاری بکردایە، بۆ ئەوەی ئێمە لێرە کە پرسیار لامان دروست ببوایە، پرسیارمان لە ئەوان بکردایە، ئەو سەرفە بۆ چیەو ئەو سەرفە بۆ چیە، پرسیاری دووهەمم بەنیسبە وەزارەتی ناوچەکانی دەرەوەی هەرێمە، پارەکە زۆر کەمە پێنج ملیار پارەیەکی وانیە بۆ وەزارەتێك، بۆیە ئەبوایە ئەو پارە زیاد بکرێت، نەك لێی کەم بکرێتەوە یان بخرێتە سەر خەرجییەکانی تر وەکو پێشنیاری لیژنەی رۆشنبیری، پرسیاری سێهەمیشم ئەوەیە نازانم هەموو برادەرانی لیژنەی رۆشنبیری ئەو راپۆرتەیان ئیمزا کردووە یان ئەو راپۆرتەیان نووسیوە یان رەئی هەموویان موتەفەق بوو لەگەڵ کاك ئارێز یان نە؟ یان رەئی خۆیەتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامەند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دوای ئەوەی کە راپۆرتەکە خوێنرایەوە لەلایەن بەڕێز سەرۆکی لیژنەی رۆشنبیرییەوە، ئێمە کە چەندین کۆبوونەوەمان لەگەڵ وەزیرە بەڕێزەکان و نوێنەری وەزارەتەکان کردووە سەبارەت بە موناقەشە کردن لەسەر بودجەی پێشنیارکراوی بۆ ساڵی 2008، لەسەر ئەو ئەساسە بووە کە ئێمە پشتگیری لەکارو چالاکییەکانی ئەو وەزارەتانە بکەین و پشتیوانیان لێ بکەین بۆ ئەوەی کە ئەو بودجەی بۆیان دەست نیشان کراوە لەلایەن وەزارەتەوە کەمەو ئەگەر بکرێت زیاد بکرێت بۆ ئەوەی کاروچالاکییەکانیان زیاتربێت، ئیتر هەندێ شتی بەشێوەی پرسیار هات ئەوە بۆیە من پێم خۆشە وەکو ئەندامێکی ئەو لیژنەی ئەو روونکردنەوە بەدەم، ئەمە یەکەم، دووهەم، سەبارەت بەناوچەکانی دەرەوەی هەرێم، دیارە ئەم بەیانیە ئێمە چەند ئەندامێکی لیژنەی رۆشنبیری لەگەڵ نوێنەرایەتی وەزارەت دانیشتین، من حەزەکەم لێرە لەسەرەتای قسەکانی برادەرانی لیژنەی دارایی باس لەوە کرا کە وەزارەتی ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم بودجەی ئیستیسماری نیە، ئەوە ئەوان بە ئێمەیان وتووە بۆساڵی 2008، (17835) حەڤدە ملیارو هەشت سەدو سێ و پێنج ملیۆن دینار پرۆژەیان تەقدیم کردووە، ئەمە وەکو خاڵێك، دووهەم بودجەی ساڵی 2007، وەزارەتی ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم ئەوەی کە لەلایەن حکومەتەوە پێشکەش کراوە و لەلایەن

پەرلەمانەوە پەسەند کراوە شەش ملیارو چل ملیۆن بووە، بەڵام بەهۆی نەبوونی هەندێ کات بەڕێزتان و برادەرانیش ئەزانن کە ئەوە وەزارەتە، ئیتر بەپێی ئەوەی کە چاودێری زیاتری جێ بەجێ کردنی مادە 140 ی دستوری هەمیشەیی عێراق دەکات، وە فەترەیەکیش بەهۆی کۆموڵێك کێشەو گرفت لە حکومەتی مەرکەزیەوە بۆ ماوەیەك ئەو وەزارەتە کاری نەبوو، بۆیە لەساڵی 2007 ئەوان تەنها (650) شەش سەدو پەنجا ملیۆن دیناریان لەبودجەی دەست نیشان کراوی خۆیان سەرف کردووە، بەڵام بۆ ساڵێ 2008 کە ئێستا کاریان زۆر بووە و کۆمەڵێك ئیشیان هەیە، یەکەم ئەوان بەردەوام سەردانی بەغدا دەکەن چ وەکو وەزیر چ وەکو لیژنەکانی وەزارەت، دووهەم: کۆمەڵێك نووسینگەیان لەناوچەکانی پەیوەند بە مادەی 140 هەر لە شنگار لە زەمار لە بەعشیق لە مەخمور لە شێخان لە کەرکووك و ناوچەکانی تابعی کەرکووك وخانەقین و مەندەلی و کۆمەڵێك نوسینگەو فەرعیان کردوەتەوە، کۆمەڵێك ئەرك و ئیشی لابەلایان بۆ دروست بووە، هەر لەچاودێری کردنی سیجلاتی نفوسی ئەو ناوچانە، بۆیە بەتەئکید ئێمە ئەمڕۆ لەگەڵیان دانیشتوین وە ئەوان داوا دەکەن ئەوە بڕە بودجەیەی کە بۆ ئەو وەزارەتە ئەمساڵ دەستنیشان کراوە کەمەو پێویستی بە زیاد کردن هەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن، من حەز دەکەم لێرە تەئکید لە خاڵێك بکەمەوە، بەڕێزان دەزانن لەدوێنێوە بۆ هەر وەزارەتێك کە ئێمە موناقەشەمان کردووە دوای خویندنەوەی راپۆرت و رەئی ئەندامانی پەرلەمان لەسەر ئەوە بووە میزانیەی یاخود بودجەی وەزارەت زیاد بکرێت، ئەمە حەقیقەتێك دەردەخات بەراستی ئەو بودجەیەی بۆ هەرێمی کردستان دەست نیشان کراوە کەمەو بەش ناکات، بۆیە زۆربەی وەزارەتەکان مەشاریعەکانیان ئەبێ کەم بکەنەوە، ئەبێ کارەکان وەکو پێویست نەتوانن جێ بەجێ بکەن من داوا لە بەڕێزتان دەکەم دوێنێ بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمانیش ئیشارەتی پێی دا، لەچوار چێوەی ئەو پێویستی و داوا کاریانەی پەرلەمان کردوویەتی بۆ بودجەی ساڵی 2008، من داوا دەکەم بڕگەیەك زیاد بکرێت، ئێمە بەرەسمی داوا لە حکومەتی مەرکەزی بکەین بودجەی حکومەتی هەرێم زیاد بکات لەو رێژەی 17٪ کەهەیە، یاخود بودجەیەکی ئیزافی بەپەلەبنێرێت بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین بەراستی لێرە کاروباری وەزارەتەکان پێ جێ بەجێ بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من لێرە دوو قسەم هەیە، یەکەم ئەوەیە کە کردم، بەڵام جارێکی تر دەیکەمەوە ئەو راپۆرتە راپۆرتێکی باشە، بەڵام دەبوایە ئەو راپۆرتە روو بە رووی ئەو سێ وەزیرە کرابوایە لەلیژنەکان، نەك لێرە وە جەوابیان بدایەتەوە، دووهەم: بەنیسبەت پرسیاری د. کمال و کاك اخر، کە ئەوە رەئی هەموو لیژنەکەیە و ئیمزایان کردووە، بەڵام ئەو رەئیەی کە خۆی دای نەك کە هاتووە لە راپۆرتەکە، شەرح ئەکات ئەوە رەئیی خۆیەتی، بەڵام راپۆرتەکە هین هەموو لیژتەکەیە، کاك رەشاد فەرمووو.

بەڕێز رشاد احمد إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مولاحەزەیەکم هەیە لەسەر شێوەی موناقەشە کردن، مەسەلەی بودجە تەخمینیە، حەقیقی نیە، مەفروزە ئەو بودجەیە کە کاری پێ دەکرێت شەش مانگ بەسەریدا چوویایە لیژنەکان بە پێی تایبەتمەندی خۆیان هەر کەس سەردانی وەزارەتی خۆی دەکات بزانێ چێ جێ بەجێ کردووە لەو بودجەیە، ئەو رەقەمەی هاتووە شەرت نیە وابێت، ئێمە داخیلی وردە کاری بین، وابزانم شتێکی زیادە لەبەر ئەوەی ئەو وردەکاریانە ناکرێت لێرە باس لەوانە بکرێت، بودجەیش تەخمینیەو حەقیقی نیەو، زۆر زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محمد حکیم فەرموو.

بەڕێز محمد حکیم جبار:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بەراپۆرتەکەی لیژنەی پەیوەندییەکان من بەحەقیقەت دوور لەو راپۆرتە هەموومان دزانین هەدری ئەموالی عام هەیە لەکوردستاندا، ئەوە حەقیقەتێکە بۆ ئێمە سەرەرای ئەوە کە ئەرکی ئێمەیە چاودێری دام و دەزگاکانی حکومەتی هەرێم دەکەین، بەڵام داوایش دەکەین وەکو ئەندامێکی پەرلەمان داوا دەکەم کە وەزارەتی دارایی و حکومەتی هەرێم چاوێك بەو مەسروفاتە لا بەلایانەو ئەوانەی کە جێ بوجێ ناکرێت و زۆر جار کە ئەدرێتە خەڵك و هەر ئەو خەڵکەیش گلەیی دەکەن لەو حکومەتە، پارەی چاکیان دەدەێتی و دوایش گلەیی دەکەن، نەیان دەیتێ گلەیی دەکەن، کەمیان دەیتێ گلەیی دەکەن، ئەو پارەیە هەموومان دەزانین ئەوەندەی وەزارەتی رۆشنبیری، هەر ئەوە نیە کە کاك ئارێز باسی کرد، رۆژنامەکان هەر هەمووی باسی گەندەڵی ئەو وەزارەتە دەکەن، زۆرتریش پەرلەمانی کوردستان باسی گەندەڵی ئەو وەزارەتەی پێچایەوە، سەبارەت بە وەزارەتی ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم، من ئەو پرسیارەم هەیە ئایا ئەوەی وەزارەتە تەنها عیلاقاتیە؟ یان لە کێشەکانی ئەو ناوچەیانە دەگوڵێتەوە ولەرێگای ئەو کێشەکانی ئەو ناوچانە چارەسەر دەکرێت؟ هەر شارۆچکەیەك، ئێمە لێرە تەنها بەبۆنەی کاك غفور مەخموری رەنگە تەنها گوێمان لەکێشەکانی مەخمور بێت، بەڵام لە خانەقین تاکو سنجار بەحەقیقەت کیشەیان هەیەو گرفتیان هەیەو زۆر لەو شارانە، یەعنی شارێکی وەکو دوزخورماتوو ئەو هەموو خەباتەی هەیە، بەڵام تاکو ئێستا ئاوی خواردنەوەی نیە، حەتا مەشروعی ئاوەکەی تەواو نەبووە، ئێستا نیوەی شارەکە ئاوی خواردنەوەی نیە، ئایا ئەرکی ئەم وەزارەتەیە، ئەگەر ئەرکێتی حەقە بودجەکەی زیاد بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

چرۆ خان فەرموو.

بەڕێز چرۆ علی حەمە امین:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی من لە شێوازی موناقەشەكەیا نەقدم زۆرە، ئەویش ئەوەیە كاتێك كە راپۆرتی لیژنەكان لەگەڵ رێزما بۆ راپۆرتەكانیان، كاتێك دەخوێنرێتەوە كەئەنەهو وەزیری موختەس لێرە دانیشتووەو موحاكەمەی دەكرێت، یان موحاسەبەی دەكرێت، بەڵام بەراستی ئەم راپۆرتانە ئەبوایە پێشتر حەتا پێش هاتنی موازەنەیش، بۆ ئیلا لەكاتی موازەندا ئێمە بیرمان بكەویتەوە ئەم خەلەلانە؟ پێش هاتنی موازەنەیش با هەر لیژنەیەك موراقەبەی خۆی بكردایە، مادام ئێمە حكومەت حكومەتی خۆمانە، لەگەڵ حكومەتیشا خۆمان بە موتەكافئ دەزانین، ئەبێ بەهەردوو لا ئێمە موحاوەلە بكەین بۆ ئەوەی گەندەڵییەكان نەهێڵێن و شتەكانی تر چارە سەر بكەین، كەواتە ئێمە هەر یەكێك لە خۆمان لە لیژنەكانمان ئەگەر موراقەبەی ئەو حاڵەتانە بكەین وبچین لەگەڵ وەزیرەكانا قسە بكەین و خەلەلەكانیان پێشان بدەین و نەقدەكانمان بخەینە بەر چاویان، ئەو كاتە ئەوانیش چارەسەری خۆیان دەكەن، ئێمەیش ئەوەی خۆمان ئەمانەوێ تیێ دەگەین، نەك لەگەڵ رێزما هەموو راپۆرتێكمان، هەموو قسەیەكمان، هەموو شتێكمان بۆ ئەو كاتە كۆبكەینەوە یان كە موازەنە دێت یان لە پێش كامیرەدا ئەو قسانە بكەین ودەریخەین كە ئێمە كەسی پاكین و كەسی گەندڵ نین، واللە ئەگەر بێ و حكومەت ناجیح نەبێت زەنبی ئێمەیشی تیدایە، ئەو كاتە ئێمەیش گەندەڵین، ئەگەر نەچیەوە هۆی كێشەكانەوە وبەراستەوخۆ لەگەڵ وەزارەتەكانا حەلی نەكەین، نەك تەنها لەپێش چاوی كامیرەدا دەریخەین، دوای ئەویش پشت گوێی بخەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك حاتم فەرموو.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من ویستم كۆمەڵێك خاڵ باس كەم، بەڵام یەك، دوانی باس كرا، تەنها لەسەر وەزارەتی وەرزش لاوان یەك، دوو كەلیمەیەكم هەیە، بەحەقیقەت وەزارەتی وەرزش لاوان هەرچەند وەزراەتێكی نوێیە وەئەركێكی قورسیشی لەسەر شانە، ئەوە ئێمە ئیبینین رۆژانە لەسایتەكان، لە رۆژنامەكان، لە مقابەلە تەلەفیزیۆنییەكان، لاوانی وڵاتی ئێمە گلەییەكی زۆریان هەیە لەسەر چوونە دەرەوەیان، لەسەر بێكاریان، لەسەر ئەوەی كەخەم خۆریان یەقەی خۆی ناكرێت، بۆیە من لە لای خۆمەوە بودجەی وەزارەتی وەرزش لاوان بەكەم دەزانم و حەقە زیاتر بكرایەت بۆ ئەوەی كە بتوانن كێشەی لاوان و گەنجی وڵاتی ئێمە كەم بكاتەوە، دووهەم بەنیسبەتی ئەوەی راپۆرتی لیژنەی رۆشنبیری بەحەقیقەت هەمان رەئی كاك اخرم هەیە، ئەبوایە ئیشارەت بەخاڵەكان بدرایە كاتێ كە وەرزەكە ئامادە بوایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

د. رمضان فەرموو.

بەڕێز د.رمضان عبدالرحمن محمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشەکی دەست خۆشی لەلیژنەی رۆشنبیری و پەیوەندییەکان دەکەم بۆ ئەو ماندوو بوون و وردەکاریەیان کە کردوویانە، چونکە بەر چاو روونیەك بوو بۆ ئێمە لەبەر ئەوەی ئەو کوراسەی بودجەیە لەبەر دەستماندا نەبوو، بەراستی هەموو وەزارەتێك و هەموو دامودەزگایەك کۆمەڵێك چالاکی سابتی هەیە کە دیارن، مەفروزە بودجەی تەرخان کراو لەوچالاکیە دیارو بەرچاوکراوانەدا زیاتر بێت لەو شتانەی ناوی چالاکی تر، شتەکانی تر کە هاتوون و نادیارن، ئەوەی کە پێویستیشە پرۆژەی نیشتەجێبوون، پرۆژەی ئیستیسماریمان هەبێ بۆ لاوان لەوە باشترە کە ئەو خەڵکەمان فێری پارە پێدان کردووە و تەمبەڵمان کردوون، وامان لێ کردوون هەر چاوەڕوان بن، بۆیە دەست خۆشیان لی دەکەین وە هیواداریـن بۆ دواتریش بەدواداچوونی خۆیان هەبێ و لێکۆڵینەوەی زیاتر و کەمکردنەوەی گەندەڵی کە دەزانین بنەبڕناکرێت، بەڵام بەمەبەستی کەمکردنەوەی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك زرار فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی من پێم خۆشە لەسەر سیاسەتی بودجە هەندێ قسە بکەم و بەڕێزان گوێم لی رابگرن، ئەمشەو برادەرێکم لە هۆڵەنداوە قسەی لەگەڵما کرد کە لە پۆلی پێنجی عیلمی بەیەکەوە بووین، دەست خۆشی لەپەرلەمانی کوردستان کرد، بەراستی باسکردنی ئەو بودجەیە، نەك هەر لەناو هەرێمی کوردستان لەدەرەوەیش دەنگی داوەتەوە، من نازانم بۆچی ئەندام پەرلەمانە بەڕێزەکان بەپەلەن لەپەسەند کردنی بودجە؟ ئێمە چەند قسە لەسەر بودجە بکەین خزمەتی حکومەتی هەرێمی کوردستانیش دەکەین، پێمی راگەیاند وتی لەهۆڵەندا هەموو سێهەم سێ شەممەی مانگی نۆ، لەساڵی 2006، 9/16 کردووە، ساڵی 2007، 9/18 کردووە بودجە بێتە ناو پەرلەمانی هۆلەندا، سەدو دوو رۆژ، سەدو سێ رۆژ موناقەشەی لەسەر دەکرێت، ئەگەر نەیشیان توانی پەرلەمان لەو سەدو چەند رۆژە بودجە پەسەند بکەن، ئەوە وەزیری دارایی، دەسەڵاتی ئەوەی هەیە چوار لەسەر دوازدە، کە دەکات یەك لەسەر سێ، بودجەی هۆڵەندا سەرف بکات بۆ هەموو وەزارەتەکان تا ئەو کاتی کە پەسەندی بودجەکەیان دەکەن و بڕیاری لەسەر دەدەن، ئیمە ئەوە هەمووی شەش دانیشتنە، بۆچی راپۆرتێك وردەکاری تێدابیت بێ ئەوەی بزانین وردەکاریەکان تەواون یان نا تەواون یەکسەر چەند ئەندام پەرلەمانێکمان هەڵدەسین و دەڵێین ئەوە وانیە، ئەوە هێرش کردنە، بەڕێزان خۆ ئێمە ئەگەر لە وەزارەتێك گەندەڵی هەبێت بەحکومەتی رابگەیەنین، ئێمە خزمەتی حکومەت و خزمەتی میللەتەکەمان دەکەین، خۆ ئەگەر حکومەت بڕۆخی ئێمەش دەڕۆخێین، کە واتا ئەوانەی بەدوادا چوونی تەواو دەکەن موخڵیسی ئەم وڵاتەن و موخڵیسی حکومەتەن، وەئێمە وەکو ئەندام

پەرلەمانی کوردستان، ئەوانەی کە لەداراییا شارەزاییان هەیە، ئەوانەی کە بەدواداچوونیان هەیە، چەند وردەکاری بکەین، بەڵام بەدوادا چوونەکەمان لەپێناوی رۆخاندن نەبێت، بەدواداچوونەکەمان بۆ ئەوە بێت بودجەی هەرێمی کوردستانی پێ دەوڵەمەند بێت ئەوە شتیکی زۆر باشە، من لێرەوە سوپاسی ئەو برادەرەی خۆم دەکەم لەهۆڵەندا کە ئەو زانیارانەی پێ راگەیاندم، کە ئەوویش خالید رەزایەو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

والله کاك زرار منیش لەشوێنێکا ئەو شتەم خویندوەتەوە، بەڵام هەر وڵاتێك ئەزموونی خۆی هەیە، تەجروبەی خۆی هەیە، ئەگەر کوردستانیش ئیستقراری خۆی هەبێت، سەرچاوەی خۆی هەبێت، دەتوانین، ئەگەر موستەقر بێن و دەوڵەت بین، لەمانگی شەشیش بودجەی دووساڵیش موناقەشە بکەی، زۆر موشکیلە نیە تۆ خوتەیەکە دایدەنەیت، مەعاشەکانت دیارە، میلاکاتت دیارە، پرۆژەکانت کە دای دەنەیت دیارە، بەڵام ئێمە خۆمان دەزانین لەعێراقدا وەزنمان چۆنە، لەبەر ئەوە تەجروبەی خۆمان تەنها خۆمان لێی تێدەگەین، لەبەر رۆشنایی دونیا ناتوانین تەجروبەی دونیا بێنین، زۆر جار مەقالێك دەنووسرێت دەڵێت لەپەرلەمانی سویدی وایە، بۆ ئێوە وانین؟ یەکێکی تر دێت دەنووسێت ئەڵمانیا وایە بۆ ئیوە وانین؟ یەکێکی تر دێت دەنووسێت هۆڵەندا وایە بۆ ئیوە وانین؟ ئێمە حەزئەکەین ئیستیفادە لە هەر وڵاتێك بکەین، بەڵام ناتوانین باز بدەین لەسەر واقیعی خۆمان، واقیعی خۆمان تەجروبەیەکی تایبەتە، سارا خان فەرموو.

بەڕێز سارا خضر پیرۆت:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەردوو وەزارەتی رۆشنبیری و وەرزشی لاوان لەو پەرلەمانە کە یاساکانیان دەرهات بەشێکی گرنگیان تەرخان کرابوو لەئامانجەکانیان کە هوشیارکردەوە بێت، بەڵام ئێمە تێبینی دەکەین بارودوخێکی زۆر سەخت هەیە لەکوردستان بۆ کێشە کۆمەڵایەتییەکان بەتایبەتی کێشەی ژنان کەپێویستی بە هوشیار کردنەوەیەکی زۆر هەیە، من وا دەبینم کە جێدەستی ئەو وەزارەتە دەرهەقی هوشیار کردنەوەی ئەو توێژە کە کەم و کوری تێدایە، بۆیە ئێمە پێشنیار دەکەین کە هەم ئەو دوو وەزارەتە لەلایەکی کەوە لەبودجەی تەکمیلی هەرێمی کوردستان بڕێکی دیاری کراو تەرخان بکرێت بۆ مەسەلەی ژنان، لەبەر ئەوەی ئێمە دەزانین ژنان وەزارەتی تایبەتی خۆیان نیە، وەزارەتی هەرێمیان هەیە بۆ کاروباری ژنان، بەڵام بەداخەوە ئەگەر وەزارەتیان هەبوایە لەوانەیە بودجەیەکی زیاتر بۆ ئەو مەسەلەیە تەرخان بکرایە، لەبەر ئەوە من لێرە بە پێویستی دەزانم کە گرنگی زیاتر بەو بوارە بدرێت، ئەوە خاڵی یەکەم، خاڵی دووهەم، پشتیوانی لە راپۆرتی لیژنەی رۆشنبیری و پەیوەندێیەکان دەکەین بەتایبەتی ئەو خاڵەی کە باس لە بەفیڕۆدانی پارەو بودجەی وەزارەتەکە دەکرێت لە ئاهەنگ وفیستیڤاڵ، ئێمە ناتوانین بڵێین گرنگنین ئەوانە، بەڵام پێویستی بە چاو بەسەرخشاندنەوە هەیە، هیوا خوازبووم کە زۆربەی راپۆرتەکانی ئەو وەزارەتانە بەو شێوە

وردەكاری تێدابوایەو زۆر ئاساییە كە پەرلـەمان بەدواداچوونی هـەبێ بـەدوای بودجـەی وەزراەتـەكان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك پیر خدر فەرموو.

بەڕێز خضر خليل سليمان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەز خۆم ئەندامێكی لیژنەی رۆشنبیریمە وكەیفامن گەلەك دهێت كە كاك ئارێز خۆ ماندوكر پێ ژمارە چ و پێ بابەتا چ، بەس بیرا من هات تە ئیمزا نەكردیە وەكو دوو نامـە وی فەرقـە، ئـەو پێـت گـەڕێت و دڤێـت زانیاریا كۆمكەتن، وە ئەم ژی لگەل بـەس هـەر تشـتەكی، ئاخڤتنـەكی وەخـتی خـۆی هـەی، سـێ وەزارەتێـت گرنگ، وەزارەتە روشنبیریە، كە چەند سەنتەرێت روشنبیری وسنتەرێت رێكخراوی سڤیل پێڤەت گرێداینـە ،وەزارەتا وەرزش ولاوانا كەرتی لاوان كە پاشا رۆژا میللەتی مە بـو وان رێگردایـە، لەسـەر سـنگێ وا نگرێـدا پشتەڤانی لێ بكەین، یادی وەزارەتێ سێ وەزارەتا دەڤەرێت ڤەقەتیایە ژ هەرێمێ كوردسـتانێ، ئەگـەر ئـەم بودجایا بڕین پرسیارمن بۆ جەنابێ وەزیرێ پلاندانان هەیە ئەرێ ئـەركی ئـەو وەزارەتـە تـەنێ هـەر ئـەوە دوا چـــوونا مـــاددا 140 یـــان ژی وەك حكومـــەتا تـــەنگا ڤیایـــە گـــەل حكومـــەتا هـــەرێما كوردســـتانێ كوخزمـــەتگوزاریا زۆر فـەروپێتڤیت بكگهیتــە وان دەڤـەرێت پشـتا ڤەقــەتیای ژ كوردســتانێ، ئەگـەر وەك حكومەتا تەنگاڤیایە بو دجیای گەلەكا كێمـە، دێینـە سـەر خـالا خـۆ وەك لێـژنا رۆشـنبیری، ئـەم گـەل كـاك ئارێزن بس وەكی جەنابێ تە، ئەركێ مە وەك ئەنـدامی پەرلـەمانی دیـارە، دوو چـونا بچینە وەزارەتـا گـەل وان روویـــنین وەزارەتـــا پەیوەندیـــدار پـــەروەردە، گـــەل وەزارەتـــا رۆشـــنبیری روونـــین گـــەل وەزارەتـــا خـــۆ نەدانووسانا جیان بین ڤان كێماسیا، گەل وان پرسـیار بكـەین پرسـیارێت ڕەوانـە، لینـە جێـوان هـیرە بـوون، دەبوایـە گـەل وا رێـنین، ئەگـەر دەنـگ مەڤـە نـەهاتن ئـەم ژی سـەرۆكاتیا پەرلـەمانێ داخـواز كـەین، بـژین وەزیری وەرزش ولاوان بلا بهێتە پەرلـەمانی، بومـە دەعـوەت بكەنـە پەرلـەمانی، وەزیـری رۆشـنبیری بومـە دەعوەت كەنە پەرلـەمانی، مەگەلـەك پرسـیار ژی هەینـە ئـەم ڤـی رەنگـی ئـەڤ راپۆرتـە ئیمـزا نـەكر ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك هیوا فەرموو.

بەڕێز هيوا صابر احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەڕاستیا من هەر لەپێشتر راو بۆچوونی خۆم لەبارەی بودجە وتووە، بەڵام ئیتر ناچارین قسە بكەین، ئاماژە بە ئەركی پەرلەمانتار كرا، ئەركی پەرلەمانتار ئەوەیە لەسەر ئەم قەزیانە قسە بكات، ئـەركی پەرلـەمانتار كادیرێكی حیزبی نیە، ئەوەی لەسەرۆكی بەسەریا ئیملا دەكریت جێ بەجێ بكرێت، من دەست خۆشی لـەو

راپۆرتە دەكەم، وابزانم لە زۆربەی ئەو راپۆرتانەی كەپێشتر گوێبیستی بووین وردتر بوو، هەرچەند شەرح و بۆچوونی خۆیشی هەیە، ماڤی خۆیەتی دەری ببڕێت، سێهەم من لێرە گرفتەكە لەوە ئەبێنم بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان بۆیە ئەم راپۆرتانە لەوانەیە بۆ ئێمە موستەفیز بێت، چونكە قەرارە ئێمە سەلاحیەتی دەست كاریكردنی ئەو رێژانەمانە نیە كە دیاری كراوە، بەلام لە ئەسلا پێویست بوو ئەوە وەكو موفتەرحێكی وەزارەتی دارایی بێتە بەردەستی پەرلەمان بلی خەملێنراوی بۆدجەی فلان وەزارەت ئەوەیە پەرلەمان رای چیە؟ لیژنەكان قسەی لەسەر بكەن، لەسەر ئەنجامی ئەوە بڕیاری لەسەر بدرێت، بەلام ئێوە ئێستا بڕیارتان داوە، ئێمە لەبازنەیەكی داخراوا موناقەشەمان پێ دەكەن و دوایی دەچێتە سەر ئەوەی كەبڕیار دراوە، بۆیە لێرە مەسەلەن راپۆرتی لیژنەكان هیچ واتایەكی نامێنیت.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن، جەنابتان بە گوێرەی یاسای موتەبع لەپەرلەمانا، هەر چەند پەرلەمانتارێك داوای كرد پێویستە بخرێتە بەر باسەوەو دەنگی بۆ وەربگیرێت، ئێمە چەند پەرلەمانتارێك داوای ئەوەمان كردووە كە پێویستە وەزیری پەیوەندی دار لە هەندێ ولاتا سەرۆكی حومەتەكە دێت، جێگرەكەی دێت، ئێمە نامانەوی ئەم یاسایە تێپەڕێنین، ئەمانەوێ بیكەیەنە ویستگەیەك لە بابەتی بودجە دەست بخەینە سەر هەندێ بواری گەندەلی، رێگە لە گەندەلی بگرین، گەورە ترین مەترسی لەبەردەم كێشەكانی ولاتانا تەنها گەندەڵیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك هیوا دوێنێ شەرحمان كرد لەنیزامی داخیلیماندا نیە هەموو وەزیرەكان حازر بن لێرە، تەنها وەزیری دارایی و ئابووریە، بەلام هەر تیكرار دەكەیتەوە، من جارێكی تر تەئكید دەكەمەوە و تەماشای نیزامی داخیلی خۆمان دەكەم، ئەوەتا نووسراوە موازەنە دێتە پەرلەمان بیدایەتی تشرینی یەكەم، پێش كۆتایی ساڵ، ئەوە یەك، دوو: موازەنە دەدرێتە لیژنەی مالی و ئیقتیسادی وە مەشروعی قانونی موازەنەی عامە، مادەیەكی تر دەڵیت لیژنەی مالی راپۆرتی خۆی دەنووسێت دەربارەی موازەنە و لەماوەی سی روژدا لەو رۆژەی كەبۆی دێت، مادەی دواتر دەڵێت بۆ هەر لیژنەیەك هەیە مولاحەزاتی خۆی لەسەر ئەو بەشەی كە پەیوەندیدارە پێی بدات وەكو ئێستا دەیكەین كە ئیختیساسی خۆیەتی بۆ ئەوەی بیداتە لیژنەی دارایی، بەلام ئێمە وتمان و دوێنێیش شەرحمان كرد بۆ چێ ئەوە نەكراوە لەبەر ئەوەی گۆڕانكاری بەسەردا هات، لەبەر ئەوەی میزانیەی تەكمیلی هات، راپۆرتیان نووسیبوو، فریا نەدەكەوتین راوەستین جارێكی تر بیست رۆژی تر جارێكی كە كۆبووینەوە، خستمانە ئێرە، ئەوە پشتگیری داواكاریەكەی تۆ زیاتر دەكات، لەجیاتی ئەو هەموو تەفسیلاتە لەلیژنەكە باس بكەن، بێن لێرە بڵێن بێ موناقەشە بڕوات، ئێمە تەفسیلاتمان لێرە داوە ولێرە موناقەشە كراوە، بەلام تەنها ئەو داوا كاریەت كە وەزیر بێتە ئێرە، شتی وا نیە، كاك غفور فەرمووو.

بەڕێز غفور طاهر سعيد مەخموری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەنیسبەت ئامادە بوونی وەزیرە پەیوەندیدارەكان، بەراستی بەرەئیی منیش ئیجاب ناكات ئامادە بن لەبەر ئەوەی وەزیری پلاندانان لێرە وجودی هەیە و ئامادەیە لە دانیشتنەكە و لیژنە تایبەت مەندەكانیش هەموویان ئامادەن، ئەو لیژنە تایبەتمەندانەی پەرلەمان دەبێت ئەو سەرنج و پێشنیارانە كۆ بكەنەوە بۆ بەدواداچوونی ئیشوكارەكانی خۆیان وسەرۆكایەتی ئاكاداربكەنەوە كە ئەو نیقاشانە كراوە بە داوكاری پەرلەمانتاران بووە، بۆ جێ بەجێ كردنی ئەو كارانە، ئەوە وەكو تێبینیەك، بۆ ئیشەكانی تریش من دێمەوە سەر مەنتقەی مەخمور جارێكی تر بەراستی لەبەر ئەوەی ئەو مەنتقەیە زۆر زۆر مەغدورە، بەنیسبەت وەزارەتی رۆشنبیری من پێشنیار دەكەم هەرچەند من هەقم لە كەمی و زۆری بودجەكە نیە لەبەر ئەوەی بەڕێز وەزیری دارایی راپۆرتەكەی خوێندەوە لەراپۆرتی وەزارەتی دارایی هەموو شتەكانی خستەڕوو و ئەو بودجەیش كە دانراوە بۆ وەزارەتەكان، تەنها من ئەوە دەخەمە روو كە ئەو ئەولەویاتانە هەیە، ئەو كارانە هەیە دەبێت گرنگی پێ بدرێت، مەسەلەن لە مەخمور تا ئێستاكە هۆڵێك نیە بۆ كۆڕو كۆبوونەوەكان، بۆ چالاكی هونەری، بۆ چالاكی رۆشنبیری، من پێشنیاری ئەوە دەكەم لەبودجەی وەزارەتی رۆشنبیری بڕیك تەرخان بكرێت، كۆمەڵگایەكی هونەری بەهۆڵێكی گەورەی هونەری و رۆشنبیریشەوە لەمەخمور درەست بكرێت و، لەهەمان كاتدا لە ساڵی 1991 وە كتیبخانەی گشتی لەمەخمور نەماوە، لەكاتی راپەڕین دوای ئەوەی كە بەرەی كوردستانی لە ناوچەكە نەما، حكومەتی عێراقی رووخاو هاتەوە ناوچەكە، كتیبخانەی تالآن كرد، زۆر بەی دەزگاگانی تری مەخموریشیان تالآن كرد، تا ئێستاش كتیبخانە دانەمەزراوەتەوە، بۆیە پێویستی بە دامەزراندنی كتیبخانەی گشتیە لەمەخمور، بەنیسبەت وەزارەتی وەرزش ولاوانیش، من داوا كارم یاریگایەكی مۆدێرنی وەرزشی لەو شارە دروستبكرێت وە لەهەمان كاتدا مەلەوانگایەكی هەبێت، چونكە كە لەو روانگەیەیش و هیچی بۆ نەكراوە لەو رووەوە، بەنیسبەت وەزارەتی ناوچەكانی دەرەوەی كوردستانیش بەراستی ئەو بودجەیەی كە بۆی ترخان كراوە هەقە هەندێك پرۆژەی ئەگەر كاتیش بێت بەتایبەت بۆ گوندەكان لەو بڕە پارەی ئەو وەزارەتە تەرخان بكرێت و ئیهتیمامی تەواو بەو ناوچانە بدرێت، لەبەر ئەوەی وەك وتم من مەخمور وەكو شوێنێكی كوردستان و هەر پەرلەمانتارێكیش ئەلێرە كە خەڵكی شوێنێكە دەبێ ئێمە هەوڵ بدەین هەر كەس گرفتەكانی ناوچەكەی خۆی بخاتە روو، بۆ ئەوەی بەدوای چارەسەری و بەدوای دابینكردنی پێداویستەكانیانە بین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك هیوا فەرموو.

بەڕێز هیوا صابر احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

حەزەكەم ئەم شتانە ئیجابی وەربگرن، واللە من دیفاع لە پەرلەمان و مەوقیعی پەرلەمان و سومعەتی پەرلەمانتاران دەكەم، جۆریك ناعەدالەتی دەبینم لەشێوازی خیتابەكەدا، ئێمە هەڵدەسین جەنابتان لائیحە ئێمە دەرئەهێنن، بەگوێرەی لائیحە پەیوەستم دەكەن، سوپاست دەكەم، من ئەبێ ملكەچی لائیحە بم، بەلاَم لەدنیا نیە با ئێمە لیژنەیەكی تەحكیمی بێنین بۆ باسی ئەم بودجە لەكوێی دنیایە بودجەیەك هاتبێ قەراری موسبەقی لەسەر درابێت، لەبەر ئەوە هەموو شتەكان پۆچەڵ دەبێت، لەبەر ئەوە من داوا دەكەم ئەم مەوزوعە با لیژنەیەك بێت لەبودجە شارەزایی هەبێت، قەرارێكی موسبەق بێتە پەرلەمانەوە بڵێت پەرلەمانتاران موناقەشەی بكەن، هەر ئەبێ ئەوەیش بێت، كابرا وەتەنی ئەخۆی كەروێشك هەر كەرویشكمان هەیە، ناخۆی كەروێشك هەر كەروێشك هەیە، لەبەر ئەوە من ئیعتیراز ئەكەم لەسەر ئەم شێوازە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

تۆ حەقی خۆتە ئیعتیراز بكەی، حەقی خۆتە دەنگیش نەدەی، ئەوە حەقێكی تەبیعیە، وەكو ماڤێكی ئەندام پەرلەمان بۆت هەیە رەئی خۆت بڵێیت، بۆت هەیە ئیعتیراز بگریت، بۆت هەیە دژی بێت، بۆت هەیە تەئییدیشی بكەی، بەلاَم بۆشت نیە تۆ رەئێكت هەیە بتەوێ رەئیەكەت فەرز بكەی لەسەرمان، تاكو ئێستا كە هیچ ئەندامێكی پەرلەمان تەئیدی جەنابتی نەكرد بۆ ئەوەی تەئجیل بكرێت، ئەگەر ئێستاش كەسێك هەیە لەئەندامانی پەرلەمان تەئیدی ئەوە دەكات بودجە تەئجیل بكرێت، وەزیر بە وەزیر بانگی بكەن با دوو كەس قسە بكات، بۆ ئەوەی بیخەمە دەنگ دانەوە، ئێمە چوار، پێنج رۆژە موناقەشەی دەكەین، تەنها جەنابت وا دەڵێیت، لەبەر ئەوە ناتوانم تەنها لەبەر جەنابت، ئەگەر دوو، سێ كەس بڵێت دەبێتە موناقەشە، كەسێك تەئییدی نەكرد بڵێت واللە ئێمە دەمانەوێ وەزیری تایبەتمەند بێت، با دوا بكەوین و با موناقەشەی نەكەین، دواییش زوڵمێكی گەورە دەكەی لەئێمە، ئێمە لەبەر رۆشنایی داوا كاری ئێوە كۆمەڵێك قەرارمان دا لەسەر قانونەكە، كۆمەڵێك قەراراتی باشمان دا لەبەرژەوەندی گەلدابوو، سولفەی عەقارە، چاكردنەوەی مووچەی فەرمانبەرانە، چاكردنی مووچەی خانەنیشینە، رووبەرروونەوەی وشكە ساڵیە، راپۆرت تەقدیم كردنی وەزارەتی دارایی شەش مانگ جارێكە، كۆمەڵێك شتی ترە، یەعنی ئێمە باسمان كردووە، پێشتریش سوڵتەی داد وەری میزانتیە تایبەتی خۆی هەبێت، ئەمانە هەمووی تۆ كەئەنەهو هیچ نەكراوە، هەموو جار تۆ بەتاقی تەنها ئەوە دوو جارە، سێ جارە ئەتەوێ رەئیەكەت فەرز بكەیتە سەر ئێمە، واللە ئەوە زۆر زوڵمە لەسەر ئێمە دەیكەیت، كاك فتاح فەرموو.

بەڕێز فتاح عبداللە نقشبندی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێم وایەی شێوازی موناقەشەكەمان دۆێنێیش عەرزم كرد لەناو ئەو جەلسەیە زۆر بەتێكەڵی ئەیبینم، جارێ من وا تەسەور ئەكەم لە هەندێ موداخەلەی ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز كەئەنەما ئێمە پەرلەمانێكی موعارەزەین، ئەو حكومەتەی كە ئێمە هەمانە پێك هاتووە لەو پێكهاتانەی ناو پەرلەمانا، حەقە ئێمە هەر هەموومان ئەگەر گەندەڵیمان هەیە، بەحەقیقەت هەمانە، بەلاَم گەندەڵیەكی عام هەیە،

با ئەو گەندەڵیانە پەنجەی بخەینە سەر، نەك بەشێوازی موناقەشە لەدونیادا دەنگ بداتەوە لەساڵحی ئێمە نیە، پێم وایە شێوازەکە بگۆڕین باشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من نوقتەیەکی نیزامیم هەیە لەسەر سەرۆکایەتی، بیزات جەنابت، یەعنی بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ و ئەعراف پەرلەمانی، ئەندامانی پەرلەمان کە داوای گفتوگۆ دەکەن ناویان دەنووسرێت، پاش ناو نووسین حەق نیە جارێکی تر مەجال بدرێت، یەعنی من مولاحەزەم کردووە ئەندام بەرلەمانەکانمان لەسەر یەك بابەت دوو، سێ جار قسە ئەکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

والله ئەم جارە بوو کاك هیوا بۆ، ئەویش لەبەر ئەوەی تیکراری داواکەی دەکات و ئیلحاح دەکات بۆ ئەوەی لای هەمووتان روون بێت، ئەو ئیلحاح کردنە فەقەت هین ئەو بووە، کەسێکی تری ئەندام پەرلەمان تەئکیدی لەسەر قسە کانی ئەو نەکردۆتەوە، مەجبور بووم روو بەرووی بەکەمەوە و قسەیشی بدەمێ، قسەیش بکات، کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەرچەند بەناوی نوقتەی نیزامیەوە کاك فتاح هەندێ لەقسەکانمی روون کردەوە، من ئەمەوێ روون کردنەوەیەك بدەم، ئێمە هەمووومان ئەم حکومەتەمان دروست کردووە، حکومەت حکومەتی لایەك نیە، حکومەتی هەمووومانە، بە هێزکردنی ئەرکی هەمووومانە، یەعنی ئەوە نیە یەکێك خۆی بکات بە مودافیعی حکومەت و یەکێك موعارەزە بێت، هەمووومان شەریکین لەو حکومەتەدا کە رەخنەیشی لێ دەگرین بۆ ئەوە نیە بیرووخێنین یان خوا نە خواسە ئیسائەی پێبکەین، بۆ ئەوەیە بەهێزی بکەین، یەعنی ئەم موناقەشانە لەمەسڵەحەتی حکومەتدایە، ئەگەر حکومەت ئیشی باش بکات و خەڵك لێی رازی بێت لەمەسڵەحەتی حکومەت و ئێمەدایە، ئێمە بۆ ئەوە موناقەشە دەکەین، بۆ ئەوەی ئەگەر کەم و کورتیەك هەیە ئەم حکومەتە بەهێزبێ و خەڵك لێی رازی بێت، ئێمە لەموناقەشەکانی حەفتەی پێشوومان بەسوپاسەوە حکومەت و وەزارەتی دارایی وبرای وەزیری هەرێم بۆکاروباری دارایی و وەزیری پلاندانان بەئێشەکانیانەوە چوونەتەوە وکۆمەڵێ دەست کەوتی زۆر گرنگیان پێشکەش کردووە وهەمووی لەسەر پێشنیارو داواکاری ئەندامانی پەرلەمان و سەرۆکایەتی بووە، کە ئەمە دەست کەوتێکە ئێمە کردوومانە، پەرلەمان کردوویەتی بۆ ئەوەی حکومەت پێی بەهێز بێت، خەڵك لێی رازی بێت، ئەبێت ئێمە بەو روحیەتە ئەم رەخنانە قەبوڵ بکەین، ئێمە ئەمانەوێ حکومەت لەئاستی داواکاری وپێشنیارەکانی خەڵکدا بێت، ناکرێت ئێمە ئەگەر قسە

بكەین بۆ ئەوە بێت بیڕووخێنین، وەکو باسم کرد ئێمە هەمووما‌ن شەریکین لەو حکومەتە، ئەم مەسەلەیە کە هەیە لە وەزارەتی رۆشنبیری، من پێم وایە لە زۆر وەزارەتی تریش وایە، یەعنی تەسەور ئەکەم وابێت ئەمە وەکو ئیشارەتی پێدرا ئەمە بەهەدەربردنی ئەو بودجەیە، ئەو بودجە زۆرەیە کە دێتە هەرێمی ئێمە، کە لە بودجەی زۆر وڵاتانی دەرهاوسێ زۆر ترە، کە بە داخەوە لەبەر بەهەدەربردنی بەم شێوە لەهەندێ لە وەزارەتەکانا ناتوانین کێشەی ئاوەڕوو و کێشەی ئاو و کێشەی سووتەمەنی پێ چارەسەر بکەین، کە ئەکرێت پێی بکەین ئەگەر بەم شێوەیە هەدەرنەبرێت، راستە ئەمە، ئەم مەسەلەیە وارۆیشتەوە، رەنگە ئەمە پێویستی بەوە هەبێت ئالیەتێکی تازە بدوزینەوە پێویستی بەوە بێت ئەو پەیڕەوەی خۆمان بگۆڕین، پێویستی بە شتێکی کە هەیە کە ئێمە لەساڵی داهاتوودا کەوەزیری پەیوەندیدار لەگەڵ وەزارەتی دارایی دائەنیشێ لیژنەی پەرلەمانیش دابنیشی، بۆ ئەوەی بەم شێوەیە پارەی بودجە بەهەدەر نەدرێت، بۆیە ئەبێت ئالیەتێکی تازە بدۆزینەوە، بۆ ئەوەی بتوانین بەشێوەیەك بودجەکەمان رێك بخەین، شەرت نیە هەر وەزارەتێك داوای بودجەی زۆری کرد بۆی دابنرێت، وەك هەندێك لە ئەندامانی پەرلەمان باسیان کرد هەموو لیژنەیەك بڵێت پێویستە بودجەی ئەم وەزارەتە زیاد بکرێت، بۆی زیا بکرێت، ئەبێت هەندێکی کەم کەینەوە هین وەزارەتی کارباو هین شارەوانی و پەروەردەی پێ زیاد کەین، یەعنی ئالیەتێك بدۆزینەوە ئەمە رێك خەین، ئەم تەوسیاتانە من تەئکیدم 100٪ ساڵێکی کە حکومەت بەرچاوی ئەگرێت، جارێکی کە بودجەکە بەشێوەیەکی باشتر دائەرێژێتەوە کە لەئاستی داوا کاریەکانی خەڵکدا ئەبێت، بۆیە وا پێویستە بودجەی ئەمساڵ لەمانگی یازدە بێت، بۆ ئەوەی ئێمە باشتر لەسەری دابنیشین، لیژنە پەیوەندیدارەکان لەگەڵ وەزیرە پەیوەندیدارەکان ولەگەڵ وەزارەتی هەرێم و وەزارەتی دارایی ئەو کاتە ئەبێتە یەك وەزارەت، یەعنی یەك وەزارەتی داراییمان دەبێت موناقەشەی بکەن بەشێوەیەك ئەو داواکاری و پێشنیارەی کۆمەڵانی خەڵك روون بکاتەوە کەبەبەهێزکردنی حکومەت و ئێمەیش، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

قسەکانت بەجێیە، ئێستا ئێمە سێ ساڵمان بەسەردا چووە، هەمووومان ئەزموونمان زیاترە، خیبرەمان وەرگرتووە، پەیڕەوی ناوخۆشمان پڕۆژەیەکمان هەیە بۆ هەموارکردنی، چ موقتەرحێکتان هەبو لە چەند حەفتەی داهاتوو دەیخەینە بەردەمتان و ئەگەر موافەقەتان کرد بەپێی ئەو پەیڕەوە دەڕۆین، بەڵام ئێستا ناتوانین لێی جیابینەوە. کاك عثمان فەرموو.

بەڕێز عثمان احمد حمە امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی ئەگەر چاودێرێکی شارەزا لەزانستی بودجە تەماشاکات، تەماشای بودجەی هەرێمی کوردستان کات، ناهاوسەنگیەکی تیدا ئەبینێت، ئێمە بودجە لەکوردستان دیاری دەکەین کە لە جەلەساتەکانی رابردووی پەرلەمان و بەردەوام لە زەینێ هەر یەك لە ئەندامانی پەرلەمان باس لە ناوچەی گەرمیان و هەڵەبجەی شەهیدو باقی ئەو ناوچانەی تەواو وێران بوون و کارەساتی گەورەیان تێدا رووی داوە، لەوەدوا ئەگەر

زانستێەکی شارەزا لە بودجە تەماشاکات ناهاوسەنگی لەوەدا دەبێنێت، جا من پرسیارەکەم لێرە دایە، مەسەلەن ناکرێت و ئینکاریش ناکرێت کە ئەهمیەت و گەورەیی وەزارەتی رۆشنبیری ودەورو رۆڵی لەخزمەت کردندا، بەڵام ئەو بودجەیەی کەبۆی دیاری کراوە (56974) پەنجاو شەش ملیارو نۆ سەدو حەفتاو چوار ملیۆن دینار، کە لە 1,2٪ دەکات، بەڵام ئەوەی بۆ وەزارەتی ئاوەدانکردنەوەو نیشتەجێ کردن دابینکراوە (62095) شەست و دوو ملیارو نەوەت و پێنج ملیۆن دینار کە دەکات لە 1,38 ٪، تەقریبەن شەش ملیاری فەرقە، یەعنی مەبەستم ئەوەیە بودجەی ئەم ساڵ ناهاوسەنگییەکەی لەوەدایە ئەولەویەتی تێدا دیاری نەکراوە، ئەولەویەت لەوە دیاری نەکراوە مەسەلەن وەزارەتێکی وەکو ئاوەدانکردنەوە ونیشتەجێ کردن ئێستا هەزاران خەڵکی کوردستان وشوێنە وێران کراوەکان، مەسەلەن خەون و خەیاڵی خۆیان بەستوەتەوە دیاری کردنی بودجەی هەرێمی کوردستان، بۆ ئەو وەزاراتانەی کەوا بودجەیان بۆ دیاری دەکرێت، ئایە لێرەدا نەبوونی ئەو لەویەت مەسەلەن وەختی کەدیاری دەکرێت، یەعنی وەزارەتی رۆشنبیری لەگەڵ وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە شەش ملیاری تەقریبەن فەرقە، ئایا ئەوە ناهاوسەنگی نیە و نەبوونی ئەو ئەولەویەتە نابێ وەزارەتی دارایی بەلایەنی کەمەوە بۆ ساڵی ئاینده بەئەهمیەتی لەبەرچاو بگرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک د. نوری فەرموو.

بەڕێز نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەر وەکو ئاگادارن کەوا هەمیشە موداخەلەکانم زۆر کورتە، بەڵام هیوادرام ئەمڕۆ تۆزێك رێگەم پێبدەن کەوا هەندێك رووناکی بخەمە سەر ئەو خاڵەی کەوا ئەمڕۆ زۆر باسی لەسەر کرا بۆ شێوەی تاوتوێ کردنی بودجەی هەرێمی کوردستان، لە هەموو ولاتانی دیموکراتیدا لەکاتی هەڵبژاردنا ئەو حیزب و کۆمەڵگایانە، ئەو گروپانەی کەوا بەشداری لەهەڵبژاردن ئەکەن، کۆمەڵێك کەوا هەوڵبدەن کە ئەو خەڵکە قەناعەت بکەن بۆ ئەوەی دەنگیان پێ بدەن، لە ئاکامی هەڵبژاردندا ئەو حیزبەی یان ئەو حیزبانەی کەوا بەشی زۆری دەنگەکان بەدەست دێنن لەناو پەرلەماندا داوایان لێ دەکرێت کەوا کابینەی نوێ دروست بکرێت، حکومەتیش ناچار دەبێت کەوا پڕۆگرامێك بخاتە بەردەست، واتا بەرنامەی کارکردنی لەو ماوەی کەوا لەسەر کاردا ئەبێت، ئەو بەرنامەیە چۆن جێ بەجێ دەکرێت لەرێگەی بودجەوە، هەر وەکو لە 23ی ئەم مانگەدا ئەلێرەدا وتم پرۆسەی تاوتوێی بودجە بەقەت پرۆسەی متمانەدان بە حکومەت گرنگە، چونکە هەموو ساڵێك کەوا بودجەی ئەو حکومەتە دەخرێتە بەردەم پەرلەمان، پێویستە ئەندامانی پەرلەمان مافی ئەوەیان هەبێت بتوانن لەهەموو رووەکان بپێچنەوە، ئەو حکومەتە لەو بەرنامە چی جێبەجێ کردووە، چی جێبەجێ نەکردوە، وهۆیەکانی چیە هەتا پێکەوە بە هاوکاری یەکەوە بتوانن ئیشەکانیان جێ بەجێبکەن، کاک زرارو جەنابتیش ئاماژەتان بۆ ئەوە کرد کەوا لەهۆڵەنداوە وای وتوە، پێویست ناکات بچی

بۆ هۆڵەندا، بەڵام لەسەر دەمی حکومەتی پاشایەتیدا پێش ساڵی 1958 من خوێندکاربوم لە کۆلێژی حقوق لە بەغدا، تەنها کۆمەڵێك لە ئەندامانی پەرلەمان کە ئەوانەی پێیان دەوترا موافچ، قەت قسەیان نە دەکرد، چەند ئەندام پەرلەمانێك بە دوورو درێژی چەند رۆژێك راو بۆچوونی خۆیان دەخستە بەردەستی پەرلەمان ورۆژی دووهەم ئێمە خوێندکاربووین ئەچووین رۆژنامەکانمان دەکڕی تاکو بۆچوونەکانی ئەوان بخوێنینەوە، چونکە سوودمان لێ وەرئەگرت، کەسانی شارەزابوون وەکو صادق بسام، حسن عبدالرحمن، عبدالرحمن جلیلی و زۆر کەسانی تریش، پێویست ناکات درێژی بەوە بدەم، ئێستا لێرە دا باس لە بودجەی وەزارەتی ناوچە دابڕاوەکان کراوە، کە کەمترین پارەی بۆ تەرخان کراوە، وابزانم هۆی ئەوە دوو شتە، یەکەمیان: ئەوەیە کەوا ئەم وەزارەتە چەند ساڵێکە دروست کراوە، دووهەمیش ئەوەیە کە وا پێویست بوو ئەم وەزارەتە لەجیاتی هەردوو حیزبی دەسەڵاتدار ئەو پارانەی کەوا تەرخان دەکرێت بۆ ناوچە دابڕاوەکانی کوردستان بدرێت بەو وەزارەتە ئەو سەرفی بکات بەهاوکاری لەگەڵ ئیدارەکانی ئەو ناوچەدا، بەداخەوە لەپاش رزگارکردنی کوردستان لەڕێگای حیزبە دەسەڵاتدارەکانەوە ئەو پارە لەو ناوچانە سەرف کراوە، بەڵام بۆ مەبەستی حیزبایەتی تەسك، ئێستا کاتی ئەوە هاتووە کە ئەو پارەی لەڕێگای حیزبەکانەوە تەرخان دەکرێت لەو ناوچانە و کارێکی زۆر زۆر پێویستە دەبێت لەرێگای ئەو وەزارەتەوە سەرف بکرێت بۆهاوکاری کردن تاکو بزانن داواکاریەکانی ئەو ناوچانە چیە، هەتاکو ئەو سەرفی بکات، چونکە سەرف کردنی ئەو پارەیە لەرێگای حیزبەکانەوە ئاکامی خراپی لێ بوەتەوە، یەکێك لەوانە بوونی دوو دەزگای پەروەردە، یەکێك لەوانە بوونی دوو دەزگای پاراستن و هەر وەها ئەوەیش ئاکامی خراپیّ لێ بوەتەوە و، تکا کارم کەوا بیرلەوە بکرێتەوە، ئەوە وەزارەتە، وەزارەتێکی رەسمیە تەرخان کراوە بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانی ئەو ناوچانە لەپاڵ جێ بەجێ کردنی مادەی 140 پێویستە هەر هاوکاریەك بەو ناوچانە دەکرێت لەرێگەی ئەو وەزارەتە بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، هیوادرام ئەم جارە لێمان رازی بێت کاك دکتۆر بۆ وەختەکە.

سۆزان خان فەرمووو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن

لەو موداخەلاتانەو موناقەشاتانەی کە دەکرێت ئەوە چەند رۆژە لەسەر بودجە، ئێمە ئەبێ هەردوو بەڕێز وەزیری دارایی و وەزیری پلاندانانیش تێبگەن کە بۆشاییەك و خەلەلێکی زۆر گەورە هەیە لەو پڕکردنەوەی ئەو فۆرمانەی کە هەیە، کە پێی ئەوترێ بۆ بودجەی تەشغیلی، یەعنی بابی وای هەیە من دەست خۆشی لە لیژنەی رۆشنبیری دەکەم، یەعنی ئێمە هەمووومان بینیومانە وابزانم منیش ئاماژەم پێی دا، حەقە ئیتر بیر بکەنەوە لەوەی ساڵی داهاتووا فۆرمەکە بەشێوازێکی کەبێت، ئەمە خاڵی یەکەم، خاڵی دووهەم: لە دابین کردنی میزانیە و جێگیرکردنی میزانیە، مەفروزە ئاگادارمان کەنەوە وەکو پەرلەمانتار

بۆ ئەوەی ئێمەیش لەگەڵ ئەو وەزارەتانەیا دابنیشین بۆ ئەوەی ئەو بڕە پارەیەی کە بەداخەوە من سەیرم لێی دێت زۆر لەو بەڕێزانەی، ئەندام پەرلەمانەی داوا لەوە دەکەن با داوا بکەین لە حکومەت، دەبا بەشەکەمان زیاد بکرێت، لەسەدا حەڤدەکە بازیاد بکرێت، بەشتی عاتفی نابێت، نابێت ئێمە بەشێوازێکی عاتفی بیربکەینەوە، ئەم بودجەیە کە ئەمڕۆ هاتوەتە هەرێمی کوردستانەوە لەحەیاتی هەرێمی کوردستان ئەو بودجەیەی بەخۆیەوە نەبینیوە، ئەوە هەردوو بەرێز وەزیری داراییش ئەگەر من هەڵە نەبێتم، قەت ئەو بڕە پارەیە نەهاتووە، بەڵام من جارێکی تر تیکراری دەکەمەوە چۆنێتی سەرف کردنی من هەر لێرەدا ئەمەوێ روونی کەمەوە سیاسەتی وەزارەتەکان بەهیچ شێوەیە رەنگی نەداوەتەوە لەناو ئەم بودجەیا، ئێمە لە موناقەشەی هەموو وەزارەتێك کە هاتووە وەزیر باسی لەئامانجی وەزارەتەکەی کردووە، یەك دنیا خاڵی باس کردووە، کە چی کە دێتە سەر بودجە ئەبینی شێوازی دانانی بودجەی هیچ لەکام وەزارەتەکان فەرقی نیە، ئەو، سپێشاڵەتی تێدا نیە، یەعنی من تێناگەم چۆن لەلایەن هەردوو وەزارەتی مالیەوە ئەو پارەیە بەو شێوەیە دابەش بکرێت، و بەهەدەربدرێت من هەمان قسەی کاك عوسمان ئەکەمەوەو، بەداخەوە من لەدوای ئەو هەڵدسام، بەڵام هەر لێرەیشدا یاداشتم کردووە، ئێمە ئەم هەموو داوایەمان کردووە، دوێنێ لە وەزارەتی ئاوەدانکرنەوە داوامان کرد جادە رێگاو بانمان بۆچاك کات، پردمان بۆ دروست کات، شوێنی نشتەجێکردنمان بۆ دروست کات، مع العلم ئەوەی کە بۆ ئەومان داناوە شتێی وای فەرق نیە لەگەڵ وەزارەتی رۆشنبیری، ئیدی با بزانین وەزارەتی رۆشنبیری چی لێ داوا بکەین، ئەبێ چیمان بۆ دروست بکات، ژێرخانی کلتوری و رۆشنبیریمان ویرانە، تێناگەم بۆ لە بودجەی ئیستیسماریا باس نەکراوە یاخود باس نەکراوەو لەتەقریرەکەدا ئاماژەی پێ نەدراوە، دروست کردنی کتیبخانەی گشتی و هەموو شوێنێ ئاوەدان بکرێتەوەو، ئەوەی کەباس دەکرا خەوو خەیاڵێك بوو، ئەوەی کە لەسەر حەقیقەتە شتێکی کەیە، بۆ دەسەڵاتی داد وەری، کۆما 42 تەرخان کراوە، بۆ وەرزش و لاوان کۆما 43 تەرخان کراوە، برادەرینە ئێمە جارێکی تر داوا دەکەینەوە لەساڵی ئایندە هەمان گرفتمان تووش نەبێ و هەمان موناقەشە نەکەینەوە، دەبێ بودجەی هەرێمی کوردستان سیاسەتی رەوانی حکومەت و وەزارەتەکانی تێدا روون بکرێتەوە، ئەگینا ساڵی داهاتوویش بەهەمان شێوە موناقەشە دەکەینەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بکر فەرموو.

بەڕێز بکر فتاح حسین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەپێشەوە ئەو قسانەی کە لەجەلسەی یەکەمدا باسمان کردن، دوو بارەی ئەکەمەوە کە بەراستی بودجە ئەهمیەتی موناقەشەکردنی بودجە ئەرکی سەرشانی هەموو ئەندام پەرلەمانێکە، واجیبیشەو حەقی خۆیشێتی ئەندامی پەرلەمان بەشداری بکات لەگفتوگۆکردن لەسەر بودجە، چونکە ئەوە خۆتان ئەزانن هەم پێشکەوتنی وڵاتەکەمان، هەم ئەرکی خەڵکی پێوە بەسراوە، حەزیش ئەکەم ئەوە دوو بارە بکەمەوە کە

ئەوەیە ئەندامانی پەرلەمان، هەموو ئەم ئەندامانەی کە لێرەن هەموویان لەو حیزبانەیا کار دەکەن کە بەشێکن لە حکومەت و کەسیشی موعارەزە نیە، لەبەر ئەوە ئێمە ئەبێ دایمە لەو چوار چێوەوە موناقەشەی ئەو شتانە بکەین کە ئێمە بەشێکین لەو حکومەتە و ئامانجیشمان ئەوەیە کە کەم و کوڕیەکانی حکومەت کەم کەینەوە وبتوانین حکومەتێکی وابێ کە فیعلەن خزمەتگوزاری باش بۆ خەڵك دابین بکات و، رەئی ئەو ئەندام پەرلەمانانە رەنگە ئیجتیهادی شەخسی خۆیان بێت، بەڵام من پێم وایە موساهەمەیەکی باشی کردووە لەدەوڵەمەند کردنی پرۆژەکەمان بۆیە من بە باشی دەزانم هەرچەند موناقەشەی زیاتر بکەین باشترە بۆ ئەوەی بتوانین کەموکوریەکانی ئەم مەشروعە یاسایە کەم کەینەوە، ئەوەیَ کە ئەمەوی باسی بکەم نەمەزانی لە چی شوینێکا باسی بکەم، بەراستی بودجەی پەیوەندییەکانی دەرەوە، چونکە ئێمە لیژنەیەکمان هەیە پێی دەڵێن لیژنەی رۆشنبیری و پەیوەندییەکانی دەرەوە وەتاکو ئێستا حکومەتی هەرێمی کوردستان نوێنەری نیە لە دەرەوە بەرەسمی، رەنگە تەنها دوو نوێنەری هەبێ، بەڵام تاکو ئێستا ئێمە نەمان توانیوە لەکوێوە ئەو بودجەیە تەرخان بکەن، بۆ ئەوە ئەگەر لەئەم ساڵە وابرِیارە نوێنەرایەتی هەبێت حکومەتی هەرێمی کوردستان لە دەرەوە و بودجەکەی لەکوێوە و لەسەر چی وەزارەتێك حیساب بکرێت، ئەوە حەقە دەست نیشان بکەین لەئێستاوە، نوقتەی دووهەم کە ویستم باسی لێ بکەم لەراپۆرتەکەیشا باس کراوە، هەندی بودجە تەرخان کراوە بۆ رێکخراوو سەنتەری رۆشنبیری و هەندێ رێکخراوی کۆمەڵگای مەدەنی، من لە سەرەتای باسکردنی بودجەیا باسی ئەوەم کرد کە بودجەیەك تەرخان بکەین و پەرلەمان سەر پەرشتی بکات بۆ دەعم کردنی مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی، لەبەر ئەوەی ئەوانە سەر بەحکومەت نین و بۆ ئەوەی مونەزەماتەکانیش موستەقیل بن وە لەو رێگەیشەوە دەتوانین ئەو مونەزەماتانەی کە سارا خان و برادەرانی تریش باسیان کرد کە چۆن بتوانین مونەزەماتی لاوان و مونەزەماتی ژنان و ئەوانەی تر دەعمیان بکەین، تەنمیەیان بکەین، بەڵام بودجەیەکی موستەقیلیان هەبێ، جا هیوادارم وەڵامێکم بدرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن:

شیرین خان فەرموو.

بەرێز شیرین عبدالرحمن دێنو:

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پرسیارێکم هەیە بۆ سەرۆکی لیژنەی، رۆشنبیری، وەختی راپۆرتی خۆی هاتیە خویندن، ئیشارەتەدا زیادکردنا موچەیە پێشمەرگەی وە چارەسەریا کێشەیە سووتەمەنیا، ئەز نەزانم ڤیرێ چ عیلاقەتا لیژنەیا یان وەزارەتا رۆشنبیریا یان بە وەزارەتا تر هەیە بۆ مووچەی پێشمەرگەی، یادویَ هیڤیدارم لێرە مەبلەغێك تەخسیسکرن ئەهمیەتێك گرنگ بۆ پاراستنە کەلتوری هەرێمەو هەر مەنتەقەیەکی ئەسەریە وە دەبینین چ قەڵای هەولێر بێت یان لەزاخۆو چەندین جارە ئەز داخوازە کریە بێتە پاراستن، چونکە وەختا ئەز زاخۆ بەبینن وە رۆخاندنەیا چەندین جارا ئێمە داخواز کردیە بۆ ئەوی بێتن چارەسەریەك بێتن، چونکە

ئەمەبێت، قەڵای هەولێر بێت ئەڤە وەکو بێژن هەبوونە گەلی ئێمەیە، هەبوونە گەلی کوردستانەیە، دەلیل وناونیشانا خەڵکە ئەم وڵاتەیە، ئەوانەی لێرە ژیاینە، ڤێرێ چەندین جارە تەلەب کردینە، حەتا نوکە خەبیرنینە، نەزانم خەبیر عەجەبا حەتا نوکە شارەزانینە لەکوردستانێ، ئەڤ ڕێکخراوی هاتینا دامەزراندن، بۆ چی هاتینا دامەزراندن مادام نەتانن چارە سەری مەنتەقەیە ئەسەری بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جمال فەرموو.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەحەقیقەت من وای تێئەگەم ئەگەر لیژنەی رۆشنبیری وەردەکاری کردبێت ودەسنیشانی هەندێ خاڵی کردبێت، وا ئەزانم مەبەست لە رووخاندنی حکومەت نیە، تەبیعی لە ناو حکومەتە لەناو وەزارەتەکانا لەم رۆژانەدا لەشوێنێك دانیشتوبووین لەگەڵ چەند وەزیرێك، یەکێك لە وەزیرەکان وتی ئێمە شتێکمان پێویست بوو کڕیبوومان بڵێین بە هەزار دۆلار، وتی کە موحاسیبەکە وەسڵەکەی بۆ هێنام دوو هەزار دۆلاری نووسی بوو، منیش پێیم وت بۆ چی دوو هەزار دۆلارت نووسیوە ئێمە هەزار دۆلارمان سەرف کردووە، وتی ئێمە بۆ هەزار، دوو هەزار دەنێرین ئەوان هەزارمان بۆ دەنێرنەوە، مەعنای وایە حیسابەکەمان تەواو دەبێت، وتی پێیم وت ئاخر نابێت، وتی نا ئێمە با ئەمە تاقی بکەینەوە، وتی دوو هەزارمان نارد کە جەواب هاتەوە سەیرەکەین یەك هەزار دۆلار هاتەوە وکابرای موحاسیب وتی ئەوە هەزار دۆلارە، مەعنای وایە ئیتر نوقسانمان نابێت، ئێمە مەبەستمانە کە ئەم مەوزوعە لێرە باس کران، مەبەستمانە وردەکاری بکرێت لە فۆرمەکانا، وردەکاری بکرێت لە شێوەی حیسابات و شێوەی دارشتنی میزانیە، وردەکاری بکرێت بۆ ئەوەی ئەم حکومەتە بپارێزرێ، دڵسۆزی خۆمان پیشان بدەین بەرامبەر بەحکومەت، ئەمە گرنگە ئەگەر ئێمە لەبەر ئەوەی کە شت بشارینەوە مەعنای وایە غەدرمان لەخۆمان کرد و غەدرمان لە حکومەت کرد، ئێمە مەفروزە بەراستی ئیشەکانمان لەپێناوی پاراستن و پەرەپێدانی حکومەت بێت، میزانیە، دڵسۆزی کردن لە دەرخستنی بەعزێك نوقات و هەڵە زۆر زۆر گرنگە کە ئێمە وردەکاری لە گەڵا بکەین، پێویستمان بە وەزارەتەکان نیە بە وەزیرەکان نیە لێرە بن، ئیمڕۆ جەنابی هەردوو وەزارەتی دارایی لێرەن، با میکانیزمێکی رێك و پێکی ئەکتیف دابنێن لەداهاتووا بۆ پڕکردنەوەی ئەو فۆرمانە، بۆ ئەوەی تووشی ئەم مەشاکیلانە نەبێن و سبەینێ میزانیەی دەوڵت بەشێوەیەك بێت بتوانرێت خزمەتی جەماوەری کوردستان بکات، من بەداوای لێبوردنەوە دەڵێم هەر تەنها پڕکردنەوە نیە، پروسەی پێادەکردن و جێ بەجێ کردنی کارەکان زۆر خاووخلیسکە، یەکێك لەوەزیرەکان بە ئێمەی وت ئێمە پڕۆژەیەکمان هەیە یەك فلسی ناوێ حکومەتی هەرێمی کوردستان سەرفی کات، تەنها موافەقەتی ئەوێت، چوار مانگ ئەمێنیتەوە بۆ ئەوەی موافەقەتەکە بێت کە زۆر زۆر پێویستی ئەم کوردستانەیە، لەبەر ئەوە رجا ئەکەم با فراوانتر بیر بکەینەوە، ئێمە بیر لەوە بکەینەوە کە میکانیزمێکی رێك وپێك لە

ئیشەکانا هەبێ بۆ ئەوەی بتوانین خزمەتی میلەتی کوردستان بکەین و خەڵکی کوردستانیش پشتیوانی ئێمە بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس موناقەشەکان تەواو بوون، پێویست بە جەواب ناکات کاک جمال بەراستی، من دوو، سێ مولاحەزە ئەدەم و تیکراری ئەکەمەوەو داوای لێبوردنیش ئەکەم، هەندێك کەسیش گلەیی لەمن دەکەن و دەڵێن تۆ زۆر تەدەخول دەکەی لە قسەکانا، لە گەڵ ئەوەیش دا عوزرم هەیە کە فایدەی نیە، ئعتیزار دەخوازم بۆ ئەو قسەیەی کە دەیکەم زۆر لە ئەندامانی پەرلەمان قەراری داوە کە قسەیەك بکات چەندین جاریش بۆی روون دەکەینەوە کە ئەو قسەیە جێی ئێرە نیە، داوای لێدەکەین، رجای لێدەکەین کە لەشوێنی خۆیدا ئەو قسەیە دەکرێت، مومکینە مانگێکی تر ئەو قسەیە بکرێت، ئێمە چەندین جار وتمان لەو تەوەرا قسە بکەن کە باسی لێدەکرێت، ئەو وەزارەتانەیە، دەتوانم بڵێم 70٪ قسەکان پەیوەندی بەو تەوەرەوە نەبوو، بەو راپۆرتەوە نەبوو کە خوێنراوە، راپۆرتەکەیش خۆی زۆر زیاد بۆ لەوەی کە بۆی تەرخان کرا بوو، ئێستا تەبعەن ئەو قسانە دەکەم بۆ ئەوەی کۆتایی بە موناقەشەکە بێنم، چونکە 70٪ کە رەبتی نەبوو بە تەوەرەکە، ئێستایش موناقەشە بکەین ئەوە بەردەوام دەبین بەو شێوەیە، رجا دەکەم بۆ تەواو کردنی ئەوە تەئکید بکەن لەسەر خودی مەسەلەکە قسە بکەن، باسکردنی گەندەڵی، ئێرە نیە، ئێمە ناتوانین بە قسەی یەکێك یان قسەیەك لە جەریدەیەکدا دەنووسرێت ئێتیهامی وەزارەتێك بکەین بە گەندەڵی ئیتر لیژنەی تایبەت بۆ دروست کراوە هەر لیژنەیەك لەلیژنەکانی ئێوە راپۆرت بنووسێت، دەلیل پێشکەش بکات، دەست نیشانی گەندەڵیەك بکات، لێرەدا ئێمە بانگی وەزیری پەیوەندیدار دەکەین و روو بەرووی دەکەینەوە، بەڵام رەوشەن بیریەك نەبێت بەعام، مەسئولیەتێکی گەورەیە روو بەرووبونەوەی گەندەڵی، تەنها ئێمە مەسئول نین، هەموو هاووڵاتیەك مەسئولە، تەنها یەك نموونەیەك دێنمەوە لەبەر ئەوەی ئاماژەی پێ کرا، ئەگەر هاووڵاتی هەستی نەبێت بەو مەسئولیەتە مێژووییە بۆ روو بەرووبونەوەی گەندەڵی ناتوانین چارە سەری بکەین، لیژنەی موشتەرەیات لەهەر شوێنیکا دەچێت کە ئەو وەسڵەی باسی کرد هەزار دۆلار، یان دوو هەزار دۆلار ئەگەر ئەو هاوولاتیە مەسئولیەتی هەبێت بەو لیژنەیە بلێت یان بەو کەسە بلێت من شتی وات بۆ ئیمزا ناکەم ئەوە خیانەتە، ناوێرێت ئیتر یەقەی بگرێت، چێشتخانە خواردن دەنێرێت بۆ فەرمانگایەك یان بۆ وەزارەتێك ئەگەر موافەقەت نەکات وەسڵەکەی بۆ ئیمزا بکات بە 500 دولار زیاتر نیوەی بۆ ئەو نیوەی بۆ ئەوی تر ئەو گەندەڵیەیش رادەوەستێت، وەکو ئەووروپا بۆ چی توانیەتی رووبەرووی گەندەڵی ببێتەوە؟ لەبەر ئەوەی خەڵك هەستی بەقانون هەیە، دەسەڵاتی قانون خەڵك هەستی پێدەکات، ئلتیزامی هەیە بە قانون، هەر تەنها پۆلیسی مرور نیە موخالەفاتی سەیارەکان دەگرێت، هەموو هاووڵاتیەك خۆی بە پۆلیسی مرور دەزانێت، خۆی بە پیاوی ئەمن دەزانێت، هەر دیاردەیەك ببینیت لە شوێنێکدا خەتەرێك هەیە تەلەفونێك دەکات بۆ ئاسایش دەڵێت گومانم لەو سەیارە هەیە کە لێرە راوەستایە، سەیارەیەك موخالیف بڕوات هاووڵاتیەك رەقەمەکەی دەگرێت و دەیداتە پۆلیس

و دەڵێت ئەو سەیارە موخالیف بوو، لە وڵاتی ئێمەدا پێویستیمان بە ئەوە هەیە، ئینجا ئێمەیش کە مەسئولین پێویستیمان بە ئەوە هەیە کە بە واجیبی خۆمان هەڵبسین، دیوانی چاودێری پێویستی بەوەیە بە واجیبی خۆی هەڵبسیت، دەسەڵاتی دادوەری پێویستی بەوە هەیە بە واجیبی خۆی هەڵبسیت، بەڵام هەر یەکێك لەشوێنی خۆی، ناکرێت من بچم جێگای چێشتخانەیش بگرمەوە، جێگای چاودێریش بگرمەوە، جێگای مەحکەمەیش بگرمەوە، تێکەڵاوی دەبێت لەو قسانەدا ئەو راپۆرتەو ئەو پێشنیارانە دەیخەینە بەردەم وەزیرە پەیوەندیدارەکان و ئەو مولاحەزەیەیش کە ئاماژەی پێکرا، پێشنیار دەکەین بۆ وەزارەتی رۆشنبیری، بۆ وەزارەتی وەرزش ولاوان کە بایەخ بدەنە بابەتی ژێرخانی دروست بکەن، دیراسەتی ئەوە بکەن پارە سەرف کردن بۆ فیستیڤاڵ و کۆنفراس ئەگەر پێویست نەبێت بیری لێ بکەنەوەو کەمتر سەرفی بکەن، ئەمە مولاحەزەی زۆر لەئەندامانی پەرلەمان بوو، ئێستایش بە ئیجازەی ئێوە وەزارەتەکان دەخەمە دەنگدانەوە یەکە، یەکە، کێ لەگەڵ بودجەی وەزارەتی رۆشنبیریە؟ تکایە دەستی بڵندکات، فەرموون، دوو کەسی لەگەڵدا نیە.

وەزارەتی وەرزش ولاوان کێ لەگەڵیایە؟ دەستی بڵندکات تکایە، فەرموون، سێ کەس لەگەڵدا نیە.

وەزارەتی کاروباری ناوچەکانی دەروەی هەرێم کێ لەگەڵ بودجەکەیەتی؟ دەستی بڵندکات تکایە، فەرموون.

مولاحەزەی ئەخیریشم ئەوەیە کە موناقەلە لە وەزارەتێك بۆ وەزارەتێکی تر بەو شێوە دەکرێت کە پێشتریش کراوە ولەنیزامی داخلیش نووسراوە، دەبێ لیژنەی دارایی لە گەڵ وەزارەتی دارایی پێشتر باسی بکات، یەعنی هەر لیژانەکانی تر موفتەرەحیان هەبێت لەسەر ئەو مەسەلەیە، دەبێت پێشتر بێت لێرە باسی بکەین، تووشی هەڵە دەبین، ئیحتیمالە ئەگەر زۆرینەیش دەنگ بدات تووشی هەڵە بێین، لەبەر ئەوەی نازانین بنەماکەی چیە؟ وەزارەتەکە لێرە نیە، بۆساڵی ئاینده ئەزموونمان زیاترە انشاء الله ئەو بابەتەیش تەواو دەکەین، فەرموو کاك ئارێز بگەڕێوە شوێنی خۆت، راپۆرتەکەی لیژنەی رۆشنبیری کە ئیمزا کرایە لەلایەن سەرۆکی لیژنە، ئەیدەینە وەزارەتە پەیوەندیدارەکان.

لیژنەی تەندروستی فەرموون، چەند وەزارەتە راپۆرتەکەت؟

وزارەتی تەندروستی و وەزارەتی کۆمەڵایەتی و وەزارەتی ژینگە.

کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجییەکانی کار پێکردنی وەزارەتی تەندروستی (231475) دوو سەدو سی و یەك ملیار و چوار سەدو حەفتاو پێنج ملیۆن، کە دەکاتە 4،87٪، خەرجییەکانی کار پێکردنی وەزارەتی کاروکاروباری کۆمەڵایەتی (64350) شەست و چوار ملیارو سێ سەدوپەنجا ملیۆن، دەکات 1,35٪، خەرجییەکانی وەزارەتی ژینگە (6103) شەش ملیارو سەدو سێ ملیۆن، دەکاتە 0,13٪.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

خەرجی پرۆژە سەرمایەكانی وەزارەتی تەندروستی (103667) سەدو سێ ملیارو شەش سەدوشەست و حەفت ملیۆن دینارە، خەرجی پرۆژە سەرمایەكانی وەزارەتی كاروكاروباری كۆمەڵایەتی (17334) حەڤدە ملیارو سێ سەدو سی و چوار ملیۆن دینارە، وەزارەتی ژینگە هیچ خەرجی بۆ پرۆژە سەرمایەكانی نیە.

بەڕێز د. فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

راپۆرتی لەسەر بودجەی 2008، لەسەر هەر سێ وەزارەتەكە، لە راستیا دەمەوێ هەندێ قسە بكەم پێش ئەوەی كە راپۆرتەكەمان بخوێنینەوە، ئەگەر سەروكایەتی لێم ببورێ، ئەم راپۆرتەی ئێمە بریتیە لە راپۆرت لەسەر بودجەی تەرخانكراوی هەر سێ وەزارەتی تەندروستی و كاروكاروباری كۆمەڵایەتی و ژینگە، لەراستیا ئێمە ناچینە وردەكارییەكانی كە تەرخان كراوە، لە راستیدا ئەم بودجەیە ئەبوایە پێشتر قسەی لەسەر بكرایە، من پێشنیار دەكەم هەر وەك لە ئەنجومەنی نیشتمانیی عێراقیشا هاتووە، لە یەكێك لە پێشنیارەكانیانا ئیشارەتی پێ ئەدەم كەوا ئەڵێت: لەسەرۆكی لیژنەی دارایی مەجلیسی نوابی عێراقی بەم نەصە هاتووە پێم وایە ئێمەیش دەتوانین سوودی لێ وەربگرێن لەساڵی داهاتووماندا، ئەڵێت: توصي اللجنة ان تشاور الجهات المعنية ان تعقد جلسات مع مجلس النواب قبل وضع الموازنة لعام 2009، سيما الجانب الاستراتيجي منها وبشكل تفصيلي، لەبەر ئەوە لەراستیا، ئێمە دەتوانین سوود لەم بۆچوون و پێشنیارانە و تێبینیانەی خۆمان وەربگرین بۆ ساڵی داهاتوو پێش ئەوەی كەوا میزانیەی هەرێم بێتە پەرلەمانەوە قسەی لەسەر بكرێت، لیژنەكانی تایبەتمەند لەگەڵ وەزارەتەكان، لە گەڵ وەزارەتی دارایی قسەی لەسەر بكرێت لەبەر ئەوەی هەرقسەیەك ئێستا دەكرێت لەراستیا ئێمە دەزانین جێگەیەكی زۆر ناگرێت، بەڵام سوودی لێ وەرئەگرین بۆ داهاتوومان و ئەو قسانەیش كەواكرا لە چەند رۆژی رابردوودا پێم وایە سوودێكی زۆری هەبووە، وەكو سەرۆكایەتی چەند جارێك هێمای پێ داوە، من نامەوێ دووبارەی بكەمەوە، وەختتان لێ بگرم، لەبەر ئەوە ئێمە راپۆرتەكەمان بریتیە لە چەند تێبینیەك لەوانیە بۆ ئەم ساڵ زۆر سوودی نەبێت، بەڵام سوودی دەبێت بۆ ساڵی داهاتوو هەرچەند هەندێ پێشنیاریشمان هەیە لەوانەیە لە بودجەی تەكمیلی داهاتوودا كە لەچەند مانگی داهاتوودا بڕیاری لەسەر دەدرێت لە حكومەتی عێراقەوە وە بودجەی تەرخانكراوی هەرێم دیاری دەكرێت، لەوانەیە سوودی لێ وەربگیرێت بۆ ئەو كەلێنانەی كە ئێمە ئیشارەتمان پێی داوە و هەندێك قسەشمان هەیە لەسەر ئەو راپۆرتەی وەزارەتی دارایی پێشكەشی كرد لەم دواییا.

لێژنەکەمان چەند کۆبوونەوەیەکی سازداوە بۆ تاوتوێ کردنی بودجەی 2008 ، دوا کۆبوونـەوەمان ڕۆژی 2008/4/16 بـوو, و پـاش کۆبوونـەوە لەگـەڵ بـەڕێز وەزیـری کـارو کاروبـاری کۆمەڵایـەتی ڕۆژی 2008/4/16 و گفتوگۆ کـردن لەگـەڵ هەریـەك لـە بـەڕێزان وەزیـری تەندروسـتی و وەزیـری ژینگـە ئـەم تێبینی و ڕاسپاردە و پرسیارانەمان هەیە:

1- پێویستە دەستەیەکی پسپۆڕدابنرێت لە بواری ژمێریاری وئابووری بۆ سەر پەرشتی کردنـی داهاتـەکانی حکومەتی ناوەند تا بەشی کوردستان بەروونی دیاری بکرێت.

2- پشت بەستن بە ناوەندی شارەزا بۆ چاك کردنی پلان و پرۆگرامە ئابووریەکان لە هەرێمدا.

3- برەو دان بە سامانی مرۆیی، لەراستیا ژمارە تەرخانکردن گرنگ نیە بەوەی کەوا چەندجار بـرادەرانیش ئەندامان جەختیان لەسەر کردەوە، کەوا چۆن سەرف دەرکرێت و بەچی ئالیەتێك و توانای وەزارەتەکان لـە حکومەتی هەرێمدا چیە؟ (الثروة البشرية) وە بەرز کردنەوەی ئاستی زانیاری تا توانای ئەنـدامانی جـێ بـە جێ کار بەرز بکرێتەوە لە دام و دەزگاکانی حکومەتی هەرێمدا کە ئەمە یەکێکە لە هۆکاری کەم و کوڕی لە پرۆژە سەرمایە گوزاریەکاندا کە پێی دەوترێت (المشاريع الاستثمارية والخدمية).

4- کەم کردنەوەی خەرجیەکان لە بواری بەڕێوەبردندا (التشغيلية)بـە تایبـەت ئـەوەی دەچێتە خانـەی بـە فیڕۆدانی داهاتی حکومەت.

5- رەخنەیەکە لەخۆمان، دەبوایە پەرلەمان میزانیەی خەملێنراوی خۆی دابنایـە، کـە سـەرۆکی پەرلـەمان ئیشارەتی پێداوە، بەڵام ئێمە لە راپۆرتەکەمانا هاتووە بۆیە باسی دەکەین.

6- پێویست بوو وەزیری دارایی و وەزیری هەرێم بـۆ کاروبـاری دارایـی تیشکیان بخستایەتە سـەر هەنـدێك بواری خەرج کردنی ئەو بودجەیەی کە بۆیان تەرخانکراوە ، کە بریتیە لە 19.6٪ بودجەی هەرێم.

7- پێشنیار دەکەین وەزارەتی دارایی لە ساڵی 2009 دا پێش دانانی بودجە دانیشتن ساز بکات لە پەرلەمان لەسـەر بودجـە و خشـتەی خـەرج کردنـی خەرجیـەکان و بخرێتـە بـەردەم پەرلـەمان تـا بـە هەماهـەنگی هەردوولا تاوتوێ بکرێت.

8- دەبوایە وەزارەتی تەندروستی بودجەی تەرخان کردبـا بـۆ بـرەو دان بـە توانـای پزیشك و کارمەنـدان و پەرستیاران و دەبوایە وەزارەتی دارایی رەزامەندی بدایە لەسەر خەرج کردنـی ئـەو دەرماڵەیـەی ساڵی پـار لەلایەن وەزارەتی دارایی عێراقەوە پەسەند کرا بە ناوی (خطورة) بە پیی نووسراوی ئەنجومەنی وەزیرانی عـیراق کـە 2007/10/31 دەرچـووە, هـەروەك دەزانـین وەزارەتـی تەندروسـتی یەکێکـە لـە وەزارەتـە هاوبەشـەکان لەگـەڵ حکومـەتی فیـدراڵ، بۆیـە دەبوایـە رەچـاوی ئەوەبکرایـە و لـە هـەمان کاتـدا پێویسـتە مووچەی هەموو مووچەخۆرانی عێراق لە هەموو ئاستەکاندا بەکوردستانیشەوە یەکسان بێت هـەروەك لـە بڕگـەی 14 ی دەسـتووری عێراقـی فیدراڵـدا بـاس لـە یەکسـانی بـوونی هـەموو عێراقیـەکان دەکـات لـە مافەکانــیاندا بە بێ جیاوازی.

9- بودجەی وەزارەتی تەندروستی تەرخانکراو پێویستیەکانی بەرەو پێش بردنی بواری تەندروستی پێ دابین ناکرێت لە بواری تەندروستی کۆمەڵ و توانای هونەری پەرستیاران و پزیشکان و کارمەندانی تەندروستی، بۆیە داوادەکەین بەپێی توانا بەتایبەتی لەکاتی ڕوون بوونەوەی بودجەی هەرێم لەمیزانیەی تەکمیلی عێراق رەچاوی ئەوە بکرێ کە بودجەیەکی وا تەرخان بکرێت کە وەزارەت بتوانێ بە ئەرکەکانی خۆی هەستێت.

10- لەبارەی پرۆژەکانی وەزارەتی تەندروستی پێشنیار دەکەین ئەو سێ خەستەخانەیەی لە سلێمانی دروست دەکرێن لە یەك باڵەخانەدا دروست بکرێن. بۆ ئاسان کاری بەرێوەبردن و لەم سەردەمەدا لە جیهانی پێشکەوتوودا کەمتر بایەخ ئەدرێت بە جیا کردنەوەی بەشە پزیشکیەکان.

11- پێویستە بودجەیەکی تایبەت تەرخان بکریت بۆ پێگەیاندنی ژمارەیەکی گونجاو لە پزیشك و کارمەندانی بە توانا بە پێی پرۆگرامێکی رێك و پێك بە هەماهەنگی وەزارەتی تەندروستی و وەزارەتی خوێندنی باڵا بۆ بەڕێوەبردنی خەستەخانە تازەکان.

12- لەبەر زۆری ژمارەی بنکە تەندروستیەکان یەکێکە لە هەڵەکان، وا باشە چاو بخشێنرێتەوە بەو چەند بنکە تەندروستیەی کە ئەمساڵ دروست دەکرێن وە ئەوەی پیویست ناکات دروست نەکریت، تەبیعی هەر بۆ بەڕێزتان، ئەمەوی بلێم کە وا ژمارەی بنکە تەندروستییەکان لەهەر سێ پارێزگاکە بریتیە لە حەفت سەدو پەنجاو دوو بنکەی تەندروستی کە زۆربەیەکی زۆریان بەراستی ناتوانرێت کە ئێستە ببرین بەرێوە، لەبەر نەبوونی کادری پزشکی بەتوانا، جا لەبەر ئەوە، سەرباری ئەوە ئێستا دوو بارە پێشنیارکراوە بنکەی تریش دروست بکرێت.

13- داواکارین لە موازەنەی تەخمینی وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی ئەو بڕە پارەیەی کەدانراوە بۆ تۆڕی پاراستنی کۆمەڵایەتی کە بریتیە لە (39535) سی و نۆ ملیارو پێنج سەدو سی وپێنج ملیۆن دینار، بکرێت بە (150) سەدو بەنجا ملیار دینار، لەبەر ئەوەی کە بودجەی تەکمیلی یان مەجال ئەبێت یان نا؟ بەراستی ئێمە نامانەوێ قسەی لەسەر بکەین لەمە زیاتر.

14- داواکارین وەزارەتی ژینگە بودجەیان بۆ تەرخان بکرێت بۆ هوشیاری ژینگەیی لە سلێمانی و دهۆك هەروەك لە هەولێرهەیە لەسەر بودجەی پارێزگاکان کە (400,000,000) (چوارسەد ملیۆن دینار) یان بۆ تەرخان کراوە، لە راستیا ئەمە لە هەولێر تەرخان کراوە لە دهوك و سلیمانیا نەکراوە، وەزارەتی ژینگە وەکو هەمووومان دەزانین وەزارەتێکی تازەیە و ئەرکێکی گەورەی دەکەوێتە سەر بۆ پاکو خاوێنی ژینگەی کوردستان، لەبەر ئەوە بەراستی پێویستە ئەهمیەتی پێبدرێت.

15- پێشنیار دەکەین قەرز بدرێت بەو هاووڵاتیانەی پرۆژەی بەرهەمهێنەر دەکەنەوە (وەك لە عێراق هەیە کە 30ملیۆن دینارە)، تەبیعی ئەمە پەیوەندی بەوەزارەتی کاروکاروباری کۆمەڵایەتیەوە هەیە، بۆیە باسی ئەکەین.

16- پشـتگیری وەزارەتـی ژینگـە ئەكـەین بـۆ تـەرخانكردنی بودجەیـەكی تایبـەت لەبەشـی وەبـەرهێنان (الاستثمار)لەبودجەی وەزارەت بەمەبەستی ئەنجامدانی ئامارو رووپێوی تایبەت بەو ناوچانەی كەبە چەكی كیمیایی بۆردومان كراون، هەروەها بەمەبەستی جێ بەجێ كردنی ئەو پرۆژانـەی كـە پێشكەشـیان كـردووە وەك تاقیگەی ژینگەیی بۆ ئاوو هەواو خاك.

17- ئەو قەرزانەی وەزارەتـی دارایـی داویـەتی بـەوەزارەتی پێشـمەرگە سـاڵی 2007 گـەر هـات وحكومـەتی هەرێم قەربوو كرایەوە پێوستە پەرلەمانی لێ ئاگادار بكرێتەوە .

18- وەك لە یاسای بوجـەی عێـراق دا هـاتووە كـە خـەرج كردنـی بـڕە پـارەی خـەرجی مسـروفاتی حاكمـە پێوستە بە ڕاویژبێت لەگەڵ وەزارەتی دارایی عێراق ووەزارەتی دارایی هەرێم، بەڵام هیچ میكانزمێـك دیـار نیە بۆ ئەنجام دانی ئەم ئەركە، لەبەر ئەوە پێویستە لەراستیا ئەمە قسەی لەسەر بكرێت و ئەمە نـەك هـەر ئەركی وەزارەتی داراییە، ئەركی سەرۆكاتی كوردستانە بەراستی لەگەڵ سەركردەكانی عێراقدا.

19- لەڕاپۆرتی وەزیری دارا یدا هـاتووە كـە هـەتا مـانگی 2007/2 چـوار جـار عێـراق دەسـتكاری بوجـەی كردووە، بۆیە سەركردایەتی سیاسی كوردستان ووەزارەتی دارایی هـەرێم ئـەبێ هـەوڵ بـدەن ئەمـە دووبـارە نەبیت لە 2008 .

20- لەبەر ئەوەی رێژەی مووچە خـۆرانی هـەرێم زۆر بـەرزە كـە 40.2٪ بودجـەی هـەرێم پێـك ئـەهێنێ، ئەبی هەوڵبدرێت دامەزراندن لەم وەزارەت ودەزگایانـەدا كـەم بكرێتـەوە وەك نـاوخۆ، ئاسـایش، شـارەوانی، ئەوقاف ودامەزراندن تەنها بۆ دەرچوانی زانكۆكان و ئەوپسپۆرو شارەزایانە بن كە پسـپۆری و توانایـان زۆر بەسوودن بۆ كارەكانی حكومەت، لەراستیا نامەوی بچمە سـەری، بـەڵام وەكـو دەردەكـەوێ وەزارەتـی نـاوخۆ هەرچەند بەتەنها ئەركەكەیان زۆر زۆر گرانە نیزیكەی سەد هەزار مووچە خۆریان هەیە لە هەردووڵا.

21/- پێوسـتە نەفـەقاتی حاكمـە وسـیادی روون بكرێتـەوە ولەسـەری رێـك بكـەون وبـەكورتی پێوسـتە پێناسە(تعریف) بكرێت.

ئەمەیە بەكورتی راپۆرتی ئێمە لەبارەی بودجەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس كاك د. فؤاد بۆ ئەو راپۆتە، تەبعەن راپۆرتەكە هەمووی پێشنیارن و پێشـنیاری بەجێیشـن روو بەرووی وەزارەتی تەندروستیش دەبنەوە زوریان، یەك شت هەیە ئێمە ناتوانین بودجـە لێـرە زیـاد بكـەین، ئەو پارەی تـەرخان كـراوە لـەوێ تـەرخان كـراوە قـەت زیادناكرێـت، ئەگـەر كەسـێك ئیقتراحـی كـرد كـەمی بكەینەوە ئـەوە مـەوزوعی بەحسـە، ئـەوە دەكرێت هۆیـەكانی دیاربكـات، بۆیـە مـادام كـەم كردنـەوەی تێـدا نەبێت، یەعنی موافەقەت كراوە لەسەر ئەو بڕە پارەیەی كە تەرخان كراوە، ئەوە یـەك، دوویـش، ئـەوەكانی تر هەمووی پێشنیارن بۆ ئاینده، پێشنیارن بۆ ئەو بودجە تەكمیلیەی ئەگەر مەجال هەبێت ئەوە وەزارەتی دارایی و ئابووری وپلاندانان هەردوكیان لێرەن گوێیـان لـەو پێشـنیارانە دەبێـت كـە لـە لایـەن لێژنـەكانـەوە

دەنێردرێت بۆ تەرخانکردنی بڕیك پارەی زیادتر بە پێی ئیحتیاجات و بە پێی ئەو پارەیەی کە دەگات، بەپێی ئەولەویات رەچاوی بکەن، ئەگەر کەسێك قسەی لەسەر نیە یەك بە یەك دەیخەمە دەنگدانەوە.

فەرموو سۆزان خان.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەستخۆشی لە لیژنەی تەندروستی ئەکەم، بەڵام من یەك پرسیارم هەیە ئەوان بەس تەنها باسی تۆری پاراستنی کۆمەڵایەتیان کردووە، من ئەمەوێ چونکە لەبەرنامەی وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتی هاتووە کە شێڵتەری پاراستنی ژنانیش لەلای ئەوان بکرێتەوە، پرسیارەکەی من بۆ ئەوان ئەوەیە ئایە لەناو بودجەکەیا پارە تەرخان کراوە بۆ ئەو کارە یاخود نە؟ شێڵتەری ژنان، چونکە بڕیار دراوە لەسەر وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتی بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د. هالە فەرموو.

بەڕێز د. هالە سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری راپۆرتی خۆمان دەکەم، بەڵام دەمەوێ باسی شتێکی زۆر گەورە بکەم کە ئەمڕۆ هەڕەشەیەکی زۆر گەورەیە لەسەر تەندروستی مرۆڤ لەهەرێمی کوردستان، ئەو هەڕەشەیەش هەڕەشەی خۆراکەو هەڕەشەی دەرمانە کە بەبێ مواسەفات و مەوادی تر لەگەڵ خۆراکەکە دێتە کوردستان، ئێستا دەزگایەك هەیە سەر بەهیچ وەزارەتێك نیە بەراستی نە تەندروستی و نە بازرگانی و هیچ وەزارەتێکی تر نیە کە دەزگای کوالەتی کۆنترۆڵە و چارەسەری ئەو کێشەیەیش لای ئەو دەزگایەیە و گەورەترین کێشەی ئەو دەزگایە ئەوەیە کە بودجەی تایبەتی نیەو ناتوانێت وەکو پێویست بەئەرکی خۆی هەڵبستێ، من لێرە حەزدەکەم داوا لەبەڕێز وەزیری مالییە بکەم کە زۆر ئهتیمام بەو دەزگایە بدرێت، بەراستی ئێمە ئەو کێشەیەمان پێ حەل ناکرێت و کێشەیەکی زۆر گەورەیەو رۆژ بەرۆژ بۆمان دەر ئەکەوێ ئەو خواردنانەی کەلەبازار هەیە زۆربەی مەوادی موستەنعی تێدایە بەنسبەیەکی زۆر گەورەیش، کێشەی تریش هەیە، کێشەی حەزانە، داینگە کە سەر بە وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتیە، بەراستی وەك پێویست ئهتیمام بە حەزانە نادرێت، هەر ژنێك بیەوێ لەدەرەوەی ماڵ کار بکات یەکەم پرسیار ئەوەیە کە منداڵەکەی لەکوێ دابنێت، ئەو داینگانەی کە ئەمڕۆ هەن مەساحەیان زۆر گچکەیە، ژمارەیان زۆر کەمە، ژمارەی منداڵەکانیان زۆر زۆرە کە ناتوانن وەکو پێوست خزمەتی منداڵەکان بکەن وە ئێمە ژنانی زۆر پسپۆڕمان هەیە کە ناتوانن کار بکەن لەبەر کێشەی منداڵ و داینگە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سۆپاس د. هالە، دەبوایە ئەو داواکاریانە لەلیژنەکە بکرێت و بنووسرێت، چونکە ئەوانە لەراستیدا هەمووی پێشنیارن، زۆر سوپاس. صبریە خان فەرموو.

بەڕێز صبریە غفار امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەتوانم بڵێم بەشێکی وەکالەتە، چونکە من پشتگیری لیژنەی خۆمان دەکەم و راپۆرتەکەی ئەکەم و بەڕێز تاڤگە خان وەکو مەلەڤ کەم ئەندامان و خاوەن پێداویستی و منداڵان کە مەلەڤ تایبەتی لا هەیە دوو، سێ داوا کاری هەبوو دەیخەمە بەر دەستی جەنابتان کە بەراستی ئێمەیش لە وەزارەتی کاروکاروباری کۆمەڵایەتی ودانیشتن لە گەڵ بەڕێز جەنابی وەزیرا ئیشارەتمان بەو خەلەلە گەورە کرد.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن، لەزۆربەی وڵاتانا وەزارەتی کاروکاروبای کۆمەڵایەتی مەنفەزێکی وەبەر هێنانە، یەعنی زۆرێك لەو وڵاتانە بەشێك لە داهاتی میللەت و وڵات لە وەزارەتێکی وەك کاروکاروبای کۆمەڵایەتی بۆی دێت، ئەوەی ئێمە هەمووی ئیستیهلاکە، لەکاتێکدا کە ئیستیهلاکەو سەرف دەبێت ودەڕوات، ئەتوانین بڵێین شێوازی تەوزیعەکەی دیار نیە بۆ نموونە ئەمساڵ ئەوەی داوا کاری وەزارەتی کاربووە سەبارەت بە پێداچوونەوەو بوونی سەنتەرات و مەراکیزی کۆمەڵایەتی تایبەت کە جارێکی تر بنیادی تاکی کۆمەڵگەی کوردی دروست بکاتەوە بەدی ناکرێت و بەشێکی چاك سازی کۆمەڵایەتی هەر بەدی ناکرێت، ئەوەی د. هالە ئاماژەی پێی کرد کە بوونی حەزانەو رەوزە بەدی ناکرێت وە ئەوانەی پێداویستیە تایبەتییەکان، من نموونەیەك بۆ جەنابتان ئەهێنمەوە، لە هەڵەبجە خێمەیەکیان هەڵداوە سێ ساڵە داوای بوونی شوێنێك دەکەن کە خۆیانی تیا ببینەوە تاکو ئێستا بۆیان دابین نەکراوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس صبریە خان، بەڵام بەراستی ئەوە حەق نیە هەردووکتان ئەندامی لیژنەی تەندروستین و راپۆرت بەتەواوی خوێنرایەوەو وەختان وەرگرت، دەبوایە لەوێ ئەو مولاحەزاتانەتان بنووسن، کاك جعفر فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیارێکم هەیە بۆ وەزارەتی دارایی کە پشتیوانی تەواو لەو سێ وەزارەتە بکات، لەبەر ئەوەی زۆر زەرورن و یەك، دوو پێشنیارم هەیە بۆ وەزارەتی پلاندانان، یەکەم بۆ چاکسازی کۆمەڵایەتی لە کوردستان هیچ بەرنامەیەکیان هەیە؟ دووهەم بۆ پاراستنی ژینگە هیچ شتێك کراوە؟ سێهەم بۆ بەرگری لە هێنانی ئەو هەمموو دەرمانی ئێکس پایەرە هیچ پلانێك هەیە کە بەرگری لێ بکرێت؟ بۆ ئەوەی نەیەتە کوردستان،

شتێکی کەیش هەیە من جارەکەی تر حەقی قسەم نەبوو، منیش ئەمەوێت، بەراستی داوای لێبوردن ئەکەم کە ئەو قسە ئەکەم زۆر بەداخەوە بۆ هەندێ لە ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان کە دەچنە باسی هەندێ موزوعەوە لەبەر خاتری جەریدەو تەلەفزیۆن و ئەو کەسانەی کە لێرەوە ئەو قسانە دەکەن ئەبێت زۆر چاك بزانن حکومەتەکە پەنجا بە پەنجایە تاکو ئێستا، ئەگەر گەندەڵی هەبێت لەحکومەت و لە حسەکانایە، تاکو نهایەتی ساڵی 2007 میزانیە بەش کراوە، ئەوە هەردوو لایەنیان مەسئولن، هەردوو وەزارەت هەر مەسئولن ئەمە یەك، دوو وەزارەتی دارایی مەسئول نیە لەسەر گەندەڵی کوردستان، هەر وەزارەتێ خۆی مەسئولە لەو میزانییەی کە بۆی تەخسیس کراوە، وەزارەتی دارایی بانقێکە پارە دەداتە ئەو وەزارەتانەو ئەوان مەسئولن لەسەرف کردنی، لەبەر ئەوە برادەران وا قسە ئەکەن کە ئەوان هەموو پیاوی چاکن و ئەم تەرەف پیاوی خراپن، وانیە هەموومان موشتەرەکین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان احمد خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

برسیارەکەم ئاراستەی وەزیری کاروکاروباری کۆمەڵایەتیە، بەڵام لەرێگای وەزارەتی مالیەوە، کە لێرە وەزارەتی کاروباری ژنان وەزارەت نیە، بەڵام نوسینگەیە، هیچ میزانیەکی نیە بۆ کاروباری ژنان وەکو سندوقێکی پاڵ پشتی ژنان و ئافرەتان، لێرە داوا کارین لە وەزارەتی مالیە کەوا سەندوقێکی پاڵپشتی و پشتگیری بۆ کارو باری ژنان تەرخان بکرێت، چونکە بودجەی تەرخان کراوی نیە ئەوە لێرە دەیگرێتەوە، پێشتر ئاماژەیان پێی کرد، بەڵام دەچێتە ئەو بابە لێرە، خاڵی دوهەمیشم دوو بارە بۆ وەزارەتی مالیە، ئایا وەزارەتی مالیە هیچ پلانێکی هەیە بۆ چارەسەر کردنی کێشەی بێ کاری وەکو ئەوەی کە لەبەغدا هەیە کە ئەمەیش لەرێگای پشتیوانی کردن وقەرزدانە بەکەرتی تایبەتی و یان رەخساندنی هەلی کارکردن بۆ خەڵکەکە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەبەر رۆشنایی ئەو راپۆرتانەی کە دەخوێنرێتەوە و هەروەزارەتێك کە ئێمە موناقەشەی بودجەکەی دەکەین، دەبێنین ئەمە تیکرار دەبێتەوەو هەموو لیژنەکان داوا دەکەن ئەو بڕە بودجەیەی کە بۆ وەزارەتەکە دانراوە زیاد بکرێت، جارێکی تر دەمەوێ تەئکید لەو خاڵە بکەمەوە کە پێویستە پەرلەمان لە راپۆرتی خۆیدا داوا بکات حکومەتی فیدراڵ بڕی میزانیەی هەرێم زیاد بکات یاخود میزانیەکی ترمان بۆ بنێرێت بۆ چارەسەرکردنی ئەو کێشانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک ئارام ئەو قسانەت تیکرارە، دوێنێ د. کمال باسی کردو جەنابتیش باست کرد، خۆتیش باشتر دەزانێت بودجە لەبەغدا ئێستا کە ساڵێکی بەسەردا ڕۆیشتیە، چۆن دەبێت زیاد بکرێت؟ هەر زیاد ناکرێت، میزانیەی تەکمیلی هەرچەند زیاد بکرێت هەر 17٪ دا زیاد دەکرێت، بۆ ساڵی داهاتوو دەبێت خەبات بکەین ئەو وەختە کەرکووك دێتە سەری انشاء الله، خانەقین دێتە سەری، سنجار وناوچەکانی تر دێتە سەری، ئەو کاتە دەکرێت ئەم خەباتە ئێستا ناکرێت، ڕاپۆرتی لیژنەی تەندروستی بۆ وەزارەتەکانی تریشە.
کاك غفور فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت وەزارەتی تەندروستی، لێرە من داوا دەکەم لە بودجەی خۆیدا نەخوشخانەیەك بۆ مەخمور دروست بکات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك غفور دەرچووی لە مەوزوعی سەرەکی،ئێمە باسی میزانییەك دەکەین کە دانراوە، مەخمور کە هاتە سەر هەرێم ئەو کاتە میزانیەی خۆی لەگەڵ خۆی دەهێنێت بایەخیشی زیاتر پێ دەدرێت، وەکو پێویستێتی، وەکو ئەو زەرەرەی کەپێی کەوتووە لەساڵانەی لەئێمە، فەرموو جەنابت دانیشە.
لە جێ بەجێ کردنی میزانیە جەنابی وەزیری دارایی و وەزیری تەندروستی هەر وەها پارێزگاری هەولێر گوێی لە ئێمەیە، پێی دەڵێین ئاگادار بێت ئەوەی پێی بکرێت بۆ پشتگیری کردنی داواکاری خەڵکی مەخمور بیکات.
ئێستا دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ بودجەی وەزارەتی تەندروسیە؟ دەستی بڵندکات، کێ لە گەڵیا نیە؟ بە کۆی دەنگ قەبوڵ کرا.
کێ لەگەڵ بودجەی وەزارەتی ژینگەیە؟ دەستی بڵندکات، کێ لە گەڵیا نیە؟ بە کۆێ دەنگ قەبوڵ کرا.
کێ لەگەڵ بودجەی وەزارەتی کاروکاروباری کۆمەڵایەتی یە؟ دەستی بڵندکات، کێ لە گەڵیا نیە؟ بە کۆی دەنگ قەبوڵ کرا.
بچن بۆ خوێندنەوەی بودجەی وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجییەکانی وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال (278627) دوو سەدو حەفتاو هەشت ملیارو شەش سەدو بیست و حەفت ملیۆن دینارە، دەکات 5,87٪ .
خەرجییەکانی کارپێکردنی وەزارەتی مافی مرۆڤ (4983) چوار ملیارو نۆ سەدو هەشتاو سێ ملیۆن دینارە، دەکاتە 1,1٪.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجی پڕۆژە سەرمایەکانی وەزارەتی شەهیدان وئەنفال کراوەکان (3666) سێ ملیارو شەش سەدو شەست شەش ملیۆن دیناره. وەزارەتی مافی مرۆڤ هیچ خەرجی پڕۆژە سەرمایەکانی نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، کە واته راپۆرتی هەردوو وەزارەتی مافی مرۆڤ و شەهیدان کاك محمد فرج سەرۆکی لیژنە دەیخوێنێتەوە، فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

راپۆرتی لیژنەی مافی مروڤ

سەرەتا ئێمە بۆ مافی مرۆڤ هیچمان نەنووسی، یەکەم زۆر کەمە باسەکەی، دووهەمیش کەوتوەتەوە ڕێزبەندی وەزارەتی ترەوە، لەبەر ئەوە زۆر لەسەری نەڕۆیشتین، تەنها لەسەر وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال کراوەکان ئێمە قسەمان کردووە، کۆبوونەوەیەکی کرد بۆ تاوتوویکردنی پڕۆژە بودجەی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی 2008 تابیەت بە وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالکراوان، لە کۆبونەوەکەدا بەڕێز وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان ئامادە بوو، لە کۆبوونەوەکەدا دوای گفتوگۆو بیروراگۆڕینەوە لەسەرتاپای پلانی وەزارەتەکەبۆ ساڵی 2008 ، وەکو لێژنە پێمان باشە جەخت لەسەر ئەوە بکەینەوە کە وەزارەت لە پلانی ساڵی2008 دا جەختی لەسەردەکات کە بڕە پارەیەکی ئەبێ بۆ تەرخان بکرێت:

1. بەمەبەستی بەدواداچوون بۆ بکرێت:

ئێوە ئەوە دەزانن لە کوردستانا چوار کەیس هەیە پێویستی بە دادگایی کردنە، تەنها یەکێکیان تەواو بووە ئەوەیش کە ئەنفالە، سێ کەیسی تر ماوە، ئەمانە پێویستیان بە بڕێ پارە هەیە، یەعنی لەناو ئەم وەزارەتە بۆی تەرخان بکرێت بۆ ئەوەی وەکو ئەنفالی لێنەیەت، یەعنی بینیمان ئەو موحامیانەی کە لەو بوارەدا ئیشیان دەکرد کومەڵێك گرفتیان بۆ دروست بوو، لەبەر ئەوە جێگەی خۆیەتی ئەم وەزارەتەیش بەیوەندی بە کۆمەڵێ تویژەوە هەیە زۆر حەساسن، یەعنی ئەوانە کە گیانی خۆیان بەخت کردووە، چ شەهیدی سەنگەر بێت چ ئەوانەی کە لەو کارەساتە گەوردا رۆیشتن، بەراستی پێویستیان بە وە هەیە کە زیاتر بە دەمیانەوە بین و ئەویش کە کراوە، شتی باش کراوە، بەڵام لە ئاستی پێداویستەکانی ئەوانا نیە، ئەم مەسەلانە پێویستی بەلا لێکردنەوە هەیە، ئەم کەیسانە ئێمە ئەگەر بەجدی بچینە پێشەوە دوو شتی زۆر موهیم بۆ ئێمە دروست دەکەن، یەکەم: هەر بڕیاری لەدادگای باڵای تاوانەکانی عێراق دەردەکرێت، ئەوە ئەبێتە بنەمایەکی زۆر مەحکەم بۆ ئەوەی ئێمە بەناساندنی جینوساید کاری لەسەر بکەین، چەند خاڵێکی تر هەیە زۆر گرنگە ئەمەیش پێویستی بە بڕێك پارە هەیە ئەبێ وەزارەتی مالیە ئەگەر لێرەیشا ناکرێت لەتەکمیلیا ئەمەیان بۆ تەواو کات، چارەسەرکردنی نەخۆشی کەس و کاری شەهیدانی کیمیاباران و ئەنفال،

لا یزال گرفتێکی زۆر گەورەیە، ئەڵێن رۆژانـە چـەندین کـەس دێـن موراجەعـەی ئێمـە دەکـەن، دۆزینـەوەی گـۆڕە بەکۆمەڵەکان و هێنانـەوەیان بـۆ زێـدی خۆیـان دیـارە ژمـارەی ئەمانـە ژمارەیـەکی زۆر زۆرە کـە ئـەم وەزارەتە بە ئەمەی کە ئێستا هەیەتی ناتوانی هیچ بکات، دروستکردنی مۆنۆمێنتێك کەرەمزی جینۆسایدی گەلی کوردستان بێت، جگە لەوەی کە لەشوێنەکاندا دروست دەکرێت، بەڵام جێگەی خۆیەتی ئێمـەیش وەکو هەر میللەتێکی تر، هەر نەتەوەیەکی تر رەمزێکی گەورە لەجێگایەکا ببێت کە خـەڵکی بڵێن ئەمـە رەمـزی ئەساسـی ئەوەیـە، پێنجـەم: کردنـەوەی بنکـەی مەشـق و راهێنـانی پیشـەیی بـۆ کـەس وکـاری شـەهیدان و ئەنفـالکراوان، ئەمە ئێستا هەیـە بەشـێوەیەکی زۆر بیدائیـە، ئـەویش ئـەو رێکخـراوو مونەزەمانـە دەیکـەن، مەسـەلەن وەکـو کۆریـەکان لـەدەورو بـەری هـەولێر نـەبێت دەرناچـن بـۆ شـوێنی تـر، بـەڵام ئێمـە دەزانـین قورسـایی قوربانیـانی کیمیابـاران و ئـەنفال لەکوێیـە، ئـەوە پێویسـتی بـە میزانیـەکی نوێیـە بـۆی بکرێـت، ئێمەیش وەکو لیژنەی مافی مرۆڤ چەند پێشنیارێکمان هەیە بۆ ئەم وەزارەتە:

□1. هاوکاری وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالکراوەکان لەگەڵ ئەو رێکخراوانەی کەلـە هەنـدەرانن کـە تایبـەت مەندیان هەیە لە بواری کیمیابـارانی هەڵەبجـەو ئەنفالـدا کاردەکـەن، کۆمـەڵێك رێکخـراو هـەن نـاتوانن کـار بکەن پێویستیان بەهاوکاری هەیە، پێویستیان بە پارە هەیە، ئەوانە ئیشی زۆر باش ئەکەن لەناساندنی ئەم کارەساتە بەئەنفال، لەبەر ئەوەی زۆر جار جێگەی خۆیەتی ئەم وەزارەتـە یارمـەتی وکۆمـەکیان بکـات، ئـەم وەزارەتـەیش نیـەتی، لەبـەر ئـەوە ئێمـە داوا ئەکـەین لەمیزانیـەی تـەکمیلی ئەمـە چارەسـەرێکی بـۆ بدوزرێتەوەو وەزارەتی مالییە کاری بۆ بکات

□2. وەزارەت بەدواداچوونی یاسایی تـەواوی ئـەو کۆمپانیانـە بکـات کەچـەکی کیمیاییـان داوەتـە رژێمـی پێشوو، من شتێکتان بۆ بگێڕمەوە، ئەو برادەرانەی کە لەهۆڵەندان، هانزرات بـۆ جـاری دووهـەم ویسـتی بـە کەیسەکەی خۆیا بچیتەوە، پارێزەری گرتبوو ئەوایش داوایان کـرد، ئێمـەیش داوامـان کـرد لـە سـەرۆکایەتی هـەرێم وئـەوانیش بەسوپاسـەوە داوایـەکی زۆر کـەم بـوو داوای 5000 هـەزار دۆلاریـان کـرد، توانیـان موحامیـەك بگـرن جارێکی تـریش هـانزرات بدەنـە زەویـاو نـەهیلن ئـەو کەیسـە بباتـەوە، ئەمـە پێویسـتی بەلاکردنەوەیەك هەیە، ئەگەر وەزراەتی مالیە ئەمە لەبەر چاو نەگرێت بۆ تەکمیلێکە ناتوانێت ئەم شـتانە بکات و ئەمە شتێکی زۆر زەروریشە بەراستی0

□3. بڕێ لە بودجـەی تـەکمیلی تـەرخان بکرێـت بـۆ کـەس وکـاری شـەهیدانی هەڵەبجـەو ئـەنفالکراوەکان، یەعنی ئەمانە بەردەوام داواکانیان بەڕێوەیە بەردەوام، لەبەر ئەوە ئەگـەر بەموتەقـەتعیش بێـت پـێم وایـە باشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، مامۆستا تەواو وانیە؟ ئێستا تەسویتی دەکەین لەبەر ئەوەی داوای زیادە دەکات، نەسـرین خـان فەرموو.

بەڕێز نەسرین محمد صالح:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەو بودجەیەی كە بۆ وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال كراوەكان تەرخان كراوە زۆر كەمە لەئاست و داخوازی و كێشەكانی بنەماڵەكانـدا نیـە، ئەگـەر بودجەكـە زیابوایـە ئـەوە مووچـەكانیان زیـاد دەكـرا، ئەگـەر ئـەو بودجەی دانراوە لەمە زیاتر بوایە مووچەكانیان زیاتر ئەبو وە ئەو زەویانەیش، زۆربـەی ماڵە شـەهیدەكان زەویان وەرگرتووە، ئەو زەویەی كە وەریان گرتووە ناتوانن بیكەنە خانوو، ئەگەر ئەم بودجەیـە زیـاد بوایـە یارمەتیەكیان بدرایە لەلایەن دەزگای شەهیدانەوە لەگـەڵ پێشینەی خانووەكـە دەیـانتوانی بیكەنـە خـانوو وهەندێ بنەماڵە هەیە زۆربەیان نەخۆشـن، بـەڵێ ئێمـە خەسـتەخانەمان هەیـە لـەناو هـەرێمی كوردسـتانا، بەڵام هەندێكیان پێویستیان بەدەرەوەی وڵات هەیە، ئەوەیش ئەگەر بودجەكە زیـاد بوایـە هەنـدێك لەوانـە دەنێریتە دەرەوەی وڵات بۆ چارەسەركردنی نەخوشێكانیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك جمال فەرموو.

بەڕێز جمال یوسف بۆتانی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەحەقیقەت من ئەوەی پێشنیار دەكەم، ئەگەر بكرێت موناقەلەی ئەو بۆدجە بكرێت بۆ موقازاتی كۆمپانیا بیانییەكانی دەرەوە، ئەوانەی چەكی كیمیاویان دروست كردووە و دژی خەڵكی كوردسـتانیان بـەكار هێنـاوە، جەنابتان ئاگادارن كە ئەو كۆمپانیانە چەكی كیمیاویان دروست كردوەو دایانە بەحكومەتی عێراقی بەكاری هێناوە دژی خەڵكی كوردستان، بودجەیەك هەبێت بۆ موقـازاتی كۆمپانیـا بیانییـەكان، هـەر زمـنی وەزارەت خۆی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عادل فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەگەل پشتگیریم بۆ داواكەی كاك محمد، منیش ئەو بودجەیە بەكەم دەزانم، لەبەر ئەوەی ئێمە هەرخۆمان لێرە دوو قانونمان دەركرد، قانونی ماڤ كەس و كاری شەهیدوئەنفال، وەزارەت نەیتوانی جـێ بـەجێی كـات، لەبـەر ئـەوەی بودجەكـەی نـەبوو، یـەعنی تـاكو ئێسـتا بـەپێی قانونەكـە مووچـەی كـەس و كـاری شـەهید بەتایبەتی ئەنفال بەپێی ئەوە نەیتوانیە ئیشكات، بۆیـە بەراسـتی منـیش بەكـەمی ئـەزانم جگـە لـەقانونی سـەندوقی یارمـەتی كـەس و كـاری شـەهید و ئـەنفالمان هەیـە، بۆیـە منـیش پشـتگیری ئـەو رایـە دەكـەم كەپێویستە ئەو بودجە تەشغیلیەی وەزارەتی شەهیدان وئەنفال زیاد بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئێوە داوای زیاد کردن دەکەن، من پشتگیریتان دەکەم، بەڵام عەرزم کردن وتم زیاد کردنەکە سێ رێگای هەیە یان دەبێت بە عەجز بێت و بە عەجز شتێکی باش نیە، شتێك زیاد بکەیت، ئان ئەبێت لە میزانیەی تەرەفێك کەم کەیتەوە کە ئەوەیش بۆ ئەغەڵەب میزانییەکان داوای زیادەتان کردووە، ئەوەیش ناکرێت، تەنها رێگا ئەوەیە میزانیە تەکمیلێکەیە، ئەویش زۆر بواری لەپێشە، زۆر شت هەیە، مەسەلەی وشکە ساڵی لەپێشە، زیاد کردنی مووچەی فەرمانبەرانی لەپێشە، تەرخان کردنی پارەیە بۆ سەلفەی عەقار، بەڵام لەگەڵ ئەویشدا داواکاریەکان حەقن روو بە روویان دەکەینەوە، چەند ئیهتیمام بە شەهیدان بدرێت کەمە، واجیبە لەسەر شانمان و هیچ منەتیشی نیە، پێویست ناکات بیخەینە دەنگدانیشەوە، هەموو دەزانم پشتگیری ئەوەن، چەند ئیهتیمام بەئەوان بدرێت و بودجەیان بۆ تەرخان بکرێت وە ئەگەر ئەو مەحکەمەیەیش کە هاتە پێشەوە بایی ئەوەندە مەساریفی موتەفەریقە هەیە بتوانین لێی دەربێنین کە بکرێتەوە، ئەگەر شتێکی تایبەت نیە و هەر پشتگیری کردنە ئەوە هەمووومان پشتگیری دەکەین، تکام وایە قسەکان تێکەڵ مەکەن، هەرجی دەڵێن موئەیدن وهەمووشتان موئەیدن، ئێستا بودجەی وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال کراوەکان دەخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵێتی؟ تکایە دەستی بڵند کات، زۆر سوپاس.

بودجەی وەزارەتی مافی مروڤ دەخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵێتی؟ تکایە دەستی بڵند کات، فەرموون بەکۆی دەنگ هەردووکی قەبوڵ کرا، بۆ وەزارەتی ئەوقاف و شئونی دینی.

کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم محمد شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجییەکانی کارپێکردن بۆ وەزارەتی ئەوقاف وکاروکاروبای دینی (69400) شەست و نۆ ملیارو چوارسەد ملیۆن دینارە، دەکات 1,46٪.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجێ پڕۆژە سەرمایەکانی وەزارەتی ئەوقاف وکاروکاروبای ئاینی یەك ملیارو حەفتاو هەشت ملیۆن دینارە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سعد الدين فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدين عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن

لەگەل ئەوەی کە لەگەڵ جەنابی وەزیری ئەوقاف دانیشتنمان کردو لەگەڵ بەرێوەبەری وەزارەتی ئەوقاف دانیشتنمان کرد، تەبیعی ئەو بڕە پارەیەی کە پێی دەوترێت نەفەقاتی ئیستیسماری کە دانرایە بۆ وەزارەتی ئەوقاف کەم کرایەتەوە، ئەو کەم کردنەوەیش لەبەر هۆیەکە دیارە خەڵکێکی زۆر چاوی لەوەیە

کە مزگەوت دروست دەکات، یەعنی ئەو مەشاریعە ئیستیسماریانەی کە لە وەزارەتی ئەوقاف ئەنجام دە درێت زیاتر خەڵکێکی خێر خواز پێی هەڵدەسێت، لەسەر قسەی وەزیری ئەوقاف دەڵێت ئێمە ئێستا کە شەست و حەفت مزگەوتمان هەیە کە وا خەڵکێکی خێر خواز تەقدیمی کردووەو دروستی دەکات، جا ئەوە لێرە ئیشکالێك هەیە ئێستاکە، یەعنی ئیشکالێك هەیە لە مابەینی خەڵکەکەو لەبەینی وەزارەتی ئەوقاف.

جەنابی سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەی کە وترایە لە راپۆرتەکە تەقریبا لەگەڵ ئەمە یەك دەکاتەوە، تەنها دوو خاڵ نەبێت، خاڵی یەکەم ئەوەیە لەمەشروعی ئیستسماری کەم کرایەتەوە، لەبەر ئەو هۆیەی کە باسمان کرد، دووهەمیش ئەو نوقتەیە کە ئەبێ ئێمە روونی بکەینەوە، ئەوەیە کە قەزیەی حەجە، قەزیەی حەجیش کە لێرە مام رەشاد باسی کرد وەکو سەرۆکی شارەوانی ئەوەیە کە موساعەدەی خەڵکەکە دەکات لەبۆ ئەوەی کەچوونە حەج، لێرەش چوونە حەج ئەوە پەیوەندی بە وەزارەتی خاریجیەوە هەیە، لە ئیختیساساتی وەزارەتی خاریجیە و ئێمەش وەزارەتی خاریجیەمان نیە وئەوان ئیشەکە جێ بەجێدەکەن و ئەوەندەیە ئیشەکە زیاتر نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پرسیار کرا بۆیە منیش دەپرسم، فەقەت ئەو پرسیارە هەیە نەك ئێستا پێشتریش مەسرەفی حەج یا ئەو پارەیە لەبودجەی هەرێم دەعم دەکرێت یان نە، هەندێك کەس پێیان وایە ئەو دەعمە پێویست ناکات، هەندی ئەندام پەرلەمان قسەی وایان کرد، ئەو دەعمەی حەج دەکرێت لەبودجەی هەرێمە یاخود لە ئیتیحادیە، کاك سەرکیس فەرموو.

بەڕێز سەرکیس اغا جان/وەزیری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەزمنی خەرجییەکانی حاکیمەیە کە ئێمەیش 17٪ مان هەیە، بەڵام ئەگەر بێت و خەرجییەکانی حاکیمە بۆ ساڵێکی کە هاتە سەر میزانیەی حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەو کاتە دەتوانن بڕیار بدەن کە ئەو خەرجیە نەمێنێت، بەس ئێستا لەسەر حاکیمەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لەبەر ئەوەی مادام حاکیمیە، ئەو مەوزوعە لێرە موناقەشە کردنی باش نیە، دوایش نابێت قەرارێك بۆ سەر تاسەری عێراق درابێت ناکرێت ئەو فەرقە هەبێت، لێرە خەڵکانێك پێویستی بە پارەی زیاتر بێت بۆ چوونە حەج و لە بەغدا هەرزان تر بێت، ئەوە پێم وایە دەبێ قەرارێکی عام بێت بۆ هەموو عێراق، بۆیە من میزانیەکەی وەزارەتی ئەوقاف وەکو هەیە دەیخەمە دەنگەوە، فەموو کاك فتاح.

بەڕێز فتاح عبدالله نەقشبندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من ئەمەویٚ باس لەخاڵێك بكەم كە پەیوەندی بە وەزارەتی ئەوقافەوە هەیە، ئەویش ئەوەیە من پـێم وایـە رەئی حكومەت وایە كەوا مزگەوت نەكرێت، لەو شارو شوێنانەی كە مزگەوتیان هەیە، بۆیـە منـیش لەگـەڵ ئەو رەئیەم كە لـەو شـوێنانەی كـە مزگـەوتیان هەیـە جێـی خۆیـەتی كـە مزگـەوت نـەكرێت، بودجەكـەمان بڕوات بۆ ئەو شتانەی كە ئەولەویاتیان هەیە لەگەڵ ئەوە دام، بەڵام ئێمە پێویستمان بـە ئـاوەدان كردنـەوەی دێهات هەیە، یەكێك لە ئەركی حكومەت، وەزارەتی ئـەوقاف ئەوەیـە كـە هەنـدێ دێهـات هەیـە، (70) ماڵـە، (100) ماڵە مزگەوتی نیە، بۆیە من داوا ئەكەم لەوەزیری دارایی لەو بودجەیەی كـە دانـراوە بـۆ وەزارەتـی ئەوقاف ئیعازێك بدرێت بەڵكو ئەودێهاتانەی كە زۆر زەرورە مزگەوتیان بـۆ بكرێـت، داوام وایـە مزگـەوتیان بۆ بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، بەڵام دەمەوێ شـتێكت بـۆ روون كەمـەوە، حكومـەت قـەراری نیـە مزگـەوت دروسـت نـەكرێت، بـەڵام رێنمـایی هەیـە بـۆ چـۆنێتی دروسـت كردنـی مزگـەوت، بـۆ چـەندی مەسـافە، بـۆ بـەینی مزگـەوتێك و مزگەوتێك چەند بێت، لەشـوێنێكی وەكـو هـەولێر رەنگـە رێنمایـەكان رێگـا نـەدەن ئێسـتا مزگـەوتی تـازە دروست بكرێت، بەڵام قەراری وا نیە ومن پشتگیری رەئیەكەت دەكەم بۆ ئەو دیهاتانەی كە مزگەوتیان نیـە وماڵیان زورە بۆیان دروست بكرێت بـە پێـی پێویست، دەیخەمـە دەنگـەوە كـێ لەگـەڵێتی؟ دەسـت بڵنـدكات، بەكۆی دەنگ قەبوڵ كرا، فەرموون.

بۆ وەزارەتی دارایی، پێم وایە پێشتر موناقەشە كرایە، فەرموو كاك كریم بیخوێنەوە.

بەڕێز كریم مجید شریف (جوتیار):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

خەرجییەكانی وەزارەتی دارایی، (933773) نۆ سەدو سی وسێ ملیارو حـەفت سـەدو حـەفتاو سـێ ملیـۆن دینارە، دەكات 19,66٪.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

هیچ مولاحەزەتان لەسەری هەیە؟ موناقەشەتان كردووە، نەخێر دیوانی ریقابەی مالی جیـاوازە، میزانیـەی جیاوازە، كوێستان خان فەرموو.

بەڕێز كوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

مـن دوو مولاحـەزەم هەیـە، یەكـەم: ئـەو بودجەیـە بەراسـتی زۆر زۆرە لەسـەدا 19,66 زۆرە، سـەیرە ئـەو بودجە زۆرە بۆ دانراوە بۆ ئەو دوو وەزارەتە، دووهـەم: دوێنیـیش ئێمـە وا بڕیـار بـوو ئـەو دوو وەزارەتـەی ناوخۆو هەرێم بەیەكەوە بخەینە دەنگەوە، ئەمڕۆ هـێچ موبـەڕیرێك نیـە ئـەو دوو وەزارەتـە بەیەكـەوە نـە خەینـە دەنگـەوە، بودجـەی وەزارەتـی دارایـی و وەزارەتـی هـەرێم بـۆ كـارو بـاری دارایـی، چـونكە هـەموو

ئیشەکانیان بەیەکەوەیە راپۆرت بەیەکەوە دەنووسن ئیشەکانیان بەیەکەوەیە، پێویستە ئەمڕۆ بەیەکەوە بیخەینە دەنگەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژنەی داراییش وای وت هەر ڕەقەمەکەیشی بەتێکڕا خوێندیەوە، کاک محمد فەرمووو.

بەڕێز محمد حکیم جبار:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

حەقی خۆیەتی کە باسی وەزارەتی دارایی دەکرێت شتێك باس بکەین کە مەسەلەی بودجەی حیزبەکانە، راستە ئەوە یاسای بودجەی حیزبەکان خوێندنەوەی بۆ کرا، بەڵام من دڵنیام لەبەر پڕی کاری پەرلەمانی کوردستان ناتوانین لە 2008 تا وتوویژو موناقەشە لەسەر ئەو یاسایە بکەین، بۆیە من داوا ئەکەم لێرەوە کە لەبەردەستی سەرۆکی حکومەتی کوردستان و جێگری وە هەروەها داوام لە خوشك و برایانی هەردوو فراکسیۆن ئەوەیە کە ئێمە لەموناقەشەی میزانیەی ساڵی پێشوشدا جەنابت وەکو تەوسیە بۆ حکومەتی هەرێم نووسیت، من داوام وایە کە چیتر هەست بەو مەزلۆمیەت و غوبن و ئەو زوڵمە لەئێمە وەکو حیزبێك دەکرێت دیارە هەموو حیزبەکانی تریش هەر کەس قسەی خۆیان هەیە، بەڵام ئێمە بەحەقیقەت لێرەوە ئەیڵێینەوە وچاوەڕوانی پەسەند کردنی بودجەی هەرێمی کوردستانین، حکومەتی هەرێمی کوردستان، بەپەلە ئاورێك لە بودجەی حیزبەکان بەتایبەت بودجەی ئێمە بداتەوە و ئەو غوبن و مەزلۆمیەتە لەسەرمان هەڵبگرێت، جگە لەوەی کە پشتگیری لە پێشنیارەکەی کوێستان خان دەکەم کە ئەو دامو دەزگا وەزارەتانەی کە بەدوو شێوە هاتوون لە سلێمانی و هەولێر ئەوە یەك بخرێنەوە وئێمە تەکریسی ئەو دابەش بوونەیش نەکەین و بەیەك ناو دەنگیان بۆ بدەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس کاك محمد حکیم، منیش ناچارم لەمەوزوعەکە دەربچم، بەڵام ئەو داواکاریە باس کراوە لەگەڵ سەرۆکی حکومەت و جێگرەکەی، ئیشی تریش باس کراوە پێش ئەوەی موزەکەرەکەی کاك غەفور پێمان بدات، ئێستاش لەسەر موزەکەرەکە هەندێ تەوزیحاتمان بۆ هاتووە لەسەر ئەوە کەسانەی کە ئیمزایان کردووە وتەوزیحاتیان داوە لەرۆژی دیاری کراودا موناقەشەی دەکەین، بەڵام ئەو داواکاریەی ئێوەو یەکگرتوو وحیزبەکانی تریش موناقەشە کراوە و هەر وەها لە ئەنجومەنی سیاسی بە ئامادە بوونی لێپرسراوی یەکەمی حیزبەکان لەگەڵ سەرۆکی حکومەت و جێگرەکەی باس کراوە، ئێمە داوامان لێکردوون پێش هەموو شتێك تەوحید بکرێت ئەو یارمەتیە و ئەگەر بێت و بە پێی پێویست ئەوەی کە تۆ ناوی دەنەێت مەزلۆمیەت، من دەڵێم بەپێی پێویست، بەپێی پێویست بودجەی تایبەت بۆیان تەرخان بکرێت،

چونکه پـێم وایـه مەزڵومیـەت نیـە خوانەخواسـتە، حکومـەت زوڵـم لەکـەس ناکـات، بـەڵام پێداویسـتی ئـەو حیزبانـەی کـە بەشـدارن لـە حکومـەدا، بەشـدارن لـە پەرلـەمانا حەقـە دابـین بکرێـت، مـن پشـتگیری ئـەو داواکاریە دەکەم بەتەواوەتی و بەردەوامین لەگفتوگۆ لەگەڵیان و دانیشتنیش لەگەڵ ئێوە دەکەین، د. نـوری فەرموو.

بەڕێز نوری جمیل تاڵبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەرووی قانونی لەسەر ئەرزی واقیع دوو وەزارەتی دارایی هەیە، ئەوەیش درێژە پێدانی ئەو واقیعـە تاڵەیـە کەوا پێشتر هەبوو، ئەوەیش بەو ماعنایە دێت کـەوا ئێسـتا هـەر یەکـە لـەو دوو وەزارەتـە بودجـەی خۆیـان هەیـە، ئـەوەی ئێمـە دەمانـەوێ بـزانین، پرسـیارەکەم ئاراسـتەی هـەردوو بـەڕێز وەزیـری دارایـی دەکرێـت ئەوەیە: لەسەر چ بنەمایەك ئەو بودجەیە دابـەش کـراوە، پێشـتر بـاس لـەوە دەکـرا رێژەیـەکی تایبـەتی بـو ئیدارەی سلێمانی و رێژەیەك بۆ ئێرە، ئێستایش هەر هەمان شتە؟ یان شتێکی ترە، تکا کارم ئەوەیش روون بکەنەوە کەوا ئەو دەمەی هەردوو وەزارەتەکە لەسەر چ بنەمایـەك ئـەو دوو ەزارەتـە بودجەکەیشـیان یـەك دەخرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك زرار نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی دیوانی چاودێری سلێمانی و دیوانی چاودێری هەولێریش پەیوەندیان بە لیژنەی داراییەوە هەیـە، دەتوانین لێرە تەواوی دەکەین یەکسەر، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان احمد خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دوو پرسیارم هەیە بۆ جەنابی وەزیری مالیە، ئایا کوردستان بەشی هەیە لەو تەحویلاتی حکومیەی کە ئەو هەموو یارمەتیە وئەو مینحە ئیداریانـەی کـە لـە دەوڵـەت دامـەزراوە جیهـانی و نیۆدەوڵەتییـەکان بـۆ عێراق دێت ئایا بەشی هەیە کوردستان؟ ئەوە پرسیارێکم، ئەوەی تریشـم دانـانی سیاسـەتی بـاجی گـومرگ، ئایا ئەو سیاسەتەیان دەستی پێ کردووە بۆ رێگرتن لەو کالایانـەی کـە بـە هـەمان کـواڵتی دێتـە کوردسـتان؟ بەڵام بە شێوەیەکی زۆر هەرزان دەفرۆشرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو پرسیارەی کاك نوری و ڤیان خان ئەگەر جەواب بدەنەوە کاك سرکیس، فەرموو.

بەڕێز سرکیس اغاجان/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەخۆی بودجەکە لەنەتیجەی موناقەشاتی هەر وەزارەتێك ئامادە کراوە، بەپێی پێداویستی، وەزارەتی داراییش بەهەمان شێوە ئامادە کراوە، ئینجا وەزارەتی دارایی و وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری دارایی، بودجە زۆرەکەیشی لەبەر ئەوەیە ئیحتیات لەزمنی وەزارەتی داراییە کە زیاتر لە 35٪ ئەو بودجەیە فەقەرەکەی ئیحتیات عامەیە کە لێی پێکهاتووە، وەزارەتیش کە بەڕێز د. نوری باس دەکات، هەر کاتێك هەردوو وەزارەتیش بوون بەیەك، یەعنی هەموو مەساریف دەبێتە یەك، ئەو کاتە دابەش کردن نیە کە بڵێین لەسەر نسبەیەك دابنرێت وبەش دەکرێت، ئەوەی مینحە کە باسیان کرد بەنیسبەت مینحە، مینحە داخلی بودجەی هەرێمی کوردستان نابێت، بەڵام هەر وەکو پێشتر عەرزمان کردن بەپێی یاسای بودجەی ئیتیحادی فیدراڵی لە عێراق 17٪ لەفقەروزو مینەح دەبێت بدرێتە هەرێمی کوردستان، تەنها ئەوانە نەبن کە بۆ مەشروعێکی ئیستراتیجی موحەدەد تەرخان دەکرێت، ئەوەی بەنیسبەت موختەبەرات، ئێمە لە نوقاتە سنووریەکان هەوڵمان داوەو هەوڵ دەدەین و دڵنیام ئەمساڵ بە هەوڵ و تەقەلای وەزارەتی پلاندانان زۆر پێشکەوتن دەبێت لەو مەجالەو رێکتر دەبین، نە تەنها ئەو مەوادانەی کە خرابن داخیل بن، بەڵکو شروت و زەوابتیش دادەنرێت، حەتا لە مەنشەئەوە، کام مەنشەئی بێت ئەو مەوادانە دادەنێتن، ئەگەر نە ئێستا بەردەوام موصادەرە دەکرێن و لەناو دەبرێن ئەو نەوعە مەوادانە ناهێڵین داخیلی بازاڕبن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێخ بایز پرسیارێك کرا دەڵێت ئەو زیادانە چیە؟ هین هەردوو وەزارەت، ئەگەر تۆزێك بۆیان شەرح بکەی بڵێیت ئەو پارەیە لەکوێ شەرح دەکرێت، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی ئەوە وەزارەتی مالیە هەر بە تەبیعەتی ئیشەکەی ئەمەیە، ئەبێ پارەی ئیحتیاتی هەبێت، ئەبێت پارەی هەبێت بۆ رۆژی تەواری، بۆ فەیەزانات، بۆ ئەنواعی شتی تر، ئەوە ئەمساڵ وشکە ساڵێە، حەتا بەعزی حیسابات هەیە دێتە کایەوە غەیر مەنزورەیە، یاخود بەعزێك حیساباتی عەرەزی هەیە دێتە کایەوە، ئەمانە هەمووی لەزمنی وەزارەتی مالیەوە سەرف ئەبێت، مووچەی تەقاعودی ئێستاکە لەزیادو کەمایە، تاکو ئێستا ئەو پارەیەی کە عێراق بۆ ئێمەی تەرخان دەکات بۆ ئەوەی فەرقی مووچەی پێ بدەین یاخود فەرقی تەقاعودی پێ بدەین، خۆ ئەو پارەیە لە 17٪ ، جاریێ یەکەم قەت 17٪ ناگاتە دەستی ئێمە، یەعنی ئێمە ئێستا ئەمەمان کردووە لەدەم لە 17٪ و لە 17٪، ئەوە دوای حاکیمەو سیادیە، ئەو نیسبەتەی کە دەگاتە ئێمە، ئەسلا ئێمە ئەبێت دەعمیشی بکەین ئەوجا پارەی تەقاعود بدەین، دعمی بکەین ئەوجا پارەی مووچە بدەین و بەتایبەتی ئێستا ئەو موخەسەساتانەی کە دانراوە ئێستا ئێمە بیدەین و

بڕیارتـانیش لەسـەر داوە، بڕیارتـان لەسـەر مووچـە داوە، یـەعنی ئـەوەی لـەعێراق بێـت ئـەبێ ئێمـە لێرەتەنفیزی بکەین، لەبەر ئەوەی ئەو پارانە هەمووی لەوشوێنانە دەر ئەچێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا وەزارەتی دارایی و ئابووری و وەزارەتی هـەرێم بـۆ کاروبـاری دارایـی و ئـابووری کـە بودجەکـەیان بـە تێکەڵاوی خوێنرایەوە لەلایەن لیژنەی دارایی، دەیخەمە دەنگەوە کی لەگەڵێتی؟، فەرموون، کێ لەگەڵی نیە؟ بەزۆربینـەی دەنـگ وەرگـیرا، فـەرموو بـۆ پاشـی ئـەوە. کـاك کـریم فـەرموو راپـۆرتی وەزارەتـی، کارەبـا و پیشەسازی و سامانە سروشتییەکان بخوێنەوە.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجییەکانی کارپێکردنی وەزارەتی پیشەسازی (19141) نـۆزدە ملیـارو سـەدو چلویەك ملیـۆن، دەکاتـە لەسەدا 0,40٪. خەرجییەکانی کارپێکردنی وەزارەتی کارەبا، (409200) چوار سەدو نۆ ملیـارو دوو سـەد ملیۆن، دەکاتە 8,62٪.

خەرجییەکانی کارپێکردنی وەزارەتی سامانە سروشتییەکان، (29956) بیست و نۆ ملیارو نۆ سەدو پەنجاو شەش ملیۆن، دەکاتە 0,63٪.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجی پرۆژە سەرمایەکانی وەزارەتی پیشەسازی (25875) بیست و پێنج ملیارو هەشـت سـەدو حـەفتاو پێنـج ملیۆن دینارە.

خەرجی پرۆژە سەرمایەکانی وەزارەتی کارەبا (507803) پێـنج سـەدو حـەفت ملیـارو هەشـت سـەدو سـێ ملیۆن دینارە.

خەرجی پرۆژە سەرمایەکانی وەزارەتی سامانە سروشتییەکان (3392) سی سێ ملیارو نەوەت و دوو ملیۆن دینارە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بارزان فەرموو.

بەڕێز بارزان عبدالله نصرالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

راپۆرتی لیژنەی پیشەسازی بۆ ساڵی 2008

لیژنەکـەمان دوای زنجیرەیـەك کۆبوونـەوەو پەیوەنـدی لەگـەڵ هـەر یـەك لـەوەزارەتی کارەبـاو پیشەسـازی وسامانە سروشتییەکان بەمەبەسـتی تـاوتوێکردنی بودجـەی سـاڵی 2008، چـەند سـەرنج و پێشـنیارێکمان

هەیە دەیخەینـە بەردەسـتی بـەڕێزتان، سـەبارەت بـە بودجـە بەشـێوەیەکی گشـتی پشـتیوانی لەراپۆرتەکـەی لیژنـەی دارایی دەکەین و ئەم پێشنیارانەی خوارەوەمان هەیە.

1- دروست کردنی هەیئـەتێکی بسـپۆڕی بـواری ئـابوری بـۆ پەرلـەمان کەلەسـەر جـەم کێشـە ئابورییەکانـدا هەڵوێستەی یاسایی خۆی هەبێت بۆ ئەوەی بە کەمو کورتیـەوە بەسـەر پەرلەمانـدا تێنەپـەڕێت و ئاگایشـی لەوداهاتـە غـەیرەی نەوتیانـەی عێـراق هـەبێت وەکو قـەرزو مینـەح و بـاج و گومرگ و رسـومات و خـولی راهێنان وزەمالەی دیراسی زانکۆ جیهانییـەکان و یارمـەتی تەکنـەلۆجیاو سـەمادو تـۆپ و کۆمپیـوترو هـەتا دوایی، کە بەداخەوە حکومەتی هەرێم کوردستان وەك پێویست ئاگای لەم برِگانە نیـە و عێـراقیش زۆر بـە وریاییەوە بودجەی هەرێمی کوردستانی لەو سەرچاوانە بێبەش کردووە.

2- داوا لەحکومەتی هەرێمی کوردستان دەکەین کە سیستمێکی داتاو زانیـاری بـۆ هـەرێم دروسـت بکـات کـە هاوکاری زۆر لەکێشە فورسەکانی ئابووری و کۆمەڵایەتی کوردستانەو پێویستە بودجەیەکی تایبەت بۆ ئـەو مەبەستە تەرخان بکرێت.

3- پێویستە حکومەتی هەرێم لە ڕێگاری بودجەوە گرنگی بەزیاد کردنی بەرهەمی نەتەوەیی و چارەسەری کێشەی بێ کاری و هەڵاوسان بدات و پلانی تۆکمەی ئابووری بۆ دارێژێت هەر وەك لەعێراقدا بۆ هەر یـەك لەوانـەی سـەرەوە پلانـی لـە 10٪ لەبودجـەی سـاڵی 2008 بـۆ دیـزاین کـراوە، بۆیـە زۆر پێویسـتە بودجـە بەشێوەیەك ئاراستەو دابەش بکرێت کە لە سەر بناغـەی گەشـە پێـدانی ئـابوری بێـت نـەك دابـەش کردنـی ژمێریارانە بەسەر کەرتەکانی ئابووریدا.

4- کەم کردنەوەی بودجـەی تەشـغیلی بەسیسـتەمێکی زیـرەك بەشـێوەیەك کـە کاریگـەری نـەهێنی نـەبێت لەسەر بودجەی وەبـەر هێنـان، ئێمـە دەسـت خۆشـی لەحکومـەتی هـەرێمی کوردسـتان دەکـەین و وەزارەتـی پلانــدانان کــە ئەمســاڵ بودجــەی تەشــغیلی بەشــێوەیەکی بــاش کــەم بۆتــەوە، بــەڵام ئێمــە مەبەســتمان لەسیســتەمێکی زیــرەك ئەوەیــە کــە کاریگــەری نــەبێت، هــەزاران دەرچــوی کۆلێــژو پــەیمانگاکان بــەتاڵ ئەسووڕێنەوەو بواری دامەزراندنیان نیە لـەدام ودەزگاکـانی حکومەتـدا، بۆیـە زۆر گرنگـە بـەنیزامێکی زۆر جوان ئەوە بکرێت و هەلی کاریان بۆ بدۆزرێتەوە.

5- هاوکاری کەرتی تایبەتی کوردستان چونکە باشترین ئەدای ئابووری وڵات بەگشتی وکەرتی وەبـەر هێنـەر بەتایبەتی و باشکردنی گوزەرانی تاکەکانی کۆمەڵ و کەم کردنەوەی هەڵاوسان ودیاردەی بێکاری تا ئاستێکی زۆر دەکەوێتە ئەستوی ئەم کەرتە لەکوردستاندا، بۆیە زۆر گرنگە بودجەیەك دیاری بکرێت بۆ دەعمی ئەم کەرتە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمـە لەزۆربـەی راپـۆرتی وەزارەتەکانـدا ئامـاژە بـەوە درا کـە هـەموو داوای زیـاد کردنـی بودجـە دەکـەن، لەکاتێکدا ئێمە سەرچاوەی داهاتی حکومەتی هەرێمی کوردسـتان دیـاری کـراوە ولـەوە زیـاتر نیـە، بەراسـتی توانای جێ بەجێ کردنی سەرجەم ئەو هەموو داواکاری و زیـاد کردنـی بودجەیـەی نیـە، بۆیـە زۆر گرنگـە

زۆربەی ئەو وڵاتانە کە تووشی ئەزمە بوون پەنایەکیان بۆ ئالیەتێك بردووە کە ئەویش راکێشانی سەرمایەی خۆماڵی و بیانیە بەشیوەیەك کە بەشداری بکات لە پرۆسەی ئاوەدانکردنەوەو بنیادنانەوە ژێرخانی ئابووری کوردستانە، من حەزەکەم ئەگەر بوارم بدەیت گرنگی کەرتی تایبەت بخەمە روو بەچەند خاڵێك.

1-کارکردن بۆ کەمکردنەوەی تەزەخومی ئیداری لەهەرێمدا کە زۆربەی بودجەی هەرێمی کوردستانی بۆ تەرخان کراوە، لەرێگەی گەشە پێدانی کەرتی تایبەتەوە دەبێت.

2- سەدان ملیۆن دۆلار لای کەم لەکون و قوژبنی مالآندایە بواری خستنە گەڕی بۆ نەرەخساوە، بەراستی لەکاتی بووژانەوەی کەرتی تایبەتدا ئەکرێت بوار بۆ ئەو پارانە برەخسێت کە بەشداری بکات لە ئاوەدانکردنەوەی کوردستاندا.

3- لەهەمووی گرنگ تر کەبەلای هەموومانەوە گرنگە، چونکە لەهەموو کۆمەلگایەك پێویستیمان بە دیموکراتی کردن کۆمەلگا هەیە، یەك لە هۆکارەکانی دروست بوونی رێکخراوەکانی کۆمەلگای مەدەنی لەسایەی گەشەکردنی کەرتی تایبەتا دەبێت، چونکە هەیمەنەی حکومەت بەسەر ئیرادەی تاکەکانی کومەلگاوە نامێنێت، لەبەر ئەوەی لەجیاتی حکومەت خەڵك بژێنێت هەروەك ئێستا لەکوردستانا بەراستی بەداخەوە هەیە، خەڵك حکومەت دەژێنێ، لەم کاتەدا رێکخراوکانی کۆمەلگای مەدەنی دروست دەبن کە لەرووی تەمویلی مادییەوە سەربەخۆبن و ئەمە یەك لە هەرە جوانترین خەسەلەت و سیماکانی دیموکراسیەتە.

4- دانانی بودجەیەکی تایبەت بۆ ئاوەدانکردنەوەی هەڵەبجەو ناوچە کارەسات بەسەر هاتووەکانی ئەنفال و کیمیا باران هەر وەك چۆن لەمادەی 102 دستوری هەمیشەیی یاسای بودجەی فیدراڵیدا هاتووە سەرە رای رێژەی دانیشتوان وەك بنەمایەکی سەرەکی بۆ چۆنیەتی دابەش کردنی بودجە بەسەر ناوچەکاندا، بەرەچاوی مەحرومیەت و زەرەر مەند بکرێت، بەداخەوە بەرەنگدانەوەی ئەو مادە دستوریە لەبودجەی 2008ی هەرێمدا بەدی ناکرێت، بودجە یاسایە هەر خەرقێك لەیاسا بەراستی ئەوە خەرقێکی یاساییەو ئەو یاسایەیش لەهەرێمدا نابێت پێچەوانەی دەستوری هەمیشەیی بن، کە ئەوە مادەی دستوری هەیە بۆ ئەوە، بودجەی پارێزگامان پێویستە لەیاسای هەرێمی 2008 دا وەك مادەیەکی سەر بەخۆ ئاماژەی بۆ بکرێت، من پرسیارێکم لەجەنابی وەزیری پلاندانان هەیە لەعێراقدا لە 60٪ بودجەی تەنمیەی عیقاری زیادی کردووە بۆچی لەکوردستاندا لە 25٪ زیادی کردووە؟ هۆکاری ئەم کەم کردنەوە چیە؟.

سەبارەت بە بودجەی وەزارەتی کارەبا، بودجەی ئاسایی هەموارکراو کە لەلایەن وەزارەتەوە بەبڕی تریلیۆنێك و چل وسێ ملیار دینارە ئەو بڕە لە 70٪ کە دەکاتە 108 ملیار دینار بۆ کرینی پێداویستییەکان و خزمەتگوزاری و چاکسازیە، سلەعی و خەدەمی وصیانە، بەلام وەزارەتی دارایی تەنها رەزامەندی لەسەر چوار سەدو نۆ ملیار دینار داوە کە دەکاتە لە 35٪ی بودجەی هەموار کراوە، بۆ زانیاری بەرێزتان لەفەسڵی (سلەعی و خەدەمی وصیانە) پێشنیاری بڕی 558 ملیار دینار کراوە بو کرینی

سووتەمەنی بو دەزگاکانی 500 میگاواتی هەولێر و 29 میگاواتی و 10 میگاواتی دهۆك و سلێمانی و هەولێرو موەلیدەو ئامێرەکانی تر، بەڵام وەزارەتی دارایی رەزامەندی تەنها لەسەر 193 ملیار دینار داوە لەکاتێکدا بۆ ئیشپێکردنی ئیزگەی 500 میگاواتی هەولێر کە ئێستا دوو یەکەی ئامادەیە بۆ ئیشکردن تا 2008/8/1، پێویستی بە (203) ملیۆن لیتر گازوایل هەیە کە نرخەکەی 150 ملیار دینارە جگە لەکرینی کارەبا لەویزگەی ناو براو کە هین کەرتی تایبەتەو (150) ملیار دینار پێشنیار کراوە، بەڵام وەزارەتی دارایی رەزامەندی لەسەر (55) ملیار دینار داوە، بەراستی جەنابی سەرۆکی پەرلەمان حەق نەبوو وەزارەتی دارایی بەو شێوە تەعامول لەگەل بودجەی ئاسایی وەزارەتی کارەبا بکات، چونکە ئەو لەزمنی بودجە پێشنیار کراوە برێکی زۆری ئەتوانم بلێم لە60٪ بۆ کرینی سووتەمەنیە، یەعنی مساوەمە کردن لەسەر ئەو کرینە نە ئەبوو بەو شکڵە تەعامول لەگەڵ وەزارەتی کارەبا بکرایە، چونکە ئەگەر سوتەمەنییەکە دابین نەکرێت، بێگومان تەولیدیش نابێت و ئەزمەیەکی کارەبایش بەشێوە دروست دەبێت وچارەسەر ناکرێت، بەنیسبەت بودجەی پلانەوە، ئێمە دەست خۆشیان لێ دەکەین، وەزارەتی کارەبا پێشنیاری بری تریلیۆنێك و دوو سەدو پەنجا ملیار دیناری کردووە بۆ جێ بەجێکردنی پرۆژەکانیان، بەڵام وەزارەتی پلانداتان رەزامەندی تەنها لەسەر (507) ملیار دینار داوە، کە دەکاتە نزیکەی لە 20٪ ی بودجەی وەبەر هێنانی هەرێم، بەڵام لەو برەی کە رەزاەندی لەسەر دراوە (298) ملیار دیناری بۆ جێ بەجێکردنی پرۆژە بەردەوامەکانە، واتا ئەو پرۆژانەی کە ساڵانی 2006 و 2007 بریاریان لەسەر دراوە، بەڵام یان تەواو نەبوونە یان دەست بەجێ بەجێ کردنیان نەکراوە بە هۆی دواکەوتنی بودجەی ساڵی 2007وە، واتا تەنها (209) ملیار دینار بۆ پرۆژەکانی ساڵی 2008 دانراوە، لەکاتێکدا بەستنەوەی وێزکەی (750) میگاواتی چەمچەماڵ بە تۆری کارەبای هەرێمەوە بری (85) ملیۆن دۆلاری تێدەچێت، کە دەکاتە نیوەی بری تەرخانکراو بۆ پرۆژەکانی ساڵی 2008، بۆیە ئێمە وەك لیژنە ئەم پێشنیارانە دەخەینە بەردەست بەرێزتان.

1-لەبەر رۆشنایی پێشنیاری وەزارەتی کارەبا وپشتگیری لیژنەکەیشمان بۆ ئەو پێشنیارە داوا لەوەزارەتی دارایی دەکەین کە ئەو برە پارەیەی لەبری کارەبا لە هاووڵاتیان وەردەگیرێت تەرخان بکرێت بۆ وەزارەتی کارەباو جێ بەجێکردنی پرۆژەکانیان بەتایبەت لە بواری چاکسازیدا.

2- لەبودجەی تەکمیلی کە بریارە بەگوێرەی مادەی 24 بودجەی فیدراڵ لەناو راستی ساڵی 2008 بخرێتە بەردەستی ئەنجومەنی نوێنەران بۆ پەسەند کردنی و رێژەی لە 17٪ بۆ هەرێمی کوردستانە، بری (600) ملیۆن دۆلار بۆ وەزارەتی کارەبا تەرخان بکرێت بۆ جێ بەجێکردنی پرۆژە پێشنیارکراوەکانی ساڵی 2008 و پرۆژە بەردەوامەکانیان.

3- پارەی مدەوەری ساڵی 2007 وەزارەتی کارەبا جارێکی تر تەرخان بکرێتەوە بۆ جێ بەجێکردنی هەمان ئەو پرۆژانەی لەساڵی 2007دا بریاریان لەسەر دراوە.

4- وەزراەتی دارایی حكومەتی فیدراڵ تـەخویلی وەزارەتـەكانی كـە گرێبەسـت واژوو بكـەن بـۆ ئەنجامـدانی پڕۆژەی گرنگ و خەرج كردنی سلفە بەبڕی لە 25٪ نرخی تێچوونی پروژەكە، بەمەرجێك لەسەر پڕۆژەی ساڵی 2009، حیساب بكرێت، ئێمە لەجەنابی وەزیری دارایی حكومەتی هەرێم دەپرسین كە ئایە حكومەتی هەرێم ئەو مافەی هەیە كە داوای ئەو سلفەیە لەوەزارەتی دارایی حكومەتی فیدراڵ بكات؟ چونكە لەسەر بودجەی ساڵی 2009 حیسابیان كردووە كە بودجەی 2009 لە 17٪ بۆ هەرێمی كوردستانە، ئەگەر وەڵام بەڵێیە، داوای ئەوە دەكەین ئەو تەخویلە بەوەزارەتی كارەبای هەرێم بدرێت بۆ جێبەجێ كردنی پڕۆژەی گرنگ بەمەبەستی جێ بەجێكردنی پلانی درێژخایەنی وەزارەتەكەیان، ئەخیر پێشنیارمان، پێشنیار دەكەین دوای پەسەند كردنی یاسای بودجەی ساڵی 2008 لەلایەن پەرلەمانی كوردستانەوە لەكاتی خۆیدا وەزارەت لەبودجەی پەسەند كراویانا ئاگاداربكرێتەوە، چونكە ئەگەر بەشێوەی سالی 2007 ئاگادار بكرێتەوە، ئەوە زۆربەی بودجەكەیان مەدەوەری بۆ سالی داهاتوو دەگەڕێتەوە و ئەوەندە كاتیان بە دەستەوە نابێت بۆ ئەوەی پڕۆژەكانیان جێبەجێ بكەن، چونكە جەنابی سەرۆكی پەرلەمان زۆربەی پڕۆژەكانی كارەبا كاتی زۆریان دەوێت بۆ جێ بەجێكردن، سەبارەت بە بودجەی وەزارەتی پیشەسازی ئەم پێشنیارانە دەخەینە روو، ئەو (110) ملیۆن دینارەی كە وەزارەتی پیشەسازی داوای كردووە بۆ كڕینی هەندێ كەرستەو ئامێری تاقیكردنەوەی سەیتەرەی نەوعی، وەزارەتی دارایی رەزامەندی لەسەر نەداوە، پێشنیار دەكەین ئەو بودجەیە تەرخان بكرێت بۆ ئەو مەبەستەی سەرەوە، چونكە ئەهمیەت و گرنگی سەیتەرەی نەوعی هەموو لایەك دەیزانین و ئەو بڕەیش كە پێشنیاریان كردووە (110) ملیۆن دینار بڕێكی رەمزیە وەئەكرێ موافەقەتی لەسەر بكرێت، دووهەم: ترخان كردنی بڕی (75) ملیۆن دینار لەبودجەی تەكمیلی بۆ هەر سێ پارێزگاكەی هەرێم بۆ مەبەستی بووژانەوەی كەرتی پیشەسازی لەهەرێمدا تەنمیەی صناعی وەپێدانی ئەو برە بەو هاووڵاتیانەی خاوەن كارگە بچووك و مامناوەندییەكان لەهەرسێ پارێزگاكەدا لەرێگەی بەنكێكی پیشەسازیەوە، هەر چۆن وەزارەتی پیشەشازی عێراق لەسەرجەم پارێزگاكانی عێراقدا لەبودجەی ساڵێ 2008 ئەم پلانە جێ بەجێ دەكات، چونكە بووژانەوەی ئەم كەرتە لە كوردستان هەلێكی كاری باش دەرەخسێنێت و تائەندازیەك بێ كاری كەم دەكاتەوەو كاریگەری ئیجابیشی دەبێت لەسەر بووژاننەوەی ئابووری هەرێمی كوردستان، سێ: تەرخان كردنی بودجەی پێویست بۆ جێ بەجێكردنی ئەو یازدە پڕۆژەیەی كە وەزارەتی پیشەسازی پێشنیاری كردووە بۆ ساڵی 2008، بەلام وەزارەتی پلان تەنها لەسەر یەك پڕۆژە رەزامەندی داوە كە ئەویش دروستكردنی بەردی مەرمەڕو گرانێتە لەماوات كەهێچ گرنگیەكی ئابووری وپێچەوانەی سیاسەتی ئابووری حكومەتی هەرێمیشە كەلەسەر بنەمای خەسخەسە و بازاڕی ئازاد دارێژاوە.

جەنابی سەرۆكی پەرلەمان.من وەك جیۆلۆجیەك حەزئەكەم لەسەر ئەم كارگەی بەردە یەك دوو تەوزیح بدەم بۆ جەنابی وەزیری پلان، بەڵێ من مەبەستم ئەوەیە ئەگەر ئەكرێ یان موناقەلەیەك بیگوڕێت بە پڕۆژەیەكی تر، چونكە من وەك جیۆلۆجیەك قسە ئەكەم وبەرپرسیارم بەرامبەر بەقسەكانم كە مەنتیقەی

جوگرافی زۆر گرنگە، یاجەدوای ئیقتیسادی ئەو پڕۆژانە زۆر گرنگە، ئەو پرۆژەیەی کە جێ بەجێدەکرێت، بەداخـەوە هـیچ جەدوایـەکی ئیقتیسادی نیـە وهـەر وەك جـەنابی وەزیـری دارایـی ئیشارەتی پێدا پلانـی حکومەت دوورکەوتنەوەیە لە کارگـە حکومییـەکان، بەراسـتی و بـەرەو خەسخەسـەو بـازاڕی ئـازاد دەڕوات و زۆربەی کارگەکانیش حکومەتی کوردستان فرۆشتێتی بـە کـەرتی تایبـەت، مـاوات یـەك نـەوع بـەردی تیایـە پێی ئەوتری بەردی متەحەول، ئەم بەردە دوو ڕەنگی هەیە، ڕەنگی سپی و سەوزی کاڵ و لـەرووی مەسـحی جیۆلۆجیـەوە ودیراسـەتێکی وا نـەکراوە لەلایـەن ئەندازەییەکـەوە کـە ئـەو بـڕە پێداویسـتی ئـەو مەعمەلـە دەکات یان نا، لەکاتێکدا پێنجوین کە چەند کم لەماواتەوە دوورە سێ نەوع بەردی تێدایە، بەردی متحەولە، بەردی ناری تێدایە، وە بەردی رسوبی، زیاتر لە هەشـت نـەوعی هەیـە، نـەوعێکی هەیـە تاوکسلیکەیتی پـێ دەڵێن کە ئەوە لەمستوای بـەردی عالەمیدایـە وە لـە مەقلەعـەکانی هـەورامان و بەرزنجـەو شـوێنەکانی تـر نزیکن، بۆیە ئێمە پێشنیار دەکەین یان ئەو پرۆژەیە لەشوێنێکی تـر دروسـت بکرێـت کـە وەسـەت بێـت بـۆ هەموو شوێنەکانی هەرێم، یان ئەگەر دروست نەکرێت وبگۆڕێت بە شتێکی تـر بـە پەسـەندی دەزانـین، بـۆ مەعلوماتی بەڕێزیشتان لە کۆی ئەو 12 پرۆژەیە کە دراوە وەزارەتـی پێشەسازی بـۆ وەزارەتـی دارایـی یـان پلان ڕەفعی کردوون بـۆ جێ بـەجێ کـردن چـوار پرۆژەیـان بـۆ گـەرمیان و هەڵەبجەیـە لەسـەر تەوسـیەتی بەڕێز جەنابی سەرۆکی هەرێمی کوردستان لـەکاتی سـەردانەکەیدا بـۆ ئـەو شـوێنانە، بـەڵام بەداخـەوە ئـەو پڕۆژانە هیچیان تەبەنی نەکراون لە ئەو بەردە دروست دەکرێت، کە ئێمـە وەك ڕەئیـی خۆمـان ئـەوە هـیچ جەداویەکی ئیقتیسادی نیە، هەر وەك هەموو لایەك دەزانین کە کێشەی سووتەمەنی یەکێکە لەو کێشـانەی کە بەردەوام کاری گەری خراپی لەسەر ژیانی هاوڵاتیانی هەریم دروست کـردوە، بۆیـە پێویسـتە حکومـەتی هەرێم پلانی پەلەو خێرای هەبێت بـۆ چارەسـەرکردنی ئـەم قەیرانـە درێـژ خایەنـە بـۆ ئـەم مەبەسـتە لـە ڕاپـۆرتی لیژنەکەمانـدا کـە لـە مـاوەی رابـردودا ئامـادە کـراوە سـەبارەت بـەدوادا چونمان بـۆ دووزینـەوەی چارەیەکی بنە ڕەتی گونجاو بۆ جارەسەرکردنی ئەم قەیرانە لە هەرێمـدا، پێشـنیاری دامەزرانـدن ودروسـت کردنی عەمباری گەورەی سووتەمنیمان کردووە، بۆیە بەرەئی ئێمە ئەو پری سێ وسی ملیارەی لەبودجـەی وەزارەتی پلان ڕەزامەندی لەسەر دراوە بۆ جێ بەجێکردنی پرۆژەکانی سەرچاوە سرشـتییەکان زۆر کەمـەو چارەسـەری کێشـەکانی سـووتەمەنی ناکـات، پێشـنیار دەکـەین کـە بودجەیـەکی تایبـەت بـۆ ئـەو مەبەسـتە تەرخان بکرێت و لە ئەولەویەتی کارەکانی وەزارەت دابنرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هەموو ڕاپۆرتەکان کە خوێنرانەوە دەنێنرێن بۆ وەزارەتە پەیوەندی دارەکان، بـۆ ئـەوەی دیراسـەتی بکـەن، بـۆ ئـەوەی ئەگـەر دەتـوانن جـێ بـە جێـی بکـەن بـە نـەزەری ئیعتیبـاری وەربگـرن، ئەگـەر مەعلومەکـە ومیزانیەکە پێویستی کرد بە موناقەلەکردن ئەوە بـەپێی ئەقسامەکانەو بـەپێی یاسـای خـۆی دیـاری کـراوە بەڕێگای وەزارەتی داراییەوە داواکردنی ئەو موناقەلەیە دەکرێت تەنها لە میزانیەی پەرلەمان و ئەنجومەنی قەزا نەبێت وە هـەروا وا بـزانم سـەروکایەتی هـەرێمیش و ئەوانـەیش بـۆ خۆیـان دەسـەڵاتیان هەیـە، بۆیـە

لەبەر ئەو راپۆرتەی کە کاك بارزانیش خوێندییەوە لەسەر ئەو سێ وەزارەتە پێشنیاری بودجەی تێدا بوو لەسەر بواری کارەبا لەسەر بواری سامانە سروشتییەکان، هەروەها لەسەر وەزارەتی پیشەسازی، ئەویش وەکو راپۆرتەکانی تر دەنێرین بۆ ئەوەی بەهەندی وەربگرن، کوێستان خان فرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری تەواوی راپۆرتەکەیان دەکەم، دیارە جەنابیشت ئیشارەتت پێی دا لەسەر مەسەلەی زیادکردنی بودجەی کارەباو ئەوانە، ئێمە لێرە حەقە پێداگیری بکەین لەسەر ئەوەی کە بودجەی وەزارەتی کارەبا زیاد بکرێت، ئێمە ئەوەی ئاگایی هەیە زۆر نارازیە لەم بودجەیە پێیشی وایە ئەم بودجە کەمە کێشەی کارەبا چارەسەر ناکات لە هەرێمی کوردستان، هەمووشمان هەموو ساڵێك بەڵێنی ئەوە ئەدەین کە ئەم ساڵ کێشەی کارەبا بۆ کۆمەڵانی خەڵك چارەسەر دەکەین، بۆ ئەوەی بەڵێنەکەی ئەم ساڵیشمان وەکو بەڵێنەکانی پێشووی لێ نەیەت پێویستە لێرە بڕیار بدەین کە ئەو بودجەیە زیادبکرێت، مەسەلەی سووتەمەنی ئەویش یەکێك بوو لەخاڵەکانی راپۆرتەکەی، یەکێکە لەو کێشانە کە کێشە زۆر سەرەکییەکانی کۆمەڵانی خەڵك کە پێویستە ئەویش چاوی پێدا بخشێنرێتەوە، چونکە ناکرێت لەزستانێکی سەختدا وەکو سلێمانی ساڵی پار تەنها سێ بەرمیل نەوت دراوەتە هاوڵاتیان، ئەعنی ئەمە وای کردوە خەڵك زۆر کێشەی هەبێت کە سەعاتی کارەبای هەیەو سێ بەرمیل نەوتی ئەدەیتێ، ئەمە ئەبێ چارەسەر بکرێت، ئەمەوی شتێك لەێرە بیری هەمووومان بخەمەوە، ئەوەیش ئەوەیە، ئێمە لەمانگی دوو کۆمەڵێك راپۆرتمان ئامادە کرد لەسەر کێشەکانی خەڵك کەسەرەکیترینیان کارەباو سووتەمەنی بوو لەهەردوو راپۆرتەکەدا کە دیارە لیژنە پەیوەندیدارەکان و زۆربەی هەرە زۆری ئەندامانی پەرلەمان سەرقاڵی ئەو مەسەلانە بوون، دیارە دواکەوتنەکەی بە بونەی بودجەوە بۆ دوای ئەم بودجەیەیش حەتمەن ئەوانەیش ئەکەونە بەرنامەی کارەوە، من ئەمەم بۆیە هێنایەوە ئێمە لەهەموو ئەو راپۆرتانەدا ئیشارەتمان بەوە داوە کە پێویستە بودجەی وەزارەتی کارەباو بودجەی سووتەمەنی زیاد بکرێت بۆ ئەوەی چارەسەری ئەو کێشانە بکەین، بۆیە من پێشنیار دەکەم ئێمە لێرە بڕیاری ئەوە بدەین ئەگەر لەبودجەی تەکمیلیش بێت ئەو دوو بودجەیە زیاد بکرێت بۆ ئەوەی کارئاسانیەك بۆ کۆمەڵانی خەڵك بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە داوا لە وەزارەتی داریی و ئابووری و وەزارەتی پلاندانان دەکەین کە ئیهتیمامێکی زۆر بدەن بە وەزارەتی کارەبا کە رەچاوی کۆمەڵی خەڵکە، هەر وا سووتەمەنیش بۆ ئەوەی لەمیزانیەی تەکمیلیش بڕێکی بۆ تەرخان بکرێت، کاك عثمان فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی/وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو خالأنەی كاك بارزان خوێندیەوە هەندێك ئیشكالی هەیە لەلای ئێمە، خۆی ئیجمالی مەشروعەكان كە ئێستا لەژێر تەنفیزدایە كە ئەگەر بێت و موافەقە لەسەر ئەو بودجەیە بكرێت كۆی هەمووی دەكاتە (924) ملیار دینار، ژمارەكە دووبارە دەكەمەوە (924) ملیار دینار، خۆی (701) ملیاری ئەم ساڵە كە دەكەوێتە ژێر تەنفیزەوە وە (223) یشی لەپڕۆژە بەردەوامەكانە، بەڵام موخەسەس (507) ملیارە لەبەر ئەوەی ئیمكانیەتی وەزارەتی كارەبا بۆ تەنفیز كردن لەمودەی ساڵێكدا تەوەقوعەكەمان سەرف كردنی (507) ملیارە ئەوە گلەیەكەی لەوەدایە، یەكێك لەگلەیەكانی وەزیری كارەبا لەوەدایە، خۆی مەجموعی مەشروعەكانی (110) مەشروعە، هیچ لەو مەشروعانە بۆ ئاگاداری تۆیش و بۆ وەڵامی كوێستان خانیش هیچ لەو مەشروعانە پەیوەندی بە تەولیدەوە نیە، تەنها مەحەتەی پەنجاویەك میگاواتێكە نەبێت، چونكە هەردوو مەحەتەی كارەبا لەلایەن كاك احمد اسماعیل و ماس جوردن دروست دەبێت و دەكرێت لەناو ئەو بودجەیەدا نیە، ئەوە تەنها پەیوەندی بە تەولیدەوە نیە پەیوەندی بەتەوزیع ونەقڵەوە هەیە، یەعنی ژێر خانی كارەبایە، تەولیدی كارەبا نیە رەغمی مولاحەزاتی تایبەتیم لەسەر وەزارەتی كارەبا، بەڵام ئیمكانیەتی وەزارەتی كارەبا بەتەسەوری من ئەوەنەیە، سەرباری ئەوەیش ئێمە لەقەرزی یابانییەكە بەئیتیفاقی ئێمە و وەزارەتی تەخطیطي عێراقی بەحزوری وەزیری كارەبای هەرێمی كوردستان وە وەزیری شارەوانیش (300) ملیۆن دۆلار تەخسیس كراوە بۆ وەزارەتی كارەبا، ئەمە سەرباری ئەو پارەی بۆیان تەخسیس كراوە و لەبودجەی تەكمیلییەكە، ئێمە بڕیارە یەعنی بەشێكی زۆری دوای موحافەزات دەدرێتە سەكتەری كارەبا و ئاو، ئاو بە هەردوو بەشێوە ئاوی خواردنەوەو ئاودێریش، یەعنی ئەمە تەركیزەكەیە كە لەسەر ئەوە، یەعنی كارەبا گرنگیەكی زۆری هەیە موعالەجەكردنی وەختی دەوێت، بەڵام وەزارەتی كارەبا تاكو ئێستا تەولیدی چاك نەكردووە نەك تەوزیع و نەقڵ، ئێستا خەریكی تەوزیع ونەقڵن و ئەو پارە زۆرەی تەخسیس كراوە بۆ تەولیدو نەقڵ نەك بۆ تەولیدی كارەبا، مەسەلەی یەكێك لەقسەكانی كاك بارزان كە باسی مەعمەلی ماوات دەكات، ئێمە داخیلمان نەكردووە، چونكە سیاسەتی ئێمە وازیحە، ئێمە هیچ مەعمەلێك داخیل ناكەین، ئەم مەعمەلە لەساڵی 2005 وە دەستی پێكراوە و، ئەو مەعمەلە عەقدی بۆ كراوە گونجاوە یا نەگونجاوە، ئێمە تێیدا بەر پرس نین، ئیقتیسادیە یان ئیقتیسادی نیە، چونكە بەشێك لەراپۆرتەكەی لیژنەی دارایی تەئكید دەكاتەوە كە مەعامیل دروست بكرێت، خۆیشی داوای كرد وتی كۆمەڵێك مەعامیل دروست بكەن لە گەرمیان، لەشارەزورو لەوانە، كەمن خۆم بۆحاڵی خۆم لە گەڵ ئەوەدا نیم هیچ مەعمەلێك لەلایەن حكومەتەوە دروست بكرێت، مەعمەل پێویستە ئێمە لەرێگەی بانقەكانەوە هاوكاری، ئاسانكاری لەرێگای ئیستسمارەوە بۆ كەرتی تایبەت، بۆ موستەسمری ئەجنەبی بۆ ئەو مەعمەلانە بكرێ، وەسەبارەت بە مەسەلەی داتاو زانیاری كە باسی كرد، من لەسەر مەسەلەی داتاو زانیاری قسەكەی لیژنەكە زۆر زۆر راستە بەبێ بونی داتاو زانیاری پلانی توكمە داناڕێژرێت، بۆیە ئێمە لەوەزارەتی پلاندانان سەنتەرێكمان كردووەتەوەو دەتوانین دەعوەتی هەموو برادەرانیش بكەین كە سەنتەرێكی زۆر زانیستیە و لەسەرتاسەری هەرێمی كوردستاندا بە سێ زمانی كوردی و عەرەبی و ئینگلیزی، بە سێ شێواز داتا

پیشاندەدات، خۆم دەعوەتی لیژنەی ئابووریشم کرد کە بێن سەردانمان بکەن بەداخەوە دیارە مەجالیان نەبوو بێن سەردانمان بکەن، کە هەرچەند ئیمکانیاتمان کەمە، ئیمکانیاتی فەنی، ئیمکانیاتی مالی، بەلاّم رەغمی ئەوە بەجهودی چەند کادیرێکی باشەوە توانرا سەنتەرەکە دروست بکرێت کە ئەبێت بۆ هەموو هاوولاّتیەك، بۆ هەموو موستەسمرێك، بۆ هەموو وەزارەتێك، هەموو داتاکان کۆدەکریتەوە لەوێ بەشێوەیەکی زانستی بلاّودەکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د.ناصح فەرموو.

بەڕێز د. ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشەکی دەست خوشی لەکاك بارزان و برایانی لیژنەکەیان دەکەم بۆ ئەو راپۆرتە بەهێزە، دەربارەی ئەو تێبینیەی کەوا پێشانیدا کارگەی بەرد لەماوەت، من سەد لەسەد پشتگیری پێشنیارەکەی کاك بارزان دەکەم پشتکیری لیژنەکەیان دەکەم، بەلاّم بەداخەوە جەنابی وەزیری پلاندانان ئەلێت ئێمە حەقمان بەوەوە نیە لەبەر ئەوی پێشووتر دانراوە، ئەگەر ئیجابیە یان ئیجابی نیە، باشە یان خراپە، نەخێر ئێمە واجیبمان ئەوەیە ئەوەی کە باشە لەخزمەتی گەلەکەماندایەو، لەخزمەتی ولاّتەکەماندایە، ئێمە پشتگیری ئەوە بکەین ئەوەیشی خراپە مەفروزە ئێمە ئیلغای بکەینەوە، پێویست نیە ئیدامە بە شتێك بدرێت کە بزانین ئێمە زەرەر مەندین تیایدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کوێستان خان نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە مەسەلەی تەولید کە جەنابی وەزیر باسی کرد ئەوە هی کەرتی تایبەتە، هین حکومەت نیە، ئێمە ئەگەر کێشەی تەولیدمان هەیەو پێمان چارەسەر ناکرێت، جارێ ئەبێت کێشەی تەوزیع چارەسەر بکەین، ئەوەی کە هەیە بە توانانی وەزارەتی کارەبا بە خۆی ئەگەر تەولیدیش چارەسەر بکەین، دوایی کێشەکەی گەیاندنمان ئەبێت، ئەی ناکرێت ئێمە کێشەی گەیاندن چارەسەر بکەین، با وردە وردە ئێمە بێین کێشەی گەیاندن چارەسەر بکەین، ئەگەر تەولیدەکەیش چارەسەر بکەین دوایی پێمان ناگەیەنرێت، زور سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محمد فرج فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هەر لەسەر ئەم داتایە لێرە کە وەزارەتی کارەبا داینـاوە، مەسـەلەن بودجـەی سـاڵی 2006، (96211) نەوەت و شەش ملیارو دووسەدو یازدە ملیۆن دیناری خەرج کردووە، لە سـاڵی 2007، (106163) سـەدو شەش ملیارو سەدو شەست و سێ ملیۆن دیناری خەرج کردوە، ئێستا چەندی بۆ دانراوە (409200) چوار سەدو نۆ ملیارو دوو سەد ملیۆن دینار، سەیربکەین یەعنی ئەو جیاوازیەی لەبەینی ساڵی 2006 و 2007 زۆر نیە، نەوەدو شەش بە سـەدو شـەش، مەسـەلەن چـەندی ماوەتـەوە چـەند بـۆ خـۆی (402999) چوار سەدو دوو ملیارو نـۆ سـەدو نـەوەد و نـۆ ملیـۆن، یـەعنی بڵـێ چـوار سـەدو سـێ ملیـار لەسـاڵی 2007 بـۆی تەرخان کراوە، سەدو چواری لێ خەرج کردووە، یەعنی کەوابوو وەزارەتەکە پلانێکی وازیحی نـەبووە ئیشـی لەسەر بکات، ئەمەیش کە ئێستا هەر ئەڵێن ئەم کارەبایە، پیاوێکی وەکو احمد اسماعیل توانیوێتی (1200) میگاوات کارەبا بەبەرهەم بێنی، ئەگەر هەندێ گـرفتی نـاخۆ نەبوایـە وەکـو سـەرۆکی حکومـەتی کوردسـتان باسی کرد، هەر لەساڵی 2007 تەواوی دەکرد، ئایا حکومەت ناتوانێت بەم میزانیە زۆرەوە، یـەعنی (403) ملیار دیناری بۆ تەرخان کراوە ساڵی 2007 سەدو سەش ملیاری خەرج کردووە کـە هـیچ بەرهـەمێك دیـار نیە، وەختی دێیت لێرەوە سەیر دەکـەی دوازدە هـەزارو کەسـرێك کرێکـاری هەیـە، مـن یـەك نموونـە دەدەم لەسەر کرێکار ئەو مەحەتەی بیست و نـۆ میگاواتیـە ئەوانـەی کـە دایاننـا هـاتن و خۆیـان دروسـتیان کـردو هێنایان لێرە دایان نا لە هـەرێمی کوردسـتان وتیـان ئەمـە 45 کرێکـاری دەوێـت، ئێسـتا بـرۆ ئـەبینی 300 کرێکاری زیاتری لێیە، یەعنی گرفتەکە ئەوەیە کە دەڵێن پارەی زیاتری بۆ دابنرێ لەوانەیە هەر لەم شتانـدا ئەڕوات، یەعنی لەخەرج و لەمووچەدا ئەڕوات، بەڵام وەکو پلانێـك یـەعنی مـەعقول نیـە پیاوێـك بتوانێـت ئەمە دروست بکات، بەڵام وەزارەتێك ناتوانێت بیکات، پلانەکە دیار نیـە، جـارێکی تـر دووبـارەی ئەکەمـەوە ساڵانی 2006، 2007 ئەو لـەوێ نـەوەد و شەشـی خـەرج کـردووە، وەلـەوی سـەدو شەشـی خـەرج کـردووە بەشەرتێك حکومەت میزانیەکی باشی بۆی تەرخان کردووە، (403) ملیار دیناری بـۆ دانـاوە تـەنها (106) ملیاری لێ خەرج کردووە، لەبەر ئەوە داوا دەکەم، یەعنی هەم وەزارەتی پلاندانان، هەم وەزارەتی کارەبا ئەم کێشەو گرفتە هەم لەکۆڵی خۆیان بکەنەوە، هەم لەکۆڵی هاووڵاتیش، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بکر فەرموو.

بەڕێز بکر فتاح حسین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش با نەڵێن هەر کەسێك دیفاع لەناوچەی خـۆی دەکـات، مـاوەت و قـەڵادزی ومـەخمور، مـن دیفـاع لـەو شتانە ناکەم، بـەڵام باسـی ئـەو پڕۆژەیـە کـرا، مـن نـەختێك ئاگاداری وردەکاری ئـەو پڕۆژەیـەی مەعمـەلی مەڕمەڕم لەماوات هەیە، باسی ئەو کراو، بۆیە حەزم کـرد روون کردنەوەیـەك بـدەم، ئـەو مەشـروعە پـێش یەکگرتنەوەی هەردوو ئیدارەکەی سلێمانی و هەولێر لەسەر بودجەی ئیدارەی سـلێمانی ئـەو کاتـە دانـراوە،

ئەوە یەك، دوو: مەجموعەیەك خوبەرا لەمەجالی جیۆلۆجی کە لەمەجالی مەڕمەڕو ئەو شتاندا چوونەتە مەنتەقەکە و لە مەنتەقەی پێنجوین، لەماوەت، لەقەڵادزی، لەهەموو ئەم مەنتەقانەدا ئەو بەردانەیان دۆزیوەتەوە کەلەو پرۆژەیە بەکاردەهێنرێت، دیارە لەمەنتەقەی ماوەتا رەنگە ئەو کەسانەی خەڵکی شارباژێڕبن زۆر شارەزاییان هەبێت لەوەی کەمەنتەقەیەکی فراوان هەیە کە ئەو نەوعە بەردەی تێدایە کەبۆ ئەو کارە بەکاردێت وە پێشم وایە گوایە ئەوە جەدوای ئیقتیسادی هەیە یان نیەتی ئەوە شتێکی ترە، مەسەلەیەکی ترە، بەڵام بعتیبار ماوەت کەوتوەتە بەینی قەڵادزی و پێنجوین وە نیزیکیشە لەسلێمانی، بۆیە ماوەت تەرخان کراوە، ئەگینا لەبەر شتێکی تر نەبووە وە پێشم وایە پرۆژەکە جەدوای ئیقتیسادی هەیە، لەبەر ئەوە حەزم کرد ئەو روون کردنەوەیە بدەم و جەنابی وەزیری پلاندانانیش کاك عثمان دیارە روون کردنەوەی خۆی دا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر هەر پشتگیری لە پێشنیارەکانە پێویست ناکات، بەڵام هەر کەسێك دەیەوێت میزانیەکە کەم بکاتەوە، میزانیەی کارەباو ئەوانە قسە دەدەمە ئەو، کێ دەیەوێ میزانیە کەم بکاتەوە، کەس هەیە؟ روونکردنەوەمان ناوی تەنها کەم کردنەوە، بەراستی روون کردنەوە تاخیرمان دەکات و وەختیشمان لێ دەکوژێت، فەرموو کاك جمال.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشەکی پشتیوانی داواو داخوازییەکانی لیژنەی پیشەسازی دەکەم، ئەمە یەك، دووهەم: بەحەقیقەت مەسەلەی کارەبا گرنگەی پێ دراوە، سوپاسی وەزارەتی دارایی دەکەم کە خستیانەتە ئەولەویاتەوە لەکاتی ئەگەری تەرخانکردنی 17٪ خەرجییەکانی حاکیمە گرنگی بەکارەبا بدرێت، لەبەرچی، لەبەر ئەوەی کە موشکیلەی کارەبا هەر دروست کردنەکەی و بەرهەم هێنانەکەی نیە، گواستنەوەیەتی، دابەس کردنێتی، صیانەیەتی، تەئمینێتی، ئامادە کردنی پێویستیەکانێتی، ئەمانە هەمووی پارەی دەوێ، بەنیسبەت ئەو پرۆژەیەیش من لەگەڵ رێزم بۆ تێبینی وەزیری پلاندانان، عادەتەن پرۆژەیەك کە لەشوێنێك دادەنرێت مەجموعەیەك موقەومات هەیە کە ئەبێ بە نەزەری ئیعتیبار وەربگیرێت، یەکەم ناحییەی جوگرافی، دووهەم ناحییەی ئەیدی عامیلە، ئێستا تۆ پرۆژەیەك لەشوێنێك ئەکەیتەوە پێنج ماڵی تێدایە ئەیدی عامیلە لەکوێ ئەهێنێت؟ هەموو رۆژێك ئەبێت نیوەی ئینتاجەکەی بدرێت بە هێنان و بردنی ئەیدی عامیلە، لەبەر ئەوە زۆر زەروریە ئەم پرۆژەیە ئەگەر ئیتیفاقی لەسەر کراوە لەشوێنێ بکرێت، لەشوێنێك دابنرێت بتوانرێت ئیستیفادە لەبەردی پێنجوین و چوارتاو قەرەداغ و هەموو ناوچەکان بکرێ نەك تەنها لەیەك شوێن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عادل ئەگەر قسەکانت وەکو کاك جماله مەجال نادەم بەحوا، بەڵام مادام پرسیارە فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەزانم، بەراستی ئەو تەحمولەی تۆ هەیتە، سەبری ئەیوبە، بەراستی لەو هەموو قسەیەی کە ئێمە دەیکەین، من پرسیارێکم هەیە، لەئیدارەی سلێمانی پڕۆژەیەکی بەرهەم هێنانی کارەبا هەبوو، لەمونزریە بۆ کەلار، ئەوە شەش سەد هەزار دۆلاری بۆ تەرخان کرابوو، ئێستا بەپێی مەعلوماتی من مەوادی ئەو پڕۆژەیە کە ئەکا (28) تاوەر لە مونزریەوە بۆ کەلار نزیکەی سەد تا سەدو پەنجا میگاوات کارەبا دەتوانێت بێنێت، ئایە لە پلانی وەزارەتی کارەبا دانراوە ئیشی بۆ بکرێت؟ کە پێم وایە بڕێکی باش کارەبا دابین دەکات، ئەوە پرسیاری یەك، پرسیاری دووهەمم: کارەبا بەرهەم هێنان، گواستنەوە، دابەشکردن، ئایا وەزارەتی کارەبا بڕە پارەیەکی تەرخان کردووە بۆ ئەوەی مقیاسێك دابنێ بۆ خەڵك چۆن کارەبا بەکار بێنێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، دەبوایە پێشتر لە رێگای لیژنەکانەوە ئەو پرسیارانە ئاراستەی وەزیری کارەبا بکرایە، کاك شێخ الله فەرموو.

بەڕێز شێخ الله ابراهیم شێخ الله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هەر لەسەر مەوزوعی کارەبا کە مەوزوعێکی زۆر گرنگە، ئەو شەریکاتانەی کە هێنانی غازیان بە ئەستۆ گرتووە، من دوو مانگی رەبەقە بە پردێ و ئێرەدا دێم و ئەچم، بۆرییەکان دانرایە و زەوییەکە هەڵکەنرایە، نازانم ئەوە چەند شەریکەیەکن، لەبەرچی هەتا ئێستا ئەو بۆڕیە نەبەسترایە؟ چونکە ئەگەر ئەو بۆڕی غازە نەیەت موستەحیلە بتوانن بەگازوایل ئەو کارەبایە ئیش پێ بکەن، ئەوەیش لەئەستۆی حکومەتە، نازانم ئەو پرسیارەم ئاراستەی وەزارەتی مالیەو پلاندانان دەکەم، ئەو شەریکانە گەیشتنە کوێ؟ تاکەی هەروا چاوەڕوان بین؟ ئەو خەتە کەی تەواو دەبێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عثمان شوانی فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی/وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەنها جەوابێکی کاك عادل دەدەمەوە بۆ مەسەلەی مەشروعی گەیاندنی کارەبا لەئێرانەوە بۆ هەرێمی کوردستان، ساڵی رابردوو ئێران موافەقەتی کردووە موزەکەرەیەکی تەفاهومی لەگەڵ حکومەتی عێراقی ئیمزا کردووە کەیەك ملیار دۆلار بەقەرز بداتە عێراق بۆ جێ بەجێکردنی پڕۆژەکان و ئەو پڕۆژانەیش راستەوخۆ بە فائیدەیەکی زۆر زۆر کەم و جوزئی بە مودەی (40) ساڵ ئەو پارەیە دەدرێتەوەو تەنها خۆیان پڕۆژەکان جێ بەجی دەکەن، ئێمە لەگەڵ وەفدەکەی حکومەتی عێراقا کە بەسەرۆکایەتی بەڕێز د.

بەرهەم سالح بوو، من و کاك هوشیار سوەیلیش کە وەزیری کارەبایە بەشداری وەفدەکەمان کرد، لەوێ چوار پڕۆژەمان داخیل کردووە، ئەوە لەبیرم کـرد ئـەو مولاحەزەیـە بـدەم، دوو پـڕۆژەیـان گەیانـدنی کارەبایـە لـە هەردوو خەتی هەورامان وسەید سادیق و خەتی دووهەمیان لە مەهابادوە بۆ سۆران، ئەم دوو پـڕۆژەیـە کـە بـایی (84) ملیـۆن دۆلارە ناردوومانـە بـۆ پەرلـەمانی عیراقـی بـۆ موافقـە لەسـەر کردنـی وئیمـزای لەسـەر بکرێت، هەردوو خەتەکەیش لەسـەر قەرزەکـە جـێ بـەجێ دەکرێـت، بەتایبـەتی گەیانـدنی جانبی، یـەعنی لایەنی داخیلی خەتی کوردستانی عێراقەوە دەرکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەراسـتی راپـۆرتی لیژنەکـە ئاراسـتەی وەزارەتـە پەیوەندیـدارەکان دەکـەین، ئێسـتا بودجـەی وەزارەتـی پیشەسازی دەخەمە دەنگەوە کێ لەگەڵێتی؟ دەستی بەرزکاتەوە تکایە، فەرموون، بەکۆی دەنگ قەبوڵ کرا.
کێ لەگەڵ بودجەی وەزارەتی کارەبایە؟ با دەستی بەرزکاتەوە تکایە، فەرموون، بەکۆی دەنگ قەبوڵ کرا.
کێ لەگەڵ بودجـەی وەزارەتـی سامانە سروشـتیەکاندایە؟ بـا دەسـتی بەرزکاتـەوە تکایـە، فـەرموون، بـەکۆی دەنگ قەبوڵ کرا. ئیستا راپۆرتی وەزارەتی عەدل و ئەنجومـەی قـەزا، لەبـەر ئـەوەی راپۆرتەکـەیان لەلایـەن ئەنجومەنی قەزاوەیە، جیاجیایە، بەڵام هەردووکی پێکەوە دانراوە، کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجییەکانی وەزارەتی داد (28787) بیست و هەشت ملیارو حەفت سەدو هەشتاوحەوت ملیۆن دینارە، دەکاتە لە 0,19٪.

خەرجییەکانی ئەنجومەنی کارپێکردنی دادوەری (19954) نۆزدە ملیارو نۆسەدو پەنجاوچوار ملیۆن، دەکاتە لە 0,42٪.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجی پڕۆژە سەمایەکانی وەزارەتی داد دوو ملیارو حەفتا ملیۆن دینارە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هیچ راپۆرتان هەیە کاك شێروان؟ کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دوا بەدوای راپۆرتمان ژمارە (41) لە 8 / 4 / 2008 سەربارەت بە پرۆژە یاسایی بودجەی گشتی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی 2008 ، کەلە پەرلەمان خویندنەوەی یەکەمی بـۆ کـراوە لەبڕگـە (8)ی دا پێشـنیازمان

كردبـوو برِگەيـەكی تايبـەت بەبودجـەی دەسـەڵاتی دادوەری تيـا زيادبكرێـت ، و دوای ئـەوەی ليژنـەكـەمان لەگـەڵ نوێنـەری ئەنجومـەنی دادوەری وشـاندی يـاوەری كۆبـۆوە كـەپێك هـاتبوو لـە سەرپەرشـتياری دادی وژمێركارەكـانی ئەنجومــەنی دادوەری، چـاوی بەهــەردوو بودجــەی ئەنجومــەنی دادوەری و وەزارەتــی داد خشاندەوە و ئەمەی خوارەوەش تێبينيەكانيەتی لەسەر بودجەكانيان:

يەكەم: دەسەڵاتی دادوەری:

ئەو بودجەی كەلە دواجار تەرخان كراوە بۆ ئەنجومەنی دادوەری و خراوەتە نێو بودجـەی گشـتی هـەرێمی كوردستان بەم جۆرەی خوارەوەيە:

أ ـ بڕی داواكراو لەلايەن ئەنجومەنی دادوەريەوە: (53,749,000,000) دينار

ب ـ بڕی پەسەندكراو لەلايەن وەزارەتی داراييەوە: (19,954,000,000) دينار

ج ـ رێژەی تەرخانكراو لەچاو بودجەی گشتی (0,42 ٪).

دووەم: وەزارەتی داد:

دوای ئەوەی بودجەی ئەنجومەنی دادوەری لەنێو بودجەی وەزارەتی داد جودا كرايـەوە، بودجـەی وەزارەتـی داد بەم جۆرەی خوارەوەی لێهات:

بـەڕێز سـەۆكی ئەنجومـەن، لەبـەر ئـەوەی لەبيدايـەت بودجـەی وەزارەتـی داد هـاتبوو، دوايـی ئعـتيراز گـيرا لەلايەن ليژنـەی ياسـايی وپەرلەمانـەوە ە بـۆ بودجـەی دەسـەڵاتی دادوەری وەك ئـەوەی لەياسـای دەسـەڵاتی دادوەری هاتبوو كە دەبێ بودجەكەی سەر بەخۆ بێت رەوانە كرايەوەو لەدوای ئەوە وەزارەتی دارايی لەگەڵ وەزارەتـی داد رێككـەوتوون لەگـەڵ ئەنجومـەنی دادوەری لەسـەر سـەر لـەنوێ داڕشـتنەوەی، بۆيـە بەراسـتی جـۆرە تێكەڵاويـەك لـە بودجەكـەدا بـەدی دەكرێـت، ئێمـە دوو ژمارەمـان لەپێشـە، لێـرەدا لەلايـەن ليژنـەی داراييەوە بە (28) مليار خوێنرايەوە كە چی لەلای ئێمە، لەليژنەی ئێمە بە (8) مليار دينار هاتووە ئەوەی دادوەری، كە بەو شێوەيە.

أ ـ بڕی داواكراو لەلايەن وەزارەتی دادەوە: (20,335,000,000) دينار.

ب ـ بڕی پەسەندكراو لەلايەن وەزارەتی داراييەوە: (8,833,000,000)دينار.

ج ـ رێژەی تەرخانكراو لەچاو بودجەی گشتی: (0,19 ٪).

لێرەدا تێبينی دەكرێت كە:

1- جياوازی هەيە لـە نێـوان بـڕی داواكـراوو بـڕی پەسـەندكراو. ئەمـەش شـتێكی ئاسـاييە. چـونكە شـتێكی سروشتيە كە وەزارەتی داد وئەنجومەنی دادوەری پلانی بەپێز دابڕێژن و بری پێويست لە بودجە داوابكەن بۆ ئەوەی پلانی فەرمانگەكانيان جێبەجێ بكەن. هەروەها وزەراتی داراييـش بـەپێی ئـەو بـڕە پارەيـەی لـە بودجـەی گشـتی هـاتووە لـە داخـوازی وەزارەت وفەرمانگـەكان كـەم بكاتـەوە بـۆ ئـەوەی بـە پێـی رێژەيـەكی دياركراو هيچ لايەنێك لە بودجە بێبەش نەكات.

2ـ بودجەی ئەنجومەنی دادوەری لەفۆرمێکی کۆنی ساڵی (2007) پڕکراوەتەوە و تەنها بەرگ و لاپەرەی یەکەمی ساڵی (2008) لەسەر نووسراوە.

3ـ بودجەی دادگاکانی استئناف لەنێو بودجەی وەزارەتی داد ماوەتەوە کە پێویست بوو بخرێتە سەر بودجەی ئەنجومەنی دادوەری وشپرزەییەکی زۆری پێوە دیارە. ئەمەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە:

أ ـ جاری یەکەم بودجەی ئەنجومەنی دادوەری پشت گوێ خرابوو، دوای ئەوەی ئەنجومەنی نیشتمانی رایسپارد کە بودجەیەکی سەربەخۆی بۆ دابین بکرێت ، زۆر بەپەلە ئەم فورمە ئامادە و ڕەوانە کراوە.

ب ـ تائێستا ئەنجومەنی دادوەری بەپێی یاسای دەسەڵاتی دادوەری دانەمەزراوە و ئەمەش بۆتە هۆی ئەوەی کارەکانی دەسەڵاتی دادوەری وەکو پێویست نەڕوات بەڕێوە، نەلەرووی کارگێڕیەوە و نەلەرووی دادوەریەوە. بۆیە ئێستا دەسەڵاتی دادوەری تەنها بەڕواڵەت جیایە ، ئەگەرنا لەرووی کارمەندو کارگێڕی و تەلار و فەرمانگەکانەوە لەگەڵ وەزارەتی داد لە زۆر رووەوە تێکەڵاوە.

بۆیە پێشنیاز دەکەین سەرۆکایەتی ئەنجومەنی نیشتمانی جەخت لە سەر لایەنە پەیوەندارەکان بکاتەوە کە بەزووترین کات ئەنجومەنی دادوەری دابمەزرێت .

سێیەم: پێشنیاز دەکەین دوای ئەوەی بودجەی گشتی پەسەندکرا، وەزارەتی دارایی بە پێی مادەی شەشەمی ئەم یاسایە, بودجەی سەرۆکایەتیەکانی إستئناف لەبودجەی وەزارەتی دادەوە جیاکاتەوەو بیخا تەوە ناو بودجەی ئەنجومەنی دادوەری، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس بۆ راپورتەکەتان، زۆربەی شەرح بوو و ئەو وەزعەیشتان کە شەرح کردەوە جێی خۆیەتی، لەبەر ئەوەی ئەنجومەنی دادوەری تازەیە، لەبەر ئەوە کەم و کوڕیی تێدایە شتەکانیان، بەڵام لێرە لەبەر ئەوەی قانونی دەرچووە، دەبوایە جیابکرێتەوە، لەبەر ئەوەی ئەو جیا کردنەوە دەبێتە هێزێکی تر بۆ جێ بەجێکردنی یاساکە بۆ ئەوەی خۆیان پێی هەڵبسن و ئێمە تەنها پشتگیریان لێ دەکەین، پێم وایە بیخەمە دەنگەوە باشترە، دەی کاك دوو محامی قەدیم باقسە بکەن، کاك شێروان و کاك عمر، فەرموون.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خۆی خیلافەکە لەکوێیە بەراستی، خیلافەکە خۆی لەتەئخیر بوونی هاتنی میزانییەی سولتەی قەزائیە بۆ پەرلەمان، بەنیسبەت وەزارەتی عەدل (28) ملیار دینار دانرابو هەر وەکو ئیشارەتیان پێی دا برادەران، دوایی هێن سولتەی قەرزائی هات، هێن سولتەی قەزائی (19954) نۆزدە ملیارو نۆ سەدو پەنجاو چوار ملیۆنە، ئیلتیباسەکە لێرەیە عەجبەن ئەو (19954) نۆزدە ملیارو نۆ سەدو پەنجاو چوارە لەمیزانیەی وەزارەتی داد دەرچووەو هاتووەتە ئێرە، یان میزانیەتی وەزارەتی داد وەکو خۆی دەمێنیتەوە دوایش هێن سوڵتەی قەزائیش ئیزافە بکرێت، کە ئیزافە کرا مەعنای وایە ئەرقامەکان هەمووی دەبێت دەسکاری بکرێت، ئەگەر جەنابی وەزیر تەوزیحاتێکمان بداتی زۆر مەمنوون دەبین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

خۆی دەبێت ئەو بەشی تەشغیلیە، دەبێت قەتع بكرێت لەوەزارەتی عەدل، ئەوە بەتەئكید وایە، كاك سركیس فەرموو .

بەڕێز سركیس اغاجان/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

هەر وەكو بەڕێزتان فەرمووتان، ئەمانە دەوائیرن، ئەوانەی تەشغیلی، لەسەر میلاكی وەزارەتی عەدل بووە كە ئێمە میزانیەكی جیا دروست دەكەین بۆ مەجلیس قەزا، دەبێت هەموو ئەو نەفقاتە بگوازرێتەوە ئەگەر نا موكەرەر دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

منیش پێم وایە ئەوەی كاك شێروان باسی كرد، ئەو (28) ملیارەی كە دانراوە بۆ وەزارەتی عەدل، ئەو پارەی كە ئێستا دانراوە بو مەجلیسی قەزا دانراوە پێی دەچێت ئەو 0,61 كە تەوزیع كرابێت بە دوو بەشەوە لە كاتێكدا لایەزال وەزارەتی عەدل لە زۆر لەشوێنەكانا بینای بەكرێ گرتووە، عەقدەكان لایزال بەناوی وەزارەتی عەدلەوەیە، یەعنی نەفەقات و مەساریفی زۆر لەسەر وەزارەتی عەدل ماوە، باشە مەحكەمەی ئیستئیناف كە وەكو لیژنەی یاسایی باسی كرد لایەزال لەسەر وەزارەتی عەدل ماوە، ئەمە جگە لەدەوائیرەكانی تر كە سەر بەوەزارەتی عەدلن وەكو قاسرین، وەكو كاتب عەدل، وەكو تەنفیز، وەكو دائیرەی تاپۆ، من پێم وابوو باشتر وایە هەرچەند یاسای دادواران لەمانگی یازدەدا لە لای جەنابی سەرۆكی هەرێمەوە هاتووەتەوە، یەعنی دەكرا میزانیەكی تایبەتی بۆ دابنرێت بە تەئكید، چونكە ئێمە بڕیارمان دا كە ئەو سوڵتەیە جیابكرێتەوە، كە جیامان كردەوە میزانیەكی جیاوازمانیش بۆ دانا، ئەكرا ئەو فەترەیە هەتا مانگی چوار كە ئەو میزانیە هاتووە میزانیەكی بۆ تەحدید بكرایە بۆ مەجلیسی قەزا، تەبیعی مەجلیسی قەزا بەتەئكید ئەویش دەسەڵاتێكە كە هیچ گرنگی لەدەسەڵاتەكان ودامودەزگاكانی تر كەمتر نیە، بە عەكسەوە ئەوەندە گرنگی خۆی هەیە ئەگەر قیاسی كەین بە هەردوو ئاسایشی گشتی لەهەرێم، لەهەولێرو لەسلێمانی و وەزارەتە ناوخۆكان، دەسەڵاتی دادوەریە كە دەتوانێت ئیستقراریەت و ئاسایش وئەمن بپارزێت لە وڵات و بیباتە پێشەوە بە هەموو نەوعێكی، ئەمە لە لایەك، لە لایەكی كە ئەو بڕە پارەی كە بۆ دەسەڵاتی داد وەری دانراوە، پێم وایە ئەوە لەگەڵ رێژما بۆ هەموو وەزیفەكانی ترو مەنسبەكانی كەو هەموو كارمەندانی ناو حكومەتی هەرێمی كوردستان، پێم وایە ئەو بڕە میزانیە كەمەو گونجاو نیە ئەگەر قیاسی كەین بە دەرەجەی حاكمەكان هەر لەدەرەجە چوارو سێ و دووەوە كە ئەیگرێ، لەبەر ئەوە پێم وابوو باشتر وابوو ئەگەر وەزارەتی مالیە بیتوانیبایە لەسەر ئەو لە 20٪ كە بۆ هەردوو

وەزارەتی مالیە دانراوە بڕێك میزانیەی تەخسیس بکردایە بۆی، هەرچەند دەسەڵاتی موناقەلەی فەسڵ و گواستەنەوەی هەیە وە لە کاتی میزانیەی تەکمیلیا نەیتوانی تەکمیلەی میزانیەکی باشتر بکات بۆ مەجلیسی قەزا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس بۆ مولاحەزەکانت، هەندێکی جەواب دراوە وەهەندێکیش ئاراستەیان دەکەین.

بودجەی وەزارەتی داد دەخەمە دەنگەوە کێ لەگەڵێتی؟ با دەستی بڵندکات، کێ لەگەڵێدا نیە؟ فەرموون.

بەکۆی دەنگ وەرگیرا. کێ لەگەڵ بودجەی دەسەڵاتی قەزایە، بادەستی بڵندکات تکایە؟ کێ لەگەڵدا نیە؟ بەکۆی دەنگ قەبووڵ کرا. بودجەی هەردوو دیوانی چاودێری لە هەولێرو سلێمانی، کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجییەکانی کارپێکردنی دیوانی چاودێری و دارایی (8960) هەشت ملیارو نۆ سەدو شەست ملیۆن دینارە، دەکاتە 0,19٪.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجێ پڕۆژە سەرمایەکانی دیوانی جاودێری و دارایی هیچ نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پێم وایە ئەوە هیچ موناقەشەی ناوێت، لەبەر ئەوەی قانونێکی بۆ دەرچووە بەیەکەوە دەنگی بۆ دەدەین، دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵێتی؟ دەست بڵند کات، فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ یەك کەس لەگەڵدا نیە، بە زۆرینەی دەنگ وەرگیرا.

وەزارەتی بازرگانی، کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف (جوتیار).

خەرجییەکانی کارپێکردنی وەزارەتی بازرگانی (26179) بیست و شەش ملیارو سەدو حەفتاو نۆ ملیۆن دینارە، دەکاتە 0,55٪.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجی پڕۆژە سەرمایەکانی وەزارەتی بازرگانی هیچ نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەزارەتی بازرگانیش وەکو دیوانی چاودێری وایە، هیچ شتێکی نیە موناقەشە بکرێت، موقتەرەحەکە کە لیژنەی دارایی پشتگیری لێ کردووە، دەیخەمە دەنگەوە.

بودجەی وەزارەتی بازرگانی کێ لەگەڵێتی؟ با دەست بڵندکات تکایە، فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ فەرموون، بەکۆی دەنگ وەرگیرا. بۆ وەزارەتی پلاندانان، کاک کریم فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف (جوتیار).

خەرجییەکانی کارپێکردنی وەزارەتی پلاندانان (17525) حەفدە ملیارو پێنج سەدو بیست وپێنج ملیۆن دینارە، دەکاتە 3,37٪.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجی پڕۆژە سەرمایەکانی وەزارەتی پلاندانان دەکاتە (7542) حەفت ملیارو پێنج سەدو چل و دوو ملیۆن دینار.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەیش لەو وەزارەتانەیە کە نایەوێت موناقەشە بکرێت. دەیخەمە دەنگەوە کێ لەگەڵێتی؟ با دەست بڵندکات تکایە، فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ فەرموون، بەکۆی دەنگ وەرگیرا. وەزارەتی گەشت وگوزار، کاک کریم فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار).

خەرجییەکانی کارپێکردنی وەزارەتی گەشت وگوزار (1402) چواردە ملیارو دوو ملیۆن دینارە، دەکاتە 0,29٪.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجی پڕۆژە سەرمایەکانی وەزارەتی گەشت وگوزار (5800) پێنج ملیارو هەشت سەد ملیۆن دینار.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مـن داواکـارم ئهتیمـامێکی زیـاتر بـە وەزارەتـی گەشـت وگـوزار بـدرێت بەراسـتی، دەیخەمـە دەنگـەوە کـێ لەگەڵێتی؟ با دەست بڵندکات تکایە، فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ فەرموون، بەکۆی دەنگ قەبوڵ کرا.

بۆ وەزارەتی دەستەی وەبەرهێنان، کاک کریم فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف (جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجییەکانی کارپێکردنی دەستەی وەبەرهێنان (3115) سێ ملیارو سەدو پازدە ملیۆن دینارە، دەکاتە 0,7٪.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خەرجی پڕۆژە سەرمایەکانی دەستەی وەبەرهێنان (240) دوو سەدو چل ملیۆن دینار.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

پەخشان خان فەرموو.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

خۆیان داوای (35483) سی وپێنج ملیارو چوار سەدو هەشتاو سێ ملیۆن دیناریان كردووە، نازانم ئەو رەقەمەی لای من ئەوەی كە نووسراوە موتفق علیه راستە؟ سێ ملیارو قسور، باشە خۆیان داوای (35) ملیاریان كردووە، یەعنی زۆر زۆری فەرقە، یەعنی ئەوانی كە رەنگە ئینسان تەسەوری بكات لەسەد چلە، لە سەدا نیوە، بەڵام ئەمە زۆر زۆری فەرقە، ئەوانی كە سولسە، لەسەدا بیست و پێنجە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەونجومەن:

ئەغلەبی وایە، دوێنێ وابزانم تۆ لێرە نەبووی باسمان كرد، كۆی بودجە كە دراوەتە وەزارەتی دارایی وئابووری، كە خەملێنراو لەلایەن وەزارەتەكانەوە سیازدە ملیارو قسور دۆلار بووە، كە چی ئێمە هەموو بودجەمان پێنج ملیارو قسورە، لەبەر ئەوە هەمووی كەم بووەتەوە بەو رێژەیەی كە پێویستە.

بودجەی هەیئەی وەبەر هێنان دەخەمە دەنگەوە، كێ لەگەڵێتی؟ با دەست بڵندكات تكایە، فەرموون، كێ لەگەڵدا نیە؟ فەرموون، بەكۆی دەنگ قەبوڵ كرا.

ئەوە بەشی دووهەمی گرنگی گفتوگۆكردن لەسەر بودجە تەواو بوو، بەشی یەكەمی وتمان راپۆرتی لیژنەی دارایی و ئابووری بوو ئەمە بەو راسپاردانەو بڕیارانە كۆتایی هات، بەشی دووهەمی تاوتوێكردنی بودجە یان خوێندنەوەی خەملێنراو بۆ بەشەكان وەزارەتەكان، راسپاردەی لیژنەكان ئاراستەی ئەوە كراو دەنگی بۆ درا، تەنها بابەتی سێهەمی گرنگ ماوە ئەویش یاساكەیە، یاساكە ئەگەر باوەڕتان هەبێت من قەناعەتم وایە دەتوانن بە نیوسەعات تەواوی بكەن، لەبەر ئەوەی یاساكە خولاسەی ئەو شەش، حەفت جەلسەیەیە كە دانیشتین بۆی، هەمووی حازرەو رەقەمەكانیشی و مادە كانیشی، كاك زرار فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەراستی من ئەوە پرسیارە دەیكەم، ئایا ئەو پێشنیارانەی كە بڕیارمان لەسەری داوە هەموو پشتیوانیتان لێكردو بەتایبەتی جەنابتان و سەرۆكایەتی پەرلەمان و تێكڕای وەزیرە بەڕێزەكانیشە ئەی نابێت بخرێتە دەنگ دانەوە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك زرار عەفوم كە، من جار جار داوای لێبوردن دەكەم، زۆر مەسەلە دێتە شەرح كردن، دێتە باس كردن، ئەوەی كە بوو بە بڕیار مەسەلەی ئەنجومەنی قەزا كە نەبووەتە بڕیار، ئەوە دەنگی بۆ دراو تەواو، نەك هەر دەنگی بۆ درا هەندی شتی قانونیە پێویست ناكات بیخەینە دەنگدان، ئەوە قانونیە، ئەوەی تر كە رەئی ئێوەیە دەچێتە ناو قانونەكە، لەوی وەكو بڕیارە، وەكو ئەحكامی قانونی دەچێتە ئەوێندەر، ئەوەی راپۆرتی كە پێشنیار دەكەن بودجە زیاد بكرێت بۆ كارەبا، بۆ تەندروستی، ئەوانە پێشنیارن و راپۆرتەكان دەدرێتە

لایەنە پەیوەندیدارەکان، وەزارەتی دارایی و ئابووری بۆ ئەوەی لەبودجەی تەکمیلی رەچاوی بکەن، ئینجا نازانم کاک شێروان رەئیتان چیە لیژنەی قانونی؟

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هەر وەك جەنابت ئیشارەتت پێی دا ئەوە هەمووی ئەرقامە، ئەرقامەکانیش هەمووی موناقەشە کرایە قانونەکەیش حازرە وە ئەو تەوسیاتەیش کە ئێمە تەبعمان کردووە ئەوەیش هەر حازرە، ئەوەی کە مەسرەفی عەقاریە ئەوەی موچەی فەرمانبەرانە، هین خانە نشینە حازرە، من پێم وایە ئیستمرار بکەین لەسەری زۆر چاکەو شتێکی تەبیعی و ئیعتیادیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دوو شت هەیە من لەبەر ئەوەی بەیانی یەکی ئایارە، جەژنی کرێکارانی دنیایە لەدنیادا، پیرۆزباییان لێ دەکەین، ئومێدەوارین رۆژێکی خۆش ببەنە سەر، داوا کارییەکانیان جێ بەجێ بکرێت و ئاواتیان بێتەدی، بەڵام ناکرێت ئێمە سبەی کۆبوونەوە بکەین، دوو سبەیش عوتلەیە، سێ سبەیش عوتلەیە، من بەحەقیقەت پێم خۆش نیە ئەوەندە دوای بخەین و بڵێین بودجە لەمانگی پێنج پەسەندکرا، یەعنی لەبەر ئەوە دەبێت ئەمڕۆ بەسەندی بکەین و تەواوی بکەین وە هیچیشمان نەماوە، یان ئێستا یان سەعاتی پێنج بێینەوە، دەیخەینە دەنگدانەوە کێ دەیەوێت ئێستا تەواوی کەین با دەستی بڵندکات؟ بەئەکسەرێتی موتڵەق تەواوی دەکەین، ئەوە قابیلی موناقەشە نیە، لەبەر ئەوەی خولاسەی موناقەشاتی پێشووە یەك، دوویش ئەرقامە مادە بە مادەیە تەنها ئەحکامی خیتامی نەبێت، لەبەر ئەوەی لەبەردەستی ئێوەیە ئەویش سیاغەکەیەی کە کەسێك ویستی کەلیمەیەك زیاد بوو یان کەم بوو مانیع نیە، کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە لیژنەی یاسایی پێشنیارمان کردووە سەبارەت بە دیباجەکە بگۆڕێت، چونکە ئەو پڕۆژەیە لە لایەن حکومەتی هەرێمەوە هاتووە، لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە، لێرە لەدیباجەکە نووسراوە کە لەسەرۆکایەتی هەرێمەوە هاتووە.

یاسای ژمارە ( ) بۆ ساڵی 2008، یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان – عێراق، بۆ ماوەی 2008/1/1، تاکو 2008/12/31.

ماددەی یەکەم:

گوژمەی (7628783) تەنیاحەوت ترلیۆن و شەش سەدو بیست و هەشت ملیارو حەوت سەدو هەشتاو سێ ملیۆن دینار دادەنرێ بۆ خەرجییەکانی ساڵی دارایی 2008 و بەم جۆرە دابەش دەکرێ:

یەکەم: گوژمەی (2879079)تەنیا دوو ترلیۆن و هەشت سەدو حەفتاو نۆ ملیارو حەفتاو نۆ ملیۆن دینار بۆ خەرجییەکانی پڕۆژە سەرمایەدارییەکان.

دووەم: گوژمەی(4674842)تەنیا چوار ترلیۆن و شەش سەدو حەفتاو چوار ملیارو هەشت سەدو چل و دوو ملیۆن دینار بۆ خەرجییەکانی بەکارخستن.

سێیەم: گوژمەی(54908)تەنیا پەنجاو چوار ملیارو نۆسەدو هەشت ملیۆن دینار بۆ خەرجییەکانی ئەنجومەنی نشتمانیی کوردستان – عیراق.

چوارەم: گوژمەی(19954)تەنیا نۆزدە ملیارو نۆسەدو پەنجاو چوار ملیۆن دینار بۆ خەرجییەکانی دەسەڵاتی دادوەریی خەرج دەکرێت.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

قانون رقم ( ) لسنة 2008

قانون موازنة أقليم كوردستان ـ العراق للفترة من 2008/1/1 لغاية 2008/12/31

المادة الاولى: يرصد لنفقات السنة المالية 2008 مبلغ قدره (7628,783) فقط (سبعة ترليون وستمائة وثمانية وعشرون مليار وسبعمائة وثلاثة وثمانون مليون دينار) ويوزع كالآتي:

أولاً: مبلغ قدره (2879079) فقط (ترليونان وثمانمائة وتسعة وسبعون مليار وتسعة وسبعون مليون دينار) لنفقات المشاريع الراسمالية .

ثانياً: ملبغ قدره (4674842) فقط (اربعة ترليون وستمائة واربعة وسبعون مليارو ثمانمائة واثنان واربعون مليون دينار) للنفقات التشغيلية .

ثالثاً: مبلغ قدره (54908) فقط (اربعة وخمسون مليار وتسعمائة وثمانية مليون دينار) لنفقات المجلس الوطني لكوردستان ـ العراق.

رابعاً: مبلغ قدره (19954) فقط (تسعة عشر ملياراً و تسعمائة واربعة وخمسون مليون دينار) لنفقات السلطة القضائية.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە مەزبوتە رەقەمەکانی جەنابی وەزیری داراییی؟ باشە ئەو مادەیە، مادەی ئەرقامە دەیخەمە دەنگەوە کە پشتگیری کراوە لەلایەن لیژنەی یاساییەوە، کی لەگەڵێتی؟ با دەستی بڵندکات، کێ لەگەڵێدا نیە؟ بەکۆی دەنگ قەبوڵ کرا، کاك بارزان فەرموو.

بەڕێز بارزان عبدالله نصرالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەنمیەی ئەقالیم جەنابی سەرۆك ئەمساڵ لە چوارچێوەی بودجەی هەرێمی کوردستاندا دانراوە، لە بودجەی پلان، ئێمە ئەگەر شێوەی سەرف کردنی، ئێمە یاسایەك نیە بۆ پارێزگاکان، ئەگەر لێرە وەك مادەیەکی سەر بەخۆ ئیشارەتی پێنەرێت خازعی رەقابەی پەرلەمانی نابن بەگوێرەی ئەو یاسایەی کە مەجالیسی موحافەزاتی لەسەر هەڵبژێرراوە، ئەوان خازعن بۆ مەجلیسی موحافەزە، موراقەبەی تەنفیزی خوتەکە ئەکات و موحافیز بڵێین ئیعدادی خوتەکەیان بۆ ئەکات، ئەگەر ئێمە لێرە بە یاسایەکی سەر بەخۆ

ئیشارەتی پێنەدرێت بەراستی بەدەر ئەبن لە رەقابەی پەرلەمان، بۆیە من پێشنیار دەکەم بەمادەیەکی سەربەخۆ ئیشارەت بە بودجەی تەنمیەی موحافەزات بدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خازیعە بۆ قانونی ریقابەی پەرلەمانی، خۆمان ئەو رۆژەی کەباسمان کرد، خازیعن بۆ ئەوە، ئەگەر ئێمە لێرە ئاماژەی پێ بکەین، جگە لەوەیشە ئەگەر سەر بە حەتا مەسروفاتی ئیتیحادیش بێت خازیعە بۆ ریقابەی مالی عێراقی و هین ئێمەیش تەبعەن، کاک عثمان فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی/وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

میزانیە ئەمساڵ بەیەك وەحدە هاتووە، میزانیە لە عێراقدا حەتا ساڵی 2007 یش تەنمیەی ئێمە هەر سێ موحافەزەکە ئێمە لەگەڵ میزانیەی عێراقدا دەهات، بەڵام ئەمساڵ نەهاتووە، ئەمساڵ بۆتە بەشێك لەمیزانیەی ئیستیسماری هەرێمی کوردستان، لەبەر ئەوەی کە دیاربێت، خۆ ئەوانیش بەشێکن لەناو ئەم مەوزوعەدا بە (495) ملیار بۆمان داخیل کردوون، فەقەرەیەکە لەزمنی ئەو دوو (879) یەدا ئەوەیشی تێدایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سرکیس لەزمنی ئەو پارەیە کە تەرخان کراوە بۆ موحافەزات داخیلی میزانیەی ئێمە کراوە لەبەغدا یان بە تەنها هاتووە؟.

بەڕێز سرکیس اغا جان/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەموو داخیلی میزانیەی ئێمە کراوەو لەزمنی پلان حیساب دەکرێت، بودجەی پلانی گشتی هەرێمی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو سەد لە سەدەی کە لێرە دانرایە، ئەوە جوزئێکە لەوە؟ ئێستا تێگەیشتین، بۆیە دەنگمان بۆ نەدا لەبەر ئەوەی نەخراوەتە سەر میزانیە، بەڵام دەستکاری ناتوانین بکەین وەکو مینحە دراوەتە تەنمیەی موحافەزات، لەزمنی پارەکەیە کە لەمادەی یەکدا دیاری کراوە، ئێستا زۆر روونە لامان، کەواتە خازیعی ریقابەیە، بەڵام دەنگمان بۆ نەدا، لەبەر ئەوەی دراوە بیگۆڕین، ناتوانین بیگۆڕین، نە ئەتوانین کەمی کەین نە ئەتوانین زیادی کەین، بەڵام لە زمنی مەجموعەکەیە، کاك بارزان فەرموو.

بەڕێز بارزان عبداللە نصراللە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەست كاری كراوە، من پرسیارەكەم ئاراستەی جەنابی وەزیری پلان و جەنابی وەزیری دارایی كرد، لە 60٪ لەعێراقدا زیادی كردووە، ئێمە كەم كراوەتەوە، لە 60٪ بووەتە 25٪ دا، چۆن دەستكاریمان نەكردووە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ناتوانن كەمی كەن و ئەوەتا دەڵێن دەستكاری نەكراوە، ئەگەر لەبەغدا كەم كرابێتەوە لێرە دەستكاری نەكراوە، فەرموو كاك سركیس.

بەڕێز سركيس اغا جان/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەگەر بێیتەوە لەسەر ژمارەی دانیشتوان حیساب بكەین ئەو كاتە لەبەینی 13 بۆ 14 لە سەد دەبێت، یەعنی ئەگەر بەو سیستەمەی عێراق دابەش بكرێت لەسەر موحافەزات، ئێمەش هەمان سیستەم بەكار بێنین لێرە لەسەر ژمارەی دانیشتوان، ئەو كاتە هەمووی كەمتریش دەبێت نەك زیاتر، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بۆ ماددەی دووهەم.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی دووەم: داهاتەكانی بودجەی هەرێمی كوردستان ساڵی 2008 لە سەرجەم خەرجییەكانی بودجەی فیدراڵی تەنها (6580784) شەش ترلیۆن و پێنج سەدو هەشتا ملیار وحەوت سەدو هەشتاو چوار ملیۆن دینار دەخەملێنرێ.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دەیخەمە دەنگەوە مادەی دوو، كێ لەگەڵێتی؟ با دەستی بڵندكات، كێ لەگەڵێدا نیە؟ بەكۆی دەنگ قەبوڵ كرا، تكایە ماددەی سێ یەم.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

ماددەی سێیەم: وەزارەتی دارایی هەرێمی كوردستان – عیراق پارەی حساباتی وەزارەتەكان و فەرمانگەكان بەپێی داهاتە دارایی دەگرێتە ئەستۆ.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة الثالثة: تتولى وزارة المالية لإقليم كوردستان - العراق تمويل حسابات الوزارات والادارات وفق الموارد المالية المتاحة.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوە تەبیعیە لیژنەی یاسایی پشتگیری لێ دەکات، کێ لەگەڵێتی؟ بادەست بلندکات، فەرموو، کێ لەگەڵێدا نیە؟ فەرموو، بەکۆی دەنگ قەبوڵ کرا.

بۆ مادەی دواتر.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی چوارەم: سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان – عێراق بۆی هەیە گوێزانەوە لەناو بودجەی تایبەت بە ئەنجومەنی نیشتمانی بکات.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

المادة الرابعة: لرئيس المجلس الوطني لكوردستان العراق اجراء المناقلة ضمن الميزانية الخاصة بالمجلس الوطني.

کێ پشتگیری دەکات دەستی بڵندکات؟ کی نایکات؟ فەرموون، بە کۆی دەنگ وەرگیرا.تکایە ماددەی پێنج.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی پێنج:

یەکەم: دەسەڵات بە وەزیری دارایی دەدرێت گوێزانەوە لەنێوان پارە تەرخانکراوەکانی یەك دەروازەدا بکات جگە لە بەشی مووچەکان، کە دەشێ بۆی بگوێزرێتەوە و نابێ لێی بگوێزرێتەوە.

دووەم: نابێ گوێزانەوە لە نێوان پارە تەرخانکراوەکانی گەشەپێدان لە نێوان پارێزگاکاندا بکرێ.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة السادسة:

أولاً/ يخول وزير المالية صلاحية المناقلة بين اعتمادات الباب الواحد بأستثناء فصل الرواتب حيث يجوز النقل اليه ولا يجوز النقل منه.

ثانياً/ لايجوز اجراء المناقلة بين تخصيصات التنمية بين المحافظات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محمد فرج فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من سەرم سوڕماوە لەبەینی ئەم دوو یاسایە، لەبەینی یاسای عێراق لەگەڵ یاسای هەرێمی کوردستان، یەعنی دوو شتی زۆر جیاوازە مع العلم میزانیەی هەردووکیان یەك شتە، هەر واریداتەکە نەوتە زۆربەی، ئینجا ئەوەی کە ئەخەملێنرێ وەك بووەتە ئەساسێك بۆ هەمووی، ئەم دوو شتە زۆر جیاوازە لێرە کۆمەڵێك شتی

جیای هەیە، مەسەلەن ئێمە لێرە لەمادەی یەك شتەكانمان وردكردوەتـەوە، هـاتووین لـەمادی دوودا دەڵـێین ئەمە داهاتەكەیەتی، داهاتمان ئەمەنەیە لەسـەرەوە وردمـان كردوەتـەوەو لـەخوارەوە داهاتـەكی دەڵـێن، دوو لێرە تەخسیساتی ئەلئیزافیە، هەندێ شتی وتووە، مەفروز وایـە ئێمـەیش بیڵـێین، مەسـەلەن هـین حاڵـەتی تەواری دیاریكردووە، هین ئەو تەخسیسەی كە دەدرێتە موحافەزەكان، كەلێرە دیـاری كـردووە (40) ملیـار، چل ملیار دینارە بۆ موحافەزەكان بەپێی نفوس و ئەولەویەت، ئینجا ئەمانـە كەئێسـتا صـلاحیەتی وەزیـرە پێویستی بە ئەحكامی وزاریە، یەعنی مەفروز وایە لێرەدا باس بكرێت، ئێسـتا ئێمـە نـازانین ئـەم مینـەح و شتانە كە دەدرێت لەهین وەزارەتی مالیە هیچ ئیشارەتی بۆ نەكراوە، یەعنی لە داتاكەدا كـە دیـاری كـردووە لەئەساسا تەوزیعەكەی بەپێی ئەبواب و فصول هیچ ئیشارەتێكی بە مینەح نەكردووە، هیچ ئیشارەتێكی بـە ئوخرا نەكردووە، مع العلم لە هەموو وەزارەتێكدا ئەوە هەیە، لێرە ئیشارەتی پێ كردووە، لەبـەر ئـەوە پـێم وابـوو، یـەعنی زۆر دوورن لەیەكـەوە ئـەم دوو یاسـایە، داوا دەكـەم رێكخسـتنێكی هـەبێت بـۆ ئـەوەی لێـی تێبگەین، ئەم هەمووی داوە بە شەرح، یـەعنی ئـەم یاسـای میزانیـەی هـەرێمی كوردسـتان هـەمووی داوەتـە شەرح، ئـەوە هـین وەزیـری بێـت، مـع العلـم ئـەحكامی خیتـامی دەتوانیـت بـە كورتی باسـی بكـەیت، بـەڵام ئەساسەكان پێویستە بەراستی لێی بكۆڵینەوە،زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر گرنگ نیە ئیلا دەبێت لەوێ چۆنە لێرەیش دەبێت وابێت، زۆر بابەت هەیە جیـاوازە، ئێمـە پارەكـەیش هەر وا رۆیشت و سالی 1993، و 1994 یـش وا رۆیشـت، ئەگـەر شـتێكت هـەبێت، نەفـەقات پـێش داهاتـە، ئەوە تەبیعیە نیزامی داخیلی خۆمانیش وادەڵێت كـە نەفـەقات پـێش داهـات موناقەشـە دەكرێت، تـەبیعی هاتووە، كاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەركی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

خۆی تەحسیل حاسلە، یەعنی ئەو بودجەی تەنمیەی پارێزگاكان خازعی دیوان ریقابەی مالیە، بەڵام لـە بـۆ تەئكید كردن لەسەر پێشنیارەكەی كاك بارزان دەكرێت بڵێین: لایمكن اجراء المناقلة بین تخصیصات التنمیة بین المحافظات والتي تكون خاضعة لرقابة دیوان الرقابة المالیة، بۆ تەئكید، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

لەقانونی دیوانی ریقابەی مالییە نەمان نووسیوە؟ نووسراوە كە لـەوی نووسـرابوو، یـەعنی خـەلاس، كـە لـە ریقابەی مالی و رێكخراوكانیش كە لێرە ناویشیان نەهاتووە هـەموو رێكخراوەكـان، سـەنتەرەكان هـەموویان خازیعن، كاك شێروان فورموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەو پارەیەی تەنمیەی موحافەزات لە زمنی موازەنەیە، موازونەیش بالکامل خازیعی ریقابەیە، یەعنی لەزمنێتی ئەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك احسان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وابزانم ئەگەر تەحسیل حاسیل بێت، ئەنجومەی دادوەریش ئەو دەسەڵاتەی هەیە گوازراوە لە ناو بودجەی تایبەتی خۆی بکات لەلایەك بۆ لایەکێ تر، وەکو دەسەڵاتێکی سەربەخۆ ئەو حەقەی هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محمد رفعت فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر ئیشارەتێك بدرێت بە میقداری پارەی موحافەزات لەو بوارەدا باشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت مولاحەزاتی کاك احسان، مادە (39) لەسولتەی قەزائی موعالجەی کردووە، تحدد رواتب ومخصصات قضاة محکمة التمییز والقضاة الاخرین بقانون، پێی ناویت لێرە ئیشارەتی پێ بکەین، زرۆ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

چی دەڵێت، دەڵێت موناقەلە، وناقەلە وەکو دەسەڵاتی سەرۆکی پەرلەمان، ئەویش دەسەڵاتە حەقی خۆیەتی راستە، با ئەوە ئیزافە بکرێت، سەرۆکی دەسەڵاتی قەزا با بخرێتە مادەیەك بۆی هەیە موناقەلەبکات، بیخە مادەی پێنجەم، یان دەکرێت مادەی چوارەم بکرێتە دوو فەقەرە، ئێستا دەیخەینە پێش هەموو شتێکەوە، سەرۆکی ئەنجومەنی قەزا بۆی هەیە گوێزانەوە لەناو بودجەی تایبەتی بە ئەنجومەنی قەزا بکات، کی لەگەڵێتی؟ دەستی بلندکات تکایە، کێ لەگەڵدا نیە، ئەوە دەبێتە مادەی پێنجەم، لەبەر ئەوەی مادەی پێشتر دەنگمان بۆ دا، ئێستا ئەو مادەی پێنجەم کە بووەتە مادەی شەشەم خوێندتانەوە بە دوو فەقەرەیە، فەقەرەی یەکەم بۆ وەزیری دارایی دەسەڵاتی ئەوەی هەیە گوێزرانەوەی بۆ بکات لەنێوان پارە تەرخان کراوەکانی یەك دەروازە جگە لەفەسلی موچەکان کە دەشێ بۆی بگوێزرێتەوە ونابێت لێی بگوێزرێتەوە،

دووهەم نابێت گوێزانەوە لە نێوان تەرخان کراوەکانی گەشە پێدان لە نێوان پارێزگاکانـدا بکرێـت، ئـەویش هەر وەها شتێکی تەبیعیە، قسە کراو هـەر ئەوەنـدە بـوو وتیـان ریقابـەی مـالی، ئایـا موعـەرەزە بـۆ ریقابـە مالی؟ بەڵی موعەرەزە، پارەکەیشی دیاری کراوە لەویندەر، کێ لەگەڵ ئەو مادەیەیە دەستی بڵندکات؟ تکایە، فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ فەرموون، بەکۆی دەنگ قەبوڵ کرا.

ئەوە تەبعەن دەبێتە مادەی شەش، ئەوەی کە دەنگمـان بۆیـدا، مـادەی شـەش دەبێتـە مـادەی حـەوت ئێسـتا، بیخوێنەوە، فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی حەوتەم:

وەزیری دارایی بۆی هەیە گوێزانەوە لە نێوان پارەی تەرخانکراوی دەروازەکانی بودجەدا بکات بە مەبەستی فەراهەم کردنی توانای خەرج کردن بۆ ئەو فەرمانگانـەی کـە بڕیـاری لێکردنـەوەیان لـە وەزارەتێـك هەیـەو دەخرێتـە سـەر وەزارەتێکـی تـر، وەزیـری پەیوەندیـداریش بـۆی هەیـە گوێزانـەوە لـە چـوار چـێوەی یـەك فەسڵێك و ناو بەشێك و یەکەیەکی خەرجکردنەکەدا بکات.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الماده السابعه: لوزير المالية اجراء المناقلة بـين اعتمـادات ابـواب الميزانيـة لاغـراض تـوفير امكانيـات الصـرف للأدارات التى يتقرر فك ارتباطها مـن وزارة والحاقها بـوزارة اخـرى، وللـوزير المختص اجـراء المناقلـة ضـمن الفصل الواحد و وحدة الصرف الواحدة.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك رەشاد.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هین تەنمیەی موحافەزات دەنگی بۆ درا (499) ملیار دینارە، بەس لێرە شی کرایەتەوە هەر موحافەزەیەك بە جیاوازی، دەکرا بەجیاجیا تەسبیت بکرایە، بەنیسبەت هـەولێر (180) ملیـار دینـارە، سـلێمانی (200) ملیار دینارە، دهوك (115) ملیار دینارە، ئەمە بەکۆی گشتی دەنگمان بۆی دا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی دیاری کراوە بەکۆی دەنگیش دەنگـی بـۆ دراوە، کـێ لـە گـەڵ ئـەو مادەیەیـە کـە خوێنرایـەوە؟ دەسـتی بڵندکات، کێ لەگەڵدا نیە؟ مادەی حەوتەمیش تەواو، بۆ مادەی هەشتەم.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی هەشتەم:

وەزیری دارایی دەسەڵاتی پێ دەدرێت بۆ بەسەرخستنی پارەی تەرخان كراوی گشتی پەسەندكراو كە لە بودجەی ساڵی دارایی 2008 دا بە ڕێژەی 1٪ سەر جەم تەرخانكراو پەسەند كراوەكانی بودجە بۆ ئەم مەبەستانەی خوارەوە:

یەكەم: تەرخان كردنی گوژمە پارەی پێویست بۆ بودجەكانی فەرمانگە لە نوێ دامەزراوەكان لە ماوەی ساڵی دارایی 2008دا.

دووەم: تەرخانكراوی نوێ بخاتە سەر بودجەی وەزارەت و فەرمانگەكان بۆ حاڵەتە ناكاوییەكان كە ئەنجومەنی وەزیران بڕیاری لەسەر دەدات.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة الثامنة: يخول وزير المالية اضافة الاعتمادات الاجمالية المصدقة للميزانية للسنة المالية 2008 بنسبة (1٪) من اجمالي الاعتمادات المصدقة للميزانية للأغراض التالية:

أولاً: اعتماد المبالغ اللازمة لميزانيات الادارات المستحدثة خلال السنة المالية 2008.

ثانياً: اضافة اعتمادات جديدة في ميزانيات الوزارات والادارات للحالات الطارئة والتي يقررها مجلس الوزراء.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوە لەبەغدایش وایە، كاك بارزان فەرموو.

بەڕێز بارزان عبدالله نصرالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

كولفەی مووچەی پەسەندكراوەكان كام مووچەیە؟ مەبەست ئەوەیە خۆی گۆڕانكاری بەسەر مووچەدا دێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بودجەی پەسەندكراوەكان لەزمنی ئەوانە بودجەی وەزارەتی دارایی و ئابووریە، سەدا یەكی دەتوانێت فەرمانبەری تازە دروست دەكرێت و ئەوانە ناكرێت ڕاوەستین تا ساڵێكی تر میزانیەی بۆ دابنرێت، میزانیەكی موئەقەتی بۆ دادەنەین، وەزارەتی دارایی سەڵاحیەتی هەیە لەچاوی بودجەی فرەوان كە موتەفەریقەی تێدایە دەتوانێت موناقەلەی تێدا بكات، بەشەرتێك لە سەدا یەك تەجاوز نەكات لە عمومی میزانیە بۆ ئەو شتە تازانەی، كاك طلعت فەرموو.

بەڕێز طلعت خضر سیف الدین:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پرسیارێکم هەیە، ئایا دەکرێت، ئێمە ئەو عەجزەی کە لەمیزانییەی کوردستانا هەیە ئیشارەتی لێرە پێبدەین لەو یاسایە یان نا؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نەخێر عیلاقەی نیە، کە تو واریداتەکەت تەرح کرد لە نەفەقاتی، ئەوە عەجزەکەی بۆت دەردەکەوێت.

دەیخەمە دەنگەوە کێ لەگەڵێتی دەستی بڵندکات؟ کێ لەگەڵدا نیە؟ بەکۆی دەنگ قەبوڵ کرا.

بۆ مادەی دواتر، مادەی نۆیەم.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی نۆیەم: وەزارەتی دارایی بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتەکانی دیکەدا وردەکاری میلاکەکانی هەموو وەزارەتەکانی هەرێمی کوردستان – عیراق بۆ ساڵی دارایی 2008 ڕێك دەخات و لەبەر ڕۆشنایی تێچوونی مووچە پەسەند کراوەکانی بودجە پەسەندیان دەکات.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة التاسعة: تتولى وزارة المالية بالتنسيق مع الوزارات الاخرى اعداد مفردات ملاكات جميع الوزارات لاقليم كوردستان - العراق للسنة المالية 2008 والمصادقة عليها وعلى ضوء كلف الرواتب المصدقة في الميزانية.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەیخەمە دەنگەوە ئەو مادەیە کێ لەگەڵێتی؟ دەستی بڵندکات تکایە، فەرموون، کێ لەگەڵیدا نیە؟ فەرموون، بەکۆی دەنگ قەبوڵ کرا. تکایە ماددەی دەیەم.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دەیەم: دەبێ وەزیری دارایی ڕێنمایی پێویست دەربچوێنی بۆ دانانی سنوورێك بۆ دەسەڵاتی خەرجکردن بۆ فەرمانگەکانی حکومەت لەماوەیەك کە دوو حەفتە لەمێژووی دەرچوونی ئەم یاسایەوە تێنەپەڕێت.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة العاشرة: على وزير المالية اصدار التعليمات اللازمة لتحديد صلاحيات الصرف للادارات الحكومية خلال فترة لاتتجاوز اسبوعين من تأريخ إصدار هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عثمان شوانی فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی/وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرکی ئەنجومەن.

علی وزیر المالیة اصدار التعلیمات اللازمة لتنفیذ الموازنة، لەباتی تەحدید سلاحیەت سەرف، دوو بارە حەسری دەکەنەوە، بە تەحدیدی سەلاحیاتی سەرف، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سرکیس فەرموو.

بەڕێز سرکیس اغاجان/وەزیری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەزیری دارایی بۆی هەیە کە ڕێنەمایی جێ بەجێکردنی بودجە دەربکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جا ئەو مادەیە پێم وایە زیادە لێرە، ئەو مادەیە زیادە لەبەر ئەوە لەوێ عیلاجی دەکات، ئەو مادە زیادە دەیخەمە دەنگەوە بۆ ئەوەی ئیلغا بکرێت، کێ لەگەڵ ئیلغاکردنیەتی با دەستی بڵندکات تکایە؟ فەرموون، کێ لەگەڵ ئیلغا کردنیا نیە؟ فەرموون، فەرموو کاك دلێر.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە وەکو لیژنەی دارایی وئابوری پێشنیازمان کردبوو فەقەرەیەك بۆ ئەو مادەیە زیادبکرێت، وەکو ئەوەی وەزیری دارایی هەر سێ مانگ جارێك راپۆرتێك سەبارەت بە دارایی پێشکەش دەکات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە رەبتی بە ئەوەوە نیە، ئەوە لە ئەحکامی خیتامیە، ئەحکامی موتەفەریقەیە، ئەحکامی کۆتایی چەند مادەیەکە یەکێك لەوانە ئەوەیە سیاغەت کراوە، ئێستا مادەی دە دیسان لەبەر ئەوەی ئەوە ئیلغا کرا، دەگەڕێینەوە سەر مادەی دەیەم ئەسڵی.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دەیەم:

یەکەم: وەزیری پەیوەندیدار دەسەڵاتی خەرج کردنی گوژمەیەکی هەیە کە لە (150) سەدو پەنجا ملیۆن دینار زیاتر نەبێ بۆ هەر حاڵەتێك هەیە، بۆی هەیە دەسەڵات بە سەرۆکەکانی ئەو فەرمانگانە بدات کە سەر بە وەزارەتەکەیەتی گوژمەیەك خەرج بکەن کە لە (50)پەنجا ملیۆن دینار زیاتر نەبێت.

دووەم: سەرۆکی ئەو فەرمانگانەی کە نەبە ستراون بە وەزارەت، دەسەڵاتی خەرج کردنی گوژمەیەکیان هەیە کە لە (60)شەست ملیۆن دینار زیاتر نەبێ بۆ هەر حاڵەتێك لەگەڵ رەچاو کردنی نەچوونە ناو هیچ ئیلتیزامێك کە پشتیوانەی تەرخانکراوی لە بودجەدا نەبێت.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة العاشرة:

أولاً: للوزير المختص صلاحية الصرف بما لايزيد على(100) مئة مليون دينار عن كل حالة وله تخويل رؤساء الدوائر التابعة لوزارته بصرف مالا يزيد على (50) خمسون مليون دينار.

ثانياً: لرؤساء الدوائر غير المرتبطة بالوزارة صلاحية الصرف بما لا يزيد على (60) ستون مليون دينار لكل حالة مع مراعاة عدم الدخول بالتزامات دون وجود اعتمادات في الموازنة.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

جا لە كوردێكەی 150 ملیۆنە بە عەرەبێكەیشی بیكە 150 ملیۆن دینار، بەڵام ژمارەیەك لەئەندامانی پەرلەمان داوایان كرد كە دەسەڵاتی وەزیر زیاد بكرێت بۆ دوو سەدو پەنجا، بەڵام وەزیر وتی لە بەغدا نازانم چەندە، پێنج سەدە؟ دەزانم ڕەئیتان وایە لە 250 كەمتر نەبێت لێرەیش، موافیقن جەنابی وەزیر؟ باشە 250 باشە، كاك دلێر فەرموو.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئێمە وەكو لیژنەی دارایی پێشنیازمان كردبو لەبڕگەی یەكەمدا دەسەڵاتی سەرف كردنی وەزیر بكرێت بە 250 ملیۆن دینار، لە بڕگەی دووهەمیشا كە شەست ملیۆنەكە بكرێت بە 100 ملیۆن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بۆ (250) كە جەنابی وەزیر موافەقەتی كرد، بۆ (60) تەكە ڕەئیتان چیە؟ كە بكرێتە سەد ملیۆن كاك سركیس، بۆ ئەویش مانیع نیە بیكەنە (100) ملیۆن ئەویش، فەرموو سۆزان خان.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە باسی سەرف كردنی دەسەڵاتی وەزیرمان كرد، بەڵام بڕگەی دووهەم ئەوەی: وله حق تخويل رؤوساء الدوائر التابعة لوزارته بصرف مالايزيد عن خمسين مليون دينار، ئەگەر ئەوە ئێمە بمانەوێ گەشە پێدانێك بدەین بەو سیستمی ئیداریەو جۆرە لامەركەزیە، ئەبێت ئەو پەنجایەیش زیاد بكرێت، ئەلێرەدا بەقانون دیاری بكرێت، یەعنی لەقانونەكەدا باسی لێ بكرێت، ئەوەمان كردووە بە (250) ملیۆن، ئەبێت ئەوەی تریش بكرێت بە (100) ملیۆن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

شەرت نیە خۆ وەزیر خوا نەخواسە نەمردووە نا، نا (50) ملیۆەكە زۆر زۆر مەعقولە، كاری ڕۆژانەیە، ئەوەی تر كە بووە پڕۆژەی گەورە پێویست دەكات لە ناو وەزارەتا، وەزارەتی دارایی وەزارەتێكی ترە لەناو دایرەی خۆیەتی، نازانم ڕەئی ئێوە چیە؟ جەنابی وەزیر، كاك زرار فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێستا کە دەنگی لەسەر درا ئەوە کۆتایی دێت، بەراستی ئێمە لەپێشنیارەکەی خۆمانا بڕیارمان دا بۆ ئەوەی زیاتر بکرێت لەبەر ئەوەی هەندێك پڕۆژە هەیە کەدەچێتە لای وەزیری پەیوەندیدار ئەگەر سەلاحیەتی هەبێت جێ بەجێکردنەکەی زۆر ئاسانە، ئێمە هەدەفمان ئەوەندەیەو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا ئێمە هەنگاوێك چوینەتە پێش، پێشتر (150) ملیۆن بوو ئێستا بووەتە (250) ملیۆن، با قەفزە نەکەین، لەهەموو شتێکا قەفزە باش نیە، دوایش میزانییەی وەزارەتەکەت هەیە وەکە وەزارەت، خۆی بەرنامەی خۆی هەیە لەبەر رۆشنایی ئەو میزانییە و بەرنامەو خوتەی خۆی، ئەگەر سنووری سەرفەکە (150) ملیۆن بێت ئەوە خۆی سەرفی دەکات، ئەگەر زیاتربێت، ئەوە وەزارەتی مالییە خۆنالێت رادەگرم، مەشاریعەکان رادەگرم یان سەرفی ناکەم خوا نەخواستە، کاك خلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە نەچوینە پێش وابزانم، چونکە میزانیەی پار قانونی ساڵی 2007، مادەی 10، (250) ملیۆن دینار سەلاحیاتی سەرفی دانا، (100) ملیۆن بۆ وەزیر، بۆ تەخویلیش (100) ملیۆن، دانرایە، وەبۆ رؤوساء الدوائر غیر المرتبطة، (150) ملیۆنی داناوە، ئەوەی پار، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر وابێت (50) ملیۆنەکە، خۆ دەڵێت: مالا یقل عن خمسین ملیون دینار، بیکەنە (100) ملیۆن دینار، ئەوەیش بیکەنە (100) لەسەر داوای سۆزان خان، مالا یزید عن (100) ملیۆن، سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هەرچی وەزیرێکمان بینیوە داوای زیاد کردنی سەلاحیاتی سەرف کردنی کردووە، کەواتە موقەسیر لێرەدا بەڕێزان وەزیری مالیەکانن کە لەو رێنمایەی پاش ئەوە دەریان کردووە، لە پارا ئێمە (250) ملیۆن سەلاحیەتمان داوەتە وەزیر، هەرچی وەزیرێك دیارە پێیان رانەگەیاندوە کە (250) ملیۆن دینار سەلاحیەتی هەیە، لەبەر ئەوە هەموو جار چاویان بە ئێمە کەوتووە وتوویانە تکاتان لێدەکەین سەلاحیەتی سەرفەکەمان بۆ زیادبکەن، ئەی کەواتە ئێمە لێرە یاسا بۆچی دەرئەکەین؟ کە بەپێچەوانەی ئەوەوە کاربکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە ئێمە کەقانونێکمان دەرکرد، قانونەکە صادر بوو، ئەوە هەموو لایەك مولزەمن پێی، ئەو قانونەی لە وەقائیعی کوردستان باس بکرێت وە لەجەریدە بڵاو دەکرێتەوە و وەزیر ئەو حەقەی خۆی تێدەگات وسەرفی کردووە بە قانون، کاك شێخ بایز فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەراستی من پێم سەیرە خوشکە سۆزان بەم نەوعە قسە دەکات، ئەو قانونەی کەدەرچوو قانونی موازەنە تەوزیع نەکرا بەسەر هەموو وەزارەتا؟ هەموو وەزیرەکان نەیاخویندوەتەوە؟ وفیعلەن من وەزیر هەیە تەلەفونی بۆم کردووە پێیم وتووە ئەوە قانونەکە بخوێنەوە، ئەوەتا لە لاتە، قانونەکەیان لەلایە وارید کراوە بڕۆون بزانە قانونەکەیان وارید کراوە یان نا؟ کە ئەوان خۆیان دەسەلآتی خۆیان نەزانن چۆن دین بەم نەوعە قسە ئەکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەڵامێکی باشە ئەفهەمەتنا، زۆر سوپاس، کە واتە با وەکو پاری لێ بێت، (250) ملیۆن دینار بە (150) ملیۆن دینار، باشە (ما لایزید عن 250، بما لایزید عن 100، بما لایزید عن 150)

المادة العشرة:

1 ـ للوزير المختص صلاحيات الصرف بما لايزيد على 250 مليون دينار عن كل حالة، وله تخويل رؤساء الدوائر التابعة لوزارته بصرف مالا يزيد علة 100 مليون دينار.

2ـ لرؤساء الدوائر غير مرتبطة بالوزارة صلاحيات الصرف بما لايزيد على 150 مليون دينار لكل حالة مع مراعات عدم دخول بالتزامات دون وجود اعتمادات في الموازنة.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کوردیەکەی خوێندرایەوە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیەیە دەستی بلًند بکات تکایە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بەکۆی دەنگ ئەویش قەبوڵ کرا، بۆ ماددەی 11، کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی یازدە: گۆڕمەی پارەی پیتاکەکان کە لە وەزارەتەکان و لایەنە نەبەستراوەکان بە وەزارەت بەخشراون دوای ئەوەی کە لە لایەن وەزیری داراییەوە قەبوڵ دەکرێن بە داهاتێکی کۆتایی بۆ بودجەی گشتی تۆمار دەکرێن، بە مەرجێك وەزیری دارایی لە پشتیوانەی تەرخانکراوی وەزارەت بە لایەنە نەبەستراوەکان بە وەزارەت بۆ ئەو مەبەستەی کە لە پێناوی دا بەخشراوە خەرج بکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

محمد فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الحادية عشرة: تقيد مبالغ التبرعات الممنوحة للوزارات والجهات غير المرتبطة بالوزارة بعد قبولها من قبل وزير المالية ايراداً نهائيا للميزانية العامة على ان يقوم وزير المالية بتقليصها من اعتمادات الوزارة أو الجهات غير مرتبطة بالوزارة لصرفها على اغراض التى منحة من اجلها.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا پێش ئەوەی بچینە سەر ماددەی 12 کە دەڵێت وەزیری دارایی ڕێنمایی پێویست دەردەکات، چەند ئەحکامێك لەبەر ڕۆشنایی قسەکانی ئێوە ئیتیفاقی لەسەر کراوە، داوامان کرد، باشە ماددەی 11 دەنگمان بۆ نەداوە، دەیخەمە دەنگدانەوە کێ لەگەڵ ئەو ماددەیەیە دەستی بلًند بکات؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ قەبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر تکایە، ئەحکامی خیتامی گرنگە لەبەر ڕۆشنایی داواکاری ئێوەیە، کە حکومەت موافەقەی لەسەر کردووە، بە نوێنەرایەتی هەر 4 وەزیر لێرە، کاك عثمان فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی/وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەنها ئەو فەقەرە، ئەگەر بێتو بگوترێت (لوزير المالية اصدار التعليمات اللازمة لتنفيذ احكام هذا القانون)، گوتم ئەوەی کە لەسەرەوە لە ماددەی 9 داڕشتنتان بۆ کردەوە (مده الاسبوعين) با لێرە دووبارە بکرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بارزان فەرموو.

بەڕێز بارزان عبدالله نصرالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەك نەریتێك لە زۆربەی یاسای وڵاتاندا پەیڕەو دەکرێت، تەحدیدی سەلاًحیاتی سەرف و زەوابتی سەرفی بودجەی هەر چوار دەسەلاًتەکە بە یاسا ڕێك دەخرێت، من پێشنیار دەکەم کە بڕگەیەك ئیزافە بکرێت بۆ ئەوە، تەحدیدی سەلاًحیات و زەوابتی سەرفی بودجەی هەر چوار دەسەلاًتەکە، مەسەلەکە ئەوەنیە کە کەس گومانی هەبێت لە جەنابتان یان سەرۆکایەتی پەرلەمان یان هەر دەسەلاًتێکی تر، بەلاًم وا باشترە کە یاسایەك ڕێك بخرێت، تەحدیدی ئەو سەلاحیاتە لە بودجەی فیدڕاڵی داهاتووە؟.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە ئێستا کە بودجە دەردێنین، ئەمە خۆی تەحدید کراوە، بۆ هەر وەزارەتێك، هەروەها سەلاًحیات دراوە بە وەزیری دارایی، دەسەلاًتەکان دیارە ئەوەش بە ماددەیەك دەسەلاًتی سەرفی وەزیرێك بۆ خۆی تەرخان کراوە، زیاتر لە زمنی میزانیەکە داوای وەزارەتی مالیە دەکات، بۆچی داوای وەزارەتی مالیە دەکات؟ بۆ ئەوەی وەزارەتی مالیە فلتەرێکە بزانێت ئەوە زمنی میزانیەیە، زمنی ئەو پارەیەیە کە تەرخانکراوە، تەجاوزی تێدایە یان تێی دانیە؟ پلاندانان پێویستە لە زمنی بەرنامەی خۆی ئیستسماریە یان ئیستسماری

نیە؟ پێویست ناکات بەوەی کە جەنابت دەفەرمووی، کاک عونی دەڵێت ئەوەی تۆ دەیڵێی لە زمنی ئەوەیە، بەڵی کاک عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی یاسایی پێشنیاری کردووە، لە راپۆرتی ئەوەڵی خۆمان کە دەڵێین (المادة 13) (یصدر قانون تنفیذ قانون الموازنة لتنظیم صلاحیات الصرف).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە وا نابێت، (لتنفیذ قانون) نابێت، فەرموون با بچینە ئەحکامەکان، بە عەرەبی سیاغە کراوە، کاک کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەسەر ئەو پێشنیازو داواکاریەی ئەندامانی پەرلەمان، دوێنێ لیژنەی یاسایی لەگەڵ بەرێزان وەزیرانی دارایی گەیشتینە ئەو سیغەیەی کە ئێستا بە زمانی عەرەبی بە ئەحکامی موتەفەرقە داندراوە، دەیخوێنمەوە، ئەو ماددەیەیەی کە دەستی پێ دەکەین لە دوای ماددەی 11 ، دەبێت بە ماددەی 12.

المادة الثانیة عشرة:

علی وزارة المالیة رصد المبالغ اللازمة ضمن المیزانیة العامة للاقلیم لتسلیف مواطني کوردستان السلف العقاریة.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

علی وزارة المالیة رصد المبالغ اللازمة، لتسهیل تسلیف المواطنین لمنح سلفة العقار وفق نظام ، کاک شێخ فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منح نابێت، کە گوتت مەنح هیچی لێ وەرناگیردرێت، دەبێت تەسلیف بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو مەنحەیە کە هیچی لێ وەرناگیردیت، چی بڵێین کاک شێخ؟

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

قوربان، هەر سلفەکە بێت، یەعنی سولفەی عەقاریە ئەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە (لتسلیف السلفه العقاریه)، کاک شێروان فەرموو.

بەرێز شێروان ناصح حیدری:

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خۆی وەزیر ئەو دەسەڵاتەی هەیە، بەڵام مادام کە داخلی موازەنە بوو، ئەو سیغەیە بەمن باشە، ئەگەر بە ئێوەش باش بێت، (اطلاق صرف السلف العقارية للمواطنين في الاقليم وفق ظوابط يحددها الوزير المختص).

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سۆزان خان فەموو.

بەرێز سۆزان شهاب نوری:

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەگەڵ هەموو رێزم ئیتلاقی سەرف ناتوانی بکەی، لەبەر ئەوەی لە ئیدارەی پێشووی ئێرە لە مالیەکەدا نەبووە، تەنها لە سلێمانی دراوە، ئیتلاقی سەرف نا، رەسدی مەبالغ بێت، بەرێزان ئێمە لەو هەموو موناقەشەیە نەگەیشتینە ئەنجام، ناشمانەوێت بکەوێتە بەر دەستی ئەوەی بڕیار بدرێت چەندەو چەند نیە، ئەوەی گوێمان لێی بوو لەو بەرێزانە 18 ملیۆن، ئێمە لە ئیدارەی پێشووی سلێمانی 18 ملیۆنمان پێش 3 ساڵ داوە، 18 ملیۆنەکە ئێستا زیادی کردووە، دەبێت تەحدیدی بکەین چەند ملیۆنە.

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن:

موناقەشەمان کردووە و تەحدیدیشمان کرد، ئەوە وەزارەتی مالیەیە و پارەی تەرخان دەکات و ڕێنمایی تایبەتیش دەردەکرێت، ئێمە مەبدەئەکە دیاری دەکەین، کاک زانا فەرموو.

بەرێز قادر سعید خضر(زانا):

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵڵا منیش پرسیارەکەم لەسەر بڕی سلفەکە بوو، چۆن دیاری دەکرێت؟ ئایا سعری فایدەی لەسەر دەبێت یان نا؟ چونکە ئێمە پێمان باشە حکومەت فایدە وەرنەگرێت لە میللەت، لەبەرئەوەی ریبایەو حەرامیشە، هەروەها بارێکی قورسە بۆ میللەت، زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک شێردڵ فەرموو.

بەرێز شێردڵ عبدالله حەوێزی:

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من بەڕاستی ئەوەی کاک شێروانم پێ باشە، چونکە ئیحتیماله وەزارەتەکی تر بیکات، مومکینە وەزارەتی موختەس ئەوان خۆیان لیژنەی موختەسیان هەیە، کولفەی بازاڕی دەزانن ئەوجا قەراری لەسەر دەدەن، هەر باشە وەزارەتەکە بیکات و تەواو.

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك زرار فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڕاستی میکانیزمی دیاری کردنی بڕی پارەکە، ئێمە ناتوانین ئێستا دیاری بکەین، چونکە تۆ نازانی چەندت پارە هەیە، دەبێت وەزارەتی دارایی دیاری بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێخ بۆ پێتان وایە مەنحەکە هینە؟ مەنحی قەرزە، مانای وانیە قەرزەکە بۆ خۆی دەبات، ئەو دەیگەڕنێتەوە، کە گوتت مەنحی سولفەی عەقار، کەواتە دەگەڕێتەوە پێویستی بە تەسویەیە. کاك شێخ فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە هەر دەڵێین تەئمینی مەبالغی لازم بکرێت، بۆ ئەوەی تەسلیفی موەزەفین و مواتنین بکات، مواتنی لەگەڵ دایە یان هەر موەزەفە؟ (تسلیف الموظفین والمواطنین) لەو حاڵەتەدا (منح القرض العقاری)یان (منح سلف) موشکیلەمان نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەواتە کاکە ماددەکە بەو شێوەیە ئیقتراح کراوە، (منح سلفة العقار للموظفین والمواطنین فی الاقلیم وفق ضوابط یحددها وزارة المالیة).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منح ئەو پارەیەیە کە ناگەڕێندرێتەوە، بەینەما سولفەی عەقاری دەگەڕێتەوە، کەواتە سولفە بێت دەگەڕێتەوەو منحە بێت ناگەڕێتەوە، من ئەوەندەی لێی بزانم وایە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عثمان فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی/وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە کە باسمان کرد بە دوو شێوە، یاخود سولفەی عەقاری یان سندوقی ئیسکان، ئێوە یەکسەر بڕیارەکەتان دەرکرد بە قەرزی عەقاری، ئایا ئێمە گوتمان قەرزی عەقاری؟ چونکە بەشێك لە برادەران گوتیان سندوقی ئیسکان، کە لەوانەیە مەفهومێکی تری هەبێت جیاواز بێت لەگەڵ سولفەی عەقاری، حەقە ئەوە روون

بکەینەوە، چونکە دوێنێ لەکۆبوونەوەی ئیستسمار دا باسی سندوقی ئیسکانیان کردووە، یەعنی من نازانم نەتیجەکەی چۆن دەبێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک ناصح فەمرموو.

بەڕێز ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لە ناو هینەکە هاتووە سلفەی عەقار بۆ موزەفین و مواتنین، خۆی موزەفیش هەر مواتنە بڵێین (للمواطنین کافة).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جوابی کاک عثمان دەدەمەوە دواتر هین دەکەم، ئێمە لێرە ڕاستە باسی سەندوقمان کرد، بەڵام مەبەستمان سەندوق نیە، چونکە سەندوق کاتی دەوێت، پرۆژەی دەوێت، هەنگاوی دەوێت، ئێمە مەبەستمان سولفەی عەقارە، سەندوق دابندرێت باشە، بەڵام بڵێی سەندوق ئەوە نادرێت، ئێمە مەبەستمان ئەوەیە لەو میزانیەیە سولفەیەك تەرخان بکرێت بۆ سولفەی عەقار، ئەوە یەك، دوو: بە تەئکید دەبێت بە پێی ڕێنماییەك بێت لە لایەن وەزارەتی داراییەوە، ناکرێت خۆ ڕێنماییەکە لێرە دانانرێت، لەبەرئەوە (اعطاء سلفة العقار للمواطنين وفق ظوابط يحددها وزارة المالية) يان (صرف سلفة العقار للمواطنين في الاقليم وفق ظوابط يحددها وزارة المالية)، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات تکایە؟ بەکۆی دەنگ قەبوڵ کرا، کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثالثة عشرة: على وزارة المالية تاجيل استيفاء اقساط السلف الزراعية الممنوحة للاقليم للسنة الحالية واعفاء الفوائد القانونية للمدة المذكورة اعتبارا من تاريخ نفاذ هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیرو وەزیری هەرێم بۆ کارەباری دارایی، ئەوەش داواکاریەك بوو لەلایەن لیژنەی کشتوکاڵیەوە هاتبوو، کە ئەو ساڵ وشکە ساڵە ئەو سولفە کشتوکاڵیەی کە لەسەر فەلاح دا هەیە دوا بخرێت، مادام موافقن دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیەیە تکایە دەستی بڵند بکات؟ بە کۆی دەنگ ئەو ماددەیەش پەسەند کرا، بەڵێ بۆ ساڵێك کە گوتمان وشکە ساڵی، یەعنی تەنها بۆ ساڵێکە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الرابعة عشرة: لوزارة المالية رصد المبالغ لازمة لمعالجة أثار الجفاف للموسم الحالى من ميزانية الطوارىء.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كێ لەگەڵ ئەو ماددەیە؟ بە كۆی دەنگ ئەو ماددەیەش قەبوڵ كرا، بۆماددەی دواتر كاك كریم فەرموو.

المادة الخامسة عشرة: على وزارة المالية تحقيق مبدء العدالة فى مساوات رواتب و مخصصات العاملين والمتقاعدين السابقين والحاليين في الاقليم مع أقرانه في بقية اجزاء العراق.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دەقیقە عەدالەتەكەی یان كەلیمەی تری دەوێت؟ (على وزارة المالية تعديل رواتب الموظفين اسوة برواتب الموظفين في جميع انحاء العراق وفق التعديلات الاخيرة من قبل مجلس النواب العراقى)، كاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

(تعديل نسب الرواتب) نسبەكەی دیاری بكرێت، وە (تثبيت ذالك في الملاك)، هەروەكو جەنابت باست كرد، بەس نسبەكی ئیزافە بكە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

جەنابی هەردوو وەزیر ڕەئیتان چیە؟ چ سیغەیەك موناسبە بۆ ئەوە؟ فەرموو كاك سركیس.

بەڕێز سركیس اغا جان/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە هەر موساوەتەك بیت و عەدالەت بیت موشكیلەمان نیە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەو شكلەی لێ دێت (تعديل نسب الرواتب والمخصصات للعاملين فى الاقليم بما يحقق المساوات مع اقرانه في بقية اجزاء العراق) ، دەیخەمە دەنگدانەوە، جەنابی وەزیر لەسەر ئەو سیغەیە موافقن؟ فەرموو كاك سركیس فەرموو.

بەڕێز سركیس اغا جان/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەڕاستی پێویستە باس لە موچە بكرێت، نەك لە دەرماڵە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك شێخ تۆ ڕەئیت چیە؟

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/وەزیری هەرێم بۆ كاروباری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا مەسەلەی دەرماڵە نابێت وجودی هەبێت، چونکە زۆربەی شەریحەکانی ئێستا ئێمە دەرماڵەیان دەدەینێ و لەوێ نایاندرێتێ، لەبەر ئەوە تەنها باسی مووچە بکرێت باشترە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەواتە فعلەن دەرماڵەکە ئەسبابی جیاوازی هەیە، واتە دەبێتە (تعدیل نسب الرواتب للعاملین فی الاقلیم بما یحقق المساوات مع اقرانه في بقیة اجزاء العراق)، دەیخەمە دەنگدانەوە کێ لەگەڵ ئەوەیە؟ بە کۆی دەنگ ئەوەش پەسەند کرا، بۆ ماددەی تر تکایە ماددەی خانەنیشین.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەرچەندە ماددەکە دەنگمان بۆی دا، بەڵام لەنگ بوو، دەبێت بڵێین (تعدیل الموظفین والمتقاعدین). لیژنەی یاسایی داوا دەکات ئیعتیبار بکرێت دانگدانەکەی پێشوو نەکراوە، لەبەر ئەوەی ئەو ماددەیە زۆر خوێندرایەوە، کە دەڵێین عاملین ڕەنگە خەڵکی بێگانەش بگرێتەوە کە لێرە ئیش دەکەن، شمولی قیتاعی خاسیش دەگرێتەوە، ئەوەی ئیزافە دەکرێت (للعاملین في مؤسسات حکومة الاقلیم). سیاغەکەی دواتر چاکی بکەن، مەفهومەکە دەنگتان بۆی داوە،سیاغەکە بۆ لیژنەی قانونی دادەنێین باشترە، دەنگ بدەن بۆ ئەوەی کە ئەو جوملەی ئیزافە مان کرد سیاغەی بکات، کێ لەگەڵ ئەوەیە لیژنەی قانونی چاکی بکات؟ بە کۆی دەنگ با چاکی بکات، (تعدیل رواتب المتقاعدین في الاقلیم بما یحقق المساوات مع اقرانه في بقیة اجزاء العراق) یان (بما یحقق العدالة والمساوات)، کاک شێخ فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/وەزیری هەرێم بۆ کاروباری دارایی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

صرف الرواتب التقاعدیة حسب ماورد في قانون تقاعد العراق الجدید.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر چاکە ئەوە بنووسن و بیکەن بە ماددیەك، لە جیاتی سەرف تەعدیل بنووسن، ئەوە ئێستا ماددەی 16 دەبێت سیاغەکەی وەکو ئەوەی پێشوو بێت، (تعدیل نسب الرواتب والمخصصات للعاملین فی الاقلیم بما یحقق المساوات مع اقرانه في بقیة اجزاء العراق)، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیەیە دەستی بڵند بکات؟ بە کۆی دەنگ ئەوەش قەبوڵ کرا، فەرموو بۆ ماددەی دواتر، کاک کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة السابعة عشرة: على وزارة المالیة رصد التخصیصات اللازمة لتنفیذ ما جاء في المواد 13،12، 14، لتخصیصات المیزانیة التکمیلیة.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نا، ئەوە وانابێت، ئەوە تەوسیاتە، پێویست ناکات لێرە بگوترێت، تەوسیاتە، چونکە تەوسیاتێکی زۆر هەیە لەلیژانەکانەوە لەراپۆرتەکانیان وە دراوەتە وەزارەتی مالیە وە خۆێشیان لێرە گوێیان لێی بووە، بزانە جارێ ئەو میزانیەی تەکمیلیە چەندە، پێش هەموو شتێك دەبێت بەشی زیاد بوونی رەواتبەکان لێی دەردەچێت، بەشی زیاد بۆنی تەقاعودی لێدەردەچێت، بەشی ئیستیسماری لێ دەردەچێت، تەرخان کراوە، کاك عثمان فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی/وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هەر ئەسڵەن پارەکە تەخسیس کراوە بەس بۆ مەشاریع، یەعنی ئەوە لەهەموو عێراقدا نە تەنها لێرە، بۆیە بۆ ئەوە نیە کە ئێوە دەڵێن واللە، ئەوە تەخسیس بکەن بۆ راتبی ئەوە، ئەوە دەبێت لەئیحتیاتی کە لەلای وەزارەتی مالیە دانراوە لەوە سەرف بکرێت، چونکە ئێمە ناتوانین بەو شێوە ئەوە بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من زیانیاریم هەیە میزانیەی تەکمیلی ئەوەی کە باس کراوە وە ئیقرار کراوە، کۆتایی پێ نەهاتووە، ئەوەی باس کراوە راست دەکەی بۆ ئیستیسمارە، بەڵام ئەو زیادەی راتب کراوە، داوا کراوە میزانیەکی ئیزافی بدرێت بۆ ئەو زیادەی رەواتبە، ئەویش لێرە تەکمیلیە، ئەگەر، بەهەر حاڵ دەکرێت جوملەکە بڵێت: على وزارة المالية، ئەو مادە هەر زیادە بەخۆی بەپێی ئەهەمیەتی هەموومان وتومانە زیادە پێوێست ناکات، ئەوەی تر کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە لەلیژنەی یاسایی سەرفی نەزەر لەو مادەیە دەکەین، ئەوەی تازە خۆێنرایەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

چاوم لەکاك شێروان و کاك عونی و هەموو لیژنەی یاساییە، هەموویان موافیقن، فەرموو بۆ مادەی شازدە.

بەڕێز کریم بحری عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة السادسة عشرة: على وزارة المالية تقديم تقرير دوري عن الوضع المالي للاقليم كل ستة اشهر الى المجلس الوطني لكوردستان -العراق.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کێ لەگەل ئەو مادەیە؟ کە موقتەرەحی خۆتانە، موقتەرەحی لیژنەی دارایی بوو کە شەش مانگ جارێك بێت، بادەستی بڵندکات، کێ لەگەڵدا نیە؟ فەرموون، بەکۆی دەنگ قەبول کرا.

سێ مانگ هەردوو وەزیر وتیان ئیمکانیەت نیە بە سێ مانگ تەقریر پێشکەش بکرێت، جارێ ئێمە بڵێین سێ مانگ، ئەوە ئێمە دەچینە مانگی پێنجەم، هیچ نەکراوە هەر دەبێت شەش مانگ بێت تۆزی مەنتقیشە، بۆ مادەی دواتر.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو مادەی پێشتر خوینرایەوە ژمارەی مادەکە حەڤدە بوو، ئەو مادەی کە ئێستا دەخوێنینەوە ژمارەی هەژدەیە،

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی هەژدەیەم: وەزیری دارایی بۆی هەیە رێنمایی پێویست دەربچوێنێ بۆ ئاسانکاری حوکمەکانی ئەم یاسایە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح ۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە بەکۆی دەنگ مادەی نۆمان لادا کە دەڵێت: خلال فترة لایتجاوز اسبوعین من تاریخ اصدار هذا القانون، یەعنی پێش نیار دەکەم ئیزافە بکرێت لەسەر مادەی هەژدەهەم کەبڵێت: لوزیر المالیة اصدار التعلیمات اللازمة لتسهیل تنفیذ احکام هذا القانون خلال فترة لایتجاوز اسبوعین من تاریخ اصدار هذا القانون، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی کە ئێمە ئلغامان کرد تەحدیدی سەلاحیەتی سەرف بوو، بەڵام ئەو تەعلیماتە بەبەردەوام مومکینە تەعلیمات بدەینە وەزارەتی مالیە، بۆیە ناکرێت حەتا دوو حەفتە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك طلعت فەرموو.

بەڕێز طلعت خضر سیف الدین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لەکاتی خۆی وە جەنابتیش ئیشارەتت پێیدا، بەڕێز جەنابی وەزیری مالیەییش ئیشارەتی پێیدا لەکردنەوەی بانکی زیراعی، یان تەتویر کردنیان، یان پارەی زیاتر بۆ دروستکردنی، ئێستا لێرە نەهاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە تەوسیاتە کاك طلعت، توسیاتە کە دەیان دەینی، ئەو راپۆرتەی ئێوەو هەموو تەوسیاتەکان دەچێتە لایان دیراسەتی دەکەن و بەپێی پێویست، کاك عادل فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە ئەو ئیرادات و نەفەقاتانە، ئەو جەدوەلانەی کە هەبوو، هەمووی دەنگمان بۆیدا، من پێشنیاردەکەم لێرە مادەیەك زیاد بکرێت بەم شێوە: تعتبر جداول الایرادات والنفقات الملحقة بهذا القانون جزء لایتجزء منە، یەعنی بەشێکە لەقانونەکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مەعلومە بەشێکە لەقانونەکە، ئەوە بەدیهیە، تێیدایە لە دواییا، خۆمان رەقەمەکەمان داناوە، لەمادەی یەکەمدا رەقەمان داناوە، لەمادەی دووهەمدا رەقەمان داناوە، کاك زرار فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

باشە ئێمە قانونی موازەنەی هەرێمی کوردستان – العراق بۆ ماوەی 2008/1/1، هەتا 2008/12/31، ئەو شتانەی کە ئێستا نووسیومانە مادە بە مادە، لە قانونەدا دامان ناوە، مەسەلەن زیادکرنی راتب وەکو حکومەتی فیدرالی لێ بێت، ئایا تەنها بۆ ساڵێ 2008 تە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جارێك پێش هەموو شتێك لەکۆتایی مانگی شەشەوە جێ بەجێ دەکرێت دوایی تەبعەن میزانیەکە بۆ ساڵێ 2008 تە، بەڵام بۆ ساڵێ 2009، کە تۆ میزانیە دادەنەیت مەعاشە تازەکە دادەنێی، خۆ مەعاشی کۆن دانانەیتەوە، ئەوە مەعلومە، دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵێتی؟ بادەست بڵندکات، کێ لەگەڵدا نیە، فەرموون، بەکۆی دەنگ قەبوڵ کرا، بۆ مادەی دواتر، ئێمە داوا لە وەزارەتی دارایی و ئابووری دەکەین بەبێ ئەوەی قانونەکە بپرسین پێویستە ئەو قانونە لەخیلال دوو حەفتەدا دەریبخەن، بۆ ئەوەی ئیشی وەزارەتەکان راوەستاوە، با گلەیی لێتان نەکەن، کاك عثمان فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی/وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

حەقە تەحدید بکرێت بـە دوو حەفتـە، لەبـەر ئـەوەی دوو حەفتـە تـاکو ئەمـە دەردەچێت، تـاکو دەچێتە سـەرۆکایەتی هـەرێم، تـاکو دێتـەوە ئـەوێ، لەمالیـە ئـەم جـارە هـەتاکو دەینێرێتـەوە، خـۆ دەبێت تەحدیـد بکرێت، مودەیەك هەبێت بۆ ئەوەی ئیشپێکردن بەمیزانیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەمە تازە تەسویتمان بۆی کرد، بەڵام وەزارەتـی دارایـی پێویست ناکات کـە راوەسـتێت بـۆ دەرچـوونی ئـەم یاسایە لە لایەن سەرۆکی هەرێمەوە، با حازری کات کەی دەرچوو بیداتـە تـەبع و شـتی وا، خـۆ بـاوەڕ ناکـەم عەرقەلەی بکەن، یان بێگەڕیننەوە، خۆیان پەلەیانە، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تـەوزیحێکم هەیـە لەسـەر قسـەکانی کـاك سـەردار، مـادەی ئـەخیر لەقاونـەکـە دەڵێت: ینشـر هـذا القـانون في الجریدة الرسمیة ویعتبر نافذا اعتبارا من 2008/1/1، وەئەمە مانای ئەوەیە ساریە قانونەکە حەتا ئەگـەر تەعلیماتیش دەرنـەچێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە کاکە مادەی دواتر کاك کریم بیخوێنەوە.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی نۆزدەم:

پێویستە ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەزیری دارایی پۆی هەیە رێنمایی بدات، دەنگمان بۆی داوە، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە لەراپۆرتی لیژنەی قانونی هاتووە، مادەیەکی موزافە، موقتەرەحی لیژنەی قانونیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تۆ خوت بیخوێنەوە کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو مادەیە دەیخەمە دەنگەوە کێ لەگەڵێتی؟ دەستی بڵندکات، کێ لەگەڵدا نیە؟ فەرموون، بەکۆی دەنگ ئەوەیش قەبوڵ کرا، بۆ مادەی دواتر کاك کریم فەرموو بخوێنەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی بیستەم:

ئەم یاســــایە لە رۆژنامەی فەرمی(وەقایعی کوردســـتان) بلاودەکرێتەوەو لە رۆژی (1/1/ 2008)ـەوە کاری پێدەکرێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەیخەمە دەنگەوە کێ لەگەڵێتی؟ دەستی بڵندکات، کێ لەگەڵێدانیە؟ فەرموون، بەکۆی دەنگ. یاساکە هەمووی، یاسای بودجە دەیخەمە دەنگەوە کێ لەگەڵ یاساکەدایە؟ دەستی بڵندکات، کێ لەگەڵێدانیە؟ یەك کەس، کاك هیوا لەگەڵیدا نیە، فەرموون، بەزۆرینەی دەنگ قەبوڵ کرا، زۆر سوپاس ئومێد دەکەین، تەبعەن من سوپاسی هەمووتان دەکەم هەموو ئەندامانی بەڕێز، سوپاسی برا وەزیرەکان دەکەم، وەزیری دارایی دەکەم کە لەگەڵمان ماندوو بوون ئەو چەند رۆژە، سەبریان هەبوو، پێم وایە ئەمساڵ هەنگاوێکی زۆر چووینە پێش لەچۆنێتی موناقەشەی بودجە و دەوڵەمەندکردنی، وەرگرتنی وپێشنیارکردنی پێویست بوو بەرژەوەندی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان، ناتوانم بڵێم 100٪ رازین، بەڵام تاحەدێکی زۆر بەرەو پێشەوە رۆیشتین، کاری باشمان کردووەو ئومێد دەکەم ساڵی داهاتوو ساڵێکی باشتربێت، یەکەم بودجە لەوەختی خۆیدابێت وەکو لەنیزامی داخیلی خۆماندا هاتووە، دووهەم شەفافیەتی لەوەی ئەم ساڵ زیاتر بێت وە ئێمەیش ئەزموونمان زیاتر بێت وە نیزامی داخیلی خۆمان، پەیرەوی داخیلی خۆمان ئەگەر تەعدیل کرد لەبەر رۆشنایی ئەوە موناقەشە بکەین، ئەگەر نەمان کرد بۆ ساڵێ داهاتوو تێگەیشتنی باشمان هەیە، خۆمان باشتر حازر دەکەین، وەئومێد دەخوازم حکومەتەکەمان سەرکەوتوو بێت لەجێ بەجێکردنی ئەو پارەیەی تەرخان کراوە بۆ هەموو وەزارەتەکان، هەموو فەرمانگاکان، وەدابین کردنی پێداویستییەکانی خەڵك بەتایبەتی خزمەت گوزاری وەهەر بژێن ئێوەیش، کۆتایی بەدانیشتنەکەمان دەهێنم ئەلێرە، ئەگەر قسەیەك نەبێت لە لایەن جەنابی وەزیرەوە، کاك سرکیس فەرموو.

بڕێز سرکیس اغا جان/وەزیری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمەیش سوپاسێکی زۆری بەڕێزتان و ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان دەکەین، بەراستی ئەو موناقەشاتانەی لەو ماوەیەدا کرا تەجروبەیەکی باش بوو کە ئێمە بتوانین بەرنامە بۆ دانانی بودجەی ساڵی 2009 دابنەین، بۆیە لەئێستاوە ئێمە دەتوانین بیر لەوە بکەینەوە کاتێ بودجەی ساڵی 2009، دەمانەوی ئامادە

بکـەین لیژنـــەی دارایـی وئـابووری پەرلـەمان موشـارەکەمان بکـات نوێنـــەرێکیان یـان دوو نوێنـــەر، هـەر وەزارەتێکیش ئەگـەر موناقەشـەی لەگـەڵ بکرێـت بـەرەئیی مـن ئەنـدامێکی لیژنـەی مـەعنی لەپەرلـەمانی کوردستان، بەلای کەمەوە ئەندامێك ئەگـەر ئامادەبێـت لـەکاتی گفتوگۆیەکانـدا زۆر زۆر بـاش دەبێـت، هـەم لەنیزیکەوە ئەندامانی پەرلەمان زانیاریان دەبێت لەسەر شێوەی ئامادە کردنی بودجە کە بەچی شێوەیەك موناقەشە دەکرێت، ئەرقام چۆن تەسبیت دەکرێت، وە هەم کـاتی پەرلـەمانیش زۆر ناگیرێـت وە زۆر وازیـح وروونتر دەبێت هەم بۆ ئەوان و هەم بۆ خەڵکی کوردستان بەگشتی، زۆر زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سـوپاس کـاك سـرکیس کـە لـەجیاتی هـەموو بـرا وەزیرەکـان قسـەت کـرد، مـن دەمـەوێ جـارێکی تـر سوپاستان بکەم، یەکەم بسوتان درێژبوو لەگەڵمان وە بەراستی وئەو شەرحانەی کە کردتان کار ئاسانی کـرد بۆ ئەوەی موناقەشەکانمان بەرەو پێشەوە بچن، هـەر وەهـا موافەقـەتکردنتان بـۆ داواکارییـەکانی ئەنـدامانی پەرلەمان لەو مەسەلانەی کە بوو بـە بەشـێك لەقانونەکـە، ئەمـەیش جیگـای دڵ خوشـییە کـە پەرلـەمان و حکومەت هەردوکیان هاوکارن بۆ چاکردنی وەزع، بۆ خزمەتی خەڵکی کوردسـتان، هـەروا دەمـەوی سوپاسـی راگەیاندنی جۆراوجۆر بکەم لەگەڵماندا لەو چـەند رۆژەدا مـابوون، ئـەوانیش سـەبریان هـەبوو، بەتایبـەتی ئەوانەی کە بەدائیمی لەگەڵمان بوون، چ لەتەلەفزیۆنەوە موتابەعە دەکەن، ئینجا شتی مەوزوعی دەنووسـن لەگەڵ ئەوانەی کە کارمەندی تەلەفیزیۆنەکانن وا لەسەروە دانیشتوون، تەبعەن دەست خۆشـیان لـێ دەکـەم و ئومێدەوارم کە نموونەیان زیاد بێت وە داواکارم موزوعیەت لەباسکردنی پەرلەمان و باسکردنی حکومـەت و دەستنیشان کردنی کەم و کورییەکان وخسـتنەڕووی راسـتەقینە بـۆ خـەڵك بـەردەوام بێـت و زیاتربێـت و نموونەی ئەوانەی کە تەنها فەقەت تەرکیز دەکەنە سەر سلبیات، ئومید دەکەم کەم ببێتـەوە نـاڵێم تەبعـەن تەواو بێت، هەر دەمێنێت، بەڵام دەستخۆشی لەهەمووومان دەکـەم، ئـەوانیش حـەقی خۆیانـە هەنـدێ کـەس هەیە تەنها ئیشی ئەوەیە جانیبە سلبیەکان دەربخات، کـەیفی خۆیـەتی، بـەڵام سۆپاسـیان دەکـەم، دانیشـتنی داهاتوومان رۆژی دووشەمە سەعات یازدە دواتر پێتان دەڵێم بەرنامەکـە چـێ ئـەبێت، زۆر بـەخێربین، زۆر سوپاس.